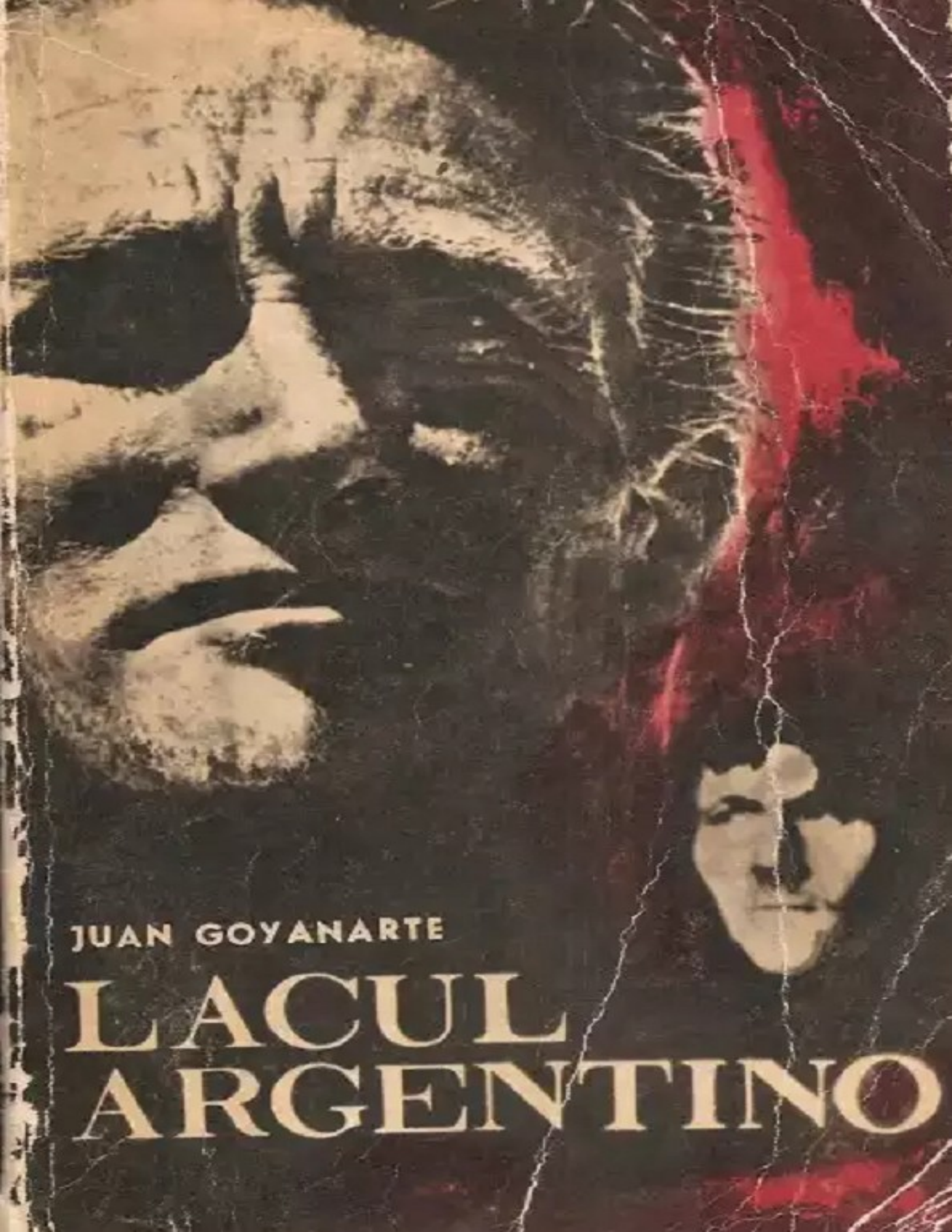

JUAN GOYANARTE

LACUL ARGENTINO

Până în secolul trecut Patagonia a fost ca o lungă noapte geologică asupra căreia apăsa tăcerea inertă a cosmosului... Timp de milioane de ani a fost scena pe care oceanul, vântul şi Cordilierii reprezentau un act din geneză. Apoi peste tot s-a lăsat cortina singurătății şi pustia a rămas în aşteptarea istoriei.

Şi s-au scurs secole de tăcere... În 1520 Fernando Magellan, căutând o trecere între două oceane, navighează pe coasta acelor ținuturi mohorâte. Ca mărturie a impresiei pe care i-au lăsat-o, îşi presară descoperirile cu nume tragice în care limba recurge la toponimii dezolate pentru a reda întocmai imaginea pustiului: Isla Desolacion (Insula Dezolării), Bahía del Desengaño (Golful Dezamăgirii), Bahía Inutil (Golful Zadarnic), Seno de la Ultima Esperanza (Golful Ultimei Speranțe).

„*Lumea e plină de lucruri minunate şi de şi mai minunate speranțe; dar Patagonia continuă să fie pustie sub lunga ei noapte de secole. Cu greu găseşti în ea o albie de râu, un izvor cu apă, o oază. Vegetația ei este apocaliptică; copacii imploră cu gestul tragic al ramurilor aproape pietrificate, desfrunzite, contorsionate...*" Iată cum evocă Patagonia un ziarist argentinian într-un articol apărut în cotidianul *La Nacion* cu peste două decenii în urmă. Aşa. neprimitoare şi sălbatică, aspră şi îndepărtată, Patagonia a suscitat totuşi un interes viu, deşi puțini au fost temerarii care să-i cutreiere pământurile.

Pe bună dreptate Juan Goyanarte poate fi numit la apariția pateticului său roman *Lacul Argentino*, inspirat din ținuturile de vis şi legendă ale regiunilor australe ale Americii de Sud, creatorul romanului Patagoniei.

Juan Goyanarte

LACUL ARGENTINO

Titlul original:
Lago Argentino
1961

Traducere de Silvia Vâscan

Coperta de Gabriel Constantinescu

Editura pentru literatură universală
Bucureşti 1967

Cuprins:

I.OI ȘI OAMENI.

II.GHEȚARUL.

III.REBELIUNEA.

IV.FEMEIA.

V.LUME NOUĂ.

VI.AVALANȘA.

INDEX ALFABETIC.

I.

OI ŞI OAMENI.

1.

Stăpânul fermei Los Témpanos[1] plecase călare dis-de-dimineață ca să dea o raită pe la capcanele pentru pume şi prin valea îngustă şi adâncă dinspre Chile. Iarna lui ’45 se anunța a fi grea şi timpul trebuia bine folosit înainte de venirea zăpezilor.

Nu prea credea să vină cineva în lipsa lui. Acel golf al lacului Argentino unde îşi avea ferma era prea izolat de restul lumii ca să se amăgească cu speranța unor vizite dese. De obicei treceau luni în şir fără să apară cineva. Pe lângă că lacul era departe de centrele populate, pentru a ajunge până la fermă, trebuia să mai traversezi şi apele lui periculoase şi să străbați apoi Boca del Infierno[2], capătul canalului Los Témpanos şi învolburata Angostura[3], ca în cele din urmă să ajungi la țărmul plin de pietriş şi relativ liniştit, nu înainte însă de a fi contemplat întinderea nesfârşită a ghețarului Viedma, suspendat de zăpezile veşnice. În total, o zi de călătorie pe apă. Dar puteau să fie două, trei sau mai multe zile chiar, dacă se dezlănțuia una din acele furtuni sălbatice de care scăpai doar navigând foarte aproape de mal, la adăpost de ciclon, ascunzându-te în golfurile micuțe, înconjurate de păduri virgine şi ocolind cu dibăcie trombele înalte şi stâncile de la suprafața apei, pentru a nu ajunge hrană la păstrăvi şi somoni. Şi mâinile se crispau pe timonă când, prin perdeaua de ploaie, se vedeau trecând nălucile viorii care te făceau să te gândeşti la posibilitatea de a fi zdrobit de un ghețar rămânând încrustat acolo, prefăcut în carne congelată.

Când Martin Arteche pleca dis-de-dimineață luându-şi pistolul cu bătaie lungă şi câinii dresați pentru vânătoarea de pume, călare pe un cal blând căruia-i legase de căpăstru ceainicul mic de aluminiu, se ştia că nu se mai întoarce până la căderea nopții; şi asta doar dacă nu dădea de vreo urmă

proaspătă care să-l antreneze două sau chiar trei zile într-o urmărire îndârjită, fără cruțare. În aceste cazuri Martin era stăpânit numai de ideea de a-şi prinde prada. Puma era pentru el un duşman personal, singurul adversar pe care nu i-a fost cu putință să-l învingă în ciuda celor douăzeci şi cinci de ani de luptă cu cordiliera sălbatecă. În fiecare an când, după tunsoare, oile erau numărate şi marcate, se vedea că lipsesc mai multe mii de animale care, în marea lor majoritate, fuseseră mâncate de pume.

Acest lucru îi fusese deja prezis cu douăzeci şi cinci de ani în urmă, încă de pe când se pregătea să se aşeze în locul acela pustiu de lângă lac:

— Nu fi încăpățânat, prietene! O să te ruinezi. Locurile alea mlăştinoase nu sunt bune pentru creşterea oilor. Asta înseamnă să creşti vite ca să îngraşi pumele.

Iar alt vechi crescător de vite din partea locului, încă şi mai pesimist, adăugase:

— Şi cele care nu vor fi sfâşiate de fiare vor da lână pentru împodobitul spinilor de *calafates*[4].

Martin Arteche nu era omul care după ce lua o hotărâre să se lase influențat de părerile altora. Chibzuise mult, şi, o dată hotărât, se apucă de lucru cu râvnă, astupându-şi urechile şi deschizând bine ochii. Direcția pământurilor încheie imediat contractul; nimeni nu i-a disputat arendarea acelor loturi de pământ pietros şi îndepărtat. Cumpără în La Nita două mii de oi bătrâne destul de convenabil. Trei luni luptă cu apele lacului pentru a transporta toate animalele din Puerto Yrma la noua lor destinație. Pe şlepul construit de el cu lemn din lotul arendat încăpeau patruzeci şi cinci chiar şi cincizeci de oi, când canalurile erau foarte liniştite; pe puntea bătrânului *Augusto* încăpeau cu chiu cu vai zece-douăsprezece dacă le legai cu grijă pe cabina timonierului şi împrejurul tambuchiului. Lupta a fost grea. Unele s-au înecat. Au avut de îndurat furtuni, răceala hainelor udate de apa înghețată, foame, nesomn... O dată au stat trei zile la adăpostul unui

gheţar plutitor împotmolit, aşteptând să se domolească furia ciclonului care bântuia năvalnic.

Patru peoni îl însoţiseră în acel transport nesfârşit ca de furnici. Unul dintre ei dispăru într-o dimineaţă ceţoasă în timp ce navigau prin mijlocul canalului. Atanasio era un *chilote*[5] certăreţ care avusese câteva neînţelegeri pe motive de lucru cu Martin. În ajunul acelei zile avuseseră o discuţie mai aprinsă decât de obicei. Cuţitul omului strălucise în bătaia soarelui. De fapt lama cuţitului lui Atanasio îşi arăta lucirile la cea mai mică neînţelegere, dar de data aceea fusese vârâtă la loc în teacă fără vreo urmare. Când ceilalţi trei peoni aflară în dimineaţa următoare de dispariţia lui Atanasio, se gândiră că poate chiar patronul îl aruncase în apă într-un moment de furie sau pur şi simplu aflat în legitimă apărare.

Martin îşi ţinea din scurt oamenii, înfrânându-le cu energie izbucnirile sau procedând cu blândeţe când era nevoie. Îndelungatele galopuri prin pampas îi oţeliseră caracterul, înainte de a strânge banii necesari pentru a popula Los Témpanos străbătuse cu *tropilla*[6] sa în lung şi în lat Patagonia, mânând *arreos*[7] de oi pentru ferme şi batali[8] pentru îmbarcare sau frigorifere. Când nu găsea aşa ceva nu şovăia să-şi lase pentru un timp ocupaţia sa independentă de *tropero*[9] şi să se tocmească la muncile de *rodeo*[10] iar uneori ajutase chiar la tunsul oilor. „*Dacă nu curge, pică*”, îşi zicea el. Şi cutreiera fermele din Santa Cruz, Chubut, Rio Negro şi Neuquén, mereu în căutare de lucru, de noi cunoştinţe şi aventuri.

Cu douăzeci şi cinci de ani în urmă cele o sută sau două sute de leghe care se întind între coastă şi cordilieră erau pustii în multe locuri. Ca să dai de o fermă sau de un *mallín*[11], mergeai adeseori câteva zile la rând, iar viaţa celui care se încumeta să străbată singurătăţile acelea, depindea de iscusinţa calului. Dacă rămânea pe jos mai mergea câteva leghe, cu bagajele în spinare, având slaba speranţă de a prinde cu *boleadoras*[12] un cal sălbatic, dar de cele mai multe

ori, ştiind că nu-l aşteaptă altceva decât o agonie lentă, îşi trăgea până la urmă un glonț în cap.

Niciodată caii lui Martin Arteche nu-l părăsiseră. Îşi formase mica lui herghelie îmblânzindu-i unul câte unul cu grijă, cu dragoste, pentru a avea în fiecare cal un prieten care să-l salveze dacă ar fi rămas fără apă în deşert. Şi niciodată nu i-au înşelat speranțele. În câte o noapte o luaseră la fugă speriați de vreo pumă ce adulmecase carne de mânz sau de tunetul ce bubuia deasupra capetelor lor ori atunci când vântul, schimbându-şi direcția, aducea mirosul corturilor de indieni sau incendiilor din apropiere. Nu mai rămânea atunci nici *nochero*[13], dar se întorceau toți în zori, aduşi de fumul focului de tabără, urmând *madrina*[14] blândă şi credincioasă. Doar de câteva ori pierduse Martin o zi sau două pentru a căuta pe vreunul rătăcit... Şi tot ceea ce reuşea să cumpere şi să înfăptuiască mai târziu era ca o continuare a micii herghelii:

Augusto, turma de oi, instalațiile, terenurile cultivate, şoproanele, perdelele de copaci, tot ceea ce strânsese şi aşezase pe pământul acela care nu era al lui ci al fiscului dar pe care îl iubea ca şi când ar fi fost al lui. Chiar şi atunci când s-a însurat, după atâția ani de viață singuratică, îşi iubea soția cu acea dragoste puțin interesată, dar plină de devotament, pe care o avusese pentru mica lui herghelie din anii tinereții.

Când a ajuns să aibă oameni în slujba lui s-a purtat şi cu ei blând şi energic în acelaşi timp, pentru a-şi forma o mână de lucrători cu care să colaboreze din plin la înjghebarea acelei ferme care era ca un avanpost la poalele cordilierei neexplorate. În vremurile acelea materialul uman pe care-l puteai găsi făcea parte din speciile cele mai bizare: aventurieri greu de îmblânzit sau netrebnici care negăsind de lucru pe coastă porneau spre inima țării pentru a nu muri de foame.

În dimineața când Atanasio dispăru în apele lacului, Martin îi sculă pe cei trei oameni care dormeau în cală.

— S-a înecat Atanasio, le strigă el de lângă tambuchi după ce opri vaporaşul în mijlocul canalului.

Primul care urcă, frecându-şi ochii şi bolborosind înjurături fu Ñato Biguá. Apoi ieşi Murangunic, urmat de Torrén care încerca să-i explice cu belşug de semne şi cuvinte stâlcite ceea ce se întâmplase. Iugoslavul înțelegea foarte puțin spaniola. Era deja de doi ani în țară, venit după ce se salvase dintr-un naufragiu în strâmtoarea Magellan, dar în tot acest timp lucrase la ferma lui Stipecic, unde se înțelegea cu patronii în limba lui maternă.

Cât timp cei trei peoni se întindeau şi căscau de somn abia venindu-şi în fire după uluiala produsă de vestea accidentului, Martin coborî să vadă de motor. Focul la cazan nu era stins de tot. Flăcăruile care abia mai licăreau îi luminau din când în când fața fără gene. Ochii îi umblau de colo colo, gânditori. Ochii lui Martin Arteche erau de un cenuşiu foarte deschis, dar pleoapele, cu marginea îngroşată şi roşiatică, le dădeau reflexe de agată purpurie. Erau ochi de iepure sau de *pecarí*[15], aproape rotunzi. Lipsa genelor, fruntea şi obrajii lui de culoarea tărâței şi sprâncenele albicioase dădeau privirii sale o expresie de rozător uriaş, speriat şi în expectativă. Părul lung şi roşiatic, pistruii pronunțați de pe față, ochii de culoare deschisă, statura uriaşă, mâinile imense, aspre, lincolniene, te făceau să-l iei drept un velş din Eawson. Avea făptură de scandinav sau de saxon cu pielea pârlită de vânturile pampasului. Dar maxilarul îl avea de basc, de celt; maxilar puternic şi dârz moştenit de la bunicul lui, provenit din Cantabria, proprietar de diligențe, care colindase cu ele prin Azul, Tandil şi Bahía Blanca, până când apăruse calea ferată.

Peonii erau pe punte. Martin se apropie de ei pentru a le explica mai departe ce se întâmplase:

— Am văzut că începe să scadă presiunea la cazan şi am lăsat timona ca să mă duc să-l strig. Omul nu era nicăieri. Nu poate fi mai mult de o jumătate de ceas de când a căzut.

— O fi crăpat, murmură Torrén în timp ce-şi termina de încheiat scurta de piele. Apa-i gheață. În cinci minute te faci sloi. Şi pe deasupra Atanasio nici nu ştia să înoate.

Martin îi ordonă prin semne lui Murangunic să coboare ca să pună lemne pe foc. Vaporaşul cu aburi construit în Boca era şi-aşa foarte vechi când îl cumpărase, dar a slujit în continuare încă mai mult de zece ani înghițind păduri întregi de stejari şi *coigiies*[16].

— Coboară şi dumneata la cazan, îi spuse lui Torrén, şi întrețineți bine focul. Trebuie să încercăm să-l găsim chiar mort.

Ñato Biguá încă nu terminase cu căscatul. Privea pâcla cu ochi de somnambul.

În sălița maşinilor, după ce lucră puțin, Torrén se îndreptă din şale. Strigă în urechea iugoslavului:

— Patronul l-a lichidat, e sigur. Să ştii că l-a înjunghiat sau i-a spintecat dintr-o lovitură beregata ca la un miel.

Striga mişcându-şi amenințător mâinile şi gâtul, gesticulând şi strâmbându-se de parcă ar fi fost în mijlocul unui măcel. Când voia să se facă înțeles de iugoslav îşi însoțea întotdeauna cuvintele cu o mulțime de gesturi pompoase, nebăgând de seamă că acestea îl făceau şi mai puțin de înțeles; amețit de risipa de gesturi omului îi scăpau şi puținele cuvinte pe care le-ar fi prins dacă ar fi fost spuse normal.

Murangunic îl privi o clipă în ochi, făcând eforturi zadarnice să înțeleagă, dădu din umeri şi se apucă din nou de lucru aplecându-se peste grămada de lemne.

Motorul începu să meargă iar. Martin se aşează la timonă, viră cârma şi o luă înapoi pentru a se apropia de locul unde ar fi putut să se întâmple accidentul.

Biguá se sprijinise de tachelajul[17] ancorei care ocupa toată extremitatea dinspre proră. Încerca să străpungă ceața deasă cu ochii lui somnoroşi. Martin îl pusese acolo ca să observe cu grijă apa şi să facă zgomot pentru a atrage atenția. Lovea

cu o cheie în tamburul tachelajului şi striga cu vocea lui melodioasă de indigen.

— Atanasio... Atanasio!

Din când în când se oprea din strigăt pentru a trage câte o înjurătură şi se foia pe fiarele ruginite pe care şedea vorbind singur:

— Afurisit lucru să te îneci... Asta nu-i moarte de om! Să ajungi să mori în halul ăsta!

Pentru el viața nu avea prea mare preț. Era obişnuit să şi-o pună în primejdie la beții sau chiar treaz fiind; cele doua crestături care îi brăzdau fața indiană erau recente, şi în afară de acestea mai avea altele pe corp pe care şi le etala des prin cârciumi. Dar ceea ce îl indigna era această modalitate nenorocită de a muri, această dispariție tăcută în întuneric care-i lipsea pe ceilalți de posibilitatea de a-l ajuta şi chiar de a fi martori morții sale.

— Atanaasio!

Vocea omului cu accent *tehuelche*[18], puternică şi suavă, sfâşia pâcla care se învolbura o dată cu mişcarea vaporului. Dangătul monoton al tamburului prefăcut în nicovală şi duduitul motorului acopereau strigătele lui de indignare:

— Prost de *chilote*! Să moară aşa... Asta nu-i moarte pentru un om adevărat!

Torrén îl lăsă singur pe Murangunic văzând că presiunea se ridicase în cazan. Urcă pe punte şi se apropie de Biguá.

— Nu mai țipa degeaba, Ñato[19], îi strigă el în ureche. Atanasio n-o să te audă. E în fundul apei cu beregata tăiată.

Ñato îşi întoarse spre el ochii mirați.

— Ce ştii tu?

— Patronul l-a spintecat, află de la mine şi ne-a pus să căutăm ca să nu ne dăm seama.

— Nu mai spune! Se prea poate să se fi luptat cinstit în timp ce dormeam.

Torrén dădu din cap a neîncredere.

— Am fi auzit zgomotul, şopti. Tu ai un somn foarte greu, dar eu şi iugoslavul ne-am fi deşteptat.

Se întoarse cu spatele la vânt, îşi aprinse o ţigară şi continuă:

— Atanasio era certăreţ şi foarte naiv. Chancho Colorado[20] i-o fi luat-o înainte cu siguranţă sau l-a prins fără veste şi i-a înfipt cuţitul pe la spate. Aminteşte-ţi de harţa pe care au avut-o ieri. Am crezut că o să se încaiere chiar acolo pe punte, nu alta.

Biguá rămase o clipă pe gânduri. Prin mintea lui ideile se târau cu greu, dar când ieşeau la suprafaţă erau temeinice şi de neclintit ca nişte stânci.

— Roşcovanul nu e omul care să ucidă pe la spate, spuse în cele din urmă. L-am văzut înfruntând bărbaţi foarte puternici. Şi dacă ar fi fost vreo bătaie ar fi spus-o fără să mai umble cu atâtea ocolişuri.

Torrén râse prefăcut. Ridică o mână până la umărul herculean al lui Biguá.

— Tu crezi că toţi sunt ca tine, Ñato, spuse el, linguşitor. Cu Chancho ăsta e altceva. Eu nu mă încred niciodată în oameni care au bani. Nu-s ca tine, Ñato, nici ca mine.

Biguá îşi întoarse ochii şi-l privi de sus în jos.

— Tu eşti o lepădătură, replică el scuipând în ceaţă cu dispreţ.

Torrén înghiţi în sec. Îşi trase capul între umeri şi îşi înfundă pe cap şapca de cord[21]. Pâcla deasă care-i învăluia se amesteca uneori cu fumul albicios care ieşea pe coş. Mirosul acrişor de lemn verde ars se lipea de nările nasului.

Vaporul era ud de parc-ar fi plouat şi apa picura de pe pălăriile şi de pe bărbile nerase de câteva săptămâni ale oamenilor. Torrén vedea la un pas de el silueta nedesluşită a lui Biguá care se mişca indolent pe colacul de odgon al tachelajului. Ţărănoi tâmpit! Aşa i-ar mai fi dat un brânci în apă, dar cine îndrăznea? Era ca şi când ai fi vrut să dărâmi o stâncă. Biguá era o bucată de munte, o parte din pampas.

Mama lui era *tehuelche* din tabăra de indieni de lângă lacul Cardiel. Tatăl lui era un *ona*[22] care-şi petrecuse mulți ani în tabăra indienilor, asociat cu şeful de trib la contrabanda de vite în Chile. Tatăl lui era acel *fueguino*[23] cu urechile tăiate pe care îl aduseseră la Ushuaia de la Harberton ca să descopere urmele unui evadat. Omul cercetase o zi, şi alta, şi iar alta, în fiecare zi, pe-nserat, directorul închisorii îl vedea pe indian aşezat în afara zidurilor pe o piatră depărtată cam la o sută de metri de intrare, privind în tăcere apele canalului, până când îl învăluia noaptea. A patra zi directorul îl întrebă:

— Ai găsit urmele omului fugit?

Indianul arătă cu brațul întins către zidurile închisorii:

— Om fugit o fi acolo, nu ieşit.

Cercetase toate scurtăturile şi cărările care se înfundau în munții acoperiți cu păduri dese. În aceeaşi zi îl găsiră pe presupusul evadat ascuns în magazie, în interiorul închisorii.

— Iugoslavul crede şi el ca mine, şopti Torrén. Şi el spune că Chancho l-a lichidat pe sărmanul Atanasio lovindu-l pe la spate.

— Taci din gură! Nici tu nici eu nu înțelegem ce spune veneticul.

Şi fără a-l mai lua în seamă pe Torrén, se aplecă peste tamburul de fier, lovind mai departe în tact cu strigătele sale monotone:

— Atanasio... Atanaaasio!

Auziră în spatele lor o şuierătură ascuțită de vechi *tropero*. Martin îi chema din cabina timonei. Torrén se apropie. Pentru a trece de la proră la pupă trebuia să ocoleşti sălița maşinilor mergând pe marginea lată doar de câțiva centimetri şi să te ții cu toată puterea de mânerul balustradei prinse de acoperişul arcuit ca spinarea unui mânz gras.

— M-ați chemat? îl întrebă, vârându-şi capul de dihor pe uşa cu hublou.

— Sondează atent cu vâsla mare partea dinspre proră. Mă tem că ne apropiem prea mult de coastă. Stâncile sunt

periculoase în partea aceasta.

— Credeți că e nevoie?

— Da, e nevoie. Du-te.

— Bine...

Înaintau încet, dar tălăzuirea valurilor zguduia ambarcația ca şi cum ar fi mers cu toată viteza. Ajunseră din urmă un gheţar care plutea în aceeaşi direcție. Trecură pe lângă el aproape atingându-l. Conturul cenuşiu al blocului de gheață abia se distingea la un metru depărtare. Aerul rece pe care îl răspândea le pătrundea până la oase. Trecură multe secunde până îl depăşiră. Torrén, care se afla din nou lângă Biguá, apucă să izbească de câteva ori cu vârful vâslei gheața tare ca sticla, care scrâşnea la fiecare lovitură ca un scâncet de animal bătut. Una din schijele de gheață sări până la picioarele lui Biguá.

— Ptiu, dar parc-ai fi un copil! zise acesta. Cu dihăniile astea nu-i de joacă. O să rupi vâsla.

Martin trebuia să stea la hubloul cabinei pentru a nu pierde din ochi țărmul. Doar din când în când zărea silueta celor doi oameni care se mişcau la proră. Auzea, prin clipocitul apei şi duduitul motorului, zvonul nedesluşit al flecărelii lor, şi din când în când răcnetele mânioase ale lui Ñato care-l striga pe cel dispărut. Doar întorcând capul, putea să supravegheze cele patruzeci şi cinci de oi adormite pe şlep; strângerea lor la locul îmbarcării şi îmbarcarea însăşi fusese anevoioasă, şi animalele erau obosite. Ceața rotindu-se alene deasupra şlepului în mişcare se contopea cu spinările lânoase. Murangunic apărea des în deschizătura chichineței sale ca să tragă în piept aer curat. De Martin şi de timona minusculă depindea viața oamenilor, viața vaporului şi a animalelor. Simțea în toată gravitatea ei povara acestor răspunderi care fac din timonier o maşină de precizie. Bunicul lui trebuia să fi simțit acelaşi lucru când în nopțile furtunoase, pe drumurile pline de gropi şi de vizuini de

vizcacha[24], mâna în galop diligența ticsită de călători îngrijorați.

Era o navigație îndrăcită. Trebuia să aibă deosebită grijă să nu se apropie prea mult de țărm şi să adulmece după schimbarea temperaturii apropierea ghețarilor plutitori. Înaintau încet căci o împotmolire putea avea întotdeauna urmări neplăcute, ca de altfel şi tamponarea cu unul din blocurile acelea de gheață mai mari de câteva ori decât *Augusto*, şi care veneau din direcția opusă, împinse de vânt. O încurcătură oricât de neînsemnată în apele acestea înghețate punea în pericol viața tuturor. Martin nu era un marinar prea priceput. Naviga pe lac doar de două luni, dar se folosea în munca sa de însuşirile căpătate din viața lui de *tropero* când străbătea pampasurile şi munții: o privire care străpungea ceața cea mai deasă şi în care ceilalți nu vedeau decât un perete opac, şi darul de a ghici apropierea pericolului după un zgomot abia perceptibil, după un miros slab, abia simțit, după schimbarea unei nuanțe, sau după tăria vântului. Erau dibăcie şi forță cucerite în contact cu o natură care se lasă învinsă doar de cel care o apucă zdravăn de coarne ca şi când ar fi un tăuraş de trei ani. De multe ori trebuise să mâie turmele pe furtuni sălbatice care ridicau nori de praf, pe vijelii de zăpadă deasă sau în nopți întunecoase, pe cărări aflate la muchia prăpastiilor, pe poteci de munte, prin locuri mlăştinoase, călcând pe trunchiurile alunecoase care slujeau de potecă, prin locuri unde oile se rătăceau uşor pierzându-se prin pădurile pline de fiare sălbatice... Şi de multe ori trebuia să te grăbeşti ca să ajungi la adăpătoare sau la *mallín*, şi să ghiceşti puterea de rezistență a turmei, să calculezi momentul în care vântul va bate cu cea mai mare intensitate sau să-ți dai seama după culoarea norilor şi după viteza maselor de aer cât mai era până la dezlănțuirea furtunii care se ridica amenințătoare dinspre orizont. Era nevoie de tărie, de dibăcie, de o mare seninătate şi de o inteligență promptă care să rezolve pe loc dificultățile mici şi mari, picate

parcă din cer sau țâşnite din pământ, descumpănind prin neprevăzutul lor.

Dar niciodată nu străbătuse un drum mai greu decât acela din urmă cu douăzeci şi cinci de ani când se iniția în noua sa viață de fermier. Acel drum de treizeci de leghe, pe apele celui mai periculos lac din toată *cordillera*[25], pe care a fost silit să-l parcurgă cu cele două mii de oi ale sale pentru a popula un pământ pustiu, un loc pe care-l disprețuiseră alții cu mai mulți bani şi mai obişnuiți cu Patagonia, dar tot atât de harnici şi îndrăzneți ca şi el. Celorlalți le lipsea însă capacitatea de a judeca dintr-o privire, cu calm, şansele de izbândă ale unui drum de câteva ceasuri şi al unuia de-o viață întreagă. Şi a trebuit să se folosească de toată priceperea sa în cele patruzeci şi ceva de călătorii pe apă în care lua la remorcă şlepul cu cele patruzeci sau cincizeci de oi care tremurau şi strănutau ațintindu-şi în apă ochii înspăimântați, care se împotriveau cu îndărătnicie la îmbarcare şi care, ajunse la destinație îşi dezmorțeau cu sărituri dezordonate picioarele înțepenite, tropăind spre păşunile virgine care nu cunoscuseră decât dinții de iepuri, alpacale[26] şi *huemules*[27].

Dispariția lui Atanasio fusese o pierdere grea pentru *Augusto*. Era el certăreț, dar era un bun peon, obişnuit de mic cu pădurea şi cu apa. Crescuse în Castro cu tatăl lui care era pescar şi tăietor de lemne şi se pricepea destul de bine la navigația atât de dificilă de pe lac, pentru că timp de trei ani îl brăzdase în lung şi-n lat. În afară de aceasta, ajunsese să cunoască toate metehnele vechiului motor al lui *Augusto*.

Ceilalți trei peoni nu puteau fi lăsați la cârmă în locurile periculoase. Abia ştiau să greseze bielele sau să umple cazanul, afară de Torrén, care se pricepea puțin la motoare. Erau buni şi ei, dar la alte treburi. Ñato Biguá călărea cel mai bine dintre toți şi era cel mai priceput la muncile fermei. Murangunic, săracul, nu prea făcea el mare lucru. În afară de faptul că vorbea foarte puțin spaniola, în primele lui galopuri

pe când învăța să călărească, avusese ghinionul să cadă foarte periculos de pe cal de vreo două, trei ori. Asta îl cam speriase. Dar avea întreaga bunăvoință a unui nou venit, şi nimeni nu-l întrecea când era vorba de tăiat lemne pentru cazan sau la alte treburi unde se cerea forță brută şi tenacitate. Era dintr-un aluat din care ar fi ieşit un bun *quintero*[28], un *estibador*[29] atent, un *agarrador*[30] pentru vremea tunsului sau un *tranquerista*[31] de *rodeo*. Torrén în schimb, deşi se pricepea câte puțin la orice muncă, nu avusese niciodată răbdarea să se specializeze în vreuna; era bun şi la îngrijit motorul şi la descărcat mărfuri nu prea grele. Tundea cu foarfecă patruzeci sau cincizeci de animale pe zi, ştia să mâie o turmă pe distanțe scurte, să curățe cocoloşii de murdărie din lâna batalilor, sau să dreagă binişor un gard de sârmă, deşi nu puteai avea încredere în el să-l laşi nesupravegheat. În ciuda tuturor defectelor sale era un element indispensabil pentru înjghebarea fermei Los Témpanos. În vremea aceea, când motorul cu explozie începea să-şi croiască drum prin vastele întinderi patagoneze, mânuirea cheilor şi a şurubelnițelor era o ştiință pe care o posedau foarte puțini. Se considera o ispravă grozavă să conduci o maşină sau un camion, şi pe la ferme era prețuit în cel mai înalt grad cel care ştia să umble prin măruntaiele unui motor luându-se la trântă cu misterul bielelor şi al cilindrilor. Martin nu se pricepea la motoare. Dacă rămânea fără Torrén i-ar fi fost greu să găsească alt mecanic, chiar şi mediocru, care să vrea să se aventureze atât de departe, într-un loc care nu-i putea oferi decât chezăşia nesigură a unei ferme pe cale de a se înjgheba; şi dacă îl găsea, ar fi fost cu prețul unui salariu pe care nu l-ar fi putut plăti din slabele sale venituri. Pentru a mai trece cu vederea defectele lui Torrén îşi zicea adeseori: „Când îți cumperi un cal nărăvaş pentru că nu ai destui bani ca să-ți iei unul cum îți place, rămâi măcar cu speranța să-l dezveți de nărav şi să faci din el un animal perfect”.

Cu aceşti trei oameni puse Martin Arteche temelia fermei. Erau puține brațe pentru câtă treabă avea în fața lui, mai ales în timpul acestor trei luni în care *Augusto*, gâfâind şi scoțând fum de lemne verzi, îşi continua drumurile periculoase cu şlepul pântecos remorcat la pupă.

Căutarea lui Atanasio a durat toată dimineața. Torrén cu vâsla, Biguá la proră. Murangunic în chichineața lui spetindu-se muncind. Şi vaporaşul înainta prin ceață, cu mersul său prudent. Duduitul motorului şi clipocitul apei erau acoperite de ciocănitul şi de vocea lui Ñato:

— Atanasio! Atanaaasio…

Torrén îşi înalță capul spre el.

— Chancho Colorado ne pune să lucrăm degeaba, bombăni el. I-a făcut felul şi ne pune să-l căutăm ca să credem altceva… O să ne scufundăm dracului din cauza pâclei ăsteia.

Ceața începu să se împrăştie la amiază. Curând putură vedea copacii şi stâncile de pe mal răspândindu-şi cu toată puterea culorile strălucitoare pentru a alunga urmele de lână murdară care mai pluteau după împrăştierea pâclei. După ce trecură de două ori foarte aproape de țărm, se îndreptară din nou spre Los Témpanos.

Biguá şi Torrén trecură pe şlep. Oile se adăpostiseră de umezeală şi frig ascunzându-şi capul una în blana alteia. Spinările lor formau o saltea care acoperea tot şlepul. Lâna era acoperită de rouă dar trupurile îşi păstraseră căldura. Cei doi oameni se băgară printre ele ca să le trezească din toropeală. Biguá le apuca de gât pe cele care se încăpățânau şi nu-şi ridicau capetele şi le spunea îndulcindu-şi şi mai mult timbrul *tehuelche*:

— Hai, drăguțelor, hai! Treziți-vă… Hai, c-a răsărit deja soarele…

Torrén sări peste ele mergând în patru labe pe spinările înghesuite şi lovindu-le în cap cu talpa cizmei şi cu genunchii. Boturile băloase apăreau din salteaua de lână cu o expresie de uimire dureroasă. Torrén se desfăta găsind ființe asupra

cărora să-şi descarce forța autorității sale. Striga la ele cu vocea lui răguşită:

— Toantele dracului! Scoală-te, bot mucos! Hai, babo, că acuşi îți trag una de-ți sar şi dinții ăia stricați pe care-i mai ai...

Biguá, în celălalt capăt al şlepului, mergea printre ele cu mişcări blânde şi grijulii, dar degetele lui de oțel se înfundau cu putere în lână cercetându-le cu atenție una câte una. Erau toate tefere. Nu se asfixiase nici una şi după câte se părea nu se vătămaseră din cauza înghesuielii. Mai se învârti printre ele un timp, privind şi pipăind, împingându-le cu grijă, bătându-le uşor pe spinare ca şi cum ar fi fost nişte vechi prietene. Îşi mişca picioarele fără a ridica prea mult talpa, ca să nu le calce, şi pe urmă îşi făcea drum cu genunchiul. Căldura acelei mase tremurătoare de lână care-i ajungea până mai sus de genunchi îi pătrundea în tot corpul. Sufletul lui de cioban patagonez se umplea de fericire în mijlocul acelei călduri animale care-l făcea să uite de apa rece şi de ceață, şi el trăgea în piept cu încântare mirosurile pătrunzătoare de năduşeală şi de baligă fumegândă. Apoi se apropie de Torrén, care reuşise să facă puțin loc într-o parte şi se aşezase pe pânza de cort de la bord. Vedeau de acolo, prin geam, spatele patronului care stătea neclintit la cârmă. Ieşeau iar din Angostura şi înaintau cu toată viteza spre Los Témpanos.

Murangunic apăruse în gura chichineței sale ca să scoată apă din lac. Îți făcea sete munca în locul acela strâmt, cu gura lacomă a cuptorului arzându-ți fața şi gâtul. Nu găsi cana de faianță pe care o foloseau ca să scoată apă proaspătă. Linia de plutire era acum la un metru de pervazul deschizăturii de la sălița maşinilor. Îşi sprijini cu putere burta şi o mână de pervaz, şi-şi lăsă partea superioară a corpului înainte, rămânând suspendat deasupra valurilor. Când umplu căldarea o ridică neîndemânatec, străduindu-se să nu o verse.

Torrén îi spuse lui Ñato:

— Ia uită-te la dobitocul ăsta de *gringo*[32]! Încă n-a învățat să învârtească găleata cu frânghia şi s-o umple ținând-o împotriva curentului. Dacă mai face multe încercări de-astea o să cadă în apă.

Martin îşi scoase capul pe fereastra cabinei.

— Prietene, dă-mi şi mie te rog puțină apă, îi strigă lui Murangunic, articulând cu claritate, fiecare silabă.

Iugoslavul se ridică şi îngână câteva cuvinte nedesluşite pentru a da de înțeles că nu putea găsi cana. În eforturile pe care le depunea pentru a se face înțeles, capul lui rotund se mişca dinspre dreapta spre stânga asemeni căpățânii unui muțunache de carton roz. Purta o şapcă cazonă din armata austriacă, singurul trofeu cu care se alesese din cei patru ani de război pe care-i făcuse.

Martin gândi: „Animalul ăsta nu înțelege nimic". Şi-i făcu semn să vină în locul lui la cârmă ca să se poată duce la căldare. Cana nu era de găsit nicăieri. Locul unde se agăța de obicei era gol, şi văzu în alt piron din peretele cabinei, basmaua pe care Atanasio şi-o scotea de obicei de la gât când avea de lucru la cazan şi pălăria lui unsuroasă. Atanasio era prea cutezător. Se apleca deasupra apei ca o maimuță. Era un obicei pe care-l deprinsese în Chiloe pe când pescuia în apele liniştite şi calde ale lacului Castro. Dar navigația pe lacul Argentino era plină de surprize: rafale de ciclon când te aşteptai mai puțin, valuri uriaşe şi trombe sau vreun ghețar plutitor care putea smulge capul celui care se apleca peste bord în întuneric. Martin avea nervii bine călițI, dar tresărise de multe ori văzându-l agățat doar de o mână sau de un deget, aplecându-se pentru a prinde vreun obiect care plutea în apă, pentru a lega un cablu, pentru a-şi spăla mâinile. Îi plăcea să fie admirat, dar făcea la fel şi când era singur. Când îi era sete, în loc să scoată apă cu găleata legată cu frânghie, Atanasio folosea de multe ori cana, aşa cum făcuse Murangunic cu găleata, dar într-o formă mult mai spectaculoasă, pentru că trebuia să te apropii mult mai mult

de apă, ținând cana de mâner. Îi plăcea să se pună mereu în pericol pentru ca nimeni să nu fie „mai cocoş decât el”.

Martin se aplecă peste căldare şi sorbi câteva înghițituri. Ochii lui fără gene priveau îngânduraţi. Îşi amintea că văzuse cana în ajun, când coborâse ca să dea drumul la motor. Era agățată în piron şi el o luase ca să scoată apă din căldare. Dacă apa lacului nu ar fi umflat şi deschis ca pe nişte petale de tuberoză degetele de la mâinile victimelor sale, cana s-ar fi găsit fără îndoială, cu mânerul prins, între degetele crispate ale lui Atanasio. Martin îşi ridică picioarele lungi până la pervazul deschizăturii de la sala maşinilor şi-l sări cu uşurință întorcându-se la postul lui. Cabina cu hublou era la doi paşi de chichineața unde era motorul. Roata timonei era cât o farfurie de mică, şi în mâinile roşii ale iugoslavului părea cârma unui vaporaş-jucărie. Murangunic, cu fața lui ca luna plină, cu şapca decolorată, cu bolboroselile lui neinteligibile şi mişcările-i stângace, avea întotdeauna aspectul unei păpuşi bucălate care dă un aer copilăresc fiecărui lucru pe care-l ia între degetele sale roşii.

Ajunseră la Los Témpanos pe înserat. Trebuiră să coboare pe mal oile căci nu mai mâncaseră de trei zile. Împinseră cât putură şlepul spre țărm, dar tot mai rămăseseră cinci sau şase metri până la el.

Martin fu primul care intră în apă. Îi ajungea până la genunchi.

— Fraților, e cam rece, spuse el, dar nu putem lăsa animalele astea încă o noapte aşa. Data viitoare când am să merg la Gallegos o să aduc cizme de cauciuc pentru toți.

Biguá intră şi el în apă cărând oile în spinare una câte una, în timp ce Torrén i le dădea de pe punte. Murangunic le primea la mal. Nu trebuiau lăsate să cadă brusc, puteau să-şi frângă un picior. Dar iugoslavul era puternic deşi mic de stat. Le lua în brațe şi le punea jos uşor, nevătămate. În întuneric se auzea zgomotul copitelor zgâriind pietrişul în încercările lor nervoase de a-şi recăpăta echilibrul. Când reuşeau să se țină iar bine pe picioare, adulmecau păşunea fragedă şi trapul lor

mărunt se pierdea în noapte. Se auzea imediat ca un ros de şoareci; erau fălcile flămânde care ronțăiau cu poftă gramineele gustoase, şi din depărtare se distingea uneori behăitul oilor aduse în călătoriile anterioare.

Când Ñato îşi rezema umărul de punte, în momentele în care patronul nu putea auzi, Torrén se apropia de urechile lui pitice şi-i strecura în ele frânturi de bombăneli.

— Ce porcărie de treabă! Pe o noapte ca asta! O să înghețăm bocnă... Jigodiile astea mai puteau să rabde încă o zi pe şlep. Mai bine să crape ele decât noi... Şi să crape şi Chancho Colorado împreună cu ele! Porcul şi nenorocitul! Fecior de cățea!

Catalanul avea timp să se odihnească după ce aducea o oaie. Se învârtise de locul cel mai uşor, ca de obicei. După fiecare mic efort pe care-l făcea pentru a aduce câte un animal lângă bord, îşi umfla pieptul îngust şi-l mângâia cu palmele. Haina de piele, prea largă pentru talia lui, îi dădea o mare libertate în mişcări. Se obişnuise din copilărie să îmbrace veşminte mult mai mari, de când moştenea de la fratele lui, cu cinci ani mai mare, zdrențele pe care acesta nu le mai putea folosi.

Îmbrăcămintea rămasă de la alții şi mâncarea neîndestulătoare, de când se născuse. Mama lui îşi pierduse viața aducându-l pe lume. Părinții lui locuiau pe atunci într-un cartier sărac din capitala catalană. Împreună cu băiatul de cinci ani şi o fetiță de zece, ocupau într-o casă pe jumătate dărâmată, o cameră mare al cărei tavan boltit depăşea doar cu un metru nivelul străzii. Singura lumină pe care o aveau venea dintr-o răsuflătoare îngustă pe care o acopereau cu două bucăți de sticlă când era prea frig. Larma străzii răsuna până la ei cu vuiete de iad, dar zgomotele dinăuntru rămâneau înăbuşite între cei patru pereți. În desele lui beții tatăl putea să strige, să zbiere, să urle şi chiar să şi lovească. Subsolul acela mare şi pătrat nu avea pereți despărțitori şi în zilele dinaintea naşterii fură nevoiți să-i trimită pe copii la nişte vecini tot atât de săraci ca şi ei. Femeia culcată rămase

în grija soțului. Spre seară pe om îl apucă setea. Ieşi, încuie uşa cu cheia şi se duse pentru un moment la cârciumă, bău un pahar, apoi altul. Un cunoscut de-al lui perora: trebuia să-l lase să vorbească. Şi încă un pahar. Se aşează să privească o partidă de cărți. Jocul era înverşunat, pasionant. Se ridică de câteva ori să plece. Se aşează din nou. Cu fiecare oră ce trecea trupul îi apăsa din ce în ce mai mult picioarele şovăitoare. Se întoarse acasă în dimineața următoare. Coborî cele nouă trepte sprijinindu-se de pereți. Scoase cheia din fundul buzunarului. Deschise uşa. Înclină capul ca să intre. În întuneric se auzeau nişte gemete ca ecourile stinse ale unor urlete îndepărtate. Aprinse un chibrit. Hârşâitul chibritului pe cutie se rostogoli sub tavanul boltit ca scrâşnetul unor roți de fier peste pietrişul unui parc. Privi spre pat. Emana subsolul acela un abur de mirosuri urâte şi grele care se înghesuiau în spațiul închis şi umed. În beția sa omul nu simțea nimic. Mergea mai departe târându-şi picioarele, luminat de flacăra şovăitoare a chibritului, cu ochii țintă la pata albicioasă a patului care se zărea în fund. Gemetele pluteau în continuare peste tot, nelămurite, tremurătoare... Până când la jumătatea drumului dintre uşă şi pat omul se poticni de trupul femeii lungită pe jos. Se auzi un geamăt mai tare, mai puternic şi atunci simți un fior de gheață care-i împrăştie tot aburul vinului. Fugi după doctor... Pentru mamă era prea târziu, dar copilul a fost salvat. Peste puțin timp un scripete strivi brațul drept al văduvului. Fabrica îl concedie fără să-i dea nici o despăgubire; invocară motivul că accidentul fusese cauzat de starea lui de ebrietate. Deveni curând un bețiv înrăit care nu spera nimic altceva decât să facă rost de câteva jumătăți de litru pe zi. Puținele pesetas pe care reuşea să le ciupească în treburi mărunte ori tapându-şi foştii tovarăşi de la fabrică, ajungeau în cele din urmă la cârciumă. Cei trei copii ar fi putut fi crescuți de familiile din cartier dar tatăl lor le spunea întotdeauna: „Eu mi-am omorât nevasta. Nu vreau să-mi părăsesc copiii". Şi aşa rămaseră cu toții prinşi în mucegaiul mizer care invada peştera aceea umedă şi întunecoasă. Sticla

cu care acopereau răsuflătoarea rămase înțepenită pentru totdeauna, şi slinul din ce în ce mai gros de pe ea împuțina şi mai mult slaba lumină care venea pe acolo. Doar prin minune scăpaseră să nu moară de foame. Fetița de zece ani cerşea zi şi noapte ca să strângă puțin lapte pentru noul-născut şi câteva bucăți de pâine uscată pentru fratele mai mare. Trecură anii. În ciuda lipsurilor fata crescu normal, în timp ce tatăl ei se scufunda din ce în ce mai mult în putreziciunea morală. Beat mereu, începu să-şi pună anumite speranțe în fiica lui. Cunoştea părinți, soți, amanți, care trăiau tihnit de pe urma unei femei mai puțin atrăgătoare decât promitea să fie ea. Ştia astfel de oameni, bine hrăniți, cu buzunarele doldora de bani, cu cravate late cu nod gros şi în culori țipătoare, cu ceafa întotdeauna bine rasă, îmbrăcați cu jachete strânse pe trup şi cu pantofi de lac, comozi, făcuți pentru a trăi fără griji. Şi el putea face acelaşi lucru doar stând şi aşteptând să înflorească acei doisprezece, treisprezece ani îmbobociți... Dar castelul lui din cărți de joc sprijinit pe jumătăți de litru se prăbuşi într-o noapte de mai: cu două zile înainte de a împlini cincisprezece ani fata fugi cu un brutar de pe Sabadell, căsătorindu-se cu el înaintea naşterii primului copil.

Torrén avea cinci ani când îşi pierdu protectoarea. Putea de-acum să se târâie pe străzi scotocind prin lăzile de gunoi sau să ceară câte o bucată de pâine prin cârciumi, prin birturile din mahala, pe la casele nevoiaşe care-şi strigau sărăcia din stradă. Până şi cerşetorul cel mai autentic are întotdeauna, cu toată calicia lui, o fărâmă de milă pentru a ajuta un copil flămând şi gol. Uneori se îndopa cu mâncare până nu mai putea, dar de cele mai multe ori, micul lui stomac suferea de foame. La vârsta de opt ani era un nod de om rahitic, cu trăsături ascuțite, cu privirea sfioasă, cu spatele cocoşat, cu nişte picioare slăbuțe care de-abia țineau oasele moi ale trupului. Fratele lui împreună cu alte haimanale din mahala l-au inițiat în viața de vagabondaj în bandă, viață care l-a sedus de la bun început. Ceilalți părtaşi

la pungăşii erau întotdeauna mai mari şi mai robuşti decât el, băieţi puternici care-l tratau cu brutalitate, care-l striveau cu superioritatea lor fizică şi cu experienţa lor. Băiatul li se alătura fericit că este lăsat să-i urmeze în pungăşiile pe care le puneau la cale. Spărgeau becuri pe străzile lăturalnice, geamurile fabricilor părăsite, smulgeau ornamentele de bronz din vestibuluri şi ciocănelele de bătut la uşă, pentru a le arunca în gârlă după ce se jucau cu ele. Răsturnau lăzile de gunoi doar din plăcerea de a da altora de lucru. Mânjeau cu excremente mânerele aurite de la porţile caselor bogate. Fugăreau câini şi pisici pentru a le chinui şi tăiau cu bucăţi ascuţite de tablă pielea fotoliilor din sălile de aşteptare şi din toate locurile unde reuşeau să intre. Când nu găseau nimic mai bun de făcut cutreierau străzile, lipiţi de perete, ţinând ascuns în podul palmei un ciob de sticlă cu care zgâriau adânc uşile şi ferestrele care le ieşeau în cale. Cu mulţi ani mai târziu, când deveni peon patagonez, Torrén văzu perindându-i-se ca pe un ecran toate aceste scene ale copilăriei sale. A fost ziua în care Ñato Biguá îi spusese: „Eşti o haimana. Eşti rău ca un căţel învăţat să muşte şi ca un câine sălbatic din munţi, care sfâşie douăzeci de oi într-o noapte doar din plăcerea de a imita puma”.

Cu faţa lui ofilită şi picioruşele de pasăre de baltă, copilul Torrén era cenuşăreasa şleahtei. Pentru că nu putea să îndeplinească treburi grele i se dădeau întotdeauna cele mai murdare... Îl băteau des. Torrén îşi ghemuia şi mai mult spinarea cocoşată, dar rămânea mai departe cu ei. Se ţinea după ei în raidurile lor făcând adevărate minuni de voinţă pentru ca muşchii lui fleşcăiţi să poată rezista la zguduiturile puternice şi la fugile zorite. Fără a scăpa de rahitism se căli puţin câte puţin, iar rahitismul său mintal se hrăni şi el încetul cu încetul din nevoile şi spaimele acelei vieţi dezordonate. Ar fi putut trăi singur în continuare, cerşind pe socoteala lui pentru a nu muri de foame, dar se agăţă de şleahtă cu toate puterile sale, fugind de viaţa aceea nenorocită şi singuratică de care-i era silă. Nu avea felul de a

fi obraznic dar simpatic al ţigănuşului care cere un ban sporovăind cu vioiciune, cu faţa lui smeadă luminată de un zâmbet ştrengar. Nu avea nici agilitatea gălăgioasă a lustragiilor care-şi însoţesc treaba cu o flecăreală pitorească, punctată de plescăitul cârpelor şi de ţopăitul îndrăzneţ al periei. În plus, mai era şi din cale afară de stângaci în mişcări şi prea tăcut pentru a-şi alege profesiunea de vânzător de ziare.

Cei care făceau parte din şleahtă nu erau săraci lipiţi. Toţi aveau câte o saltea pe care să se trântească după fiecare raită şi doar câtorva dintre ei le lipsea mâncarea din belşug. Nu erau nevoiţi să fure ca să mănânce. Cei mai puţin săraci puteau întotdeauna să ciupească ceva mâncare de pe acasă ca să-i ajute pe cei mai nevoiaşi, şi doar arareori vreunul din ei era silit să scotocească prin lăzile de gunoi. În grupul lor nu exista ideea hoţiei rentabile. Simţeau o plăcere imensă să distrugă bunurile bogătaşilor. Într-un moment de neatenţie al stăpânilor, şterpeleau câte un vas pictat şi se jucau trăgând la ţintă în el, cu pietre, dar nu le-ar fi trecut prin cap să-l vândă ca să cumpere mâncare sau ţigări. De asemenea nu cerşeau. Acceptau dulciuri sau câte o bucată de pâine de la unul tot atât de sărac ca şi ei, dar erau prea mândri ca să întindă mâna spre boieroii care se dădeau jos din trăsură cu pieptul scos înainte şi ceafa ţeapănă de trufie.

Cenuşăreasa grupului trebuia să execute ordinele cele mai neobişnuite:

— Hai, puştiule! Te iei după tipul ăsta cu trabucul. E o havană de jumătate de coroană. Dac-o aduci am să te las şi pe tine să tragi două-trei fumuri... Hai, tontule, dă-i drumul! Dacă te întorci fără chiştoc, am să-ţi trag două bobârnace.

— ...Tu stai aici la pândă cât noi ne ducem să spargem felinarul ăla. Dacă vine gardianul toarnă-i o braşoavă ca să ne dai timp să fugim. Şi să nu te bâlbâi, fir-ar să fie, că-ţi tragem vreo câteva-n nas de nu te vezi!

— Spală-mi pantalonii ăştia şi cămaşa până fac eu baie în gârlă. Pe urmă întinde-le la soare ca să se usuce.

S-a împotrivit de câteva ori. Se înălța ca un pigmeu, şi-şi ridica fața spre ei, scuipându-le în obraz tot felul de înjurături. Îl băteau. Se apăra cu unghiile şi cu dinții: o dată tăie piciorul unuia cu o bucată de tablă veche pe care o folosea ca să distrugă pielea fotoliilor. Altă dată, pe când stătea plecat peste o ladă de gunoi în curtea unei case mari de pe Paseo de Gracia, portarul în uniformă cu fireturi îi dădu o lovitură cu genunchiul de-l băgă cu totul în ladă. Torrén rămase o clipă cu fața înfiptă în gunoaie, cu picioarele în aer, făcând eforturi disperate ca să iasă. Află mai târziu că stăpânul casei prefera să arunce resturile de la masa lui decât să le dea la săraci sau la rudele servitorilor lui.

Avea paisprezece ani când toți cei din şleahtă se împrăştiară care încotro. În timpul unei greve fratele lui dispăru fără urmă. Rămase iar doar cu propriile lui puteri. Se angajă la un atelier de reparat biciclete. La fiecare chenzină îi ducea tatălui său tot câştigul. Apoi intră la o tăbăcărie şi începu să se ducă pe la mitinguri. Îi cunoscu pe conducători şi luă parte activă la agitații. Până când trebui să plece, luând drumul Americii.

2.

Înainte de a fi expulzat din Barcelona, Torrén fusese închis în castelul Monjuich, unde în fiecare zi îi umpleau sufletul de groază amenințându-l cu pedeapsa cu moartea. Comitetul îi făcu rost de paşaport şi-i plăti călătoria până la Buenos Aires dar nu-i încredință nici o misiune pentru țara unde mergea. Întotdeauna fusese considerat ca un agitator cu un zel excelent, foarte devotat cauzei, dar cu posibilități limitate. În timp ce alte elemente mai bune erau trimise în marile centre muncitoreşti, în fabricile importante, Torrén era expediat întotdeauna în colțurile cele mai îndepărtate ale Cataloniei. După ce l-a ajutat să scape din primejdie, comitetul nu s-a mai interesat de el şi apoi l-a uitat, ca şi când ar fi fost o unealtă pe care o arunci socotind-o nefolositoare.

Ajungând în Argentina se opri foarte puțin în Buenos Aires. Se îmbarcă spre Sud, şi lucră două luni în Gallegos ca şofer la *don* Paco Rodríguez. Se afla acum în fața pampasului patagonez. Jinduia orizonturi largi. Marea îl învățase să-şi odihnească ochii în infinit. Se îndreptă spre inima țării. Văzu altfel de pietre, dealuri golaşe, râpe late şi adânci săpate de pârâuri acum secate. Văzu oameni veniți din cele patru zări renunțând la obiceiurile țărilor de unde veniseră tocindu-şi de pământul zgrunțuros proeminențele lor naționale, până când îşi înfigeau în pământ rădăcini care durau cât secolele. La Los Témpanos ajunse după ce munci pe la diferite ferme, gonit din unele, fugind din altele. Anii aceia care au precedat greva generală din 1921 erau foarte frământați. Se adulmeca în aer mirosul sângelui care avea să se verse. Întreaga regiune Santa Cruz era saturată de acea neliniște agresivă şi bănuitoare care precede marile frământări. Lui Torrén nici prin gând nu-i trecea că furtuna se apropie. Lumea aceea era prea nouă pentru el. Obişnuit cu fluviile de oameni care intră şi ies din fabrici, privea cu milă la fermele acestea aflate la multe leghe, pe drumuri pustii, unele de altele, cu un personal care se

putea număra pe degete. Nu vru să se afilieze Federației spaniolilor; găsea că e neînsemnată, ridicolă aproape, un păianjen pricăjit care nu şi-ar fi putut întinde niciodată țesătura subțire peste imensitatea teritoriului[33].

Îl cunoscu pe Ñato Biguá la o fermă din Tres Lagos. Prima lui ciocnire cu el avu loc pe când scăldau oile. Lucrau amândoi la *tambor*[34], aruncând oile în *pozo*[35]. Ceilalți peoni erau împărțiți între *manga*[36] şi *escurridero*[37]. În acel timp încă nu se răspândise întrebuințarea platformelor cu podea mobilă care se acționează cu o mişcare de manetă. Biguá ridica oile cântărind optzeci de kilograme de un picior şi le aducea într-o singură mână cu mişcări sigure şi blânde, ținându-le capetele întoarse, ca să nu se sperie văzând apa. Se pricepea să lucreze, dar un animal din cale-afară de neastâmpărat îl făcu să alunece şi trebui să-i dea drumul ca să nu cadă el însuşi în bazin. Oaia rămase o clipă sprijinită în copitele picioarelor din față, apoi căzu greoi în gol lovindu-şi capul de marginea bazinului. Rămase sub apă, şi nu i se văzu corpul plutind decât la urmă de tot, când ultimele animale ajunseră în *escurridero*. Lucrau cam opt sau zece oameni. Era imposibil să ştii dacă vina era a unuia din ei, dacă oaia murise pentru că era bolnavă sau pentru că înghițise dezinfectant. După masă fură liberi devreme deoarece începuseră să lucreze dimineața de la ora două. Peonii se împrăştiară. Torrén se apropie de tovarăşul lui, care stătea sprijinit de poarta unui țarc de vite, profitând de ultimele raze de soare.

— Nu mai pot, sunt sleit, îi spuse. Paisprezece ore de muncă din asta nimicitoare! Tu nu eşti obosit?

— Aşa şi-aşa, murmură Biguá fără să se clintească.

Fusese o zi istovitoare. Vântul începuse să bată în zori, un vânt puternic, persistent, care aducea nori groşi de praf amestecat cu balegă şi pietricele. Pietricelele loveau mâinile, fața, pleoapele strânse. Se lucra cu ochii aproape închişi pentru a feri pupilele, iar când vijelia se întețea trebuia să te

întorci cu spatele la vânt şi să-ţi ghemuieşti capul între umeri. Baliga uscată se amesteca pe haine cu şiroaiele de dezinfectant care săreau din bazin; şi zoaia care se forma te pătrundea până la piele.

Torrén se sprijini şi el cu spatele de poartă. Stăteau aşa unul lângă altul, cu privirea îndreptată spre casa mare care strălucea pe dâmb cu ferestrele luminoase şi pereţii de geamlâc, cu gazonul din faţa ei de culoarea smaraldului şi copăceii bine îngrijiţi.

— Asta-i treabă de vite spurcate! zise Torrén vârându-şi o mână sub curea şi scărpinându-se pe burtă. Porcăria asta de noroi mi se usucă pe piele şi mă înţeapă ca o sută de ventuze.

— Ai pielea prea subţire, frate. Dar o să ţi se tăbăcească ea peste câţiva ani de trai în Patagonia.

— Asta-i o ţară bună pentru vite! Doar ele pot rezista aici.

— Aha!

— Eu o şterg îndată ce-mi câştig nişte parale de drum.

— Aha!

Torrén întoarse capul şi arătă cu bărbia oaia moartă pe care administratorul pusese s-o scoată din apă. Zise:

— Oaia pe care ai omorât-o s-a umflat ca o vacă. Te pomeneşti c-o frig diseară ca să nu arunce carnea, chiar dacă ar fi să crăpăm cu toţii din cauza otrăvii Cooper.

— Ai văzut, galicianule? Fir-ar să fie, e prima oară că mi se întâmplă aşa ceva.

Torrén se apropie şi-i şopti la ureche cu aer liniştitor:

— Nu-mi place să pârăsc... Asta rămâne între noi. Biguá dădu din umeri. Celălalt continuă:

— Dacă află administratorul te dă afară ca pe un câine. Dar nu-ţi fie frică, nimeni n-o să afle.

Biguá slobozi un hohot de râs şi şopti printre dinţi:

— Fir-ar să fie, nou veniţii ăştia sunt dracul gol, dar înţeleg întotdeauna totul pe dos.

Torrén privi pe furiş împrejur pentru a se încredinţa că nu era nimeni pe aproape.

— Şi eu am omorât ieri un batal, zise, scoţându-şi pieptul în afară. Nu se uita nimeni şi i-am ţinut capul sub apă cu cangea până a încetat să se zbată.

Biguá îşi scutură picioarele dezmorţite şi braţele în timp ce se străduia să înţeleagă. Prin vâjâitul vântului se auzeau behăiturile tremurătoare ale oilor care-şi căutau mieii de curând înţărcaţi.

— L-ai omorât din greşeală sau aşa ai vrut?

— Păi sigur, omule, c-am făcut-o intenţionat! Patronul pe care nici eu nici tu nu-l cunoaştem încă, zvârle preţul a o mie de oi într-o noapte de chef la Paris. Noi nu putem să facem la fel şi ne mulţumim cu mai puţin. Fiecare se distrează în felul său.

Indianul se dezlipi de poartă şi se îndreptă din şale. Apoi se întoarse complet spre Torrén şi-l privi în faţă, stând cu picioarele depărtate şi cu mâinile în şold.

— Nu se poate, spuse în cele din urmă, neîncrezător. Glumeşti.

— Glumesc? Ieri am împins două oi şi un batal de pe punte. Nu voiau să meargă şi i-am zvârlit prin scândura aceea desprinsă. Lighioanele au început să lupte împotriva curentului. Au urcat vreo sută de metri, dar n-au mai avut putere şi apa le-a târât. Când au trecut din nou pe sub punte, crăpaseră şi dacă nu, mult nu le mai lipsea. Oile înainte şi-n urmă berbecul. Îţi venea să şi râzi. Chiar şi morţi umblă după ele...

Ciobanului *tehuelche* nu-i venea să creadă ce auzea.

— Minţi, zise el cu glas nesigur.

Torrén se depărta şi el de poartă ca să-şi ridice ochii până la faţa lui Ñato şi vru să-şi pună în cuvinte toată emfaza pe care o risipea din belşug în predicile din vremurile lui bune:

— Mă, omule, nu înţelegi! Eu nu omor lighioanele astea din plăcerea de a face să curgă sânge. O fac pentru ca patronii să nu profite prea mult de pe urma muncii noastre. Ai să vezi, dacă ai să faci la fel, ce bine o să-ţi pară. Dacă tot nu poţi să

distrugi o mie de oi într-o noapte, te mulțumeşti să omori una. Încearcă, omule, şi-o să vezi cum te obişnuieşti!

— Poate că ai dreptate, dar dacă eu aş fi patron te-aş omorî ca pe o fiară. Aş trage în tine fără milă ca într-o pumă de care-aş şti că a sfâşiat un om.

— Tu n-ai să fii niciodată patron, omule! Tu eşti un muncitor ca şi mine şi între camarazi trebuie să fie întotdeauna bună înțelegere.

În mintea lui Ñato aceste argumente ajungeau un hățiş de idei neclare. Dar numai la gândul că cineva putea să-l creadă în stare de a ucide un animal, aşa cu sânge rece, fără nici o nevoie, simți că indignarea îi încleşta gâtlejul. Totuşi, nu spuse nimic. Un nou venit asemeni acestuia era întotdeauna pentru el un receptacul deschis pentru gândurile cele mai năstrușnice şi închis pentru lucrurile care-ți săreau în ochi. I-ar fi putut spune că el înjunghiase de multe ori câte o vacă de doi-trei ani ca să mănânce doar limba sau câteva costițe, de asemeni că uneori, călărind pe câmpiile întinse şi uscate, tăiase câte o iapă ca să-şi potolească setea cu sânge cald, cum fac indienii. Asta era ceva natural, dar ceea ce făcea bondocul ăsta era de nejustificat. Nu pentru că ar fi considerat purtarea lui crudă sau nemiloasă. Ñato cunoştea foarte puțin aceste două epitete. Pentru felul lui de a judeca lucrurile, aşa putea să se poarte doar un om bătut în cap. Trebuia să fii tâmpit să-ți faci de lucru omorând un biet animal care putea să-ți potolească foamea a doua zi. Asta era ca şi când după ce ai fi muncit pe brânci să-ți arunci singur *ponchoul*[38] în apă sau lucrurile agonisite ținute sub şa... Şi dacă aceste lucruri şi *ponchoul* erau ale altuia, cel mai nimerit lucru era să scoți năravul din pocitanie cu biciul sau cu glonțul.

Ochii saşii ai lui Torrén scânteiară în orbite cu sticliri de ură. Îi dădu cu cotul lui Biguá, îşi duse mâna la gură şi strâmbându-şi-o spre el îi spuse încet:

— Uite: ăsta-i patronul. Ăsta-i cel care ne exploatează şi ne suge şi sângele din noi. Vine încoace.

Administratorul se apropia cu pasul lui elastic de highlander[39]. Vântul bătea cu furie în borurile late ale pălăriei sale. Era tinerel, blond, cu ochii de un albastru palid. Țeava unui Colt 38 i se zărea la şold. Constituția sa nordică, haina de piele, *bombacha*[40] bufantă, cizmele şi basmaua lui foarte albă legată la gât îi dădeau aerul unui *gaucho*[41] de chermeză.

Dar mâinile şi fața lui fuseseră atât de tăbăcite de vânturile pampasului şi de soarele Patagoniei încât luaseră o culoare roşie ca racul, proaspătă şi strălucitoare. Era unul din acei scoțieni dezghețați şi perseverenți care văd în Argentina o prelungire afectivă a Lowlandsului lor, şi care se căsătoresc aici cu câte o anglo-argentiniană, tot atât argentiniană pe cât englezoaică, ca să zămislească *gauchitos* blonzi. Îndrăgise într-atât *matele*[42] încât în multe seri uita de ceaiul lui. Se îndepărtase cu totul de vecinul lui, mister Lowe, un irlandez care de patruzeci de ani se stabilise aici, cu două fete de optsprezece şi nouăsprezece ani care nu ştiau spaniola, şi un fiu de treizeci de ani care locuia la Londra acum când îşi abandonase studiile. Mister Lowe trimitea cu regularitate în fiecare an în Anglia toți banii pe care-i producea lotul lui de pământ aparținând fiscului, fără să investească nimic în fermă; casa în care locuia era o cabană veche de lemn, demontabilă, dar veselă, covoarele şi mobilele sale erau aproape somptuoase, iar biblioteca era destul de bogată, dar nu avea nici o carte în spaniolă.

Administratorul se opri în fața celor doi oameni şi-şi înfipse privirea limpede drept în fața de bronz a lui Biguá.

— De ce nu mergi dumneata înăuntru, prietene Biguá? îl întrebă. Se serveşte deja ceaiul de *mate*.

— Îmi zvânt hainele, patroane. Soarele e călduț şi vântul destul de tare.

— Drăcia dracului de vânt nebun! Asta-i țara cicloanelor care nu stau o clipă locului.

— Aşa-i... După *mate* am să jupoi oaia ceea. Mi-a alunecat din mână când am vrut să-i dau drumul şi s-a lovit cu capul de bazin. Niciodată nu mi s-a mai întâmplat.

— Jupoai-o mâine, prietene. Acum mai bine odihneşte-te. Am scăldat şapte mii trei sute de capete. Lucru mult, oameni obosiți...

— Cum spuneți dumneavoastră.

Administratorul se întoarse apoi spre Torrén.

— Şi dumneata, prietene, eşti ud tare?

— Leoarcă.

— Schimbă-ți hainele, prietene. Dumneata eşti foarte slab şi nedeprins. Dumneata poți să răceşti.

Ochii limpezi şi zâmbitori se uitară la omuleț cu atenție pentru a-i ghici gândurile. Din prima zi de când noul peon lucra la fermă observase lucirea neprietenoasă, chiar duşmănoasă a ochilor lui saşii. El împărțea peonii în două categorii: cei care susțin senini o privire, uitându-se drept în față, fără a o coborî sau întoarce şi ceilalți. Printre ceilalți mai erau două tipuri bine definite: timizii şi ceilalți. Şi printre aceşti ceilalți Torrén aparținea soiului celui mai sălbatic, soiului acelora care, atunci când se apropie patronul, devin rigizi ca la apropierea unui duşman. Rigizi şi țâfnoşi, cu o agresivitate prost ascunsă care poate țâşni când te aştepți mai puțin. Dar din acest aluat sălbatic îi ieşiseră câteodată peoni buni pentru anumite îndeletniciri.

— Dacă nu-ți place treaba aceasta, prietene, pot să te pun la un ocol din defileu să împuşti pume şi vulpi. Plătesc treizeci de pesos de fiecare blană de pumă, iar vulpile sunt pentru dumneata. Poți să câştigi mulți bani. Eu îți dau carne fără să-ți iau ceva pe ea.

Torrén bombăni ațintindu-şi ochii în jos:

— Carne putrezită! Ieri am găsit în carne un vierme mare cât o râmă.

Biguá îl privi țintă fără a spune un cuvânt, fără a-şi schimba expresia ochilor.

— Ohoo!

În timp ce exclama astfel, administratorul se gândi că în fiecare zi la fermă se tăiau vite şi că bucătarul era un *entrerriano*[43] gras, foarte iubit de toți, care exagera întotdeauna când era vorba de banii alocați pentru cheltuieli ca să-şi răsfețe oamenii.

— Carne putrezită, se poate una ca asta? Drace, am să iau măsuri imediat! Atunci nu-ți place aici? Şi supraveghetorul, nici el nu-ți place?

— Nu prea.

— Întotdeauna e prea multă muncă aici. Vite multe, puțini păzitori, teren foarte neregulat greu de cutreierat... Pământul lui mister Lowe e mult mai bun. Mergi acolo. El angajează mulți oameni.

— Vreți să spuneți că mă alungați.

— Acum foarte uşor găseşti loc oriunde, prietene. Dumneata eşti bun muncitor.

— Nu am cal. Al meu şchioapătă. N-am să pot pleca.

— Am să-ți dau eu unul, prietene.

Torrén nu se temea că va rămâne fără slujbă. Nimeni nu moare de foame printre atâtea oi iar banii nu-l interesau. Nevoile lui erau satisfăcute cu câțiva pesos pentru tutun. I-ar fi plăcut să stea doar o săptămână, două la fiecare fermă şi să plece după prima discuție cu supraveghetorul sau cu patronul. Îi plăcea să se bage printre oamenii aceştia atât de diferiți de cei pe care-i cunoscuse el, oameni care se strâng la adăpostul unui acoperiş de fermă fugind de singurătatea din jur. În ciuda căutăturii sale ursuze şi a privirii saşii se simțea bine printre ei, dar la prima zbârlire a țepilor simțea nevoia imperioasă de a pleca. Lăsa în urma sa patronul şi pe tovarăşii săi de lucru, labirintul de garduri din sârmă şi de țarcuri, şoproanele... Şi atunci începea chinul său. Pustiul: ore, zile, nopți de singurătate. Când călărea prin pampas nu

simțea acea pace sufletească pe care ți-o dă câmpia. Vegetația plină de lăstari şi atât de aspră îl deprima. De sus, de pe şa, domina verdele întunecat şi galbenul roşiatic al arbuştilor care ajungeau până la înălțimea calului. În ochii lui întinderea aceea întunecată era ca o noapte care ascundea o întreagă faună de dihănii nu îndeajuns de cunoscute pentru el şi când descăleca se cufunda în noaptea aceasta până la frunte. Îi mai trebuiau mulți ani de Patagonia până să se obişnuiască. Ploaia l-a prins şi ea câteodată pe când mergea de la o fermă la alta şi în cele din urmă se oprea neavând încotro, copleşit de marile distanțe care despărțeau aşezările omeneşti sau pentru că găsea drumul tăiat de un pârâiaş neînsemnat care se umflase însutindu-şi debitul de apă. Şi după ce-şi pierdea ziua căutând un adăpost oarecare se lăsa să cadă din şa sub ploaie; haine, *poncho*, bagaje, totul ajungea un terci cleios care-i dădea impresia că e scufundat până peste cap în nămol. Şi în timp ce trupul ostenit se chinuia luptând cu răpăitul neîncetat al ploii, încercând să adoarmă un pic, în minte i se învălmăşeau crâmpeie de conversații auzite în timpul marcării vitelor mari şi a oilor: „Mie ultima ploaie mi-a omorât opt sute de oi, mai mult decât am putut jupui". „Mie şaptezeci şi cinci de vaci, şi mai mult de atâția viței". „Mie un peon. S-a dus să cerceteze ocolurile şi nu s-a mai întors..."

Administratorul insistă:

— Am să-ți dau cal bun.

Torrén ridică până la el o privire piezişă.

— N-am nevoie de caii dumneavoastră!

Biguá nu-şi schimbase atitudinea de *tehuelche* nepăsător, parcă scena ar fi avut loc la o depărtare de o sută de leghe. Era ca o stâncă sau ca o movilă de hotar la umbra căreia cei doi străini îşi lămureau neînțelegerile.

— Bine, prietene, faci cum îți place, zise administratorul în timp ce ochii lui luminoşi străluceau tot vesel şi prietenos. Treci acum pe la administrație pentru a ți se face socoteala, şi

mâine pleci devreme. Biguá te va întovărăşi până la poarta mare.

Torrén se ridică pe vârful picioarelor. Îşi întinse pieptul şi gâtul ca să se mai înalțe.

— Plec singur! zise cu vocea lui groasă, de uriaş, făcând să-i tremure colțurile înspumegate ale buzelor subțiri. Şi-am să plec chiar acum ca să nu trebuie să vă mai mănânc carnea putrezită. Şi rămâneți cu toți banii pe care i-am câştigat aici! N-am nevoie de nimic! Rămâneți cu tot!

— Bine, prietene, faci cum vrei.

Administratorul mai stătu câteva clipe privind spre peon şi-i întoarse apoi spatele. Se îndreptă spre şoproane. În timp ce Biguá se usca mai departe la soare, Torrén se duse să ia căpăstrul ca să-şi prindă calul.

Peste o jumătate de oră se depărtă de fermă pe cărarea care şerpuia printre *calafates* şi *mata negra*[44]. Ducea calul de căpăstru. Piciorul din spate pe partea pe unde se încalecă se umflase lângă copită, de vreo două, trei ori cât era grosimea lui normală. Torrén încălecă de câteva ori, dar animalul rămânea nemişcat pe picioarele tefere, în timp ce pe cel bolnav îl îndoia sprijinindu-l de pământ doar în vârful copitei.

Mergea agale, cu paşi mărunți. Până la dugheana cea mai apropiată erau treizeci şi cinci de leghe. Până la ferma lui mister Lowe erau doar zece, dar nu s-ar fi dus acolo pentru nimic în lume. Soarele era spre asfințit, ca un glob de aramă lichidă, şi tot apusul se colorase în roşu şi galben. Când hățişul se rărea în locurile deosebit de pietroase apăreau cu claritate podişurile întunecate, ridicate în câmpie de cataclismele geologice; cât vedeai cu ochii era un fel de zid chinezesc cu creştetul neted, parcă dat cu gealăul[45], şi linia aceea aproape neagră contrasta brutal cu nuanțele vii şi calde ale cerului.

Din loc în loc câte un *calafate* răsărea chiar în drum şi cetele de *cuises*[46], mari cât nişte guzgani, săreau din cracă în cracă ronțăind boabele coapte. Când Torrén se apropia micile

rozătoare îşi dădeau drumul din arbust răsucindu-se ca nişte maimuțe, îl priveau o clipă şi o zbugheau spre vizuinile lor trecând uneori printre picioarele omului şi ale calului.

— Ptiu, drace, cine-a mai văzut şobolani cu urechi şi coadă de iepure! O să mi se urce şi pe picioare acuma!

Se cutremură de scârbă la gândul că toate jivinele astea ciudate puteau să-i umble pe piele cu labele lor mici şi neastâmpărate. Zidul din zare se întuneca din ce în ce, pe măsură ce soarele se ascundea, şi întunecându-se, părea că se apropie de el. În timp ce mergea cu paşi mărunți spre apus, cu calul de căpăstru, omul vedea venind asupra lui zidul acela, repede de tot, o dată cu noaptea. Şi nu avea tutun! Intra în noapte fără tutun! În urmă cu douăzeci de paşi terminase ultima lui țigară, şi gâtlejul uscat jinduia fum, fum gros şi tare care amorțeşte măruntaiele...

Un tatu ieşi din bălării cu tropăitul lui nehotărât. Se opri şi scurmă pietrişul de pe cărare. Văzându-l pe om, îl privi în față cu ochii rotunzi de indiancă bătrână şi mirată, se ridică pe picioarele de dinapoi, îşi roti carapacea de animal cuaternar şi fugi înapoi pe unde venise, decis să mai stea ascuns încă un timp înainte de a-şi începe vânătoarea nocturnă...

Torrén strânse din dinți cu ciudă: dihăniile astea toate îl priveau cu ochi rotunzi drept în față, apoi fugeau câte puțin, se opreau, iar o luau la fugă, iar se opreau, ca şi când ar fi vrut să-l îmboldească să le urmeze până la vizuinile lor... Ce ți-e şi cu lighioanele astea! În copilărie visase mereu dihănii ciudate care se târâiau pe podeaua magherniței în care locuiau, săreau pe saltea, şi acum vedea aceleaşi dihănii ciudate în carne şi oase. Al dracului ce-ar mai fi fumat! Ceea ce avea de încasat la administrație i-ar fi putut ajunge pentru câteva pachete de țigări. Se întoarse fără a se opri din mers şi privi spre fermă. Dacă ar fi avut o sută de capete, le-ar fi lăsat pe toate să i le taie decât să se întoarcă acolo!

Era frânt de oboseală. Muncă de bou, cicloane, zile şi nopți de singurătate, oameni de neînțeles, dihănii... Asta era Patagonia! Şi oare de ce mai mergea, aşa, istovit, spre noapte,

în loc să aştepte, stând jos, odihnindu-se, ca întunericul să vină până la el? Trupul îi era zdrobit de oboseală. Picioarele îl purtau cu mişcări de automat, ca şi când şi-ar fi îndeplinit funcțiile independent de tot restul organismului. Epuizarea fizică era atât de mare, încât până şi furia i se risipea o dată cu venirea amurgului. Dar pacea nu şi-o regăsea.

După ce toată ziua bătuse un vânt vijelios, o acalmie deplină coborâse peste câmpie. Soarele asfințise. Cerul începea să-şi piardă culorile calde iar verdele întunecat şi galbenul vegetației erau cuprinse încet, încet de umbre cenuşii. Prin luminişurile dintre copacii pitici, Torrén vedea zidul podişului apropiindu-se de el o dată cu noaptea şi marginile potecii apropiindu-se şi ele una de alta, învăluindu-l în umbrele lor. Din când în când crengile stufoase de *calafates* se înfiorau cu foşnete ciudate, iar în depărtare pământul era brăzdat de fulgere întunecate care se pierdeau în desişuri. Torrén mergea acum cu paşi largi, domoli, ca de bou. Ceafa îi era aplecată şi umerii îndreptați înainte, ca imaginea plastică a unui mers fără sfârşit. Fruntea şi-o ținea sus. Ochii larg deschişi nu vedeau decât marile întinderi întunecate care-l împresurau de pretutindeni. La nivelul marelui zid care-i slujise soarelui drept cadru mai dăinuia acum doar o licărire, atât de palidă şi delicată, încât părea ireală.

Bărbia înălțată se zdruncina în ritmul mersului, clătinându-se monoton, şi gâtul îi ieşea din gulerul deschis, arătându-şi proeminența noduroasă a mărului lui Adam. Înainta cu un mers liniştit şi stăruitor, hotărât să se îndepărteze. Şi calul îl urma şchiopătând. Capul lui mare cu urechi bleojdite, resemnate, atingeau aproape ceafa lui Torrén, şi văzut pe fundalul apusului, cu gâtul lui întins înainte şi spinarea dreaptă, animalul părea o prelungire a omului.

Mai trebuia să meargă încă patru ore ca să iasă de pe pământurile fermei.

3.

I-ar fi fost foarte greu lui Martin Arteche să găsească pe cineva care să-l înlocuiască pe peonul său *chilote*. Chiar presupunând că ar fi putut găsi vreun om în Gallegos, avea nevoie de cincisprezece zile pentru drum, dus şi întors, chiar dacă şi-ar fi mânat repede caii. Şi iarna era aproape.

Trei zile după accident, când se întorcea iar la Los Témpanos cu patruzeci şi şase de oi şi unul din caii mortului legat la prora vasului văzură cadavrul lui Atanasio la mal, lângă câteva sloiuri de gheață care se topeau la soare. N-au putut să se oprească ca să-l îngroape. Nu era nicăieri prin apropiere un loc unde să poată ancora şi se lăsa noaptea. Apele întotdeauna agitate din Angostura erau mai frământate ca de obicei şi hotărâră să amâne treaba până la întoarcere. Când se întoarseră a doua zi mortul dispăruse.

Oamenii au rămas foarte impresionați. Şi Torrén căruia nu-i scăpa nici o ocazie, şoptea la urechile celorlalți câte un comentariu:

— Ce barbarie, frate! Sărmanul om era aşa de prietenos... Şi acum o să trebuiască să muncim de două ori mai mult şi să dormim mai puțin. Să răbdăm, că de-aia suntem săraci, nu? Trebuie să ne plecăm grumazul şi să crăpăm. Poate că o dată şi o dată o să-i strivim noi pe ceilalți şi-o să stăm cu mâinile-n sân pe când ceilalți vor munci. Nu-i departe ziua asta, doar dacă nu ne-or înfige un cuțit în spate ca să ne arunce în apă ca pe-un batal ciumat.

Augusto îşi continuă drumurile zi şi noapte, cu şlepul lui burduhănos. Când furtuna făcea imposibilă navigația foloseau timpul ridicând încetul cu încetul diferite construcții. După ce terminară micul țarc din stâlpi bine înfipți în pământ, începură să facă un ocol pentru mânji. Valea în care se înfiripa ferma era situată în albia unui ghețar dispărut cu câteva secole în urmă, şi economisiră multă sârmă folosind,

de o parte un perete abrupt şi stâncos făcut de gheţar, de cealaltă parte ţărmul lacului. Astfel, cu două şiruri de sârmă de cinci sute de metri împrejmuiră un teren de peste douăzeci şi cinci de hectare. Era o muncă anevoioasă: stâlpii îi aduceau dintr-o pădure deasă de stejar şi *coigiies* pe care o găsiră în apropierea gheţarului Moreno, la capătul canalului Témpanos, şi descopereau în unele gropi straturi de gheaţă pietrificată, pe care erau nevoiţi să le spargă cu târnăcopul. Sârma de oţel, subţire ca tăişul unei lame, julea mâinile la fiecare smucitură, iar sârma ghimpată zgâria ca focul la cea mai mică neatenţie. Când veniră gerurile mari de la sfârşitul toamnei, munca se făcu şi mai anevoioasă. După ce stătuse la o temperatură de zece sau douăzeci de grade sub zero, metalul frigea pielea. În dimineaţa aceea de mai gardul din sârmă era aproape gata. Mai trebuia prins doar ultimul fir de sus. Biguá stătea aplecat peste maşina de întins sârma, în timp ce auzea în spate vocea iritată a lui Torrén.

— Eu nu mai pot! Mâinile, picioarele şi braţele mele sunt într-un hal fără hal, încât nu mai ai unde să faci o nouă zgârietură.

— Te-ai uns cu untură de alpaca, frate?

— Da, şi mă ustură şi mai tare ca înainte. Îmi vine să las baltă treaba şi să plec imediat la Gallegos.

— Bine frate, fă cum îţi place.

Cernea o lapoviţă deasă, alcătuită dintr-o burniţă foarte mărunţă şi din pulbere de zăpadă. Venea în rafale uşoare şi dezordonate care ridicau nisipul îngheţat de jos, aruncându-l în faţă şi peste tot corpul. Torrén săpa o groapă pentru un stâlp. Credea că o să-i meargă uşor, pentru că locul era un amestec de pământ şi pietriş mărunt, dar îngheţul îl întărise făcându-l cremene. Târnăcopul era mai mare ca el. În puţinele răstimpuri în care lucra îşi însoţea fiecare lovitură cu un bombănit, până când lăsă unealta jos suflând din răsputeri în vârful degetelor.

— Mi-e tot trupul ţeapăn de frig, zise apropiindu-se mai mult de spinarea lui Biguá. Şi când pui mâna pe fiarele astea,

ale dracului parcă-ți smulg în fâşii pielea de pe mâini... Îți vine să urli!

— Aha! Aşa o fi... Nu oricine e făcut pentru viața asta, frate. Dar încetul cu încetul o să te faci puternic.

— Ce-ai zis? Puternic? Sunt destul de puternic. Nu există nimeni mai rezistent decât mine, dar viața asta nenorocită n-o rabdă nici dracu.

— Aha!

Prin apropiere se auzi un scheunat scurt, urmat de un urlet tânguios şi prelung, din ce în ce mai tare, până când se opri brusc. Torrén îşi încordă auzul, nelinişţit.

— Ce-i asta?

— O vulpe, îi răspunse Ñato, fără să se oprească din lucru. Acum mişunã foarte multe. Din cauza frigului rațele ațipesc prin ierburile uscate şi vulpile le prind cu uşurință.

— Dihănii! Țara asta nu-i bună decât pentru dihănii. Dacă mai lucrăm aici o să ajungem toți nişte neurastenici.

— De ce?

— Măi, parc-ai fi orb! Tu eşti făcut doar ca să munceşti ca un măgar la roata de scos apă, fără să te mai uiți în jur. Patronul a început făcându-i felul bietului Atanasio care era un tovarăş atât de bun, şi va continua apoi cu tine, cu mine sau cu nenorocitul ăsta...

Biguá îşi întoarse spre el capul aruncându-i o privire enervată.

— Taci din gură! îi strigă el. Eşti încăpățânat ca un catâr.

Torrén se întoarse la târnăcopul lui. Frigul îi pătrundea prin haina de piele, prin cizme, prin casca prevăzută cu apărători pentru urechi din piele de căprioară, prin sacii pe care şi-i legase cu curele în jurul coapselor, peste pantaloni. Mai încolo, la celălalt stâlp, Murangunic lucra cu cea mai mare atenție la legatul sârmei ghimpate cu bucăți de sârmă obişnuită. Biguá isprăvi curând treaba atât de grea a întinsului sârmei şi prinse capetele de ultimul stâlp răsucindu-le perfect. Trebuiau să termine ocolul în vreme ce

patronul cerceta câmpul călare, pentru că după masă plecau cu *Augusto* ca să aducă alt transport de oi.

— Dă-mi târnăcopul, îi spuse lui Torrén după ce se întoarse spre el. Tu scoate pământul din groapă cu lopata.

Când trecură de stratul înghețat, munca se uşură simțitor. Cu puterea lui de animal de povară, Ñato mânuia hârletul şi târnăcopul de parcă ar fi fost nişte jucării. Era un exemplar superb al unei rase pe cale de dispariție. Tricoul lui rupt în fâşii lăsa să i se vadă brațele şi umerii, spatele şi omoplații, cu muşchii reliefați mişcându-se ca nişte cabluri de oțel. Se opri să se odihnească. Torrén îl întrebă.

— Ascultă, Ñato, de când n-ai mai văzut o femeie?

Biguá rămase o clipă pe gânduri înainte de a răspunde.

— De la sfârşitul tunsului oilor. Treceam prin Mitre şi stăpâna era pe coridor. Am stat de vorbă vreo două ore. M-a întrebat de şlepul pe care-l făcea *don* Martin, şi că dacă nu eram nebuni că voiam să ridicăm aşa departe ferma. Din ziua aceea n-am mai văzut fuste.

Torrén înălță din umeri.

— Nu de asta te întreb, omule. Ziceam că de când n-ai mai tras un chef cu cineva.

— De astă primăvară când am fost la Gallegos. Am avut cu mine treizeci şi două de lire sterline şi câțiva pesos argentinieni. După cincisprezece zile cârciumarul Goyo mi-a dat pe veresie doi litri de rachiu din trestie-de-zahăr care să-mi ajungă până la întoarcere.

Torrén îşi luă un aer mâhnit.

— Ce nedreptate! exclamă el. Asta nu-i viață. Omul sărac are şi el nevoie să se distreze. Dar acum totul e pentru burghezi. Muncitorului îi lasă doar trudă şi amărăciune. Cele mai frumoase femei sunt ale lor, şi se ghiftuiesc cu mâncare până nu mai pot ca nişte porci puşi la îngrăşat...

Biguá trase cu putere aer în piept şi începu să vorbească domol cu vocea sa plăcută, cu liniştea atavică a oamenilor din rasa lui care-şi petreceau iernile ghemuiți pe sub corturi, povestind şi şlefuind vârfuri de săgeți: „Să ştii că eu n-aş

putea sta în Gallegos chiar dacă m-ar ține degeaba şi mi-ar aduce femei în fiecare zi". El nu era făcut pentru o astfel de viață. Rămânea acolo până când îşi cheltuia toți banii, pentru că banii parcă-l gâdilau dacă-i ținea în brâu, dar după ce stătea câteva zile în sat începea să-i fie dor de caii lui... „Şi iar îmi vine s-o apuc încotro văd cu ochii. Eu n-am venit pe lume ca să fac osânză la încheieturi." Se întorcea întotdeauna în munți, chiar dacă ar fi trebuit să muncească numai pentru mâncare... De multe ori suferise de foame şi de sete, dar nu se lăsa învins: fiecăruia îi este dat un drum şi nu e bine să te împotriveşti mergând contra curentului. Ar fi putut rămâne în pampasul cu pietrişul lui neted, fără să se-apuce să galopeze prin pădurile de nepătruns din munți şi prin râpe şi văi, dar n-a vrut. În prima zi când a îmblânzit cai în munți şi-a spart capul de-un pom, şi când încă nu se vindecase de tot îi alunecase calul de sub el şi căzuse în prăpastie, rostogolindu-se două sute de metri în jos. El rămăsese agățat de un *calafate*. „Era un cal alb ca soarele, de-al lui Stipecic. Săracul animal!" Te obişnuieşti cu pericolul şi începi să le îndrăgeşti pe toate fără să ştii de ce. După ce ți-ai călit nervii ca acele curele de piele pe care le ungi uşor pentru *rodeo*, degeaba te dai la o parte pentru ca alții să-şi pună în primejdie viața. Mergi drept spre pericol pentru că ai nevoie de el, pentru că nervii tari şi pielea tăbăcită cer să pui la încercare curajul. „Simți nevoia pericolului ca atunci când ai bea, sau ca atunci când dintr-o dată ți-ar trăsni prin cap să încaleci calul cel mai nărăvaş din ocol, doar din plăcerea de a-ți încerca puterile."

Cei care nu se mişcă de la casa lor nu înțeleg asta. Îşi împuiază capul cu tot ce citesc prin ziare şi nu sunt în stare să vadă nici ce-i în fața lor. Cunoscuse oameni în puterea cuvântului care stăteau ceasuri întregi cu nasul în ziarele sau revistele trimise din Gallegos sau din Buenos Aires, în loc să folosească timpul acesta văzându-şi de păşuni şi de vite, alegând pielea bună pentru tăbăcit sau îmblânzind un mânz pentru a-şi completa *tropilla*. Din fericire el nu ştia nici să scrie nici să citească. Era încă un copil când a fost luat din

corturile de lângă lacul Cardiel. Fusese dăruit unui fermier din Tres Lagunas care s-a purtat blând cu el. L-a învățat toate muncile câmpului, şi… „Am crescut tot atât de bine ca şi când aş fi rămas să trăiesc la corturi cu bătrânii…”

În schimb Torrén cunoscuse creoli din nord şi chiar străini care veniseră în Patagonia şi ştiau să citească şi să scrie destul de bine; veneau foarte tineri, dornici de viață adevărată şi aspră, şi învățau cu atâta pasiune ştiința de a descifra natura, încât uitau de tot cu trecerea anilor, uitau că ştiuseră să citească şi să scrie în tinerețe.

Terminară peste puțin timp groapa şi înfipseră stâlpul. Mai trebuiau doar să bătătorească bine pământul împrejur, în acest timp Murangunic lega ultimele fire de sârmă ghimpată. Jur împrejur se auzeau bătăi de aripă. Rațele bălțate simțiseră vulpile şi fugeau înspăimântate. Zburau necontenit deasupra celor trei oameni, şi când siluetele lor pestrițe nu se mai vedeau prin lapoviță, li se ghicea zborul după fâlfâitul zgomotos al aripilor şi după vârtejurile de zăpadă pe care le deplasau în trecere.

Când Biguá tăcu, Torrén se întorsese deja la lucrul lui. Ñato stătea mai departe aplecat peste berbecul de bătătorit pământul, întors cu spatele. Torrén îşi îndreptă trunchiul şi se întoarse din nou spre el:

— Ascultă, Ñato: tu eşti prea încrezător. Într-o bună zi au să te omoare pe la spate şi nici n-o să ai timp să vezi cine a fost. Noi nu mai putem lucra mai departe aici. Trebuie să plecăm, chiar dacă am face-o doar din solidaritate. Chancho Colorado l-a omorât pe un tovarăş de-al nostru şi noi nu mai putem rămâne la el. E de ajuns să fii tu de acord şi-l lăsăm singur pe feciorul ăsta de cățea. Ştiu că n-o să dai înapoi. Veneticul e de acord să vină cu noi.

Se întoarse spre Murangunic şi-i strigă:

— Nu-i aşa, *gringo*, că vii cu noi?

Auzind strigătele, iugoslavul, înălță capul. Privi o clipă la Torrén şi spinarea lui Biguá, şi neştiind dacă lui îi fuseseră adresate cuvintele, îşi văzu din nou de lucru.

— Vezi bine, Ñato. Veneticul e de acord. O să-l lăsăm pe Chancho să crape singur în pustietatea asta. O să-şi piardă o lună sau două ca să caute alți oameni. În timpul ăsta estuarul o să-i înghită cele două mii de oi pe care le are împrăştiate între port şi gunoiul ăsta de fermă, pe care o înjghebează. Şi apoi va trebui să se întoarcă la jug, să fie peon ca noi, dacă vrea să strângă bani ca să cumpere alte două mii de oi. Eu plec cu iugoslavul la Gallegos ca să ne angajăm la încărcatul lânii. Baloturile sunt cam grele pentru mine, dar fiind amândoi, ce pune el mai mult ca putere pun eu ca îndemânare. Acolo-i muncă disciplinată, cu ore fixe pentru odihnă. Şi femei câte vrei. Altă viață. Tu poți să te angajezi la orice fermă, dar mai bine să vii cu noi ca să-ți încerci norocul. Numai aşa poți scăpa de exploatarea fermierilor ăstora care profită de pe urma sudorii noastre.

Cu fiecare an, Torrén îşi însuşise unele expresii din vorbirea băştinaşilor, şi chiar accentul lui îşi pierduse din asprime, influențat de mlădierea blândă a vorbirii din partea locului. Dar când se lansa în explicații complicate, fără a avea timp suficient să respire bine între cuvinte, sau când dădea drumul la câte o tiradă avântată, accentul lui catalan revenea, vârându-se între cuvinte şi dând o duritate de piatră exclamațiilor sale şi insultelor. Toată peroraţia lui părea atunci zbârlită ca nişte țepi ascuțiți, dar care-i dădeau, pentru moment, o oarecare putere de convingere.

Văzând că Biguá stătea mai departe aplecat peste gardul de sârmă fără a arăta că ascultase cuvintele sale, continuă mai departe:

— Nu e bine să fii atât de săritor. Când te văd că lucrezi atâta, te cred prost şi toți vor să profite. Uite, sărmanul Atanasio care era atât de harnic, vezi şi tu la ce i-a folosit. Dar o să vezi ce mutră o să facă Chancho Colorado când îi vom spune că nu mai stăm la el. Când o să-şi dea seama că oile i se vor scurge printre degete ca apa! Tipul o să se umfle ca laptele care dă-n foc, dar n-o să-i folosească la nimic. Tot ceea ce numim noi fermă nu-i decât ocolul acesta de curând făcut,

bazinul de scăldat, țarcul cu gard de lemn şi cele două hrube scârboase unde dormim. Patru scârboşenii tâmpite şi le-a şi botezat repede Los Témpanos, ca şi când ar fi una din cele mai mari ferme ale lui Menéndez. Sloiurile astea o să i se topească sub tălpi încă înainte de a apuca să înjghebeze o fermă ca lumea! O să ne prăpădim de râs când o să-l întâlnim căzut mai jos decât noi, şi în plus dator vândut, căci eu ştiu că a împrumutat o groază de bani în La Nita, pe care să dea Dumnezeu să nu ajungă să-i plătească niciodată.

— Nu fi idiot, omule! îi strigă Biguá fără să-şi întrerupă lucrul. Doar n-o să părăsim oile ca să moară una câte una, sărăcuțele!

Torrén îl privi țintă. Spuse strâmbând gura:

— Dacă e atât de câinos şi nu ne lasă să plecăm, putem să aranjăm în aşa fel ca să rămână aici pentru totdeauna. Sub pământ. Nu putem sta aşa istovindu-ne şi riscându-ne zilnic viața din cauza acestui câine! Nu poate un singur om să fie mai tare ca trei! Acuma, dacă ție ți-e frică de Chancho, asta-i altă poveste...

Biguá, fiul pampasului, se ridică parcă împins de un resort.

— Mie să-mi fie frică?! O să te strivesc ca pe un vierme puturos!

Şi se îndreptă spre Torrén, cu brațele ridicate. Acesta văzu o siluetă imensă deasupra lui. O bucată de munte care se prăbuşea peste corpul lui pipernicit. Dar se ridică şi el. Îşi întinse trupul ca să se apropie de bărbia care tremura de furie şi-şi ridică ochii spre om cu o cutezanță de sinucigaş.

În această clipă auzi în spatele lui detunătura unei arme de foc. Se răsuci pe călcâie. La opt sau zece paşi de ei, patronul se oprise călare. Silueta nedesluşită a omului şi a animalului se zăreau prin lapoviță şi se vedea țeava revolverului strălucind la înălțimea capului lui Martin. Înainte ca Torrén să-şi revină din buimăceală simți că din cer cade lângă el ceva bălțat care mai zburătăci un timp pe pietriş.

Biguá lăsă să-i cadă brațele de-a lungul corpului.

— Grozav ați țintit, patroane! exclamă el cu sinceră admirație. Ați nimerit-o prin ceață, pipăind parcă.

Torrén îşi coborî prudent ochii şi apucă rața de jos. Când se ridică iar îndreptă spre patron o privire iritată şi duşmănoasă de pisică sălbatică legată în lanț.

Martin dădu pinteni calului şi veni în fața celor doi oameni. Îi spuse lui Torrén:

— Dă-i-o lui Murangunic. S-o jumulească şi s-o bage în oală. Pregăteşte apoi vaporul ca să plecăm imediat după masă.

Vocea lui era poruncitoare dar în acelaşi timp prietenoasă şi blândă. Nimeni n-ar fi bănuit că ascultase, ascuns de perdeaua de lapoviță, aproape toată conversația dintre peonii săi. Apoi se adresă lui Biguá, în timp ce Torrén o lua spre focul de tabără.

— Bună treabă, prietene! exclamă el în timp ce ochii lui alunecară satisfăcuți de-a lungul gardului de sârmă dublă, până în locul unde lăsaseră deschizătura pentru poartă. Gardul acesta rezistă şi la izbiturile celui mai furios cal.

— Aşa e, patroane. Avem acum ocol să ne țină şi cincizeci de ani.

Fiecare sul de sârmă, fiecare foaie de tablă, fiecare stâlp înfipt ca o stâncă, orice material care ajungea la Los Témpanos era o gheară care se implânta în pământul virgin, consolidând luarea lui în stăpânire. După ce termina câte o construcție, Martin simțea că inima îi creştea de bucurie şi trupul i se implânta parcă mai zdravăn pe picioarele lungi. Bazinul de scăldat din tablă veche, țarcul cu gard de lemn, cele două corturi de metal, ocolul pentru mânji încăpător şi solid, toate se durau încetul cu încetul, în repausul dintre călătoriile cu *Augusto*. Se luase la trântă alături de oile şi peonii lui cu această natură sălbatică şi trebuia să înainteze cu multă grijă dar sigur ca nu cumva furtuna de o zi să-i distrugă ceea ce realizase prin sacrificii de ani de zile. Ceas de ceas, zi de zi, fără încetare. După ce termina fiecare lucru, ochii lui fără gene zăboveau foarte puțin ca să-l privească;

curând întorcea spatele de la opera nu de mult terminată, şi-şi îndrepta gândurile spre următoarea. Şi spre planurile optimiste de viitor: „Când am să reuşesc să împrejmuiesc pădurile de *ñires*[47] cu două sute douăzeci de suluri de sârmă simplă, o sută patruzeci de sârmă ghimpată şi două luni de muncă, oile vor fi ferite în iernile cele mai năprasnice. Atunci am să las toată vara pădurea nepopulată ca să crească multă păşune şi am să bag în ea toată turma când încep frigurile din aprilie. Cu păşune din belşug şi la adăpostul pădurii chiar şi oile cele mai slabe vor rezista când zăpada va fi de un metru”.

Martin Arteche moştenise pasiunea creatoare de la bunicul lui. Bătrânul Martin Arteche îşi durase şi el ferma din Azul cu ceea ce câştigase din drumurile istovitoare ale diligenței sale. Când muri, averea lui rămase fiului său Nelson, tatăl lui Martin. Nelson Arteche avea altă patimă: afacerile. Şi avea darul de a alege întotdeauna pe cele mai trăsnite. Capul lui inconştient era plin de planuri şi cifre, şi când muri bunicul, o bună parte din moştenire era deja grevată de ipoteci. Datoriile îl încolțiră, crescând neîndurător după fiecare scadență, până când se produse, cu mare vuiet, prăbuşirea. Martin era atunci în anul al treilea de inginerie. Tatăl dorea să-şi continue studiile cu ceea ce reuşise să salveze de la catastrofă. Băiatul nu primi. Termină anul al treilea cu note strălucite şi plecă fără să-şi ia rămas bun de la nimeni, spre viața pe care o visase în galopurile lui din vacanțele petrecute la țară. Firea bunicului basc se trezea dintr-o dată în el cu toată forța, şi după cincizeci de ani reîncepeau strădaniile care umpluseră cândva viața cantabrului voinic şi dârz.

4.

Având cele două corturi de tablă, pe care le făcuseră după terminarea bazinului, nu mai trebuiră să doarmă sub cerul liber pe vreme rea. Torrén dormea într-unul din ele împreună cu patronul. Murangunic şi Biguá în celălalt. Ca să pătrunzi înăuntru era nevoie să ridici blana de oaie care ținea loc de uşă şi apoi să te târăşti pe jos, iar în interior nu puteai sta decât ghemuit pe călcâie sau culcat. Fiecare din corturi avea numai atât loc cât să încapă cele două paturi improvizate din pături şi din ce mai avea fiecare. Biguá terminase instalarea corturilor în jumătate de zi, ajutat de iugoslav. Săpară tot locul la o adâncime de o jumătate de metru, iar de jur împrejur mai săpară încă o dată pe atât; astfel tabla, îngropată de un metru, era în stare să înfrunte cicloanele cele mai furioase. Cele două rânduri de tablă formau atât pereții cât şi acoperişul. Aveau o înclinare de 45 de grade, şi mai multe blănuri de oaie erau aşezate peste coama cortului, pe acoperiş.

Torrén, când văzu bârlogul, zise:

— Eu nu intru nici mort în gaura asta! Nu pot să sufăr să doarmă cineva lângă mine. Mai bine mă culc în continuare afară.

Martin se uită la el cu ochii lui cenuşii. Îi răspunse pe un ton sever, dar protector în acelaşi timp:

— Mai rabdă puțin, prietene. În curând vom avea un *rancho*[48] ca lumea, pătrat, cu ziduri de bârne.

O dată, când începuseră munca încă de cu noapte şi lucraseră în continuu toată ziua, cinară devreme şi se culcară pe înserat. Se dezlănțui o furtună cu grindină. Torrén dormea afară, cu capul învelit în *poncho*, cufundat într-un somn de plumb. Martin îşi aminti de el şi se sculă. Îl zgâlțâi. Îi fu cu neputință să-l trezească. Şi grindina cădea necontenit cu o grabă sălbatică de parcă ar fi vrut să rada totul de pe fața

pământului în câteva clipe. Nu avea timp de pierdut: luă omulețul în brațe aşa cum era, înfăşurat în pături şi *poncho*. Greutatea nu era mare lucru pentru brațele lui puternice dar îi trebui mult timp ca să vâre pe sub blana de oaie omul care, aşa înfăşurat în aşternut, părea o boccea, în timp ce grindina cădea peste el cu furie. Ajuns înăuntru îl întinse lângă patul lui. Prin somn, Torrén scotea din când în când mârâituri răguşite, când deodată răpăitul grindinei pe tabla de zinc îl deşteptă. Alarmat, neştiind unde se află, se ridică de-a buşilea. În întuneric o mână puternică se lăsă cu toată greutatea peste ceafa lui pentru a-l face să se culce din nou, iar vocea severă şi protectoare strigă de lângă el, acoperind bubuitul pietrei:

— Nu te ridica, prietene! O să dai cu capul de tablă. Dormi şi lasă-mă să dorm şi eu.

— Eu nu pot dormi cu cineva lipit în coasta mea! Nu pot să sufăr!

— Bine, dragă, du-te afară.

Gheara îi apăsa mai departe ceafa. Şopti printre dinți:

— Viață de câine! Trebuie să fii un degenerat ca să rabzi clima asta în bârlogul ăsta scârbos ca fiarele din pădure. Celelalte două vite s-or fi simțind în bordeiul celălalt, ca într-un palat măreț.

Şi monologul lui de bombăneli se stinse încet, încet în vâltoarea gândurilor sale posomorâte.

Mâna îşi slăbi puțin câte puțin strânsoarea şi simți curând că respirația puternică a celui de alături se transformase într-un sforăit adânc. „Drace, patagonezii ăştia dorm şi dac-ar cădea cerul pe ei! Chiar dacă le-ar bate cineva toba la ureche!” Vru să-şi tragă ceafa de sub greutatea aceea apăsătoare. Se mişcă puțin ca să scape, dar brațul şi mâna se mişcaseră prin somn şi sforăitul se opri o clipă. Torrén rămase nemişcat din nou. Se lipi şi mai mult de pământ. Grindina bubuia cu răbufneli care se întețeau din ce în ce, ca un muget ce încetează o clipă ca să-şi ia avânt şi să înceapă din nou cu şi mai multă furie. Dacă ar putea să se întoarcă în

țara lui natală, în Catalonia lui! Natura e acolo blândă, primitoare. Oamenii peste tot la fel. La fel! Dar celelalte... Ce blânde toate, ce cald! În această Patagonie totul este aspru şi sălbatic. Pământul se zbârleşte în orice moment, cu alaiul lui de furtuni, de cicloane, de friguri năprasnice, scuturându-se de omul temerar care are curajul să-l domesticească pentru a-i smulge seva. Omul se agață de pământ ca un păduche, lasă să-i crească unghii şi gheare, pielea i se face zgrunțuroasă, păroasă, gura i se transformă într-o ventuză în stare să sugă şi din piatră seacă. Omul se lipeşte de pământ cu ghearele şi unghiile sale, cu pântecele şi cu ventuza gurii sale, ca cel mai dârz dintre pediculate. Şi pământul continuă să se scuture furios. Îşi reînnoieşte turbarea pentru a se scutura de oamenii-păduchi, pentru a-şi curăți suprafața semivirgină de ciuma asta care începe să se întindă. Unii se desprind şi pleacă spre alte zări. Mulți mor. Ceilalți continuă să-şi târâie viața nesigur, pentru ca doar câțiva privilegiați să se poată ridica prin eforturi titanice din țărână, înălțându-se cu trufie deasupra celorlalți.

Torrén îşi apăsă cu furie bărbia de pământ. El nu se va ridica niciodată. Nici n-avea nevoie! Ca să te ridici, acolo îți trebuiesc bani; era nevoie să strângi centimă cu centimă şi pesos cu pesos, să-ți mănânci de sub unghie până când adunai o grămăjoară care abia se putea vedea dacă îți aplecai privirea. Şi apoi să strângi şi iar să strângi până când grămada se vedea de departe. Dar el nu ținea la bani. Nu meritau străduanii, sacrificii, renunțări. Trăise întotdeauna fără să se lăcomească la bani. Nimic nu prețuia mai mult decât libertatea de a pleca sau de a rămâne, de a-ți arunca boarfele pe cal şi de a o porni fără țintă, lăsând în urmă truda oamenilor care se încovoaie în jug, cu ochii țintă la visul amăgitor al unui viitor fericit. El lăsa totul baltă, chiar dacă trebuia să înfrunte leghe întregi de singurătate, singurătatea care-l copleşise atâta la început, dar cu care începea să se obişnuiască o dată cu trecerea anilor.

Grindina lovea cu putere tabla de zinc, şi uneori i se părea că se năpustea drept în capul lui. Omul culcat lângă el era stăpânul, patronul şi simțea greutatea acelui braț şi a acelei mâini uriaşe uitată parcă peste el. Cum putuse răbda atâta vreme această apăsare pe spatele şi pe ceafa lui? Şi cum putuse sta nemişcat în noapte, culcat lângă un patron, lângă patronul lui, ca şi când ar fi fost vorba de un frate? Până când venise la Los Témpanos stăpânii şi patronii treziseră în el un singur sentiment: ura. Ura celui mic pentru cel mare, plină de ocări, care duce la adevărate măceluri când se prăbuşeşte stavila dintre ei. Cu Martin era altceva. Aversiunea dăinuia dar într-un fel schimbată. Fermele pe care le văzuse în peregrinările lui prin pampas erau toate de proporții uriaşe. Erau ale marilor companii sau ale unor oameni foarte bogați. Administratorii şi stăpânii tuturor acestor ferme erau pentru Torrén la fel ca patronii fabricilor din țara sa. Venind la Los Témpanos începu să vadă diferența care exista între un patron şi altul. Martin lucra la rând cu peonii lui din zori şi până-n seară. Trupul înalt şi osos, pielea feței decolorată, mişcările cam bruşte, întreaga lui făptură avea o mare simplitate şi în acelaşi timp găseai la el un echilibru ferm al întregii sale făpturi şi o seninătate care se transmitea celor din jurul lui. În plin pustiu, când trebuia să înfrunți furia dezlănțuită a naturii, un om voinic atrage, cum atrage, în plină câmpie, un copac cu ramuri dese. Când ochii aceia cenuşii tiviți cu roşu coborau asupra lui, Torrén se simțea împilat. E drept că nu se lăsa atât de uşor subjugat! Dar i se părea uneori că privirea aceea avea darul de-a face să-i şovăie puțin agresivitatea. Privirea lui Martin nu avea niciodată fixitatea severă a celui care porunceşte. Peste orbitele sale, sprâncenele albicioase păreau că plutesc ca doi fulgi de zăpadă şi pupilele puteau să oglindească toate stările sufleteşti în afară de asprimea încruntată şi severă. (Martin rămăsese fără gene şi marginile pleoapelor sale se arseseră în primul an când venise în Patagonia, într-un incendiu de pădure, când focul îl împinsese spre apele adânci şi înghețate

ale lacului San Martin, fără alt mijloc de apărare decât *ponchoul* lui.)

Grindina se opri dintr-o dată, aşa cum venise. Torrén scoase un mormăit de uşurare. Se aşternu o linişte care țiuia în urechi. Martin se trezi.

— Ce zgomot e acesta? se întrebă cu jumătate de voce. Deşteptându-se îşi retrase brațul întins şi-şi frecă ochii în întuneric.

— Nu e nici un zgomot, lămuri Torrén. Zgomotul a încetat.

Crăpăturile dintre foile de zinc începură să se vadă ca nişte dâre de lumină palidă.

— Ce, s-a şi făcut ziuă? exclamă Torrén.

Martin se ridică pe genunchi şi desfăcu blana de la intrare ca să vadă afară. Soarele asfințise de mult, dar dinspre apus mai străbăteau câteva licăriri ale amurgului. Pământul era acoperit de grindină.

— S-a luminat pentru că s-a terminat vârtejul de grindină, spuse dându-se înapoi spre locul lui pentru a se culca din nou. Avem toată noaptea în față ca să ne odihnim mai departe.

Torrén bombăni:

— Să ne odihnim! În țara asta nenorocită nu poți să te odihneşti niciodată.

— De ce spui asta, prietene?

— Eu nu mai pot să stau aici! Vreau să plec mâine.

— De ce atâta grabă?

— Vreau să schimb aerul. În țara mea mi-a fost dat să flămânzesc, da, dar puteam măcar să mă odihnesc.

— Aşteaptă până la sfârşitul lunii. O să ai aşa trei luni de câştig.

— Nu. Nu vreau să mai aştept.

— În afară de asta, săptămâna viitoare o să clădim un *rancho* mare, cu uşă normală şi podea bătută-n pământ. O să ne fie mult mai bine ca acum.

— Eu plec mâine.

Se aşternu un timp tăcerea. Martin o întrerupse cu vocea lui calmă:

— Nu, n-ai să pleci mâine. Am nevoie de dumneata aici. Am să-ți plătesc la sfârşitul celor trei luni şi o să te răsplătesc pentru orele suplimentare.

— N-am nevoie de daruri.

— Te înşeli, prietene, zise Martin şi vocea lui avu o nuanță imperceptibilă de nerăbdare. Vei rămâne atât cât o să am nevoie de dumneata. Te-am angajat pe toată perioada cât va dura transportul oilor, şi trebuie să-ți respecți contractul. Omul trebuie să se țină de cuvânt. Când vom termina cele patru transporturi pe care le mai avem vei face ceea ce vei voi.

— Eu sunt un om liber.

— Nu eşti liber. Ți-ai dat cuvântul şi nu vei fi liber până când nu-l vei îndeplini.

Tăcură. Sub tabla de zinc nu se auzeau decât cele două respirații: una liniştită şi puternică, cealaltă neregulată, puțin gâfâitoare; şi din când în când, Torrén se răsucea în aşternut cu un foşnet de frunze uscate, Martin rupse din nou tăcerea:

— Alaltăieri ai uitat o cheie între cilindri. Am scos-o înainte de a da drumul la motor; dacă n-aş fi văzut-o cu siguranță că s-ar fi stricat motorul.

— Eu, nu...

— E mai bine să ai grijă. N-ar fi prea plăcut să ne prindă o furtună în mijlocul lacului, cu motorul stricat.

— O fi fost Ñato.

— Şi nu e bine să te tot ciorovăieşti cu Biguá. Se înfierbântă uşor şi oricine poate trage un foc într-un moment de furie. Nu-i prea plăcut să rămâi cu un glonț în picior sau cu fața însemnată pentru tot restul vieții.

— Mie nu mi-e frică de indianul ăsta tâmpit.

— Nu e bine să rişti. El este obişnuit să se bată cu oameni foarte puternici. S-a încăierat de câteva ori cu oameni periculoşi de tot şi i-a bătut întotdeauna. Ai grijă!

— De ce nu-l dați afară dacă e un tip periculos?

— Nu-i periculos atâta timp cât nu-i provocat. Şi în afară de aceasta este un peon foarte bun. Foarte priceput la treburile fermei şi grijuliu cu animalele. Când toate acestea, câte le vezi, vor ajunge o fermă mare, cu douăzeci de peoni, Biguá va fi supraveghetorul fermei.

— Asta să ajungă o fermă mare? răsună râsul strident al lui Torrén în întuneric. Sunt încă verzi strugurii.

— În câțiva ani totul se va schimba, zise Martin şi vocea lui se făcu blândă şi ezitantă, ca şi când ar fi vorbit în vis. Dinspre lac dealurile astea par de piatră. Dar să le vezi de aproape! Am cercetat cele opt leghe în toate direcțiile. Ce păşuni, ce adăposturi! Printre pietre creşte peste tot *gramilla*[49] şi păşune măruntă, păşune de îngrăşat, deasă şi fragedă. Ca o saltea. Când locul acesta va fi împrejmuit cu sârmă aici vor putea creşte uşor zece mii de oi de prăsilă. Şi vor da opt mii de miei pe an şi cincizeci de mii de kilograme de lână. Şi vacile! E nevoie de mulți bani pentru îngrădituri, dar se poate economisi sârma folosind pâraiele, râpele, stâncile. Şi fiecare mie de hectare de suprafață reprezintă în fond, datorită neregularităților terenului, o mie cinci sute de hectare. Aici e chiar prea mult pământ ca să întemeiezi o fermă care să poată rivaliza cu cele ale companiilor străine!

Martin continua să vorbească, încet. În liniştea aceea ca de subterană. În acest timp Torrén îşi urma firul propriilor sale gânduri: „Muncesc ca un porc numai pentru mâncare, dar mai bine m-aş lăsa să mor de foame decât să fiu complice la întinsul gardurilor de sârmă şi la întemeierea scârboaselor astea de ferme. E ca şi cum ai creşte corbi ca să-ți scoată ochii şi să-ți sfâşie pielea. Întâi începe cu două mii de oi. Cu atât s-ar putea trăi foarte bine în câmp deschis, fără griji, dar patronul vrea patru mii şi începe să omoare alpacalele şi iepurii. Dacă vreun sărman vrea să-şi câştige pâinea strângând blănuri de vulpe, patronul îl alungă pentru că nu vrea ca vulpile să fie omorâte: vulpea omoară iepurii şi iepurii mănâncă păşunea de care au nevoie oile. Nu-l interesează că

bietului om îi trebuie blănurile ca să-şi hrănească familia. N-are decât să moară de foame cu toată familia lui numai să lase oile să mănânce. Mai pe urmă patronul nu se mai mulţumeşte cu patru mii. Vrea şase mii de capete şi împrejmuieşte cu sârmă pământul de jur împrejur şi-i face despărţituri interioare. Cârdurile de struţi se îngrămădesc la colţuri iar cele de alpacale şi *huemules* tot încercând să sară peste gard rămân înfipţi în ghimpi. Cel care ca să-şi vadă femeia obişnuia să taie peste câmp, trebuie acum să facă un înconjur de câteva leghe ocolind gardurile de sârmă. Patronul nu vrea să i se umble pe pământurile lui căci oamenii şi câinii pot să-i molipsească de râie oile. Trebuie să înconjuri pe dincolo de ţarc, jupuindu-ţi pielea, chiar dacă mergi după un doctor pentru copilul bolnav. Nici cei care-şi câştigă pâinea, mânând hergheliile, nici turmele, nu mai pot trece pe vechile poteci ca să înnopteze în *mallínes*. Toţi trebuie să înconjoare cu respect locul împrejmuit care slujeşte ca un singur om să adune grămezi de bani. Lăcomia îl roade pe patron, şi când nu se mai mulţumeşte cu şase mii de vite dă foc la două mii de hectare de pădure, chiar dacă flăcările prind în mijlocul lor vreun om adormit sau animale rătăcite. Pădurii de stejar şi *coigues* care arde într-o noapte i-a trebuit ca să crească tot atâta timp cât le-a fost necesar celor mai vechi oraşe să se înalţe, dar mai bine să-i dea foc pentru a obţine mai mult loc de păşune, ca să poată paşte încă două mii sau trei mii de oi pe lot. Aşa-i viaţa. Câmpurile administrate de fisc erau înainte ale tuturor şi acum sunt doar ale acelora care au bani să cumpere oi şi sârmă. Rămâne stăpân un singur om care domneşte peste opt leghe pătrate din pământul tuturor, pentru că are nişte scârboşi de bani, împărţind câmpul ca pe o plăcintă ca să poată paşte oile lui. Şi toţi banii care se obţin de pe urma celor opt său zece mii de animale vor fi ai unui singur om. Şi cu cât sunt mai multe oi, cu atât mai mulţi oameni vor sta în jug, cu atât mai mulţi vor fi robiţi din zori şi până-n seară, cu atât mai mulţi vor lucra ca vitele doar pentru o bucată de pâine. Gardurile de sârmă fură libertatea

calului sălbatic şi a omului. Se destramă familiile bieților indieni care obişnuiau să străbată pampasul aşezându-şi corturile în apropierea celor mai bune păşuni. Europeanul pleacă dinspre țărm spre munți plin de iluzii, dar în curând e prins în pânza de păianjen a marilor ferme şi-şi iroseşte în jug restul anilor. Ar fi mai bine ca un ciclon să smulgă toate gardurile şi toate fermele din Patagonia. Oamenii ar putea iarăşi s-o străbată dintr-o parte în alta fără ca nimeni să-i oprească, iar cel cu o fire mai domoală ar avea cum să trăiască liniştit într-un *rancho* din chirpici, lângă o turmă de câteva sute de vite luate din grămadă. Nu am fi siliți să răbdăm murdăriile supraveghetorului sau ale patronului ca să putem duce la gură o bucată de pâine. Dar ciclonul va veni în curând. Un ciclon de oameni puternici care o să facă rânduială".

Martin continua să vorbească:

— În câțiva ani vom avea aici un şopron în care să putem tunde o mie de oi pe zi şi bazine de scăldat din ciment, magazii şi locuințe bune şi pâlcuri de copaci peste tot. Toată valea asta de mai bine de o sută de hectare o vom semăna cu lucernă. Vom avea *quinta*[{50}], locuințe pentru peoni, de toate...

Torrén îl întrerupse:

— În curând va veni avalanşa, cu o forță pe care nimeni n-o va putea stăvili, şi-o să se întoarcă roata.

— Care roată?

— Ce-a fost jos o să se ridice deasupra şi ce-a fost sus o să se ducă de vale. Dar pe mine nu mă priveşte asta! Eu plec mâine.

Martin îi replică categoric:

— Nu, prietene: te-nşeli. Nu vei pleca mâine.

Nu mai vorbiră. Fiecare rămase cu gândurile sale. Torrén mai stătu mult timp treaz, întorcându-se din când în când în aşternut cu foşnet de frunze uscate.

Martin hotărî să nu doarmă toată noaptea. Era obosit după ce muncise mai mult de douăzeci de ore, dar luptă împotriva

somnului. Şi stătu tot timpul acelor lungi ceasuri întins pe spate, făurind planuri de viitor. Şi se gândi la ultimele cuvinte ale lui Torrén. Văzuse şi el că se apropia revolta care se pregătea să răscolească întreg teritoriul Santa Cruz. O adulmecase din aer, în peregrinările lui de la o fermă la alta.

Dar nu credea prea mult în prăbuşirea pe care ar fi putut-o provoca o revoltă. Pe vremea studenției se gândea ades că popoarele sunt ca nişte maşinării mari şi că oamenii atât de deosebiți care începeau să populeze Patagonia erau ca nişte piese noi şi vechi care se adună la un loc ca să alcătuiască un motor. Unele din piese au fost smulse din țări bătrâne, din motoare vechi, ruginite şi funcționează imperfect. Altele sunt aproape minereuri brute. Şi e greu să asamblezi lemn cu piatră sau să faci un aliaj din oțel călit cu fier ruginit sau minereu brut. Multe părți sar în țăndări, altele se ajustează prin frecare. Sar în țăndări multe piese mari şi mici, făcând loc ca în goluri să se introducă altele, cu mişcări sigure, şlefuindu-se şi adaptându-se până ajung să ocupe locul mai mult sau mai puțin important care le corespunde printre pinioanele şi angrenajele marii maşini. În orânduirile noi, schimbările bruşte sunt de multe ori mai folositoare decât o îndelungată perioadă de maturizare. Când maşinăria e veche şi a ajuns să funcționeze aproape perfect, începe să cedeze, deşi uneori în mod abia perceptibil, tocmai pentru că perfecțiunea este aproape de perisabilitatea omenească. Ruperea unei osii poate provoca o catastrofă. Osia a fost turnată din materiale alese în urma unor experiențe anevoioase: e atât de şlefuită, atât de perfectă, atât de solidă, în aparență, funcționează cu o finețe atât de mare, încât o parte a maşinii începe să se sprijine pe ea. Grupuri întregi de piese se lasă învăluite de rugina care-i cuprinde pe cei care au obiceiul să cadă în seama celorlalți; şi când osia se rupe sau se strâmbă, întregul corp al marii maşini începe să se clatine făcând imposibilă evitarea prăbuşirii. Acest pericol nu există la maşinăria în formare. Funcționează cu zguduituri bruşte, cu greutate, cu stângăcia aparentă a organelor înzestrate cu o

vitalitate extraordinară. Multe din piesele ruginite sau din cele făcute din minereuri prea brute sar, rup cu zgomot angrenajele; sunt momente când sfârşitul marii maşini pare apropiat... Dar piesele care nu rezistă la frecarea puternică se topesc umplând crăpăturile celorlalte. Plăci de fier sunt înlocuite cu lespezi de granit, piese noi şi vechi ţâşnite parcă din pământ iau locul celor care dispar. O piatră şlefuită de ape ia locul unui pinion şi va lua şi ea forma unui pinion perfect peste puţini ani de funcţionare. Maşina merge înainte cu zguduiri puternice, cu hărmălaia ei de pietre neşlefuite şi de fiare vechi, dar bogăţia imensă de energii ascunse învinge toate dificultăţile, şi avariile se repară de la sine, fără ca maşina să se oprească. Da, Martin era convins că Patagonia lui îşi va continua mersul înainte după ce va fi nimicit toate obstacolele.

În ciuda fălcii voluntare, Martin avea mult dintr-un idealist, în timpul primilor săi doi ani de viaţă la ţară muncise cu hotărârea de a reclădi ferma ruinată a tatălui său. Dar *don* Nelson Arteche muri. Muri dintr-o eroare de calcul, încercând un stingător de incendii inventat de el. Muri la fel cum trăise, fără suferinţe şi regrete, fără a şti măcar că moare. Martin tocmai se îndrepta cu o turmă de oi spre munţi şi primi trei luni mai târziu telegrama care-i comunica decesul. O dată cu dispariţia tatălui se rupea singura lui legătură cu Nordul. De atunci începu să viseze la crearea unei ferme model. Şi acum, iată, îşi consolida temelia fermei Los Témpanos. Îi mai trebuia doar o recoltă bună de lână şi câţiva miei ca să plătească cele trei mii opt sute pe care-i datora în La Nita şi apoi putea să-şi realizeze planurile la care visase în lungile sale galopuri prin pampas. Oamenii care lucrează la Los Témpanos vor fi peonii şi asociaţii lui. Chiar proiectase un sistem foarte simplu, bazat pe vechile obiceiuri atât de înţelepte ale creolilor, al muncii în parte, al dreptului la o treime din oi şi al salariului fabulos care se plăteşte în Nord în timpul tunsului şi care se micşorează iarna. Martin studiase totul pe îndelete, şi nu avu nevoie să înveţe de la străini, rezolvând cu mintea lui o

importantă problemă a pământului. Şi pământul virgin din aceste regiuni te îndemna să i te alături cu tot entuziasmul creator pentru a da viață unui ideal. Aşa cum concepuse el repartizarea, fiecare om se va simți într-o oarecare măsură stăpân. Într-o fermă patagoneză, peonul care pleacă să vadă de vite şi străbate leghele pe jumătate pustii, are în mână viața fermei şi munca lui este de două ori mai eficace dacă o face cu dragoste. Martin era sigur că Los Témpanos va ajunge curând o fermă în care să se lucreze din tot sufletul, şi o astfel de fermă patagoneză trebuie să fie ceva tot atât de măreț ca impunătoarea cordilieră înzăpezită. Tot ce făcuseră până acum urma să se transforme curând într-o mare familie de oameni, animale şi întinderi de câmpie. Şi el va fi capul acelei familii.

În timp ce stătea mai departe întins pe spate, cu mâinile şi picioarele înțepenite ca să nu-l fure somnul îşi recapitulă în gând proiectele de viitor. Şimți cum Torrén adoarme după ce rămăsese două sau trei ore treaz foindu-se în patul lui. Dar era un somn zbuciumat: auzea respirația neregulată a omulețului şi din când în când foşnetul de frunze uscate din saltea.

Încă nu se crăpase de ziuă când Martin se sculă. Aprinse focul şi bău câteva înghițituri de *mate*, îşi înşeuă calul, îl anunță pe Biguá că va fi plecat toată ziua şi se îndreptă spre micul golf în care era ancorat *Augusto*. Ajuns pe mal scoase şaua de pe cal, o ascunse printre nişte tufişuri şi încălecă pe deşelate ca să ajungă prin apă la vaporaş. De pe scara punții scoase frâul de pe cal şi-i dădu o lovitură puternică cu mâna ca să se întoarcă singur înapoi la mal. Coborî în cală şi se întinse în cuşetă după ce închise pe dinăuntru tambuchiul.

Torrén se sculă la răsăritul soarelui. Îl întrebă pe Biguá care stătea şi îşi bea ceaiul de *mate*:

— Unde-i patronul?

— A plecat să vadă de vite. Nu vine până diseară.

Torrén se întoarse în cortul lui şi-şi băgă într-un sac toate hainele, făcu o legătură cu harnaşamentul calului şi scoase

afară cele două bagaje.

— Pleci? îl întrebă Ñato.

— Plecăm până la Moreno, eu şi veneticul, să aducem nişte lemne. Patronul mi-a zis azi dimineață să ne ducem.

— De ce-ți iei şaua?

— Aş vrea să mă reped până la Mitre dacă găsesc un cal. Apoi i se adresă lui Murangunic cu voce autoritară:

— Dă-i zor, *gringo*; lasă lemnele. Plecăm îndată. Ia-ți hainele că s-ar putea să ne udăm şi trebuie să ne schimbăm.

Trebui să repete de câteva ori cuvintele până să-l facă să priceapă, şi iugoslavul lăsă toporul şi se duse să-şi facă şi el o legătură cu hainele lui.

— Ține, du-mi şaua, îi spuse Torrén punându-i în spinare legătura voluminoasă.

Celălalt îşi puse în spinare bagajul lui şi pe al celuilalt, le fixă bine ca să stea în cumpănă şi se îndreptă spre ambarcader{51} încovoindu-şi spatele sub povară. Torrén mergea în urma lui cu bocceaua atârnată de braț. Biguá îl urmărea cu ochii între două înghițituri de ceai mate.

Luntrea mică a vaporului era trasă pe pietriş, la câțiva metri de apă. O împinseră amândoi şi din câteva lovituri de vâsle ajunseră la *Augusto*. Luntrea era grea. O ridicară anevoie pe puntea de la pupa, fiindcă scripetele era stricat, dar Torrén lucră cot la cot cu iugoslavul, bombănind şi înjurând. Apoi coboară ca să aprindă focul la cazan şi în timp ce Murangunic rămase să pună pe foc de zor, Torrén se întoarse iute pe punte şi începu să învârtească din răsputeri manivela de la scripetele de ridicat ancora. Se grăbea să plece.

În timp ce-şi sorbea *mate*, Biguá începu să se gândească la plecarea aceea atât de pripită, când dintr-o dată îndoiala i se înfipse în căpățână. Lăsă ceaiul jos şi se îndreptă spre ambarcader, cu paşi mari, dar fără a arăta nici cea mai mică grabă. Vaporul era la vreo zece metri de mal. Torrén se aşezase deja la timonă.

— Nu-i nici o grabă, îi strigă Ñato, cu picioarele aproape în apă. Coboară să bei nişte *mate* înainte de a pleca.

— Nu. O să bem mai târziu.

— De ce nu mă iei şi pe mine, frate? îl rugă cu un glas mieros pe care-l îmblânzi nespus de mult. Am să-ți ajut să tai lemnele.

— Nu, omule, nu. Suntem de ajuns noi doi.

Dar Biguá nu se mai putu preface. Izbucni ca o bombă:

— Lepădătură, fecior de cățea! Vrei să iei vaporul ca să ne laşi singuri aici, să murim de foame.

Torrén îi răspunse printr-un râs strident, în timp ce-şi aprindea o țigară.

— Coboară, şarlatanule, îi strigă din nou Biguá cu o voce de tunet sau dacă nu, te omor în bătaie de cum te-oi întâlni!

— Cam greu! râse Torrén din nou. O să-l pun pe venetic să lucreze la încărcatul lânii. Cu ce vom câştiga o să pot pleca departe ca să nu-ți mai tot văd mutra de indian dobitoc. Dar e cam greu să scapi cu viață din porcăria asta de fermă. Îndată ce vom putea coborî într-un loc sigur o să las vaporul slobod ca să se ducă la fund.

Biguá fluieră cât putu şi-l strigă în gura mare pe iugoslav:

— *Gringo*... Hei griiiiiingo! Ieşi afară! Câinele ăsta vrea să te jefuiască!

Fluiera şi striga din răsputeri, dar vaporul era îndreptat cu babordul spre țărm, iar sălița maşinilor se afla de cealaltă latură. Fugea pe mal în dreptul vaporului, încolo şi încoace, ca un leu în cuşcă. Exasperat îşi scoase cuțitul şi-l învârti prin aer ca să dea mai multă putere cuvintelor sale.

— Şarlatanule! O să te găsesc chiar dacă te-ai transformă în struțul cel mai iute de picior! Şi-o să-ți pun genunchiul în burtă şi o să te spintec fără o vorbă!

Torrén îl privi o clipă calm, fără a scoate un cuvânt; suflă două sau trei rotocoale de fum pe ferăstruica laterală şi lovi de câteva ori țigara cu degetul ca să scuture scrumul. Coborî apoi în chichineața unde se aflau maşinile, se asigură că cilindrii funcționau bine, puse în mişcare elicea...

— Ai grijă de pompa de apă, îi porunci lui Murangunic, care ungea bielele.

Se întoarse la locul lui de la timonă. Navigă un timp cu babordul spre țărm ca să nu-l vadă iugoslavul pe Ñato. Se îndreptă apoi spre mijlocul lacului şi o luă în linie dreaptă spre Calafate, spre regiunile locuite. Întoarse capul de câteva ori şi privi cu ochi nepăsători valea care se lărgea ieşind din strânsoarea dealurilor şi a râpelor. Biguá rămase nemişcat pe pietriş. Silueta lui se pierdu treptat printre ramurile întunecate de *calafates* şi *pajas bravas*{52} galbene. Curând întinderea imensă a văii se suprapuse peste linia apei şi nu mai rămase decât pata cenuşie a munților încununați de culmile înzăpezite. Şlepul gol care era legat de pupa îi făcea să se clatine puțin. Vor dezlega parâmele când vor fi departe de Los Témpanos, ca să scape de el şi aşa se va mări destul de mult viteza.

Totul era frumos în dimineața aceea de toamnă deosebit de călduroasă. Grindina din ajun limpezise aerul făcându-l tare şi transparent. Pieptul lui Torrén se umfla de plăcere şi simțea că o stare de euforie răcoroasă îi cuprindea trupul şi sufletul. Apele lacului erau liniştite. Motorul funcționa perfect. În fața lui prora vaporului se mişca asemeni capului unui cal care se conduce după plac. Mai departe lacul se întindea ca o mare albastră care se pierdea printre munți. Soarele strălucea. Cele două lanțuri de ghețari de un alb imaculat scânteiau în depărtare cu o lumină mată. Ghețarii plutitori treceau răspândind mii de licăriri albastre şi violete. În dreapta, ghețarul Viedma părea un imens potir coborât din cer, plin de cuminecătură aurită de o strălucire dumnezeiască.

Torrén era fericit. Avea în stăpânirea lui un vapor şi un om urma să muncească pentru el. Pentru el: toată truda unui om era a lui. Iugoslavul era voinic şi harnic. Înainte de a-l angaja va discuta bine prețul pentru ca nimeni să nu abuzeze de el. Cu ceea ce îl va face să câştige în două luni va avea destul ca

să se întoarcă în Catalonia. Acolo toți trebuie să fi uitat cu siguranță de deportarea lui.

Deodată, auzi dinspre proră zgomotul unei uşi care se deschidea cu o lovitură seacă. Şi putu să vadă întâi capul, apoi corpul unui om care ieşea încet din cală. Ajuns afară, Martin făcu vreo patru, cinci paşi pe punte, ca pentru a se dezmorți, şi apoi se aşează pe tachelaj, cu spatele spre timonă.

Torrén slobozi o înjurătură şi ochii i se rotunjiră puțin când şi-i aținti pe spatele patronului, dar restul feței îi rămase neclintită. Pe pielea lui măsliniu-cenuşie de latin sărac care şi-a petrecut viața prin atelierele pline de fum din marile oraşe, paloarea cea mai intensă nu reuşea decât să mai accentueze culoarea cenuşie. Cât despre roşeață, nu o cunoscuse niciodată: ereditatea unui tată alcoolic şi mizeria din copilărie îi slăbiseră forța motrice a vaselor sanguine sau provocaseră o diminuare a funcțiilor lor.

Văzu după scurt timp că patronul se ridică de pe locul unde stătuse apropiindu-se de cabina timonei. Sări peste pasarela îngustă apucându-se cu amândouă mâinile de balustradă, dar ajuns în dreptul ferestrei de la sălița maşinilor coborî la Murangunic. Torrén simți curând că motorul îşi accelera simțitor viteza. „Ia uită-te, gândi, tontul ăsta n-are de gând să mă întoarcă.” înainte de a accelera, Martin verificase dacă angrenajele erau bine unse şi dacă pompa funcționa.

— Pune mult pe foc, îi spuse iugoslavului. Trebuie să ajungem devreme la locul de îmbarcare.

Apoi urcă pe punte şi intră în cabina timonei. Deşi aproape că îl atingea, Torrén părea că nu observase prezența lui. Stătea mai departe cu ochii țintă spre proră, cu mâinile pe timonă, liniştit. Capul îi era descoperit şi asta accentua şi mai mult nepăsarea lui. Martin îi privi profilul; frunte teşită, parietale strâmte, pomeții ieşiți, zbârcituri timpurii pe frunte. Păr țepos, cenuşiu, des şi scurt. Nas osos la rădăcină, şi umflat, diform în partea de jos. Urechi asimetrice. Gura, cu buze subțiri brăzdate de cute verticale şi bărbia ascuțită îi

dădeau impresia unei îndărătnicii bolnăvicioase şi de neclintit. Pe ceafa lui slabă, vertebrele cervicale erau ca un şirag de osişoare care se pierdeau sub proeminența occipitalului.

Îi spuse fără asprime:

— Acuşi ajungem în Angostura. Ia-o spre stânga.

— Las-că ştiu eu! E mai bine de un sfert de ceas până acolo.

Martin se simți pentru o clipă ispitit să-i tragă o palmă zdravănă ca să-i spulbere rigiditatea aceea de mască, dar se stăpâni. Şi se ruşină imediat de pornirea aceea trecătoare.

Încă nu se obişnuise cu contrastul grotesc dintre vocea atât de puternică şi bărbătească a lui Torrén şi trupul lui pipernicit. Era ca un zurgălău de argint masiv prins pe un frâu jerpelit. Se gândise de multe ori că dacă omulețul şi-ar fi petrecut copilăria în condiții normale de igienă mintală şi cu mâncare destulă, structura lui fizică şi morală s-ar fi împlinit la fel cu vocea. Îngrozitoare e mizeria! Bobul se usucă şi se zbârceşte când îi lipseşte seva, şi văzuse în anii de secetă că până şi mieii de rasă foarte bună căpătau înfățişare jalnică.

— Lasă-mă pe mine, îi spuse, apropiindu-se şi mai mult de el.

Torrén se feri la o parte ca să-i dea locul, îi aruncă o privire încruntată ridicând ochii la el şi-l întrebă cu asprime:

— Unde mergem?

— La locul de îmbarcare. O să ne întoarcem cu oi. Aşa o să ne mai rămână doar trei drumuri de făcut. Încărcăm după masă şi călătorim toată noaptea ca să fim înapoi mâine de dimineață.

— Nu avem timp!

— Ba da. Şi pentru că nu l-ai luat pe Biguá, vei munci dumneata şi pentru el.

— Nu avem câini.

— Vei lucra dumneata în locul lor. Oile vor trebui să te asculte.

Torrén îşi puse în cap şapca de cord şi ieşi din cabină.

— Şi acum treci pe şlep, îi ordonă Martin pe un ton care nu admitea replică. Îl cureți bine. Are mai mult de două degete de băligar pe el.

Torrén plecă scrâşnind din dinți.

Martin rămase cu mâinile pe timonă, cu ochii cenuşii ațintiți asupra albastrului apelor. Ce anevoios este să faci lucru temeinic pornind de la nimic! Dar va învinge toate piedicile. Los Témpanos trebuie să se înalțe deasupra tuturor greutăților, puternică, rezistentă, slujind de model celorlalte ferme. Dacă ar fi putut să-şi urmeze doar îndemnul inimii i-ar fi spus lui Torrén:

— Bine, fiule, poți pleca imediat şi ia ce-ai câştigat. Urmează-ți viața rătăcitoare. N-ai decât să te dai de-a tumba mai departe pe pământul sălbatic, înjurând şi bombănind. Lasă Patagonia să te înşface în ghearele ei, să te scuture, să te stoarcă şi să-ți dea drumul să cazi. Ea o să te lecuiască.

5.

Când începu să ningă terminaseră deja căratul oilor şi aduseseră şi un transport de batali pentru mâncare. Rămaseră blocați toată iarna şi Torrén trebui să se supună. Terminaseră de clădit şi un *rancho* mare, cu uşă şi podea. Puteau folosi astfel unul din corturi pentru gătit şi celălalt drept cămară. A fost însă o cămară nenorocoasă: Într-o zi pe furtună zburară cele două blănuri de oaie de pe acoperiş, şi plouă pe *galleta*[53]. N-avură încotro şi aruncară conținutul celor unsprezece saci care trebuiau să le ajungă toată iarna. Şi fură nevoiți să mănânce toată vremea carne goală. Noroc că se salvară mirodeniile pentru păstrat carnea, ceaiul *mate*, sarea şi tutunul lui Torrén. Aveau de asemeni noroc că Biguá era un adevărat maestru în arta cărnii fripte pe jăratic. Nu te săturai niciodată de carnea friptă de el, chiar dacă mâncai din ea în fiecare zi, dimineața, la prânz şi seara, luni la rând. Beau *mate* amar şi mâncau carne de batal, carne în care cuțitele bine ascuțite intrau ca-n unt.

Două zile după ninsoarea cea mare care ținuse toată noaptea, Torrén plecă de cu zori, să vadă de vite. Picioarele calului se afundau în zăpadă până aproape la genunchi. Cele două rânduri de urme negricioase rămâneau întipărite pe zăpada albă până hăt, în depărtare; ca să se şteargă de tot, ar fi fost nevoie de altă ninsoare deasă. Era a doua oară că pleca prin partea aceea şi se rătăci nu prea departe de hotarul lotului. Căutându-şi drum printre stâncile care se îngrămădeau la poalele dealului Murallón, ajunse într-o vale care nu ținea de fermă; era un lot de pământ administrat de fisc şi care încă nu se arendase pentru că era prea departe şi prea stâncos.

Cam pe la nămiezi descălecă. Îi slăbi chinga calului şi dezlegă traista mică din pânză de sac în care îşi ducea carnea friptă. Se urcă pe partea uscată a unei stânci şi se aşeză să

mănânce. Calul îşi afundă botul cald în zăpadă cu speranța de a da peste vreo tufă de iarbă, dar încetă curând să mai scotocească, scuturându-şi capul plictisit; stropii de sudoare care-i cădeau de pe burtă şi de pe gât desenau în zăpadă mici cratere cenuşii care fumegau o clipă doar.

Torrén nu era obosit. Era departe de galopurile lui de novice care-i lăsau în genunchi şi coapse înțepăturile ascuțite ale inițierii, dar îi plăcea să mănânce comod. Pe când se pregătea să se întoarcă auzi un behăit nu prea îndepărtat. Strânse iar chinga, încălecă şi curând găsi oile. Să fi fost vreo optzeci. Fuseseră blocate de zăpadă la poalele unui perete de granit dinspre sud, de vreo sută de metri înălțime. Fără îndoială că se adăpostiseră lângă stâncă pentru a se feri noaptea de ninsoare şi dormiseră acolo, strânse unele în altele; când s-au deşteptat au reuşit să scuture puțin câte puțin stratul de zăpadă care le acoperea, topindu-l treptat cu căldura trupurilor lor şi bătătorindu-l. Dar pereții locului în care erau închise se întăriseră datorită înghesuielii, şi gerul din nopțile următoare îl întărise şi mai mult. În ungherul acela căzuse de două ori mai multă zăpadă datorită înălțimii colosale a peretelui orientat contra vântului. Animalele erau astfel închise într-un țarc de gheață cu o înălțime de un metru sau şi mai mult. Râpa cu pereți neregulați, care ținea loc de gard era albă şi netedă în partea de sus, parcă stucată cu ipsos şi lucrată cu nivelatorul, dar mai jos, spre pământ, zăpada era din ce în ce mai murdară şi bătătorită.

Torrén se apropie încet până când ajunse la vreo treizeci de metri de țarc. Se opri. Picioarele calului se afundau acum până mai sus de genunchi. Numără optzeci şi şapte de oi. Purtau marca fermei Los Témpanos; multe din ele stăteau culcate şi-şi ridicau capul privind în stânga şi în dreapta, liniştite, în timp ce maxilarul inferior se mişca rumegând iarba păscută cu trei sau patru zile înainte. Altele alergau dintr-un colț în altul cu un tropăit nelinişt, adulmecând pământul din toate puterile. Una, care trebuie să fi fost obişnuită să sară gardurile de sârmă, ajunsese până pe

marginea de sus a gropii dar rămăsese agățată acolo, cu burta, pieptul şi picioarele de dinainte îngropate în zăpadă, în timp ce şoldurile şi picioarele de dinapoi se zbăteau în gol cu disperare, încercând să coboare iar în groapă.

Fără a descăleca Torrén privi spectacolul cu interes, de parcă ar fi fost o reprezentație de circ dată în cinstea lui. Era prima dată că-şi petrecea iarna în munți. I-ar fi plăcut să vadă şi acele hornuri prin care respiră oaia care a fost îngropată de tot de zăpadă; auzise că animalele pot să stea aşa sub un strat de un metru sau doi de zăpadă ca larva în gogoaşa ei, şi că atunci când sunt grase, rezervele de grăsime şi lâna pe care o au le îngăduie să ajungă cu viață până la dezgheț şi să-şi gesteze în mod normal mielul. I-ar fi plăcut să vadă aşa ceva, dar zăpada era netedă şi oricât privi nu zări nici cea mai mică urmă a unor orificii de acest fel. Oile formaseră cu siguranță un singur bloc atunci când fuseseră acoperite de zăpadă şi reuşiseră să se scuture de ea pentru moment, unindu-şi puterile. Când va mai cădea zăpadă vor fi prea slabe pentru asemenea eforturi. Pentru a le salva acum ar fi trebuit să facă, cu o piatră sau un trunchi de copac legate de chinga calului, un şanț lung, pe distanța de la groapă până acolo unde zăpada era mai puțin adâncă. Prea multă treabă. Calul lui Torrén începu să scurme cu copitele nerăbdător, dornic să se întoarcă acasă.

— Haide, tontule! îi strigă. Mai lasă-mă să mă uit puțin.

Toamna fusese secetoasă şi animalele mergeau pe distanțe mari grupuri-grupuri, în căutarea păşunilor. Multe se rătăceau aşa, mai ales în timpul iernilor ploioase sau cu ninsori, când nu mai aveau putere să se întoarcă la adăpătoare şi se înfundau în pădure, în cordiliera neexplorată sau în văile adânci unde se aduna zăpada şi se pierdeau pentru totdeauna.

— Bine, tontule! O să ne întoarcem altă dată dacă eşti atât de grăbit.

Mergea încet, la pas, tăind în linie dreaptă spre fermă pentru a ajunge mai repede. Versantul plat al dealului

Murallón îi slujea ca punct de reper. Un timp îi rămaseră în urechi behăiturile jalnice din ce în ce mai îndepărtate; se întoarse în şa, răsucindu-se şi mai zări pata cenuşie a ţarcului de gheaţă până când totul se pierdu în depărtare. Ori de câte ori îşi afunda şi-şi scotea picioarele din zăpadă, calul îşi scutura cu putere crupa şi gâtul; ar fi fost bine dacă ar fi coborât din când în când să-i desprindă zăpada care i se lipea de copite, dar călăreţul prefera să meargă mai departe aşezat comod pe pătura de pâslă deasă şi pe blana de oaie cu lână lungă de un an. Era mulţumit. Locul acela era la cel puţin o leghe depărtare de hotarul fermei şi era foarte puţin probabil ca cineva să ajungă până acolo. Doar rătăcindu-se. Martin era foarte ocupat să facă împreună cu Murangunic gardul care urma să împrejmuiască *quinta* şi nu le-ar fi trecut prin minte să piardă o zi întreagă ca să cerceteze o porţiune de teren care nu le aparţinea. Torrén lăsă frâul pe coama calului şi-şi frecă mulţumit mâinile. Aşa se va bucura singur de spectacolul acestei lupte lente între zăpada ce cade cu aerul ei nevinovat de fluture obosit şi animalele blânde care se mişcau în împrejmuirea aceea cu apatia somnoroasă produsă de o inaniţie prelungită. La fiecare trei sau patru zile va da o raită până acolo, de fiecare dată când va fi trimis să cerceteze prin partea aceea. O să vadă cum se formează hornurile şi pe urmă va putea spune cu precizie cât rezistă o oaie fără a mânca, fără a mânca absolut nimic. Şi-o să înveţe o mulţime de lucruri. Iarna se anunţa de la început bogată în ninsoare, şi avea astfel prilejul să vadă ceea ce alţii apucă să vadă abia o dată la douăzeci de ani.

Mergea pe o întindere netedă ca un lac de smântână. Prea netedă. Zăpada acoperea totul ca şi până acum, dar acolo nu se zărea nici cea mai mică ridicătură sau cută de pământ, nici măcar un muşuroi de tatu sau de *vizcachas*. Cearceaful acela întins perfect ce se întindea în stânga şi în dreapta se prelungea până în zare, iar în faţă se sfârşea peste două sau trei sute de metri într-un povârniş blând unde mantia de

zăpadă îşi recăpăta înfăţişarea normală. Sub copitele calului nu se mai auzea pietrişul, când deodată Torrén exclamă:

— Drace! Ce-i cu tine?

Calul se oprise pe neaşteptate şi începu să se dea înapoi, rozând zăbala. Torrén îşi trecu frâul în mâna stângă, iar cu dreapta apucă biciul de codirişte şi-l lovi brutal cu capătul în burtă.

— Hai, nu face pe prostul.

Animalul se înfioră de durere. Se cabră uşor şi se lăsă să cadă înapoi până ce atinse zăpada depărtând picioarele de dinainte. Se auziră nişte trosnituri ciudate ca de sticlă care crapă. Se afla în mijlocul unei lagune înghețate, pe un strat subțire de gheață care putea să se crape sub picioarele lui dintr-un moment în altul. Torrén îşi aminti într-o clipă de laguna albastră pe care o văzuse cu câteva zile înainte la hotarul fermei, singura dată când se apropiase de părțile acestea înainte de viscol; îşi aminti că pe albastrul apei sloiurile de gheață se mişcau cu străluciri opace de solzi plutitori. I se făcu părul măciucă şi simți senzația de parcă cineva i-ar fi răzuit oasele cu un ciob de sticlă din acelea pe care le folosea în copilărie ca să zgârie uşile şi ferestrele. Instinctiv se aşeză în patru labe pe şa ca să se îndepărteze de abisul care amenința să-l înghită şi sări cu putere în lături, închizând ochii, în timp ce calul tremura din tot trupul, cu privirea sticlind de groază şi ațintită în gol. Torrén căzu pe brânci în zăpadă. Se ridică imediat şi se dădu câțiva paşi înapoi, tremurând de frică şi fugind de animal ca de o casă care se năruie. Se înfiora de spaimă la gândul că patrupedul ar fi putut să vină după el cu greutatea lui mare, cu răsunetul copitelor lui puternice, cu aburul de foc al respirației lui gâfâitoare care topeşte gheața; îl văzu parcă venind spre el, urmărindu-l neîncetat, în timp ce pânza de apă trosnea sub copitele ce tropăiau cu putere... Dar nu; bălțatul stătea nemişcat în locul lui, înspăimântat. Torrén se opri la zece sau doisprezece paşi de el. Deşi tremura puțin, se ținea bine pe picioare; cizmele i se vârâseră în zăpadă până

aproape sus. Îşi şterse fruntea cu mâneca hainei de piele. Scuipă apăsat într-o parte ca să-şi dea curaj. Privit cu calm, pericolul nu era atât de grozav cum i se păruse la început. Începu să se gândească în linişte. Se agită cu mişcări de cocoş ud pe picioarele bine proptite în cizme, vrând să-şi scuture zăpada. Câțiva cocoloşi care i se vârâseră pe sub guler începură să i se topească pe piele. Se descheie grăbit ca să se scuture mai bine. Vântul înghețat îl pătrundea până la oase ca şi cum ar fi vrut să-l sfâşie. Alți bulgări de zăpadă ca nişte bucăți de zahăr se vârâseră între brâu şi pantaloni. Obiceiul de a se îmbrăca cu haine largi îşi avea avantajele dar şi dezavantajele sale.

Calul se liniştise şi el. Reuşise să se proptească bine pe picioarele depărtate, şi ochii lui nu mai priveau îngroziți ci se ațintiseră în jos. Nu, pericolul nu era chiar aşa de mare. Bălțatul putea să fie înghițit de lac, dar el, Torrén, era în siguranță. Ar fi avut timpul să fugă, mărind repede distanța de zece, doisprezece paşi care-l despărțea de el. Şi atâta vreme cât gheața suporta greutatea animalului nelinişţit, chiar trosnind şi crăpându-se puțin, de ce să-i fie frică lui care avea cincizeci de kilograme nenorocite de carne moale?

Dar dacă îşi pierdea calul cum mai ajungea la fermă? Până acolo erau câteva leghe. Ar fi fost un drum groaznic, ar fi trebuit să spargă zăpada înghețată cu cizmele, scuipându-şi bojocii la fiecare pas. Şi dacă îl prindea noaptea, putea să se mai şi rătăcească pe întinderea aceea înghețată, iar corpul obosit n-ar fi rezistat atâtea ore şi ar fi trebuit să se întindă pe jos. Era periculos să ațipeşti sau să te laşi furat de somn în zăpadă cu vântul acela din sud care aducea tot gerul năprasnic al polului. Alții, mult mai călițI decât el fuseseră doborâți; erau acoperiți încet de zăpada moale şi erau găsiți doar peste câteva luni, când se dezgheța. Îi spuseseră că era o moarte uşoară, plăcută; trupul istovit se lăsa mângâiat de frigul care îi aducea odihna totală, iar sângele se îngroşa treptat ca un ulei care-şi pierde alene mlădierea până când ajunge nemişcat ca marmora.

Vorbind din nou bălțatului, vocea lui răguşită se făcu blândă şi tremurătoare ca rugămintea unui copil:

— Stai aşa, bălțatule, stai aşa! Te rog... Te rog mult de tot...

Calul nu mai era chiar atât de atent la trosniturile pe care le simțea în cele mai îndepărtate vibrații, şi-şi ciuli o ureche spre vocea aceea stranie; apoi îşi ridică liniştit capul, privi o clipă pe om şi-şi aținti iar în jos ochii care-şi recăpătaseră strălucirea inteligentă şi vioaie. Torrén se apropie cu mare băgare de seamă câțiva paşi; i se părea că la fiecare mişcare abisul se deschide spre el, lacom. Făcea un pas şi aştepta un timp cu muşchii încordați, ținându-şi răsuflarea. Trebuia să încerce să-şi salveze cel puțin *ponchoul* împăturit sub lasou. Dacă ar fi reuşit să desfacă lasoul, ar fi legat un capăt de belciugul căpăstrului şi ar fi tras calul după el apucând de capătul celălalt ca să poată merge ținându-l totuşi la o depărtare prudentă. Dacă animalul s-ar fi scufundat, el ar fi dat drumul la lasou şi ar fi scăpat cu fuga. Dacă ar fi avut *ponchoul* gros de lână, s-ar fi schimbat lucrurile. Ar mai fi putut dezlega şi pătura ca să şi-o pună în spinare. Bine încotoşmănat n-ar mai fi contat că din cauza staturii sale mici nu vedea atât de departe ca atunci când era pe cal; dacă s-ar fi rătăcit, s-ar fi învelit bine în *poncho* şi pătură şi ar fi rezistat toată noaptea. Brr! Frigul se întețea simțitor... Soarele stătea să asfințească. Pe cerul de culoarea seului, părea un gong de aramă care, suspendat deasupra lanțului de munți albicioşi, anunță că se lasă lespedea de gheață neagră a nopții.

— Hooo, bălțatule! Stai aşa... Hoo!

Era la cinci sau şase paşi de animal când deodată gheața vibra cu o pârâitură uşoară care lui Torrén i se păru o bubuitură de cutremur. Vru să sară înapoi dar cizmele afundate în zăpadă îl făcură să-şi piardă echilibrul şi căzu iar. Se ridică încet cu ochii la picioarele animalului.

— Hooo! Ho... ho... hi...

Când se apropie mai mult, târându-şi picioarele ca să nu-i mai intre zăpada prin carâmbii cizmelor, calul începu să se mişte ca şi când ar fi vrut să se dezmorțească. Mai ținea şi

acum capul în jos, dar coama se unduia într-o linie grațioasă şi se văzu sângele curgând prin vinele lui întunecate. Din cauza lipsei de hrană nu-i crescuse părul până la sfârşitul toamnei şi vinele şi arterele se vedeau clar la picioare, pe spată, piept şi gât, pulsând de viață. Începu să-şi ridice picioarele unul câte unul, ca şi când ar fi vrut să încerce încheieturile de la genunchi şi se porni să pipăie cu copitele baza stratului de gheață.

Torrén era acum atât de aproape de el, încât întinse mâna şi-l mângâie pe crupă. Picioarele îi tremurau în cizmele largi. Oare va rezista stratul de gheață? Încă o trosnitură uşoară şi din nou i se păru că simte că cineva îi scrijelea oasele, dar încleştă dinții cu putere ca să-şi țină bine brațul întins. Nişte zăpadă de pe mânecă începu să-i alunece spre mână. Se cutremură şi închise ochii.

— Hooo! Ho... ho... ho...

Calul se aplecă înainte şi începu să meargă cu paşi mici, măsurați, cu prudența unui cal de circ care nu cunoaşte bine pista. Linia grațioasă a coamei unduia uşor la fiecare mişcare.

— Hooo, bălțatule! Nu mă lăsa! Nu mă părăsi în porcăria asta de zăpadă! Ho!

Animalul îşi îndreptă spre el urechile inteligente şi rămase nemişcat o clipă, dar imediat îşi urmă drumul, mărind distanța care-l despărțea de om. Ochii lui priveau mereu în jos, fără să catadicsească să se uite la țărmul spre care se îndrepta în linie complet dreaptă. Se mai oprea din când în când pipăind zăpada, şi-şi lăsa urechile ciulite pentru ca toată concavitatea pâlniei să fie îndreptată în jos, dar îşi continua drumul, şi mai hotărât, vârându-şi şi scoțându-şi picioarele din zăpada afânată cu mişcări încete şi pline de grație.

Se îndepărtase deja ca la vreo douăzeci, treizeci de metri. Torrén strigă la el cât putu:

— Mârțoaga dracului! Animal spurcat!

Calul se ducea cu *ponchoul* şi cu lasoul, cu pătura şi cu speranțele sale de salvare.

— Animal râios!

Ajuns pe malul lacului de smântână, bălțatul se opri mulțumit. Îşi slăbi încordarea muşchilor şi-şi întoarse capul înapoi privind drumul străbătut. Apoi şi-l îndreptă iar înainte, adulmecă cu botul drumul spre fermă, necheză vesel şi începu să urce coasta, de astă dată cu ochii ridicați, cu pasul liniştit, cu mersul sprinten al celui convins că a scăpat de un mare pericol datorită propriei sale îndemânări. Scările slobode se bălăbăneau încolo şi-ncoace pe coastele calului. Peste puțin timp dispăru după deal.

Torrén se luă după urmele proaspete străduindu-se din răsputeri să fugă. Îşi legăna mâinile, înjura în gura mare, îşi răsucea tot corpul în salturile groteşti pe care le făcea ca să-şi tragă picioarele din masa compactă care parcă voia să-l țină în loc. Când zăpada care i se lipea de cizme îl încurca şi-l făcea să cadă rămânea jos până ce şi le curăța cu briceagul, îşi înfundă şapca de cord acoperindu-şi bine urechile. Ce ghinion! Tocmai în ziua aceea îşi uitase şapca aceea cu apărători pentru urechi; nu i-ar fi convenit de loc să se trezească cu ele degerate de la rădăcină, aşa cum auzise povestindu-se că se mai întâmplase altora. Când ajunse la mal se simți mai obosit decât dacă ar fi fugit câteva leghe pe uscat, dar zăpada care i se vâra prin haine până la piele ori de câte ori cădea, se topea când dădea de sudoare îmbelşugată, răcorindu-i subsuorile, pieptul şi pântecele. Era ca o lovitură puternică de bici care-l obliga să se mişte. Sui mai departe coasta cu mişcări groteşti, călcând uneori în urmele proaspete, înjurând de mama focului toți caii din Patagonia, zăpada murdară, hainele care i se năclăiau încetul cu încetul. După ce-o stoarse, îşi aruncase pe umăr, la uscat, basmaua cu care se şterse pe față şi pe mâini. Când se opri ca s-o folosească iar, basmaua înghețase şi i se sfărâmă între degete ca o foiță de mică. Ochii i se împăienjeniră de groază. În curând hainele lui vor fi şi ele aşa; țepene de frig, pline de ace care i se vor înfige în trupul obosit, îşi scutură cu putere brațele şi picioarele ca să-i treacă fiorii şi urcă mai departe.

Soarele apusese. Mai rămâneau foarte puține minute de lumină.

Ajunse în vârful dealului sleit, fără putere să meargă mai departe... Dar ce-i acolo? Nu-i o vedenie. Pieptul îi tresări de bucurie. Era salvat. La mai puțin de două sute de metri bălțatul lui stătea lângă un *calafates*, întinzându-şi gâtul în sus ca să apuce crengile fragede din vârf. Torrén se apropie iute de el. Chiar şi corpurile cele mai istovite îşi au întotdeauna rezervele lor de energie când e vorba să-şi scape pielea. Se apropie de el din spate, mergând dintr-o parte şi ascunzându-şi mâinile ca atunci când îl prindea în țarc sau pe izlaz ca să-i pună căpăstrul. Animalul mesteca zgomotos câteva rămurele frunzoase care dispăreau treptat în gura lui. Întoarse de câteva ori capul spre om, mestecând mai departe. Ochii lui inteligenți arătau că nu-l înşelau mişcările acelea de felin, că ştia foarte bine că se apropie de el ca să-l prindă. Lui Torrén îi era frică să nu fugă când va ajunge lângă el, aşa cum îi făcuse de atâtea ori în ocol; animalele lăsau liniştite să se apropie paşii uşori ai duşmanului care ținea ascuns la spate căpăstrul sau frâul şi când acesta se apropia bine, o luau din loc cu tropăitul lor batjocoritor şi se opreau la o sută de metri mai departe. Îl lăsau apoi pe om să se apropie iar dintr-o parte, cu aerul lui nevinovat, cu arma ascunsă la spate şi o zbugheau din nou când era gata să pună mâna pe ele. De multe ori puteai ghici în strălucirea veselă a ochilor lor, cât de mult se desfătau cu jocul acela în care omul năduşea şi blestema până când obosite de joc se lăsau în cele din urmă prinse.

— Hooo, bălțatule! Stai aşa.

Calul îl privi liniştit pentru ultima dată simțind mângâierea mâinii înghețate, şi Torrén încălecă făcând o săritură de broască, fără a folosi scara, vârându-şi toate degetele şi vârful cizmei în lâna păturii. Înainte de a porni, bălțatul termină de mâncat crengile de *calafates* şi urină mult.

Ajunseră la *rancho* când ceilalți terminau cina.

— Ce ți s-a întâmplat prietene? îl întrebă Martin. Te-ai rătăcit?

— Nu, nu m-am rătăcit. Am vrut să cercetez pe îndelete ocolurile să văd dacă nu se pierduseră animale şi m-a prins seara pe neaşteptate.

— Ai găsit animale rătăcite de turmă?

— Nu, n-am găsit.

— Bine, prietene. Ți-o fi foame, dar înainte de a mânca usucă-ți hainele astea ude. Uite colo o pereche de pantaloni şi *ponchoul* meu.

Şase zile mai târziu Torrén se întorcea la țarcul de gheață. Ninsese doar foarte puțin. Văzu că muriseră trei oi: cea care sărise sus pe marginea gropii şi încă două. Prima rămăsese atârnată sus pe gheață şi zăpada o acoperea de tot. Trebuia să te uiți bine ca s-o descoperi. Celelalte două erau jos. Cu toate că era frig corpurile lor se umflaseră şi țineau un picior de dinainte şi unul de dinapoi în sus; trebuie să fi fost cu siguranță singurele grase, şi le degerase grăsimea. Încă patru mai săriseră pe marginea gropii în care erau închise şi picioarele lor, atârnate în gol, se mişcau disperate ca să ajungă iar jos în groapă. Torrén privi cu băgare de seamă. Nu mai puteau să sară aşa mult timp. Cele care rămăseseră erau foarte slabe. Erau sfrijite de tot din cauza foamei din toamnă, a drumurilor, şi zilele acelea în care stătuseră închise în groapa de gheață le epuizaseră de tot. Nu mai stăteau pe jos, pe genunchi sau pe şolduri, cu capul ridicat şi pieptul întins. Nu mai rumegau. Câte unele mai aveau putere şi se mişcau dintr-un colț în altul cu mers şovăitor, cu capul în jos, sperând să găsească vreo rădăcină. Dar cele mai multe stăteau rezemate de peretele care le ferea de vântul dinspre sud, liniştite, cu acea înțelepciune intuitivă care le făcea să-şi economisească restul puterilor. Câteva din ele stăteau întinse pe-o rână, cu picioarele țepene, cu botul la pământ, dar dacă le priveai un timp puteai vedea că nu muriseră încă. Torrén reuşise să se apropie acum mai mult ca prima dată. Era doar la vreo zece metri şi se gândi să descalece, dar îi fu lene să se

bage în zăpadă până la brâu. O s-o facă neapărat data viitoare căci era foarte curios să coboare printre animale ca să le vadă de aproape.

Nu se mai întoarse decât peste opt zile. Mai ninsese de o jumătate de metru, dar pentru că o parte din zăpadă se topise, grosimea ei crescu doar de două sau trei degete. Murise o mare parte din ele. Vru să le numere dar se lăsă păgubaş. Era destul de greu s-o faci pentru că erau amestecate cu cele care căzuseră, dar mai răsuflau. Trebuiau să fie, oricum, vreo douăzeci şi cinci, treizeci moarte, sau şi mai mult. De când fusese ultima dată, mai săriseră două până sus. Ciudată vigoare! Aşa de blânde, şi mai aveau puterea să sară astfel, după atâtea zile de foame şi frig!

Descălecă şi merse pe jos până la țarc. Priponi cu grijă calul. Nu-i fu greu să ajungă, pentru că zăpada se întărise. Stratul de zăpadă moale îi ajungea doar până la genunchi. Coborî în groapă. Mai văzu o oaie care sărise şi pe care n-o numărase înainte căci era atât de bine acoperită de zăpadă încât n-o observai dacă nu te loveai de ca. Mirosul era destul de puternic. După ce respirase atâtea ore aerul curat al întinderii albe, duhoarea aceea te izbea, atât era de puternică. Totuşi, oile moarte erau îngropate înainte de a începe să se descompună iar baliga dispăruse repede în zăpadă. Mirosea a foame... Foamea care usucă țesuturile şi pune în răsuflare emanațiile morții. Era duhoarea acelei mizerii sfâşietoare care e tot atât de dureroasă în maghernițele marilor oraşe ca într-un câmp cu margarete sau în munții cu linii unduioase, ninse. Oile care mai rămăseseră în viață aveau lâna decolorată şi făcută cocoloşi ca nişte câlți încâlciți, iar oasele le ieşeau prin piele în muchii ascuțite. Torrén pipăi câteva pe spinare şi noadă: rămăseseră numai pielea şi osul. Carnea dispăruse fără urmă, iar ochii luaseră expresia întunecată a unei apatii nesfârşite. O îmbrânci cu talpa cizmei pe una din fața lui; oaia făcu câțiva paşi poticnindu-se şi tremurând şi căzu până la urmă jos, ca un sac plin cu oase. Torrén fu

dezamăgit. Încă nu se vedeau faimoasele hornuri. Zăpada nu fusese destul de groasă ca să îngroape animalele dintr-o dată.

Se întoarse la fermă mai devreme ca de obicei, pentru că plecase cu câteva ceasuri înainte de a se lumina de ziuă. În schimb Ñato Biguá se întoarse mai târziu, după ce ceilalți peoni terminaseră de mâncat. Martin îl întrebă când intră:

— Ce s-a întâmplat, prietene Biguá? Te-ai rătăcit?

— Nu, patroane. Am întârziat şi atâta tot.

Şi-i aruncă o privire cruntă lui Torrén. Acesta văzu apoi de câteva ori ochii negri ai lui Biguá ațintiți asupra lui cu o expresie ciudată.

6.

A doua zi de dimineață plecă din nou să vadă oile. Nu se îndepărtase prea mult de fermă, când auzi în urma lui galopul a doi cai.

— Hei, Ñato! îl salută el recunoscându-l în lumina neclară a zorilor. Vii şi tu tot încoace?

— Da, merg şi eu într-acolo.

— Şi ce-ți trebuie calul ăsta încărcat cu atâtea frânghii şi cu lopeți?

Ñato îi aruncă o privire piezişă pe sub pălărie.

— Pentru o trebuliță, replică el. Chestie de înfruntat frigul câteva ore.

— Şi încotro mergem? întrebă Torrén.

— Drept pe urmele astea.

— Spre laguna mare?

— Da.

Biguá continuă după o clipă de tăcere:

— Tu ştii bine locurile de lângă laguna mare. Ieri am mers pe urmele tale. Am dat de urmele bălțatului şi...

— Nu merită să mergi aşa departe. Am fost eu peste tot, şi n-am găsit nimic. Mai bine să mergem în altă parte.

— Am dat de urmele bălțatului, continuă Biguá fără să ia în seamă întreruperea, şi mi-a venit aşa, să merg după ele. Urmele duceau drept spre laguna mare. M-am gândit că se poate rupe gheața şi că era păcat să se piardă un animal blând şi rezistent cum rar găseşti.

— Nu-i rău, murmură Torrén.

— Ar fi fost mare păcat să se fi înecat bietul animal! Cât despre ce era deasupra lui nu era nici o pagubă. Sunt unele suflete că mai bine n-ar mai fi de loc.

— De unde ai ştiut că eram eu?

— Am văzut după urmele calului că-l călărea unul pe jumătate *gringo*, după cum îl bătea de tare prin locurile cele

mai grele şi pentru că îl lăsa să meargă fără să-i curețe zăpada de pe copite. Spuma de pe animal cădea departe în jur, şi numai un orb n-ar fi văzut că bietul de el mergea înciudat.

Pe atunci Ñato Biguá să tot fi avut douăzeci şi doi de ani. Era, întrutotul, aşa cum arăta şi douăzeci sau treizeci de ani mai târziu. Nici mai mare nici mai mic, nici mai rău nici mai bun. A rămas întotdeauna puțin enigmatic şi copilăros. Era orb în încăierări, când bea peste măsură şi grijuliu, atent la lucru, înzestrat din plin cu acea inteligență înnăscută pe care o au indienii. În comuniunea lui totală cu pământul, sufletul îi fremăta cu acei fiori de neîndoielnică origine telurică. Era, la douăzeci şi doi de ani la fel ca la treizeci, patruzeci, cincizeci.

Şi dădea impresia că aşa se născuse, pe deplin format, masiv şi matur, smuls parcă dintr-un colț de stâncă. Un amestec de prundiş şi de gresie, cu nervurile şi asprimile ei. O bucată din pampas.

Biguá mergea înainte, lăsând calul în voie, cu pasul lui liniştit şi ascultător. Ținea într-o mână căpăstrul calului cu povara, pentru că dereşul{54} era cam nărăvaş. Se încăpățâna deseori, şi n-o scoteai la capăt cu el decât trăgând tare de căpăstru şi plesnindu-l cu biciul. Torrén venea în urmă, pe bălțat, care îşi ținea botul lipit de crupa dereşului. Ñato se opri în fața unei urme proaspete care tăia drumul pe care mergeau ei.

— Ieri a trecut patronul pe aici cu bălanul lui, murmură în timp ce descăleca şi după ce privise urmele o clipă. Şi s-a dat jos de pe cal chiar aici ca să-i curețe copitele. Bălanul era cam bolnav în ultima vreme, dar se vede după baligă că începe să-i treacă. Are aşa copite că i-ai putea recunoaşte urmele şi după douăzeci de ani, chiar şi dintr-o herghelie de o sută de cai. Uşor lucru să recunoşti fiecare animal după urmă; fiecare are altfel copitele aşa cum sunt şi chipurile oamenilor, dar bălanul e atât de deosebit că şi cel mai nepriceput îl recunoaşte doar privind o dată. Parcă are o piatră înfiptă în

copita piciorului din partea pe unde încaleci, de zici că-i lucrul necuratului, şi pe care nimeni n-a putut s-o scoată deşi am încercat o vreme. Trebuie să fie vreo boală sau vreo vrăjitorie...

Torrén curăța în silă picioarele bălțatului. Animalul se lăsa, răbdător, schițând doar din când în când gestul amenințător al unei lovituri de copită când omul îl supăra cu una din mişcările lui bruşte de țâfnos.

— Vrăjitorie! bombăni. Nici nu se putea să nu-i dea cu vrăjitoriile lui! Parc-am fi pe vremea inchiziției!

— Nu fi prost, prietene. Am zis şi eu doar aşa. Cine mai crede în neroziile astea?

Ñato curățise grijuliu cu cuțitul copitele calului său şi acum îndoia cu blândețe un picior al celuilalt, de povară, vrând să-l aşeze pe genunchi.

— Hei, dereşule! Stai aşa, să te curăț. Neastâmpăratule! Eşti tu nărăvaş dar am să-ți scot eu năravul din tine cu biciuşca... Ei, nu mai azvârli!

Cuțitul sări prin aer lovit de copită, dar Biguá apucă în grabă, cu amândouă mâinile, piciorul animalului. Dereşul fusese îmblânzit cu întârziere şi nu era chip să facă din el un animal pe care să te poți bizui.

— Ascultă, măi, galicianule: dă-mi şi mie cuțitul, vrei? Uite-l acolo... acolo unde-i gaura aceea în zăpadă... Mulțumesc, frate. Fir-ar să fie, ce animal nerod! Tu vrei să-i faci bine şi el nu se mai astâmpără o dată... Stai bine, haimana ce eşti!

Când termină îi strânse chinga, apăsându-i talpa cizmei în burtă ca să-l poată lega cât mai tare. Printre alte multe năravuri pe care le avea, dereşul îşi umfla burta când era înşeuat, ca să meargă mai uşor cu chinga slab legată. Strânse şi curelele care țineau cele două lopeți pe samar.

Merseră mai departe pe acelaşi drum pe care o porniseră.

— Noroc că patronul a trecut peste urme în loc să meargă spre țarcul de gheață, zise Biguá. Dacă ar fi văzut încercarea pe care o faci cu cele optzeci şi şapte de oi, ți-ar fi tras de mult un glonț în cap. *Don* Martin este din cei care se răfuiesc

cu pielea celui care vrea să-l tragă pe sfoară, şi poliția de pe aici parcă nici n-ar fi pentru lucruri din astea. Piteşti pe urmă bine trupul prin mlaştini şi cu asta basta.

— Eu n-am făcut nimic rău, şopti Torrén coborându-şi ochii şi băgându-şi vârful bărbiei în nodul basmalei de la gât.

Biguá se întoarse spre el cu totul, în timp ce smucea cu putere de căpăstrul dereşului.

— Nenorocitule! strigă. De ce nu ne-ai spus, cel puțin, dacă nu voiai să pui mâna?

— Treaba mea ce fac. Pentru o sută de pesos scârboşi pe care-i primesc pe lună eu sunt obligat să lucrez în zăpadă ca să mă îmbolnăvesc.

— Şi-ai fi în stare să laşi liniştit să moară bietele animale, fără să faci ceva ca să le salvezi?

— Da. În La Nita au tăiat odată trei mii de oi şi-au vândut pieile cu unu patruzeci.

— Era din cauza secetei, nenorocitule! Aveau prea multe şi dacă nu le-ar fi tăiat pe astea, ar fi murit de două ori pe-atâta din lipsă de păşune.

Gheața de pe lagună se întărise de tot, şi o trecură fără grijă. Tăiară drept spre țarcul de zăpadă, mergând pe drumul pe care obişnuiau să se întoarcă după ce terminau de verificat cealaltă latură a fermei. Ajunseră astfel cu mult înainte de amiază la locul unde erau oile.

— Scoate-ți haina, galicianule, şi pune mâna pe o lopată, îi ordonă Biguá pe un ton care nu admitea replică. O să săpăm în partea unde e mai multă zăpadă ca să facem un fel de şanț. Tu începi la capătul ăsta iar eu încep pe dincolo. Sunt cincizeci şi trei de paşi mari de la țarc până aici. Grăbeşte-te. Nu trage chiulul. O să trebuiască să-ți termini singur partea ta. Hai, dă-i zor! Dacă te încăpățânezi o să te pun să faci singur toată treaba.

Măsură douăzeci şi şase de paşi şi jumătate ca să însemne unde era mijlocul, şi se apucară de lucru. Deşi nu ştia nici să citească nici să scrie, Biguá număra perfect până la o sută, şi făcea fără să dea greş numărătoarea unei turme de câteva mii

de oi lăsând animalele să treacă două câte două şi tăind cu cuțitul pe o creangă câte o crestătură pentru fiecare două sute.

Îi strigă lui Torrén:

— Taie gheața de jos cu crestături, ca o scândură de spălat, ca să nu alunece oile.

— Da, omule! Ştiu eu mai bine ca tine. N-o să mă înveți tu!

Lopețile lucrau cu înfrigurare şi zăpada se îngrămădea în părți; gheața era tare la adâncimea aceea, şi era de ajuns dacă săpau de două sau trei palme, abia cât să poată trece animalele atât de slabe acum.

— Grăbeşte-te, galicianule! O să ți-o iau înainte cu mai mult de jumătate.

Era o treabă uşoară. Lopețile bine ascuțite pătrundeau în zăpadă ca-n spumă. Şanțul de forma unui trapez, înainta repede pe suprafața netedă o dată cu zborul rotit al bulgărilor albi care se fărâmițau în aer ca o ploaie de făină prost măcinată. Jos de tot, zăpada era mai îndesată şi apoi venea gheața, tare ca sticla. Torrén mai avea o parte bunicică, dar Biguá şi scosese ultimele lopeți şi ajunse în țarc. Coborî treapta care îl mai despărțea de fundul gropii şi-şi sprijini lopata de marginea ei. Câteva oi îl priviră cu neîncredere, dându-se înapoi şi întorcându-şi capetele ca să-l privească pieziş. Altele fugiră cu tropăitul lor tremurător spre colțul cel mai îndepărtat. Cele mai multe nu-i observară prezența; rămaseră mai departe cu ochii în jos, economisindu-şi puterile până la dispariția ultimelor resturi de vlagă, lăsându-se să cadă în cele din urmă pentru a nu se mai ridica. Mai rămăseseră patruzeci sau cincizeci, unele ținându-se încă pe picioarele lor slabe, altele sprijinite de pereți sau culcate. Dintre cele căzute pe jos, câteva mai trăiau, dar nu mai puteau fi salvate; ajunseseră în ultimul grad de epuizare, şi stăteau într-o rână, cu picioarele țepene, în timp ce slaba lor respirație săpa încetişor o gropiță în gheață. Biguá încercă să le salveze, ridicându-le cu grijă de blana de pe spinare. Nu erau mai grele decât un mieluşel de câteva zile. Doar două se

ținură în picioare. Celelalte căzură imediat ce le dădu drumul, lăsându-i între degete smocuri de lână desprinse din blană ca şi când descompunerea ar fi luat-o cu câteva zile înaintea morții.

— Sunt treizeci şi una de oi moarte, îi spuse lui Torrén care se apropia cu haina lui de piele pe-un umăr, făcându-se că-şi şterge fruntea uscată cu batista. Pe urmă mai sunt astea cinci căzute pe jos care nu se mai pot ridica. Poți să le tai şi să le jupoi cu grijă ca să nu crestezi pielea. În timpul ăsta eu am să fac cu dereşul o cărare până la valea îngustă de lângă lagună. Acolo o să găsească păşune la adăpostul râpelor cu mălură dinspre nord.

— Tu îți iei întotdeauna lucrul cel mai uşor, bombăni Torrén. De ce nu faci tu treaba asta scârboasă, să te mânjeşti cu sânge şi să miroşi carne putredă?

Biguá îi aruncă o privire furioasă.

— Taci din gură, îi strigă, că acuşi îți jupoi şi ție pielea în fâşii.

Apoi adăugă mai liniştit:

— După aceea ai să le jupoi şi pe cele treizeci şi una de oi moarte ca să ducem pieile la fermă. Pe urmă o să încercăm să le mânăm încet pe cele care mai pot merge. Trebuie să le salvăm... Uite: asta e cea pe care-ai împins-o ieri cu cizma ca s-o dobori. Se vede limpede.

Pe jos se vedea urma cizmei care intrase în zăpada întărită când ridicase cu putere celălalt picior. Apoi se vedeau paşii poticniți şi mărunți ai oii, până la locul unde animalul stătea prăbuşit pe piept, cu picioarele de dinapoi țepene, în aceeaşi poziție din seara dinainte. Biguá continuă:

— M-am uitat ieri la toate urmele şi am văzut bine că ai fost pe aici imediat după ninsoarea cea mare, când oile fuseseră de curând îngropate şi că te-ai întors apoi cam după opt zile.

Torrén îşi strânse haina cu căptuşeala înăuntru şi o puse pe peretele de gheață. Îşi scoase briceagul sevilian şi-l deschise încercându-i tăişul pe buricul degetului.

— Ia cuțitul meu, îi spuse Biguá uitându-se cu dispreț la unealta aceea exotică. Cuțitul meu cu mâner de argint e ca fulgerul la tăiat piele. Aşa o să-ți fie mai uşor.

Torrén ar fi vrut să-i strige că briceagul lui sevilian era cel mai bun din lume, la orice fel de treabă, dar îşi muşcă buzele, luă cuțitul şi se apucă de lucru.

După ce căută zadarnic o piatră sau un trunchi de copac, Biguá se hotărî să târască una din oile moarte la locul unde erau caii. O legă cu o frânghie în aşa fel ca dereşul să o poată târî după el şi încălecă dintr-o săritură. Căută din ochi, printre ridicăturile întinderii ninse drumul cel mai scurt care să ducă spre lagună ocolind neregularitățile terenului. Îndemnă dereşul să pornească şi trupul oii moarte începu să lase o cărare prin zăpadă. Până la locul unde urma să aducă oile era doar ceva mai mult de un sfert de leghe. Biguá văzu cu mulțumire că la poalele peretelui de stâncă dinspre nord mai rămăsese destulă iarbă neacoperită de zăpadă. Oile puteau să se înzdrăvenească acolo în câteva zile, şi apoi ele singure îşi vor căuta alte locuri de păscut în împrejurimi. Când se întoarse la țarcul de gheață vru să mai adâncească poteca şi schimbă oaia moartă care se făcuse ferfeniță. Dereşul se opri de mai multe ori. Trebuia mânat cu grijă ca poteca să iasă cât mai dreaptă şi Biguá se folosea când de cuvinte blânde, când de bici, când îl mângâia, numai ca să-l facă să treacă pe unde voia el.

— Ei, prietene, am terminat cărarea, îi spuse lui Torrén, după ce slăbi chinga la cal, ca să se odihnească. Acum să mânăm încetişor oile prin şanț.

Trebuiră să le ducă până la gura şanțului. Unele se încăpățânau să nu meargă pentru că le era frică, altele pentru că nu mai aveau nici urmă de putere. Cele ajunse în şanț începură să meargă cu destulă uşurință, împingându-se unele pe altele. Cea care era prea slabă şi nu le putea urma pe celelalte era scoasă pe sus ca să lase loc celor care veneau din urmă. Când ajunseră în cărare merseră mai liniştite, privind în părți cu ochii lipsiți de expresie şi se îndepărtară

treptat până când ajunseră un şir lung. Din cincizeci şi una, doar şase rămaseră în urmă de tot. Se lungiră pe jos, istovite, şi trebuiră să le aştepte un timp şi apoi să le ridice şi să le împingă cu grijă. La primii paşi, două din acestea căzură şi nu se mai putură ridica şi cu toată stăruința lui Biguá, fură nevoiți să le lase acolo.

Primele oi care ajunseră la capăt se apropiară de râpă cu capul în jos, sfârşite. Când boturile lor dădură de iarbă, adulmecară încet, neîncrezătoare, dar văzând, după primele înghițituri că era într-adevăr iarbă, se năpustiră asupra ei înfometate, păscând pe nerăsuflate, cu convulsii de plăcere care făceau să le tresară toți muşchii. Animalele acelea care păreau că sunt gata să cadă şi să nu se mai ridice niciodată, după ce stătuseră două săptămâni fără hrană, reînviau dintr-o dată cu o revărsare de energii ascunse. Cele care veneau mai în urmă auziră zgomotul familiar al boturilor ce-şi cântă bucuria cu plescăituri şi trosnete de fălci, şi se năpustiră şi ele înainte, nerăbdătoare. Ultimele patru care rămăseseră în urmă sosiră încet, încet, ajutate de cei doi oameni; deşi nu-şi recăpătată imediat forțele ca celelalte, mai avură puterea să smulgă câteva înghițituri de iarbă şi se aşezară pe urmă în genunchi păscând în jurul lor, până unde ajungeau cu botul.

— Iarba e măruntă, zise Biguá frecându-şi mulțumit mâinile, şi nu e nici un pericol să se îndoape prea tare. Dar e mai bine să rămân puțin să mă uit la ele în timp ce tu termini de jupuit oile care au mai rămas. Uite, poți să le jupoi şi pe cele care au rămas în drum. Aşa o să ducem chiar azi toate pieile la fermă.

Animalele jupuite rămaseră curând ca două pete de chinovar pe zăpadă. Torrén plecă spre țarc să-şi termine lucrul. Se înnopta deja când sosi Biguá aducând pe umăr cele două piei până la locul unde stăteau caii.

— Ai terminat? întrebă intrând în țarc cu dereşul de căpăstru.

Torrén arătă încruntat pieile împrăştiate şi leşurile roşii.

— Oile au păscut bine, urmă Biguá. Încep să se pregătească de culcare. O să scape toate patruzeci şi nouă. Hai să adunăm pieile. Trebuie să încapă pe dereş.

Aşează cu grijă pe animal cele treizeci şi şase de piei, ca pe nişte pături pe şa. Le rândui, una în curmeziş, iar cea de peste ea de-a lungul, ca să se îmbuce bine una cu alta; aşa nu mai cădeau. Copitele care atârnau în părți se legănau la capătul pieilor, formând o ghirlandă de castaniete din care picura sânge amestecat cu zăpadă topită. Mormanul era mare. Biguá fu nevoit să le lege de câteva ori, aruncând sfoara pe sus şi aplecându-se pe sub burta animalului ca să apuce capătul şi să-l petreacă iar pe dincolo. Animalul se mişca neliniştit.

— Stai aşa! Nu face pe nebunul!

Luna alungase aburii albicioşi ai crepusculului şi acum se oglindea pe zăpadă într-o orgie de sclipiri argintii. Brațele lui Torrén, cu mânecile cămăşii suflecate, erau mânjite de sânge uscat şi proaspăt, până la subsuoară. Cămaşa şi pantalonii erau şi ei pătați cu roşu aprins şi roşu închis. Se uită un timp cum lucra Ñato, apoi se duse să-şi spele mâinile şi brațele cu zăpadă. Înfipse cu putere şi ură, până în plăsele, briceagul şi cuțitul în grămezile de zăpadă şi brumă. Era obosit. În viața lui nu muncise atâta. Şaptesprezece sau optsprezece ore în continuu, mâncând doar o bucată de carne rece, ca un câine. Şi mai avea de îndurat drumul lung de câteva leghe, cu zguduiturile mersului prin zăpadă al calului. La început era plăcut să înfigi lama bine ascuțită în beregata animalului, tăind până la noadă şi băgând apoi brațul până la cot în carnea călduță, până când desprindeai pielea. Dar mai pe urmă, când începu să jupoaie oile care stătuseră câteva zile sub zăpadă, i se făcu scârbă. Degetele amorțeau de frig, şi trebuia să loveşti cu putere pielea înghețată ca să te încălzeşti. Şi mai era şi duhoarea insuportabilă a cărnii putrezite, care-şi păstrase toate mirosurile sub clopotul de sticlă al zăpezii întărite, ca să-i ofere acest potir cu esențe grețoase. Rău făcuse că se supusese voinței autoritare a lui

Biguá. L-a făcut să-l asculte ca pe un cățel. Ar fi trebuit să lase balta lucrul şi să fugă de țarcul blestemat şi de fermă, undeva foarte departe, unde nu l-ar fi ajuns răzbunarea patronului, chiar cu riscul de a-şi găsi moartea în zăpadă. A fost un prost. Un om nu trebuie niciodată să se supună fără condiții altui om. Îl înfruntă sau fuge, dar nu se supune.

Înainte de a-l pune în buzunar, curăță de pe briceagul lui sevilian zăpada care se vârâse printre crăpături şi-l şterse grijuliu cu basmaua. Cuțitul lui Biguá putea să se usuce şi singur, chiar dacă ruginea puțin; îl apucă de lamă, scutură mânerul de genunchi ca să cadă ceva din zăpada lipită pe el, şi-l băgă în tocul pe care-l avea la brâu.

După ce-şi puse haina se apropie iar de Ñato. Gata încărcat, dereşul părea calul unui negustor ambulant.

— Ei, prietene, gata treaba, zise Biguá. Putem s-o pornim spre casă.

Torrén îl privi pieziş.

— Ai făcut bine că ai încărcat tu singur toate pieile astea putrede, murmură. Aşteptam să-mi porunceşti să viu şi eu ca să te trimit în mă-ta.

Ñato îl privi uimit.

— Ce-i mă, ai înnebunit? exclamă. De-abia acum îmi dau seama că am făcut singur toată treaba!

Sub cozorocul şepcii sale de cord, ochii lui Torrén aveau o strălucire provocătoare. Zise:

— N-ai avut curajul să-mi porunceşti pentru că era la mine cuțitul. Fără cuțit nu mai faci atâta pe grozavul şi pe viteazul.

Luna plină privea cu chipul ei blajin. Biguá nu ştia dacă să râdă sau să izbucnească într-unul din accesele lui de furie. Privi la omulețul din fața lui, ridicat pe vârful cizmelor, cu pieptul înălțat şi umflat ca să-şi umple puțin în față scurta de piele.

— Ai avut vin la tine, frate? întrebă râzând în hohote, aruncându-şi pe umăr *ponchoul* pe care-l pusese pe jos cât lucrase. Zău că eşti un rău ortac! De ce nu m-ai cinstit şi pe mine cu o duşcă?

— Nu sunt beat. Sunt mai treaz ca tine.

— Ei, lasă, lasă! zise Ñato vrând să se apropie de el ca să-l bată pe umăr. Nu te enerva.

Torrén se dădu înapoi un pas şi scoase cuțitul cu plăsele de argint.

— Nu te apropia, țipă el tremurând de furie, că bag cuțitul în tine.

Torrén nu ştia să țină cuțitul. Îl ținea ca pe un pumnal, cu vârful în jos, nu ca pe un jungher. Aşa că nu-i fu greu lui Ñato să-l dezarmeze doar cu o lovitură de *poncho*, după ce-şi roti de câteva ori meşteşugit mâna stângă.

— Dă-mi teaca, frate, zise cu vocea liniştită, aplecându-se ca să-şi ia cuțitul de jos. Eşti prea scund ca să te joci cu unelte din astea.

Torrén îşi scoase pe ascuns din buzunar briceagul sevilian şi se aplecă înainte ca să-şi ascundă mâinile în capul pieptului şi acolo să-l deschidă. Biguá, când se ridică ținând *ponchoul* în mâna dreaptă şi cuțitul în cea stângă, apucat de muchia lamei, văzu şapca de cord mişcându-se în mod ciudat sub ochii lui. Privi nasturele urât din mijloc şi desenul perfect al triunghiurilor mici care porneau de sub nasture şi se duceau în toate direcțiile. Dungile din material dădeau desenului conturul clar al figurilor geometrice care nu se pretează la zborul imaginației. Biguá simți în coastă usturimea lamei care-i sfâşia pielea, şi sângele cald începu să-i gâdile coapsa. Torrén se dădu câțiva paşi înapoi mergând pe călcâie, şi se sprijini în cele din urmă cu spatele şi coatele de peretele gropii, cu briceagul în mână, cu privirea fioroasă şi cu buzele pline de spumă. Tremurul lui furios devenise o respirație gâfâitoare. Era o pisică sălbatică încolțită, gata să sară iar asupra celui care s-ar fi apropiat.

Biguá se aplecă. Înfipse cuțitul în zăpadă. Puse *ponchoul* deasupra, şi-şi trase cămaşa până sus ținând-o cu bărbia. Îşi privi rana, desfăcându-i puțin marginile cu mâna. Nu era cine ştie ce. Pielea era tăiată şi se vedea grăsimea negricioasă ieşind din locul atins ca buzele unui copil grăsuț, dar tăietura

nu era prea adâncă. Sângele țâşnea încet, făcând uneori băşici mici. Îşi dezlegă basmaua de la gât şi o puse sub rană, băgând-o în pantaloni, pentru ca sângele să nu mai curgă pe zăpadă.

— Cum ajung acasă, şopti parcă vorbind cu el singur, o să pun nişte pânză de păianjen ca să opresc sângele... Acum trebuie să şterg puțin şi să acopăr cu ceva ca să nu intre scame de la tricou.

Privi în jur şi luă iar cuțitul apropiindu-se de dereş. Alese o piele de merinos cu blană lungă, căută unde lâna era mai curată şi tăie o bucată rotundă, mare cât palma mâinii, din locul unde se împreunează spata cu spinarea. După ce tăie vârful smocurilor, lâna care rămase era albă de tot şi moale ca mătasea. Se apropie de unul din pereții țarcului, la zece sau doisprezece paşi de Torrén, şi îngropa în zăpadă bucățica de piele, „că dacă are ceva gângănii să moară de frig". Se spălă îndelung pe mâini. Se aşeză pe una din ieşiturile neregulate ale peretelui de gheață, aproape de lopată şi înfipse cuțitul într-o parte.

— Fir-ar să fie, dar ce de-a sânge mai curge! şopti, luând un pumn de zăpadă curată, de sus, şi punând-o pe rană. Ce păcat că nu am nişte rachiu! N-ar strica nişte picături pe din-afară, şi câteva înghițituri bune pe dinăuntru. Dar, puțină răbdare!

Peste ani şi ani de zile, în luna de odihnă pe care şi-o lua la sfârşitul tunsului, ca să se poată îmbăta după poftă, îşi arăta cu mândrie prin cârciumi cicatricele care-i împodobeau trupul. Îşi ridica tricoul până sub bărbie ca să se vadă bine toată burta lui neagră, şi începea să istorisească despre fiecare crestătură şi împunsătură amănuntele fiecărei încăierări. Când ajungea la zgârietura din coastă arunca nepăsător: „...Pe asta mi-a făcut-o catalanul cel sfrijit cu un briceag, o dată, din joacă".

După ce puse de câteva ori zăpadă afânată pe rană, luă un pumn mare, o întări cu amândouă mâinile, o puse ca pe o oblojeală şi deasupra aşeză bucata de piele cu lâna în jos.

Legă bine pielea pe rană punând deasupra *ponchoul* ca pe un bandaj strâns, cu cureaua şi cu basmaua bine fixată în partea de jos ca să nu se scurgă prea tare pe coapse zăpada topită şi sângele.

— Bravo, Ñato! îşi spuse încet. Nici felcerul din Piedra Clavada nu ar fi făcut mai bine, e sigur…

Torrén îi urmărea fiecare mişcare cu colțurile gurii pline de spume, cu ochii strălucitori şi cu coatele lipite de parapet. Vârful puțin îndoit al briceagului său îndreptat spre pământ se mişca o dată cu respirația lui gâfâitoare.

Biguá îşi lăsase cuțitul înfipt în zăpadă şi se apropie de pisica sălbatică.

— Dă-mi teaca de la cuțitul meu, îi spuse oprindu-se la doi paşi de el şi lasă briceagul ăla până nu pun mâna pe bici.

Pisica sălbatică îndreptă spre Ñato unghia tremurătoare a briceagului său îndoit, în timp ce-l privea pe sub cozorocul de cord cu o furie oarbă. Dacă ochii lui ar fi avut puterea de a trăsni, Ñato ar fi căzut pe loc, ca să nu se mai scoale niciodată.

Văzând că omul mai făcea un pas spre el, Torrén fu străbătut prin tot corpul de un fior de mânie şi se năpusti înainte din toate puterile. Biguá pară atacul abătându-l şi îi trase cu dosul palmei o lovitură iute ca fulgerul, prinzându-l de încheietura mâinii. Nu-i fu greu să-i ia apoi cu cealaltă mână briceagul, apucându-l cu vârful degetelor. Îl azvârli departe, aşa deschis cum era, ca să se piardă în zăpadă.

Torrén se dădu un pas înapoi şi se năpusti iar asupra lui ca să-l zgârie sau să-l muşte, să dea în el cu picioarele sau cu pumnii. Pe lângă Ñato, solid şi voinic, omulețul furios era ca un animal felin înfuriat şi curajos care se năpusteşte cu ochii închişi spre un perete. Biguá îl prindea de fiecare dată întinzând bine brațele ca să se țină departe de unghiile lui. Pisica sălbatică îi scăpa din mâini, se dădea înapoi un pas şi o lua de la capăt; până când, puțin plictisit de monotonia încăierării, Biguá îi trase un pumn destul de zdravăn în față,

trimițându-l la pământ. Şapca de cord căzu şi ea rostogolindu-se prin zăpadă.

Ñato îi întoarse spatele. Luă lopata şi căpăstrul dereşului pornind cu pasul lui domol spre locul unde stăteau ceilalți cai. Torrén se ridică încet, gâfâind. Se îndreptă în acelaşi loc; cu ochii plecați, tremurând încă de furie, dar muşcându-şi buzele înciudat, văzându-şi neputința. Ridicase şapca şi o scutura de zăpadă cu lovituri scurte şi nervoase.

Încă nu-i venise timpul să-şi schimbe şapca de cord cu un sombrero.

II.

GHEȚARUL.

1.

Era primul drum pe care îl făceau după ce petrecuseră cele patru luni de iarnă fără a ieşi din fermă. Încercau să se ferească din calea furtunii când deodată motorul se opri tocmai în clipa în care treceau prin faţa gheţarului Moreno. Vântul îi împingea drept spre gheţar. Fără motor, *Augusto* era o masă inertă care asculta doar de valuri şi vânt, şi dacă mai continua să înainteze ar fi fost strivit ca o coajă de nucă între blocurile uriaşe care se desprindeau din ţărmurile abrupte de gheaţă.

Martin lăsă timona şi fugi spre cală. Torrén era acolo. Îi strigă de sus:

— Du-te imediat la motor şi vezi ce are. Dacă nu reuşeşti să-l repari într-un sfert de ceas, nici unul din noi n-o să mai scape cu viaţă.

Torrén înălţă capul.

— Şi ce atâta grabă! bombăni. Am văzut şi eu că s-a oprit motorul! Dar nu văd ce e aşa de periculos în asta.

— Du-te imediat. Suntem la capătul canalului, la vărsarea lui în lacul Rico şi vântul ăsta sălbatic ne împinge spre gheţar.

Un fior străbătu spinarea lui Torrén care se năpusti pe scara tambuchiului ca să urce pe punte. Din două sărituri fu în sala maşinilor.

Biguá stătea pe grămada de lemne. Ochii lui umbriţi de gene dese umblau de la cazan la biele şi de la biele la gura cuptorului fără a înţelege.

— Nu ştiu ce s-a întâmplat spuse el. S-a auzit un pocnet ca de ceva care se rupe şi s-a oprit dintr-o dată. Trebuie să fie dinăuntru.

— Ieşi, fă-mi loc. Ne împinge vântul spre gheţar.

— Spre Viedma?

— Nu. Spre Moreno.

Biguá trase o înjurătură şi-şi ridică greoi picioarele ca să iasă pe deschizătura sălii maşinilor. La vărsarea canalului Témpanos în lacul Rico se forma un golf mare, înconjurat de țărmuri înalte şi abrupte de gheață care lăsau doar în stânga un loc strâmt pentru trecerea apei. Toți ghețarii din cordilieră se retrag. Tind să dispară, ca rămăşițe nedorite ale unor vremuri ce se pierd în noaptea mileniilor, dar ghețarul Moreno înaintează an de an peste apele lacului, printr-un fenomen pe care nimeni nu reuşeşte să-l explice. Astfel, capătul lui formează peste ape un bloc lat de cinci sute de metri şi lung de opt sute sau o mie, iar marginile lui laterale se ridică deasupra nivelului lacului cu şaizeci şi chiar o sută de metri. Pe vreme bună din părți se desprind la fiecare cincisprezece, douăzeci de minute blocuri mari de gheață, dar în ziua aceea desprinderile erau şi mai frecvente din pricina ciclonului care bătea din față. Blocurile de gheață erau mari cât o catedrală, şi se desprindeau cu o bubuitură înspăimântătoare, ridicând trombe de apă.

Torrén îşi dezbrăcă repede scurta de piele şi o atârnă într-un cui. Deschise lădița cu scule. Se puse să controleze motorul. Cazanul avea presiunea normală. Aburul era în regulă. Supapa funcționa. Defecțiunea trebuia să fie la cilindri. Luă cheia franceză ca să ridice capacul de fontă. Şuruburile nu erau prea strânse, pentru că lucrase la motor cu câteva zile în urmă. Se mişca plin de înfrigurare.

Martin trecu din nou la cârmă. Puțin mai putea ajuta cârma acelei mase inerte, jucărie a valurilor şi a vântului. Se aflau chiar în mijlocul golfului şi când încercau să se îndrepte spre babord sau tribord ca să se apropie de țărm, un val sau o mişcare a şlepului le zădărniceau manevra. Pe şlep încărcaseră douăzeci de berbeci cumpărați la Toso, iar vaporaşul semăna cu un camion ticsit de bagajele unei familii care se muta, cu încărcătura lui de tablă, sârmă, bidoane de gaz, pânză de sac şi toate celelalte lucruri pe care le strânseseră în baloturi încă din port ca să uşureze îmbarcarea lor. Câinele adus pentru *arreo* era închis în

cabina timonei. Toată puntea şi acoperişul săliței maşinilor era plină de boarfele cele mai diferite, înşirate până la marginea pupei unde țineau de obicei barca. Barca şi vâslele rămăseseră la Los Témpanos tocmai ca să fie loc şi să încapă toate lucrurile într-un singur transport. La pupa şlepului, într-un țarc mic improvizat cu pari şi crengi, erau legați cei doi cai mai buni ai lui Martin, patru vaci de lapte cu viței lor şi un juncan pe care voia să-l lase de prăsilă. În cală toată jumătatea dinspre proră era ticsită până sus cu merinde pentru şase luni. Aduceau pânză de sac, dezinfectant, foarfeci, tot ce trebuia pentru apropiatul tuns al oilor. Cu transportul acela, ferma de curând înjghebată, urma să intre în plin proces de producție şi nu ar mai fi fost nevoie să vină în port până pe la jumătatea verii, când trebuia să aducă lâna ca să-şi plătească toate datoriile. Martin visase toată iarna la drumul acesta care trebuia să aducă belşugul, şi care consemna instalarea sa definitivă pe lotul lui de pământ. Cu acea călătorie se încheia prima fază din viața lui de colonizator. Prima şi cea mai anevoioasă.

Şlepul îi încurca foarte mult. Cu chila lui dreaptă şi forma burduhănoasă, oferea o țintă bună vântului şi valurilor, şi îl împingea pe *Augusto* în loc să se lase remorcat de el. Martin îl trimise pe iugoslav la proră, ca să coboare ancora cât era lanțul de lung. Ştia că în locul acela lacul era foarte adânc, şi că era foarte greu să atingi fundul, dar oricum, mai ținea vaporul. Apoi îi strigă lui Biguá:

— Desfă odgonul şlepului! Lasă-l să se ducă.

— Credeți că trebuie să le părăsim pe bietele animale?

— Da, prietene, n-avem încotro. Aşa câştigăm timp. Oricând se mai poate întâmpla o minune.

Biguá dădu din cap cu neîncredere îndreptându-se spre capătul dinspre pupa şi apoi aplecându-se peste odgoane zise:

— Cam greu, patroane. Vântul ăsta nu prea are de gând să stea până la lună nouă.

Când începea să sufle dinspre cordilieră ținea de obicei câteva zile şi se potolea doar uneori în timpul nopții, ca să

înceapă cu şi mai multă furie la răsăritul soarelui. Un vânt cumplit cu şuierături şi urlete intermitente, cu rafale vijelioase, dar mereu în aceeaşi direcţie, ca şi când s-ar fi înverşunat să nimicească gheţarul.

Dezlegat, şlepul-începu să se îndepărteze de *Augusto* învârtindu-se pe ape ca o scândură aruncată într-un şir de vârtejuri. Speriaţi de mişcările acelea violente, caii scoteau sunete ascuţite şi prelungi în ţarcul lor de pari şi crengi şi nechezau lungindu-şi gâturile, îngroziţi. Behăiturile jalnice ale berbecilor răzbăteau acoperite de nechezaturi într-un diapazon de fugi tremurătoare. Din când în când se auzeau mugetele grave ale vacilor, ca şi când ar fi vrut să acopere toate celelalte zgomote.

— Bietele de ele! exclamă Biguá. O să ajungă doar cu puţin timp înaintea noastră.

Câinele reuşise să iasă din cabina timonei şi cutreiera puntea târându-se pe burtă. Îşi ţinea prudent doar botul peste bord ca să se uite la apă, şi apoi privea gheaţa cu nişte ochi în care îşi făcea loc treptat groaza.

Murangunic se aşezase pe scripetele ancorei şi privea spectacolul. Era prima dată când vedea un gheţar atât de aproape. Când vaporul se învârtea pe chilă din cauza tălăzuirii valurilor sau a rafalelor ciclonului, el se întorcea pe locul unde stătea ca să rămână întotdeauna cu faţa spre peretele de gheaţă. Era fascinat de şarpele acela imens şi alb care cobora din zăpezile veşnice. Văzut de departe, capul gheţarului părea doar cât capul turtit al unei reptile care vrea să-şi întindă limba spre muncelul împădurit de pe malul din faţă. Pe măsură ce te apropiai, reliefurile scoarţei crăpate se adânceau; spărturile laterale coborau până în apă în zigzaguri capricioase şi cocoaşele de pe culme se proiectau pe fundalul albastru al cerului ca nişte solzi strălucitori.

Cu toate că bătea un vânt vijelios, cerul era limpede, de un albastru blând care se estompa în tonuri cenuşii pe măsură ce se apropia de linia munţilor înzăpeziţi. Soarele strălucea cu o scânteiere de gheaţă, şi lumina însăşi era ca o atingere de

gheață care se strecura pe ascuns în trupul celui care rămânea nemişcat în aerul acela atât de pur. Era ora patru după amiază.

Se aflau cam la patru sau cinci sute de metri de gheţar, şi pluteau la egală distanță de cele două țărmuri. Nu mai puteau spera să scape de vânt. Înaintau drept spre mijlocul peretelui de gheață, tocmai spre locul unde erau mai dese avalanşele. Sloiurile plutitoare se înmulțeau pe măsură ce înaintau. Sloiuri de toate mărimile, de la bucățile care săltau pe valuri până la blocurile impunătoare pe lângă care *Augusto* părea cu totul neînsemnat. Pluteau grațios ca nişte goelete, dominând apele. Aisbergurile din mările reci sunt greoaie şi lipsite de grație pentru că plutesc cu nouă părți din volumul lor scufundate şi doar o parte în afara apei. Gheţarii plutitori de pe lacul Argentino plutesc invers, cu o mică parte în apă, şi restul deasupra. Şi sunt duşi de vânt ca nişte fulgi pentru că nu sunt blocuri de gheață obişnuită. Nu sunt formați prin înghețarea normală a apei. Sunt de obârşie mai aleasă. Au sânge albastru. În alcătuirea lor intră doar zăpada; zăpada care a căzut pe culmile înalte cu câteva milenii în urmă, care s-a petrificat la temperaturi foarte scăzute şi care a luptat cu timpul fără să se schimbe. Apoi, marele şarpe de gheață şi-a început drumul de secole pe făgaşul tăiat în munte. Nu se grăbea să ajungă la lac; se târa pe burtă smulgând mormane de piatră, şi pentru a-şi reface forțele sugea prin crăpături pârâiaşele care coborau din munți. Gheața era astfel diafană ca spuma bine bătută, şi când se desprindea în blocuri uriaşe hoinărind pe apele lacului, îşi păstra grația delicată a fulgului în zbor, oricare ar fi fost forma pe care o lua în acea ultimă perioadă a vieții sale. Ca să dea şi mai multă strălucire personalității sale, era în întregime vârstat de vene şi artere care reflectau în culori delicate diferitele tonuri de lumină, iar când razele soarelui lunecau pe suprafața lui, venele şi arterele se colorau în sute de nuanțe de violet şi albastru, de la indigo închis până la azuriu palid de tot, de la violetul întunecat al cărnii strivite la violetul de nuanța smaraldului şi

a aurorei pe care îl au orhideele fragede care se cuibăresc în trunchiurile scorburoase. În zilele însorite, când vedeai trecând pe aproape masa impunătoare a unui ghețar plutitor, nu te gândeai în primele clipe la forma lui, deşi liniile sale erau întotdeauna ciudate şi originale; erai fermecat doar de colorit, de vraja acelor nuanțe nenumărate de albastru şi violet. Sub suprafața de o transparență limpede cum e cristalul nervurile acestea se reliefau cu o claritate orbitoare. Gheața părea toată brăzdată de o rețea de țevi mai subțiri şi mai groase, drepte şi unduitoare, în linii şerpuite şi frânte, prin care curgeau parcă aniline în tonurile cele mai delicate, atât de puțin pământeşti, încât îți aminteai că doar în vis le-ai mai văzut.

Un ghețar mic lovi cu putere în pupa şi vaporaşul făcu un salt pe planul chilei. Trupul grăsun al lui Murangunic se legănă în mod alarmant pe fiarele unde stătea, dar îşi recăpăta imediat echilibrul. Se întoarse din nou ca să fie cu fața spre ghețar şi ochii lui rotunzi priveau mai departe țintă spectacolul, cu aceeaşi expresie de extaz. Nu simțea că locul pe care stătea era tare, nici frigul care-l pătrundea prin pantalonii lui strâmți de cord şi prin cele două veste din lână toarsă şi împletită de mama lui. Nici la pericol nu se gândea. Nu vedea decât spectacolul ghețarilor plutitori care se înmulțeau pe măsură ce înaintau şi marele şarpe alb care cuprindea puțin câte puțin toată zarea. Şlepul o luase înainte cu vreo cincizeci sau şaizeci de metri. Putea fi văzut cum îşi face drum printre blocurile de gheață; uneori se pierdea din ochi şi când şi când credeai că a fost înghițit cu tot ce era pe el de vreun ghețar mai mare; dar se auzeau iar mugetele, şi behăiturile, prin vuietul vântului, şi iar ieşea încet de după vreun sloi, puțin mai departe. Din când în când o bubuitură surdă acoperea toate celelalte zgomote şi apa se ridica în valuri înalte încununate cu bucăți de gheață şi de spumă; vedeai uşor în țărmul abrupt locul desprinderii după norul alb care plutea mult timp peste surpăturile proaspete.

Biguá se apropia de Murangunic.

— Hei! Ce-i cu tine? îl întrebă el. Ai adormit? Iugoslavul întoarse capul spre el şi-l privi absent.

— Foarte drăguț, şopti. Asta foarte drăguț.

Biguá mormăi câteva mojicii şi-i întoarse spatele. Nu se simțea în apele lui. Ar fi preferat să fie în fața unui alt fel de pericol; înaintea a zece pumnale îndreptate spre el şi tot atât de dibace ca al lui sau să fie agățat de o creangă deasupra unei prăpăstii sau legat de mâini şi picioare pe spinarea celui mai nărăvaş cal din Patagonia. Apa nu era elementul lui. Nici gheața. Simțea că-i lipseşte esențialul: o bază solidă sub picioarele lui strâmbe. Un frig ascuțit îl pătrundea până la oase. Pentru că era într-adevăr frig în haosul acela de țurțuri mişcători. Şi în timp ce puntea şi blocurile tăiate în mii de linii ciudate se mişcau o dată, ochii se duceau de colo colo, amețiți, şi aerul înghețat intra pe ochi şi se răspândea în tot organismul ca o toropeală ciudată. Biguá nu ştia ce se petrece cu el, dar înțelegea că dacă toropeala aceea continua ar fi ajuns să stea la fel ca iugoslavul cu ochii duşi la culorile stranii ale sloiurilor de gheață. Ca să scuture această stare de buimăceală dădea drumul din când în când la câte un şir de mojicii, dar uşurarea pe care o simțea ținea doar o clipă.

2.

Martin stătea mai departe la cârmă. Zgomotele îi crispau nervii. Închisese fereastra cabinei, dar degeaba: răsunau şi mai insuportabil în încăperea de sticlă. Se uită la ceas: patru şi cinci. Fiecare minut se scurgea într-un ritm enervant. Secundarul de la ceasul lui de argint înainta atât de încet încât omul îşi întorcea ochii de la el nerăbdător, înainte ca acesta să facă ocolul complet al cadranului. Şi zgomotul abia auzit al maşinăriei: tic-tac, tic-tac, tic-tac, îi răsuna în cap ca nişte clopote cu limbă imensă. Dar alte zgomote înăbuşeau curând pe cel al ceasului: nechezatul şi behăiturile sfâşietoare care se pierdeau în depărtare, mugetele, clipocitul apei, izbitura unui sloi de chila de fier, scârțâitul unui cablu, urletele câinelui; şi deodată vuietul înspăimântător al vântului, acoperit şi el la rândul lui, de bubuitul unei năruiri din apropiere...

Apoi totul se scufunda pentru câteva secunde în adâncul unei tăceri de moarte, ca să înceapă iar. Era neliniştitor. Câtă deosebire de înserările şi nopțile petrecute în pampas! Când îl străbătea călare, fără nici o țintă... Zgomotele erau acolo zvonuri prieteneşti care-ți mângâiau auzul după galopurile lungi. Era şuierul tremurător al unui pui de potârniche care se trezeşte. Trosnetul focului amestecat cu sfârâitul grăsimii care se prelinge din frigare şi arde în jăratic. Freamătul tânguios de *cortaderas*[55] şi de ierburi bătute de vânt. Strigătul sfidător al păsării *tero*[56] care continuă să sperie pe cei care îi calcă domeniile. Mugetul falnic al taurului sălbatic, slaba chemare a bărbătuşului. Până şi cele mai cumplite cicloane ale pampasului se suportă uşor: calul cel mai nătâng din herghelie se întoarce cu crupa spre vânt, iar ceilalți se aşază unul după altul la adăpostul lui, în aşa fel încât fiecare să fie apărat de cel dinainte; în timp ce animalele se aşază aşa, omul îşi leagă cu frâul perna de şa şi pătura de o tulpină

de *calafate* sau de un tufiş în chip de paravan şi se întinde cât e de lung dormind ferit de sumarul adăpost. Dacă vântul îşi schimbă direcţia în timpul nopţii, trupul se mişcă încetişor, de la sine, fără să se deştepte, ca să nu iasă din locul apărat de adăpostul de piele.

Martin legă timona. La ce i-ar mai fi folosit? Cunoştea bine locul acela şi nu vedea cum ar mai fi putut scăpa. Dacă ar fi reuşit să se îndrepte spre babord, poate că ar fi putut să se apropie de curentul canalului de scurgere care înconjoară muncelul pe care s-a proiectat cu mulţi ani mai târziu să se construiască hotelul Direcţiei parcurilor; asta ar fi putut fi salvarea lui, pentru că doar curentul canalului putea lupta cu vântul ca să-l îndepărteze de gheţar. Dar era prea târziu. Era deja mult mai departe de coastă decât de peretele de gheaţă. Şi şlepul care naviga în derivă în faţa lor cu animalele acelea în care îşi pusese atâtea speranţe... Mergea înainte ca să le arate soarta care îi aştepta peste scurt timp şi pe ei.

Dar nu trebuia să-şi piardă curajul! Era nevoie să lupte împotriva acestei amorţeli îngheţate care-l cuprindea, şi trebuia să evite ca oamenii lui să dea înapoi. Ieşi din cabină trântind uşa şi se îndreptă spre mica punte de la proră unde era grămada de pari care fuseseră folosiţi la ţarcul din port.

— Biguá, Murangunic! îi strigă el pe ceilalţi alegând doi pari mai lungi şi mai subţiri. Ia parul ăsta Biguá... şi dumneata pe ăsta... Hai, treziţi-vă. Trebuie să lucrăm vârtos, fraţilor. Vâsliţi cât puteţi ca să luptăm puţin împotriva vântului şi, când se apropie un sloi, proptiţi tare parii în gheaţă, ca să încercăm să mai dăm înapoi. E lucru uşor, prieteni. O să câştigăm timp, şi poate că în această vreme Torrén repară motorul.

Deşi direcţia era imposibil de schimbat, se putea încetini cât de cât înaintarea, cu mult efort şi puţin noroc. Evitau astfel şi pericolul de a se ciocni cu vreun sloi ascuţit care ar fi putut face în corpul de fier al navei o spărtură ce le-ar fi grăbit sfârşitul. Privi încărcătura eterogenă de pe punte ca să vadă dacă se deplasase din cauza zdruncinăturilor. Totul era

în regulă. Se apropie de Murangunic care de-abia ținea parul în mână. Îi puse mâna pe umăr înfigându-i în carne degetele nervoase.

— Mai tare, prietene, îi strigă. Vâsleşte din toate puterile. Nu te lăsa!

Tot înjurând şi făcând eforturi supraomeneşti Biguá îşi revenise. Încerca să sprijine vârful parului pe un sloi de mărime mijlocie care se legăna pe valuri la mai puțin de doi metri de vapor. Însoțea cu câte o înjurătură fiecare încercare neizbutită. Trupul lui se mişca pe picioarele depărtate, aplecându-se cutezător peste apă şi căutând să se sprijine cu cizmele ude de marginea punții.

— Ai grijă să nu luneci, îl preveni Martin. Apele lacului sunt foarte înşelătoare. Mai bine lasă sloiul să se mai apropie puțin.

— Apele astea sunt dracul gol, patroane. Tot aia-i dacă ai grijă sau uiți de pericol. Oricât am stărui să le îmblânzim, cățelele astea tot o să ne înhațe până la urmă.

În fața oricărui pericol Biguá se înălța ca o stâncă, umflându-şi pieptul. Dar apele lacului îl făceau să şovăie. N-avea ce face. Avea în sânge teama de lac. Băştinaşii care locuiau prin acele regiuni îi foloseau apa la gătit şi spălat, la adăpat caii, dar niciodată nu s-au aventurat s-o străbată. Hohote de râs ar fi cutremurat corturile dacă vreunui nebun i-ar fi dat prin gând să scobească un trunchi de copac şi să înceapă aventura. Şi după primele hohote de râs, dacă nebunul ar fi stăruit să-şi ducă la capăt intenția, oamenii aceia de bronz ar fi tremurat de groază. Pentru că furiile dese ale lacului stârneau în ei o spaimă superstițioasă. Ei credeau că lacul era imens şi că apele lui se împreunau, acolo departe, cu pragurile cerului. Când încercară să-i exploreze țărmurile în căutare de alpacale, fură opriți de ziduri de piatră, golfuri, canale de scurgere sau de brațele altor lacuri, de râuri învolburate, de pereți înalți de gheață. Vedeau ghețari plutitori uriaşi care veneau să se stingă lin aproape de corturile lor şi nu ştiau de unde puteau apărea fantomele

acelea impunătoare. Deşi ajunseseră până acolo *yaganes*[57] care navigau pe canalele din Țara de Foc sau *alacalufes*[58] care pescuiau în arhipelagul mai bântuit de furtuni decât este acum regiunea de la sud de Chile, nici unul nu s-ar fi avântat. Trebuiau să fie în apele acelea puteri ascunse pe care era o nebunie să le înfrunți. Era de ajuns să le priveşti într-o zi cu furtună de pe unul din dealurile de lângă lac. Vedeai cum oglinda acelor ape, se înfiora dintr-o dată, şi peste ea începeau să gonească ziduri de valuri, trombe înalte de tot, vârtejuri care se răsuceau ca nişte abisuri pline de viață diabolică. În aerul străveziu vântul nu se vedea, şi zvârcolirile apei luau contururi de mister, iar indianul trebuie să fi rămas de multe ori uimit, cu mâinile pe arc. Când apăru omul alb, îndrăzneț şi atotputernic, băştinaşul l-a lăsat să treacă plin de scepticism. Veniră apoi bărcile de foc înaintând pe valurile înfuriate şi continuară să vină din ce în ce mai mulți oameni albi. Indianul privea la toate din înălțimea scepticismului său, cu mâinile pe arc. Până când, o dată, veni un vapor foarte mare pe care-l puteai cuprinde cu privirea doar ridicând mult ochii. Era aşa de mare că măsura vreo patruzeci de metri de la un capăt la altul şi putea să încarce o singură dată două mii de oi. Părea cu neputință să urci în sus pe râul Santa Cruz cu leviatanul acela, dar bătrânul căpitan velş îl făcu să urce, cu dibăcia lui de lup de mare. Şi când ajunse, i se păru că lacul era gata învins... Dar apele se înfuriară cu adevărat în fața acelui nou amestec atât de îndrăzneț. Azvârliră cu vaporul de pietrele de pe mal, o dată şi încă o dată, şi a treia oară nu se lăsară până când nu văzură că leviatanul rămânea îngropat pe fundul apelor... Indienii dispăreau, dar vlăstarele noi care se născură din femeile *tehuelche* şi alb sau altă rasă, aveau mai mult din sufletul indian decât din cel al oamenilor albi. Se alăturară cuceritorilor pământului ca să poată trăi, dar păstrau în adâncul sufletului moştenirea maternă, rădăcinile puternice ale unei obârşii legate de pământ, tot ceea ce deprinseseră de pe când se tăvăleau la intrarea

cortului, sugând carne crudă în loc de biberon. Sub înfățişarea lui de *gaucho*, Biguá era indian autentic şi atunci când apele şi sloiurile lacului îl împresurau, originea lui băştinaşă țâşnea din străfundurile ființei sale făcând să-i şovăie însuşirile de luptător senin.

După ce-i spuse să fie prudent, Martin se duse la deschizătura care dădea spre sălița maşinilor. Podeaua era plină cu piesele motorului demontat. Văzu spatele şi ceafa lui Torrén leoarcă de sudoare.

— Ai nevoie de ajutor?

Celălalt răspunse fără să ridice capul:

— Nu. Lucrez mai bine singur. De-abia nu mă încurcă nimeni.

— Ai găsit defecțiunea?

— E crăpat pistonul. Cred că de-asta s-a oprit.

— Ai destulă lumină? Vezi bine?

— Aşa şi-aşa.

— Aprinde lumina.

— Nu mai este gaz. Iugoslavul l-a irosit pe tot când a curățat ancora.

Martin făcu un gest de supărare. Se uită la ceas.

— Patru şi un sfert. Mai e puțin şi se întunecă.

— Veneticul dracului. Nici nu se putea să nu încurce el lucrurile!

Încercă să deşurubeze cu cheia una din piulițele mari din părți. Apucă de mâner cu amândouă mâinile şi trase din toate puterile, muşcându-şi buza de jos. Piulița scăpă din zimții cheii, şi Torrén căzu lovindu-se cu spatele de peretele de fier.

— Cheie scârboasă! bombăni în timp ce se ridica din nou ca să-şi continue treaba. Nimeni n-ar putea să facă treabă ca lumea cu sculele astea răpănoase!

Martin se ridică să plece.

— Bine prietene, te las. Suntem la două sute cincizeci de metri de ghețar.

— Ştiu, ştiu. Îl văd de aici ori de câte ori fereastra se află în fața porcăriei ăleia.

— Vezi-ți de treabă, prietene. Sloiurile ne mai opresc din drum. Înaintăm din ce în ce mai încet, şi o să avem timp să termini reparația. Îndată ce va funcționa motorul vom putea scăpa din zona periculoasă. Şi dacă ai nevoie de ajutor, strigă-ne şi o să venim imediat.

— N-am nevoie. Pot şi singur.

Murangunic şi Biguá se luptau din răsputeri cu sloiurile mari şi mici care începeau să-i înconjoare din toate părțile. Martin alese un par foarte lung şi se apropie de ei ca să-i ajute. Le spunea fără să stea din vâslit:

— Atenție, Biguá! Nu te apleca prea mult peste apă... Nu te mai uita atâta la gheată, Murangunic. O să amețeşti... Uite colo avem un sloi grozav. Să încercăm să trecem cât mai aproape ca să ne agățăm de el.

Era un sloi mare. Partea de sus forma o platformă puțin mai înaltă decât puntea vaporaşului. Baza lui cu margini neregulate trebuie că se afla, mult cufundată în apă pentru că era sloiul cel mai stabil care se vedea în jur; se prea poate să fi avut încrustată în el vreuna din stâncile mari pe care, în drumul lui lent spre lac, ghețarul le smulge de pe marginile albiei sale, înghițindu-le. Acel sloi plat nu sălta încolo şi încoace ca celelalte, în voia vântului şi a valurilor. Părea ancorat destul de bine, pentru că abia se mişca dintr-o parte în alta, greoi. Martin vorbi mai departe fără a-şi întrerupe lucrul.

— Hai, Murangunic, vâsleşte aşa, dinăuntru în afară, cu parul sprijinit de marginea punții. Poate, reuşim să-l îndreptăm spre stânga. Foarte bine, Biguá: sprijină-te de sloiul ăla şi împinge într-o parte, dar ai grijă că se mişcă tare... Ne apropiem... Suntem aproape... Atenție să nu cădeți pe spate când o să-l acostăm... Păzea! Hop, gata, s-a făcut! Ce mai zguduitură, fraților! Acum avem un sprijin bun ca să împiedicăm puțin înaintarea, dar trebuie să avem grijă să nu ne scape... Poate putem aştepta aici toată noaptea... Şi dihania asta e de cinci sau şase ori mai mare ca *Augusto*... Murangunic! Adu târnăcopul de lângă coş, şi parul ăla gros...

Aşa, acum sari pe platforma sloiului. Sari pe aici. Hai, că te țin... Hei, prietene, ai grijă să nu aluneci, asta parcă-i sticlă... Da, e mai bine să mergi în patru labe... Depărtează mâinile şi picioarele ca un urs. Foarte bine. Acum poți să te ridici, dar ai grijă să nu aluneci... Fă gaura înclinată încoace; parul aplecat aşa o să fie mai rezistent la smuciturile frânghiei. O să-l legăm pe *Augusto* ca pe un mânz de stâlp.

După ce lucră un timp din răsputeri, Murangunic se îndreptă din şale ca să-şi tragă răsuflarea. Ochii lui priviră inconştient spre gheţar. Soarele îl lumina pieziş. Ultimele raze ale soarelui în asfinţit. Dungile albastre şi violete erau mult mai mari decât la gheţarii plutitori, şi coloritul era mai impresionant, pentru că de astă dată era un zid imens care cuprindea toată zarea. În unele părți gheața era foarte transparentă şi părea că lasă să i se străvadă măruntaiele marelui şarpe alb. În alte părți era mai opacă, mai zgrunțuroasă, ca o schijă dintr-un cristal de stâncă sfărâmat cu ciocanul, dar dungile o străbăteau totuşi pretutindeni, cu întreaga lor gamă a culorilor de vis. Nimic nu putea curma extazul care îl cuprindea pe cel care contempla decorul acela plin de vrajă; nici pericolul, nici valurile, nici bubuiturile dese care se năpusteau grăbite de parcă ar fi vrut să spargă timpanele. Urechea mai țiuia multă vreme după bubuitură, dar ochii priveau țintă, adânciți în acea contemplare care vrăjea într-atâta încât anula toate celelalte simțuri.

Desprinderile se produceau de-a lungul întregului perete, una aici, alta dincolo. Noii gheţari aveau aproape întotdeauna înălțimea celui din care se desprinseseră şi o lățime care varia în funcție de poziția crăpăturii. Şi fiecare năruire lăsa în urma ei un grup de spărturi mari care pregăteau surparea următoare. Cu ochii fermecați de priveliştea imensă, nu regretai prăbuşirea acelor pânze cristalizate pe care le admiraseşi o clipă înainte; nu era o distrugere de frumusețe, ci o schimbare de decor, care descoperea în căderea lui frumuseți noi. Privirea se smulgea din contemplare şi se plimba pe creştetul zimțat, căutând stăruitor locul unde urma

să se producă noua năruire. Părea gata să se prăbuşească ieşitura aceea mare ca un amvon suspendat deasupra valurilor; umbrele adânci ale celor două crăpături laterale se lărgeau din ce în ce mai mult, şi aveai chiar impresia că marginea orizontală a balustradei de sus a amvonului se bălăbănea pe stâlpul subțire, dar atenția era atrasă dintr-o dată de zvârcolirile şi bubuitul altei desprinderi care se producea mai la dreapta sau mai la stânga. Când amvonul cădea în sfârşit după o aşteptare plină de nelinişte, se simțea o uşurare extraordinară, ca şi când spectatorul ar fi participat cu toată ființa lui la opera de distrugere.

Murangunic tot mai stătea cu ochii țintă la ghețar. Buza de jos îi atârna şi mâinile îi alunecaseră de-a lungul târnăcopului care i se sprijinea de piept, când deodată vocea lui Martin îl readuse la realitate:

— Hei, frate ce faci, dormi? Dă-i mai departe cu târnăcopul. Dacă nu te grăbeşti o să ne dezlipim de sloi înainte de a apuca să ne legăm de el.

Martin căutase pe gheață vreo crăpătură sau o margine neregulată de care să poată lega provizoriu o funie, dar toată suprafața era netezită de limbile valurilor. Nu vor fi siguri decât când Murangunic va termina şi va înfige parul. Ținea deja funia pregătită, cu un lat larg pe care să-l petreacă în jurul stâlpului, o funie groasă cât degetul, de *sisal*[59] nou şi grosolan, plin de țepi care juleau mâinile. Martin se întinsese pe punte, cu pieptul sprijinit de bord şi cu coatele şi mâinile pe marginea sloiului. Înfipsese în gheață cârligul în care agățau carnea, dar cuplajul era foarte puțin sigur pentru că gheața era tare şi sfărâmicioasă. În partea dinspre tribord, Biguá stătea cu parul lui sprijinit zdravăn de celălalt sloi, ca să împingă vaporaşul spre sloiul mare. Tălăzuirea era puternică. Era greu să ții parul în poziția aceea, când deodată un val mai mare zvârli sloiul aproape la doi metri de Bord, şi trebui să tragă parul ca să nu cadă.

— Fir-ar să fie, patroane, nu mai am cum mă sprijini! strigă Biguá. Nu mai pot să proptesc parul.

— Vino în partea asta. Lungeşte-te cu burta în jos şi încearcă să apuci sloiul cu amândouă mâinile... Aşa, ține bine... Murangunic, dă-i zor! Am să te ajut eu... Ei, drăcia dracului!

Valurile se înfuriară dintr-o dată şi cei doi oameni se văzură obligați să dea drumul prăzii.

— Murangunic! strigă patronul. Sari iute dacă nu vrei să rămâi să dormi somnul de veci pe gheață.

Iugoslavul se ridică dar rămase nemişcat, cu târnăcopul în mâini.

— Hai, sari odată!

El însă mai rămase câteva secunde ca o statuie de sare, cu buza de jos atârnând, cu ochii duşi. Când în sfârşit înțelese puțin situația vaporul se depărtase câțiva metri. În timpul cât Martin pregăti lațul funiei mai trecură câteva secunde şi distanța se mări până când ajunse la opt sau zece metri.

— Ia, Biguá, îi spuse dându-i funia, gata pregătită; prinde-l dumneata cu arcanul. Ai mână mai bună.

Biguá învârti deasupra capului lasoul improvizat şi lațul îi intră iugoslavului pe cap, oprindu-se de-a curmezişul pieptului. După o smucitură dibace care strânse funia mai bine, îi strigă:

— Ține-te bine cu mâinile de nod! Şi aruncă-te jos ca să te propteşti. E tare alunecos.

— Dă-mi funia, întinse Martin mâna ca s-o apuce. Degeaba îi mai vorbeşti, e amețit de tot. Lasă-l să facă ce-o vrea, dar nu trebuie să slăbim funia. Dacă rezistă la smuciturile vaporului e bine; dacă nu, îl târâm prin apă până aici.

Dar Murangunic începu să-şi mişte brațele şi brâul ca să se elibereze de laț şi Martin trebui să tragă cu putere. Omul se clătină pe gheață, căzu greoi şi fu tras până la margine. Dispăru pentru un moment când căzu în apă. Biguá şi Martin traseră din răsputeri ca să-l ridice cât mai repede pe punte. Când îl săltară pe bord, ochii îi erau închişi iar pieptul i se

agita spasmodic. Din gură îi ieşeau, o dată cu respiraţia neregulată, firicele de apă şi spumă.

— Gâfâie ca un porc fugărit, şopti Biguá. Mai bine să-i dăm o înghiţitură bună de rachiu.

Martin se aplecă asupra corpului şi-l întoarse cu faţa-n jos.

— Rachiul o să-i facă bine, zise, dar e şi mai bine să-l facem să dea întâi afară apa pe care a înghiţit-o. Ţine-l bine de picioare, eu am să-l apăs pe piept ca să respire... Unnn, doi... Unnn, doi... Bun, acum hai să-l ducem până la cazan şi să-l dezbrăcăm înainte ca hainele să i se întărească pe el... Da, apucă-l de genunchi, eu îl ridic de subsuori... E greu! Ai grijă să nu te împiedici de sulul acela de sârmă... Gata, am ajuns. Am să cobor eu întâi ca să fac loc.

Când văzu capul ud al iugoslavului, Torrén se ridică ţinând într-o mână un ciocan şi în cealaltă un disc de piston.

— Ce are tâmpitul ăsta? îl întrebă pe Martin, care îşi vârâse picioarele dând să intre pe deschizătura sălii maşinilor.

— A căzut în apă. Vrem să-l ţinem la gura cuptorului cât îl dezbrăcăm.

— Nu-i loc aici! N-am nevoie să-mi stea-n drum! Lăsaţi-mă în pace să lucrez.

— Lasă-ne să intrăm. Poţi să lucrezi mai departe în timp ce noi o să ne ocupăm de *gringo*.

— Nu vreau! Din partea mea n-are decât să crape veneticul! Plecaţi de aici! Am de lucru!

În furia lui, ochii saşii ai lui Torrén se strâmbau şi mai mult în orbitele enorm deschise. Biguá se aplecă arătându-şi în cadrul deschizăturii faţa de indian şi ameninţă cu pumnul strâns. Strigă apoi cu o voce de tunet:

— Nu face pe nebunul. Lasă-ne să intrăm...

— Plecaţi de aici!

— Atât îţi spun, să nu mă superi. Dacă te încăpăţânezi, o să mă faci să-ţi dau vreo două de-o să-ţi vină ochii la loc.

Martin interveni împăciuitor:

— Putem să-l ducem în cală. Aici e plin peste tot cu piesele motorului. Torrén are nevoie de tot locul ca să poată lucra.

Apucă-l de picioare. Eu îl țin de mâini.

Le fu destul de greu să târâie trupul pe pasarela îngustă care ducea la pupă. Când ajunseră la deschizătura tambuchiului, Martin intră primul ca să-l bage pe scară cu capul în jos. Biguá înjura mai departe de mama focului.

Înainte de a ajunge în cală, Murangunic vărsă încă puțină apă pe nas şi deschise ochii. Îşi văzu sus, în pătratul de lumină al tambuchiului, propriile lui picioare. O groază vie i se întipări pe față. Închise din nou ochii.

— Nu-i nimic, prietene, îi spuse Martin. Ai făcut doar o baie puțin cam rece.

Când ajunseră în cală, maxilarul inferior al omului începu să clănțăne cu un tremur violent, ca şi cum ar fi vrut să se desprindă de gură. Îl întinseră pe un cufăr mare, pe care stăteau de obicei. După ce-l dezbrăcară îi frecară tot trupul cu rachiu şi-l făcură să înghită o doză bunicică.

— Fir-ar să fie, că n-am fost eu înecatul! exclamă Biguá deschizându-şi gura mare într-un zâmbet larg.

— Ia, prietene, îi întinse Martin sticla. Am să trag şi eu mai pe urmă o înghițitură ca să mă mai încălzesc.

Iugoslavul deschise iar ochii şi-i privi o clipă neclintit. Tremuratul fălcii încetase. Martin îi pipăi atent încheieturile. Nu aveau nimic. Apoi văzu că respiră regulat, îl înveli cu toate *poncho*urile pe care le găsi în cală şi-l întrebă, lovindu-l tare cu palma peste coaste:

— Cum te simți? Te doare ceva?

Iugoslavul răspunse în spaniola lui stricată:

— Doare... mult tot parcă bătut cineva.

— O să te faci bine curând. Nu te dezveli. Mai vrei puțin rachiu?

— Vreau... Gât înghețat la mine.

— Rămâi cu el, îi spuse lui Biguá. Freacă-i din când în când cu rachiu pieptul şi burta. Nu-i aşa uşor să scoți din el tot frigul care l-a pătruns în apa înghețată. În cufăr mai ai două sticle. Şi pe urmă îl îmbraci cu hainele astea uscate.

— Nici o grijă, patroane. Am să văd eu de el.

3.

Din nou pe punte, Martin privi gheţarul. Erau mai aproape de el, dar haosul de gheţari plutitori şi de sloiuri crescuse şi el, aşa că înaintarea se micşorase văzând cu ochii. Desprinderea unui sloi din apropiere făcu aerul să vibreze cu bubuitura ei infernală. Martin se abţinu să privească. Îşi astupă urechile şi când zgomotul trecu puţin, se apucă de balustrada acoperişului cu amândouă mâinile ca să ţină piept la zgâlţâiturile care ştia că urmau. Atunci când cădea, masa de gheaţă producea o mişcare puternică a valurilor care se întindeau în cercuri ameninţătoare, iar ţurţurii plutitori se clătinau cu furie împinşi de tălăzuire. Când ajungeau la *Augusto*, valurile înfuriate puneau stăpânire pe el, şi-l făceau să intre în jocul mormanelor congelate ca şi când ar fi fost şi el unul din sloiurile mici care se mişcau încoace şi încolo, printre cele mari. Martin simţea loviturile de parcă le-ar fi primit el, dar corpul de fier al vasului construit în Boca era de o tărie extraordinară. Dacă ciocnirile s-ar fi produs în plină viteză a vaporului n-ar fi încăput nici o îndoială asupra rezultatului, dar în izbirea aceea a valurilor cu rafalele de vânt, întâlnirile cu sloiurile se petreceau prin frecări mai mult zgomotoase decât periculoase. Cel mai rău ar fi fost să nimerească între două sloiuri mari de tot care ar fi putut strivi vaporul din părţi ca pe o nucă sau să i se implânte în chilă unul din acele ciocuri de sloi ascuţite ca un brăzdar de plug. Căci zăpada aceea înghеţată era tare ca stânca.

Era frig. Un frig adus de vântul din cordilieră care pătrundea în aerul răcit de gheţar amestecându-şi vuietul cu bubuiturile răzleţe. Străpungea carnea ca nişte ace de gheaţă care răscoleau oasele. Martin îşi frecă energic urechile, strânse pumnii şi-şi bătu cu ei pieptul, îşi scutură braţele cu mişcări repezi ca de morişcă. Brrr... Trebuia să-şi pună impermeabilul de pânză cerată căptuşit cu stofă. Intră în

cabina timonei. Îşi puse peste sombrero fularul de lână şi îl legă sub bărbie cu două noduri mari. Dacă ar fi putut să se privească în oglindă! Trebuie că arăta ca o babă. O babă de douăzeci şi cinci de ani. Frumoasă vârstă ca să începi să trăieşti! Erau douăzeci şi cinci de ani plini. Trăise la țară primii treisprezece ani din viață, şi când începea şcoala era nevoit să meargă în fiecare zi călare până în sat, trei leghe dus şi trei leghe întors. Apoi învăță la oraş până când împlini douăzeci de ani, dar vacanțele şi le petrecea întotdeauna la ferma bunicului. Şi ultimii cinci ani – ce grozavi! – petrecuți sub soare şi stele, printre oi şi oameni de tot felul... Frumoasă viață! Şi după ce străbătuse în lung şi în lat Patagonia şi Țara de Foc, îşi începea la douăzeci şi cinci de ani viața adevărată, statornicindu-se şi creând, începând din plin procesul de comuniune cu pământul.

Încă o desprindere! Şi erau înconjurați fără încetare de cercul mişcător care stăruia să-i strivească din toate părțile. Soarele apusese. Albastrul şi violetul suprafețelor înghețate se estompa în nuanțe trandafirii şi verzi ca smaraldul, absorbite şi acestea curând de umbrele de un cenuşiu blând. Năruirea următoare trebuie să se fi produs foarte departe, acolo unde gheața trece dincolo de coastă, pentru că tălăzuirea ajunse abia bolborosind blând lângă coastele vaporului. Era inutil să se mai gândească să se apere; ar fi fost nevoie de douăzeci de oameni cu tot atâtea prăjini... Şi în unele momente nici nu ştiai dacă vaporul era împins de vânt spre ghețar sau dacă se depărta de el dus de valuri.

Pustiul de gheață se întindea cât vedeai cu ochii. Martin stătea singur pe punte, singur cu câinele; dar simțea tovărăşia oamenilor lui de parcă toți trei s-ar fi aflat lângă el. Torrén cu siguranță că era aplecat peste piesele motorului, încruntat, cu buzele strânse, privind cruciş; Murangunic trebuie că s-a făcut bine, tot înghițind la rachiu, iar Biguá n-o fi lăsând să-i scape prilejul, să bea după poftă... Poate că n-a făcut bine lăsându-i pe mână rachiul. Nimeni nu ştia de ce era în stare Ñato când se îmbăta. Dar era mai bine aşa. Dacă

se întâmpla cumva catastrofa, era mai bine să-i prindă în stare de semiinconştiență. Se cruță suferințele. Simți şi el o clipă dorința de a mai bea. Dar nu o făcu pentru că el era căpitanul. Dacă tot nu mai avea ce face cu vaporul, trebuia măcar să îndulcească tragedia oamenilor săi, chiar dacă el rămânea mai departe la postul lui. Îi îndrăgise în acele luni de trai laolaltă. Biguá şi Murangunic erau mai tineri decât el. Torrén trebuia să fi avut mai mult de treizeci de ani, dar era, cu toate acestea, cel mai copilăros dintre toți, cu idealismul lui puternic, cu convingerile sale ferme pe care le mângâia şi le lovea cu pumnii, ori le zgâria cu unghiile cum fac copiii săraci cu păpuşile lor mari de cârpă. Trufia şi izbucnirile îi țâşneau din străfundurile ființei ca exploziile neaşteptate ale unui motor prost. Dar cu toate cusururile lui, făcea parte din acea categorie de oameni care preferă de o mie de ori moartea decât să se plece în fața duşmanului biruitor; era dintre acei mulți eroi anonimi care stropesc cu sânge țara lor şi țări străine, care poate sunt plini de defecte, dar care se înalță atunci când, preferând moartea renegării idealului, strigă în fața împilării un aprig şi plin de trufie: „*Trăiască căpetenia!*” sau „*Trăiască libertatea!*” Murangunic era planta exotică ce trebuia să fie bătută de ciclon înainte de a se aclimatiza; bătută de vânt până când va mătura pământul cu vârful, până când i se vor sfâşia ramurile, până când tulpina i se va crăpa de sus până jos în strădania ei de a se răsuci ca o trestie. Biguá avea în schimb scoarța aspră a analfabetismului său, a beților sale, a cicatricelor sale; dar pe dinăuntru era făcut dintr-un miez sănătos şi fraged, cu toate însuşirile care-i veneau de-a dreptul din glie.

Martin luă biciul şi se apropie de câinele, care începuse să urle la pupa, cu botul larg deschis îndreptat spre ghețar, ca atunci când lătra la lună.

— Tacă-ți fleanca! îi strigă.

Câinele nu-l auzi. Urlă mai departe din răsputeri, cu trupul lânos străbătut de fiori puternici. Părul de pe frunte îi acoperea ochii, dar nu îşi scutura capul ca să privească.

Văzuse deja tot ceea ce trebuia să vadă. Instinctul lui puternic îl făcea să simtă primejdia cu o claritate crudă, rece, şi nu-i mai rămânea decât să-şi strige spre pericol deznădejdea întregii sale ființe ca o rugă către marele şarpe alb.

— Da taci odată, fir-ar al dracului să fie! strigă la el Martin iar, dându-i în coaste două lovituri puternice de bici.

Câinele sări în sus şi-şi întoarse tot corpul spre el. Îşi scutură lațele de pe frunte şi aținti la stăpânul lui o privire plină de uimire şi durere. Apoi închise ochii sau îşi dădu iar lațele peste ei şi-şi îndoi genunchii ca să ajungă cu burta jos, vrând să lingă cu limba vârful cizmelor. Nu fusese niciodată bătut de Martin, şi loviturile acelea erau pentru el o prăbuşire mai mare decât a tuturor ghețarilor.

După puțin timp se ridică şi începu iar să urle. În răstimpurile de linişte care se lăsau între bubuiturile gheții, urletul lui părea un vaiet tânguios venit de pe altă lume. Martin se apropie iar de el şi îl scărpină pe piept cu vârful cizmei. Bietul animal se făcu ghem în jurul carâmbului, de parcă ar fi vrut să înfăşoare piciorul stăpânului.

— Hai, cuțu, hai! zise aplecându-se şi mângâindu-i capul. Nu trebuie să-ți fie frică!

Apoi Martin privi la gheață. Şi şlepul? A, da, era acolo. Tocmai se ivea încet, încet de după un sloi, până când se văzu masa cenuşie a spinărilor îngrămădite, capetele neliniştite ale cailor, frunțile aplecate ale vacilor cu coarnele lor ascuțite, îşi făcuse drum cu chila pe deasupra sloiurilor mai mici. Părea că atingea deja peretele de gheață.

Martin se sui pe acoperişul sălii maşinilor ca să vadă mai bine. Căută un loc printre lăzi, table şi suluri de sârmă, în aşa fel încât să se poată ține bine de catarg. Distingea perfect toată suprafața şlepului.

Caii lui! Tovarăşii lui în atâtea călătorii! Amândoi erau nişte bidivii destoinici, în stare să facă douăzeci de leghe într-o singură zi. Bălanul era înzestrat cu vioiciune creolă, era năzbâtios şi zglobiu. Poate mai rezistent la tăvăleală... Dar

Roşcatul era altceva: un animal într-adevăr inteligent. Privea la toți cu neîncredere parcă, aplecându-şi capul într-o parte şi întorcând ochii, şi ştia pe cine să lase să se apropie de el şi de cine să fugă. Cu Martin era blând ca un mieluşel; nici tunetul nu-l făcea să se abată din drum când îl călărea şi niciodată nu s-a lăsat încălecat de alții. Cei mai buni îmblânzitori de cai din Patagonia au vrut să-l încerce. Nici unul nu i-a suportat zvârliturile. Se ridica pe picioarele de dinapoi, se arcuia ca gâtul unui struț şi azvârlea cu iuțeala fulgerului. Într-o zi, pe când treceau dinspre lacul Argentino spre Viedma, îi salvă o turmă de cinci sute treizeci de animale. Treceau podişul de pe care se zăreau cele două lacuri şi el nu cunoştea încă o buruiană foarte asemănătoare cu *roseta*{60} care omoară bovinele şi caii în câteva ore. Se pregătea să aprindă focul ca să poposească peste noapte, dar Roşcatul nu se lăsa deşeuat. Când voia să-l apuce de catarama chingii de sub pătura de şa, calul îi scăpa, trăgându-se într-o parte. Când îl încălecă să vadă ce voia, o luă spre coastă, trăgând cu capul cât putea de frâu. Nu se linişti până când nu plecară cu turma de pe podiş. Martin crezu că animalul nu voia să rămână acolo din cauza frigului, sau pentru că simțea apropierea furtunii şi merseră toată noaptea pe drumul ce cobora spre vale. Drumul era însemnat cu pietre mari, ca să nu dispară sub zăpadă, şi era uşor să mergi noaptea. În altă călătorie când îl angajase ca peon pe Biguá, acesta îi arătă buruiana veninoasă care semăna atât de mult cu *roseta* şi de care era înțesat tot podişul unde voiseră să poposească peste noapte. Dacă n-ar fi fost Roşcatul, ar fi rămas toți pe jos în pustiul acela în care nu rezistă nici alpacaua. Şi trebuia să fie groaznic să te scoli devreme, pe întuneric, să te duci să înşeuezi pe dibuite calul priponit, lăsat în apropiere, şi să-l găseşti mort. Şi mergând mai departe, să te poticneşti de alte animale moarte, şi de altele şi de altele. Şi să aştepți să se lumineze de ziuă cu o nerăbdare care parcă îți sparge pieptul, privind spre soare răsare de o sută de ori, cu turbare, pentru că luminița

trandafirie nu voia să apară. Şi când se lumina de ziuă în sfârşit, să vezi toată turma de animale moarte; ici vițelul berc, mai încolo iapa roşcovană, colo roaiba nărăvaşă care nu voia să intre în ocol. Şi un cal într-o parte, altul în alta. Ar fi fost groaznic! Şi pe urmă venea discreditarea pentru *tropero*. Cine i-ar mai fi încredințat turme ca să le ducă dintr-un loc în altul?

Chiar şi viței se vedeau bine de acolo, închişi în țarcul lor din trunchiuri ca să nu fie striviți de vitele mari la mişcările bruşte ale şlepului. Şi vacile... Ce bogăție aduceau cu ele la Los Témpanos! Nu avea decât să le lase să se înmulțească în voie, lucrând doar o zi pe an ca să castreze viței şi schimbând taurii la doi sau trei ani. Patru vaci puteau să ajungă la cinci sute sau o mie în optsprezece sau douăzeci de ani, fără a mai socoti juncanii pe care i-ar vinde în fiecare vară. Şi ăsta nu era visul lăptăresei din poveste. În peregrinările lui văzuse zeci de cazuri: marii crescători de animale îşi îndreptau spre oi toată grija, toată atenția, toate speranțele lor, în vreme ce câteva vaci aproape părăsite se înmulțeau în văile acelea din cordilieră ajungând la cifre astronomice.

Vaci, viței, cai, berbeci... Animalele acelea erau ultima verigă a fermei. Dacă ar fi reuşit să le transporte ar fi putut începe să trăiască din plin la Los Témpanos, având timp destul să se consacre îndeletnicirii atât de captivante de a străbate la pas toate colțurile domeniilor sale, studiind locurile unde urmau să se întindă gardurile de sârmă, atunci când va avea bani... Dar veriga era pe punctul de a se sfărâma în bucăți. Nimic nu mai putea fi salvat. Şlepul ajunsese chiar sub ghețar.

Mai trecură câteva secunde. Blocul ce amenința să se năruie peste şlep era într-adevăr mare pentru proporțiile ghețarului Moreno. Razele soarelui conlucraseră cu ciclonul şi valurile la mânarea acelei mase colosale făcută parcă din foi de plăcintă. Partea care se vedea clătinându-se era cât un grup de zgârie-nori. Martin îşi luă ochii de la şlep şi-i aținti la pereții care se zguduiau ca de cutremur. După ce-şi stinsese

sclipirile albastre şi violete întunecându-se până la cenuşiu, dungile se crăpau pe laturi în răni prelungi. Cenuşiul închis se înfigea în gheață ca o pană de oțel şi crăpăturile se lărgeau. Reflexele indigo mai străluciră câteva clipe printre umbrele întunecate. Crăpăturile deveniră brazde perpendiculare, şi brazdele abisuri care începeau de sus şi se pierdeau în adâncurile apelor. Suprafața de gheață se cutremura din ce în ce mai tare, ca un munte care începe să se clatine anunțând prăbuşirea definitivă...

Şi salvele ca un preludiu: înainte ca peretele uriaş să se rupă de restul țărmului înalt de gheață, blocurile de două sau trei tone se rostogoleau şi cădeau de-a lungul hăurilor care se deschideau în părți. Se prăvăleau cu o gamă de zgomote ciudate care se transformau într-un vacarm produs parcă de o sută de mitraliere ascunse în adâncurile lacului; țăcănitul creştea atingând proporțiile urletului produs de o baterie de tunuri de mare calibru şi apoi scădea ca să crească iar, cu mai multă furie.

Preludiul dura secunde lungi. În mijlocul acelui scrâşnet asurzitor de sticlă şi stânci, blocul rebel continua să se clatine vrând să se desprindă din strânsoarea de milenii. Pe măsură ce eforturile lui de titan creşteau se lovea în părțile de curând săpate cu violența oarbă a forțelor nestăvilite. Apoi începea să se ridice cu mişcări mai sigure, dar mereu cu calm, cu solemnitate, prin vuietul izbiturilor, al crăpăturilor, al rostogolirilor. Era ca un campion care îşi face încălzirea cu mare pompă înainte de a sări cu măiestrie în mijlocul ropotelor de aplauze şi a zarvei instrumentelor de alamă.

Martin se gândi o clipă la şlep. Îi trecu prin gând că l-ar putea vedea numai coborând ochii, dar rămase cu ei ațintiți mai departe spre gheață. Începea să simtă fascinația misterioasă trezită de cataclismele geologice în fața cărora oamenii sunt nişte viermi jalnici. Eforturile unite a o mie de oameni înarmați cu toate cuceririle ştiinței nu ar fi reuşit să abată cu un singur centimetru traiectoria acelei mase în mişcare, şi acolo, jos, şlepul cu cele cincizeci şi trei de oi, cu

Roşcatul şi Bălanul nu erau decât un strop alb de spumă în vârtejul apei ce curge dintr-un burlan. Martin stătea cu sufletul la gură. Viața încetase sub picioarele lui şi în jur; mai dăinuiau doar mişcările domoale ale marelui munte de gheață care se prăvălea spre el în ritmul foarte lent al tic-tacului unui ceas de argint.

Aproape desprins de pereții laterali, viitorul gheţar plutitor începea să-şi contureze personalitatea sprijinindu-se cu trufie de suprafața lacului. Se ridică deasupra întinderii crăpate a marginii de gheață şi se aplecă înainte pentru a face începutul primei sărituri în apă din existența sa. Împrejurul lui bucățile de zăpadă înghețată săreau în mii de fărâme, strălucind în bătaia ultimelor licăriri ale asfințitului cu scânteierea întunecată a perlelor celor mai imaculate.

Săritura în apă fu impecabilă. După ce se aplecă, în mijlocul vacarmului şi al perlelor strălucitoare, rămase suspendat, sfidând toate legile gravitației, o clipă care păru nesfârşită şi se prăbuşi deodată în apă cu ceva care nu era nici zgomot, nici pocnet, ci o bubuitură atât de colosală ca o linişte enormă care absoarbe dintr-o dată toate sunetele din jur. Omul din cuaternar trebuie să fi simțit acelaşi lucru când îi țâşneau munții la picioare sau când lanțul de munți se deschidea şi se închidea peste capul lui ca o cortină de hârtie, sfâşiată de vânt. În acest timp, de-a lungul pereților de curând desprinşi continuau să se rostogolească cu iuțeală blocurile de două sau trei tone.

Toate mişcările imensei mase erau lente, ca proiectate cu încetinitorul. Din locul unde era Martin, masa de apă, blocuri şi sloiuri, care se ridica la mare înălțime, fu văzută condensându-se într-un perete de valuri, de coloane şi de bucăți de gheață. La fel ca o piatră care cade la marginea unei băltoace născând valuri în semicercuri cu o înălțime multiplicată de milioane de ori, valuri lichide şi solide care începeau să se propage, înaintând spre mijlocul apei, şi pe măsură ce creşteau, se întindeau în linii compacte şi amenințătoare vrând parcă să înghită tot ceea ce întâlneau în

drumul lor. Pereți înalți de gheață înaintau cutremurând toată întinderea lacului. Mai erau două sau trei secunde lungi până când acel haos în mişcare să ajungă la *Augusto*. Martin stătea mai departe ținându-se puternic cu amândouă mâinile de catarg, cu ochii țintă. Şi începu acel ceva atât de măreț încât putea să fie în acelaşi timp o detunătură teribilă sau o linişte de moarte. Aisbergul de curând născut începu să se înalțe din valuri după săritură. Era măreț. Când ieşi cu cele nouă părți ale sale afară, rămânând cu a zecea în apă, ca bază, era un sfinx cu linii neregulate care urma sa strălucească a doua zi în toată măreția razelor sale albastre şi violete. După ce se legănă cu nepăsare în apă de pe o parte pe alta, se stabili pentru totdeauna la linia sa de plutire. Deasupra pereților ghețarului, doar un nor de pulbere strălucitoare indica locul prăbuşirii. Nu se mai vedea golul de unde luase ființă monstrul; pe întinderea de zăpadă care se prelungea de-a lungul a câtorva sute de kilometri pierzându-se în inima munților, câțiva zeci de metri de zăpadă erau părticele neînsemnate care creşteau la loc imediat din cascadele şi şuvițele de apă ce se scurg pe amândouă părțile alimentând flancurile ghețarului.

Vidul acela surd de subterană sau de crater care se făcu în urechile lui Martin începu să se umple iar de zgomote; i se părea că timpanele îi pocniseră ca nişte balonaşe de gumă, şi acum părțile sfâşiate se lipeau repede la loc. Se auziră iar şuieratul vântului, clipocitul apei, izbiturile dintre sloiurile mai mici, scrâşnetul schijelor desprinse care continuau să se rostogolească pe pereții de gheață, scârțâiturile prevestitoare de alte prăbuşiri pe care le pregăteau crăpăturile lungindu-se şi împreunându-se cu şoapte şi țiuituri. Tălăzuirea plină cu țepi de gheață venea asupra lor. Martin se trânti la pământ fără să-şi dea drumul de catarg. *Augusto* făcu o săritură de câțiva metri înălțime, valul îl ținu sus o secundă şi îl lăsă imediat să cadă pe cocoaşa crestei sale. Corpul de fier scârțâi din toate încheieturile. Bucățile de gheață îl loviră cu o forță teribilă. Părea că va fi fărâmițat şi înghițit de un vârtej, dar

mai plutea încă. Martin scoase capul din grămada de tablă şi privi în jur. Încărcătura se rostogolise pe punte, şi multe lucruri căzuseră în apă, dar el continua să se țină cu mâinile de catarg. Îşi dădu drumul când zguduitura încetă. Grămada cu tabla de zinc fiind mişcată, câteva din ele lunecaseră ca lamele unui gealău mecanic. Ar fi putut să-i taie gâtul. Un sul de sârmă îi căzu pe şold, şi simți o durere puternică în coapsă şi coastă. De-abia se descotorosi de table şi de sul. O bucată de gheață, de doi sau trei metri cubi rămăsese cocoțată la proră, sprijinită de tachelajul ancorei. Îl trecu un fior auzind o voce la spatele lui:

— Ce? Încă nu ne-am dus la fund? Albia dracului! Mi s-au învălmăşit toate piesele de la motor.

Zguduitura neaşteptată răscolise totul în sălița maşinilor. Piesele care erau orânduite pe postamentul motorului săriră pe jos, şi cele aşezate în ordine pe jos se amestecară într-un talmeş-balmeş groaznic. Torrén fusese împins şi se lovise de peretele de fier. Şapca lui de cord amortiza lovitura. Se ridicase imediat şi ieşise pe punte ca să-şi verse năduful. Martin îi spuse cu glas liniştit:

— Du-te, vezi-ți mai departe de treabă.

— Eu nu ştiu cum de n-ați izbutit să deviați vaporul în timp ce eu eram jos. Nici nu v-ați gândit să coborâți ancora, nu?

— Ba da, prietene, am coborât-o când am dat drumul şlepului. Apa e foarte adâncă. Nu am dat de fund nicăieri... Hai, du-te şi lucrează!

Se sprijini pe amândouă mâinile ca să se ridice, dar coapsa şi coasta îl dureau tare de tot. Era mai bine dacă aştepta să-i mai treacă puțin. Torrén se uită la el cu necaz.

— V-ați lovit? Pe mă-sa, numai asta mai lipsea! Un vapor fără cârmă e o porcărie; dar dacă-i mai lipseşte şi cârmaciul e mai bine să ajungi cât mai repede la fund. Şi pe deasupra, mai e şi perechea aia de vite scârboase! Dacă rămân cumva singur cu indianul ăla sălbatic şi cu vita aia de *gringo,* mă arunc drept în apă. Unde-i şlepul? Nu se vede nicăieri.

— La fund, sub sloiul mare care se vede acolo. N-a mai rămas nimic din el. Nici măcar o scândură! Dar... uite pata aceea gălbuie la marginea gheţarului! E Roşcatul cu burta în sus şi cu picioarele ţepene. După ce a coborât până la fund s-o fi agăţat într-o ieşitură a gheţarului când acesta a început să plutească iar, şi l-a ridicat ca pe un fir de pai. Era un prieten bun. Aş fi dat o sută de oi ca să-l văd murind de bătrâneţe într-un lan de lucernă, aproape de casă. Dar întoarce-te la cazan şi lucrează mai departe!

— Nu se mai poate face nimic. N-am lumină. Imposibil să găseşti lucrurile pe jos. Mai bine să stăm liniştiţi până când totul o să se sfârşească o dată.

— Ba du-te. Aprinde focul la cazan şi lasă uşa deschisa ca să-ţi lumineze pe jos. Hai, du-te şi încearcă.

— Uite acolo cade altă bucată mare cât un munte. I-auzi bubuiturile!

— Nu te nelinişti. Pune-ţi unsoare în urechi. Face bine. Hai, du-te. Vântul se mai potoleşte. Dar lasă câinele!

— Cucuveaua dracului! Urlă ca o cobe. O să-l rup în bătaie, şi dacă nu tace îl omor.

— Lasă-l, nu-i obişnuit să fie bătut. Ar putea să sară la tine şi să-ţi înfigă colţii în beregată. Am să-l fac eu să tacă, atunci când m-oi putea ridica.

— V-aţi lovit tare?

— Nu prea. Sulul ăsta de sârmă ghimpată m-a lovit în coastă. O să-mi treacă dacă mă odihnesc puţin.

— Unde sunt ceilalţi doi?

— În cală. Beau rachiu.

— Mai bine să se îmbete ca nişte porci ce sunt. Indivizi din ăştia mai bine să doarmă, să se îmbete sau să crape. Aşa nu mai încurcă pe nimeni.

Martin făcu un gest de nerăbdare.

— Dacă n-ai curaj să repari motorul, lasă-l aşa cum e.

— Am reparat tot felul de motoare cu aburi şi carburant şi chiar şi electrice! Nu mă sperie complicaţiile, chiar dacă asta e

rabla cea mai scârboasă pe care am văzut-o în blestemata mea de viață. Unde-i cutia cu unsoare?

— Jos, pe raftul din stânga.

În momentul în care era gata să dispară pe fereastra mansardei, silueta lui subțiratică se înălță iar în lumina şovăitoare a amurgului. Se întoarse şi strigă, înainte de a coborî:

— Îmi astup urechile ca să lucrez mai bine! Nu că mi-ar fi frică! Mie nu mi-e frică de o mie de cutremure şi de o mie de avalanşe, de o mie de ori mai mari ca astea. Nu s-a născut încă nici omul nici ghețarul care să mă facă să tremur.

Martin zâmbi. Chiar dacă ar fi fost în fundul lacului, strivit sub o mie de tone de gheață, omulețul ar mai fi păstrat încă o fărâmă de viață din care ar fi țâşnit sumedenie de ocări. Era oare curajos sau doar inconştient? Nu, curajul nu este un năravatavic moştenit de la strămoşii cavernelor. Nu este adevărat că popoarele sălbatice sunt curajoase pentru că sunt necivilizate. Curajul la ele este una din multele însuşiri pe care le păstrează pentru că au trăit mai aproape de pământ. E nevoie de mai multe însuşiri reale ca să înfrunți pericolul senin, decât să tremuri de frică. Torrén percepea pericolul şi nu era inconştiență ceea ce îl îndemna să nesocotească forțele care ar fi putut să-l strivească la fel ca pe un vierme.

Altă prăbuşire... Dar mai bine să nu te gândeşti. Mai bine să laşi trupul să rabde spasmele iar capul să se odihnească... Capul îl durea! I se părea că cineva îl loveşte în tâmple cu un ciocănel de argint, cizelat şi strălucitor, dar neînduplecat: cioc, cioc, cioc! fără încetare. Şi o durere ascuțită îi străbătea şira spinării până la ceafă, răspândindu-se prin creier. Nu se mai vedea pata închisă a Roşcatului, cu picioarele lui țepene. Ce repede se lăsase noapte! Doar cu o clipă mai înainte timpul se târa cu o încetineală exasperantă, dar noaptea se năpustise dintr-o dată asupra timpului şi-l înghițea. Ce-or fi făcând jos Ñato şi iugoslavul? Cu siguranță că grămada de saci cu cartofi şi *galleta* se răsturnase din cauza acelei zguduituri puternice. Pe jos peste tot trebuie că este plin cu

saci căzuți, şi poate că cei doi oameni erau striviți de greutatea sacilor şi a băuturii. Ar trebui să meargă să vadă...

Sprijinindu-se în mâini reuşi cu greutate să se ridice, dar când vru să facă un pas căzu grămadă pe scândurile punții. Căzu pe şoldul lovit şi simți o durere de parcă i-ar fi smuls cineva câteva coaste din rădăcină. Îşi pierdu cunoştința.

Câinele se apropie de el şi-i linse ceafa.

4.

Trupul lui Martin se rostogoli de câteva ori pe porțiunea de punte care se întindea de la tambuchi până la acoperişul sălii maşinilor. Aluneca pe scândurile punții o dată cu legănatul valurilor, ca un pachet. Şi în câteva rânduri atinse bordul, marginea de trei degete care înlănțuia bordul. Doar printr-o minune n-a căzut în apă. Până când îşi recăpătă cunoştința n-ar fi putut mişca nici un deget ca să evite căderea. Cu fiecare alunecare sau rostogolire şoldul lui părea să ia proporții din ce în ce mai mari, monstruoase. Durerea era atât de ascuțită încât carnea îşi pierduse capacitatea de a mai suferi. Şi i se părea că şoldul i se transforma în ceva imens, pe lângă care restul ființei sale se reducea doar la câteva firicele neînsemnate. Nu mai rămăsese din el decât o umbră jalnică ce se pitea într-o cută a propriului său şold.

Puterea lui de gândire se menținea vie, deşi învăluită într-o penumbră care însă nu era nici somnolență nici letargie. Era ca şi cum spiritul s-ar fi desprins de învelişul lui fizic gândind pe socoteală proprie; ca şi când ar fi părăsit trupul rămânând să plutească deasupra lui, transformat într-un simplu spectator. Dar şoldul, cu umflătura lui monstruoasă, se ridica deodată şi mai înalt, şi gândurile care plutiseră până atunci erau din nou prinse în cleştii cărnii. Şi Martin vedea limpede că pentru a scăpa de durerea teribilă din şold, carnea lui căuta să se refugieze în alt leşin adânc care să-l cuprindă pe de-a întregul.

De când stătea oare aşa, pe jos, ca un sac? De un secol. Auzea slab tic-tacul ceasului său, ca şi când ar fi fost undeva departe, de cealaltă latură a ghețarului. Un tic-tac straniu; întâi tic, şi după o vreme îndelungată: tac! Parcă s-ar fi oprit după fiecare secundă ca să-şi ia avânt. Şi secundele rămâneau aşa, parcă tăiate în felii, în răstimpuri bizare care schimbau total mersul timpului.

Câinele nu plecase de lângă el. Nu mai urla. Aţintea ochii la stăpân, străpungând cu ei întunericul şi atingându-i din când în când cu limba caldă mâinile şi gâtul. În capul lui Martin ideile încremeneau câte un moment parcă strânse de o mână înghețată, dar scăpau curând şi fluturau iar cu bătăi de aripi dezordonate şi uşoare. Simțea că ar fi putut să-şi lepede carnea bolnavă, azvârlită pe punte, şi să fugă până la mal sărind din sloi în sloi. Să se apropie de gheţar ca să sprijine cu mâna părțile gata să cadă. Ar fi sărit din sloi în sloi şi s-ar fi băgat în apă ca un câine. Să înoate, să înoate, să sară, dar dacă ar fi atins apa cu un picior, piciorul lui s-ar fi transformat într-o bucată de gheață care s-ar fi rupt ca o stalactită. Torrén, dacă ar fi câine ar intra în apă fără să stea pe gânduri. El, da, era curajos. Şi fără a fi câine era în stare să se arunce în apă chiar dacă limba şi ochii i-ar fi înghețat pe loc...

Un val mare se prăbuşi pe punte. Apa căzu peste el ca lovitura de bici a unei cascade. După retragerea valului trupul rămăsese udat până la oase şi i se părea că cineva îl îmbrăca deodată cu o armură de gheață care, în atingere cu pielea lui, picura stropi înghețați. După câteva secunde îşi îndreptă toate gândurile la mâna dreaptă, şi văzu mulțumit că mâna i se mişca. Se mişca pe scândurile punții ca atunci când bâjbâi prin întuneric căutând ceva, dar când vru să-şi sprijine trupul de încheietura ei, ca să se ridice, puterile îl lăsară. Capul îi căzu iar pe punte, efortul îl istovise fiziceşte, deşi, pe cât se pare, mintea lui învinsese acea înclinație puternică spre somnolență şi delir.

Era o noapte fără lună. Nu se mai vedea decât cenuşiul murdar al blocului de gheață de la tribord sprijinindu-se uşor pe tenebre. Prin fereastra de la sala maşinilor strălucirea roşietică a cuptorului străbătea din când în când afară, în vârtejuri neliniştite care lunecau peste gheţari şi-i vopseau în culori de infern. Când pe Torrén îl apuca țâfna şi vâra furios în cuptor lemne până nu mai încăpeau, focul trosnea cu o veselie sălbatică, şi culorile împrăştiate pe sloiurile care

treceau pe acolo erau mai multe şi mai vii, încât părea că se vor topi toate ghețurile din jur.

Martin îşi îndoi puterile ca să ridice iar capul. Distingea zvon de voci. Dacă Torrén l-ar vedea pe jos l-ar crede un bleg: „Pe mă-sa, am început să cădem pe jos ca nişte burdufuri. Eu însă nu plec grumazul chiar dacă mi-ar cădea în cap o bucată cât un munte din gheața asta scârboasă!" Stătea sprijinit pe şoldul sănătos şi îl simțea pe cel bolnav deasupra: un munte care se opintea să-l strivească. Printre glasurile pe care le auzea nu era cel al lui Torrén. Mii de zgomote diferite se încrucişau în noapte. Vocile veneau din cală. Probabil Biguá şi Murangunic strigau sau cântau... Murmurul se apropia şi în curând se zăriră în întuneric cele două capete ieşind pe tambuchi. Vocea răguşită de băutură a lui Ñato semăna cu scârțâitul unui ferăstrău ruginit tăind gheața:

— Nu-ți fie frică, frate. Ți-am scos eu tot frigul din trup cu rachiu. Te-am îndopat ca pe un porc de sărbători ca să-ți scot din sânge răceala lacului care te-ar fi omorât într-o clipită. Eu ți-am scăpat pielea, *gringo* mic şi blond, şi acum eşti fratele meu, şi-o să-l ciomăgim zdravăn pe sfrijitul ăla dezmățat care nu te-a lăsat să te încălzeşti la cuptor. Sfrijitul dezmățat a strigat: „Afară de aici! Să crape veneticul!" Eu am să-l strivesc ca pe o broască râioasă. Focul nu-i al lui: e al meu, e al tuturor, şi dacă ne mai sâcâie mult îl băgăm în cuptor ca să nu mai spună că focul e al lui. Şi eu şi tu o să ne facem treburile peste cenuşa sfrijitului! Ha, ha, ha! Eu şi tu deasupra cenuşii sfrijitului...

Pe fiecare treaptă pe care o urcau se opreau puțin, cu coatele, mâinile sau genunchii sprijiniți de gura tambuchiului. Murangunic îl întrerupea din când în când cu sfială:

— La mine beat... La mine mult somn... Dumneata băgat mine mult rachiu prin gură.

Întreruperile acționau ca nişte resorturi care făceau ca Ñato să zbiere şi mai tare:

— Taci, frate şi grăbeşte-te! Să nu se spună că n-ai fost în stare să urci nici măcar o scară de douăzeci de trepte! Că ai fost un molâu! Nu te lăsa biruit de rachiu... Înfruntă-l ca un om vânjos. Umflă-ți pieptul şi stai cu ceafa şi picioarele țepene, şi mai trage o duşcă. Nu te da bătut, frate. Dacă laşi să ți se moaie genunchii, cazi la pământ şi rămâi lipit acolo ca un scuipat de beţivan. Şi tu nu eşti beat, frate. Tu ai mai putea da de duşcă încă o sticlă plină.

— La mine dorm... La mine valuri în cap.

— Taci din gură! Ia uite la focul de la cazan: luminează departe ca focul de *piquillin*{61} în nopțile fără lună, şi sloiurile se văd ca ziua. Sfrijitul l-a aprins ca să se încălzească de frig. Sfrijit dezmățat. O să-i scoatem noi acuşi frigul din el cu biciul... Ei! Da ce vuiet e ăsta? Sigur, altă năruire. Şi acum dihania trebuie să fi căzut în apă... Aolicăăă! Dar mare-o mai fi matahala.

Abia auzi strigătul înăbuşit al lui Martin.

— Atenție! Țineți-vă bine! Vine valul!

Ieşiseră din gura calei şi se sprijineau de tachelajul ancorei. Zdruncinătura fu groaznică. Vaporaşul fu ridicat la o înălțime de câțiva metri şi căzu dintr-o dată pe linia chilei. Murangunic căzu în brânci lovindu-se de blocul de gheață care se cocoțase pe marginea prorei. Lovitura îl ameți şi mai tare. Când simți pe față, pe piept şi coapse atingerea de gheață, i se risipi şi ce urmă de judecată mai avea.

Crezu că fusese aruncat în mijlocul haosului de sloiuri, şi o groază vecină cu nebunia puse stăpânire pe el.

Strigă. Unele cuvinte în spaniolă, altele în limba lui neobişnuită şi țipetele deveneau astfel şi mai ciudate. Erau răcnete şi urlete amestecate cu scrâşnetele gheții, iar pe urmă se auzi un geamăt tânguitor care se pierdu în noapte. În beznă, lângă blocul de gheață de un cenuşiu murdar care se legăna lângă bord, la doi paşi de dâra de foc aşternută peste apă de gura cuptorului, strigătele de groază erau ca nişte urlete sălbatice şi clipocitul apelor părea să iasă din gura

iugoslavului ca un clocot tumultuos. Martin nu auzea strigătele. Stătea mai departe întins pe scândurile punții. Rezistase zguduirii întorcându-se pe jos în sens invers cu înclinările şi în timpul scuturăturii reuşi să se apuce cu amândouă mâinile de drugii de fier care susțineau platforma de debarcare. Din fericire şoldul zdrobit nu se lovi; nu-i dispăruse senzația de atrofie din şold, dar se simțea parcă mai stăpân pe mâinile şi picioarele sale. Iugoslavul era la doi paşi de el; totuşi țipetele ascuțite părea că vin foarte de departe, amestecate cu celelalte zgomote care-i loveau urechile ca o vijelie. Câinele începuse iar să urle.

Biguá înfruntă zguduiturile cu liniştea omului beat care se fereşte de cele mai periculoase lovituri legănându-se doar pe picioarele lui nesigure. Se sprijinise cu genunchiul de tachelajul ancorei şi când vaporul se îndreptă din nou rămase uluit de zbieretele lui Murangunic. Întinse brațele căutându-i pe bâjbâite trupul, până când reuşi să-l apuce de spate. Îl scutură cât putu de tare. Zgâlțâit aşa, pieptul şi fața iugoslavului se frecară mai mult de gheață. De groază strigă şi mai tare.

— O! Ce-o mai fi şi asta? exclamă Biguá, scuturându-l şi mai puternic. Ce are nenorocitul ăsta? Zbiară de parcă i-ar tăia cineva beregata.

Vru să-l ajute să se ridice dar se împiedecă în întuneric şi căzu la rândul lui peste blocul de gheață fără a-i da drumul iugoslavului. Amândouă trupurile se rostogoliră pe jos. Murangunic tremura de frică iar Biguá de furie.

Împiedicându-se şi lovindu-se în cădere, ajutându-se unul pe celălalt, reuşiră în cele din urmă să se ridice. Când ajunseră să se țină pe picioare, poticnindu-se în întuneric, fură opriți de o voce care venea de jos:

— Hei, prietene, nu mă călca!

— Ei! Ce-o mai fi şi asta? Fir-ar să fie, patroane, nu v-am recunoscut! Cât pe ce să cad peste dumneavoastră. Dar cum, v-a făcut şi dumneavoastră rău rachiul?

— Mi-a căzut un sul de sârmă ghimpată peste coapsă. Nu mă pot scula.

Biguá se clătină un timp pe picioare până reuşi să-şi recapete oarecum echilibrul. Apoi spuse:

— Veneticul s-a tăvălit şi el pe jos până acum. Toți cad pe jos. Eu sunt singurul care mă pot ține pe picioare. Aolică, vapor bezmetic! Face berbecească, zănaticul! Eu sunt singurul om treaz, şi mă murdăresc în toată murdăria asta de gheață. Eu sunt singurul om tare, şi am să-i fac de petrecanie sfrijitului dezmățat.

— Torrén repară motorul. Numai el ne poate scoate de aici.

— Veneticul ăsta blond este fratele meu. Nu-i aşa, *gringo*, că eşti fratele meu? Eu ți-am scăpat pielea frecându-te pe dinafară şi pe dinăuntru. Şi nu te mai poticni, prostule! Ai să cazi cu râtul drept în apă pe întunericul ăsta... Ia uite colo dâra de foc pe care sfrijitul o trimite spre ghețuri. Pune pe foc de parc-ar fi vrăjitoare! O să-l facem să țopăie pe jăratic ca o bucată de slănină.

Vocea lui Martin se auzi iar de jos, tăioasă şi autoritară:

— Ai grijă, prietene; ți-am spus să nu mă calci!

În timp ce vorbea făcu un efort, ridicând cu greu un braț, şi-i trase din răsputeri un pumn în coastă lui Biguá.

— Cine m-a lovit, fir-ar al dracului să fie? tună vocea lui Ñato în întuneric.

— Eu sunt, prietene. Du-l pe Murangunic în cală. Omul e bolnav. Mai bine bagă-l iar în pat. Şi dă-i o înghițitură de rachiu. Asta o să-i facă bine. Mai este o sticlă în cufăr, sub haine.

— Fir-ar să fie, mor de sete! Dar trebuie să mă duc la sfrijitul ăla dezmățat să-i trag vreo două.

— Lasă-l în seama mea! strigă Martin ca să acopere bubuitul altei prăbuşiri. Ai să te duci pe urmă la el. Acum mi-l duci imediat în cală pe bietul om.

Peste zgomotele nopții şi peste ideile încâlcite care se învârteau prin capul lui Ñato, vocea patronului se ridică cu autoritatea ei incontestabilă făcând să dispară orice

împotrivire. Se întoarse spre iugoslav, îl strânse ca într-un cleşte cu mâinile lui mari şi-i spuse pe când îl împingea spre cală:

— Dă-i drumul înainte! Am să te înec în rachiu ca să nu mai strigi atâta de florile mărului.

— La mine nu... La mine nu vreau.

— Taci din gură, frate! Ai grijă să nu cazi pe scară! Ține-te bine! Ține-te bine de mine. Eu sunt singurul om tare de pe vaporul ăsta. Vezi să nu te mai împiedici de matahala aceea de gheață...

Când simți că paşii celor doi oameni ajunseră pe fundul calei, Martin se întinse cât putu de mult spre pupa, şi închise tambuchiul cu o lovitură seacă. Scoase un oftat de uşurare şi lăsă să-i cadă pieptul şi bărbia pe scândurile punții. Simțea că ajunsese la capătul puterilor.

Vocea lui Biguá se auzi iar ca un tunet în întuneric:

— Cine umblă acolo sus? Vor să ne închidă, *gringo*... Vor să ne închidă în lada asta ca să ne înăbuşim ca nişte *vizcachas* veninoase.

Martin auzi scârțâitul scării de fier şi nu peste mult începură loviturile în tambuchi.

— Deschideți! Strigătele răsunau printre bubuiturile tablelor de fier. Am să dau până o să crape lada asta putrezită! Fir-ar al dracului să fie! Mama lui de fier ruginit! Mi-au plesnit degetele tot lovind în el...

Dar lovi mai departe cu coatele, cu capul, cu dosul mâinilor. Tot acoperişul calei era din fier şi lemn. Loviturile sălbatice ale omului izbeau puntea la fel cum se izbeau bucățile de gheață de coastele vaporului.

— Deschideți, fir-ar al dracului! O să dau foc lăzii ăsteia putrede. Vino-ncoace, *gringo*. Hai, ajută-mă...

— La mine nu pot... La mine trebuie dormit.

Martin simți sub bărbie cum tremurau scândurile punții şi capacul calei. Tăbliile de fier răsunau şi scândurile scârțâiau la fiecare lovitură. Cum rămânea un timp nemişcat, frigul intra în el şi-l cuprindea din toate părțile; armura rece a

hainelor sale ude i se lipea de piele ca şi când ar fi vrut să prefacă în gheaţă şi pielea şi oasele. Simţea în continuare senzaţia ciudată a acelei umflături din şold. Ar fi dorit să rămână aşa întins în întuneric, lăsând ca durerea nimicitoare din coastă să-l apese treptat până la insensibilizarea completă şi gheaţa de pe hainele lui ude să i se scurgă prin tot trupul, până când anestezia absolută l-ar fi salvat de greutatea de a mai gândi... Poc, poc, poc! Loviturile se întețeau în duşumeaua punţii şi simţea în bărbie tremuratul scândurilor. Pe urmă bocăniturile încetară şi scurta linişte ce urmă fu întreruptă de o bufnitură puternică. Cu siguranţă că Ñato căzuse de pe scară sau sărise de pe ea ca să se întoarcă în fundul calei. Se auzi un zvon nedesluşit de voci şi pe urmă zdrăngănit de sticle care se ciocneau sau se spărgeau de tăbliile mici de fier.

Martin îşi întinse corpul şi încercă să se sprijine puţin pe partea sănătoasă. Fereastra săliţei maşinilor era la patru sau cinci metri dar distanţa aceea îi apărea atât de vastă ca nesfârşitul pampasului care se întinde între cordilieră şi mare. Îşi strânse şi-şi lungi toţi muşchii trupului ca să înainteze un centimetru, apoi mai făcu un centimetru. Puţin câte puţin, se apropie de dâra luminoasă care se proiecta peste sloiuri. Se opri de multe ori, istovit, convins că nu mai putea să avanseze, dar mereu izvorau din fiinţa lui noi şi noi firicele de putere. Când în sfârşit fu aproape de dâra de lumină vru să întindă braţele ca să ajungă la ea. Unul din braţe reuşi să se apropie şi mâna se afundă în lumină ca în şuvoiul rece al unui pârâu, dar vrând să mai înainteze se întoarse puţin şi trupul i se sprijini fără voie pe partea lovită. De durere leşină.

Torrén îşi întoarse privirea spre mâna aceea care apărea prin fereastra săliţei. Mâna se mişcă o clipă, şi licăririle din gura cuptorului luminară fâlfâitul acela ca de fulgi în zbor, când deodată degetele rămaseră atârnând în gol, în timp ce încheietura mâinii cădea moale peste pervazul ferestrei.

— Ei drăcie, mâna asta e a patronului!

Se ridică în grabă. Văzând trupul nemişcat îl apucă de braţe ca să-l tragă înăuntru. La început o mişcare bruscă a patronului îl ajută, dar o legănare a vasului îl făcu să se lovească cu capul de pervaz. Trase iar puţin câte puţin de trup. Ce lung era patronul! Şi când reuşi în cele din urmă să-l coboare până pe fundul săliţei văzu că nu încăpea întins pe jos. Trebui să-l aşeze cu genunchii îndoiţi şi cu picioarele sprijinite de grămada de lemne. Apoi băgă mult pe foc. Martin întredeschise uşor ochii, privi o clipă la strălucirea de iad a focului şi-i închise la loc.

5.

— Vapor răpănos! Nimeni n-ar fi putut repara ca mine motorul ăsta putred. Şi-am muncit toată noaptea ca un bou. Sunt o vită murdară!

Îşi trecu mâneca de piele peste fruntea năduşită. Mânuind cu amândouă mâinile cheia franceză care părea mai mare decât el, trebuia să se îndoaie şi să-şi răsucească trupul slab, ca un limbric. Şi mai lipsea puțin ca să fie gata: să mai strângă un ghivent ici, să mai ungă puțin colo. Ultimele retuşuri pentru ca maşina să poată începe să funcționeze cu toată forța.

La capătul unei după amiezi şi a unei nopți întregi de efort neîntrerupt îl dureau brațele şi mâinile de parcă cineva i-ar fi smuls muşchii cu cleştele. Picioarele aproape că nu-l mai țineau şi rinichii parcă îi fuseseră smulşi de la locul lor aşa îi torturau şalele.

Martin nu se uita la el cum munceşte. Stătea întins pe jos, cu picioarele îndoite peste grămada de lemne. Aşa stătuse tot timpul veşniciei de douăsprezece sau paisprezece ore din noaptea aceea de iad. Gura cuptorului îi lumina chipul tras şi ochii fără gene; licăririle jucăuşe ale focului îi colorau fața în roşu şi o făceau să pară că se mişcă încetişor o dată cu ele, dar ea stătea nemişcată, cu o nemişcare de piatră. Tot chipul lui era de piatră. Ochii i se deschideau brusc cu o încordare stranie, ca şi când muşchii ce țineau pleoapele închise s-ar fi slăbit dintr-o dată, şi rămâneau aşa, încremeniți în aceeaşi poziție în care se deschiseseră. Trupul lui era şi el întins în acelaşi loc în care-l pusese Torrén, când îl târâse în chichineață. Stătea culcat între grămada de lemne şi peretele de fier, cu capul sprijinit de sacul cu câlți pentru şters motorul. Nu se clintise când Torrén îi sfâşie cu vârful cuțitului pantalonii şi indispensabilii ca să descopere partea lovită. Nici atunci când îi puse comprese calde dintr-o bucată

de pânză de sac. Sta mereu în aceeaşi poziție cu ochii deschişi sau închişi, dar nemişcat. Nu simțea că oblojeala îi arde pielea sau că Torrén îl lovea din când în când cu piciorul ori cu genunchiul. Şi multe scântei din cuptor săriră şi se stinseră pe hainele lui; dacă una i-ar fi sărit în ochi, poate că şi-ar fi mişcat puțin pleoapele, pentru că ochii lui mai păstrau puțină sensibilitate. Vedea. Nu ştia dacă ținea ochii deschişi sau închişi, dar vedea. Şi obiectele privite îi apăreau într-o lumină atât de clară, încât doar două sau trei amănunte erau de ajuns ca să-i umple retina. Balamaua în care se ținea uşa cuptorului era foarte veche şi ori de câte ori se deschidea sau se închidea, cenuşa cădea pe jos. Gura cuptorului era ca ochiul unui monstru. Şi când uşa rămânea deschisă, părea un orificiu prin care se vedeau toate măruntaiele monstrului, măruntaie de iad, şi-ți venea să te bagi acolo înăuntru ca să fugi de sloiuri şi ghețari. Pe uşă, pe marginea lată în care bătea toată căldura focului, Torrén pusese o bucată de carne. Martin nu auzea sfârâitul, dar vedea cum carnea se chircea pe tăblia aproape roşie. La o clătinare bruscă a vaporului carnea căzu pe jos; cel puțin dispăru din raza vizuală a lui Martin, dar fu adusă de o mână în acelaşi loc. Carnea nu mai era ca înainte. Era acum tăvălită prin cenuşă. Îşi pierduse toată frăgezimea de friptură ispititoare. Martin vedea. Nu putea însă simți nimic altceva cu trupul lui narcotizat de durerea însăşi. Nici nu putea auzi, dar vedea lucrurile care erau aşezate în porțiunea pe care o cuprindea cu ochii lui nemişcați. Nu ştia unde-i erau mâinile şi picioarele, nici nu mai ştia dacă avea mâini sau picioare. Simțea, în schimb, volumul supărător al părții bolnave. Nu greutatea, ci volumul. Şi acum nu mai era senzația aceea de umflătură monstruoasă, ci ceva mult mai subtil; rămăsese doar armătura neguroasă a acelei umflături care stăruia să-i cuprindă întreaga ființă. Era legat cu lumea dinafară doar printr-un subțire fir de păianjen care erau ochii lui ficşi. Dar nu simțea nevoia acestei legături, nu făcea nimic să nu se afunde în gol. Nici un efort. Nu era în stare de cel mai mic

efort. Ochii lui erau ca fereastra deschisă a unei case dărâmate. Fereastra, lăsată de tot într-o parte în pervazul ei strâmb, dă spre stradă şi canaturile s-au deschis singure. Priveşte afară, priveşte tot ce se apropie de pervazul ei aplecat într-o parte. Când o zguduitură puternică scutura vaporul, Torrén se proptea cu picioarele şi mâinile ca să nu cadă, dar trupul lui Martin rămânea nemişcat pe jos, ca o masă de plumb; ochii oscilau ca două mărgele de sticlă plutind în gelatină şi rămâneau ațintiți iar la gura cuptorului, cu aceeaşi lucire sticloasă. Şi pe retină i se întipăreau trei sau patru amănunte din ceea ce îi trecea prin fața ochilor. Apoi, cuptorul se stinse sau privirea lui Martin se retrase înăuntrul ei. Ba nu; era ceva care se aşeza între flacără şi el. Era capul lui Torrén. Cap de foxterier saşiu şi ursuz. Martin nu-i auzea bombănelile, dar vedea gura care se strâmba la fiecare înjurătură. Şi ochii se strâmbau şi ei. Era ursuz, dar era un câine bun. Muncea fără întrerupere şi astfel îi salva pe toți. Va lua vaporul cu dinții şi-l va târî printre ghețuri, până la mal. Un câine bun putea să facă multe lucruri. Putea să-i salveze pe toți. Îi va duce unul câte unul, înşfăcați cu gura lui strâmbată de bombăneli, şi-i va lăsa întinşi lângă un foc de *piquillin*. Flăcările din cuptor se văzură iar şi capul lui Torrén dispăru, dar apăru curând cu o bucată de carne în gură. Capul apărea şi dispărea, se arăta şi se făcea nevăzut, dar niciodată nu-l părăsea de tot. Chiar dacă dispărea din ochii lui, în fundul retinei sale stăruia mereu umbra unui cap. În timpul orelor nesfârşite din noaptea aceea, Martin zărise necontenit, în răstimpurile sale de relativă luciditate, umbra aceea care se mişca în jurul lui ca un câine păzitor. Pleoapele căzură iar peste pupile, împinse de o legănare puternică; dar acolo, în fundul ochilor lui, umbra ocrotitoare se mişcă mai departe cu agitația ei reconfortantă.

Torrén puse un braț zdravăn de lemne în cuptor şi închise uşa ca să se ridice presiunea.

— Troacă putredă şi scârboasă! Nici eu nu ştiu de ce n-am lăsat-o să se ducă dracului la fund.

Dădu drumul motorului, dar pe chipul lui acrit nu se putu citi nici cea mai mică umbră de mulțumire. Pistoanele funcționau bine. Tac-tac... Era o zvâcnire sigură, fără nici o şovăială. Vaporul nu mai era o masă inertă.

— Viață de câine! Cred că de data asta n-o să crăpăm. Asta ar mai fi lipsit să murim de-a valma cu vitele alea scârboase...

Lumina zorilor se strecurase pe nesimțite pe fereastra sălii maşinilor. Şuierul vântului începea să coboare dinspre culmile înalte; curând urmau să se abată rafalele învârtejite măturând cu furie toată suprafața lacului.

— Iar începe scârba asta de vânt! Şi mereu în aceeaşi direcție, ca să te împingă drept în muntele ăsta de gheață crăpată!

Scoase din cratiță bucata de pânză îmbibată în apă fierbinte şi o schimbă cu cea pe care Martin o avea pe şold. Umflătura părea să mai fi dat înapoi, dar culoarea era urâtă, un vânăt de carne strivită care cuprindea tot şoldul, o parte din coapsă şi burtă. Culoarea vânătă putea să vină şi de la compresele fierbinți. Uitându-se la fața palidă şi osoasă găseai mai multă lumină şi viață în locul bolnav decât în față. Torrén trebuia să scoată compresele cu cleştele de sobă ca să nu-şi ardă degetele. Primele dăți, la începutul nopții, privea cu grijă ochii sticloşi în lumina flăcărilor cuptorului. Oricât de mult scormonise în privirea bolnavului nu văzuse niciodată o tresărire sau o umbră de durere, chiar când compresele ardeau ca focul. Pe urmă, cu trecerea orelor, punea compresele fără prea multă băgare de seamă, aşezându-le dintr-o dată pe şold şi lăsând ca apa fierbinte să şiroiască pe piele. Picioarele şi genunchii lui se împiedicau şi ei de multe ori de trupul fără viață. Pe jos, sub Martin, se formase o baltă care la fiecare legănare se scurgea dintr-un capăt în celălalt al podelii. Nu avea timp s-o şteargă. Îi dădea prea mult de furcă motorul. Fusese nevoit să-l demonteze până la cea din urmă piesă, să curețe totul, să monteze fiecare piesă cu precizie, să pilească pistoanele făcute dintr-un oțel tare ca diamantul... Şi toate în mijlocul zguduiturilor acelora care îl zvârleau, când

nu era atent, cu capul de pereții din fier. Rănitul stătea nemişcat, şi uneori i se părea că murise, dar nu putea să nu-l îngrijească. Şi toată noaptea aşa: zece, douăsprezece, paisprezece ore, după ce o zi întreagă muncise la îmbarcat şi la cazan. Era hămesit ca un lup dar abia avu vreme să arunce o bucată de carne pe cuptor mâncând-o pe nemestecate, jumătate crudă şi tăvălită pe jos.

Da, motorul funcționa perfect. Torrén ciuli bine urechea ca să vadă dacă nu auzea vreun scârțâit suspect, vreo ciocănitură. Trase maneta punând în mişcare elicea, şi paletele începură să bată în vreme ce vaporaşul se înălța deasupra apelor ca un cal gata de cursă. Apoi dintr-un salt fu pe punte. Se îndreptă spre cală.

— Mama mă-si! Cine o fi încuiat tambuchiul?

După ce coborî scara calei se împiedică de trupul lui Murangunic, care era întins pe jos, printre sacii care căzuseră din stivă. Îl scutură cât putu de tare dar nu reuşi să-l trezească. La fiecare scuturătură îi venea în nas o duhoare de rachiu. Pe urmă se apropie de cuşetă. Biguá dormea şi el. Îl întoarse cu fața spre el. Îi strigă:

— Scoală-te, Ñato! Gata, am făcut motorul.

— Lăsați-mă să dorm! Am să-l omor... Eu am să-l omor pe sfrijit... Sfrijitul ăla dezmățat e de vină.

— Scoală-te! Am nevoie de cineva care să vadă de cazan cât am să stau la cârmă. Iugoslavul e beat criță.

Biguá îşi suci trupul uriaş în cuşeta îngustă, se întoarse iar spre perete şi începu să sforăie. Torrén îl scutură din nou smucindu-l de poalele hainei. Ñato întoarse puțin capul şi abia dacă îşi ridică pleoapele cu gene dese, privindu-l în semiîntuneric.

— Lăsați-mă odată, fir-ar al dracului! mormăia el cu vocea lui cleioasă şi duhnind ca un hârdău cu drojdie de vin ce fermentează clocotind, într-un şopron. O să vă îndrept spinarea la toți cu cuțitul. La toți...

Torrén simți lovitura îngrozitoare a unui sloi de gheață pe corpul de fier al navei şi în acelaşi timp mugetul amenințător

al unei rafale de ciclon care se apropia. Nu avea timp de pierdut. Urcă pe punte şi trecu iar pasarela ținându-se cu putere de balustradă. Intră în chichineață, umplu cuptorul până la gură şi urcă în fugă pe punte aşezându-se la timonă. Vaporaşul era chiar în fața gheţarului. Ajunseseră atât de aproape de el, încât trebuia să ridici mult ochii ca să ajungi să vezi marginea de sus a ţărmului de gheață. Razele soarelui îl lumina aproape în întregime, cu licăriri abia umbrite de grămezile de nori albi şi groşi care se roteau stăruitori deasupra culmilor ninse din zare, chiar în locul unde începea să răsară soarele. Mai ales pe creştet, razele soarelui, şovăitoare şi frânte în zig-zag, lunecau peste nuanțele acelea de albastru şi vioriu scânteind pe margini ca într-o oglindă; lunecau blând, parcă ar fi mângâiat cu duioşie suprafața aceea înghețată şi se sfărâmau dintr-o dată în mii de scântei de aur şi perle. Dar coborând de pe creştet şi apropiindu-se de mijlocul pereților, coloritul strălucitor se estompa în umbre cenuşii. Dungile de gheață luau opacitatea cristalului de stâncă neşlefuită. Întinderile netede se aprindeau cu scânteierile întunecate ale unei lame de spadă. Dintre crăpăturile care brăzdau întreg gheţarul, de sus în jos, unele erau adânci, negre ca nişte peşteri, iar altele se vedeau pe pereți ca nişte zgârieturi care abia pătrund în piele; dar toate dezvăluiau o putere ascunsă, nimicitoare. Erau ca strâmbăturile unui monstru care se pregăteşte să pună în mişcare catapulta.

Torrén ținea strâns în mâini timona mică ce părea făcută pe măsura lui. Privea gheţarul cu toată neclintirea pe care o puteau da ochilor săi saşii. Aspectul mohorât al crăpăturilor acelora văzute de aproape, amenințarea blocului de gheață suspendat, ciclonul care se întețea, prăbuşirile mai mult sau mai puțin apropiate, toate îl pândeau, dar nu puteau face să-i tremure ghimpii de arici înciudat. Dacă peretele acela de gheață şovăitoare s-ar fi desprins deodată, vaporaşul ar fi fost strivit cât ai clipi, dar el n-ar fi dat nici un semn de groază. Groaza nu încăpea în pieptul lui îngust, mereu umflat de

revoltă împotriva oamenilor şi a lucrurilor. Exploziile de furie nu lăsau loc liber nici pentru un singur fior de spaimă.

Chila se împiedicase în doi sau trei gheţari plutitori. Nu era blocată, dar gheţurile stăruiau parcă să ridice vaporaşul în aer. Motorul duduia puternic. Prora era îndreptată spre gheţar, ca şi când vasul s-ar fi cabrat din răsputeri să se năpustească spre peretele de gheaţă. Torrén îşi ridică ochii înfuriaţi şi-şi umflă pieptul pentru a înfrânge pericolul cu trupul şi cu privirea lui. Scuipă cu putere înainte ca şi când ar fi turbat, vrând parcă să acopere toată gheaţa cu scuipatul acela, dar o rafală de vânt i-l aruncă înapoi, pe scurta de piele. Deschisese larg cele două canaturi care ţineau loc de parbriz. Aşa putea să vadă pericolul de sus şi de jos, din faţă şi din părţi, pe toată întinderea lui.

— Mama mă-si de matahală de gheaţă crăpată! Scârba dracului de gheaţă puturoasă!

Dar învârtea neîncetat timona, neclintit, fără a şovăi nici o clipă, până când prora de fier lunecă pe marginea rotundă a sloiului din faţă. Începu să înainteze asemeni chilei unui spărgător de gheaţă ale cărui motoare funcţionează din plin, dar care nu avansează decât un pas. Prora înainta mai departe ferm şi domol, în timp ce forţa de deplasare a elicei şi timona răsucită în mâini cu turbare o făceau să se întoarcă puţin câte puţin până când completă virajul. În drum spre ieşirea din golf acum, nu-i mai rămânea să lupte decât cu vântul şi cu îngrămădirea de gheţuri mari şi mici care se înverşunau parcă să-i blocheze drumul. Când presiunea începea să scadă, Torrén fugea la cazan să pună lemne pe foc. Nu era uşoară dubla lui sarcină de pilot şi fochist. Se luptă aşa până la amiază cu cârma şi cu buştenii, cu cănităle de unsoare şi cu găleata de apă (pompa era stricată şi trebuia să scoată cu găleata apă din lac să umple cazanul). Şi din când în când îşi mai găsea timp să-i pună comprese patronului. Era trecut de amiază când în sfârşit ajunse afară din golf. Viră şi se îndreptă iar spre canalul Los Témpanos. Era mai bine să se întoarcă în port. Sloiurile de gheaţă nu mai erau ca

nişte lupi care îl încolțeau în haite înspăimântătoare. Erau figuri singuratice aprinse de soare care luau înfățişarea ba a unor urşi ghemuiți, ba a unor balene albe, ba a unor vapoare cenuşii cu scânteieri viorii şi albastre. Vaporaşul era acum în afara pericolului. Torrén învârti funia ca să scoată apă. Trase găleata plină ochi. Sprijini un genunchi de pervazul ferestrei de la sălița maşinilor, îşi băgă capul în apă şi se frecă zdravăn vârându-şi mâinile în găleată până la cot. Apa se făcu neagră imediat. Răsuflă din toată puterea plămânilor. Apa neagră îi țâşni printre buze şi din nas în jeturi subțiri ca dintr-o fântână arteziană. Îşi coborî capul ca să se scurgă de apă, şi-şi trecu energic palma peste păr. Îşi căută şapca, dar îşi aminti că şapca lui de cord nimerise în foc o dată cu un buştean foarte gros care abia începea de gura cuptorului.

Fugi la cârmă văzând că vaporul începea să devieze. Era istovit dar găsea mereu o mică rezervă de putere ca să rămână mai departe la postul lui. Soarta unui bolnav şi a doi oameni beți era în mâinile sale, şi viața vaporaşului de asemeni. Pieptul îi era străbătut de un sentiment ce nu mai încercase nicicând şi umerii lui se făcură mai largi. Se simțea mai mare. Mai lat în spate, mai puternic, uriaş. Ca şi când ar fi sorbit îndelung dintr-un elixir care dădea putere. Când trecea din două salturi de la cabina timonei la cazan, ciclonul lovea capul lui gol; din nou la cârmă, cu mâinile pe mica roată ca o jucărie, cu ochii țintă la proră, rămânea un timp drept şi sever, ca un chip dintr-un basorelief de lemn reprezentând scene marinăreşti. Dar furia pe care o avea întotdeauna zăvorâtă în piept țâşni dintr-o dată, şi vocea lui de bas tună de parcă s-ar fi aflat în fața unui numeros auditor:

— Decât viața asta de câine, mai bine era dacă am fi ajuns sub apă. Dar acum suntem departe de ghețarul ăla râios. Se vede că moartea ne ocoleşte.

6.

Le-a trebuit toată ziua ca să ajungă în port şi a doua zi de dimineață continuară drumul, care dură până seara, spre ferma El Bote. Îl ducea pe Martin într-o targă improvizată. La fermă cerură un *sulky*[62] şi Torrén hotărî să meargă el la Gallegos cu bolnavul, iar Biguá şi Murangunic să se întoarcă la Los Témpanos cu vaporaşul. Drumurile erau mocirloase şi le fu imposibil să facă rost de maşină. Ajunse în capitala teritoriului după şase zile de drum. Câinele alerga tot timpul în urma lor, la trap. Traseră la un hotel. După ce-l consultă cu atenție, medicul, în timp ce-şi scutura termometrul cu lovituri scurte, făcu o figură pe care se citeau cele mai negre prevestiri. Şi avea şi de ce: febră colosală, fractura coccisului, o umflătură grozavă şi pe dinafară tot şoldul carne vie. Dar scăpă. Stătu trei luni la pat. Hotelierul italian, un bondoc cu ochii bulbucați, cu pielea feței unsuroasă şi cu zâmbet cordial sub mustața mică îl îngriji ca pe un fiu. Medicul îl vizita de câteva ori pe zi până când trecu pericolul. Veneau să-i țină de urât cunoştințele cu care avusese de-a face în numeroasele drumuri din viața lui de *tropero*, şi curând personalitățile şi autoritățile micii capitale de două mii de locuitori se interesară de el. Când putu să se scoale şi să se întoarcă la Los Témpanos avea un număr mare de prieteni noi care mai târziu îl ajutară destul de mult de-a lungul anilor. Cât despre Torrén, acesta avu şi el timp să-i cunoască pe toți lucrătorii din port, muncitorii de la micile fabrici locale şi de la frigorifer, peonii care veneau să se angajeze la maşinile de tuns sau grupurile care tundeau cu foarfecă. Dormea în camera lui Martin şi nu se depărta de el toată dimineața; dar după-amiezile, pleca negreşit să-şi cultive noile prietenii, bărbați şi femei, să discute şi să adulmece mirosul de praf de puşcă al marii mişcări revoluționare care se vedea venind ca un ciclon apropiat. Şi nările lui fremătau de satisfacție.

III.

REBELIUNEA.

1.

Medicul îl avertizase la despărțire:

— Şi cum ți-am spus, prietene: cel puțin un an nu încaleci pe cal. Fractura s-a sudat, dar nu ai voie să faci eforturi mari.

În timpul absenței lui, ferma mersese binişor. Biguá îngrijise de vite de parcă ar fi fost ale lui, iar Murangunic terminase aproape gardul de la *quinta*. Da, muncise ceva iugoslavul! Făcuse un gard de pari şi crengi împletite care împrejmuia un hectar din cel mai bun pământ din vale şi în afară de aceasta sădise primii puieți de plopi aduşi din Calafate.

În schimb, cu finanțele nu stătea bine de loc. Cu ce câştigaseră din tunsul oilor abia acoperise cheltuielile din acel an, fără a-şi putea plăti datoria dinainte, la care se mai adăugau cele făcute în timpul lunilor de boală. Dar reuşise să aducă un transport de berbeci – cumpărați tot pe credit – şi îşi punea mari speranțe în anul viitor.

Într-una din drumețiile sale Biguá întâlnise un om înfometat, aproape gol şi fără cal, care rătăcea prin părțile dinspre lacul Viedma. La Los Témpanos avea mult de lucru şi-l luă ca peon. Când sosi, Martin îi spuse omului:

— O să-ți plătesc o sută de pesos, aşa cum prevede lista de condiții a sindicatului. Dar acum nu am bani. O să-ți plătesc o dată tot, la anul, după ce o să vând lâna sau batalii.

Omul îl ascultă cu privirea sa rea ațintită în pământ. Când îi vorbea cineva, stătea întotdeauna cu capul aplecat spre stânga, cu fruntea ridicată, cu pleoapele căzute, şi cu ochii întorşi şi ei spre stânga, ațintiți în jos la un pas de picioarele lui. Nu-i răspunse nimic patronului şi îi întoarse spatele cu grosolănie, depărtându-se fără grabă, mereu cu ochii în pământ.

Biguá îl avertizase dinainte:

— Omul e pe jumătate sălbatic. Se prea poate ca de săptămâni de zile să nu-şi mai fi descleştat botul, dar când o începe să-i turuie gura nici că l-o mai opri cineva.

Părea indian, indian din cele mai îndepărtate tabere de corturi, dar ochii lui albaştri trădau existența unui strămoş alb. Erau nişte ochi tulburi şi posomorâți de animal încolțit. La ceafă părul îi era lung de câteva degete şi se vedea că ani la rând nu fusese tăiat decât cu cuțitul. Ñato se oferi să-i plivească el claia aceea de păr încâlcit: „Frate, am să ți-l îndrept eu cu foarfecă de tuns oile"; dar omul îi întorsese spatele, fără o vorbă.

Era un fugar urmărit de poliție. Fusese silit să se ascundă din cauza unei lovituri de pumnal pe care o dăduse în Piedra Clavada. Un agent de poliție din Tres Lagunas stătea sprijinit de tejghea, sorbindu-şi liniştit băutura, când el se ridică deodată de pe scaunul lui, şi nici una, nici două, îi înfipse pumnalul în burtă până în plăsele. Agentul de poliție, înainte de a muri, declară că nu cunoştea de loc pe agresor. Acesta fugi fără a spune nimănui nimic şi trăi cinci sau şase ani în cordiliera neexplorată, la hotarul cu pământurile locuite. Se hrănea cu carne de alpaca sau de oaie şi vâna vulpi. Barba lui rară, pielea ca de meşină şi părul țepos erau de indian sau de metis; dar mulți ca el îi înşelau şi pe cei mai buni cunoscători, dovedindu-se până la urmă că sunt din cine ştie ce sat din Europa sau Asia.

Martin văzu din prima clipă că noul său peon nu era bun de nimic, dar nu avea ce face decât să-l rabde până când găsea altul. Şi apoi, din cauza grevei declanşate de Societatea Muncitorească{63}, şi a revoltelor care izbucniseră în diferite locuri, nu era chip să găseşti pe cineva care să accepte să se angajeze. Noul peon nu se pricepea la nici una din treburile fermei. În timpul lucrului, rămânea ceasuri întregi privind în pământ sau la dealuri, cu ochii duşi, şi o dată când îl trimisese la cercetat locurile şi vitele, dormise toată ziua cuibărit între nişte pietre. Se pricepea la tăiat vitele deşi la

jupuit, pielea îi ieşea întotdeauna crestată şi ştia să frigă bine o costiță. Martin îi dădu în grijă să facă mâncarea. Era uşor să găteşti doar pentru patru persoane o tocană de carne cu cartofi sau o friptură, dar nu era chip să-l faci să întrebuințeze cu folos toate celelalte ore din zi care îi mai rămâneau libere. Puțin câte puțin începu să îndrăgească noua lui meserie. Se aşeza pe bancă, punea oala jos, între picioare, cu cuțitul lui mare într-o mână şi cu un cartof în cealaltă, cu trupul aplecat într-o parte şi privea cu ochi posomorâți coaja care se desprindea în spirale lungi şi cădea încolăcită lângă piciorul lui, ca un şarpe cenuşiu. Când termina de curățat cartoful îl arunca cu o mişcare bruscă în oală, întindea grăbit mâna spre sac luând cu lăcomie altul şi curăța înainte, cu trupul aplecat spre stânga, cu ochii ficşi. Îi plăcea treaba aceasta. O dată, când plecaseră cu toții să vadă de vite, se puse cu atâta râvnă pe lucru, că nu făcu altceva toată ziua decât să curețe şi iar să curețe la cartofi. Când se întoarseră ceilalți văzură că aveau cartofi gata curățați să le ajungă o lună întreagă chiar dacă ar fi mâncat numai tocană. Şi în timp ce-i curăța, îşi amintea că în copilărie, într-un sat al cărui nume i se ştersese din memorie, stătea ore în şir privind cu invidie la tâmplarul care lucra aplecat peste masa lui, cu gealăul alergându-i printre inelele de talaş, până când scândura ajungea netedă ca sticla. Cât de mult i-ar fi plăcut să lucreze şi el aşa! La Los Témpanos le fu imposibil să-l facă să pună mâna pe toporul de şase livre pe care îl foloseau la tăiat lemne: s-au văzut nevoiți să-i cumpere un ferăstrău de mână.

Nimeni nu ştia numele adevărat al noului peon. Poate că nici el însuşi nu şi-l mai amintea. I se spusese Achura{64} încă de pe când locuia la Santa Cruz şi aşa îi rămăsese porecla. Trăia acolo aciuat pe lângă o văduvă cu trei copii. Muncind ca spălătoreasă, văduva îi ținea pe copiii ei şi pe bărbat. Bărbatul se ducea în fiecare zi la măcelărie, se aşeza pe jos aproape de locul unde se tăiau vitele şi stătea acolo

aşteptând, cu privirea țintă la cuțite. Câinii care aşteptau şi ei dând târcoale măcelăriei se uitau furioşi când treceau pe lângă el şi îşi arătau colții. Cei care se abăteau pe acolo pe jos sau călare îşi coborau ochii până la trupul ghemuit sub pălăria decolorată, fără panglică, cu marginile roase de vreme. Priveau genunchii îndoiți ieşind prin pantalonii rupți, şi în privirile lor era mai multă milă decât dispreț. Măcelarul avea pentru el o mare simpatie: îl măgulea că o ființă omenească avea nevoie de ceea ce el arunca. În vremurile acelea când un sărac putea foarte bine să taie o vită străină doar călărind câteva leghe, măcelarii nu aveau săraci de hrănit. Nimeni nu concepea ca o ființă omenească să se înjosească într-atâta încât să mănânce măruntaiele moi, vâscoase, murdărite de excremente. Şi când trecea, lumea strâmba din nas cu scârbă. Îşi întorceau privirile de la omul care se încăierase cu câinii pentru partea lui de pradă, care mergea cu vârfurile picioarelor înăuntru, cu fruntea ridicată şi cu pleoapele căzute, cu trupul într-o rână, cu brațul drept întins în jos ținând între degete un bojoc sângeriu, o burtă neagră, un ghemotoc de mațe pline de bale. Locuitorii din Santa Cruz se obişnuiseră să-l vadă trecând pe bărbatul care mergea întotdeauna prin mijlocul străzii ca să nu murdărească oamenii sau casele, când într-o bună zi dispăru fără urmă. Cu două zile înainte, văduva şi cei trei copii ai ei plecaseră să stea la un caporal de poliție din San Julián.

După ce termină cu bunele sale servicii de infirmier, Torrén nu vru să se mai întoarcă la lucru în Los Témpanos. Îl însoți pe patron până la Calafate şi când ajunseră îi spuse categoric: „Ei, eu mă întorc la Gallegos. Când o să vină revoluția vreau să fiu alături de tovarăşii mei”. Martin nu avea bani ca să-i plătească cele unsprezece luni de lucru. Reuşi să facă rost doar de cinci sute de pesos pe care îi împrumută de la aragonezul Berberena, şi i-i dădu în cont:

— Prietene, nu am decât atâta. Am să-ți dau restul după tuns.

— Lăsați, e totuna! exclamă el, dându-şi pălăria pe ceafă. Dacă aveți nevoie de ăştia cinci sute, puteți să-i luați. Eu mă descurc şi cu treizeci sau patruzeci de pesos.

— Nu, ia-i... Şi în afară de restul de bani, îți datorez şi viața. N-am să uit niciodată acest lucru.

Torrén ridică din umeri. Privi cu uimire mâna întinsă spre el. După o clipă o întinse şi el pe a lui şi o lăsă moale, descumpănită, în strângerea de mână cordială a patronului.

— Mult noroc, prietene, spuse Martin. Nu te expune prea mult, iar dacă ți se întâmplă ceva, ține minte că oricând, vei avea un loc de refugiu la Los Témpanos. Şi dacă toată treaba asta se termină degrabă, fără alte complicații, sper că vei veni să lucrezi alături de noi. Contez pe dumneata.

Torrén îşi legă de curelele şeii mica lui *linyera*[65].

— Bine, bine, murmură el punând piciorul în scară. O să mă mai gândesc eu.

Şi plecă în galop pe drumul nisipos care pe atunci era singura stradă a satului.

Veştile despre revoltă ajungeau până pe malurile lacului pe multe căi. Pe pământul de curând populat se formaseră deja firavele curente omeneşti premergătoare serviciului poştal regulat. Cetele de oameni care se angajau la tunsul oilor începeau să cutreiere teritoriul. Negustorul ambulant turc apăruse deja şi mergea în urma cailor săi împovărați, iscodind urmele proaspete până dădea de muşteriu. Câteodată camioanele închiriate pentru transport sau şoferul vreunui camion aparținând unei ferme, aduceau ziare din Gallegos şi manifeste semnate de conducători. Dar exista un mijloc de a comunica mai obişnuit: doi peoni se întâlneau la hotarul dintre loturile de pământ, şi în timp ce caii se odihneau, ei aflau tot ceea ce se întâmpla la ferma vecină. În aceeaşi seară toți erau puşi la curent cu ultimele noutăți şi a doua zi de dimineață, peonul însărcinat să cerceteze cealaltă parte a lotului povestea totul tovarăşului de la ferma vecină. Ştirile zburau astfel cu o viteză de o fermă pe zi, până la marginea

pământurilor locuite. În afară de aceasta mai erau şi peonii semilinyeras care cutreieră peste tot, veşnic în căutare de lucru şi care acceptă doar angajări de câteva zile sau de câteva săptămâni ca să-şi cumpere un pachet de tutun sau un litru de rachiu la preţurile la care le vindeau administraţia. Mai erau şi cei trimişi de cele două tabere care veneau să sondeze terenul sau să aţâţe spiritele. Şi circulau zvonurile cele mai ciudate. Se vorbea cu băgare de seamă. Ici un început de frază, mai încolo o aluzie voalată. O discuţie în şoaptă răpind din timpul de lucru atât cât ţi-ar trebui să arunci o oaie în bazin sau cât îţi ştergi fruntea năduşită după terminarea unei gropi pentru gard. Se arunca o vorbă dimineţile, cu prosopul pe umăr, la coada de la spălător sau la *rodeos*, după galopurile înverşunate când se mergea la pas mânând vitele obosite, în zilele ploioase ori când ningea mult, în timp ce se reparau uneltele şi îmbrăcămintea stând lângă vatră de asemeni tăifăsuiau despre toate câte puţin. Dar niciodată ca atunci când se adunau în bucătăria vreunui *puesto*[66], departe de locurile unde pereţii au urechi; şi se făceau auzite accente spaniole şi slave, italiene sau turceşti. Se făceau auzite acuzându-i pe fermierii care nu respectaseră nici una din cele opt clauze ale convenţiei sindicatului, pentru a povesti isprăvile vreunui vătaf sever sau ale vreunui administrator pretenţios. Şi jeluirile erau aspre ca scârţâitul roţilor mari de la carele care străbăteau colnicele şi făgaşurile de curând săpate sub greutatea imensă a sulurilor de sârmă. Şi blestemele ţâşneau ca nişte lovituri de bici, în timpul rebeliunii din Santa Cruz nu găseai, aşa cum se văd în micile războaie interne, figuri mari care să conducă taberele adverse. Existau în schimb oameni care slujeau de model pentru a măsura gradul de ataşament al celorlalţi la partidul respectiv. William Barlow era unul din ei. Dacă cineva ar fi săvârşit nebunia de a spune într-un grup de rebeli înflăcăraţi: „Don William e un iscusit ţintaş”, sau „Don Guillermo este un om cuviincios”, toţi cei de faţă s-ar fi năpustit ca fiarele asupra

celui care rostise nişte cuvinte atât de insolente. Şi acelaşi lucru i s-ar fi putut întâmpla celui care nu l-ar fi acoperit de laude când era în cealaltă tabără... Barlow avea un lot de pământ fiscal pe care îl lucra cu ajutorul celor opt fii ai lui. Când rebelii s-au dus la el ca să-l facă să semneze convenția sindicatului, el le răspunse: „Nu semnez. Fac ce-mi place în casa mea. Lucrez cu băieții mei şi nu am nevoie de alții". Oamenii îi arătară motivele lor. El rămase neclintit. Le spuse cu vocea lui aspră de fost marinar: „Am plecat de pe vapor şi am venit să trăiesc pe pământurile astea sălbatice tocmai ca să nu-mi mai poruncească nimeni! Basta!"

Cu treizeci şi cinci de ani în urmă, pe când traversa strâmtoarea într-o goeletă sub pavilion britanic, Barlow părăsise bordul înot după o încăierare cu contramaistrul. Câştigă câțiva pesos la vânătorile de lupi-de-mare şi se făcu fermier după ce se căsători cu o nemțoaică din Magallanes care îi dărui un mare număr de urmaşi.

Oamenii plecară, alungați de cuvintele aspre ale proprietarului. Dar se întoarseră după câteva săptămâni în număr de două sute comandați de Juan Tres Dedos{67} şi de un pretins evadat poreclit Optzecişişase. Nu erau prea bine înarmați. În general însă rebelii aveau arme bune. Dispuneau de carabinele şi pistoalele automate capturate în timpul ciocnirilor cu autoritățile şi cu prilejul asalturilor comisariatelor. Mai aveau şi arme de vânătoare pe care administrația fermelor le dădea la *puesteros*{68} ca să vâneze pume şi alpacale. Dar armamentul cel mai bun şi oamenii de bază se aflau în grupurile care operau în nordul teritoriului şi la cei care se concentrau în Piedrabuena, cu intenția de a lua cu asalt capitala. Cei două sute de oameni care înaintau pe pământul lui *don* Guillermo Barlow aveau foarte puține arme cu bătaie lungă, fiind înarmați cu multe puşti de vânătoare, carabine, revolvere ruginite şi pistoale mici. Mulți aveau lăncii făcute din jumătăți de foarfece înfipte în *tacuaras*{69}; din două lăzi pe care le descoperiseră în magazinele de la Nita,

scoseseră atâtea foarfece de tuns încât le-ar fi ajuns să înarmeze un regiment întreg. Era o hoardă nedisciplinată. Înfrângerea lor nu a fost o ispravă prea grea. Barlow se refugiase pe acoperişul şopronului de tuns oile, baricadându-se în spatele pereților de *sobrecarga*[{70}]. Cei opt băieți erau cu el, bine înarmați, iar soția şi cu fiica lui, Mary, încărcau armele. Printre detunături oamenii se apropiau, şi cei care trăgeau rămâneau un timp învăluiți într-un mic nor alb. Când vreunul din ei cădea era înconjurat de tovarăşi, ridicat de mai mulți şi micul grup era urmat şi de alții care căutau să se depărteze de locul luptei. Când văzură că unii din ei se apropiaseră deja de gardurile țarcurilor de vite, se dădură jos de pe acoperiş. Trei din băieți se baricadară în *bañadero*[{71}], iar Barlow intră cu ceilalți în şopron continuând să tragă printre porțile întredeschise şi prin *portillos*[{72}] care se foloseau în timpul tunsului.

Când atacanții se retraseră în sfârşit, Barlow îşi trecu în revistă oamenii. Doar unul din băieți fusese lovit de un glonț în pulpă şi avea fluierul piciorului fracturat. Altul era rănit la spate; glonțul mersese pe sub piele, descriind un semicerc în jurul omoplatului, şi ieşise aproape de umăr. Al treilea lovit avea şi el o rană în piept, şi proiectilul mersese tot pe sub piele, lunecând peste trei coaste. Mary cu ceilalți cinci băieți erau teferi. Mama avea la cap o zgârietură de glonț care abia îi julise pielea cu păr bogat. Intrară cu toții în casa de cărămidă cu multe încăperi. În timp ce doi dintre băieți se întorceau iar pe acoperişul şopronului ca să observe mişcările rebelilor, Barlow îşi puse ochelarii pe care-i folosea ca să citească ziarele, dezinfecta rana de la picior cum putu mai bine, şi în timp ce nevasta şi fiica lui imobilizau osul fracturat, văzu de celelalte două răni. Cea de la spate era cea mai uşoară: tăie pielea de-a lungul dârei lăsate de glonț, şi dezinfectă locul bine cu spirt şi iod. Rana fu astfel redusă la o crestătură lungă şi nu prea adâncă, fără însemnătate. Cea din piept era ceva mai complicată, pentru că proiectilul rămăsese înăuntru,

chiar sub piele; reuşise perfect să lunece peste trei coaste, dar nu mai avu forță să sară şi peste a patra, şi rămase acolo formând o umflătură mică şi negricioasă. Trebui să taie în cruce cu o lamă de ras şi cu ajutorul pensetei de depilat pe care Mary o steriliza, scoase un plumb cât un bob de năut. După ce termină cu toți, Barlow se aşează istovit. Nevasta îl ajută să-şi dezbrace scurta de piele. Purta zale de plasă, şi găsiră două proiectile şi câteva alice turtite de solzii de oțel. Avea şi el o rană în coapsă care sângera destul de tare; trebuie să fi fost de la lovitura de suliță pe care i-o dăduseră rebelii când atacaseră şopronul. După ce se spălă bine, se văzu că nu era nimic grav. Bine îngrijite, toate rănile se vindecară repede, în afară de cea de la piciorul băiatului. Glonțul rămăsese înăuntru. Începu să se umfle. Cangrena urcă până la genunchi, apoi până la coapsă, până când cuprinse tot corpul. Nu putură s-o vindece în nici un chip, şi era cu neputință să-l ducă la Gallegos pentru că drumurile erau controlate de rebeli. Băiatul muri după trei săptămâni de suferințe cumplite.

2.

În timpul primului an al rebeliunii, Los Témpanos fusese o insulă uitată de toți. Martin îi mai avea pe cei trei peoni, cu care lucra mai departe fără a întâmpina dificultăți. Ştirile ajungeau până acolo cu o mare întârziere. Iarna fusese destul de blândă deşi ninsese mult, şi lucrând voiniceşte toți patru, putură termina tunsul fără a mai angaja pe altcineva. Turma de oi număra acum mai mult de trei mii de capete, fără a mai socoti mieii din ce în ce mai mulți. Într-un şopron improvizat din bârne, cu acoperişul de lut şi paie, se aflau o sută douăzeci de legături mari de lână care cântăreau mai mult de zece mii de kilograme. Martin era mulțumit. Cu lâna aceea putea să plătească imensa sumă de bani pe care-o datora pentru salariile neachitate la timp şi îi mai rămânea fără îndoială şi pentru gardul de sârmă cu care să înconjoare pădurea de *ñires*[73]. Rebeliunea părea că se terminase o dată cu sosirea trupelor la lacul Argentino. Se dădu o amnistie generală, li se plăti muncitorilor jumătate din salariu pe tot timpul cât durase încetarea lucrului şi li se dădură permise de liberă trecere ca să se poată întoarce la lucru. În schimb, ei predară toți prizonierii şi doi cai încărcați cu armamentul luat de la poliție, cu încă cincizeci de arme de vânătoare capturate pe la ferme şi opt puşti.

În octombrie tulburările începură iar, cu şi mai multă violență decât cele dinainte. Societatea Muncitorească decretă greva generală, şi oamenii se grupară iar, cutreierând fermele pentru a strânge lemne şi pentru a dobândi hrana şi armele necesare. Rebeliunea se întinse peste tot teritoriul. Câteva sate se alăturară muncitorilor. Se spunea că nici capitala nu va întârzia s-o facă. Grupuri înarmate cutreierau prin nord şi sud, prin vest şi est, până în cele mai îndepărtate cotloane din cordilieră. Doar Los Témpanos scăpase. Murangunic lucra mai departe în *quinta* sa, ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat. Biguá îndrăgise tare locurile acelea, iar Achura nu

putea să plece de frică să nu întâlnească în drum poliția. Toți stăteau liniştiți, aşteptând mersul evenimentelor, în afară de Achura. Când auzea de noile incendii, de distrugerea maşinilor, de asalturile comisariatelor, Achura îşi pierdea apatia de batracian. Sângele începea să-i fiarbă, până când devenea o pasăre mare şi înfuriată care vedea în fața uşii deschise a coliviei sale orizonturile libere ce o atrag, chemând-o năvalnic, în timp ce furia îi creştea pentru că nu avea curajul să se avânte afară. În aceste momente ieşea chiar şi din muțenia lui. Ridica pleoapele, buzele îi tremurau şi începea să turuie de parcă ar fi vrut să răscumpere în câteva clipe singurătatea sa de ani de zile. Într-o zi, pe când Biguá făcea apologia lui William Barlow, a oamenilor lui şi a vitejiei celor şapte băieți ai lui, Achura se înfipse în fața lui şi dădu drumul la un puhoi de cuvinte:

— Bătrânul William e un pui de cățea care taie numai vite de la alții şi le mănâncă împreună cu familia şi cu toți peonii lui. Ştiu asta din sursă sigură. Şi el şi băieții şi femeia şi fata, toți îşi umplu burta cu carne furată. Cu pieile acoperă iarna acoperişul de tablă şi acoperă mlaştinile din defileu. Fură şi lână, şi-şi pune marca lui pe animalele altora. Când pe urechile oilor nu mai are loc pentru contramarcă, îi înfierează pe mieii *orejanos*[74] şi pe oi le aruncă în puț. Are un puț secat şi aruncă în el tot ceea ce-l stânjeneşte. Aruncă în el oameni şi vite: oamenii care i se opun şi vitele care l-ar putea compromite. Noaptea intră în pământurile vecinilor şi mână spre ferma lui toate turmele mici pe care le găseşte. Puțul avea o adâncime de trei sute de metri, dar acum e aproape plin. Mi-a povestit cineva care ştie din sursă sigură. Băieții lui sunt tot atât de pungaşi şi neruşinați ca el şi aranjează între ei toate treburile murdare. Într-o seară au mânat spre ferma lor o turmă străină formată din şapte sute patruzeci de oi cu opt sute cincizeci de miei. Oile aveau *paletillas*[75] la amândouă urechile iar mieii erau neînfierați. Le puse marca lui la miei şi tunse oile, toate astea într-o singură noapte, el

cu băieții lui. Când terminară lucrul aruncară cele şapte sute cincizeci de oi în puț, împingându-le printr-un jgheab care duce de la țarcuri drept la puț.

— Minciuni, toate sunt minciuni! făcu Ñato, vânăt de indignare la auzul atâtor absurdități. Fiii lui *don* William sunt băieți unul şi unul, înalți ca brazii, harnici, pricepuți la vite. Nu se vâră în asemenea potlogării! Sunt buni călăreți şi niciodată nu se dau înapoi dacă ai nevoie să-ți facă o *gauchada*[76]. Eu am învățat să prind cu arcanul de la cel mare şi bietul răposat mergea de obicei cu mine când pleca să adune caii. Oamenii ăştia nu sunt pungaşi! Toți şapte sunt voinici şi *gauchos* ca şi tatăl lor, iar fata e o blondă atât de frumoasă, de harnică şi de inimoasă cum nicăieri n-am mai văzut.

Murangunic nu-i asculta. Stătea într-un colț din *rancho*, ascuțind cu ajutorul cuțitului nişte pari de *coigüe*[77] ca să facă araci pentru plopi. Martin încă nu sosise.

Achura îşi lăsase pleoapele în jos cât vorbise Ñato. Pălăria lui zdrențăroasă, dată pe ceafă, descoperea fruntea şi lațele pământii care îi acopereau urechile căzându-i pe umeri. Încremenise ca o sperietoare şi nu părea să dea atenție celor spuse de Biguá, dar când acesta termină, îşi ridică ochii ațintindu-i la un metru deasupra capului său, pe una din grinzile tavanului, şi-l întrebă cu vocea lui plină de nelinişte:

— Îți aminteşti de turcul Fald, negustorul dispărut acum patru ani şi de care nimeni nu mai ştie nimic?

— Aha!

— A dispărut într-o vară şi nimeni n-a mai văzut nici pe cei trei *cargueros*[78] cu marca La Explotadora pe care-i avea ca să-şi ducă marfa.

Achura vorbea şoptit dar cu vehemența celui care dă în vileag secretele cele mai prețioase, şi ochii îi stăteau în continuare ațintiți la una din grinzile tavanului ca şi când cuvintele nu erau adresate lui Biguá.

— Turcul Fald trecuse pe la ferma bătrânului William chiar în dimineața când aruncau în puț cele opt sute patruzeci de oi. Când îşi dădură seama de prezența lui, turcul îi privea cu gura căscată, de pe cal. Nu avură încotro şi-l aruncară şi pe el în puț cu cal cu tot şi pe cei trei *carguero*s cu toată marfa de pe ei. Îi luară doar banii din chimir.

— Minciuni, toate sunt minciuni!

— Se pare că cineva i-a denunțat la Jefatura{79} din Gallegos, şi a fost trimis un grefier şi trei agenți de poliție ca să facă cercetări. Toți patru ajunseră osteniți, după nouă zile de drum. Sosiră cu carabinele lor şi cu uniformele lor, cinară bine şi se culcară cu gândul să înceapă instrucția preliminară în dimineața următoare. Pe când dormeau, patru din băieți se apropiară de ei, fiecare cu un revolver, pac, pac, pac, pac! şi-i azvârliră în puț. Trebuiră să arunce tot acolo cei doisprezece cai cu marca statului pe care-i aduseseră soldații. Ştiu foarte bine din sursă sigură! Acum, la ferma bătrânului William, apa din celelalte fântâni duhneşte în unele zile a mort, şi lumea spune în glumă: „Azi apa pute a copist, azi a soldat, azi a negustor…”

Ñato trecuse de la indignare la o îngăduință amuzantă. Erau prea mari prostiile acelea ca să le pună la inimă. Spuse, fără urmă de duşmănie, cu vocea lui *tehuelche*, blândă şi plăcută:

— Toate astea sunt minciuni, frate, ca să-i amăgească pe nerozi. Te-au făcut să crezi toate prostiile astea pentru că eşti un nenorocit. Când coborai din munți dând târcoale vreunui *rancho* ca un animal lepădat şi fugărit de câini, îți plăteau trei pesos blănile de vulpe care făceau şase, şi-ți împuiau capul cu minciuni. Tu îl ştii pe Optzecişişase? Vrea să treacă drept un evadat din Ushuaia ca să-l creadă lumea un răufăcător, dar e şi el un nenorocit ca tine. A răspândit gogoşile astea pentru că nu i-a izbutit lovitura. Dacă *don* William cu fiii lui nu i-ar fi respins pe cei două sute de bandiți ca pe o turmă de porci sălbatici, Optzecişişase s-ar fi luat de *señorita* Mary.

Vezi, *patroncita*[80] îi plăcea omului şi umbla ca turbat pentru că ea îl scuipase de două ori în față.

Ca să nu-l asculte, Achura îşi făcuse de lucru cu ceainicul şi cu ceaiul de *mate*. Cu spatele sprijinit de peretele vetrei, stătea tot în fața interlocutorului său. Pleoapele lui violacee îi acopereau ochii aproape de tot, lăsând la iveală doar două segmente înguste pironite în jos, la un metru de piciorul lui stâng. După ce-şi sorbise tot ceaiul de *mate*, sugea mai departe din *bombilla*[81] cu un aer sumbru, scoțând un gâlgâit nervos. Fără a se opri din lucru, Murangunic îşi ridica acum din când în când capul străduindu-se să înțeleagă cât mai mult din ceea ce spunea Biguá. Acesta vorbi mai departe fără a-şi lua ochii de la pleoapele violacee:

— Optzecişişase şi Juan Tres Dedos răspândesc cele mai mari minciuni. Amândoi fac pe căpeteniile, dar în timp ce alții luptă vitejeşte în nord şi pe coastă, ei stau prin El Calafate şi La Nita, prin El Centinela şi La Jerónima, ca să fie mai aproape de frontieră când or simți că le fuge pământul de sub picioare. Sub pretext că păzesc prizonierii stau pe lângă lac şi-şi petrec timpul jefuind fermele mici. Ăştia nu sunt răsculați: sunt nişte dezmățați! Erau împreună amândoi când cu asaltul fermei lui *don* William şi fură primii care o luară la sănătoasa, fugind de gloanțe, făcându-se că duc un rănit pe care-l apucaseră unul de cap şi altul de picioare. Juan Tres Dedos turba şi el din cauza fetei. Cu toate că e atât de bălaie şi de frumoasă, e tot aşa de bărbată ca şi frații ei când e nevoie. Câtva timp în urmă, pe când nu avea decât vreo doisprezece sau treisprezece ani, pare-se că era singură acasă şi apăru Tres Dedos, pe care cine ştie cum îl mai chema până în ziua aceea. Omul descălecă la poartă şi se apropie de bucătărie. Fata îi spuse: „Tata e dus cu băieții să curețe ocolurile din Monte şi mămica e la Gallegos. Duceți caii în *potrero*[82] şi veniți să beți nişte mate. Uitați colo *yerba*[83] şi ceainicul”. Fetişcana îşi văzu mai departe de treabă, fără să-şi mai amintească de dânsul, dar pungaşul se holba la ea cu

nişte ochi boldiți de-i ieşeau din găvane. Omul era pe atunci un tip care făcea pe grozavul, avea mâinile întregi, era spân, oacheş, cu părul lucios de atâta frecat cu untură de dropie. Făcea pe craiul, pentru că nu-i mersese rău în câteva rânduri cu nişte *chinitas* de pe la corturi. Şi fata trebăluia mai departe fără a se uita în jur, iar el o tot urmărea cu ochii lui de vulpoi flămând. După ce îşi servi de câteva ori *mate* amar, lăsă vasul din tigvă pe masă şi se ridică. Fata tăia carne cu un cuțit mare şi bine ascuțit, cu fața spre perete. Omul se apropie de ea tiptil şi o cuprinse pe la spate cu amândouă mâinile. Fetişcana se întoarse ca fulgerul şi-i trase una cu cuțitul, cât putu de tare. Degetul mare al omului căzu pe jos, iar celălalt deget rămase şi el rupt din rădăcină, atârnând de o bucată de piele, şi trebui să-l taie în aceeaşi zi.

Achura sugea mai departe din tigva pentru *mate* acum goală, cu un zgomot enervant.

— Da mai lasă odată tigva aia, nenorocitule! strigă la el Biguá. Bea ca oamenii sau de nu, arunc-o dracului.

Achura se opri dintr-o dată din supt şi rămase mai departe nemişcat, cu ochii în pământ. Murangunic strânse bucățile mici de lemn care nu-i mai trebuiau. Le aruncă pe foc. Biguá privi o clipă la cei doi oameni şi ieşi să se uite peste câmp la ultimele raze ale soarelui. Peste puțin timp sosi Martin.

Trecură câteva săptămâni fără ca nimic nou să se întâmple. Într-o după-amiază când Biguá şi patronul se întorceau din cercetare, văzură de pe deluşorul de gresie un vapor apropiindu-se.

— E cel de la ferma La Argentina, spuse Biguá după ce-l privi ducându-şi mâna streaşină la ochi.

Martin privi mai departe cu atenție.

— Sunt rebelii, şopti după un timp. Se văd oameni mişunând pe punte.

— O să tragem în ei şi-o să-i punem pe fugă, făcu Biguá aplecându-se pe cal, lovindu-l cu biciul şi mânându-l în galop spre fermă. Mă duc după armă. Martin îl urmă. Descălecară la uşa *ranchoului*.

— Mai bine să nu ne împotrivim, prietene, spuse Martin. Lasă armele la locul lor. Poate că sunt într-adevăr sindicalişti cumsecade şi nu din aceia care se dau drept rebeli din Calafate.

Murangunic tăia lemne cu toporul. Văzând că se apropiau atâția oameni se ridicase privind țintă la vapor, cu toporul în mână. Achura se făcuse nevăzut.

— Nu poate fi departe, spuse Biguá căutându-l prin *rancho* şi aruncând priviri mânioase în toate părțile, în timp ce mergea de colo, colo călcând apăsat, plin de furie, ca un cal vioi căruia i se înfrânează galopul. Unde s-o fi vârât nenorocitul ăla?

Ranchoul era cam la cinci *cuadras*{84} de lac. Vaporul se oprise la câțiva metri de mal, şi oamenii se îmbulzeau pe covertă ca şi când ar fi vrut să intre cu toții în mica luntre care trebuia să-i aducă la țărm. Încăpeau în ea doi oameni aşezați, dar ei intrau cinci sau şase la fiecare transport iar cei rămaşi se împingeau unii pe alții ca să ajungă întâi. Bărcuța, supraîncărcată, se scufunda în apă aproape până la copastie şi ceata de oameni în picioare părea că luneca peste ape ca un monument al revoltei împodobit cu țepii sulițelor şi ai puştilor. Trebuiră să facă şase drumuri ca să ajungă toți pe uscat. Martin observă că în graba de a debarca uitaseră să coboare ancora. Traseră barca pe pietriş, iar vaporul rămase legănându-se uşor pe apele înspumegate.

O dată ajunşi pe pământ, oamenii se dezmorțeau scuturându-şi picioarele şi ridicându-şi în sus armele. Priveau aşezarea formată din *rancho*, cele două corturi şi micul şopron. Vorbeau între ei în şoaptă. Încărcau armele sau verificau închizătoarele. Cei care aveau sulițe lungi de *tacuara* şi jumătăți de foarfece loveau în pământ cu mânerele. În acest timp se auzi o detunătură şi masa de oameni se agită ca un val care se dă la o parte pentru a lăsa să treacă un bolid. Mulți se culcară la pământ. Un nouraş alb se ridică din şopron. Martin înțelese imediat: Achura trăsese în noii veniți.

Îl blestemă pe neghiob şi fugi să-l caute. Când ajunse la şopron auzi un strigăt de fiară turbată şi îl văzu pe jos, după perete. Trecuseră abia câteva clipe din momentul împuşcăturii şi din țeava puştii ieşea încă un rotocol subțire şi albicios care tresărea o dată cu zvârcolirile trupului întins lângă ea. Tot corpul lui Achura era ghemuit spre stânga şi spasme înspăimântătoare îi scuturau mâinile, picioarele şi gâtul. Soarele bătea drept în ochii lui larg deschişi, dar ei stăteau nemişcați sub razele de foc. La început Martin crezu că era rănit. Dar văzu balele însângerate, buzele zgârcite într-un rictus groaznic, fața vânătă, pupilele dilatate, gâtul umflat, zvârcolirile care deveneau tot mai intense. Înțelese că era vorba de un atac de epilepsie.

Reveniți din surpriză, oamenii traseră o rafală strânsă şi începură să avanseze strigând. Martin se furişă până la *rancho* târându-se pe burtă. Biguá stătea pregătit cu winchesterul, gata să respingă duşmanul. Martin se apropie de el.

— Nu trage, prietene, spuse. Lasă-mă să mă înțeleg eu cu oamenii ăştia.

Biguá lăsă în silă arma lângă perete. Murangunic stătea tot cu toporul în mâini, la adăpostul gardului de bârne.

Martin privi printre crăpături. Falşii răsculați înaintau acum mai repede. Recunoscu printre ei pe Juan Tres Dedos şi pe Optzecişişase. Primul era elegant îmbrăcat, cu o jachetă, *breeches*[85], pe care îi alesese după pofta inimii în magazinele din La Nita. Cizmele din piele fină englezească îi ajungeau la genunchi. Basmaua de la gât de mătase groasă şi pălăria lui de castor erau din cele pe care le purtau doar proprietarii marilor ferme când se duceau în plimbare la Buenos Aires. Optzecişişase era îmbrăcat mai simplu cu hainele lui de lucru: espadrile, sombrero şi o haină din piele de alpaca largă cu buzunare foarte mari. El nu avea prea mult interes să se distingă. Ştia că e cu un picior acolo şi cu celălalt în Chile. În timpul grevei dinainte reuşise să pună la adăpost, dincolo de

frontieră, două căruțe şi optsprezece cai încărcați cu tot felul de haine, cu *ponchos malvineros*[{86}], scurte căptuşite cu blană de miel, ceasuri Longines, caşmiruri şi *cambronas*[{87}], conserve străine, cutii cu *yerba*, saci cu zahăr, arme...

Cu acestea toate deschisese în Natales o prăvălie înfloritoare. Se căsătorise cu o învățătoare tinerică de pe acolo şi cum auzi de noile tulburări, trecu din nou frontiera ca să completeze sortimentele, lăsându-şi nevasta la tejghea. Dar nu mai era, ca în timpul rebeliunii dinainte, căpetenia incontestabilă şi unică din acea parte a lacului. Răsărise un rival. Juan Tres Dedos, care câştigase prestigiul de om crud într-o singură după-amiază, ucigând trei oameni. Întâi îi făcu de petrecanie prietenului său, sergentul Sosa, care stătea întins pe jos, dezarmat şi uşor rănit. Puțin mai târziu văzând că Ricci se predase, după ce ținuse piept singur la o sută, îi spuse: „Dă-i drumul spre hotel"; şi când bravul soldat se întoarse ca să se îndrepte într-acolo cu mâinile în sus, el îl împuşcă în ceafă. În aceeaşi zi, după *mate cocido*[{88}], intră în hotel şi ceru voie să-l vadă pe şoferul din La Alta Vista, care stătea în pat rănit de un glonț ce-i străpunsese amândouă picioarele. Nimeni nu avu nimic împotriva vizitei, şi Juan Tres Dedos când ajunse lângă pat isprăvi şi cu acesta împuşcându-l în cap.

Când văzu că atacanții înaintaseră mai mult de jumătate din drum, Martin ieşi de după gardul unde se adăpostise şi veni în fața lor. Îşi ridică în mâna stângă basmaua de la gât şi se îndreptă spre front cu partea dreaptă, cu brațul lipit de trup. Câteva gloanțe mai trecură şuierând pe aproape, dar curând focul încetă de tot, iar oamenii începură să înainteze în dezordine. Când ajunseră la locul viran dintre *rancho* şi şopron îl văzură pe Murangunic cu toporul în mână. Juan Tres Dedos ordonă oamenilor lui:

— Luați-i arm-aia! P-ormă om vedea noi dacă trebuie să-i tăiem beregata.

Opt sau zece se năpustiră asupra iugoslavului, îi luară toporul, îl aruncară la pământ. Alți opt sau zece se năpustiră asupra lui Biguá, dar Ñato trânti doi din ei cu pumnul. Apoi strigă:

— La naiba, eu vreau să mor în picioare! N-o să mă înjunghiați legat ca pe un porc.

Şi-şi scoase pumnalul ca să-i înfrunte pe ceilalți. Dându-se înapoi cu paşi mărunți se apropie de uşă cu intenția să pătrundă în *rancho*, tot amenințând cu pumnalul într-o mână şi ținându-şi *ponchoul* în cealaltă. Când fu aproape de uşă intră dintr-o săritură şi luă winchesterul.

Martin se adresă celor care erau gata să-l urmeze pe Ñato înăuntru în *rancho*:

— Nu-l întărâtați, nu vă căutați moartea cu el! E un indian furios şi are arme înăuntru. E şi el un muncitor ca dumneavoastră. O să se predea de bunăvoie.

Glasul lui se ridică peste învălmăşeala aceea, ferm şi calm. Oamenii se opriră. Îşi întoarseră fețele spre el. Vocea aceea, trupul acela înalt şi osos, chipul acela albicios, incolor, liniştit, ochii cenuşii fără gene, toată ființa lui se înălța peste zvârcolirea aceea de spirite exaltate şi de fețe întunecate, inspirând încredere şi seninătate. Dar Juan Tres Dedos croncăni:

— Dumneata n-ai nici un drept să porunceşti oamenilor mei!

Martin se întoarse cu tot corpul spre grupul pe care îl formau Optzecişişase, Juan Tres Dedos şi încă câțiva. Printre ei îl văzu pentru prima dată pe Torrén, care până atunci fusese ascuns de alții mai înalți decât el. Când privirile lor se întâlniră catalanul îl salută sobru doar din ochi şi-şi reluă imediat înfățişarea severă. Martin se miră văzând că omulețul avea un revolver care în loc să fie îndreptat înainte, prefera, parcă din neatenție, şalele lui Tres Dedos.

Juan Tres Dedos croncăni iar, amenințând cu un Colt 38:

— Nimeni n-are voie să poruncească oamenilor mei! Şi predă-te imediat dacă nu vrei să-ți bag două gloanțe în cap.

Optzecişişase, prietenos şi bondoc, se amestecă în zarvă cu puternicul lui accent napolitan:

— Dar ce atâtea omoruri, Cuan! Nu-i bine să verşi atâta sânge. Cauza muncitorilor are nevoie de alimente, haine, arme ca să lupte. Nu are nevoie de sânge. Nu faci nimic cu sânge!

Încă o idee, iute şi hazlie, îi trecu prin minte: „Eh, nici rafturile nu se pot umple cu sânge!" Şi gândurile îi zburară spre Natales, unde frumoasa nevestică de după tejghea servea roiuri de clienți cu zâmbetul ei fermecător.

Juan Tres Dedos îi aruncă o privire plină de venin, dar nu vru să-l contrazică. Ştia că Optzecişişase pusese în circulație amănuntele cele mai feroce despre presupusul lui măcel, spunând că omorâse cu ciocanul trei bărbați şi două femei, nimerind din această cauză la Ushuaia. Ştia că nu era nici pic de adevăr în toată povestea asta, dar mai ştia că italianul era un om foarte vrednic la nevoie. Cunoştea cazuri din timpul ultimei rebeliuni în care acest bondoc puțin grotesc se impusese în câteva răzmerițe, printre oameni foarte înverşunați, doar prin curajul lui.

Juan Tres Dedos se adresă iar lui Martin:

— Sunteți nişte porci de asasini. Erați bine adăpostiți şi ați vrut să masacrați grupurile muncitoreşti ca şi cum am fi nişte mieluşei lepădați.

Martin se uită țintă la om, cu ochii lui reci. Îl durea şoldul din cauza galopului lung. Îşi îndreptă şi mai mult corpul, ca să potolească durerea. Câteva mârâieli se auziră din diferite părți. Bețele sulițelor loviră în pământ ca nişte copite de cai care se pregătesc să intre în luptă. Închizătorile armelor azvârliră afară tuburile goale cu un zgomot sec pentru a face loc altor cartuşe. Juan Tres Dedos vorbi mai departe cu vocea lui caustică:

— Şi omul ăla care stă acolo întins pe jos a vrut să ne crape capetele cu toporul lui.

Murangunic stătea trântit la pământ, mai mult mort decât viu, legat de mâini şi de picioare cu un lasou.

Martin privi în jur cu calm. Treizeci de perechi de ochi plini de ură erau ațintiți asupra lui ivindu-se dintre bărbile zbârlite, de sub pălăriile slinoase, din fețele indiene. Şi trupurile parcă zbârlite de sulițe şi de țevile lustruite se mişcau fără ca ochii să-şi piardă neclintirea lor sumbră. Încet, încet, se apropiau de Tres Dedos, mergând dintr-o parte. Mieluşeii lepădați se grupau în jurul şefului.

Deodată, liniştea aceea grea de aşteptare, fu sfâşiată de un strigăt, de un urlet înspăimântător. Venea dinspre micul şopron. Probabil că Achura trecea printr-o nouă criză şi mai puternică. Se apropiară doi *chilotes*. Unul din ei se întoarse în fugă, galben de spaimă, cu mâinile ridicate. Celălalt îl urmă, nu mai puțin înfricoşat decât tovarăşul lui, şi strigă:

— Văleleu! Să vedeți, dom'le, aici-i unu în care s-a vârât dracu...

Se mai apropiară câțiva de peretele şopronului şi ieşiră imediat, tremurând. Epilepsia trezea întotdeauna printre oamenii aceia aspri o groază superstițioasă. Când se duse şi Juan Tres Dedos, ieşi şi el cu fața lui de indian schimbată, cu buzele strânse.

Din clipa în care atacanții ajunseseră la grupul de construcții din tablă şi bârne, toate scenele acelea scurte se succedară într-un ritm rapid, nedurând mai mult de câteva minute. Oamenii erau înfierbântați de fuga aceea în pas alergător pe o distanță de cinci sute de metri şi cu toții se agitau cuprinşi de exaltare. Strigătul lui Achura acționase ca un calmant. Juan Tres Dedos reuşi să-şi învingă repede spaima şi sila. Se apropie iar de bolnav. Vru să le arate la toți că puțin îi pasă de superstițiile acelea. Băgă revolverul în toc. Se aplecă ca să-l ridice de picioare. Spuse:

— Ajutați-mă să-l salt. Trebuie să-l ducem lângă ălălalt pe care l-am legat.

Se mai aplecară trei oameni. Trupul răsucit rămânea un moment liniştit ca apoi atacul să se producă cu şi mai multă violență. Nu ar fi fost de ajuns nici zece oameni ca să-l țină, într-una din zvârcolirile sale sălbatice, cuprins de cârcei şi

tremurături, lovi zdravăn cu amândouă picioarele pe Juan Tres Dedos în stomac, trântindu-l pe spate. Acesta se ridică plin de turbare. Strigă, înjură. Spuse alor săi:

— Unul din voi să-i taie beregata! Suntem nebuni că ne pierdem timpul cu gunoiul ăsta!

O voce cu accent stricat se auzi din grup:

— Nu-i bine să-njunghii p-ăia care-l au pe necuratu-n ei! Necuratul se strecoară întotdeauna prin cuțit în cel care înjunghie! Nu-i bine să-njunghii creştinul când e fărmăcat!

Tres Dedos se înfioră. Mâna lui stângă diformă tremură. Şi-o duse la cap. Murmură ca şi când ar fi vrut să-şi ia o greutate de pe conştiință:

— Legați-l cu lasoul şi târâți-l încoa!

Legară bolnavul cu un lasou de picioare şi-l târâră prin praf până la locul unde stătea Murangunic. În timp ce îl târau, el continua să se frământe cu zvârcoliri dezordonate şi bruşte ca o năpârcă sfârtecată. Când îl lăsară în pace, ochii lui larg deschişi rămaseră ațintiți la discul strălucitor al soarelui. Lasoul legat de gleznă şerpuia pe jos părând o prelungire a trupului.

Oamenii se grupară din nou în spațiul dintre *rancho* şi şopron. Martin era mulțumit că Achura scăpase cu viață. Lăsase ca totul să-şi urmeze cursul, dar stătuse mereu la pândă pentru a interveni cu energie în momentul culminant. Ştia foarte bine că dacă nenorocitul acela ar fi fost înjunghiat ar fi urmat măcelul. E greu să opreşti oamenii după ce au adulmecat sânge. Când bate vântul răzvrătirii chiar şi cei mai blânzi se îmbată cu mirosul sângelui cald.

Tot îl mai durea şoldul. S-ar fi aşezat jos bucuros. Oamenii formau în fața lui un zid de priviri nehotărâte, de sulițe ridicate, de puşti, de revolvere. Doi dintre ei mai țineau pe umăr lasourile încolăcite, prinse subsuoară. Un mulatru scund, cu bot turtit de mic buldog, purta în bandulieră un binoclu de campanie pe care şi-l ducea mereu la ochi („Binoclu de şase sute de pesos, din Germania, cel mai bun care există”, îi spusese fostul lui stăpân, trântit pe jos, cu o

clipă înainte de a muri, în timp ce-şi ferea gâtul din faţa cuţitului). Dintre toţi, doar un irlandez cocoşat, lat în umeri şi cu picioarele scurte, cu nişte braţe lungi ca de maimuţă care ajungeau mai jos de genunchi, era cu mâinile goale; cu trupul şi picioarele lui încovoiate ghiceai în el ultima verigă dintr-un lanţ de predecesori care trăiseră aplecaţi peste brazdă. Pe faţă purta întipărite toate semnele unei tuberculoze în ultimul grad. Din când în când tuşea tare de tot, ca şi când ar fi vrut să-şi verse măruntaiele, şi între accesele de tuse privea în dreapta şi-n stânga cu lăcomie. Privea şi iar privea, fără încetare, cu ochii lui băgaţi în fundul capului ca să vadă totul, să-şi întipărească pe retină cât mai multe imagini puternice, de neşters, înainte de a pleca în cealaltă lume. Cu toată barba lui de câteva luni, Martin îl recunoscu printre ei şi pe *correntinul*{89} Jarra căruia îi făcuse mult bine şi care îi datora câţiva pesos pe care nici prin gând nu-i trecea să-i mai ceară vreodată. *Correntinul* privea scârbit dealurile, sprijinit în suliţă, aşteptând desfăşurarea evenimentelor. Martin avu grijă să nu arate a-l fi recunoscut, îl mai văzu şi pe paraguaianul Garcia, căruia îi vânduse trei cai pe lână şi pe care nu i-o dăduse încă. Omul se mişca de colo colo tulburat, cu umerii tresărindu-i des pe sub haina din piele exagerat de nouă, ducându-şi mereu mâna la cureaua care atârna într-o parte din cauza greutăţii revolverului, şi el tot nou. Tulburarea lui crescu atunci când Martin îl salută cu o uşoară mişcare din cap. Un *chilote* cu faţă de mongol îşi pusese peste hainele de lucru un costum de caşmir albastru, enorm de mare pentru talia lui mică. Toţi oamenii aceia erau la câţiva paşi de Martin. Din două sărituri ar fi putut să se năpustească asupra lui. În timp ce îi observa se înveseli la gândul că cel care stă în faţa unui pluton de execuţie (uniforme, oameni aliniaţi, picioarele în unghi ascuţit, puşti ridicate orizontal) nu se bucură în ultimele sale clipe de spectacolul unei adunări atât de pitoreşti de oameni. În gloata aceea eterogenă, Juan Tres Dedos se deosebea net prin

îmbrăcămintea lui spilcuită, cu cizmele lui de jucător de polo călare şi cu pălăria de orăşean care dădea o înfăţişare şi mai izbitoare feţei lui de indian ursuz.

Pe Martin îl trecu un fior când auzi în spatele lui o voce:

— *Ma che* fermă! Nu găseşti nimic în ea care să facă ceva parale!

Optzecişişase scotocise prin şopron şi în cele două corturi. Peste tot doar vechituri, unelte de lucru, frânghii, scule cumpărate de ocazie! Nimic de valoare. Şi asta după ce toată dimineaţa suportase chinurile unei călătorii cu rabla de vapor care se mişca de parcă ar fi fost o trăsurică, alături de oamenii aceia care aveau rău de mare, pândiţi la tot pasul de pericolul de a se scufunda. Era indignat. Se putea una ca asta, să înşeli în asemenea hal speranţele omului!

Martin se întoarse spre el. Îi spuse zâmbind:

— Prietene, eu sunt nou în meseria de fermier. Până acum n-am avut timp să strâng decât datorii.

Optzecişişase îl privi gânditor. În Patagonia aceea a lânii de aur, până şi ferma cea mai sărăcăcioasă avea de multe ori ascunzători în care se găseau sume enorme luate la o vânzare de lână sau batali. El nu ajunsese încă să tortureze pe cineva ca să-i destăinuiască taina unde îşi ţinea banii. Dar o dată şi o dată tot trebuia să înceapă!

— *Ma*! N-oi fi dosit niscai hârtii în vreo damigeana? îl întrebă linguşitor.

Martin citea în ochii lui ca într-o carte.

— Prietene, eu sunt de curând venit aici şi n-am decât lâna ceea din şopron.

— N-o putem lua cu noi!

— Dar pot să vă dau ceasul acesta de argint. Este singurul lucru valoros pe care-l am. Vindeţi-l şi ajutaţi cauza. Mai am, în afară de asta, câţiva centavos la bancă. Am să mă uit mai încolo în carnet şi am să vă dau un cec pentru tot cât mai este.

Ochii lui Optzecişişase străluciră de lăcomie. De la o depărtare cam de opt sau zece metri, Juan Tres Dedos văzu

cum ceasul de argint trece din mâna lui Martin în buzunarul adânc al lui Optzecişişase. Strigă:

— N-o să îngăduim unui patron să ne cumpere cu un ceas după ce mai înainte a tras în noi ca să ne măcelărească! Nu-i aşa, camarazi?

Mârâieli amenințătoare trecură din gură în gură. Martin se întoarse spre şef. Îi spuse liniştit:

— Nu-i adevărat, *señor*. N-aş putea să trag în tovarăşii oamenilor mei şi să lupt împotriva celor care mi-au fost tovarăşi şi mie până nu de mult. Ceea ce ați auzit dumneavoastră, *señor*, a fost un foc care i-a scăpat nenorocitului acesta.

Şi arătă cu mâna trupul întins al lui Achura. Bolnavul îşi revenea treptat din criză. Zvârcolirile încetaseră. O sudoare îmbelşugată îi acoperea fața, iar respirația sa anevoioasă era întretăiată de eructații[{90}] şi borborigme[{91}]. Martin se uită pe rând la oamenii care îl înfruntau şi întrebă, adresându-se tuturor:

— Îl cunoaşte cineva pe Achura din Santa Cruz?

Câțiva ridicară capul. Alții priveau mai departe în jos sau spre dealuri, posomorâți. Unul răspunse:

— L-am cunoscut în Santa Cruz. Nu era cu mintea întreagă.

Martin continuă cu vocea lui clară şi liniştită:

— Da, omul nu-i în toate mințile, dar a ucis cu o lovitură de pumnal un agent de poliție.

— Aha, da, în Piedra Clavada!

— Da, în Piedra Clavada. De atunci sunt câțiva ani, dar poliția nu a încetat să-l urmărească. L-au împresurat în munții din La Nana. L-am adus aici ca să fie în siguranță. Aici omul putea sta liniştit.

Alți ochi se ridicară spre el şi oamenii începură să-i asculte vorbele. Juan Tres Dedos le arunca priviri amenințătoare şi începu să se răstească, înălțând mâinile:

— Nu vă uitați la ce spune, camarazi! Minte! A vrut să ne ucidă pe toți ca pe nişte vite spurcate şi acum încearcă să scape de pedeapsă. E un porc, un patron, un asasin râios! Mai bine să terminăm imediat cu el!

Optzecişişase interveni cu mult calm:

— Nu minte, Cuan, nu minte. Eu ştiu că omul spune adevărul.

Martin se folosi de întrerupere ca să privească mai cu atenție chipurile oamenilor. După ultimele cuvinte ale lui Optzecişişase, el vorbi mai departe, cu mâinile în buzunar, ca şi când cele spuse de cei doi şefi nu li s-ar fi adresat lor:

— Achura este un om bun, şi în afară de asta este cel mai înverşunat duşman al poliției pe care l-am văzut vreodată. Toată poliția teritoriului îl urmăreşte pentru că a omorât un agent, şi el ia grupurile înarmate drept polițişti care-l caută. Când ați coborât de pe vapor, a crezut că veniți să-l prindeți, şi i-a venit atacul pe care l-ați văzut, de părea că intrase dracul în el. Poliția e pentru el mai rea ca dracul. Când o să-şi vină în fire veți vedea că o să găsiți în el un tovarăş tot atât de credincios cauzei ca oricare altul. Dar trebuie să vă fie foame! Eu cu şeful, privi Martin spre Optzecişişase, am putea tăia trei sau patru berbeci buni ca să vă potoliți foamea. Cine vrea să ne ajute să-i frigem?

Paraguaianul García cu încă trei se desprinseră din grup şi se apropiară de el. Dacă ar fi fost nevoie, oricare din cei patru l-ar fi împuşcat, nepăsător, doar pentru a executa un ordin, dar acum preferau să taie berbeci. Cei doi oameni cu lasourile veniră şi ei, mergând agale. Biguá ieşise din *rancho* ținând winchesterul de țeavă şi se şi afla lângă Martin. Apoi, alți trei oameni care scotoceau prin corturi şi în şopron li se alăturară şi ei. În câteva clipe, grupul lui Martin şi al lui Optzecişişase crescuse numărând acum douăsprezece persoane, fără a-l socoti pe Murangunic şi pe Achura, care continuau să stea trântiți deoparte. În față, la zece sau doisprezece metri depărtare, grupul lui Juan Tres Dedos rămăsese rărit, dar tot mai conta pe vreo douăzeci de oameni. Torrén stătea mereu în

spatele şefului, cu revolverul lui voluminos în mână. La doi paşi de el, *chilote*le în costum de caşmir albastru mult prea mare pentru el, îşi stricase stomacul. Cu trupul aplecat înainte, cu un cot pe genunchi şi cu mâna cealaltă pe suliță, voma printre accesele puternice de tuse. Alți doi îl priviră țintă un timp şi curând începură şi ei să-şi strâmbe gura şi îşi sprijiniră coatele de genunchi, tot atât de bolnavi ca şi *chilote*le. Altul urina privind spre lac. Mulatrul scund cu binoclu examina cu cea mai mare atenție grupul lui Martin. Irlandezul tuberculos privea şi el cu ochii şi cu toată ființa sa, dornic de peripeții. Câțiva se aşezaseră pe jos şi se jucau cu pietrişul lăsându-l să se scurgă printre degete. *Chilote*le în costum albastru şi ceilalți doi oameni bolnavi din pricina răului de mare plecară să-şi spele fața într-un butoi mare cu apă care era aproape de grupul lui Martin.

Juan Tres Dedos începu să se răstească iar, scoțându-şi Coltul 38:

— Camarazi, nu trebuie să ne lăsăm înşelați de vorbe!

Coborî ochii spre cei care se aşezaseră jos.

— Şi voi, sculați-vă, ce dracu! O să vedem noi cine porunceşte aici.

Martin stătea mai departe nepăsător în aparență, dar gândurile îi alergau prin minte cu iuțeala unui vis în care se petrec aventuri lungi în decursul doar al unui minut de timp real. Grupul lui avea trei puşti, cinci revolvere, două lasouri şi trei sulițe. Cel din față avea patru puşti, şapte revolvere sau pistoale, cinci sulițe şi un binoclu. *Correntinul* Jarra îşi aținti asupra şefului o privire ca de câine care nu aşteaptă decât un semn al stăpânului pentru a se arunca asupra prăzii. Martin ştia că primul care s-ar fi năpustit asupra lui ca să-l străpungă cu sulița ar fi fost *correntinul*. Omul e un mic animal care nu iartă niciodată pe cel care i-a făcut prea mult bine. Fără el, *correntinul* ar mai fi lucrat şi acuma ca servitor într-un bordel. L-a scos din noroi, l-a angajat ca să-l întovărăşească în lungi *arreos*, până când i-a făcut rost de un loc de supraveghetor la ferma La Julia. În repetate rânduri i-a

împrumutat bani pe care niciodată nu s-a gândit să-i ceară înapoi. Jarra îl ura. Aşa era normal. Martin se străduise cât putuse să-l smulgă din noroi. Omul trăi un timp într-un mediu sănătos. Martin fu răsplătit din plin pentru strădania sa privindu-şi opera, văzând omul care se desprindea de noroi. Şi când omul căzu iar în mocirlă, era normal ca stropii să-l împroşte. Chiar dacă nu s-ar fi întors în noroi, tot l-ar fi urât, pentru că văzându-şi binefăcătorul grijuliu îşi amintea de mocirla de unde ieşise. Când faci o faptă bună, mai bine să te ascunzi ca un răufăcător.

Oamenii aşezați pe jos se ridicaseră cu mişcări greoaie, şi rămăseseră în aşteptarea ordinelor şefului. Martin strigă cu vocea lui de tunet:

— Drace, se duce vaporul! Ați uitat să lăsați ancora! Cei care stăteau cu spatele la lac, se întoarseră cu toții şi zăriră vaporul care se îndepărtase puțin de țărm. Martin strigă iar:

— Grăbiți-vă! Duceți-vă voi, în timp ce noi vom pregăti mâncarea. Grăbiți-vă!

Cinci sau şase oameni fugiră spre mal. Mulatrul scund privea vaporul cu atenție, cu o mână streaşină, în timp ce binoclul îi atârna moale în cealaltă. Îi mai rămăseseră şefului doar irlandezul tuberculos, mulatrul cel scund, Jarra, Torrén şi încă vreo cinci sau şase. Când îşi reveni din surpriză, Juan Tres Dedos îl aținti pe Martin cu nişte ochi plini de o ură rece, sălbatică. Şopti printre dinți:

— Patron scârbos! Pe mine n-o să mă duci tu cu tertipurile tale!

Şi folosindu-se de momentul în care ceilalți nu erau atenți căci priveau vaporul, îşi ridică Coltul ca să-i tragă un glonț în cap. Dar Martin se aplecă iute, şi glonțul trecu peste el. În afară de aceasta Torrén lovise brațul şefului trimițându-i şi un glonț în coastă. Juan Tres Dedos scăpă revolverul şi îşi duse amândouă mâinile la brâu în timp ce-şi sucea gâtul spre spate. Ura întipărită pe fața lui se transformase într-o expresie de mare mirare la început, apoi de durere. Se frânse din şale şi se prăbuşi. Torrén îi mai trimise repede două

gloanțe în inimă. Apoi se ridică pe vârful picioarelor, îl arătă cu mâna pe Optzecişişase, şi spuse cu vocea lui puternică de bas:

— Tovarăşi! Asta-i şeful nostru, mama mă-si, singurul nostru şef.

Pentru o clipă toți rămaseră încremeniți, pironiți locului, în timp ce cei cinci sau şase oameni fugeau mai departe spre vapor, fără să bănuiască nimic. Optzecişişase îşi încovoie umerii ca şi cum l-ar fi copleşit chemările Providenței, dădu din mâini a resemnare şi spuse:

— Ei, aveți răbdare! Trededo era un băiat bun, dar cam nervos. Aveți răbdare!

Spre seară, după ce mâncară bine, Optzecişişase făcu ce făcu şi rămase singur cu Martin. Erau în *rancho*, aşezați la masă. Opaițul de seu lupta cu întunericul care se lăsa. Optzecişişase vorbi primul:

— Ei, aşa, sunt mulțumit că ți-am salvat viața. *Gauchada* asta face câteva mii.

— Vă mulțumesc, dar n-am să pot să vă dau mult. Nu am.

— Ha? Cum? N-oi fi având măcar o mie?

— Nu, prietene. O să vă dau tot ce am la bancă, dar nu e mult.

— Ma, vei fi având vreo cinci sutare?

— Cred că nu, prietene. Luați chitanțierul. Priviți singur ce a mai rămas.

Optzecişişase răsfoi carnetul cu lăcomie. Soldul era de patruzeci şi şapte şi cincizeci.

— Cum se poate! făcu el în timp ce o expresie de mare deznădejde i se întipări pe față. Numai atât?

— Da, prietene. E tot ce mai am. Şi aceşti opt pesos pe care-i am în buzunar.

— Ei, puțină răbdare! Fă-mi cecul. Şi dă-mi-i şi pe cei opt.

Pe Tres Dedos îl îngropară lângă râu. Acolo era mai uşor de săpat groapa. Cizmele mortului îi rămaseră lui Optzecişişase. În toată banda nu mai erau altele atât de bune, atât de demne de un şef.

A doua zi rebelii se pregătiră să plece devreme. Îi obligară pe Biguá şi pe Murangunic să vină cu ei. Aveau nevoie de oameni. Mai le trebuiau şi alimente şi luară toată pâinea, *yerba*, zahărul şi tot ce-au mai putut găsi. Până şi câteva bidoane de dezinfectant. Martin îi însoți până la țărm. După ce se îmbarcară cu toții, cei de pe punte îi strigară cuvinte nedesluşite, arătând cu mâinile întinse spre grupul de clădiri. Martin se întoarse: o coloană deasă de fum se ridica din şopron. Fugi cât de iute îi permitea şoldul lui convalescent. Când sosi acolo, nu-i mai rămânea decât să se aşeze jos şi să se uite cum îi ardea lâna. Micul şopron era cuprins de flăcări şi nu se putea salva nicicum.

De pe vaporaş, Torrén, Biguá şi Murangunic priveau mâhniți la foc. Câțiva se prăpădeau de râs. Achura se sprijinise de tachelajul ancorei şi privea cu mândrie flăcările. Se apropiară de el şi-l bătură pe umăr:

— Ai făcut o trebuşoară bună, frate. Ia uite cum străluceşte!

Achura mai privi un timp, trecându-şi cu încântare limba peste buze. Apoi, înțepeni dintr-o dată, cu fruntea în sus, şi-şi coborî pleoapele vinete privind cu coada ochiului scândurile punții, la un metru de piciorul lui stâng.

3.

Când veni din nou armata ca să înăbuşe rebeliunea, mulți muriră în timpul ciocnirilor. Unii fugiră în Chile. Murangunic şi Biguá fuseseră luați prizonieri. Martin făcu două drumuri la Gallegos ca să obțină grațierea. Şoldul îl durea de atâta alergătură, şi trebui să ceară bani în dreapta şi-n stânga pentru cheltuieli, dar era hotărât să nu precupețească nimic. Când era aproape să obțină grațierea oamenilor lui, un recrut veni în fugă spre el:

— Domnule, domnule! Îi duc pe cei doi peoni ai dumitale. I-au scos acum cu o ceată de doisprezece.

Fugi spre râpa care era la o mie cinci sute de metri de fermă. Cei doisprezece oameni terminaseră de săpat o groapă lungă şi adâncă. Pământul era moale. Începeau deja să-i lege la ochi. Se duse drept la cel care comanda plutonul:

— Domnule sergent, aici s-a făcut o gravă confuzie. Aceşti doi oameni, acesta şi acela, sunt nevinovați. Sunt ca frați pentru mine şi mi s-a promis grațierea lor. Însoțeşte-mă până la administrație. O să vorbim cu căpitanul. Lăsați oamenii la ordinele caporalului.

Sergentul îl însoți până la administrație, şi superiorul său îi ordonă să-i elibereze pe cei doi prizonieri.

Cu Torrén, problema a fost mai complicată. Catalanul fusese clasat printre căpetenii. Legăturile lui cu conducătorii din Gallegos îi dăduseră multă autoritate printre rebeli. Niciodată nu s-a folosit de trecerea pe care o avea ca să facă rău. Dimpotrivă: a intervenit de multe ori la timp evitând abuzuri. Atât în Calafate cât şi în multe alte părți, rechiziționaseră armele şi alimentele cu inventare şi dând chitanțe stăpânilor. Şi în mare parte mulțumită lui, în întreg teritoriul, nu a supărat nimeni niciodată pe vreo femeie; când ocupau o fermă mai importantă sau mai mică, femeile erau închise în casa mare sau în *rancho*, cu o escortă puternică, şi

când răsculații plecau, luând cu ei bărbații care urmau să îngroaşe rândurile lor, lăsau întotdeauna un peon bătrân ca să stea cu ele şi să le ajute la tăiat lemne sau la bucătărie.

Dacă răsculații ar fi rezistat până în iarnă ar fi fost posibil ca Torrén să-şi fi realizat o parte din planuri. El voia să zdrobească autoritatea nemăsurată a căpeteniilor lipsite de simțul răspunderii şi să formeze un front disciplinat al tuturor muncitorilor. Astfel, divergențele s-ar fi putut discuta prietenește de către cele două puteri. Nu era o treabă uşoară. Alături de muncitori paşnici găseai printre ei elemente de tot soiul: aventurieri care părăsiseră dezamăgiți minele de aur din Boqucrones; oameni urmăriți de justiția teritoriilor din nord sau din provincii; *tehuelches* hotărâți să nu dea îndărăt din fața omului alb care le cotropea pământurile şi le omora alpacalele; supraviețuitorii din naufragiile atât de dese din canalele Țării de Foc sau naufragiați de alt soi care ieşeau la suprafață din mâlul marilor oraşe. Din naufragiile care aveau loc pe canalele Țării de Foc scăpau doar cei înzestrați cu însuşiri excepționale ca să poată lupta cu apa înghețată, cu valurile înfricoşătoare, şi să nu moară de deznădejde când reuşeau în cele din urmă să ajungă până la plajele jalnice şi pustii. Şi dintre naufragiații oraşelor, doar cei înzestrați cu tăria morală de a se smulge din materia vâscoasă în care se scufundau încetul cu încetul, şi să-şi croiască drum în necunoscut. Printre peonii din Santa Cruz mai erau mulți *chilotes* care călătoriseră din insula lor mai mult de o lună, crescători de vite ruinați sau meseriaşi ambițioşi care veneau din insulele Malvine cu transporturile de oi şi berbeci, dezertori şi pungaşi din Magallanes care ajunseseră aici suind prin văile din Ultima Esperanza până când dăduseră de frontieră, fugari care luaseră parte la revoltele sau la grevele neizbutite din sudul republicii Chile. Suflete frământate pentru care țara lor de baştină era neprielnică... Şi pentru a modela tot acest material uman, Patagonia folosea înghețurile şi cicloanele ei, mirajul pampasurilor sale, văile munților ei şi, mai presus de toate, singurătatea ei. În precordiliera

nepătrunsă şi pe câmpiile bântuite de ciclon, omul trecea neobservat printre pietre şi copaci pitici. Un om aici, altul la zece leghe mai încolo. Cel mult, câte un grup mărunt al câtorva oameni, strânşi pe lângă o fermă. Şi în unele părți, fermele erau la distanță de zile întregi de drum. Se zărea umbra neclară a unui port improvizat, cu grămezi de baloturi şi saci cu lână care aşteptau vaporul. Mai departe, oameni plini de optimism mânau nori de oi cu lână mătăsoasă până în cele mai îndepărtate locuri în care se ițea câte un mănunchi de iarbă; duceau turmele de oi din spate în loc să meargă în fruntea turmei. Acolo departe, pe ultima fâşie de pământ locuit, se aşeza un *puestero*, cu doi zilieri care pătrundeau vânând pume şi alpacale tot mai adânc în pământurile pe care nu călcase picior de om; supraveghetorii vindeau apoi cu cincizeci de pesos blana de pumă, şi cu cincizeci de centavos pielea de alpaca. Îmblânzitorii de cai se angajau pe câte un sezon şi domesticeau mânjii sălbatici aleşi din hergheliile care păşteau netulburate pe câmpiile acelea nesfârşite. Hergheliile proveneau din iepele fugite de pe lângă micile turme cucerite de *tehuelche*s şi *mapuches*[92] în satele de indieni de pe pământurile din nord. Herghelia de mânji creştea evitând mirosul puternic răspândit de taberele de corturi ale indienilor. Fugeau îngroziți de indieni, singura rasă care a ştiut să-i înțeleagă şi să-i îngrijească. În schimb, îi lăsau să se apropie pe albi care îi prindeau cu arcanul, îi mângâiau pe piept şi pe burtă, şi când săreau vrând să scape de jug, era prea târziu. Nimeni nu mai putea să-i elibereze de chingi, de pintenii *nazarenas*[93], de zăbalele de fier, de gardurile din sârmă de netrecut. Şi caii trebuiră să se supună, precum oamenii altor oameni.

În lupta de la Rio Turbio, Torrén scăpă din întâmplare. Când campamentul acela care părea inexpugnabil fu atacat de cavalerie, de la primele focuri căzură cincisprezece rebeli. Ceilalți fugiră, urmăriți în galopul cailor. Doar Torrén cu încă trei rămaseră pe loc baricadați într-o râpă ascunsă de copaci,

întreaga trupă continuă urmărirea, iar cei patru rămaseră neobservați. Stătură câteva zile ascunşi prin pădurile de lângă Lago Rico. Prin patronul fermei Mitre, Martin află unde erau, şi veni după ei cu *Augusto*. Cei patru fugari stătură ascunşi la Los Témpanos până la venirea iernii. După ce căzură primele ninsori o luară spre frontieră peste câmpurile fermei La Jerónima, prin nişte trecători pe care nimeni până atunci nu îndrăznise să le străbată, nici în toiul verii. Doi dintre ei rămaseră în zăpadă. Torrén cu celălalt tovarăş al lui ajunseră în Chile după un drum de patruzeci şi cinci de zile în care străbătură o distanță doar de şase leghe. Rămaseră cinci ani în Chile. Când se întoarse la Los Témpanos Torrén, ferma începuse să ia un aspect mai înfloritor, cu un *rancho* nou şi o sală de mese încăpătoare pentru peoni, cu şopronul de bârne şi tablă de două ori mai mare ca cel dinainte, cu o căsuță de cărămidă pentru Martin. Făcuseră cuşti pentru câinii de pază şi pentru cei necesari la vânătoarea de pume, țarcuri noi, cotețe, şopron pentru vacile de lapte, un mic atelier de fierărie şi tâmplărie. Pădurea de *fiires* era gata îngrădită. Peste pârâu construiseră un pod suspendat de sârmă şi scânduri pentru oi, şi puseseră deja temelia altui pod mai solid pe unde să se poată trece călare. Dar ceea ce era mai frumos la Los Témpanos era *quinta* sa: cărărui curate, straturi plivite, pomi fructiferi, brazi mici, perdelele de plopi şi eucalipți. Totul era opera lui Murangunic. Iugoslavul le făcuse pe toate trudind zi de zi, ceas de ceas. Toată viața îi era închinată de acum acelor hectare de pământ. Prinsese rădăcini şi i-ar fi fost foarte greu să se smulgă de acolo.

4.

Lunile de rebeliune nu reuşiseră să scuture apatia puțin cam fatalistă a lui Murangunic. Privea şi tăcea, fără a-şi schimba expresia blândă a ochilor, şi când îl duseseră spre groapă, mersese cu un pas greoi, ca de bou, fără a se opri să privească în urmă. Văzându-i chipul nepăsător, fața bucălată de păpuşă de carton, nimeni nu s-ar fi gândit că, dintre toți cei care se aflau la Los Témpanos, tocmai el era cel care avea mai multe omoruri pe conştiință. În timpul celor patru ani de război fusese la fel ca ceilalți, o unealtă ucigaşă. Otrăvurile războinice nimiciseră pentru un timp sub uniformă omenia ce-o adusese cu el din sat, dar faptele îi chinuiră mai pe urmă sufletul tot restul vieții. Doi oameni muriră de mâna lui şi o bătrână vânzătoare de halva care căzuse la pământ cu un trosnet de oscioare frânte şi un pârâit de piele veche, sfâşiată de oțelul baionetei. Toate amintirile sale din război se învârteau în jurul împuşcăturii de grație pe care o trăsese într-un civil executat în timpul unor represalii, a imaginii nedesluşite de fântâni otrăvite şi a pachețelelor acelora de halva pe care le vindea țăranca sârboaică cu vocea ei slabă şi dogită, cu mâinile noduroase, cu craniul pleşuv, cu pielea nasului şi a urechilor scorojite de bătrânețe...

Era în timpul ocupației unui sat cucerit unde mai rămăseseră, după cât se părea, doar civili inofensivi, bătrâni şi copii care îi priveau, când treceau, cu ochi crunți, bătrâni şi copii care ascundeau în privirea lor cruntă o ură de moarte față de invadator. Şi soldații falnici cu căştile de oțel şi cu armele lor strălucitoare mureau în chipurile cele mai stranii. Era o moarte care îi pândea din umbră, care se furişa printre ei, nevăzută, şi de care nu puteau scăpa nici cu urletele cele mai groaznice. Murangunic se apropiase de fântână, însetat. Îşi lăsă casca pe marginea fântânii şi scoase găleata trăgând de funie. Năduşea tare de tot. Îşi umpluse deja cănița de zinc.

Şi-o ducea la gură. În acel moment un sergent se apropie de fântână. Era însetat ca şi el. Murangunic luă poziția de drepți şi îi oferi cănița lui de zinc plină ochi. Sergentul o luă, recunoscător:

— *Prosit*!

Şi o goli pe nerăsuflate.

Când luă cănița ca să bea şi el, sergentul căzu grămadă la pământ.

Murangunic povestea lucrurile acestea tovarăşilor lui de la Los Témpanos, rotindu-şi ochii. Repeta mişcările lui şi le imita pe cele ale sergentului, umblând de la un perete la altul pe podeaua sălii de mese. Tot trupul lui pătrat se cutremura de groază când ajungea la sfârşit: pieptul lui pătrat, genunchii lui pătrați, capul lui pătrat, obrajii lui de carton trandafiriu. Repeta salutul militar pocnind din călcâie, ridicând brațul şi încremenind aşa, cu o măiestrie căpătată în cei patru ani de serviciu militar. Gesturile acelea marțiale pe care le executa cu o rigiditate teutonică contrastau puternic cu semnele de tragedie care i se perindau pe fața blândă de țăran dalmat. Când se arunca la pământ cu toată greutatea trupului său, peonii râdeau de foarte puține ori; şi paharul se rostogolea pe jos o dată cu el, pentru că îşi amintea aceste întâmplări doar după ce bea zdravăn, când se adunau cu toții la sărbătorile naționale sau după ce se termina tunsul şi înfieratul vitelor.

Cu bătrâna sârboaică, vânzătoarea de halva, îi fu dat să procedeze într-un fel mai hotărât, de neuitat. Era cu patru soldați din aceeaşi companie cu el. Cumpărau halva de la o bătrână mărunțică, îmbrăcată în negru, neînsemnată. Cumpărară, şi bătrâna le luă banii cu vârful degetelor, privind în altă parte. Auziră goarna sunând adunarea. Mâncară în grabă, lacom. El nu stătea prea bine cu stomacul – o diaree care nu-i mai trecea de la venirea în satul acela trist, dar mâncă şi el; de mic îi plăcea halvaua, de când mama lui o împărțea cu zgârcenie între el şi frații lui în bucătăria țărănească, la întoarcerea de la biserică. Intrară repede în formație pentru a ataca un grup de franctirori care se

ascundeau pe un deal din apropiere. Pe deal doar pietre, copaci, garduri vii ale micilor loturi de pământ care se eşalonau în pantă. Trebuia să fugi spre culme pe spații descoperite, până ajungeai la adăpostul gardurilor sau al micilor accidente de teren. Trăgeai cu mauserul, schimbai încărcătoarele şi iar te ridicai să fugi spre adăpostul următor. Câte un glonț care venea de sus şuiera uşor printre detunăturile surde ale mauserelor companiei şi se auzea uneori zgomotul strident al glonțului turtindu-se de pietre. Murangunic simțea nişte crampe nu prea dureroase, dar care îi răscoleau cu putere intestinele, încât nu se mai putea stăpâni. Fu nevoit să-şi lase arma jos la primul adăpost şi îşi coborî pantalonii. Era o ruşine. Vor râde de el. Dar n-avea încotro. Şi îi trase iar pe el privind în jur, uitându-se dacă îl vedea cineva. Îşi încheie cureaua, luă mauserul. La adăpostul următor, unul din tovarăşii lui se zvârcolea pe jos, cu coatele în pieptul stomacului. Avea chipul verzui ca de cadavru, şi prin ochii lui bulbucați ca nişte bile mici de sticlă neşlefuită viața se scurgea cu fiecare minut.

— Eşti rănit? îl întrebă întinzându-se lângă el.

— Nu, răspunse celălalt. Otrăvit... mor... halvaua...

În dreapta, la vreo douăzeci de metri depărtare, după un gard de piatră, altul din cei patru care mâncaseră halva cu el, se zvârcolea pe jos. Murangunic simți iar crampele nu prea dureroase, şi iar nu se putu stăpâni. Fu nevoit să-şi lase din nou pantalonii. Puse bidonul căptuşit cu pâslă în mâinile tovarăşului său; nu putea să facă nimic mai mult pentru el. Vedea în depărtare venind brancardierii care îl vor ajuta. Îşi luă arma ca să meargă înainte. Şi atunci înțelese. Tovarăşii lui erau otrăviți, dar pe el îl salva diareea pe care o avea. Otrava circula prin intestinele lui fără a vătăma organismul.

Înainta mai departe din adăpost în adăpost, oprindu-se doar cât avea nevoie, cu arma în mână, dar nu mai trăgea şi nu mai schimba încărcătoarele. Nu se mai uita de fiecare dată dacă ceilalți îl vedeau. Avea grijă doar ca, la fiecare adăpost, să repete evacuările care îi salvau viața.

Franctirorii trecuseră pe alt deal. Diavolii aceia dispăreau întotdeauna aşa, fără a lăsa în urmă o pată de sânge. Căpitanul ordonă să se sune încetarea focului. Era necăjit: se alesese cu şase morți, doi muribunzi şi trei răniți din hărțuiala aceea stupidă. Dintre tovarăşii lui Murangunic, doi muriseră, iar ceilalți doi nu mai puteau s-o ducă mult. Din toți cinci scăpa doar el.

Un detaşament rămase pe culmea dealului, iar ceilalți militari se odihneau la poale. În grupuri, câte doi, unii singuri. Mulți îi înconjurau pe morți sau pe răniții care zăceau pe jos sau pe tărgi şi care urmau să fie evacuați. Murangunic fu nevoit să se ducă iar în adăpostul lui şi ieşi o clipă mai târziu, încheindu-se cu grijă, fără nici o grabă, ținându-şi la subsuoară arma cu baioneta bine înfiptă în țeava.

Se va duce să vadă dacă ceilalți tovarăşi mai trăiau. Se îndreptă într-acolo. Cu stomacul o ducea la fel ca înainte: avea dureri nu prea mari, dar în fiecare moment simțea nevoia violentă, nestăpânită. Dar, ce vedea acolo în depărtare? Da, era chiar ea! Se distingea silueta ei neagră, măruntă, neînsemnată, la vreo sută de metri depărtare, într-un grup de soldați care se odihneau într-o cută a dealului. Printre uniformele kaki, mica pată neagră se mişca asemeni unei umbre tremurătoare. Şi-ar fi ridicat arma spre ea ca să-i trimită în trup un glonț sau două, dar era periculos: putea să-i nimerească pe ceilalți. Înşfăcă turbat puşca şi o luă în pas alergător. Deşi îl cuprinsese iar nevoia violentă de a se opri, continuă să fugă. Ajunsese aproape. Bătrâna dispărea uneori pe după umerii lați ai bărbaților. Se apropia de câte unul şi oferea marfa ei cu gesturi mici, pline de nelinişte.

— Halva, *mein Herr*, halva...

Stăruia pe lângă fiecare, se apleca peste coşul ei cu drag, ca şi când s-ar fi dăruit toată, şi scurtele mişcări pline de ardoare atunci când se apropia erau ca nişte spasme ale patimii care o făceau să se lipească de ceilalți, ca să nu plece nici unul, ca toți să cumpere, ca toți să mănânce halvaua cea

bună. Era un lucruşor de nimic printre oamenii aceia mari, printre căştile acelea de oțel; un mănunchi de oscioare dislocate care se clătinau printre faldurile hainelor negre. Dosul mâinii slabe care sprijinea pe creştet coşul era plin de scamele unei eczeme cenuşii ce îi cuprindea şi fruntea şi jumătate din capul chel care rămânea descoperit când îi luneca pe ceafă basmaua neagră şi decolorată. Cealaltă mână descărnată era desfăcută, lipită de piept, şi nu-i păsa când i se strecurau printre degetele răsucite ca nişte vrejuri monedele pe care le primea fără să le numere şi fără să le privească. Şi se auzea mereu vocea slabă şi hodorogită, neobosită, care repeta cuvintele ispititoare:

— Halva, *mein Herr*, halva bună...

Sub gaura slută a gurii, falca se mişca, molfăind cuvintele, de parcă era gata să cadă. Toată fața îi era alcătuită din oase pe jumătate desprinse care se opinteau să iasă de sub pielea uscățivă, să cadă. Osul nasului şi urechile erau părțile care suferiseră cel mai mult acțiunea distrugătoare a timpului, încă un om întindea mâna spre coş când sosi Murangunic în pas alergător, cu baioneta înfiptă. Otrăvurile războinice îi clocoteau în cap şi în piept. Fără a se opri împlântă baioneta în faldurile hainelor negre. Oțelul vibră cu un foşnet de piele veche sfâşiată şi de oscioare frânte. Falca desprinsă bolborosea mai departe cuvintele care nu se mai auzeau:

— Halva, *mein Herr*, halva bună...

Fața nu se clinti. Era îndreptată şi acum spre client, insinuantă, ca să-l ispitească în acest ultim moment, ca să-l convingă să mănânce halvaua gustoasă. Murangunic se opri şi îşi mai înfipse o dată baioneta în faldurile hainelor negre. Coşul rămase o clipă pe creştetul care se apleca, sprijinit de oscioarele brațelor, ca pentru a-şi servi clienții ultima oară, apoi se rostogoli şi el peste grămada de haine printre cutele cărora abia se zărea o parte din țeastă acoperită de scame cenuşii. Murangunic lăsă arma jos şi fugi spre un loc ferit.

Cu trecerea anilor, când, după ce bea zdravăn, comenta printre peonii adunați roată această întâmplare, iugoslavul

făcea risipă de atitudini şi gesturi pentru a înlocui astfel lipsa de cursivitate a limbii spaniole pe care o vorbea slab. Când ajungea la momentul în care o lovea pe bătrână, imita mişcarea de a înfige baioneta, întinzând braţele şi împungea aerul cu putere, ca atunci când vrei să arunci departe o găleată cu apă. Şi imita gesturile întotdeauna de două ori, încruntându-se sălbatic şi luându-şi masca de marţialitate teutonă căpătată în cei patru ani de război. Dar masca se risipea curând scoţând la iveală pe ţăranul dalmat care simţise încă de atunci în suflet apăsarea îngrozitoare a acelui minut din existenţa sa care îi schimbă drumul întregii vieţi. Nimeni nu râdea când se ghemuia pe jos în postura lui ridicolă, ţinându-se de marginea mesei de stejar; şi când se apropiau momentele tragice, ochii tuturor peonilor erau aţintiţi la el. Celestino, glumeţul incorigibil care se angajase la Los Témpanos mult mai târziu decât el, îşi alunga uneori propria sa îngândurare spunându-i pe ton zeflemitor: „*Gringo* mincinos! Ne minte cu poveşti de cine ştie unde ca să nu putem verifica dacă-i adevărat sau nu". Pupilele peonilor îşi pierdeau neclintirea, se învârteau o clipă dezorientate şi se aţinteau iar asupra lui Murangunic sorbindu-i mai departe cuvintele, gesturile, mişcările.

Avusese ghinionul de a face doar război de ariergardă. Jucase rolul de câine păzitor în teritoriile ocupate, şi caracterul lui a avut de suferit de pe urma acestei activităţi atât de îndepărtată de eroismul clasic. Dacă ar fi avut norocul să ia parte la luptele de pe front, o decoraţie de bronz ar fi fost de ajuns să-i umple pieptul de mândrie pentru tot restul vieţii. Şi atunci întorcându-se la Braza ar fi putut lucra în via tatălui, preţuit de toţi, dar priveliştile acelea de sate ocupate, de execuţii şi de otrăviri, se prinseseră de sufletul lui ca un ulcer. După terminarea războiului, s-a îmbarcat fără ţintă pe un vapor grecesc, ca să uite, şi după naufragiu, a venit la lacul Argentino angajându-se la Stipecic şi a trecut apoi la Los Témpanos, unde s-a înrădăcinat pentru tot restul vieţii sale. Hotărât, Murangunic era un predestinat. Tocmai

terminase să împrejmuiască *quinta* când răsculații îi smulseră din Los Témpanos; după cât se părea pleca fără să mai ajungă să-şi revadă copăceii care se iteau deja timizi peste gardul de bârne. Plantele acelea delicate în care-şi pusese toate speranțele se uscară în mare parte. Le sădi iar la întoarcere, şi se mai ofiliră câteva, dar el planta, planta neobosit. De la venirea lui la Los Témpanos, de la primele lui căzături de pe cal, totul îl lega de munca aceea de a zgâria pământul, dar întâmplările îi erau potrivnice procesului de împământenire care caracterizează marea majoritate a compatrioților săi. Ajunse să vorbească destul de bine spaniola, stăpânea un număr mare de idiotisme şi de proverbe creole, iubea regiunea lacului de parcă s-ar fi născut acolo, dar era cu toate acestea strâns legat de trecut prin amintirile lui. Şi lăsa mereu impresia că pluteşte peste oameni şi lucruri fără a-i atinge, mereu la marginea celor ce îl înconjurau.

Nu avea tăria acelor iugoslavi din Dalmația care au întemeiat atâtea ferme înfloritoare de la lacul Fagnano până la Rio Negro; era plămădit dintr-un aluat mai moale, dar ajunse în cele din urmă un bun *quintero*, un adevărat *quintero* patagonez. Îşi dărui ce avea mai bun luptei împotriva vântului; era mare nevoie să apere *quinta* de acest duşman neînduplecat. Şi caracterul lui ajunse să se modeleze în cele din urmă în pas cu această luptă inegală făcută din aşteptări şi lovituri brutale, din viclenie şi răbdare. Trebuia să aperi planta plăpândă de uraganele care o scuturau, care o zgâlțâiau până o smulgeau sau până când o condamnau la rahitism sugându-i umiditatea şi sevele dătătoare de viață; şi împletea palisade solide de câte patru sau cinci metri înălțime, cu crăpături prin care să treacă vântul, îmblânzit, ajuns un zefir uşor. Dar când te aşteptai mai puțin, ziua sau noaptea, uraganul smulgea palisada şi plantele firave pe care trebuia să le ocrotească. Când adăpostul nu era perfect plopii creşteau tremurători şi piperniciți, eucalipții îşi întindeau coroana ca anghinarele sălbatice bătrâne, îndreptându-şi

crengile aproape desfrunzite în toate direcțiile iar pinii ajungeau după douăzeci de ani cât un copac de trei ani din Misiones.

Era anevoioasă lupta cu un duşman atât de puternic; trebuia să te pitulezi, să-l studiezi, să-i găseşti punctul slab. Ar fi fost inutil, ar fi fost o adevărată sinucidere să-l înfrunți nebuneşte, cu ochii închişi. De aceea Murangunic se obişnuise ca şi în relațiile sale cu oamenii, să se poarte prudent, ca şi când s-ar fi luptat cu vântul. Şi era îndatoritor cu toți, dar nimeni n-ar fi putut să vadă nici măcar o umbră de linguşire în amabilitatea lui exagerată. De când Biguá fusese avansat supraveghetor, îi spunea domnule, şi le vorbea cu dumneata tuturor tovarăşilor săi, în afară de grăjdar. Mulți ani după venirea lui la Los Témpanos îşi pierdu într-o noapte furtunoasă şapca lui cazonă, strălucind de jeg, pe care o păstra de la plecarea din Austria; o înlocui curând cu una asemănătoare cumpărată de la un negustor ambulant. Era tot o şapcă, nu prea uzată, din cele folosite în cazărmi de tinerii turci din epoca lui Kemal Atatürk.

Cu vremea în Murangunic se trezi pasiunea pentru săpături şi descoperea mereu urme ale raselor indigene care populaseră regiunea lacurilor. În primul an petrecut la Los Témpanos, când încă nu-şi terminase harponul din vertebră de balenă, găsi o vatră săpând în grădină, şi dragostea pentru descoperirile arheologice se dezvoltă în ei pe măsură ce creştea vocația sa pentru plantatul arborilor, al verzelor şi al morcovilor. Sufletul nu-i putea rămâne nepăsător în fața primelor săgeți autentice care îi aminteau jocurile copilăriei; în afară de aceasta mai dăinuiau în el reacțiile provocate de ororile la care fusese de față în anii de război şi ciocnirea acestor sentimente atât de opuse îi trezi în suflet dorința puternică de a cunoaşte armele indigene. Cu timpul ajunse să aibă un uimitor fler în descoperirea unor asemenea vetre şi întotdeauna recolta din fiecare o mulțime de săgeți folosite, piulițe sparte şi cioburi din vase de argilă. Sărbătorile şi le petrecea cercetând râpele. Găsea indicii sigure în culoarea

păşunii şi a pământului, în direcția vântului şi în gustul apei. Citea pe stânca înnegrită de fum cu mulți ani în urmă, în pietrele de pe culme care ascundeau „comoara îngropată”, în direcția pe care o aveau grămezile cu bălegar de alpaca depus cu grijă de turmă, în carierele de piatră pentru săgeți şi *boleadoras*. Urmele care pentru alții erau şterse de timp erau limpezi pentru el. În singurătățile acelea cu piscuri şi defilee pustii, care se prelungeau până în Pacific, Murangunic descoperea urmele oamenilor care trăiseră pe aici cu mulți ani înainte ca albii să bănuiască existența acestor regiuni ciudate.

Ştia că săgeata cutare ucisese o alpaca sau o iapă sălbatică, cealaltă un iepure, sau o dropie, o rață, un *huemules*. Recunoştea vârsta vetrei după culoarea tăciunilor îngropați, după cojile de ouă de struț, după starea oaselor sau a resturilor de piele. Când indianul smulgea săgeata din rana prăzii, ieşea doar vergeaua. Vârful săgeții rămânea aproape întotdeauna în carne sau înfipt în pământ, ca să îmbogățească țărâna cu pana nevăzută care scria istoria acelor popoare nomade; zimții mărunți ai proiectilului fuseseră distruşi, vârful lui atât de ascuțit rupt sau ştirbit şi nu mai avea valoare pentru indian. Era mai bine să folosească de fiecare dată unul nou, din cele făcute în timpul lungilor luni de iarnă. Omul îşi punea în această artă toată dragostea şi personalitatea lui. În timpul ultimelor secole au început să folosească sticlele aruncate pe plajă de naufragii, şi aici se vedea şi mai clar măiestria artistului. La puținele care se păstrau întregi, vârful era atât de subțire încât părea ireal, şi avea ca scop doar să înțepe pielea sau penele; cele două tăişuri se prelungeau la capăt prin două aripioare neregulate care aveau fiecare forma ei specială pentru a despica aerul şi carnea.

Dar zimții, microscopicii zimți de ferăstrău pe care vârful săgeții îi avea pe toată suprafața... Acesta era adevăratul poem de maestru! Aveau o formă specială, indiferent dacă erau aproape sau departe de vârf, pe margini, sau pe

aripioare, şi fiecare zimţişor avea o înclinaţie precisă ca să-şi poată îndeplini cât mai bine menirea. Şi totul se făcuse prin izbire, lovind suprafaţa casabilă a pietrei sau a sticlei cu o siguranţă absolută; un tremur cât de mic al mâinii, o tulburare provocată de vreo emoţie oarecare era de ajuns ca să strice, să distrugă munca de mai multe zile, sub corturile acoperite cu zăpadă. Era admirabil lucrată şi baza vârfului de săgeată, mai ales acolo unde era legată cu vână de alpaca de vergea ca să formeze un singur corp cu restul săgeţii; ca să pătrundă adânc în carne trăgând după ea întreaga vergea de lemn era nevoie ca totul să formeze o suprafaţă netedă ca oţelul, şi cureluşa de piele trebuia să acopere scobiturile pietrei cu cea mai mare precizie.

Uneori săgeata era destinată duşmanului, rivalului sau omului alb, şi atunci era şi mai desăvârşită: de ea îi atârna viaţa, şi ura aceea pură de nomad înflorea în piatră într-o operă de artă care dispărea o dată cu duşmanul.

Când ferma se dezvoltă şi mai mult, Murangunic avu o cameră pe care o împărţea cu bucătarul. Izbuti să-şi instaleze acolo un mic muzeu pe o policioară care se întindea de la un perete la altul, la doi metri de podea. Avea pe ea piuliţe ciobite, oase de tot felul, o bucată din piele de megateriu, minereuri din cordilieră, multe varietăţi de cristal de stâncă, două arcuri, vergele de săgeţi, o pereche de *ojotas*{94}. Colecţia sa de vârfuri de săgeţi era pe perete: cinci cartoane acoperite cu multe sute de pietricele de toate culorile, aşezate simetric în şiruri drepte sau curbe. Când te apropiai, vedeai că pietricelele erau săgeţi gingaşe de forme şi mărimi diferite, tăiate în roci de culorile cele mai variate. Pe poliţă erau întotdeauna îngrămădite vârfuri de săgeţi neclasificate, rod al ultimelor lui hoinăreli şi câteva harpoane făcute din vertebre de balenă. Acestea din urmă nu erau de prin partea locului ci fuseseră găsite cu opt sau zece leghe mai departe, dincolo de La Jerónima, pe câmpiile care se întind lângă Paine, şi

proveneau fără îndoială din canalele arhipelagului, unde mişună peştele mare.

Câteodată Murangunic alegea un vârf de săgeată din cele pe care le avea în buzunar şi spunea arătând o dungă latã, albă care tăia la aceeaşi înălțime culmile grupului de dealuri pitulate în dreapta lacului:

— Marmora din această săgeată a fost scoasă de acolo. E la fel.

Sau arăta alta cu reflexe opace de mică, spunând cu multă siguranță:

— Piatră ca asta găseşti doar sus, lângă gheţar. De-acolo e. Atingea cu piciorul un bolovan mare rotunjit şi şlefuit de ape, dintr-o marmoră trandafirie; apoi alegea o săgeată dintr-o marmoră identică, gingaşă ca o petală de trandafir. Şoptea:

— Cariera trebuie să fie pe undeva, dincolo de trecătoarea C*aranchos*. Am s-o găsesc eu.

Mai avea o pietricică neagră, cât unghia, de o formă nedefinită, cu însuşirea de a tăia sticla de parcă ar fi tăiat hârtie. Spunea că e diamant negru şi că, în ziua în care va reuşi să descopere locul de unde provenea, va avea suficienți bani ca să cumpere de la guvern toate pământurile din jurul lacului Argentino şi să dăruiască o fermă fiecăruia din tovarăşii lui de muncă.

Avea pietre de culoarea vitriolului, în care bucățile de cupru sau alte minerale păreau că se găsesc în stare pură, încrustate ca nişte solzi strălucitori. Din locul unde se năruise o parte dintr-o prăpastie, din cauza unei avalanşe, scosese un cărbune moale, sfărâmicios, de culoare cenuşie, care mai păstra între foi nişte frunze de stejar pe jumătate pietrificate ce se sfărâmau cu un zgomot sec. Martin îi spuse că acesta era cărbune încă verde care mai avea nevoie, până la maturizare, de vreo trei sute sau patru sute de mii de ani; el îl ascultă respectuos pe patron, dar mult timp se îndoi de adevărul afirmației.

În fiecare duminică, atunci când nu-l oprea zăpada, pleca păşind rar, cu şapca dată pe ceafă, cu centura lui latã de

piele lăsată pe burtă, cu nişte pantaloni foarte vechi pe care nu-i mai putea îmbrăca în *quinta*. Şi pe umăr sapa mică pe care o folosea la plivit varza. Lăsa să-i lunece privirea de vizionar peste piscuri şi văi, peste ierburi şi copaci, Căutând în cutele munților surâsul limpede al vreunei comori de vis. Şi se întorcea de fiecare dată cu o recoltă bogată de himere copilăreşti şi de voioşie sănătoasă.

În ochii peonilor, pasiunea aceea pentru săgeți şi oase apărea ca ceva copilăresc. Celestino spunea când îl vedea plecând:

— Ia uită-te la *vizcachón*[95]: iar a pornit-o haihui, la scurmat printre pietre, ca să-şi aducă gunoaie de-alea de ale lui la vizuină. Într-o zi o să-l găsească cineva cu burta în sus, cu doi *caranchos*[96] pe frunte.

Câte unul îi răspundea:

— Ce-ai cu el, măi bondocule, lasă omul să-şi facă cheful! Pe noi ce ne priveşte?

Ñato Biguá îl lăsa să plece fără a-şi da vreo părere şi fără a gândi ceva despre el; era ceva cu totul şi cu totul inferior tipului de om care merita stima lui. Un om care se scoală cu noaptea-n cap, pleacă pe jos şi umblă până noaptea de colo, colo ca să adune pietricele, nu merită osteneala să te ocupi de el. Era ca şi când ar fi zărit un iepure în izlazul mânjilor sau un şobolan în şopronul de tuns. Măcar de-ar fi plecat călare, i s-ar fi putut ierta orice ciudățenie, dar aşa...

Şapca armatei turceşti nu avea furnituri atât de tari ca cea dinainte, şi începu să se turtească din ce în ce din cauza loviturilor, a jegului, a zăpezii care se aşternea şi se topea pe ea. Cu vremea îşi pierdu de tot forma şi ajunse un fel de bască de culoare nedefinită.

5.

Los Témpanos împlinise douăzeci de ani. Copacii din *quinta* aveau cinci sau şase metri înălțime. Chirpiciul dispăruse din toate construcțiile. Până şi cotețul de găini era din piatră. Varul îl procurau de la fermă, folosind nişte zăcăminte de piatră descoperite de Murangunic. Formând o singură masă, se găseau blocuri de alabastru atât de mari, încât se ardeau cantități uriaşe în cuptor. Nisipul se găsea din belşug în părțile peste care trecuse vechiul ghețar, un nisip atât de fin, încât îl puteai folosi la tencuit, uneori fără a mai fi nevoie să-l cerni, cât despre pietre pentru ziduri, aveau acolo suficiente pentru a reconstrui Europa. În şopronul de douăzeci pe cincizeci, maşina cu şase foarfece putea să tundă o mie de animale pe zi, şi sub acoperişul lui încăpea lesne toată lâna tunsă în două zile.

Martin era mulțumit de ceea ce înfăptuise în cei douăzeci de ani de muncă neîntreruptă. Nu avea de ce să se plângă. După insuccesele din primii şapte sau opt ani, lucrurile se statorniciră. Mai primi şi mai târziu lovituri grele, dar o dată bine proptit îndura mai uşor loviturile. Avu de trecut prin ierni aspre, ani în care lâna şi batalii se vindeau aproape pe nimic sau prin epidemii. Fără consecințe prea mari, în anul ’38 a avut o pierdere destul de însemnată. Îi muriră în felul cel mai stupid cele şapte sute şi ceva de oi care păşteau într-o parcelă de pe podiş: una din ele fugi de-a lungul unei cute de pământ care ducea în prăpastie şi căzu în ea. O urmă alta, şi apoi alta, şi alta, şi alta, cu spiritul acela gregar cu care se grăbesc unele după altele, pe un singur rând, atunci când se aruncă în prăpastie. Şi alergară aşa una câte una în salturi mici, căzând în prăpastie de la cincizeci de metri înălțime. Când sosi în galop unul din peoni, mai rămăseseră doar foarte puține; şi aceste câteva se grăbiră încă şi mai tare să se arunce în prăpastie, speriate de duduitul copitelor calului. A

doua zi jupuiră şapte sute optzeci de oi la poalele prăpastiei. Dar nenorocirea nu vine niciodată singură. După câteva zile Martin plecă la Cerro Guido să cumpere oile de care avea nevoie ca să le înlocuiască pe cele pierdute. Şi îi muriră iar mai mult de o mie, otrăvite la Laguna Amarga. Erau animale crescute la ferma La Explotadora, şi ştiau foarte bine că apa aceea nu era bună de băut; trecuseră de multe ori pe acolo şi chiar păscuseră în câteva ierni prin defileul acela; dar Martin le aducea de la păşunile de vară, după ce încheiase târgul, şi una din ele se apropie să se adape, amețită de oboseală şi de sete. Văzând-o alta o imită, şi celelalte făcură şi ele la fel, cu prostia lor obişnuită. Martin le gonea din galopul calului cu cei doi peoni şi cu câinii care îl însoțeau în *arreo*, dar oile se îndepărtau puțin, şi se întorceau imediat la apă, băgându-se chiar şi printre picioarele cailor. În mai puțin de două ore, pe locurile pline de iarbă din jurul lagunei, zăceau o mie cincizeci de oi.

Şi Martin îndrăgise animalele acelea, atât de nătânge încât aveau nevoie de o supraveghere continuă, de o îngrijire plină de blândețe ca să producă din belşug. La cea mai mică neglijență se pierd, se scurg printre degete, dispar, mor dintr-o cauză sau alta. Oaia se lasă omorâtă fără a se apăra. E nătângă, sărmana de ea, ca orice animal care este deosebit de folositor celorlalți. Când începea să ningă încet şi nu mai puteau ajunge la păşunile de pe podiş, se cățărau pe versantele aproape drepte ale râpelor şi dealurilor, prin locurile unde zăpada nu se aşternea prea mult. Dar ningea mai departe, şi se ştergeau cărările pe care le făcuseră chiar ele când suiseră; şi nu mai îndrăzneau atunci să coboare pe pereții aceia aproape perpendiculari şi rămâneau acolo sus, tremurând de frig, cu riscul de a muri într-o singură noapte. Trebuia să te cațări cu multă băgare de seamă pe pietrele acelea şi să le dai jos una câte una, ca şi când ar fi fost nişte lucruri neînsuflețite. Era o muncă titanică. De multe ori puteau fi văzute sute de animale atârnate aşa, parcă printre nori, şi munca dura atunci mult timp; în aceste cazuri, se

mărea cu fiecare zi numărul pieilor care se transportau în timp ce râpa rămânea stropită de petele purpurii ale trupurilor jupuite.

Dar oile din Los Témpanos aveau un stăpân care ştia să le ocrotească. Cu vederea lui bună, Martin folosea foarte rar binoclul, deşi îl lua întotdeauna când pleca, împreună cu pistolul şi încărcătoarele, ca să le dea exemplu peonilor. În iernile cu ninsori mari, el vedea cu ochiul liber semnele abia perceptibile care indică locurile unde au fost întroienite oile; bietele animale se opreau, țepene de frig, la poalele unei râpe, iar zăpada le acoperea puțin câte puțin, şi nu se asfixiau doar din cauza acelor hornuri care se formau deasupra capetelor lor, o dată cu respirația caldă. Martin descoperea în depărtare aburul uşor care ieşea din hornuri, şi nuanța gri-perlă a micilor orificii cu pereții de gheață care apăreau pe stratul de un alb imaculat al zăpezii afânate. Nu avea nevoie să se apropie prea mult ca să-şi dea seama dacă era vorba doar de patru sau cinci animale, sau de o turmă mare; şi după caz, le dezgropa singur sau pleca după ajutoare la fermă. După ce le salvai pentru moment, trebuia să ai foarte multă grijă de ele, pentru că oile erau într-un asemenea hal de slăbiciune că mureau foarte multe după dezgheț, în timpul fătatului; şi cele care scăpau nu aveau aproape niciodată destul lapte ca să-şi hrănească mieii. Dar oile acelea nătânge asigurau existența fermei. Doar cu lâna pe care o dădeau în fiecare an la tuns, se plăteau toate cheltuielile. Şi din când în când, dacă pumele nu făceau pagube prea mari, se mai putea vinde câte un lot de batali şi de oi bătrâne. Toate celelalte erau pentru consum: păsările, *quinta*, porcii, iar juncanii care nu se tăiau sau nu erau îmblânziți ca să fie utilizați ca boi nu prea aduceau foloase, căci le trebuia între şase şi opt ani să ajungă la o greutate bine plătită.

Un singur lucru din Los Témpanos aducea pagube în fiecare an: *chacra*[{97}]. Torrén spusese de multe ori: „Mama mă-si, distracția asta de *chacra* ne costă mai scump ca dracu!”

Totuşi Martin studiase pe-ndelete toate amănuntele înainte de a se lua de piept cu acele o sută de hectare de vale pe care el vru să le transforme într-un lan înfloritor. Dar calculele lui erau sortite de la început eşecului şi toate strădaniile sale se izbiră de un capriciu, de o anomalie a naturii. Valea nu era formată dintr-un pământ obişnuit: toată concavitatea mărginită de prăpăstii abrupte fusese înainte albia unui gheţar dispărut cel mult cu două sau trei sute de ani în urmă. Striaţiile săpate prin frecarea maselor de gheaţă încă se mai vedeau ca nişte răni proaspete, datând de puţine secole. Martin cercetase cu atenţie toate accidentele terenului. Râul avea multă apă de la dezgheţuri, tocmai vara, când era mai mare nevoie de irigaţie. Nu i-a fost prea greu să construiască un stăvilar rustic în apropiere de cascada cea mare, şi să îndrume apa pe povârnişul muntelui cu puţină cheltuială, săpând un şanţ. Doar pe o lungime de o sută de metri povârnişul era drept; acolo construi din bidoane desfundate de câte douăzeci de galoane o ţevărie care se sprijinea pe grămezi de piatră. Ridicată la un metru, apa putea să ude toată valea. Terenul era nivelat de parcă o generaţie întreagă de titani l-ar fi netezit, pregătindu-l pentru el. Pretutindeni erau adâncituri perfect orizontale pe unde apa putea să curgă din belşug, obţinându-se o irigaţie perfectă. Chiar şi şanţurile de irigaţie secundare se puteau face uşor: întreaga vale era brăzdată de albii străvechi şerpuind în toate părţile sau de mătcile unor râuri dispărute. Viroagele erau mărginite de rămăşiţele cărate cândva de apele care veniseră din munţi, şi era uşor să le transformi în şanţuri de irigaţie şi în canale perfecte. Era imposibil să găseşti o topografie mai potrivită pentru irigaţie. Natura fusese darnică până şi cu detaliile cele mai originale. Într-o parte a văii, aproape în faţa deluşorului de gresie, era o adâncitură rezultată dintr-o prăbuşire a povârnişului. Gheţarul smulsese o bucată din munte şi îl târâse până pe malul lacului, iar golul lăsat în stâncă era înconjurat din toate părţile de prăpăstii şi steiuri. Avea doar o intrare cât să poată trece un car, spre nord, spre ţărmul

stâncos de la margine, iar interiorul forma o suprafață netedă mare cam de o sută de metri pătrați; nici o singură pală de vânt nu putea ajunge acolo de nicăieri. Era ca o curte liniştită a unei mânăstiri uriaşe. Locul acela era ideal ca să laşi grămezile de lucernă să se usuce la soare, şi să clădeşti căpițele. În această Patagonie în care vânturile nu lasă să se usuce ca lumea grămezile de lucernă de curând cosită şi în care mulți sunt nevoiți să-şi părăsească terenurile cultivate cu lucernă, sleiți de lupta cu cicloanele, descoperirea unui asemenea loc era o adevărată binecuvântare cerească.

O sută de hectare irigate! Ar fi fost minunat. Parcele mici de câte trei hectare mărginite de un şir de plopi sădiți în linie dreaptă, trasă cu trăgătorul. Canale, şanțuri de irigație, porți de ecluză vopsite în verde. Ca o tablă de şah cu o sută de nuanțe diferite de verde. Triumful geometriei în mijlocul acelui haos de munți şi ghețari. Poemul unui fost student candidat la inginerie, scris cu mână de fier pe grumazul unei naturi virgine. Putea să crească în timpul iernii sute de juncani care în trei ani se vor îngrăşa cât alții nu reuşesc nici în opt ani păscând în pădure. Va înțărca mieii la trei luni, şi îi va trece la un regim de alimentație cu lucernă ca să-i vândă apoi la un preț record. Ce bogăție! Martin era încântat. Îşi puse în această operă întreg entuziasmul tinereții sale puternice, dinamice, şi opera începu să-i înghită consecutiv, unul după altul, anii vieții. Stăvilarul construit cu pietre trase de boi era dărâmat în fiecare an de avalanşele pricinuite de dezghețurile primăverii. Cei o sută de metri de țevărie deveneau o risipă de şiroaie care țâşneau prin locurile unde se îmbucau bidoanele desfundate; în zilele cu soare țâşniturile acelea formau o horbotă de curcubeie de toate mărimile dar pierderile de apă nu aveau importanță față de debitul torentului. În schimb multe bidoane se spărgeau din cauza presiunii lichidului şi pentru a le înlocui nu ajungeau cele golite cu prilejul scăldătorilor care se făceau de două ori pe an la fermă. Atunci trebuia să străbați distanțe enorme în căutare de bidoane goale, şi când începu scumpetea

pricinuită de războiul din ’39 – ’45, era aproape imposibil să le găseşti.

An de an, Martin trebui să răscolească împreună cu peonii lui mii de metri cubi de pământ şi pietriş, din ce în ce mai mult pietriş decât pământ. O muncă de furnici. După douăzeci de ani de luptă, reuşise să irige doar paisprezece hectare. Şi lucrările înghiţeau de multe ori o bună parte din câştigurile grase aduse de oile nătânge. Cumpără din Buenos Aires seminţe selecţionate de lucernă, de mei, de secară, de ovăz, de grâu. Făcu rost din Magallanes de soiuri bune de *ovillo* şi *miel*[98]. Lucerna răsărea întotdeauna minunat de bine, şi îi creşteau cele trei frunze din prima perioadă cu vigoarea cea mai promiţătoare. Creştea până ce acoperea tot pământul, dar înainte de a împlini anul, când ar fi putut să aducă vreun folos, începea întotdeauna să se ofilească, până se usca de tot. Era exasperant şi era un mister. Avea de toate: apă, soare, aer, din belşug. Chiar şi în lunile de iarnă era acoperită de un strat gros de zăpadă care ar fi trebuit să-i mărească rezistenţa. Martin nu găsea nici o cauză care ar fi putut să-i dăuneze. În fiecare an semăna alte plante furajere ca să nu sărăcească terenul. Ovăzul şi secara se dezvoltau foarte bine, şi rodeau aproape întotdeauna un spic care se putea folosi. Păşunile *ovillo* şi *miel* creşteau foarte repede, chiar când nu se deschideau porţile ecluzei. Grâul se cocea cam târziu, în februarie sau martie, şi îngheţul îl pălea în general în floare sau când spicul avea încă bobul de lapte. Toate prinseseră destul de bine în afară de lucernă. Şi lucerna era singurul nutreţ care putea compensa truda şi cheltuielile cerute de irigaţie. Era exasperant. Şi Martin cunoscuse în valea râului Santa Cruz mulţi coloni care obţineau în puţine zile de lucru terenuri cultivate cu lucernă care rezistau opt sau zece ani! O dată văzu cu mare mulţumire că unul din loturile mici de trei hectare trecuse de primul an al vieţii sale fără nici un necaz. Dădu drumul la apă din belşug, optimismul îl cuprinse iar şi-şi făuri cele mai îndrăznеţe

planuri. La sfârşitul primăverii făcu o coasă, şi când crescu din nou, frunzele cărnoase începură să se veştejească şi se uscară şi ele ca celelalte semănături. Martin se încrezuse prea mult în aforismul: „Dați-mi apă şi voi face să rodească până şi pietrele”.

Perdelele de copaci pe care le sădi Murangunic ca să înconjoare *quinta* crescură bine, cu multă îngrijire şi adăposturi înalte. În *chacra*, vântul nu venea direct dinspre lac, pentru că era împiedicat de adăpostul natural făcut din maluri înalte şi dealuri. Cu toate acestea copacii aveau aceeaşi soartă ca lucerna. Când săpa un şanț de irigație, Martin îl mărginea cu un şir dublu de plopi ca să fixeze mai bine pământul pe laturi, şi pentru ca arborii să adăpostească în acelaşi timp vitele şi semănăturile. Ca frumusețe, rigiditatea pipernicită a plopului nu putea să rivalizeze cu silueta impunătoare a bătrânilor stejari şi *coigiies*, cu acei *ñires* voinici cu crengile răsucite sau cu *calafatele* care îşi oferă fructul gustos înțepând şi zgâriind. Dar pentru semiinginer, plopul era copacul soldat care marchează luarea în stăpânire a pământului de curând cucerit şi care instaurează rigiditatea unei noi ordini prin segmentarea suprafețelor orizontale. Martin visase adesea pereții înalți şi verzi, sădiți cu o simetrie studiată. Perdele rectilinii tăiate în unghi drept, toate la acelaşi nivel, toate de un verde deschis, de un verde domesticit. Şi pătrățelele de lucernă verde ca smaraldul unde animalele ar fi putut să se îngraşe în tihnă. De pe culmea deluşorului de gresie care străjuia valea, Martin contemplă în nenumărate rânduri scheletul jalnic al *chacrei* sale. Privea canalul cel mare, dârele subțiri ale şanțurilor de irigație, şi când ajungea să descopere şirurile de plopi mărunți care abia lăsau o umbră pe pământ, se gândea că atunci când toate vor creşte potrivit cu proiectele sale, triumful acela al liniei drepte va reprezenta pentru el tot atâta frumusețe cât întreaga panoramă a munților înconjurători.

Natura nu se lăsa învinsă atât de uşor. Ea dispusese lucrurile în felul ei, şi era greu să răstorni ordinea

prestabilită. Fiecare lucru era la locul lui, după o trudă de secole: *calafates* presărați pe malul apelor, păduri cu *ñires* de nepătruns care se întindeau pe tot versantul unui deal, pâlcuri de stejari şi *coigiies* falnici răsăriți la loc ferit, în cutele munților, scăldați de apa şerpuitoare a micilor şiroaie care coboară din zăpezile veşnice. Colo, pete mari de pietriş golaş ivindu-se printre buruienile uscate şi pline de spini. Plopii erau prea înalți şi sensibili ca să poată creşte în locul în care stăruia Martin să-i sădească. Aveau mulți duşmani: înghețul, aerul rece care venea dinspre ghețari, dropiile... Iepurii rodeau tulpinile fragede jur împrejur; Martin puse lațuri pe la toate gardurile, şi mulți iepuri rămâneau atârnați în spânzurătorile de sârmă, dar apăreau mereu alții în număr fantastic de mare.

Câțiva plopi scăpau de toți aceşti duşmani, dar în al doilea sau în al treilea an de viață se uscau negreşit, ca lucerna. Martin nu şi-a pierdut niciodată curajul. Rezervele lui de optimism erau nesecate, şi după fiecare eşec îşi dubla eforturile. Cu trecerea anilor puse pe seama diferitelor cauze moartea misterioasă a plantelor sale: a apei de irigație care era prea rece, a blocurilor de gheață care rămâneau uneori mulți ani îngropate în albiile secate ale ghețarilor, aşa cum văzuse şi în alte depresiuni din cordilieră. Cauzele puteau să fie multe, dar făcând comparație cu terenurile de lucernă aflate pe lângă râul Santa Cruz, ajungea la concluzia că neizbânzile sale se datorau mai cu seamă proastei calități a pământului. Se lăsase înşelat de pământul excelent din *quinta* şi de cel pe care îl văzuse când săpase temelia şopronului şi gropile de stâlpi de la țarcuri. Nu-i trecuse prin minte că acest pământ bun fusese îngrăşat de guano, de dropii şi de rațe care îşi aleseseră tocmai colțul acela din fața lacului ca să-şi depună ouăle, în schimb, dacă ghețarul care se cuibărise acolo dispăruse doar de două sau de trei sute de ani, stratul vegetal care se formase în această scurtă perioadă era prea sărac; şi rădăcinile plopilor şi ale lucernei, care căutau întotdeauna marile adâncimi, se uscau dând de pietriş şi de

pământul spălat de sedimentele care fuseseră atâta vreme amestecate cu gheață şi zăpadă. În afară de aceasta, îl mai înşelase pe Martin şi aforismul optimist cu apa care face să rodească pietrele... Din *quinta* sa bine îngrijită, Murangunic privea zelul acesta de a lupta împotriva atâtor duşmani învăluiți în mister, dârzenia aceea de nestrămutat de a merge mai departe uitând de poticneli şi căderi. O dată, când începuse să se adapteze, îi spusese:

— Patroane, pământul din defileul acela e la fel cu cărbunele pe care l-am găsit eu în râpele de la laguna Larga: mai are nevoie de un car de ani până să ajungă bun.

De secole. Pământul din vale avea nevoie poate de secole până când stratul de la suprafață să poată fi folosit la toate culturile. Tulpinile de ovăz şi secară, de păşune *miel* şi *ovillo*, îngrăşau treptat pojghița subțire de la suprafață; dar pentru a neutraliza efectul sterilizator al mileniilor de gheață, nu ajungeau eforturile unui singur om. Doar timpul putea completa această operă. Şi strădaniile umane ale lui Martin se asociau timpului dintr-un imbold de a se întrece pe sine, de a fi vizionar.

6.

Din proiectele sale cu privire la cultivarea văii Martin a realizat doar o parte foarte mică. Dar a izbutit în toate celelalte. Ferma Los Témpanos avea opt mii de vite de prăsilă şi obţinuse tot felul de îmbunătăţiri. Peonii aveau o sală de mese foarte încăpătoare, o bucătărie bună şi opt camere de patru pe cinci, cu paturi de fier pentru toţi. Unul din şuvoaiele care cădeau de pe podiş ca o curea de oţel fusese îmblânzit: apa, captată printr-o ţeavă cu un diametru de patru degete, consolidată şi înclinată la optzeci de grade, punea în mişcare o turbină care dădea lumină şi energie electrică pentru motoarele casei, ale maşinii de tuns, pentru ferăstrăul mecanic şi tâmplărie. Los Témpanos devenise o fermă modernă dispunând de toate binefacerile civilizaţiei.

Dăduse de asemeni rezultate foarte bune sistemul de a-i asocia pe toţi peonii la câştigurile fermei. Mai mult decât în oricare altă întreprindere, bunul mers al unei ferme patagoneze depindea de cât îşi închină muncii fiecare din personalul ei. Un peon poate aduce mult bine sau mult rău, după cum e bine sau rău intenţionat. Un fir de sârmă rupt la gard face să se rătăcească o turmă de câteva sute de capete. Descoperirea unor urme de pumă poate evita sfâşierea multor oi sau mânji. Un muc de ţigară sau un chibrit care nu e bine stins poate declanşa un incendiu care ar distruge un teren de mulţi kilometri pătraţi. O *pialada*{99} neglijentă sau bruscă poate vătăma o vacă de doi-trei ani, iar un cal e oricând în primejdie de a se răni pe un drum plin de pietre. În *rodeos*, un peon poate să uite vite în estuar, sau mânând nebuneşte o turmă de batali graşi îi poate lăsa ţepeni, să nu se mai ridice în veac. În vremea fătatului, o vacă sau o oaie mor cu viţelul sau mielul respectiv dacă peonul nu vrea să se deranjeze să descalece. La scăldatul vitelor, o lovitură de cange la momentul potrivit poate salva un animal sau mai multe, şi

când pământul rămâne acoperit sub zăpadă, viața multor vite depinde de ochiul ager al unui singur om.

La Los Témpanos toți lucrau cu entuziasm, pentru că ştiau că trei sferturi din câştig era al lor. Un an bun aducea fermei un venit de şaptezeci de mii de pesos. Scăzând treizeci de mii, plata arendei, dezinfectantelor, maşinilor, gardurilor de sârmă, altor ameliorări şi diverse cheltuieli, rămâneau patruzeci de mii din care treizeci erau ale personalului alcătuit în general din doisprezece oameni. Cum aceştia primiseră deja cu leafa şi întreținerea cam douăzeci şi patru de mii de pesos, mai rămâneau şase mii pe care şi-i împărțeau între ei proporțional cu leafa fiecăruia. Astfel efortul coordonat a doisprezece oameni care lucrau ca peoni şi gândeau ca patroni făcea ca profitul să crească uşor cu zece la sută. Martin stabilise definitiv acest sistem găsind că era cel mai simplu şi practic; până a ajuns aici încercase alte diferite forme de repartiție, toate inspirate din vechile obiceiuri creole, care se aplicau la ferma bunicului său, ale lucrului în parte şi a părții a treia din oi.

Dar oamenii aceia care veneau la Los Témpanos începeau să se simtă cu timpul oarecum stăpâni peste ce îi înconjura, şi se împământeneau într-atâta încât ajungeau curând o parte a peisajului. Când primeau cele cincisprezece zile anuale de concediu, mulți rămâneau acolo, hoinărind printre rovine{100}, privind vitele şi păşunile. Şi strigătul simțurilor trebuia să rămână înăbuşit în mânăstirea aceea de anahoreți. Unii vedeau cum câştigurile lor se adunau tot amânând de pe un an pe altul plecările spre centrele populate. În lungile nopți de iarnă, Martin îşi făcea de multe ori mustrări de cuget. El putea să plătească orele de muncă ale unui om. Dar avea oare dreptul să-i cucerească mintea, sufletul, gândurile din clipele sale de răgaz, înrobindu-l în slujba unei bucăți de pământ? Oamenii aceia erau obişnuiți să lucreze câteva luni la o fermă, şi apoi să plece cu puținele lucruri pe care le aveau legate de şa, continuându-şi lungile galopuri presărate

de lipsuri. O viață de libertate şi de linişte sufletească, în care nevoile materiale nu contau pe lângă euforia pe care o simțeau atunci când se aflau în fața câmpiei, stăpâni pe timpul lor şi pe o *tropilla* credincioasă. Nu trebuia oare să-l mustre conştiința că făcea din câțiva nomazi de naționalități diferite, tot atâția copaci care să împodobească pământul, dar care poate erau sterpi din punct de vedere uman? După multă frământare temerile lui Martin se potoliră la gândul că pe pământul acela patagonez toți erau jucării ale țărânei. Mulți ca el durau ferme investind în ele toți banii lor şi uneori şi ceea ce obțineau din împrumuturi înrobitoare; îşi dăruiesc viața ca să transforme lotul de pământ virgin pe care îl arendează într-o mare fermă model şi nici nu se gândesc că intrigile unui invidios îi pot jefui de tot ce au creat. Patagonia e plină de incongruențe. Dar totul se explica prin forța nepotolitei râvne creatoare care țâşneşte clocotind la contactul cu pământurile virgine.

În primăvara acelui an 39, Martin stătea în picioare pe culmea deluşorului de gresie, contemplând valea. Dintre peonii vechi doar Murangunic rămăsese la fermă. Ceilalți erau toți noi: Abel Cuenta, Celestino, Pancho Ortiz, cei doi gemeni Cruz Moreno, Arrillaga, şi încă alți trei. Biguá se afla, ca în fiecare an, în perioada lui de scandaluri şi beții. Într-o vreme fusese numit supraveghetor, dar el însuşi îl rugă pe Martin să-l elibereze din funcția sa ca să fie iar simplu *peón*. Torrén plecase în Europa în anul ’36 ca să-şi revadă locurile natale, şi aşa îl prinse războiul civil. Mai bine zis s-a băgat el singur în luptă. Debarcase la Marsilia când află primele veşti, şi se grăbi să treacă frontiera. Se duse la Sabadell, la cumnatul lui, brutarul. Se înrolară amândoi. Aflat în fața mesei de recrutare, Torrén îi spuse celui care părea să fie şeful: „Tovarăşe, am aceşti opt mii de pesos argentinieni pe care i-am câştigat trudind ca un bou. Luați-i, mama mă-si, ca să câştigați războiul. Şi puteți dispune şi de bătrâna mea piele, dacă vă foloseşte la ceva”. Aceasta a fost ultima veste sigură

pe care Martin o avea de la el pe atunci. Mai pe urmă se auziră zvonuri confuze despre faptele sale eroice pe frontul din Guadalajara, dar nimic mai mult. După câțiva ani, când Torrén se întoarse în Patagonia, fără a pierde în odiseea aceea nici un pic din spiritul lui răzvrătit, se angajă iar ca *peón* la Los Témpanos.

Martin văzu cu uimire că Abel Cuenta venea spre deal străbătând curtea. Se clătina. Să fie oare bolnav? Nu, fiindcă tocmai în clipa aceea sărise de bucurie învârtindu-se pe un picior, şi restabilindu-şi echilibrul cu oarecare greutate, merse mai departe. Tot ce se poate! În cei unsprezece ani de când era la fermă, nimeni nu-l văzuse punând pe limbă nici o picătură de vin. Nici de fumat nu fuma. La Calafate nu mergea niciodată. Viciile şi patimile n-aveau cum să se prindă de trupul lui uscățiv. Ajunsese să fie un bun supraveghetor, şi destul de des ținea loc de intendent şi de contabil. Nu era simpatic nimănui, dar reuşise să se facă necesar. Nimic nu mişca la Los Témpanos fără ca el să iscodească toate amănuntele cu ochii lui trişti. Abel Cuenta beat! Ce putea să i se fi întâmplat lui Abel Cuenta?

În general, nimeni nu putea intra în Los Témpanos fără permisiunea specială a stăpânului, pentru că acolo se putea ajunge doar cu vaporul fermei. Dar în Punta Bandera, Abel se folosise de toată şiretenia lui ca să fie adus de Torrén care conducea atunci pe *Augusto*. Ajunse la Martin cu hainele lui verzui decolorate de atâta spălat, cu cămaşa lui de un alb imaculat, cu cravata lui din catifea de culoarea piersicii. Se oferi să lucreze ca peon, ca bucătar sau ca orice altceva. După doi ani devenea supraveghetorul fermei. Din primele economii îşi cumpără un aparat de radio şi se abona la principalele ziare şi reviste comerciale şi referitoare la creşterea vitelor. Când nu lucra stătea întotdeauna închis în camera lui. Mânca repede privind în jur cu ochi neliniştiți, şi fugea în odaia lui. Puțin timp după ce fu numit supraveghetor, îi spuse într-o seară patronului:

— *Señor don* Martin: iepurii din aceste locuri mănâncă tot atâta cât o mie de oi, şi acuma avem păşune foarte puțină, în afară de aceasta, rod copacii. Eu îmi iau angajamentul să-i omor pe toți. Vă cer doar să-mi împrumutați trei winchestere şi să-mi dați gloanțe. Am să angajez pe socoteala mea doi oameni ca să mă ajute. Pielicelele pe care le voi strânge vor fi ale mele.

— Foarte bine, Abel, de acord. Dar mă îndoiesc că vei reuşi să-i stârpeşti.

— O să-i stârpesc, *señor*, în trei luni, daca mă ocup numai de asta. O să-mi plătiți în timpul acesta leafa ca şi când aş lucra la fermă?

— Bineînțeles... Şi-ți voi face şi un cadou de cinci sute de pesos dacă vei reuşi ce spui.

— Nu va fi nevoie de dar... Ba da! Cinci sute de pesos şi pielicelele pe care o să le pot strânge... S-a făcut.

Angajă în Calafate doi oameni cu patruzeci şi şapte de pesos pe lună. Începură hăituiala de la poalele ghețarului, apropiindu-se din ce în ce de coasta lacului. Organizase munca celor doi oameni ai săi de parcă ar fi fost vorba de o armată, în două luni şi jumătate reuşise să împuşte mai mult de şase mii de iepuri. Îi trebuiră cincisprezece zile să întindă pieile bine şi să le ungă cu otravă. După ce le legă în mănunchiuri de câte şase duzini, plecă cu încărcătura lui la Gallegos. La Los Témpanos nu-şi dăduseră seama până atunci că blănurile se scumpiseră enorm, încât se vindeau între zece şi douăzeci de pesos duzina. Abel Cuenta nu se mulțumi cu prețurile pe care i le ofereau la Gallegos şi le duse la Buenos Aires. Acolo obținu cu treizeci şi şapte de centavos mai mult decât ar fi scos în capitala teritoriului, şi-şi plasă banii în acțiunile unei fabrici de espadrile care în câțiva ani îi întrei suma. În timp ce acțiunile sale lucrau pentru el în Buenos Aires mai bine decât cei mai credincioşi peoni, se întoarse la îndeletnicirile lui de la Los Témpanos ca şi când s-ar fi înapoiat dintr-o călătorie de plăcere.

Altădată, câțiva ani mai târziu, Martin avu optsprezece mii de kilograme de lână pe care nu reuşea s-o vândă. Piața era slabă, şi cumpărătorii îşi anulaseră comenzile. Plecă la Gallegos, dar nu făcu târgul. La întoarcere îi spuse supraveghetorului:

— Ce ghinion, Abel! N-am reuşit s-o vând, deşi n-am cerut decât paisprezece pesos. Şi săptămâna viitoare avem scadența celor zece mii!

Abel ascultase la radioul său tot timpul cât zăbovise Martin la Gallegos, că prețul lânii începuse să crească la Londra, îi spuse patronului său:

— *Señor don* Martin, pot să vă cumpăr eu lâna cu paisprezece pesos. Vă plătesc acum zece mii de pesos şi restul când o să vând lâna.

Martin acceptă după o scurtă gândire. În aceeaşi zi prețul lânii începu să crească, şi când Abel o duse la Buenos Aires costa de două ori mai mult decât plătise pe ea. Cu ce câştigă mai cumpără acțiuni care urmau să lucreze mai departe cu fidelitate în slujba lui, în timp ce el se întorcea la Los Témpanos. Abel nu ținea niciodată socoteala câştigurilor sale; după ce le obținea, le investea în urma unei îndelungi chibzuieli şi le lăsa singure ca să se înmulțească în voie. În schimb, ținea o socoteală amănunțită a cheltuielilor lui. Ştia că în timpul primului său an la Los Témpanos cheltuise doi optzeci pe o pereche de cizme cazone, în al doilea an, douăzeci şi opt şi cincizeci, în al treilea an, nouăsprezece, în al patrulea patruzeci şi trei. O singură dată apărea o cheltuială exorbitantă de o sută trei pesos, dar aceasta se întâmplase în anul când cumpărase un costum şi nişte cămăşi de la un turc care îşi solda mărfurile, în socotelile lui nu apăreau cheltuielile de drum, radioul, abonamentele (călătorea întotdeauna cu avionul la Buenos Aires), căci toate acestea treceau în contul afacerilor. Îl mâhnea doar ceea ce îl costa trupul, jalnicul lui trup.

Pentru a-şi investi economiile din fiecare an, Abel acorda împrumuturi cu dobânzi mari, micilor comercianți şi noilor

colonişti din Calafate. Apoi îşi întinse operațiile până la Gallegos. Se folosea pentru aceasta de drumurile întreprinse pe socoteala fermei când făcea cumpărături. Martin îl lăsa întotdeauna pe el să administreze cheltuielile şi să meargă după cumpărături. Nimeni nu putea să le facă mai bine decât Abel: obținea cele mai bune prețuri şi tot ceea ce cumpăra era întotdeauna perfect de parcă ar fi fost totul cercetat cu microscopul. În afară de aceasta, Martin ştia foarte bine că putea să se încreadă în cinstea lui. Cu doi ani mai târziu după întâmplare, află de la gestionarul de la Anónima că o întreprindere îi oferise lui Abel un comision de câteva sute de pesos la cumpărarea unui lot mare de sârmă, tablă şi dezinfectant de care aveau nevoie la Los Témpanos. Abel, palid de indignare, respinsese oferta cu cuvinte aspre şi se folosi de încurcătura negustorului ca să obțină o reducere de preț care fusese în folosul fermei Los Témpanos.

Martin văzu cum supraveghetorul lui înainta spre observatorul său de pe deluşorul de gresie. Mergea cotit. Urca coasta fără greutate, parcă împins de rafale de aburi nevăzuți, şi când fu în fața lui, îi spuse de aproape, cu vocea lui limpede:

— *Señor don* Martin, vin ca să vă cer permisiunea să nu lucrez astăzi.

— Da, bine. Poți să te odihneşti azi şi chiar şi mâine dacă vrei.

Ochii întotdeauna trişti ai lui Abel aveau o lucire ciudată, aproape jucăuşă, aproape tinerească, şi pe fața lui de ascet, până şi zbârciturile păreau că unduiesc asemeni micilor vârtejuri de şampanie agitându-se într-un pahar transparent. Până şi cămaşa de pe el părea mai albă ca de obicei, şi cravata lui de culoarea miezului de piersică mai strălucitoare. Urmă, în spaniola lui arhaică din Monte Pagus, rostind cuvintele cu o claritate exagerată:

— Pentru mine e o mare, mare sărbătoare. Prietenii noştri îşi scot ghearele şi-şi arată colții, şi muşcă şi zgârie. Dictaturile vor fi strivite ca nişte gândaci, mai devreme sau

mai târziu. Am ascultat la radio. Am dat de duşcă patru pahare de whisky, patru pahare, închizând ochii ca să văd duşmani morți.

— Bine, Abel, foarte bine. Stai jos, îl îndemnă arătându-i cu bărbia o ieşitură a stâncii făcută din straturi. Am să am eu grijă să rânduiesc totul.

—...Totul plin de duşmani morți, ca nişte vite moarte, va acoperi lumea.

— Dumneata vei pleca fără îndoială în Europa, să lupți...

Abel îl privi țintă, fără să înțeleagă. Dar când în mintea lui se limpezi imaginea bătăliei sângeroase, cu el în locul cel mai periculos al încăierării, îmbrăcat ca soldat, o teroare înspăimântătoare i se întipări pe față.

— Nu! strigă. Eu nu... Niciodată!

Şi îşi acoperi fața cu amândouă mâinile.

— Eu n-am vrut să spun... făcu Martin privindu-l puțin cam stingherit. Întrebam şi eu aşa. Dar stai jos.

Abel se aşează. Rămase un timp cu coatele sprijinite pe genunchi, cu fața în palme, în timp ce Martin privea mai departe valea sa.

— Sunt un laş! exclamă dintr-o dată, ridicând capul, întotdeauna am fost un laş. Dar nici n-am vrut să fiu luat drept erou!

Martin îl asculta cu mirare. Izbucnirea aceea de sinceritate era uimitoare la el, care era atât de rezervat, atât de nepătruns.

În unsprezece ani niciodată nu auzise de la Abel un cuvânt într-adevăr spontan. Când era întrebat ceva rămânea totdeauna timp îndelungat pe gânduri înainte de a răspunde, ca şi când n-ar fi vrut să dezvăluie decât o parte foarte mică din mulțimea gândurilor sale. Era atât de rezervat încât Martin află abia după şase ani, şi din întâmplare, că supraveghetorul vorbea o engleză foarte curgătoare.

Abel continuă să vorbească cu nervozitate, dar fără a-şi pierde limpezimea glasului. Uneori ideile păreau confuze, ca şi

când ar fi ieşit în silă din străfundurile sufletului său, dar vocea era mereu de o limpezime rece, tăioasă.

— În familia mea n-au fost niciodată eroi, *señor don* Martin. Din casa noastră sărăcăcioasă am privit mereu în sus, dar nu spre laurii care se ofilesc. Aurul nu se ofileşte, şi dacă trupul se smulge din noroi ajutat de bani, sufletul urmează şi el pe urmă încet, încet trupul...

Abel tăcu şi privi pietrele de pe jos, încrucişându-şi braţele pe genunchi. Pe gâtul lui firav, pielea de pe ceafă, groasă şi brăzdată de zbârcituri adânci, părea un petic uscat. Avea ceva în spinarea lui încovoiată, ceva care amintea de biciul care căzuse secole de-a rândul peste el. Ochii lui erau negri şi mari, ochi de oriental, cu gene lungi, dese şi groase, dar nu aveau licăririle sumbre sau luminoase ale celor din ţara profetului. Erau şterşi, umezi, blânzi. Şi în timp ce spinarea se încovoia sub greutatea atavică a pedepsei, privirea părea că iscodeşte totul, cu băgare de seamă şi blândeţe, căutând cu ochii şi cu fruntea în jur şi pe jos, şi dincolo, în adâncurile pământului, o cale de salvare. Şi era în dorul acela blând de evadare un amestec de încăpăţânare şi de fatalism învăluit într-o opacitate de sticlă veche, aproape de piatră. Nimic din neliniştea vioaie a şoarecelui care îşi vede scăparea în gaura ce îl duce la ascunzătoarea lui sigură. Nici hotărârea disperată a condamnatului care încearcă să-şi sfărâme gratiile celulei, chiar dacă muşchii îi plesnesc în efort. Era ca boul domol care îşi rumegă în acelaşi timp resemnarea şi revolta, fără a vrea să se desprindă de povara sa de lovituri, de îndatoriri, de prejudecăţi, de vorbe; bătrânul taur sfânt cu marca lui de foc ce a supravieţuit secolelor, şi care nu vrea să-şi lase povara pe marginea drumului, deşi ştie că astfel mersul lui ar fi uşor şi sprinten. Şi când boul-taur are un fiu, îl înseamnă şi pe noul născut cu marca lui de foc, ca atunci când va fi mare, să-şi afle povară de carne în propriul său trup, şi de zbucium în propriul său suflet.

Martin murmură, rupând tăcerea:

— Sunt puțini eroi adevărați. Mulți vociferează pentru a se înşela pe ei înşişi şi pentru a-i prosti pe ceilalți, dar sunt puțini cei care întreprind o acțiune fără multă vorbărie.

Abel Cuenta reluă, fără să-l audă:

— Când o să am destui bani mă voi schimba. Astăzi muncesc şi strâng, fără să las să-mi scape nici un centavo în nici un fel. Doar ce cheltuiesc pe îmbrăcăminte şi pe săpun. Fac risipă de săpun, da, dar nu ca să impresionez oamenii. Ce mă interesează pe mine oamenii! O fac pentru mine, numai pentru mine, ca să distrug straturile de microbi care ar putea să mă omoare şi ca să dau jos tot jegul pe care l-am adunat în copilărie. Când am să fiu bogat o să am o casă curată şi voi atinge doar lucruri sterilizate.

Martin îl întrebă repede, pe neaşteptate:

— Şi-ai fi în stare să furi ca să faci rost de mulți bani?

Abel ridică ochii sticloşi spre el. Îi răspunse cu o sinceritate care îi venea de la aburul de whisky:

— Nu. E o afacere proastă. Îți rişti libertatea, şi fără libertate nu poți avea bani. Fură doar proştii, care nu sunt în stare să înceapă o afacere ținând bine frâiele în mână, după ce au avut deschise drumurile tuturor avantajelor care se pot cuceri. Altceva ar fi să poți fura atât de mult încât să ajungă să ungi toate roțile Justiției. Dar cazuri de acestea nu se ivesc.

Se opri o clipă, înăbuşit de un sughiț şi continuă cu vocea lui semănând cu loviturile repetate ale unor ciocănele pe un disc de piatră:

— La Los Témpanos s-ar putea câştiga mulți bani. Fără atâta împărțeală cu peonii. Fără atâția copaci, cu salariile tocmite şi mâncarea strict necesară. Fără atâtea capricii! S-ar putea aduna grămezi de bani, cu viclenie, cu inteligență. Acum zece ani s-au cheltuit patruzeci de mii de pesos pe şoproane, pe uzina electrică, pentru a îmbunătăți condițiile de trai ale peonilor. Capricii! Locuind în *ranchourile* vechi s-ar fi lucrat la fel, şi cei patruzeci de mii investiți cu opt sau zece la sută s-ar fi transformat într-o sută de mii, şi dacă am adăuga

tot ceea ce s-a cheltuit degeaba, şi dobânzile de la ce s-a cheltuit degeaba, ar fi mult, mult mai mult. Grămezi de bani ca să poți să râzi pe urmă de toată lumea.

Martin îl privi cu milă. Supraveghetorul lui era din acei oameni în stare să-i spună soției: „Femeie, de o săptămână tot fac socoteli: dacă nu am fi avut copilul ăsta, sau dacă ar fi murit, am fi putut investi tot ceea ce am cheltuit cu el în timpul acestor douăzeci de ani. Azi am avea atâția pesos şi atâția centavos, iar copilul acesta nu ne aduce nimic, nimic...”

Abel nu spuse că el era sigur că va ajunge să fie cu timpul stăpân şi domn peste ferma Los Témpanos. Hotărâse aceasta cu mulți ani în urmă, şi nimic nu putea sta în calea înfăptuirii planurilor sale. Tenacitatea, agerimea, dibăcia lui vor înfrânge una câte una toate piedicile. Când va stăpâni toate instalațiile şi ferma, va face tot ce-i va sta în putință să obțină ca Direcția pământurilor să-i vândă lotul lui. În zona aceea puțini erau proprietarii loturilor pe care le lucrau, dar el va fi unul din cei puțini, unul dintre aleşii sorții. Apoi, tot ce va obține printr-o administrare severă va fi investit în exploatarea măruntaielor pământului. Doi sau trei geologi care studiaseră subsolul afirmaseră că nu existau minereuri de valoare. Dar nu era adevărat. El cu Murangunic ştiau că era o minciună.

Martin îşi trecu cu drag privirea peste vale, peste casele cu acoperiş roşu, peste *quinta*, peste *chacra*, peste gardurile de sârmă rectilinii.

— Ce frumoase sunt acestea, Abel, îi spuse, arătându-i-le pe toate cu brațul întins. Nu poate fi nimic mai frumos! Nici o sumă de bani nu ar putea plăti satisfacția de a crea an de an, dăruind din sufletul şi viața ta ca să-ți întipăreşti urma pe acest minunat peisaj.

— Peisaj! râse Abel Cuenta sarcastic. Eu nu privesc niciodată peisajul. Nu-l înțeleg şi nici nu vreau să-l înțeleg. Peisajul este o capcană cu care natura vicleană îi ademeneşte pe naivi ca să-i subjuge, ca să-i pună să lucreze pentru ea ca pe nişte vite. Dar pe mine nu mă înşală ea! Pe mine mă

interesează pământul în măsura în care e rentabil. Ăsta e bun, acela nu. Pământul ăsta poate hrăni atâtea oi, acela mult mai puține. Colo, *cordillera* albă, pleava pământului, în care nu poate trăi nici un singur animal. Nu trebuie s-o priveşti. Până când nu se va scurma zăpada ca să extragi bogăția de minereuri.

Abel tăcu brusc şi se uită la patron cu o privire iscoditoare şi neliniştită. Se temea să nu fi spus prea mult. Îşi coborî iar ochii, şi adăugă cu un glas care se voia de om beat:

— Vorbesc şi eu ca să mă aflu-n treabă. Whisky-ul mă face să îndrug tâmpenii.

— Nu mi-ai spus nimic ce eu să nu fi ştiut, Abel. Deşi cunoaştem fața şi reversul unui fapt, vom urma mereu îndemnurile inimii. Animalele sunt la fel ca noi. Un măgar zburdă într-un lan de lucernă. Un porc nu mai poate de bucurie mâncând năpârci şi hoituri.

Martin îşi lepădă imediat aerul grav, şi îl întrebă zâmbind:

— Şi acum, prietene Cuenta, ce ți se pare dumitale că lipseşte la Los Témpanos ca să fie o fermă pe deplin perfectă?

Abel îşi luase iar privirea rezervată, de nepătruns. Stătu o clipă pe gânduri, rumegând un răspuns şi aruncă vag:

— Ştiu şi eu, *señor don* Martin... Vă spun drept că în clipa de față...

— Castelana, prietene, castelana! Cum poate fi un castel desăvârşit fără castelană? E nevoie aici de o femeie care să pună o notă de feminitate în decorul acesta, atât de neobişnuit. Şi apoi vor veni copiii ca să-mi continue opera.

Ochii lui Abel exprimară o sinceră uimire. Spuse după o clipă:

— Vă felicit, *señor*, vă felicit! Nu ştiam că vă căsătoriți... Şi cine e norocoasa?

— La naiba, încă nu ştiu nici eu! Mă gândesc să plec la Buenos Aires după tuns, şi am să rămân câteva luni în oraş. Am plecat de acolo în urmă cu douăzeci şi cinci de ani, şi n-am mai fost niciodată. O să revăd pe foştii prieteni ai familiei mele. Sper să găsesc o soție bună. De mult simt nevoia să

întemeiez un cămin. Cred că nu e prea târziu să-mi îndeplinesc dorința.

IV.

FEMEIA.

1.

Acea toamnă a anului ’45 prevestea o iarnă grea. Fermele din cordiliera trecuseră prin geruri de nouăsprezece grade sub zero, iar ceruza veşnică a munților devenise şi mai albă sub mantia nouă a zăpezii de curând căzute. Patroana din Los Témpanos era hotărâtă să înfrunte cu curaj cea de a patra iarnă de viață patagoneză. Nu era prea rezistentă sănătatea Suzanei. Clima aspră şi singurătatea o apăsau puțin, dar era curajoasă. Şi în afară de aceasta, soțul o ocrotea şi o învăluia cu nesecatul lui optimism şi cu marea sa duioşie... Dar cât de mult îl iubea şi ea pe omul ei!

În oala din lut, mâncarea de rață fierbea la foc mic, răspândind aburi deşi de miresme îmbietoare. Suzana scoase lingura de lemn cu care mestecase încetişor, o ținu de coadă până se scurse grăsimea şi o puse pe marginea smălțuită a maşinii de gătit ascultând cu atenție şi ridicându-şi ochii spre lac. Nu, nu putea fi o barcă. *Augusto* era ancorat în micul lui golf de la gura râului, şi alte vase nu veneau de obicei. Lângă mal, în fața şopronului de tuns, un ghețar împotmolit reflecta ultimele raze ale asfințitului.

Suzana îşi coborî iar ochii spre oala de lut. Nu, zgomotul acela înăbuşit nu era duduitul unui motor cu explozie. Era mai degrabă ecoul îndepărtat a o mie de tunuri care trăgeau cu insistență de mitralieră. Era, fără îndoială, o avalanşă care se prăvălea pe pantă, smulgând mii de copaci şi bucăți din munte, lăsând în urmă, în câteva minute, pământul atât de sfâşiat încât părea a fi matca unui puhoi de milenii. În excursiile ei pe munte, Suzana văzuse de multe ori aceste brazde uriaşe. Unele, foarte proaspete, vădeau uluirea hățişului de rădăcini rămase în posturi absurde; se mai zăreau încă bucăți de gheață lipite de margini şi pământul roşcat părea că sângerează ca o rană deschisă. Altele erau mai de demult şi-ți venea uşor să le calculezi vârsta după

lăstarii de stejar şi *coigiies* care se întreceau care mai de care să acopere sfâşieturile proaspete. Soţul ei îi povestise cum scăpase o dată de o avalanşă ameţindu-şi cu o lovitură de biciuşca în cap calul care se năpustea înainte, înnebunit de bubuitul infernal, de vântul puternic ca un uragan şi de cutremurarea pământului şi a copacilor.

Canonada surdă se risipi în ecouri îndepărtate, şi liniştea din preajma lacului puse iar stăpânire pe bucătărie. Soarele asfinţise. Martin trebuia să pice din clipă în clipă. Suzana trase oala de pe partea fierbinte a plitei şi mestecă în continuare cu lingura de lemn. Nu putea fi prea departe. Trebuie că se află în apropierea deluşorului de gresie, sau poate străbate deja *chacrita*[{101}] semănată cu *ovillo* şi *miel*, privind mânios pagubele făcute de iepuri. Şi fără îndoială că este hămesit de foame ca întotdeauna când se întoarce de la drum.

De mai bine de doi ani încerca fără rezultat să-l convingă să ia cu el mâncare rece ca s-o aibă în munţi. La începutul căsătoriei, ca să-i facă pe plac, lega cu multă grijă de ciochină pachetelul pe care îl pregătea; pachetul se întorcea însă neatins acasă, până când soţul ei îi spuse pe şleau să nu se mai deranjeze, că acestea erau mici atenţii cu care nu era obişnuit... Bunul de Martin! Unui bărbat care se însoară la patruzeci şi ceva de ani îi e foarte greu să-şi lepede obiceiurile şi vechile lui năravuri de holtei; mai ales atunci când holteiul e un patagonez călit, făcut să lupte singur cu asprimea pământului. De atâţia ani pleca în zori cu puţină *yerba* în buzunar, cu ceainicul, căniţa şi *bombilla* legate la şa! Rareori lua o bucată de pâine. Atât îi ajungea. Şi pipa; pe ea într-adevăr nu o uita niciodată. Pipa şi pistolul. Bineînţeles că nu era în primejdie de a muri de foame. Vânatul şi peştele mişunau. Şuvoaiele care curgeau la vale în timpul dezgheţului tiveau în cutele munţilor mici lacuri care forfoteau de viaţa animală şi vegetală. În epoca depunerii icrelor, păstrăvii şi somonii urcau pe firul apei lat de două

palme; înotau cu toată spinarea afară, atingând cu burta prundişul, şi era uşor atunci să-i arunci cu vârful cizmei sau cu codirişţea biciului, pe iarba de pe mal. Creşteau ciuperci de toate mărimile, unele mari cât o pălărie, grupate în colonii compacte pe bancul de nisip îngrăşate cu guano de dropie. Dintre atâtea, puteai să le alegi pe cele mai fragede, pe cele cu pălăria aurie şi partea de sub ea roz palid, care pot rivaliza cu cele din Ţara de Foc, mai bune ca oricare din lume; şi chiar şi locuitorul din nord le deosebea de cele otrăvitoare, mâncându-le fără teamă de a se intoxica.

Boaba mare şi rubinie a căpşunilor de câmp este tot atât de gustoasă ca cea din Ţara de Foc, şi are hazul că seamănă cu o rudă foarte asemănătoare cu ea, dar cu un gust groaznic (căpşuna dracului), cu care se fac glume proaste pe socoteala străinilor.

Erau de toate din belşug, încât ar fi săturat şi pe cel mai lacom dintre gurmanzi şi ar fi putut mulţumi din punct de vedere al calităţii şi gustul cel mai rafinat. Dar Martin uita de foame când era prins în hăituirea unei fiare viclene sau când mergea pe urmele unei turme rătăcite. De aceea la întoarcere avea o poftă de mâncare atât de mare.

Suzana îl cunoştea bine pe omul ei, pe copilul ei mare. Când se gândi la el, un zâmbet duios îi luminã chipul. Sosea întotdeauna cu pasul lui mare, cu basca dată pe ceafă, cu cizmele pline de noroi, cu *campera*[{102}] scorojită descheiată pe piept. Mişcările lui erau acum mai neîndemânatice ca de obicei, de teamă să nu o atingă cu mâinile murdare, şi se apleca atingându-i uşor fruntea cu buzele uscate. Mai degrabă decât pârlită de soare, fruntea lui Martin era ofilită, zgâriată, distrusă de uraganele de nisip şi pietriş, de rafalele cu ace de gheaţă, de crengile care lovesc în dreapta şi în stânga când galopezi prin pădure; din pricina culorii ei de tutun ars şi a sprâncenelor albicioase faţa îi semăna cu pielea acelor cizme de meşină vechi, foarte vechi, pe care le poartă chilienii *rotos*[{103}] prin mărăcinişurile din cealaltă parte a

cordilierei. Dincolo de această piele chinuită, trăsăturile chipului aveau putere de expresie tulburătoare; dar pe măsură ce îl cunoşteai, tulburarea se schimba într-o plăcută senzație de mulțumire sufletească, pentru că aveai convingerea că ceea ce spunea fața aceea era expresia fidelă a gândurilor sale.

Când soțul îşi apleca spre ea fața aceea care aducea din munți tot focul unei zile cu soare, Suzana simțea o dogoare plăcută în obraji. O întreba, sărutând-o pe frunte:

— Toate bune, draga mea?

Ea îi înlănțuia gâtul cu brațele dar el voia să o ferească blând, întinzând brațele: „Nu te apropia, nu te apropia! O să te murdăresc". Nu-l lua în seamă şi se sprijinea de pieptul lui uriaş, de umerii lui puternici.

— Toate-s bune, dragul meu. Am mai lucrat câte ceva. Şi m-am gândit toată ziua la tine, dragostea mea!

El îi spunea, cu un aer de disperare hazlie:

— Ce ruşine! Suntem căsătoriți de aproape cinci ani şi te iubesc şi mai mult ca în prima zi.

După ce o ținea o clipă în brațele sale ieşea iar, în vârful picioarelor ca să nu murdărească mozaicul, şi se ducea spre robinetul de la bazinul cu apă. Ieşea după el, lăsându-i prosopul şi papucii de casă pe piatra de ascuțit şi se întorcea iar în bucătărie. După ce se spăla pe cap şi pe gât sub şiroiul puternic de la robinet, scoțându-şi doar praful de deasupra, îşi continua curățatul în baie şi îşi schimba *campera* cu o vestă cu nasturi galbeni pe care i-o împletise chiar ea cu doi ani în urmă. Aceşti nasturi galbeni fuseseră întotdeauna un motiv de supărare pentru Suzana; vesta era perfectă, împletită în punct din lână toarsă de indienii *tehuelche*s de lângă lacul Viedma, aproape o operă de artă, dar nasturii aceia erau singurii pe care îi putuse găsi în Calafate.

Pe lângă casă purta *bombachas* la fel cu cei pe care îi îmbrăca atunci când pleca în munți, dar curați; cădeau frumos peste papuci, nu mai stăteau mototoliți ca peste carâmbul cizmei. Astfel, îmbrăcămintea lui de casă păstra

întreaga savoare câmpenească. Înainte de a se aşeza la masă îi spunea nevestei, cu un aer puțin încurcat:

— Voiam să mă bărbieresc, dar sunt obosit. Las pe după cină.

— Mai bine lasă pe mâine, după baie. Mâine e duminică.

— Nu! protesta el hotărât, trecându-şi buricul degetelor peste barba aspră. Mă rad şi fac baie imediat după ce termin cina.

Dar ca întotdeauna când se întorcea din drumurile lui istovitoare era biruit de oboseală imediat după desert şi cafea.

De când erau fără servitoare mâncau la măsuța albă din sufragerie, şi se aşezau la colț, ca să fie mai aproape unul de altul. Pe lângă uriaşa lui poftă de mâncare, a ei nu părea prea mare, dar mânca şi ea destul, după ce trebăluise toată ziulica.

Atacând pulpa de miel, Martin tăia o bucată imensă, din partea cu mai multă carne, ca să i-o dea nevestei sale. Ea îi spunea:

— Nu, e prea mult pentru mine. O să-mi iau eu cât îmi trebuie.

Scotea atunci de la brâu cuțitul cu mâner de corn de cerb care era întotdeauna ascuțit ca un brici. Martin ținea foarte mult la acest cuțit, şi nu voia să-i fie infidel folosind alte cuțite. Îl utiliza şi când mergea în vizită la alte ferme, la prieteni apropiați, şi chiar şi la restaurantul hotelului din Calafate.

Era o plăcere să-l vezi cum mănâncă, mai ales când se năpustea la atac asupra primului fel de mâncare, cel mai consistent, care era de obicei carne la cuptor sau costiță la grătar pe care o trimitea uneori Jorar, bucătarul peonilor. Ținuta lui la masă era ireproşabilă, aşa cum îl învățaseră de acasă, dar mânca bucăți mari; uneori îşi ducea şervețelul la gură ca să disimuleze mestecatul sârguincios al fălcilor, dar în general îi păsa foarte puțin de ceilalți. Nevasta lui se străduia întotdeauna să nu-i vorbească până când nu termina primul fel.

Devenea mai comunicativ după ce-şi potolea puțin foamea, iar la felul al doilea şi la ultimul, căldura căminului umplea din nou de mulțumire sufletele. Când o să vadă mâncarea de rață cu cartofi noi şi mazăre din *quinta*, Martin se va bucura foarte mult. Ochii cenuşii vor străluci în fața gravă, şi va şopti apropiind oala de lut de nevasta lui:

— Asta trebuie să fie foarte bun. Serveşte-te.

Ea îşi va ascunde mândria de bună gospodină răspunzând cu modestie:

— Ştiu eu... Cred că am scăpat prea multă sare.

Şi îi umplea farfuria, punându-i pieptul, care era mai gustos, şi cartofii cei mai mari; pentru ea oprea târtița, câte o aripioară şi cartofii cei mai mărunți. Mazărea o mâncau la sfârşit.

Ca desert, aveau un strălucitor platou cu căpşuni, mari cât nişte caise, pe care le îngrijea ea cu ajutorul lui Murangunic. Aveau în *quinta* doar trei rânduri cu tufe de căpşuni, dintr-un soi adus din Ushuaia, dar erau atât de roditori, că nu numai că mâncau tot sezonul, dar trimitea des peonilor un bidon plin până sus şi mai rămâneau încă şi pentru provizia de marmeladă care ținea toată iarna.

După desert, cafea băută cu *bombilla*.

Chiar dacă Suzana se împotrivea, soțul ei stăruia să se scoale el de la masă ca să aducă ce lipsea, să pună pe foc, să aducă mâncarea. Ea făcea la fel, şi pentru ca să nu mai piardă vremea cu vorba ajunseră în cele din urmă la un acord tacit, sculându-se pe rând. Era foarte plăcut aşa, să fii servită şi să serveşti în acelaşi timp. Şi mai era foarte nostim să-l vezi pe Martin, cu mersu-i şovăitor şi cu privirea serioasă, ducând în mâinile lui mari şi aspre un platou fumegând ori o farfurie plină până sus de smântână sau de sos; lovindu-se uşor de picioarele lui de oțel în timpul acelor mişcări exagerat de încete, pantalonii largi fâlfâiau nesigur, cu o comică moliciune.

După cină venea în urma nevestei lui în bucătărie ca să o ajute să şteargă farfuriile pe care le spăla ea. Şi se descurcau

destul de bine în treburile astea mărunte. Când străbătuse pampa în primii lui ani de viață patagoneză, se obişnuise să-şi gătească singur şi să-şi spele hainele, şi atunci când întemeiă Los Témpanos doar cu trei peoni, îi venise des rândul să facă pe bucătarul.

După ce terminau treaba în bucătărie, se aşezau în fața căminului din *living*[104]. Ea țesea ciorapi sau împletea. El îşi fuma pipa, şi tăifăsuiau liniştit. Când era bine dispus, îi povestea nevestei întâmplări din viața lui, dintre care ea ştia multe pe de rost; dar era întotdeauna atât de plăcut să-i asculți vocea răguşită, vorba sacadată, cuvintele spuse pe jumătate! Chipul lui se umplea de lumină când îşi amintea vremuri de demult, trăite din plin. Când nu găsea cuvântul potrivit, privea țintă în fundul pipei de parcă acolo ar fi fost ascuns un dicționar şi, lucru ciudat, cuvântul venea întotdeauna cu exactitatea cerută de povestire, după o mai lungă sau mai scurtă aşteptare. Îi spunea uneori: „Ce ți-e şi cu viața asta! În primii mei ani petrecuți în Patagonia eram mai conservator, dar cu începetul mi-am pierdut obiceiurile. În schimb, înainte mâncam pe jumătate cât mănânc acum, pentru că nimeni nu-mi gătea mâncarea gustoasă pe care ştii tu s-o faci".

Uneori nu scotea o vorbă. Erau zilele sale rele. Ceva nu mergea cum trebuie la fermă sau iepurii roseseră sălciile şi plopii sădiți pe marginea şanțului de irigație sau scăpase în cordilieră vreo iapă cu mânzul în care îşi pusese toate speranțele (în acest ultim caz, iapa se întorcea aproape întotdeauna singură, căci puma are o preferință deosebită pentru spata şi gâtul de mânz). Cât era aşa, îşi ținea permanent pipa în gură, aprinsă sau stinsă, şi se aşeza într-un fotoliu în *living* de unde se scula din timp în timp ca să scuipe zgomotos pe fereastră; când nu umbla de colo, colo, privea sever în tavan sau la pereți, scoțând din când în când din gâtlej un sunet care putea să fie tot atât de bine bombănit sau tuse. În aceste zile nevasta lui trebuia să se scoale de la

masă ori de câte ori era nevoie, şi ştergea singură farfuriile. Nu avea altă soluție decât să aştepte să se risipească norii; se aşeza pe-aproape de el, privind în altă parte, şi se apuca, cu o linişte aparentă, să lucreze la vreo împletitură cu andrele foarte groase. Dar a doua zi trebuia să-şi desfacă lucrul, pentru că la fiecare rând găsea câte un ochi greşit.

Ce bun era Martin al ei! Era copilul ei mare... În schimb, pentru toți ceilalți (cât râdea ea de asta!) era un adevărat stăpân înțelept şi grav. Supraveghetorul îi spunea întotdeauna „*señor don* Martin", în felul acela dulceag care nu-i plăcea de loc Suzanei, şi toți peonii aveau pentru el un respect exagerat. Chiar la Calafate şi la Gallegos, era „*Don* Martin" pentru toți, şi îi cereau mereu părerea şi sfatul, şi îl ascultau cu atâta luare aminte ca şi când vocea lui răguşită ar fi fost un oracol. Pe ea o pufnea râsul! Dar în acelaşi timp ce veselă, ce mândră era, văzând că băiatul ei mare era într-adevăr un om mare, foarte mare, pentru toți ceilalți!

2.

Şi Suzana lăsă imaginația să-i zboare în voie, când o trosnitură puternică a focului o readuse brusc la realitate.

Şi Martin care nu se mai întorcea!

Tot gândindu-se atât la omul ei, uitase de foc. Şi se făcuse deja târziu. Se întuneca. Ar fi fost mai bine să ia mâncarea de pe plită şi s-o lase în cuptor, lângă pulpa de miel. O să lase uşa cuptorului întredeschisă ca să nu se usuce prea tare. Şi mielul o fi gata? Da, era chiar prea tare fript.

De obicei Martin venea înainte de asfințitul soarelui. Trecuse mai bine de o oră de la ceasul când obişnuia să se întoarcă.

Acolo, în locuințele peonilor se aprinseseră lumini. Înseamnă că terminaseră de cinat. Ca să vadă mai bine trecu ştergarul de bucătărie peste un geam de la fereastra mare care se aburise de la mâncare. În dreapta, la căsuța locuită de grăjdarul iugoslav şi bucătarul Jonar, era şi acolo lumină; probabil că stau amândoi în fața radioului, cu bărbia sprijinită în palmă, aşteptând să termine vocea din eter cu ştirile despre ultimele horcăieli ale războiului din Europa, ca să înceapă să discute aprins, după cum le era obiceiul.

Se îndreptă încet spre sufragerie. Era de statură înaltă, şi apropiata ei maternitate o deforma foarte puțin. Cu trupul robust şi armonios, starea ei de acum părea cea normală, la fel ca la perii care suportă aşa de firesc rodul atâtor fructe în pârg ce le îndoaie crengile. Mersul ei era plin de siguranța pe care o dau seninătatea sufletească şi convingerea că eşti în posesia unei condiții fizice excelente. Totuşi, doctorul ei din San Isidro îi spunea că nu trebuia să se încreadă prea mult într-o sănătate perfectă, că trebuia să se îngrijească foarte mult. Mama ei fusese tot aşa, cu acelaşi chip şi trup. I-o spuneau toți cei care o cunoscuseră, şi fotografiile pe care le păstra cu sfințenie îi dovedeau acest lucru. Totuşi murise la

puține zile după naşterea ei. Dar ce nerozie! Ea era puternică. Rezistase deja trei ierni. Nouăsprezece grade sub zero în aprilie! Cât de deosebite erau de cele pe care le ştia dintotdeauna de la San Isidro! Ierni blânde, luminate de şirurile portocalilor de foc şi a muşcatelor în floare. Ce cald şi ce vesel era acel ultim şi scurt popas dinainte de a ajunge la Buenos Aires, la dragul ei Buenos Aires! O avertizaseră că în Patagonia nu simți prea tare asprimea climei în timpul primilor trei sau patru ani, şi că după acest timp organismul începe să slăbească... Îi spuseseră că aşa li se întâmpla tuturor. Dar ea era sigură pe propriile ei puteri, şi că rezervele de energie îi vor ajunge până când se va aclimatiza perfect.

Şi copilul va fi şi el voinic ca să poată suporta toată asprimea climei. Când va veni pe lume nu va vedea decât zăpadă peste tot. Valea, munții, copacii... Toate de un alb neprihănit, afară de lacul care îşi schimbă culoarea la fiecare ceas într-un tumult de nuanțe nelinişti te unduind sub întinderile de lumină.

Soțul ei ar fi preferat să o ducă la Gallegos sau la Buenos Aires ca să aibă o îngrijire medicală perfectă. Ea refuză; voia ca fiul lor să se nască în ferma pe care o ridicaseră cu atâta entuziasm. Cu trecerea anilor, când va ajunge să fie stăpân la Los Témpanos, va fi mândru că este fiul acelor locuri şi primul născut în acel braț al lacului. Martin nu vru în ruptul capului să o lase expusă vreunei complicații în colțul acela atât de îndepărtat de lume. Hotărârâ atunci să aducă un doctor care să locuiască cu ei la fermă douăzeci şi cinci sau treizeci de zile, ca să o asiste până când se va restabili pe deplin. Deşi nu erau prea bogați, puteau foarte bine să plătească cei patru mii de pesos ceruți, fără ca bugetul lor să se resimtă prea mult. Înainte de toate era sănătatea, şi puteau să facă economii pe urmă, când va fi iar în picioare, plină de putere şi cu copilaşul în brațe.

Doctorul sosea peste două sau trei zile. Suzanei nu-i plăcuse de loc acel doctor Potter atât de corpolent, cu fața lucioasă de grăsime şi cu ochi sfioşi, dar a fost singurul care a

acceptat să se izoleze cu ei pentru o vreme atât de îndelungată. Venise din nord ca să ocupe în mod provizoriu cabinetul unui medic din Piedrabuena care, bolnav, plecase la Buenos Aires şi se arătase foarte mulțumit că dăduse de alt chilipir după ce-şi terminase internatul. Se oferi să vină cu nevasta lui, ca infirmieră spuse el, şi ca să fie o tovarăşă pentru bolnavă şi un ajutor în casă. Suzanei nu îi plăcu de loc nici blonda aceea cu fața foarte sulemenită, părul exagerat de oxigenat şi îmbrăcată cu o rochie foarte vaporoasă şi țipătoare, şi pantofi cu tocuri foarte înalte, argintii. Avu impresia că femeia aceea era foarte departe de a fi o doamnă, dar în Patagonia vedeai unele lucruri atât de ciudate, încât era mai bine să nu te gândeşti prea mult. Îi cunoscu pe presupuşii soți o dată când trecuse prin Piedrabuena. Nu-i spusese lui Martin nimic de impresia proastă pe care i-o făcuse perechea, ca să nu-l alarmeze. Şi altă dată când Martin veni singur, aranjă cu ei condițiile şi prețul. Trebuia să sosească de asemeni o soră a lui Celestino ca bucătăreasă.

Suzana era singura femeie pe o întindere de multe leghe împrejur, şi zâmbi la gândul că pentru a sărbători acest măreț eveniment al naşterii copilului ei, la fermă vor fi trei femei, care ar putea ajunge patru dacă venea o fetiță... Dar nu, imposibil. Va fi un băiat, mai mult ca sigur. La Los Témpanos se vorbea în general prea mult de sosirea acelui personaj, a viitorului *mayordomo*{105}. Martin dăduse exemplul. Era întotdeauna de o rezervă exagerată față de tot ceea ce se referea la soția sa, dar în împrejurarea aceea, imediat ce află vestea, începu să o spună tuturor, să o comenteze, să facă mii de presupuneri şi de planuri pentru viitor. Şi cu mult înainte ca starea ei să se cunoască, toți cei care o întâlneau pe Suzana începeau să vorbească cu mare interes şi simpatie de *mayordomo*, atât la Los Témpanos cât şi pe la celelalte ferme pe care le vizitau. La început ei îi era puțin ruşine, dar îl vedea pe bărbatul său atât de mândru în fața perspectivei de

a fi tată, atât de bucuros, încât se obişnui să răspundă cu naturalețe la toate întrebările.

Aprinse lumina electrică şi puse masa: cele două tacâmuri, sarea, paharele, şervețelele... Nu mai lipsea decât să te aşezi. Se duse şi în *living*, se aplecă fără prea multă greutate şi puse doi butuci pe focul din cămin.

Se întoarse în bucătărie... Galopul acela? Nu, nu, era o herghelie de animale jucându-se. Caii erau atât de graşi şi atât de odihniți, că nu făceau altceva decât să zburde mereu. Ar fi fost bine să-i ducă într-un loc cu mai puțină păşune şi mai multă piatră ca să se potolească. Dar putea să fie şi soțul ei mânând turma. Să iasă să vadă. Ce frig! Dar uite că era mai târziu decât credea ea! Avusese impresia că nu se întunecase de tot, şi când colo se înnoptase de-a binelea; numai că luna răsărise şi ea devreme şi lumina încât credeai că e încă ziuă. Era ciudat că venea atât de târziu. Colo zburdau mânjii de la ultima *amansada*{106}, şi lângă ei stăteau boii cu neclintirea lor solemnă de odihnă şi meditație. Văzuți sub lună, pe fundul stâncilor întunecate, profilurile acestor animale, cu contrastul lor de forță excesivă şi de calm exagerat, aminteau desenele murale făcute de oamenii peşterilor.

Într-o margine a depresiunii, dincolo de gardul din sârmă care scânteia în depărtare, se zărea slab umbra negricioasă a deluşorului de gresie. Pe acolo trebuia să vină Martin. Trecea râul fără a mai ocoli pe la podul de bârne, ca să scurteze drumul. Râul nu era prea umflat. Era destul de lat, asta-i drept; vreo cincizeci sau şaizeci de metri, dar apa abia ajungea la pieptul calului. Chiar Suzana îl trecuse de câteva ori şi nu amețise prea tare. Noaptea amețeai şi mai greu, pentru că nu se vedea pânza de apă unduind sub picioare, care să-ți dea senzația că pământul se leagănă încolo şi încoace. Şi dacă apa săpase vreo groapă nouă, caii înotau bine şi luptau împotriva curentului. Prima dată când îl trecuse, chiar când se afla în mijlocul râului, simțise dintr-o

data o mare slăbiciune prin tot trupul. Capul începuse să i se învârtească, şi când îşi aplecă fruntea, i se păru că apa e gata să-i soarbă ochii. Coapsele tremurătoare începuseră să-i lunece uşor de pe şa. Soțul mergea doi sau trei metri mai în față, cu toată partea de sus a corpului întoarsă spre ea. Suzana îşi ridică privirea neliniştită către el. Văzu ochii cenuşii privind-o zâmbitori, senini, nemişcați ca şi când doar ei ar fi fost un sprijin de neclintit în lumea aceea care se clătina, şi strânse cu picioarele coastele ude ale calului. Merse mai departe fără să ştie cum, cu privirea ațintită în ochii cenuşii, şi ochii cenuşii o aduseră cu bine, încet, încet până la mal.

După ce trecea râul, Martin obişnuia întotdeauna să vină în galop pe cărare, ca şi când doar în ultimul moment îi era dor de casă. Va auzi oare întâi galopul adus de vânt sau va zări înainte silueta călărețului apărând în cuta pe care acolo departe în noapte o făcea râpa?

Suzana simți cum o trece un fior gândindu-se cât de reci trebuiau să fie apele acelea ale ghețarilor. Îşi sprijini palmele de pântec mângâindu-l ca pe o comoară. Pe măsură ce i se apropia sorocul, se înfiora tot mai des. Trebuia să se îmbrace mai gros şi era mai bine să se întoarcă în bucătărie. Mâncarea ar fi putut să se ardă.

Chiar aşa, mielul se rumenise prea mult, era aproape cafeniu. Mai bine să-l scoată şi să-l țină afară, acoperit cu un ştergar ca să nu se răcească prea tare. Oala mai putea să rămână puțin în cuptor, cu uşa deschisă de tot. Aduse şi platoul cu căpşuni din cămară şi îl puse pe bancă ca să aibă totul la îndemână. Şi dacă Martin nu venea? Poate rămăsese să doarmă în munți. Dar pe frigul acela! Poate dăduse de urmele vreunei turme rătăcite, sau ale vreunei pume. Vâna în fiecare an zece sau douăsprezece, mature sau pui, fără a mai socoti câte una pe care o împuşcau peonii, stimulați de cei cincizeci de pesos cât li se dădea drept recompensă pentru fiecare blană. Într-un an ajunse să împuşte nouăsprezece, trei vara şi şaisprezece iarna, într-un an când începuse să ningă

în martie. Era foarte uşor să te iei după urmele lăsate în zăpadă, dar lighioanele afurisite nu se speriau de asta şi îşi continuau isprăvile după care plecau să se ascundă printre stânci şi prin peşterile adânci unde era atât de primejdios să-i urmăreşti. Primejdios doar din cauza terenului accidentat şi a distanţelor mari care se străbăteau uneori pe schiuri fiindcă altfel nimeni nu murea dintr-o zgârietură de pumă. Erau prea laşe ca să înfrunte omul; deşi măsurau mai mult de doi metri de la bot la coadă şi erau înarmate cu dinţi puternici şi cu gheare terminate cu unghii ca nişte ţepi de oţel, fugeau îngrozite, înnebunite de spaimă, când auzeau lătratul unui căţeluş. În aceeaşi noapte sfâşiau zece oi ca să-şi potolească setea într-o orgie de sânge sau se jucau ore întregi cu un mânz după ce îl muşcaseră înainte de spată, ca să nu le facă să fugă prea mult, aşa cum face pisica jucându-se cu şoarecele, dar erau de o laşitate ruşinoasă. Nu se apropiau niciodată de viţei pentru că vacile ştiau să-i apere foarte bine cu coarnele lor. Şi Martin nu era singurul care le vâna. Se făcea la fel pe la toate fermele de lângă lac. Fostul administrator de la ferma La Jerónima, un chilian şiret şi curajos, vână într-un singur an douăzeci şi unu, încasând în bani gheaţă frumuşica sumă de cincizeci de pesos pe bucată; câştigase cu această ispravă campionatul zonei, dar Martin împuşcă mai multe ca el în ultimii ani, căci cu fiecare iarnă creştea stăruinţa şi râvna pe care o puneau în această campanie de stârpire.

Mânjii se potoliseră acum, şi se auzeau din nou zgomotele slabe ale nopţii, foşnetul blând al naturii mişcându-se în somn. Galopul unui cal s-ar fi putut auzi iar limpede din locul unde stătea ea. Suzana era gata să ia împletitura şi să se aşeze, când auzi nişte ciocănituri timide şi o voce care striga din ce în ce mai tare:

— Doamnă... Doamnă... Doamnăăă! Sunt eu... Sunt Ñungo...

Băiatul o vedea de afară prin geam, şi voia să o strige cu toată băgarea de seamă ca să nu o sperie.

Suzana deschise uşa. De după ea de abia se vedea un cap pe care cădea din plin lumina ce venea din bucătărie.

— Bună seara, Ñungo. Intră repede. E tare frig.

— Eu sunt, *patroncita*. Cu voia dumneavoastră.

Era grăjdarul. Un băieţandru slăbuţ, măsliniu la faţă, vioi, cel mai tânăr dintre toţi peonii de la fermă, „ultima dintre cărţile de joc”. Ñungo era fiul lui Torrén. Mama lui trăi puţin timp cu catalanul, şi când avu copilul nu se mai ocupă de tată, care uită şi el curând de ea. Pentru o femeie care îşi câştiga pâinea prin propria sa muncă, un copil era salvarea. Bărbatul putea şi el să însemne ceva, chiar dacă lucra la o fermă îndepărtată de unde putea să vină în sat doar o dată la câteva luni. Dar un copil era tovărăşia de fiecare ceas, era apărarea împotriva singurătăţii. Era dragostea nesfârşită, dorinţa arzătoare de a răsfrânge asupra fiinţei dragi, în fiece clipă, toată dăruirea, toate iluziile, toate sacrificiile. De aceea multe femei căutau o legătură trecătoare pentru a obţine fiul care urma să le însoţească toată viaţa. Când Torrén se întoarse din Spania la sfârşitul lui 39, o găsi pe mama lui Ñungo paralizată; trăia cu băiatul ei de zece ani datorită ajutorului locuitorilor din Calafate. Torrén o luă pe mamă şi pe băiat sub ocrotirea sa, şi de atunci îşi cheltuia cu ei toată leafa şi partea lui din câştigurile fermei. În ’42, când ea muri, îşi aduse băiatul de paisprezece ani la Los Témpanos, „ca să-l învăţ să fie om, mama mă-si, chiar dacă ar trebui să-l zvânt în bătaie în fiecare dimineaţă”. Dar, bineînţeles, Torrén ar fi preferat de o mie de ori să i se usuce mâna decât s-o ridice asupra fiului.

De când Suzana era fără servitoare, Ñungo o ajuta la treburile gospodăriei. Îi freca oalele, îi curăţa în bucătărie, îi făcea toate treburile mai grele. Nu era el îndemânatec cât ar fi fost o femeie, dar era plin de bunăvoinţă şi făcea şi el ce putea. Era tare greu să găsească pe cineva! Fetele din Gallegos şi Calafate se speriau când auzeau că trebuie să

lucreze aşa departe. Au venit totuşi câteva în acei patru ani, dar nu au rezistat prea mult. Fata aceea din Natales era destul de bună, dar a plecat şi ea ca să se mărite (de la ea învățase că trebuia să le spună „angajate” servitoarelor şi bucătăreselor). Epoca ei cea mai fericită ca gospodină a fost când o avusese pe Alberta. Deşi îi plătea leafă, era mai mult o prietenă decât o servitoare; o adusese din San Isidor, şi se înecase în apele lacului Rico, o dată când trebuiră să rămână câteva zile la El Mitre. Întâmplarea aceea fusese pentru Suzana prima mare durere pe care o suferise în noua ei viață. Când băiatul ajunsese la uşă, cu fața puțin schimbată, Suzana îi repetă:

— Intră, Ñungo; e frig. Cum de-ai prins curaj să vii noaptea?

El răspunse năvalnic, dând drumul dintr-o răsuflare cuvintelor pe care le chibzuise de-a lungul celor trei sute de metri dintre vilă şi locuințele peonilor:

— M-a trimis *don* Abel să întreb dacă s-a întors patronul şi să vă spun că bătrânul pleacă mâine la Punta Bandera şi să-i spuneți ce lucruri aveți nevoie să vă aducă.

În timpul zilei Ñungo era în stare să meargă până în inima munților pe urmele unei vaci cu lapte hoinare, aducând-o supusă în țarc; şi nu-l speriau mugetele unui taur sălbăticit, nici vederea oilor şi a mânjilor ucişi în pădure purtând urmele clare ale ghearelor pumei. Dar întunericul îi muia toate fibrele bărbăției lui incipiente; umbra unui cal care se mişca îl făcea să înnebunească de spaimă şi somnul lui era de multe ori tulburat de coşmaruri înfiorătoare. Peonii îl păcăleau mereu, dar el se răzbuna în timpul zilei, cu feste pline de şiretenie, şi nu se dădea în lături să se ia la harță chiar cu supraveghetorul.

Interiorul confortabil şi lumina puternică îi readuseră vioiciunea lui obişnuită. Aruncă spre platoul cu căpşuni o privire plină de curaj, lacomă.

— Şi ce te făceai dacă te întâlneai cu indianul Casimiro pe când veneai încoace? urmă patroana în glumă. Ce frică ți-ar fi

fost dacă ți-ar fi apărut dintr-o dată, când treceai prin fața ocolurilor!

— Nu mi-e frică mie de indian, nici de doi ca el, răspunse băiatul cu seriozitate lăsând greutatea de pe un picior pe celălalt. Poate să-mi apară oricând, n-o să fug de loc de el. Chiar şi noaptea. Să se ştie!

Şi mai făcu o mişcare.

Suzana râse din toată inima. De mult nu mai auziseră nimic despre indianul Casimiro, dar continuau să vorbească de el cu puțină teamă. Când Martin arendă în anul ’38 al doilea lot de patru leghe care era atât de necesar pentru bunul mers al fermei, găsi acolo un om, un intrus. N-au putut afla niciodată cum făcuse indianul ca să aducă până acolo taurul şi cele douăzeci şi cinci de vaci cu viței, pe care le avea pe celălalt mal al lui Brazo Norte. Nici unul din cele trei şlepuri din regiunea lacului nu-l ajutase, şi era neapărat nevoie să ocoleşti o mie două sute de metri, cât e de lat ghețarul Viedma, ca să vii pe jos. Doar dacă ar fi trecut foarte pe sus, unde gheața nu mai era înțesată de prăpăstii; dar până acolo nu ajungeau nici alpacalele. Sau dacă s-ar fi apucat de munca titanică, aproape irealizabilă, să treacă vitele cu barca, una câte una. În sfârşit, era un mister. Martin se dusese la el, îi spusese cu frumosul că trebuia să părăsească locul acela, i-l oferi pe *Augusto* şi şlepul mare ca să-i ducă vacile şi toate celelalte unde ar fi voit el, fără să-i ia nimic. Dar omul se încăpățână să rămână. Îşi petrecuse viața fugind de pe un pământ pe altul pe măsură ce erau populate. Era bătrân. Era obosit. Îşi avea vacile lui, tăia câte un vițel din când în când, şi aşa trăia. Vitele înmulțindu-se avea ce mânca tot restul vieții sale, până când îl va găsi moartea liniştit, fără griji. Ştia foarte puțină spaniolă. Nu era chip să-l faci să înțeleagă ce îi spuneai.

Regiunea din jurul lacului mai cunoscuse cazuri asemănătoare care se lămuriseră cu pistolul. Rămânea stăpân pe teren cel care țintea mai bine sau cel care i-o lua înainte celuilalt. Pe urmă, dacă avea bani, putea să-şi

legalizeze situația, mai ales dacă putea să-şi împodobească cazul cu circumstanțe atenuante care să-l scape de câțiva ani de închisoare. Dacă nu avea mijloace băneşti sau dacă locul era foarte îndepărtat astfel ca să-l ferească de autorități, putea să lase să treacă timpul până când uitau de el sau până când apărea un nou adversar.

Înțelegând că nici Casimiro nu va ceda prea uşor, Martin hotărî să se retragă ca să-i lase timp să chibzuiască şi să se potolească; dar când se întoarse peste câteva zile omul îl primi cu focuri de armă. El se adăposti după un copac, şi-i răspunse cu două sau trei gloanțe, fără să țintească prea mult. Când se întoarse a treia oară după câteva zile, indianul nu mai era de găsit nicăieri şi nici *ranchoul* nu părea să fi fost locuit acele zile. Trecu timpul. Peonii lui îi spuneau că îl vedeau des. Chiar şi Martin îl zărise de două sau trei ori, dar de foarte departe, şi dispărea iute, fără a fi chip să-l găsească. Stăpânul fermei Los Témpanos se afla într-o situație neplăcută. Avea pe pământurile sale vite străine care pe măsură ce anii treceau deveneau tot mai sălbatice, mai periculoase şi mai supărătoare. Taurii mai ales ajunseseră un adevărat pericol în pădurile acelea dese în care îți apăreau înainte când te aşteptai mai puțin. Omorâră câțiva, şi chiar mâncară destul de des costițe de vițel. Singura soluție era să facă un *rodeo* ca să-i castreze şi să-i înfiereze pe viței cu marca fermei; aşa era legea pământurilor acestea. N-ar fi fost prea greu: câteva zile de lucru pentru peoni, care erau aproape toți buni călăreți, şi poate câțiva cai sacrificați de coarnele furioase. Dar mai era spectrul omului acela ciudat care aluneca printre degete ca o fantomă. Şi se păcăliseră straşnic de câteva ori. Se zărea o dâră de fum în pădure departe printre pietre şi silueta unui om. Omul fugea, se punea în mişcare toată ferma ca să-l prindă, şi dacă în sfârşit îl prindeau, vedeau că e un braconier. La Los Témpanos era interzis vânatul vulpilor, dar unii oameni sărmani se încumetau să-şi atragă mânia stăpânului ca să câştige câțiva pesos. La fel se întâmpla cu hoții de vite care veneau din

cealaltă parte a cordilierei ca să fure câteva oi. Astfel indianul Casimiro, care era prezent în visurile tuturor, ajunse să aibă un contur vag, ireal, aproape de legendă.

În timp ce Ñungo iscodea cu privirea lui vioaie toate cotloanele bucătăriei, Suzana se aşează să întocmească lista cu ceea ce trebuia să-i aducă *Augusto* din Calafate. Când termină de scris, îi dădu lista băiatului, spunându-i zâmbind:

— Mergi fără teamă. Eu am să mă uit după tine de la geam până când ai să ajungi. Dacă-ți iese în cale indianul, strigă-mă şi-am să vin să-l gonesc.

— Bine, *patroncita*, mulțumesc foarte mult.

Şi adăugă, aruncând o privire plină de înțeles spre platoul cu căpşuni:

— La sigur că patronul nu mai vine în noaptea asta.

— Se prea poate să nu vină, şopti Suzana. O fi rămas să doarmă în munte.

— Aoleu, trebuie să fie un frig acolo sus!

— Şi-a luat pelerina? îl întrebă ea referindu-se la o manta groasă ca o pânză de cort, sub care puteai să dormi chiar dacă deasupra se aduna o jumătate de metru de zăpadă.

— Am vrut să i-o leg de ciochină când îi înşeuam Bălțatul, dar patronul mi-a spus că n-o să ningă. Şi-a luat doar pătura pentru cal şi *ponchoul*. Astea-i ajung să doarmă la adăpostul unei stânci sau în pădure.

— Poate că a găsit o peşteră şi şi-o fi făcut foc, şopti ea ca să se liniştească. Cu siguranță că a dat de o urmă şi l-a apucat noaptea. Şi alte dăți i s-a întâmplat la fel.

— Şi-ncă acum îl trage casa, zise băiatul cu un zâmbet ştrengar. Înainte, când era holtei, obişnuia să rămână chiar patru sau cinci zile prin munți, trăind ca indienii. Aşa se spune, cel puțin...

— Şi anul trecut a rămas o dată tot aşa; când fugise iepşoara roaibă.

— Aha, da, mi-aduc aminte! Mânzul de-abia a scăpat ca din ghearele pisicii. Norocul lui!

— Bine, Ñungo, poți să pleci. Spune-i lui *don* Abel că am pus în notă tot ce am nevoie. Şi tatălui tău zi-i să nu uite să-i spună lui Alejandra să-şi ia toate hainele groase pe care le are.

— Bine, doamnă. Să mulg Roşcovana sau Bălțata?

Suzana rămase o clipă atentă ascultând. Dar nu, zgomotul acela nu era un galop. Trebuia să fie curcanii care dormeau pe acoperişul mic al spălătorului.

— Ce spuneai? îl întrebă pe băiat.

— De Roşcovană şi de Bălțată. Pe care o mulg?

— Oricare; pe cea care o s-o prinzi mai repede.

— Şi la sigur că o să scot o jumătate de găleată. Numai pentru dumneavoastră, eu cred c-o ajunge.

— Crezi că n-o să se întoarcă?

— Da de unde! Trebuie să fie unşpe. Cam periculos să umbli noaptea printre stânci.

Ñungo privi iar la cuptorul deschis care lăsa să se vadă o margine a cratiței.

— Ce păcat că toate acestea o să rămână nemâncate! exclamă sincer mâhnit.

— Vrei să guşti puțin miel sau rață?

— Mulțumesc foarte mult, doamnă; sunt sătul. Englezul ne-a făcut o friptură de batal destul de bună. Dar n-am avut nimic dulce.

— Cine ştie ce-o fi mâncat Martin! şopti ea parcă vorbind cu sine. Nu şi-a luat nimic.

— După ce mănânci e grozav să vâri în guşă ceva dulce, ca pentru a acoperi grăsimea, spuse el sentențios. Ajută la mistuit. Cel puțin aşa se spune...

— Soțul meu se îngrijeşte foarte puțin de ce mănâncă. Când e plecat la drum se mulțumeşte cu orice.

— Şi ce straşnic e să mănânci bine! Mai ales felul trei. Azi englezul ne-a dat nişte mere din *quinta*, dar erau pe jumătate crude... Erau amare ca otrava! Ca şi când nu-i destul de amară viața, să ți-o mai amărăşti şi tu. Ei, dar altceva e când ai fructe dulci... căpşuni, să zicem, lucrurile se schimbă...

Ea nu răspunse. Gândurile o purtau departe. Ñungo, văzând că nu reuşea să o smulgă din îngândurare nici cu aluziile voalate nici prin cugetările sale adânci, se pregăti de plecare.

— Atunci bine; cu voia dumneavoastră mă retrag. Trebuie să fie foarte târziu.

Când se întoarse ca să se îndrepte spre uşă, se opri în faţa chiuvetei de faianţă colorată şi începu să privească platoul cu cea mai vie admiraţie.

— Oho! exclamă. Ce mai căpşuni! Tii, da mari mai sunt! Din *quinta*, sigur.

— Da spune o dată, omule! Voiai căpşuni? râse ea cu poftă. De ce nu mi-ai spus?

— Eu... nu m-am gândit...

— Mă duc să caut o cutie ca să ţi le pun.

— Nu vă deranjaţi, *patroncita*; puneţi-le aici în şapcă, îşi puse şapca sub platou, sprijinind-o cu amândouă mâinile de faianţă. Suzana îl întrebă, în timp ce punea căpşunele uşor, câte una şi câte două, ca să nu se zdrobească:

— Te bucuri că vine Alejandra, nu-i aşa? N-o să mai ai de frecat oalele.

— O făceam cu plăcere, *patroncita*. Nu prea e treabă de bărbat, dar îmi place să stau cu dumneavoastră şi să vă ajut. Dacă lacul e liniştit o să sosească poimâine.

Şapca fu repede umplută cu vârf. Ochii negri şi faţa oacheşă a lui Ñungo străluciră de bucurie privindu-şi cu lăcomie cucerirea. Ochii lui Ñungo aveau ceva din privirea crucişă a tatălui, dar strabismul acela uşor le dădea o sclipire specială, o strălucire tremurătoare foarte hazlie, între răutăcioasă şi jucăuşă; uneori părea că pupilele şovăiau înainte de a-şi răsfrânge în afară strălucirea, ca şi când lucirile de veselie copilărească erau mereu în contradicţie cu dorinţa de a pune la cale vreo poznă.

— Aşa că flăcăului îi plac căpşunile! glumi Suzana.

— Aşa şi-aşa... Aş galopa o zi întreagă ca să-mi umplu burduhanul.

— Acum sunt foarte multe în pădure.

— Da, doamnă; când mă duc cu caii la păscut, descalec într-una ori de câte ori găsesc, chiar dacă mă ostenesc ca un câine, şi chiar şi când călăresc fără şa. Şi acelea sunt bune, nimic de zis, dar astea ale dumneavoastră nu se pot compara cu ele. Sunt mari ca nişte piersici, se topesc în gură şi au un gust că nu-l uiți niciodată!

— Ieri am trimis un bidon plin pentru voi.

— *Patroncita*, pe mine abia dacă m-au lăsat să mă uit la el! Au mâncat tot ei. Englezul le ascunsese sub pat ca să nu dau eu de ele.

Dar Ñungo nu povesti că în urmă cu câteva zile, pe când tundeau mieii mari, le mâncase el aproape pe toate câte le trimisese Suzana; când s-au întors de la lucru, cu şalele țepene şi gâtlejurile uscate, oamenii găsiră bidonul gol. Se înfuriară şi băiatul scăpă de bătaie doar pentru că ceilalți erau prea obosiți ca să mai fugă după el.

— Las' că te-ai învârtit tu să-ți faci parte sau te vei fi strecurat vreodată în *quinta*, zise ea, silindu-se să se prefacă severă.

— Vai, să nu credeți asta, doamnă; lumea exagerează mult.

Şi văzând că discuția aluneca pe o pantă primejdioasă, se grăbi să adauge:

— Ei, acuma chiar că plec. Şi vă mulțumesc mult *patroncita*, pentru darul dumneavoastră.

Plecă ducând cu grijă şapca îndesată, sprijinind-o de brațul stâng şi de piept. Se opri o clipă în fața întunericului, dar îşi aruncă o căpşună în gură şi merse mai departe cu pas ferm. Când noaptea îl cuprinse din toate părțile începu să fluiere ca să-şi dea curaj sau ca nimeni să nu bănuiască că-i era frică; şi fluieratul lui se întrerupea din când în când ca să facă loc unei căpşuni.

3.

Suzana rămase iar singură cu gândurile ei. Mâncarea se răcise de-acum. Şi cuptorul la fel. Mai putea să sosească aşa târziu? Poate că venea pe jos de foarte departe, cu calul de căpăstru, printre stânci, mergând pe lângă marginea prăpăstiilor. În căminul frumos lucrat din pietre de la Los Témpanos, focul se stinsese aproape de tot. Mai puse nişte lemne pe jar; făcea totul cu mişcări scurte, pline de naturalețe, cu gesturi ordonate, învățate dintr-o practică neîncetată, aplecându-se doar atât cât trebuia şi aşezând fiecare butuc la locul potrivit. Apoi făcu în jar şi cenuşă cu ajutorul vătraiului un tunel mic pentru aer. Putea pleca liniştită; ştia că peste puține minute se vor ivi flăcărui mici care se vor mări treptat înconjurând lemnele până când vor ajunge o vâlvătaie zdravănă. Se deprinsese deja cu ritmul austral pe care îl capătă femeile din Patagonia în importanta sarcină de a îngriji de foc. Focul din vetre de piatră pentru lese sau din vetre de cărămidă, din sobe făcute dintr-un bidon de dezinfectant şi un burlan de tablă neagră, din cuptoarele rudimentare sau din sobe de fier smălțuite, din vasele cu jeratic improvizate din piulițe vechi şi ciobite sau din vase de lut. Arta începută de femeile *yaganes* care mențineau focul veşnic în luntrile lor ajunsese la diletantism în fermele marilor companii, unde soția administratorului priveşte din fotoliul ei din *livingul* aşternut cu covoare trosnetul vesel al flăcărilor care execută sub acustica gravă a căminului de marmoră o simfonie de sunete şi culori. Şi din când în când doamna se apleacă spre lada de aramă plină cu aşchii. Şi îşi întinde mâinile cu unghiile îngrijite apucând aşchia cu băgare de seamă ca să nu-şi zgârâie lacul unghiilor.

De-a lungul ferestrei imense cu multe ochiuri care se întindea pe toată latura bucătăriei şi a sufrageriei făcuseră în interior un fel de jgheab în care creşteau muşcate şi roşii.

Plantele creşteau până la înălțimea chiuvetei. Roşiile erau încărcate cu fructe mici şi mari verzi sau în pârgă. Două erau deja coapte; mari, de un roşu aprins înconjurate de verdele cald al frunzelor, sclipind printre celelalte ca nişte flori minunate. Şi când, după serioase consultări şi pipăieli grijulii, se constata că unele din roşii erau coapte, se mâncau cu evlavie, ca o fărâmă de soare tropical cucerit pe latitudinea aceea datorită iscusinței omului.

Când intră iar în bucătărie Suzana auzi nişte lovituri puternice în fereastră. Nişte lovituri brutale care răsunau în liniştea nopții cu vibrații puternice. Tresări şi îşi ridică privirea exact în clipa în care pumnul închis se retrăgea de la geam pierzându-se în întuneric.

— Cine e? strigă înspăimântată.

Privea spre fereastra imensă cu ochii larg deschişi, încremenită. Nu vedea decât noaptea neagră, dar cel care se afla în cealaltă parte putea s-o privească, mâncând-o din ochi în voie. Era insuportabil. Era ca şi când vestmintele i-ar fi căzut pe rând în fața ochilor sumbri ai unui necunoscut. Şi iar pumnul închis apăru în întuneric lovind sticla în fața ochilor Suzanei.

— Cine e? întrebă din nou cu vocea tremurătoare.

Nu răspunse nimeni. Se scurseră clipe lungi. Simți un frig viu pătrunzându-i în oase, şi frigul crescu şi mai mult când uşa se deschise dintr-o dată cu un zgomot sec.

— Bună seara, *señora doña* Suzana. Sunt eu. Nu va speriați.

— Ce doriți? Ce căutați aici? întrebă întorcându-se brusc spre el.

Ochii blânzi ai lui Abel Cuenta se opriră asupra ei cu răceală, cercetând-o de sus în jos.

— Ce nenorocire! şopti el dând trist din cap. Ce soartă haină!

Suzana începu să tremure din întreg trupul, şi trebui să se sprijine de chiuveta din bucătărie ca să nu cadă.

— Ce i s-a întâmplat soțului meu? strigă. Vorbiți, spuneți repede! Spuneți-mi tot! Nu mi-e frică...

Abel o privi din adâncul ochilor pe femeia care tremura în fața lui gata să leşine de durere. O privi aşa câteva clipe în tăcere. În timpul acestor lungi secunde, inima Suzanei bătea tare, gata să se spargă.

— Noaptea e groaznic de rece, spuse el apăsat cu vocea lui limpede şi calmă, făcând pauze lungi între cuvinte. Termometrul arată douăzeci de grade şi jumătate sub zero. În munți trebuie să fie cel puțin treizeci de grade...

Suzana îi asculta cuvintele, ca şi când cu fiecare din ele primea viața sau moartea. Dacă n-ar fi fost sigură că o să cadă, ar fi plecat de lângă chiuveta de care se sprijinea, ar fi venit spre el, l-ar fi înhățat de umeri şi i-ar fi strigat: „Spuneți, spuneți, spuneți!" Nu reuşi decât să îngaime:

— Dar vorbiți o dată... A murit!

Uşa rămăsese întredeschisă. Abel o împinse foarte încet cu vârful piciorului, până când o deschise de tot. Frigul de afară intra aşa într-un val dreptunghiular care izbea drept în trupul Suzanei. Tremurul corpului ei se urcase până la bărbie, apoi până la buze. Simți că ochii i se împăienjeneau. Doar dorința de a şti ce i se întâmplase lui Martin o mai ținea în picioare.

— Spuneți-mi, bâigui iar. Spuneți-mi ce s-a întâmplat. Câinele inteligent şi urât care intrase în urma omului, oprindu-se în prag, îşi privea stăpâna cu ochi vioi şi drăgăstoşi, şi din când în când se uita cu ură la om. Păzitorul credincios al Suzanei simțea întotdeauna o puternică antipatie pentru supraveghetor, şi nu-şi da silința să şi-o ascundă. Ochii lui Abel Cuenta, mari, negri şi şterşi, păreau întotdeauna acoperiți cu un strat de gelatină. În ei sentimentele rămâneau prinse înăuntru, ascunse pentru toți ceilalți. Spuse foarte rar cu vocea lui sâcâitoare:

— *Señor don* Martin nu avea la el pelerina mare din pânză de cort. Ce nenorocire!

— Dar spuneți-mi ce s-a întâmplat! Vă rog mult de tot!

Abel o privi mai departe stăruitor, până când i se păru că ochii ei se închideau şi că trupul începea să lunece peste colțul chiuvetei. Făcu câțiva paşi înainte, cu mâinile întinse spre ea, şi îi atinse mijlocul cu o mână. Câinele mârâi. Suzana se cutremură de scârbă. Era ca şi când de ea s-ar fi apropiat o reptilă băloasă s-o cuprindă în inelele şi saliva ei. Simți un fior care acționă ca un curent electric, şi se ridică întinzând un braț ca să-l îndepărteze.

— Ce-i cu dumneavoastră? strigă. Sunteți nebun?

— *Señora*. Dragă *señora*, credeam că leşinați. M-am grăbit să mă apropii ca să aveți un sprijin, ca să nu cădeți. Erați palidă ca o moartă, *señora*... Sunt foarte fericit că vă simțiți mai bine... Mulțumesc lui Dumnezeu, *señora*... Sunt mulțumit, foarte fericit.

Suzana îşi recăpătase în bună măsură stăpânirea de sine. Teama îi mai strângea inima, dar simțea un val de furie care îi învia puterile. Spuse linişti:

— Îmi veți spune imediat ce i s-a întâmplat soțului meu! Imediat şi fără să-mi ascundeți nimic.

— Vai de mine, *señora*, *señora* dragă, dumneavoastră nu m-ați înțeles! amintiți-vă bine *señora*... Vă înşelați. Amintiți-vă cuvânt cu cuvânt ce v-am spus. N-am vorbit de nici un accident!

Frunzele verzi ale pătlăgelelor păleau de frig. Suzana simți parcă o şuviță de păr căzându-i peste ochi; ridică mâna încet ca să o dea la o parte. Ce frig! Uşa aceea deschisă şi omul acela. Dacă ar fi avut destulă putere l-ar fi împins pe om, luându-l de umeri şi lovindu-l cu genunchii. Lovindu-l şi îmbrâncindu-l, până când l-ar fi azvârlit afară, lăsându-l lungit jos, pe frigul acela de douăzeci de grade şi jumătate. Şi apoi ar fi închis repede uşa ca să vie iar căldura în bucătărie ca un aşternut de puf. Dar se simțea sleită de puteri. Şi nu putea să-i spună omului: „Închide uşa!” Şi nici nu se putea duce s-o închidă ea însăşi, pentru că atunci ar fi rămas închisă cu reptila aceea plină de bale şi lipicioasă. Dar nu, nu era o reptilă, era o omidă care se înălța în fața ei, o omidă de

acelea din *quinta*. Şi deasupra umerilor i se vedeau două coarne moi şi lungi care şi le agita pe amândouă părțile feței lui caraghioase.

— *Señora*, dragă *señora*, ce nenorocire că nu m-ați înțeles! făcu Abel Cuenta ridicându-şi brațele în sus, pentru a Sugera o mare durere. Am să vă explic totul în puține cuvinte, în foarte puține cuvinte...

— Dar vorbiți o dată! Spuneți-mi tot ce ştiți!

— Eu nu pot înțelege, *señora* dragă. Eu nu ştiu. Ñungo a venit acum nu de multă vreme în sala de mese a peonilor. Eu eram acolo cu lefurile. Azi e sâmbătă, *señora*; prima sâmbătă după tunsul berbecilor. L-am întrebat pe băiat: „I-ai spus patronului ce te-am rugat?" El mi-a răspuns cu gura plină de căpşuni: „Patronul nu s-a întors, şi nici n-o să se întoarcă". Mi-a răspuns aşa vorbind printre dinți, printre clăbucii care-i umplea gura. Cam aşa mi-a spus, *señora*, cu cuvinte încâlcite. Eu am simțit o adâncă mâhnire, dragă *señora*! Ceva care îmi sfâşia inima, şi am ieşit în goană din bucătăria peonilor. Am fugit tot drumul până aici, alergând şi sărind pe cărarea strâmtă, ridicând brațele ca să-mi mențin echilibrul. Prin întuneric, ca să ajung repede aici, cu riscul de a cădea la fiecare pas. Fugind şi sărind ca să viu mai repede. Voiam ca dumneavoastră, *señora*, să-mi spuneți tot ce ştiți şi voiam să fiu alături de dumneavoastră ca să vă ajut să suportați aceste momente de singurătate. *Señor* Martin se întoarce întotdeauna să doarmă acasă. Ce i s-o fi putut întâmpla? Sunt neliniştit, *señora*...

Suzana se uită la scăunelul care era la trei paşi de genunchii ei. Ar fi vrut atât de mult să stea acolo. Aşezată pe scăunelul scund, ghemuită, aerul acela înghețat care intra pe uşa deschisă n-ar mai fi izbit-o atât de tare. Dar nu îndrăzni să facă un pas. Se sprijini cât putu de colțul chiuvetei şi puse o mână pe pântec mângâindu-l încet. Frigul acela care răzbătea până la oase putea să ajungă şi la copilaşul ei. Simți fiori puternici. Şi omul acela în fața ei, la un pas de ea! Îi făcuse o scârbă nestăpânită din prima zi când îl văzuse. În

general ea îndrăgise toate lucrurile de la fermă şi avea o mare simpatie pentru toţi peonii, bătrâni şi tineri. Vedea că ei, la rândul lor, o iubeau şi o venerau. Ghicea de multe ori în ochii lor plecaţi violenţa dorinţelor înăbuşite, dar niciodată nici unul din bărbaţii aceia înnebuniţi de o îndelungă abstinenţă nu o jignise nici măcar cu o privire. Avea un revolver, pe care Martin o învăţase să-l mânuiască, dar ştia că nu va fi niciodată nevoie să se folosească de el. În schimb Abel Cuenta, cu ochii lui gelatinoşi şi purtarea lui îndatoritoare, o jignea doar cu prezenţa lui şi o scârbea. Simţea că se apropia cu făţărnicie de ei, de ea şi de Martin, nu ca un şoim deasupra unui cuib, ci ca un şarpe care se târâie încet, an de an, pândindu-şi prada cu capul lipit de pământ. Presimţea că mai devreme sau mai târziu omul acela putea să le facă vreun rău. Nu de mult soţul ei îi spusese: „E un bun supraveghetor. Apără interesele fermei ca şi când ar fi vorba de proprii lui bani. Deşi nu e înarmat, peonii îl ascultă fără să crâcnească, pe el care e atât de slab, atât de uscat, cu privirea lui de câine ciomăgit şi cu vocea limpede e drept dar slabă, spartă, cu accent străin. Nu ar părea făcut să poruncească adunăturii acesteia eterogene de oameni grosolani, însă toţi îl ascultă fără să crâcnească, temându-se de el ca de o năpârcă pe care o putem strivi cu cizma, dar care ne poate muşca cu dinţii ei mici. Are o energie molipsitoare şi statornică care învinge orice rezistenţă. Cu el lucrurile merg bine. Dar dacă ţie nu-ţi place, îl voi concedia. Nu e bine să trăieşti aproape de cei pe care nu-i poţi suferi. Acum îi datorez mai mult de douăzeci de mii de pesos şi nu am bani, dar după cealaltă tunsoare o să-i plătesc şi o să-i spunem să caute alt loc”. Ea îi răspunsese: „Dragul meu, nu te uita la mine. Fă cum e mai bine”.

Şi acum, Abel Cuenta stătea în faţa ei, vorbind şi iar vorbind. Cât tăcea nu se vedea nimic pe buzele sale subţiri, dar când vorbea pe ele apărea un fir de spumă care se lărgea spre colţurile gurii, şi o dată cu vorbele îi săreau din gură picături mici de salivă care uneori ajungeau până la interlocutor. Era un mare noroc că nu stătea niciodată cu

fața, ci într-o parte ca să poată privi mereu cu coada ochiului fără ca să fie bine văzut, şi aşa picăturile zburau într-o parte.

Abel Cuenta vorbea mai departe, cu vocea lui care părea zgomotul unor ciocănele lovind un disc de piatră, până când Suzana îl întrerupse:

— Dacă soțului meu nu i s-a întâmplat nimic, de ce ați venit să mă speriați vorbind de nenorociri şi de ghinioane?

— Dragă *señora*, *doña* Suzana! Eu nu am spus nimic care să vă sperie. Voiam să spun că e o mare nenorocire faptul că trebuie să petreceți singură această noapte friguroasă; singură şi îngrijorată. Şi că e un ghinion că *señor don* Martin nu a putut veni să doarmă acasă. Eu nu am spus nimic mai mult. Dacă vă gândiți la toate cuvintele mele, la fiecare din ele, înțelege că nu am spus nimic mai mult. Nu veți putea să-i spuneți lui *señor don* Martin că eu am făcut sau am spus ceva care să vă fi putut speria. Nu, dragă *señora*! Mi-aş da şi viața ca să nu vă sperii, pentru ca bucuria să se întoarcă iar în inima dumneavoastră.

Suzana făcu un gest de necaz:

— Bine, plecați! Închideți uşa şi plecați imediat.

Abel Cuenta dârdâi în haina lui de *cambrona*, în cămaşa lui albă, în *ponchoul* lui de pânză grosolană. Strânse dinții şi pumnii, străduindu-se să alunge frigul care îl pătrundea prin spate şi se întoarse imediat aproape cu fața spre Suzana. Ochii mai erau şi acum apoşi, blânzi; dar în trăsăturile ascuțite ale feței lui, în brațele lui şi în tot trupul lui citeai o duritate, o asprime de neîmblânzit. Şi vocea lui sună cu hotărâre şi îndărătnicie:

— Dragă *señora*, eu nu pot să vă las singură. Eu am să rămân aici toată noaptea. *Señor don* Martin nu mi-ar ierta-o niciodată dacă v-aş părăsi în aceste momente. Nu, nu am să plec chiar dacă mi-ați porunci-o!

În pragul uşii, câinele, care privea mai departe cu ochii săi inteligenți țintă la stăpâna lui, îşi întoarse capul spre supraveghetor cu un mârâit surd.

— Câine afurisit! făcu Abel coborându-şi ochii la animal, într-o bună zi o să-l omor cu stricnină!

— Plecați! îi repetă Suzana strigând. Plecați imediat!

Abel Cuenta se întoarse iar aproape în fața ei, în timp ce câinele mârâia.

— Eu nu mă pot mişca de aici. *Señor don* Martin m-ar omorî. Dacă dumneavoastră vi s-ar întâmpla ceva, dragă *señora*, m-ar omorî ca pe un câine.

Nu era exact ură ceea ce simțea pentru femeia aceea, dar era un obstacol pentru el, şi când se va naşte fiul ei va fi cu mult mai greu să cumpere ferma. Îi spusese lui Martin an de an, la fiecare nou necaz şi la fiecare încurcătură bănească: „*Señor*, eu aş putea să vă găsesc un client bun care ar plăti pe loc, atâția şi atâția bani peşin. Cu suma asta ați putea trăi liniştit la Buenos Aires cu soția dumneavoastră, *doña* Suzana, investind banii într-o afacere sigură". Martin îi răspundea întotdeauna cu un hohot de râs: „Nu vreau să vând, Abel. Toate se vor aranja". Şi când se va naşte *mayordomo*, Martin va fi şi mai ataşat de pământul lui. Abel Cuenta se afla deja de şaptesprezece ani la Los Témpanos, în timp ce banii lui lucrau mai departe pentru el cu devotament, multiplicându-se în investiții mănoase. Avea în continuare siguranța că va ajunge să fie stăpânul, şi fiecare nou obstacol care i se punea în cale contribuia la exacerbarea patimei sale bolnăvicioase pentru bucata aceea de pământ. Va fi a lui! Ferma era pentru el ca o femeie pe care o urmăreşti cu toată furia simțurilor. Femeia fuge, alunecând printre degete. Bărbatul e iar gata să o ajungă, dar fuge, fuge din nou şi urmărirea îndârjită continuă. Țese împrejurul ei o plasă deasă, cu răbdare, cu şiretenie, ca să o învăluie, ca să o prindă. Ferma Los Témpanos era a altuia, dar el, Abel, era mai demn de ea, şi va fi a lui. E legea selecției celor mai apți. În mâinile lui, ea va fi darnică până la saturare, până la ghiftuire. Îşi va potoli cu ea setea sa violentă de posesiune, şi în acelaşi timp o va transforma în izvorul lui de bogăție. El o să pună capăt risipei cu împodobitul şi azvârlitul banilor pe alei cu copaci, pe

căsuțe, pe şoproane. O să exploateze zăcămintele bogate scormonind acolo sus, sub zăpezile veşnice. În asta da, putea să-şi investească toți banii, până şi pe cei pe care îi va obține tocmindu-se crâncen la dobândă cu confrații lui, cămătari! Prin asta banii se vor înmulți până la neverosimil. Mine, cariere, galerii subterane lungi şi întunecoase care duc spre grămezile de aur! Şi va arde toate pădurile, mii de hectare, şi cenuşa va îngrăşa păşunile fragede care vor hrăni mii şi mii de vite fecunde... Eroziune! Ce-l interesa pe el că versantele acelea vor rămâne mult timp apoi sfâşiate de avalanşe, de cicloane, de ploile torențiale! Pământul e ca o femeie. Unii se ruinează, alții trăiesc de pe urma lui. Îl va exploata cu isteține storcându-i toată vlaga. Nu era prost. De ce să te porți cu el de parcă ar fi o vacă de lapte pe care vrei s-o acoperi cu ghirlande, cu zurgălăi, cu inele de aur? Visuri! Foarte puțini sunt în stare să lupte pentru interesele lor. Majoritatea se încurcă într-un hățiş de sentimentalisme, de idealuri de frumusețe, de himere strălucitoare până când cad înfrânți. Va călca peste cel căzut, şi îi va lua locul cu toate avantajele minții sale limpezi şi chibzuite.

Şi acolo era femeia, gata să se prăbuşească peste pântecele ei, înfruntându-l totuşi, ca o vrăjmaşă. Şi la un metru în spatele lui, câinele care mârâia şi roşiile acelea... Roşii! Altă țicneală de oameni nerozi! Îngrijeau cu dragoste luni de zile plantele pipernicite urmărind fascinați nuanțele schimbătoare de verde şi roşu, ca până la urmă să nu obțină mai mult de trei sau patru kilograme de roşii, pe care le mâncau una câte una, îngrijindu-le de parcă ar fi fost vorba de un dar din cer. Proştii! El va aduce din Buenos Aires lăzi întregi, fără să-şi mai bată capul cu munca aceea lipsită de sens, şi o să mănânce castroane pline ziua şi noaptea. Proşti şi sinucigaşi. El se interesase foarte bine în San Isidro. Suzana, în clima aceea, era într-un mare pericol. Nici înainte nu fusese de loc sănătoasă. Şi mama ei murise tot aşa, tânără, când se născuse ea.

Câinele stătea tot pe pragul uşii, bine înfipt pe picioarele depărtate. Suzana îl chemă. Animalul o privi o clipă cu ochii lui inteligenți plini de mirare, cu coada țeapănă. Nu intrase niciodată în casă şi nu îndrăznea să treacă pragul. Ea îl chemă iar. Ochii inteligenți străluciră de bucurie şi se apropie dând din coadă şi frecându-şi botul de genunchii stăpânei. Nu era cine ştie ce căldura aceea animală în gheţăria de acolo, dar Suzana o simți. Se aplecă până la el şi îl mângâie pe cap. Văzu mulțumită că se mişca destul de uşor. Se propti bine pe picioare şi făcu un pas. Câinele o urma frecându-se de genunchii ei. Mai făcu un pas, apoi altul. Se sprijini de masa albă din sufragerie şi merse mai departe. Revolverul era în dormitorul ei, în sertarul de la noptieră. Se îndreptă spre *living*. Înainte de a închide după ea uşa dintre *living* şi sufragerie, mai aruncă o ultimă privire la om, la omida care stătea în picioare în mijlocul bucătăriei, cu lungile ei coarne căzute, dârdâind de frig. Focul din cămin ardea cu o veselie sălbatică. Flăcări înalte lingeau cu voluptate butucii, jăraticul în bulgări mari şi roşii trosnea, parcă tresărind uşor. Suzana îşi apropie şi mai mult fotoliul, şi se aşează în faţa flăcărilor, cu picioarele depărtate. Căldura intra în ea de parcă flăcările i-ar fi mângâiat carnea şi oasele. Îşi întinse mâinile spre foc mult, aproape până să şi le frigă, şi le frecă puternic; îşi mişcă degetele unul câte unul ca să le dezmorțească. Apoi îşi mângâie cu ele îndelung pântecul. Câinele se tolănise într-o parte ca şi când ar fi fost obişnuit să stea acolo de când lumea. Privea la foc liniştit şi din când în când îşi ridica ochii la stăpâna lui cu sclipiri de bucurie.

Suzana ar fi rămas lângă foc toată noaptea, dar se ridică şi se îndreptă spre dormitor. Trase sertarul de la noptieră. Era acolo în tocul lui de piele. Îl scoase. Nu lipsea nici un glonț, îl luă în mână. Când ajunse la uşa sufrageriei şi o deschise văzu că omida aceea mare se aşezase pe scăunel şi închisese uşa de afară; părea şi mai mârşav aşa ghemuit sub *ponchoul* lui de peon sărac. Îi spuse:

— Plecați imediat. N-am nevoie de tovărăşie. Cu ăsta pot să mă apăr de oricine.

Omida cea mare se lungi, ridicând în lături coarnele ei lungi. Ochii apoşi se umplură de mirare şi groază când se văzură în față câinelui care mârâia şi-şi arăta colții şi a revolverului cu țeava lui strălucitoare.

— Dragă *señora*, *doña* Suzana! Eu sunt aici ca să vă slujesc.... Voi face cu plăcere tot ceea ce îmi ordonați, dragă *señora*...

— Plecați şi închideți uşa.

Când rămase singură îi spuse câinelui bătându-l uşor pe spinare:

— Şi matale, dragă prietene, ai să stai aici în bucătărie, cumințel, dar numai de data asta...

Câinele se întinse pe jos cu picioarele de dinapoi îndoite şi cu celelalte două îndreptate înainte. Capul îi era lipit de podea şi gâtul la fel. Sub şuvițele de păr pământii dintre urechi, ochii i se mişcau cu sclipiri jucăuşe; îi ridica spre stăpâna lui, scânteind de bucurie şi măgulire, îi lăsa în jos repede cu supunere ca să arate că ştie să fie ascultător, dar şi-i ridica iar parcă neputându-şi stăpâni bucuria.

Oala cu mâncarea de rață şi grătarul cu pulpa de miel înghețaseră de parcă le-ar fi scos dintr-un frigider. Frunzele roşiilor erau triste, albicioase, aproape pârjolite de frigul care le pălise prin uşa deschisă. O s-o deschidă larg pe cea dinspre sufragerie ca să le vină în ajutor căldura din *living*. Se făcuse foarte târziu. Era mai bine să se culce imediat. În clima aceea australă trebuia să te culci foarte devreme; înainte de a adormi aveai întotdeauna nevoie de câteva ore de stat în pat pentru a alunga din oase tot frigul strâns în timpul zilei, şi dacă te culcai târziu te apuca ziua înainte de a reuşi să te încălzeşti. Martin al ei nu avea norocul să se afle într-un pat moale, în cazul cel mai fericit probabil că dormea în vreo peşteră ferit de vântul din sud, înfăşurat în pături şi *poncho*.

4.

Martin se întoarse a doua zi.

Era ora patru după masă când Suzana auzi din bucătărie lătratul vesel al câinelui şi imediat tropotul unui galop. Ieşi. Iată-l, venea pe cărarea dinspre vad. Cotind colțul gardului o salută pe soția lui cu o mişcare sobră a brațului.

Descălecă cu greutate. Era obosit. Pe crupa calului se afla pielea unei dihănii de curând jupuite. Era o pumă mare, judecând după coada care îi ajungea aproape la pământ, şi după capul ei lat care atârna de cealaltă parte, mai jos de pocladă.

Ñungo venise în fuga mare ca să deşeueze şi să ia calul.

— Nu-l adăpa până când nu se odihneşte, îi spuse patronul. E tare năduşit.

Băiatul dădu grav din cap a încuviințare, în timp ce slăbea chinga împingând cu umărul.

Suzana se apropie cu mersul ei domol, călcând cu grijă pe locurile netede dintre tufele de păşune *puna*[{107}]. Rochia largă dădea mişcărilor ei o gravitate de matroană.

— Cum ți-a mers, dragule? întrebă ea cu vocea liniştită, ca şi când Martin s-ar fi întors după o absență de o jumătate de oră.

— Rău!

În răspunsul bărbatului se vedea toată asprimea celor două zile de luptă în singurătatea stâncilor arse de geruri.

Ea întinse pe pături blana însângerată pe care Ñungo o aruncase jos.

— E mare, spuse. În tot anul nu ai vânat una atât de mare.

El aruncă asupra prăzii o privire de ură.

— Mi-a omorât un câine, mormăi. Bălțatu.

— Bălțatu!

Suzana se uită la celălalt câine care se întinse gâfâind la umbra gardului de tablă.

— Hei, Negrule, îl strigă.

Animalul se ridică parcă împins de un resort, dar îşi înfrână elanul şi se apropie de ea încet, târându-se pe burtă, cu picioarele depărtate, ca în faţa unei prăzi grozave. Peonii şi fiarele îl învăţaseră să fie prudent. Fusese dresat iarna trecută împreună cu alţi cinci câini pentru vânătoarea de pume. Doi fuseseră sfâşiaţi iar altul căzuse în prăpastie. După pierderea lui Bălţatu mai rămânea Negru. În cele paisprezece cuşti care se aflau dincolo de *quinta* mai erau opt sau zece câini, dar nu fusese dresat încă nici unul pentru vânătoarea de pume. În afară de însuşiri fizice, le trebuia o ucenicie îndelungată ca să se obişnuiască să lupte cu prudenţă, şi mulţi erau omorâţi încă de la primele încercări datorită cutezanţei lor prea mari.

Ceafa lui Martin, spatele hainei sale de piele şi spatele pantalonilor erau pline cu pete mari de sânge uscat. Cu siguranţă că după ce a jupuit pielea a trebuit să meargă o bucată bună cu ea pe umăr, sărind din stâncă în stâncă, până la locul unde legase calul.

— Du pielea în şopron, i se adresă el lui Ñungo. Spune-i lui Biguá să o întindă bine ca să facem din ea curele.

Suzana luă *ponchoul* şi păturile. În timp ce Ñungo se depărta spre ţarc ducând pagul de căpăstru, ea cu Martin traversară grădiniţa îndreptându-se spre bucătărie.

— Afurisită dihanie! mormăi el pe drum. A luat-o la fugă cu cuţitul înfipt în spată, şi când am omorât-o nu-l mai avea. Am cercetat de două ori locul, dar nu l-am găsit. Şi de câţi ani mă foloseam de cuţitul ăsta cu plăsele din corn de cerb!

Pe când trecea pragul uşii păru că-şi aduce aminte dintr-o dată de starea nevestei sale, şi o întrebă cu o voce tandră:

— Şi cum ţi-a mai mers în aceste două zile?

Dar înainte de a aştepta răspunsul se apropie de perete ca să-şi aprindă pipa.

— Pregăteşte-mi nişte *mate* spuse el slobozind o gură de fum gros. Sunt mort de sete.

— Nu vrei să mănânci ceva?

— Nu. Am tăiat ieri un miel care mi-a ajuns până azi la amiază. Pot aştepta până la cină.

— Nu te schimbi cât îți fac *matele*? îl întrebă ea aducând cutia cu *yerba* din cămară.

— Nu. După aceea.

Martin se sprijini cu brațul stâng de fereastră, ținând pipa cu aceeaşi mână. Privi spre locuințele peonilor şi spre lac. Gheţarul plutitor mai era acolo, lângă mal. Se vedea cum descreşte pe zi ce trece. Era deja mai mic decât casa grădinarului; cu siguranță că nu putea ține toată iarna.

Suzana privi spinarea soțului ei şi brațul drept care atârna de-a lungul trupului. Dar acela era sânge proaspăt. Un fir rubiniu se scurgea din mânecă prelungindu-se pe dosul mâinii.

— Dar eşti rănit! exclamă, apropiindu-se de el.

— A, o zgârietură, o nimica toată, făcu întorcându-se domol spre ea şi privind apoi picăturile care cădeau neîntrerupt pe jos. S-o fi deschis iar când am descălecat.

Îi ajută să-şi scoată haina. Cămaşa era sfâşiată toată, de la umăr la manşetă, şi în față îi lipsea bucata pe care o rupsese ca să se bandajeze. Dacă bandaj se putea numi legătura grosolană făcută cu o singură mână. Îşi spălase rana îndelung într-un pârâu. Nu putuse să găsească pânză de păianjen curată ca să oprească sângele, nici frunze de balsam, şi trebui să se mulțumească doar cu bucățile de carne crudă tăiată din şoldul şi din spinarea pumei pe care le pusese una după alta până când încetă hemoragia. Apoi îşi făcuse cu mâna stângă bandajul acela zdrențăros.

Suzanei îi fu destul de greu să smulgă din carne pânza care se lipise de sângele închegat. Turna apă caldă puțin câte puțin, cu deosebită băgare de seamă şi apoi apă oxigenată. Avea o sticlă întreagă în cămară şi spirt iodat destul.

— Dihanie afurisită! scrâşni Martin din dinți.

— Ea, ți-a făcut-o? întrebă Suzana.

— Da. Am urmărit-o într-o peşteră îngustă şi joasă, în care abia încăpeam târându-mă pe jos. Bălțatu a încolțit-o şi a

fugit trecând peste mine şi rănindu-mă. Mai rău ar fi fost dacă mi-ar fi atins ochii sau ceafa.

— Chiar aşa, mult mai rău.

Şi trăgea mai departe cu vârful degetelor cârpa lipită. În cealaltă mână ținea bine ceainicul aplecat în aşa fel încât şiroiul de apă caldă să cadă doar atât cât trebuia, neîntrerupt.

După ce curăță rana puse pe ea mult iod şi tifon. Era lungă cât patru sau cinci monede de cinci centavos puse în şir. Era adâncă, dar nu prea periculoasă şi mai ales într-un loc musculos, în partea de sus a brațului, aproape de umăr.

— Mâine o să sosească doctorul Potter, cu soția lui şi sora lui Celestino, spuse Suzana. Azi dimineață au plecat Torrén şi Cruz Moreno după ei.

— Am văzut fumul vaporului de sus din munți.

— O să-l rugăm pe doctor să-ți facă un bandaj bun imediat ce o să sosească, şopti ea aplicându-i pe rană tifonul sterilizat cu vârful foarfecelui.

El râse răsuflând ca foalele de fierărie cu burduful rupt.

— Nu-i nevoie. Asta se vindecă repede cu puțină tinctură de iod. Doctorii sunt pentru leacuri mai serioase.

După ce îl bandajă atentă cu pansamentul din trusa sanitară îi pregăti o baie. Aveau apă caldă din belşug datorită burlanului intermediar din bucătărie şi a tubului secundar în serpentină pe care îl puseseră în cămin. În timp ce el se odihnea încântat, întins în apa caldă care îi ajungea la subsuori, soția lui îi dădea *mate* după *mate*. Înainte bea *mate* amar şi în cantități uriaşe, aşa cum se obişnuise în serile lungi de iarnă şi în zilele de răgaz. Pe urmă se deprinse să bea *mate* dulce ca să facă hatârul nevestei lui, dar cu *yerba* paraguaiană tare, şi în cantități mici.

Ea vedea în ochii cenuşii plăcerea aproape senzuală pe care o simțea sub mângâierea caldă a apei care îl cuprindea până la piept. După două zile de viață sălbatică aceea era o adevărată fericire. I-ar fi plăcut să se transforme în apă, ca să-l poată cuprinde aşa, să-l mângâie, să se confunde cu el pe

de-a-ntregul, cu toate contururile şi toţi muşchii lui. Se aşează lângă el, într-o parte a căzii de baie, pe banca mică şi joasă smălţuită în verde ca smaraldul; puse ceainicul cu apă caldă jos, şi îi turna din când în când cu linişte deplină, în timp ce el se străduia să-şi ţină umărul drept afară din apă ca să nu-şi ude bandajul.

— E mai bine aici ca acolo sus, spuse întinzându-şi picioarele pe faianţa lustruită şi alunecoasă.

Sub apă, trupul lui se dedublă în planuri mlădioase care se întindeau şi se strângeau închipuind desene absurde.

— E frig tare în munţi? întrebă ea.

— Puţin, lângă gheţar, din cauza vântului, dar în văi nu era chiar aşa de rău.

— În afară de asta ai mai văzut şi alte pume?

— Nu, doar pe asta. Am cercetat toate capcanele dar n-am dat de nici una. Eram gata să mă întorc acasă când am văzut-o de departe jucându-se cu o oaie. Biata oaie avea spata ruptă şi toată lâna plină de sânge; puma o lăsa să se îndepărteze zece metri şi iar se repezea la ea. M-am înfuriat teribil! Dacă aş fi fost aproape, chiar şi neînarmat m-aş fi aruncat asupra ei, cu unghiile şi dinţii. Ce furios eram!

S-ar fi năpustit asupra ei şi ar fi muşcat-o, i-ar fi înfipt degetele şi unghiile în gât, tot aşa cum ar fi fost în stare să-şi înfigă dinţii într-o bară de fier într-un moment de furie sau să muşte botul unui tigru. Patagonia transformase pe studentul entuziast şi priceput în ale ingineriei, într-un om de cincizeci de ani impulsiv, obişnuit să fie ascultat şi făcut să înfrunte pericolul cu bărbia în piept, fără a sta mult pe gânduri. Mai ales capcanele goale îl exasperau de mulţi ani. Căuta cărările pline de urme, bara unele căi pe unde treceau întotdeauna pumele cu sârmă şi pietre ca să le îndrepte spre locurile studiate luni întregi. Capcanele le făcea el singur din anvelope vechi de automobil, după un model canadian în stare să fărâme şi gâtul unui taur. Dar în zadar. Şiretele feline nu se lăsau prinse. Ca să le învingi trebuia să le cauţi, să te întreci cu ele în viclenie şi dârzenie, să le urmăreşti până la

bârlogurile lor. Suzana îşi închipuia prea bine furia soţului ei văzându-şi în depărtare duşmanul jucându-se cu o oaie, după ce găsise pentru a mia oară capcanele goale şi înverşunarea pe care o pusese în urmărirea lui până când îl văzuse încolţit într-un copac sau la poalele unei prăpăstii sau în propria lui vizuină. Când pătrunde în vizuină puma e uşor de urmărit în întuneric chiar dacă intrarea e îngustă şi strâmtă. Termini cu ea dintr-un foc sau cu cuţitul; e periculos doar dacă vreun câine o sperie, şi dacă vrea să iasă din nou din vizuină trecând peste omul întins; atunci îl poate răni.

— M-a apucat noaptea şi a trebuit să aştept până azi, continuă Martin trăgând din *bombilla* mici sorbituri. Am găsit vizuina în zori. Am legat pe Bălţatu de o piatră. Era nesocotit şi tare zorit. S-a dezlegat în timp ce eu eram înăuntru, întins pe burtă, la un metru de mustăţile care străluceau în întuneric ca nişte mici raze de lună. Ochii îi erau ca jarul, în această clipă a intrat câinele năpustindu-se nebuneşte. Când puma a trecut peste mine, am mai reuşit să-i înfig cuţitul în coastă, dar mânerul mi-a alunecat din mână, şi a fugit cu lama agăţată în blană. Câinii au urmărit-o. Când i-am ajuns, o încolţiseră la marginea unei prăpăstii, dar Bălţatu era doborât, pe moarte, cu burta sfâşiată. Tristă soartă.

Suzana privea pieptul puternic, braţele noduroase şi musculoase, cioplite parcă. La fiecare mişcare a apei muşchii păreau întâi subţiri, apoi foarte laţi, până când deodată se vedeau patru umflături tremurătoare care se jucau cu creţurile apei.

— Mulţumesc, îi spuse el dându-i *matele*.

— Nu mai bei?

— Nu.

Suzana îl aşează jos, într-un colţ, lângă ceainic şi îşi apropie încă puţin scaunul de cadă. Îi spuse:

— Am să-ţi curăţ petele astea de sânge care ţi-au rămas lângă umăr, ca să nu te doară pielea după ce se vor usca.

Îşi suflecă mâneca bluzei până la cot. Braţele ei nu erau pârlite şi pistruiate ca ale lui; mai avea încă albul lăptos al

celui ce a trăit la oraş. Erau lungi, pline, dar modelate în linii foarte delicate.

În timp ce îi trecea mâna udă încetişor peste umăr şi subsuoară, se aplecă spre el, atingându-i cu obrazul barba de câteva zile, aspră ca o perie de sârmă. El şopti:

— De mâine va trebui să mă bărbieresc în fiecare zi şi am să-mi pun cravată.

Ea se înfioră. Cât de puțin timp îi mai rămânea să stea doar cu el, singuri aşa cum fuseseră întotdeauna! Peste câteva ceasuri căsuța, cuibul lor de dragoste şi muncă, va fi plină de fețe străine, de fețe serioase sau vesele care îşi duceau fiecare dintre ele povara unei vieți.

Simțea în palma mâinii mângâierea pielii lui rugoase, aspră pe umăr şi moale la subsuoară, ca o coapsă de femeie.

Martin se întindea încet. Smalțul era sub apă moale şi cald ca mătasea. Simțea prin toți porii sibaritismul băii reconfortante. După ce umblase cele două zile prin păduri şi munți, dormind pe jos îmbrăcat, acea cufundare în apă îl purta pe tărâmul unei minunate beatitudini. Apa luneca pe pielea lui ca o mângâiere, pe pieptul lui, peste cugetul lui. Chiar şi ochii se odihneau pe smaraldul pardoselii, în verdele apei, pe chipul liniştit al soției sale, al viitoarei mame a primului său născut. Nu mai lipsea decât să toarcă fericit ca un pisoi care se ghemuieşte lângă foc.

— Îmi vine să dorm aici până mâine, spuse întredeschizând ochii.

— Da, dragule, răspunse ea cu vocea voalată şi lipindu-şi buzele de umărul lui.

Sfârşi de spălat umărul şi subsuoara cu nesfârşită grijă ca să nu-i ude pansamentul şi se ridică să-i aducă halatul de baie pe care îl atârnase în fața focului din cămin. Când Martin se sculă din cadă, apa se clătină puternic într-o parte şi-n alta lovindu-se cu zgomot de pereții din faianță. Baia era de un verde ca smaraldul care te făcea să uiți puțin de albul iernii.

— Mâine, ce necaz! şopti Martin învelindu-se în pluşul cald. Dar te obişnuieşti cu toate, chiar şi cu oamenii.

— Da, spuse ea dându-i papucii de cânepă. S-a sfârşit cu liniştea.

El vru să şi-i pună în picioare fără să se aplece, şi se sprijini de umărul soției sale încălțându-i pe rând. Ea îi petrecu un braț pe după brâu. Traversară camera aşa, îmbrățişați, şi se aşezară pe marginea patului.

— Când or veni ei o să plecăm amândoi călare, doar noi doi, şi o să stăm toată ziua în altă parte spuse Suzana odihnindu-şi mâna pe genunchiul soțului. Dar ce toantă sunt! Nici nu mai ştiu ce spun! N-am să pot merge călare decât după...

Martin o atrase spre el încet, cu duioşie.

— Curând o să poți călări iar, şi atunci vom pleca toți trei. Şi când *mayordomo* va fi mare îi vom cumpăra un căluț.

Ea îşi sprijini fruntea de pieptul puternic ca să-şi ascundă ochii şi buzele. Buzele parcă i se dilatau în zvâcniri uşoare şi plăcute ca şi cum n-ar fi fost ale ei.

Martin o cuprinse cu brațele lui lungi. Elanurile sale de a o mângâia îl năpădeau întotdeauna dintr-o dată, ca nişte valuri de dorinți care îl afundau într-un dor năvalnic de duioşie, dar simțea în acelaşi timp o toropeală spirituală care îl făcea să se întoarcă puțin la copilărie.

— Am putea să stăm să ne odihnim puțin, ce zici?

Vocea lui era puțin şovăitoare şi privea în altă parte.

Ea se smulse blând din brațele lui şi se ridică sprijinindu-şi mâinile de genunchi. Trase cu grijă perdelele dese de la fereastră. Închise oberlihtul de la uşa dinspre grădină. Împinse cu bățul de *coligiie* pernița lungă de astupat crăpăturile pentru ca întunericul să fie complet. Suzana era dintre acele soții care şi după douăzeci de ani de căsătorie stingeau lumina ca în prima zi.

În felul ei de a fi influențase fără îndoială sfiala puțin exagerată a soțului ei. Omul acela se căsătorise după douăzeci şi ceva de ani de burlăcie. Singurele lui experiențe

avuseseră loc prin micile cafenele de pe coastă, şi fuseseră nişte întâmplări nefericite care îi lăsaseră un gust neplăcut în gură. Mai târziu avea mereu impresia că fusese puțin brutal cu soția lui în noaptea nunții, foarte buimăcit, incapabil să-şi stăpânească dorința, şi i se părea că toată viața lui va fi prea scurtă ca să se facă iertat de ea, chiar dacă se va purta plin de atenție şi delicatețe. Se comporta de parcă ar fi avut în mâinile sale o comoară ce ar fi putut să dispară la o clătinare bruscă. Exagera într-atât grija sa, voia să o învăluie într-o plasă deasă de mici gingăşii, că însăşi această dorință îl năucea. Era ca un urs înalt şi gros care vrea să se aplece peste un vas de flori ca să aranjeze buchetul cu labele lui. Suzana zâmbea în întuneric înduioşată. Cu o încântare şi o toropeală delicioasă de îndrăgostită fericită. De fiecare dată rămânea aşa, ghemuită în brațele lui, ațipită. Ce om minunat era Martin al ei! Nimeni nu era ca el. Nu prea putea ea să facă comparații, ca altele, dar era sigură, foarte sigură. Nimeni alta nu mai avea un bărbat ca al ei!

5.

Suzana era alcătuită dintr-un material uman foarte ductil. Se adapta cu uşurinţă la mediu. Fusese făcută întrutotul ca să reprezinte o întregire la lumea înconjurătoare. Dacă n-ar fi fost nevoită să-şi întrerupă studiile când mai avea un an ca să devină învăţătoare, ar fi ajuns un pedagog perfect, cu fişierele psihologice ale elevilor bine clasificate în mintea ei, pentru a fi binevoitoare cu unii, prietenoasă sau severă cu alţii; şi ar fi mers spre pensionare domol, cu caietele sub braţ, fără a-şi face planuri ambiţioase şi fără pericolul ca o pasiune distrugătoare s-o surprindă în mersul ei liniştit. La fel de bine ar fi putut lucra între cincizeci de funcţionare tăcute sau gălăgioase ca şi să călătorească pe o corabie cu pânze, ea, o singură femeie, cu un echipaj recrutat din toate porturile. Văzându-i privirea blândă, trăsăturile puternice, surâsul binevoitor al buzelor ei pline, un singur cuvânt îţi venea în minte: maternitatea. Şi văzând-o aplecată peste o cratiţă, nările fremătau lacom la gândul bunătăţilor pe care presupuneai că ştie să le gătească exemplarul acela atât de evident desăvârşit al gospodinei perfecte.

Într-o zi, când era cu câteva prietene pe terasa casei ei din San Isidro, una dintre ele, care se întorsese de curând din sudul Franţei, le învaţă cum să-şi prezică viitorul. Fiecare din ele trebuia să ia în mână un cărăbuş din cei care mişunau pe scândura veche a balustradei, şi coleopterul se însărcina să le prezică prin direcţia în care îşi lua zborul încotro o vor lua şi ele. Se putea îndrepta spre mânăstire sau înspre câmp, spre studiourile cinematografice sau spre Buenos Aires, şi putea s-o ia de asemeni spre teatru, spre terenurile de sport, spre hipodrom, spre *quinta*s. Foarte departe, într-o direcţie pe care nu o ştia nici una, erau ulicele cu cafenelele rău famate şi scandaluri sângeroase. Fetele râdeau primind cu exclamaţii şi comentarii zborurile şovăitoare sau fugile iuţi, în linie

dreaptă. Fiecare din ele punea cărăbuşul pe dosul mâinii şi-l ridica în fața ochilor, urmărind cu inima strânsă fiecare mişcare, cât de mică, a elitrelor sau a aripilor, ca şi când toată viața lor viitoare depindea de saltul acela spre nori.

Suzana urmărea jocul cu mai puțin interes ca celelalte. Ea ajunsese aproape la treizeci de ani necăsătorită, fără griji şi necazuri. Nu avea preferință pentru nimic în mod special; cel puțin niciodată nu se gândise în ce celulă socială ar fi bine să se stabilească pentru a-şi trece răstimpul vieții ce-i era hărăzită. După împrejurări s-ar fi mulțumit şi cu un colțişor într-o mânăstire; simțea în ea puteri pentru a se adapta la viața liniştită a călugărițelor claustrate sau pentru a îndura mizeria acelor eroice *catecas*{108} care, ascunzându-şi sufletul mare sub o rochie demodată, de mireancă, cutreieră cu mersul lor mărunt de huron{109} bârlogurile cele mai întunecate ale cartierelor muncitoreşti, în căutarea de răni proaspete sau de plăgi incurabile. Era sigură că închinându-şi viața omenirii, ar fi putut să afle o fericire tot atât de mare ca şi atunci când şi-ar fi dăruit-o unui singur cămin.

În pofida înclinării ei de a se lăsa în voia sorții, Suzana nu era abulică. Poate dăinuia în ea ceva din acel fatalism atavic al generațiilor de femei ce aşteaptă brațele robuste ale centaurului care să le poarte prin viață. Poate avea puțină încredere în propria ei inițiativă şi aştepta ca împrejurările, mai puternice decât ea, să o împingă făcând-o să pornească pe un drum. Dar când se punea în mişcare, micile puteri care erau în ea începeau să iasă la suprafață şi avântul pe care îl căpăta aşa era puternic şi ferm, păstrându-şi dinamismul de-a lungul întregului drum. Sufletul ei era plin de mici calități care se străduiau să o mențină în ambiția ei proprie, într-un echilibru perfect, îndepărtând-o de salturi îndrăznețe şi de poticneli. Şi totul în ea părea a fi menit să plutească mereu între două ape, fără pericolul pe care îl prezintă prăbuşirile în adânc sau zborurile înalte şi largi printre nori. Îi lipsea cu desăvârşire grăuntele de nebunie care zămisleşte genii sau

țicniți, martiri falnici, eroi sau cretini din cei care întrec orice măsură. Era făcută doar din culori terne potrivite pentru a trăi în umbră pe pământurile acelea virgine care nu cer decât efortul cotidian ce rodeşte puțin câte puțin după luni şi ani la rând de muncă neîntreruptă. Mai mult decât muncă era o consacrare vegetativă care rodea după răstimpuri lungi şi aşteptarea era astfel tot aşa de imensă cât culmile înalte la linia de hotar dinspre podişurile deşerte. Trebuia să te înarmezi cu răbdare şi să te fereşti de neliniştile sufletului şi ale inimii.

În această luptă cu singurătatea, timpul era marele adversar care putea să se transforme în aliat dacă îl tratai cu sânge rece, fără să-i dai prea multă importanță. Era nevoie să potoleşti fără milă nerăbdarea şi să te adaptezi la ritmul lent al evenimentelor. Pentru aceasta trebuia să dobândeşti o mare stăpânire a propriilor nervi. Femeile, mai ales, aveau nevoie să-şi pună la încercare toate rezervele sufleteşti. Bărbații mai găseau ca portiță de scăpare galopurile furioase, munca din *rodeos* cu strigătele lor guturale, cursele de cai, jocurile de noroc, tutunul, discuțiile înfierbântate la tejgheaua cârciumei. Şi simțeau mai pe viu emoția luptei, entuziasmul prilejuit de un tuns bun sau de o vânzare bună, admirația pentru animalele de curând fătate care arată pedigriul reproducătorilor de rasă, mândria pentru un gard de sârmă bine întins care se cațără în linie dreaptă pe stânci şi dealuri. Până şi şuierul enervant al vântului se poate răbda când te preocupă săriturile unui cal nărăvaş, şi pe măsură ce se fac bătăturile de la mână şi fața pârlită de soare se zbârceşte, se întăreşte şi epidemia unei sensibilități prea tumultoase.

În timp ce ei îşi pun muşchii şi entuziasmul la încercare în pasionanta luptă de cucerire, de creație, în stârpirea fiarelor sau în vânatul bărbătesc, ele trudesc în orizontul restrâns al bucătăriei. Forfota lor harnică se întrerupe doar din când în când, câteva zile, ca să dea deşertului fii voinici care să continue truda aspră începută de părinții lor. Şi înfruntă, cu privirea resemnată, pericolul cumplit al singurătății lor, o

singurătate care înseamnă multe zile de drum ca să dai de un medic sau multe luni de aşteptare ca să primeşti vizita unei prietene.

Suzana cunoştea doar câteva femei care puteau fi numite pe drept cuvânt eroice sau viteze, chiar şi de către bărbați. Dar erau doar două sau trei. Stăpâna cârciumei din La Colodada, o femeie scundă, măslinie şi slabă, căreia nu-i era frică să iasă de după *reja*{110} când era vreo încăierare, să se bage între clienții ei învrăjbiți şi să-i azvârle afară strigând şi îmbrâncindu-i, pe cei mai beți. Deşi purta întotdeauna revolverul la brâu, un brâu bărbătesc, îl folosise de foarte puține ori. Când soțul ei se sătura de băut acasă, pleca pentru câteva zile la Gallegos sau la Calafate, ca să mai schimbe aerul şi băuturile, şi ea rămânea stăpână pe tot. Într-o noapte doi *chilotes* din Castro, cam afumați, intrară în camera ei cu intenția de a profita de soția singurică. Ea se sculă, încuie uşa, puse cheia în buzunarul rochiei, apucă biciul cu mâner de cositor pe care îl avea ca să facă să fie respectată demnitatea ei de femeie slabă şi neajutorată şi începu să dea în ei cât putu de tare, dar fără a-şi pierde stăpânirea de sine. Bieții de ei trebuiră să-i ceară în genunchi să le deschidă uşa. Ea se căi a doua zi pentru severitatea ei excesivă şi îl tocmi pe cel mai tânăr dintre cei doi, un grăsan cu ochi romantici, să o însoțească până la întoarcerea bărbatului ei şi să o ajute în afară de aceasta la unele mici treburi în *quinta*.

Mai trăia nu prea departe de Los Témpanos, la doar două zile şi jumătate de drum spre Viedma, soția lui García, cel cu spinarea ruptă, care era nevoită să înşeueze în fiecare dimineață calul soțului ei semiparalitic şi să plece singură să vadă de vite, de multe ori cu winchesterul, pentru că locuia într-o zonă cam periculoasă. Şi văduva nebunului Giacosa, care rămânând singură cu şase copii, cel mai mare dintre ei având nouă ani, munci mai departe fără nici un ajutor, îngrijind de turma ei de numai cinci sute de capete. Deoarece

la început câştiga puțin şi nu avea de unde plăti peonii, îndeplinise singură toate muncile fermei care abia se înfiripa, afară de tuns şi baie, la care îi dădeau întotdeauna o mână de ajutor vecinii; apoi îi învăță să muncească pe copii pe măsură ce creşteau, şi când Suzana o cunoscu, fiul cel mare avea deja douăzeci de ani iar numărul oilor ajunsese la câteva mii.

În afară de aceste două sau trei cazuri de femei puțin cam cu apucături bărbăteşti, populația feminină din bazinul lacului era aproape la fel cu cea care trăieşte în toate regiunile locuite ale Patagoniei. Femei normale, cu nervii călițI la focul lent al aşteptărilor lungi. Adevăratul lor eroism se punea la încercare în lupta cu singurătățile înghețate care le înconjurau, şi era nevoie să pună în lupta aceasta mai multă dârzenie şi tărie sufletească decât puneau bărbații în misiunea lor de colonizatori. Asprimea climei le lovea mai puternic, căci trebuiau să treacă mereu din bucătărie în vântul înghețat, de la zăpada de un metru la soba fierbinte. Multe se dădeau învinse: o răceală neîngrijită bine, o căzătură când se duceau după apă la râu sau după lemne în pădure, complicațiile care le pândeau la naşteri, o durere de stomac neglijată. Pe latitudinile acelea puteau fi fatale şi cea mai mică amețeală sau gestul simplu de a te aşeza pe o piatră ca să te odihneşti din lucru; răceala de douăzeci sau treizeci de grade sub zero se strecoară în muşchi la cea mai mică nebăgare de seamă, şi carnea amorțită se transformă în carne moartă, într-un proces blând de tot, fără nici o durere.

Unele se speriau înainte de a începe lupta. Abia sosite, primele rafale ale vântului patagonez le pisau nervii până când le înnebuneau de disperare; atunci era bine să plece cât mai curând în nord, căci cea care nu îşi revenea după primele zile era condamnată să fie tot restul şederii ei în locurile acelea grămadă de nervi în voia tuturor uraganelor.

Uneori s-ar fi putut salva multe vieți cu câteva grame de bromură, cu o simplă intervenție de bisturiu, aplicând un tampon vaginal, dar apărea mereu duşmanul neîndurat:

marile distanțe, care luau proporții uriaşe când ningea mai mult.

Suzana cunoscuse la Calafate sau la Gallegos, trecând pe la ferme sau pe la *ranchos* pe majoritatea celor care locuiau în împrejurimi. Înainte ca sarcina ei să o împiedice să călătorească cutreierase cu Martin toate drumurile din Santa Cruz, doar în plimbare sau cu ocazia vreunei negocieri de berbeci şi vaci. Putuse vedea aşa, printre discuții şi comentarii, cum valurile de lână albă ale turmelor pătrunseseră treptat în cele mai bune pământuri, până când ocupaseră toată întinderea dintre coastă şi munți. Se vedea din depărtare silueta trufaşă a omului care înainta cu gesturi largi ridicând în pustiu bastionul mereu crescând al detaşamentului polițienesc, al cârciumii sau al fermei. Dar femeia era întotdeauna fibra ascunsă care dădea un sens practic gestului măreț; ea era cea care trudea din prima clipă în umbră pentru ca rădăcinile acelei colonizări să se implânte în pământ puternic şi fecund.

Femeie a vameşului însărcinat să păzească o porțiune mică de frontieră. Sau a agentului de poliție detaşat într-un loc uitat de toți, care străjuieşte stema țării în timp ce bărbatul ei cutreieră zi şi noapte trecătorile stâncoase pe căluții vânjoşi ai serviciului. Femeie de *puestero* care face treizeci de leghe în *sulky* sau călare ca să aducă *galleta* de la prăvălia cea mai apropiată. Femeie a micului colonizator care ține socotelile fermei, centavo cu centavo, ca să încerce să economisească cât se mai poate până când reuşeşte să facă ferma să meargă mai bine şi să crească toți copiii. Femeie devotată a administratorului marilor ferme care îşi udă în fiecare dimineață florile şi pajiştea, care are grijă de toate amănuntele casei şi ale serei, care e la curent cu ultimele noutăți literare, care învață bridge cu perseverență, joacă tenis şi chiar şi golf; care îşi îngrijeşte sprâncenele, tenul, buzele, îmbrăcămintea de parcă s-ar afla în cel mai pretențios salon, căci oricând pot veni în vizită câțiva magnați argentinieni sau chilieni, acționari englezi sau şefii cei mari ai

vreunei companii care vin şi iscodesc totul fără să le scape nici un amănunt. Şi e nevoie să fii cu toți gazdă elegantă şi cultă, care nu omite nici un detaliu ca să le ofere o şedere plăcută, amuzantă, care să-i facă să uite că se află într-un colț din Patagonia şi să creadă că sunt în palatul unor zâne răsărit cu ajutorul unei baghete fermecate. Şi stăpâna casei îşi atingea întotdeauna scopul datorită complicității florilor. Când se îngrijesc cu drag, florile au pe latitudinile acestea un colorit şi parfumuri neasemuite, ca şi când ar vrea să învingă cu armele frumuseții asprimea climei.

Până şi cele mai mici gesturi ale femeii au o importanță vitală în lupta dusă cu deşertul pentru a-l civiliza: aranjarea unui buchet de flori, pietrele cu care arunci în taurul care se bagă să mănânce rația de lucernă a vacii de lapte, palmele împărțite de mamă copiilor care se încăpățânează să meargă desculți prin zăpadă... Şi în timp ce bărbații îngrijesc de turmă, conduc carul sau camionul ori repară garduri de sârmă, ele îşi umplu viața cu mici treburi care să le captiveze, pentru ca în ochii lor să nu rămână întipărite urmele aşteptării însoțite de luciul trist al inevitabilului.

Suzana spunea despre câine că e al ei, dar rămânea cu ea doar în zilele în care lipsea Martin. Îl închidea atunci într-o cuşcă să poată îngriji puțin de casă. În restul timpului animalul stătea cu ceilalți dincolo de *quinta*, în mica aşezare a câinilor, şi avea acelaşi regim ca şi ceilalți.

Era cel mai bun din câinii fermei. Nu avea nume. Era atât de atent încât nu avea nevoie de nume. Când aveai nevoie de el era întotdeauna pe aproape şi venea înainte de a fi chemat. Niciodată n-a fost nevoie să fie căutat, strigat, lovit cu biciul pentru vreo ispravă. Şi nici nu i-au pilit niciodată colții ca să nu muşte oile. În muncile de *rodeo* şi când mutau turmele participa la treabă cât doi peoni buni. Era ca fulgerul când trebuia să găsească un animal care voia să scape de *apartes*{111} şi oricât de bine ascunsă ar fi fost o oaie printre

ierburi când se începea *rodeo*, el o descoperea cu mirosul lui miraculos şi o aducea încetişor spre turmă mânând-o cu lătrături scurte. Deşi ochii lui păreau închişi pe sub smocurile dese de păr, sărea ca împins de un resort la cea dintâi privire a omului.

Era urât la înfăţişare ca tot ce este deosebit de util. O grămadă de şuviţe de păr care porneau de la urechi şi se opreau în pământ. Şuviţe bălţate îi acopereau tot trupul. Botul, coada, burta, erau înfăşurate în şuviţe lungi de culoarea şoarecelui şi a pământului. Semăna cu un copil orfan născut într-un an sărac. Văzându-l n-ai fi dat nici doi pesos pe el. Dar stăpânul lui nu l-ar fi dat nici pe cel mai bun cal. Legătura aceea de laţe pământii era urâtă chiar şi când umbla. Mergea lipit de pământ, ca şi când s-ar fi târât pe laţele sale; nu privea în jur, nici nu ridica ochii ca să urmărească zborul vreunei potârnichi sau fuga vreunui iepure. Nu se năpustea lătrând furios ca ceilalţi câini când venea câte un străin; rămânea lungit la soare sau la adăpostul vreunei stânci, şi când străinul întreba: „Ei, dar ce fel de câine-i ăsta? Ce-i cu el de nu stă laolaltă cu ceilalţi? O fi bolnav?”, îi răspundeau: „A, nu, aşa-i el, cam sălbatic. Poate că e pe ducă”. În zilele în care se tăiau vite nu fugea după măruntaie, turbând să apuce bucata cea mai mare; aştepta ca ceilalţi să-şi potolească furia sau să se încaiere pentru pradă şi se apropia pe urmă cu tot calmul înhăţând o halcă bună. Când nu reuşea să se sature, pleca singur la vânătoare vânând pe socoteala lui. Nimeni nu ştia cum făcea, dar uneori fusese văzut mâncând raţe sălbatice şi Martin îl găsi într-o zi scormonind cu mulţumire în măruntaiele calde ale unei alpacale mici. Nu era dintre acei câini care îndată ce-i chemi îşi arată toată bucuria într-o beţie de salturi şi de piruete. Era cumpătat în felul lui de a fi, aproape ursuz. Şi când îl striga cineva care nu-i plăcea, nu şovăia să plece de lângă el cu mersul lui de felin, cu coada în jos; pentru că pe la fermele pe care le cunoscuse cu stăpânul lui dădea de oameni de tot felul. Din primul moment simţea antipatie pentru unii sau

simpatie pentru alții. Aceste sentimente ale primei porniri rămâneau neschimbate, deşi se întorcea de multe ori în acelaşi loc.

Într-o singură împrejurare toți oamenii erau pentru el duşmani de moarte. Când rămânea de pază la uşa bucătăriei sau lângă o grămadă de şei şi bagaje. Atunci nu lăsa pe nimeni să treacă, nici pe cel mai bun prieten, nici pe stăpânul fermei, şi dacă stăruiau să se apropie, se năpustea spre beregata intrusului arătându-şi colții, cu privire ucigaşă. O dată când înnoptaseră la o fermă, proprietarul altui *arreo* care mergea împreună cu cel al lui Martin vru să-şi ia o pătură de şa. Avea nevoie de ea urgent ca să plece în căutarea unei vite rătăcite sau ceva asemănător. Când se apropie de grămada de bagaje, câinele îşi scutură cu furie lațele şi se proțăpi în fața lui cu picioarele depărtate. În claia de păr ochii fulgerau ca şi când ar fi vrut să înghită cu ei tot ce i s-ar fi aşezat înainte, în timp ce lătra din răsputeri. Omul strigă la el: „Hai, măi nerodule, lasă-mă să trec!" Şi făcu un pas înainte. Era doar la doi metri de şei. Ridică pumnul strâns spre botul căscat şi strigă iar: „Marş de-aici, pocitanie, că te-omor în bătaie!" Vru să mai facă un pas dar dihania se năpusti la el cu atâta furie că îl trânti pe spate. Apucă să scoată revolverul. Cele trei focuri nimeriră în gol ca zbaterea unui om care se îneacă. Când sosi Martin pieptul şi mânecile hainei de piele a omului erau sfâşiate de muşcături. Gâtul şi fața se salvară doar pentru că le apărase cu mâinile. A fost greu să despartă câinele de victima lui, şi mai gâfâi mult timp privind cu furie când la Martin, când la om. Chiar stăpânul lui nu se apropia de lucrurile pe care i le încredințase decât cu multă băgare de seamă. De multe ori nu-l recunoştea din primul moment, după cum nu recunoştea pe nimeni, nici chiar pe peonii cu care lucrase în câteva *arreos* la rând. Se pătrundea atât de mult de rolul lui că nimic în lume nu-l putea face să plece de acolo. Ordinele şi contraordinele nu contau pentru el; exista doar misiunea lui şi se agăța de ea din răsputeri, neținând seama de nimic şi de nimeni. Aşa cum uita deprinderea de a

asculta apărând ceva cu încăpățânare, uneori îşi pierdea chiar şi ultimul rest de fidelitate ca să asculte un ordin. Dacă Martin i-ar fi pus brațul în fața botului şi i-ar fi poruncit: „Muşcă aici!” el ar fi muşcat imediat cât ar fi putut.

Nu era exact ceea ce se numeşte un câine credincios. Cel puțin niciodată nu se arătase prea credincios față de Martin în anii dinaintea venirii Suzanei. Era săritor şi destul de ascultător, dar nimic mai mult. Stăpânul îi dădea să mănânce, îi omora puricii scăldându-l în râurile care veneau din munți, şi el îi plătea cinstit cu munca lui, cu toată puterea de care erau în stare muşchii lui. În înserările senine, după o zi grea, Martin se aşezase de multe ori în fața câinelui lui, privindu-l drept în ochi, căutând acele licăriri de duioşie şi bucurie imensă cu care animalele îşi exprimă dragostea şi devotamentul lor. Ochii câinelui erau luminoşi şi expresivi. Reprezentau cel mai frumos lucru, singurul lucru frumos din grămada aceea de lațe pământii. Ațintea la stăpânul lui toată strălucirea privirii sale iar lumina aceea venea din străfundurile ființei sale. Îl privea aşa îndelung, cu strălucirea unei inteligențe senine care scormoneşte în trecut sau mai departe, în cealaltă lume. Părea că dintr-o clipă în alta îşi va arăta dragostea pentru stăpânul său sărind în jurul lui cu lătrături vesele, dar ceva țâşnea dintr-o dată din el, înghețând toată duioşia care se ivise atât de greu. Privirea devenea iar încordată, şi îşi întorcea capul depărtându-se încet, cu coada între picioare. Dacă Martin se apleca vrând să-l scarpine pe ceafă, el se ferea, ca şi când i-ar fi fost frică să nu fie bătut, şi pleca să se culce într-un loc singuratic, cu botul pe labe. Dar Martin risca rar să-l mângâie şi să fie respins; voia să-şi câştige prietenia fără rezerve a câinelui şi folosea pentru aceasta tot simțul lui practic căpătat de-a lungul unei vieți în aer liber. Noaptea, câinele nu se culca niciodată lângă stăpân ca să se ferească de vânt şi să-i dea la rândul lui căldură. Se culca întotdeauna departe, de cealaltă parte a focului sau printre ierburi şi pietre. Martin îl lăsa să plece, gândindu-se întotdeauna că va sosi momentul când va veni singur. Dar

ştia că, deşi lipsea această legătură pur afectivă, animalul era întotdeauna cu simțurile încordate ca să-i fie folositor când avea nevoie de el. Era ca un sclav perfect căruia însă i-a fost zdrobit sufletul.

Martin îl găsise o dată, în timp ce călărea prin pampas. Era cu câțiva ani înainte de a se căsători, când o secetă mare şi o iarnă foarte aspră se înțeleseseră să-i stârpească toate vacile şi o bună parte din oi. Cum nu avea mulți bani, plecă cu *torpilla* sa intenționând să cumpere câteva mici loturi cu toptanul şi să vândă pe urmă ce nu îi trebuia. Începu să-i placă treaba aceasta de vânzare şi cumpărare şi amintindu-şi de vechea lui îndeletnicire de *tropero* continuă să cumpere şi să vândă două veri la rând, în timp ce Abel Cuenta rămăsese să îngrijească de Los Témpanos. Cu ceea ce câştigă putu să-şi refacă averea ruinată şi îi mai rămaseră chiar şi câțiva pesos cu care restabili finanțele fermei. Străbătea tocmai podişul Morții, la nord de lacul San Martin, când găsi un om mort, un cal mort şi el, un câine care mai păstra o urmă de viață alungând cu lătrăturile lui răguşite, şi repezindu-se la ei, puii de vultur şi *gaviotones*{112} care se tot învârteau în jurul cadavrului vrând să se apropie de el. Scheletul deja descărnat al calului era legat cu căpăstrul de o stâncă de o tonă. Nodul frânghiei din piele de alpaca era perfect, unul din acele noduri *tehuelche* pe care nici un animal nu poate să-l slăbească. Calul mort trebuia să fi fost înzestrat cu o putere şi o vitalitate neobişnuite. Stânca de o tonă era mişcată de mai multe ori din loc şi împrejurul ei pământul era răscolit de copitele disperate. Cu toate că păsările cu picioarele şi guanoul lor şterseseră mult, se vedeau limpede urmele acelei lupte titanice cu moartea. Animalul fusese legat în stare de alarmă, înşeuat. Lucrurile de pe cal căzură una câte una şi o legăturică cu rufe prinsă de ciochină era trântită lângă perna de sub şa. Toate erau împrăştiate: un lucru aici, altul ceva mai încolo, pline de guano iar pe schelet mai erau doar chinga

şi un *cinchón*[113] agăţate de craniu, iar zăbala de oţel şi argint strălucea între dinţii tineri ca o podoabă macabră.

Mortul zăcea la douăzeci sau treizeci de paşi de cal. Până şi ochii lui erau neatinşi, dar în ciuda frigului mirosul era puternic. Accidentul trebuia să fi avut loc cel puţin de două sau trei săptămâni. Ceainicul cu care mergea după apă la o băltoacă din apropiere era acolo; când îl cuprinsese moartea ceainicul căzuse la picioarele lui iar căpăcelul se rostogolise puţin mai încolo pe pământul nisipos. Pălăria zăcea şi ea la doi sau trei paşi de cadavru, stricată de tot căci câinele călcase mereu pe ea.

Când Martin se apropie, puii de vultur şi *gaviotones* îşi luară zborul greoi de păsări cu guşa plină. După ce se rotiră deasupra lui ca să se convingă că nu venea să le dispute prada, se aşezară la o bătaie de revolver, în spatele micilor ridicături ale terenului, hotărâte să aştepte cu răbdare. Cu aripile strânse, cu guşile umflate, urmăreau mişcările intrusului cu ochi rotunzi, fără să îi ia nici o singură clipă de la el. Câinele se lungi la câţiva paşi depărtare, şi el cu ochii ţintă la Martin.

Observă pe îndelete toate detaliile. Moartea fusese naturală. Căută un loc moale ca să-l îngroape. Îi fu uşor să sape o groapă cu cuţitul. Nu era nevoie să sape prea adânc. Doar de trei ori cât lama cuţitului lui cu plăsele din os de cerb şi apoi punea câteva pietre mari deasupra ca să nu poată scurma animalele de pradă. Mortul avea un *poncho* de vigonie. Rămăsese prins sub umăr şi braţul drept. Martin trase de un colţ ca să-l scoată. Câinele mârâi. Bun *poncho*. Era dintr-o vigonie foarte fină, uşoară şi călduroasă. Cu siguranţă că nu lăsa să treacă apa şi zăpada. Martin îl pipăi atent. El avea un *poncho* obişnuit şi vechi. Ar putea să-i înfăşoare capul cu al lui şi lui să-i rămână cel de vigonie. Şi hainele erau bune. Cizme bune, haină de piele căptuşită cu blană de miel, *bombachas* orientale, o basma de mătase cu iniţiale mari brodate. Era păcat să îngropi toate aceste lucruri într-un loc

atât de îndepărtat unde orice obiect de îmbrăcăminte costa luni întregi de lucru. Dar era mai bine să rămână cu lucrurile lui. Cel puțin cu tot ce avea pe el... Dar centura? Pentru că zăcea cu fața în jos nu se vedea *rastra*{114}, dar trebuia să fi fost de aur şi argint. Se ghicea bine. Şi trebuia să aibă în buzunarele din părți vreun act care să-l identifice pe stăpân. Trupul era destul de umflat şi centura se încrustase în carne. Când Martin începu să taie cureaua cu vârful cuțitului, câinele se năpusti la el ca un leu. Dar era un leu de carton, era istovit. Îi fu uşor să rețină cu mâinile la distanță capul acela lățos. Falca îşi slăbi încordarea furioasă şi ochii îşi stinseră treptat flăcările duşmănoase.

Lui Martin îi plăcură ochii aceia limpezi. Câinele nu se putea ține pe picioare de slăbiciune. Îi erau frânte până şi ultimele resorturi ale rezistenței. Era greu să-l mai salvezi. Ridică ceainicul de jos, făcu o vatră cu două pietre, strânse câteva lemnişoare şi puse la încălzit apă. I-ar face mai bine carne fiartă sau o supă suculentă. Avea la şa nişte costițe din ajun. Pentru el o să-şi facă o friptură bună pe urmă. Câinele nici nu se clinti când îi apropie de bot supa. „Hai, cuțule, asta o să-ți facă bine. O să-ți dea puteri.” Bău în cele din urmă şi înghiți o bucată de carne fiartă, dar vărsă totul imediat. Nu vru să mănânce nici carne friptă, nici crudă. Câine încăpățânat! Dar era păcat să-l lase să moară. Avea ochi inteligenți. Animalele inteligente erau foarte rare în Patagonia. Un bun câine ciobănesc făcea mulți pesos atunci când îl găseai şi era nevoie de multe luni de muncă pentru a-l învăța. Veneau câte unii din insulele Malvine, bine dresați, dar erau disputați îndată ce ajungeau în port. „Hai, cuțu, mănâncă asta. Ei, nebunule! Nu muşca!” Câine sălbatic! Dacă nu l-ar fi găsit în situația aceea oricine l-ar fi luat drept un câine sălbatic. Îi mai rămăseseră doar câteva firicele de putere şi le risipea în încercări absurde de a muşca mâna care voia să-i redea viața. Părea că după moartea stăpânului, tot ce rămânea pe fața pământului devenise duşmanul lui.

Rastra era de aur cu aceleaşi iniţiale ca cele de pe basmaua de la gât, dar nu descoperi în brâu nici un document de identitate. Găsi în schimb şapte sute şi ceva de pesos în hârtii şi o brichetă cu cremene. Legătura de la şa conţinea o pereche de *bombachas* şi două schimburi. Mai era şi un pachet cu tutun dar nu mai era bun de nimic şi când desfăcu legătura, se împrăştie tot pe jos. Câinele se ridicase pe picioarele lui tremurătoare şi se îndreptă cu greu spre băltoacă. Trebuia să fi fost mort de sete. Martin îl ajunse din două sărituri, îi legă picioarele şi îl aşeză pe spate ca pe un miel. „Ca să te-nveţi minte, câine tont ce eşti! Dacă ţi-e sete bea supă şi când o să-ţi recapeţi puţin puterile chiar tu o să-mi ceri carne. Dar nici o picătură de apă până nu mănânci!”

Rămase două zile în pampasul acela pustiu, până când reuşi să salveze viaţa câinelui. Când îl făcu să-şi recapete cât de cât puterile, trebui să-l lege cu lasoul trăgându-l după el şi trecură câteva săptămâni până când se obişnui să-l urmeze singur, mai ales în centrele locuite. Crezu că *ponchoul* de vigonie îl va ajuta să-l câştige de partea sa, dar n-a fost aşa. În zilele când şi-l punea animalul se arăta şi mai ursuz decât de obicei. O dată când se duse până la San Julián ca să vândă *rastra*, harnaşamentul şi *ponchoul*, vicleanul de el fugi şi trebui să piardă patru zile ca să-l găsească. Cum nicăieri nimeni nu ştia nimic de mort, adăugă la cei şapte sute şi ceva de pesos banii obţinuţi din vânzare şi îi predă pe toţi spitalului din oraş. Când se îndepărtară de oameni şi o luară iar spre inima ţării, câinele se făcu mai prietenos şi când reveniră la Los Témpanos, începu să-şi piardă puţin câte puţin sălbăticia de la început.

De când Suzana sosise la fermă câinele se purtă cu ea uimitor de prietenos. Când o văzu în prima zi începu să privească gânditor pantofii cu tocuri înalte, ciorapii transparenţi, fusta, totul. Se uită apoi îndelung la faţa ei cu ochii lui inteligenţi. Suzana se aplecă spre el bătându-l uşor pe laţele de la gât: „Ce mai zici matale, cuţule lăţos şi urât? Cum te cheamă?” El dădu din coadă, îi răspunse cu lătrături

scurte şi vesele şi deveniră foarte buni prieteni din ziua aceea. Cât timp stătea în bucătărie el o privea de dincolo de fereastră şi când ea îi făcea un semn prietenos, câinele sărea de bucurie, în după amiezile când nu era prea frig pleca cu el la plimbare prin vale şi pe dealuri, şi acelea erau adevărate sărbători pentru bietul animal.

6.

Puțin câte puțin Suzana se obişnuia cu aceste aşteptări lungi. Ceasuri întregi, zile întregi... Când o să aibă un copilaş vor fi mai suportabile. Acolo în San Isidro îi fusese de multe ori dat să-l aştepte pe tatăl ei. Dar era altceva. Îl aşteptase şi pe Martin pe când erau logodnici: ieşea în tindă ca să-l vadă venind în depărtare pe strada mărginită de portocali şi mandarini. Copilul mare uita întotdeauna când trebuia să vină. Timpul nu avea importanță pentru el, şi se folosea de soare pentru a şti cât e ceasul, chiar şi în oraş. Îi povesti că nu avusese decât un ceas în viața lui, unul de argint, şi că îl dăruise cu mulți ani în urmă, pe vremea unei rebeliuni ca să-şi salveze capul. Chiar şi în ziua în care o peți veni cu un ceas mai târziu şi tatăl ei se impacientase pentru că avea o şedință la primărie. Suzana îşi amintea toate amănuntele primei lor întâlniri. Trecuseră mai mult de patru ani de atunci. Cum mai trecea timpul! Martin venise să-l salute pe tatăl ei, pe care îl cunoştea dinainte de a pleca în căutarea de aventuri prin Patagonia. Alberta plecase după cumpărături, şi trebuise să se ducă ea să deschidă.

— Papa nu e acasă, îi spuse ridicându-şi ochii spre namila care astupa cu trupul voinic aproape tot cadrul uşii de la vestibul. Ce doreați?

— Voiam doar să-l salut. Am sosit de curând din Santa Cruz unde stau de douăzeci şi cinci de ani. Nu ne-am văzut de atunci. Cine ştie dacă mă mai recunoaşte!

Şi adăugă arătând cu mâna cam la un metru de la pământ:

— Pe atunci dumneata erai atâtica doar.

— Da? murmură ea cu indiferență. Nu-mi amintesc.

Se înroşi imediat la gândul că răspunsul ei ar fi putut părea aspru noului venit şi se grăbi să-i spună cu cea mai mare bunăvoință:

— Dar intrați, *señor*. Papa nu va întârzia mult. Sunt singură. Alberta e plecată şi ea dar trebuie să se întoarcă îndată.

În timp ce îl conducea în camera folosită ca *living*, birou şi sufragerie, Suzana se uita la hainele prea noi ale omului, observa felul lui de a fi puțin cam brusc şi fața aceea de meşină foarte veche.

— Nu e de mirare că nu vă amintiți de mine, zise el aşezându-se. Nu aveați pe atunci mai mult de trei sau patru ani.

Ar fi vrut să-i spună cât era de mirat că se făcuse o fată atât de frumoasă, dar nu-şi găsea cuvintele. În toți anii aceia de singurătate vorbise foarte rar cu femei. Lipsa deprinderii îi înțepenea limba şi ideile.

Nici Suzana nu era prea vorbăreață, mai ales când era cu necunoscuți.

— Mi-aduc aminte că îți plăcea să te joci chiar în colțul acesta, urmă omul, pe o blană de oaie întinsă pe jos chiar după bufetul acesta.

— Şi se prea poate să mă găsiți în acelaşi loc, lângă acelaşi bufet dacă v-ați întoarce peste alți douăzeci şi cinci de ani, şopti ea fără amărăciune. Ieşim foarte puțin. În afară de Buenos Aires cunosc doar Rosario pentru că am fost o dată cu papa. Şi împrejurimile de pe aici: San Fernando, Tigre... N-am văzut mai mult.

Se aşternu tăcere. El îşi privea mâinile gândindu-se că era mai bine aşa; călătoritul e bun doar ca să ne facă să prețuim şi să iubim şi mai mult locul unde trăim. Ea îl privi: o namilă de om puțin cam neşlefuit, aproape o bucată din pământurile acelea depărtate pe care ea le cunoştea doar din povestiri încâlcite, auzite pe ici şi pe colo, fără a le da multă atenție. Stătea pe scăunelul cu picioare subțiri, atent, cu toți muşchii încordați, de parcă îi era teamă să nu se turtească dintr-un moment în altul sub greutatea lui. Fără îndoială că ar fi stat mai comod călare pe deşelate sau ghemuit la pământ, sprijinit

pe călcâie, cu genunchii la gură. Aşa văzuse ea că se stătea în gravurile cu *gauchos* şi uneori la teatru.

— A, acuma mi-aduc aminte! exclamă el, simțind cum amintirile care îl năpădeau dintr-o dată îi împrăştiau timiditatea. Ultima dată când te-am văzut mi-ai muşcat un deget.

— Eu ți-am muşcat un deget? întrebă ea alarmată.

— Da, şi chiar în colțul acesta, după bufet, tocmai în ziua când plecam la Santa Cruz. Degetul mare.

Suzana se uită cu puțină teamă la mâinile acelea de uriaş. Văzute de-a lungul trupului nu aveau nimic extraordinar, dar pe genunchi, privindu-le doar pe ele, apăreau în toată robustețea lor. Şi erau pârlite de soare ca fața. Degetele erau lungi, chiar subțiri, şi fără a fi noduroase dădeau senzația unei puteri extraordinare, la fel cu cârligele acelea de oțel bine călit care pot târî greutăți foarte mari. Erau mâini făcute să țină frâul, să rotească biciul, să ofere cu un gest maiestuos vasul plin de *mate* cu coroana lui de spumă verzuie. Ghiceai că mâinile acestea puteau mânui toporul ca să doboare un stejar centenar sau că erau obişnuite să țină de coarne un juncan de un an şi jumătate cât peonul îi aplica fierul înroşit pentru a-l marca; dar nimeni n-ar fi bănuit că mai erau deprinse să mânuiască şi gealăul, să demonteze un magnetou{115}, să facă cizmele pe care posesorul lor le purta şi harnaşamentul şi că li se întâmplase de multe ori să coasă un nasture, să-şi cârpească pantalonii sau să curețe cartofi.

Şi ea care muşcase mâna aceea! Se înfioră.

În partea exterioară degetul mare avea o cicatrice destul de adâncă a cărei rană ajunsese fără îndoială până la os.

— O, dar zgârietura aceasta nu e de atunci! spuse el râzând când văzu că ea privea țintă degetul lui mare. Asta a fost o zgârietură de... pisică, de demult.

Ea cunoştea oameni de la țară care veneau la San Isidro după cumpărături sau ca să se distreze; mici *chacareros*{116} din împrejurimi, grădinari care îşi vindeau florile în capitală.

Oameni simpli, puțin cam grosolani, pârliți de soare, foarte siguri pe ei în hainele de lucru şi întotdeauna puțin stângaci în hainele de duminică ce le stânjeneau mişcările. Dar omul pe care îl avea în față era altfel. Era altceva... Era ca şi când ai compara nişte bulgări de pământ cu o stâncă.

Şi, ce curios, nu îi displăcea gândul că muşcase mâna aceea vânjoasă! Se înfioră închipuindu-şi că ținuse în dinții ei degetul aspru, cu pielea tare şi zgrunțuroasă ca un şmirghel, dar departe de a-i fi ciudă rămase surprinsă descoperind în ea o dorință vie de a-şi aminti impresia pe care putuse s-o provoace în gura ei de copil muşcătura aceea.

El se mişcă pe scaun, încercând să-şi potrivească spatele lat în curbele delicate ale spătarului.

— Atunci a fost ceva mai blând ca o mângâiere, murmură. Mă strângeai tare cu dințişorii ca şi când ai fi vrut să-mi rupi degetul, dar semnele celor două şiruri de gropițe au dispărut după o clipă. În schimb amintirea mi-a rămas întipărită mult timp, şi de multe ori gândindu-mă la această întâmplare, pe când mergeam singur prin munți sau prin pampas, simțeam un val de fericire care mă însoțea în restrişte.

— Dar ceva trebuie să mă fi făcut ca să vă muşc! exclamă ea, făcând cu gura un gest de comică severitate ca să-şi ascundă puțin tulburarea. Nu cred că am făcut-o fără motiv.

— Vina a fost a mea. Era în ziua în care plecam din Santa Cruz. Eram grăbit. Dumneata îmi luaseşi pălăria. Am vrut să o iau înapoi ca să plec. Dumneata nu-i dădeai drumul.

Eu trăgeam încet de ea dar dumneata o înhățaseşi din toate puterile până când deodată mi-ai prins un deget cu dinții. Vina a fost a mea.

Ea îşi aminti:

— Atunci dumneata eşti Martin, fiul lui *don* Nelson Arteche care locuia în colțul pieței. Tatăl meu îşi aminteşte des de el. Erau foarte buni prieteni. Şi avem şi în album o fotografie cu dumneata călare şi înconjurat de multe oi.

Suzana trebui să se ridice ca să deschidă uşa de la vestibul. Sosea Alberta, încărcată cu pachete. Nu avea intrare

de servici. Suzana o strigă pe când traversa *livingul*:

— Alberta, acesta e domnul Martin Arteche.

Martin îi veni în întâmpinare întinzându-i mâna. Ea îi întinse două degete printre pachete şi plecă după câteva cuvinte politicoase. Suzana îşi amintea clar că în după amiaza aceea Alberta purta aceeaşi rochie ca mai târziu cu opt luni când dispăruse în apele lacului Rico.

— Alberta e ca şi cum ar face parte din familie, îi explică Suzana în timp ce el se aşeza iar. E la noi de peste douăzeci de ani, de când avea cincisprezece ani. Se căsătoreşte luna viitoare. Ai văzut cum îi străluceşte fața de bucurie? E toată numai suflet. Îşi iubeşte nebuneşte logodnicul. Sunt sigură că n-ar schimba nici cu o regină. E o poveste de iubire destul de ciudată. În urmă cu zece ani era la fel pe punctul de a se căsători, plină de speranță. În ajunul nunții logodnicul ei a dispărut. Alberta a rămas cu zestrea şi cu visele ei năruite, şi toți anii aceştia n-a făcut altceva decât să-şi plângă norocul pierdut. În ultima vreme fața i se ofilise, dar reuşise să se resemneze, până când îl întâlni iar pe fostul ei logodnic într-o duminică pe strada Florida. El se uita la o vitrină; ea îl recunoscu imediat şi se apropie de el. Băiatul îi ceru iertare, îi spuse că văzând-o din nou după zece ani, toată iubirea renăştea în el, cu mai multă putere ca înainte. Stărui să se căsătorească cât mai repede cu putință. Şi ea iar se pregăteşte într-una. A întinerit cu zece ani. Nimeni nu ar recunoaşte în Alberta de azi pe femeia melancolică şi resemnată de acum două luni. Sunt mulțumită. Biata fată! Merită pentru că este foarte bună. Dar am să pierd o adevărată prietenă. Când tata nu mă poate întovărăşi plec cu ea la *chacra* pe care o avem aproape de aici, şi mergem amândouă călare.

— Îți place să călăreşti?

— Mult de tot. Avem doi cai, amândoi murgi. Îmi amintesc că la moartea tatălui dumitale am cumpărat un cal pag la licitație. Lumea spunea că era cel pe care îl călăreai de obicei

dumneata înainte de a pleca în Patagonia. A murit în *chacra* de bătrâneţe, cu mulţi ani mai târziu.

Faţa de meşină veche se lumină şi mâinile uriaşe loviră genunchii cu bucuria cea mai sinceră.

— Ce bine îmi pare că bătrânul meu bălţat a nimerit în mâini bune! Acolo, când încă nu aveam fermă dădeam drumul cailor bătrâni pe câmpiile întinse cu multă păşune, pentru că îmi închipuiam pe atunci că tot pampasul era al meu; era pe vremea când tocmeam *arreos*, când însoţeam căruţa cu marfă sau când lucram ca simplu peon cu *torpilla* mea. Acuma îi las cu vitele de prăsilă. Nu mi se întâmplă niciodată să tai vreunul pentru că ar fi nărăvaş, căci îi îmblânzesc chiar eu pe toţi. Şi bietele animale ca să mulţumească stăpânului că le lasă să moară liniştite se apropie de casă când îşi simt sfârşitul aproape. Aşa pielea nu se pierde prin pădure; şi din pielea acestor animale credincioase ies întotdeauna curele uşor de tăbăcit şi pe care le lucrezi cu drag.

— Dumneata ştii să faci lucruri din piele?

— Când ninge ai destul timp pentru toate. Tocmai am adus din sud nişte frâie cu zăbală şi belciug de argint care mi-au ieşit destul de frumoase şi tari. O să ţi le aduc într-o zi ca să le vezi şi dacă o să-ţi placă poţi să le iei pentru murgul dumitale.

— Vai de mine! De ce să te deranjezi?

— Dimpotrivă. Aşa vei avea o amintire patagoneză. Eu am să fac altele la iarnă. O să ţi le aduc în prima zi când o să am drum prin apropiere.

Suzana nu înţelese decât peste câteva zile că omul acela ivit pe neaşteptate în vestibulul casei din San Isidro era o bucată din Patagonia care se apropia de ea ca să o atragă spre pământurile acelea. În ciuda acestui fapt, tot ceea ce se întâmplase în ziua primei ei întâlniri cu el îi apărea mereu ca un tablou plin de lumină aşezat în mijlocul unui perete întunecat. Orele acelei zile se scurseră liniştit, de când se sculă ca să-i pregătească pâinea prăjită tatălui ei până când

se culcă gândindu-se şi imaginându-şi pământuri exotice; şi îi rămaseră întipărite în minte amănuntele despre ce făcuse, ce văzuse şi ce gândise, ca şi când totul ar fi fost fixat în opera desăvârşită a unui miniaturist. Îşi amintea limpede de garoafa enormă pe care o purta Alberta la piept când intrase încărcată de pachete şi că florile pe care le tăiase dis-de-dimineaţă din grădină pentru măsuţa din *living* erau aşezate în vas într-un buchet care niciodată nu-i ieşise atât de frumos, ca şi când un glas lăuntric i-ar fi prezis cât de hotărâtoare şi de fericită urma să fie ziua aceea pentru ea.

Martin purta o cravată violetă cu galben, mai degrabă urâtă şi nu avea inele, nici ceas cu brăţară cu breloc. Când veni tatăl ei îl invită insistent la cină şi ea îşi dădu toată silinţa să fie amabilă, stăpânită de un singur gând: ca străinul acela să nu ducă la îndepărtata lui fermă o amintire neplăcută a dibăciei ei culinare. Suzana trebui să îngrijească singură de toate, căci Alberta plecă în seara aceea chiar, cu gândul de a rămâne în Buenos Aires peste noapte spunând, sărmana, că va dormi la o mătuşă de-a ei care locuia în centru. Martin avu cuvinte de laudă pentru toate felurile pe care le mâncă, stăruind, în afară de aceasta, să guste dulceţurile şi marmelada pe care ea le făcuse cu fructele din *chacra*. Când, după cafea, scoase din fundul bufetului lichiorul din coajă de piersică, tatăl ei privi cu oroare la sticlă şi se grăbi să-şi întoarcă energic paharul cu fundul în sus, ca să-şi exprime hotărârea fermă de a nu gusta invenţia aceea fadă a distileriei de casă. Martin bău două pahare, fără ca un singur muşchi de pe faţa lui să se clintească de vreun gest de dezgust, dar după ce se căsătoriră îi spuse o dată: „Uite ce e, dragă: foarte firesc mi se pare ca o gospodină să pună în pericol viaţa invitaţilor ei din plăcerea de a pregăti amestecurile alea diavoleşti. În sfârşit, fiecare cu ale lui, dar nu găsesc că face bine când îşi alege victimele chiar dintre membrii propriei ei familii. Nu, asta nu mi se pare prudent”. Tatăl Suzanei spunea deseori cu mare seriozitate că Martin s-a căsătorit

doar ca să scape de tortura de a bea din licoarea drăcească ori de câte ori venea la ei.

Prima lui vizită n-a durat prea mult căci când conversația era mai însuflețită, Martin se ridică dintr-o dată şi îşi ceru iertare că nu mai putea de somn. A doua zi de dimineață Suzana fu deşteptată de cineva care bătea în uşă. Se sculă puțin mirată că lăptarul venea aşa de devreme. Îşi puse un capot, papucii şi veni să deschidă. Era Martin, care venea să-i aducă frâiele cu zăbală şi belciug de argint.

Când Suzana sosi la Los Témpanos cu Martin al ei şi cu Alberta, casa avea doar două încăperi, sufragerie, bucătărie şi o latrină dărăpănată la cincizeci de metri depărtare. Aduceau deja o mapă mare plină cu proiectele noii clădiri, desenate toate de ei după multă chibzuială, cu ajutorul tehnic şi sfaturile unui prieten arhitect. Martin obținuse un preț bun pe lână şi le rămăsese douăzeci şi cinci de mii de pesos câştig pe care hotărâră să-i cheltuiască pe casă până la ultimul centavo. Cum materialele erau foarte scumpe din cauza războiului se gândiră că ar putea face noile construcții folosind ceea ce aveau deja căci pereții erau foarte buni şi deschizăturile la fel.

Ajunseră la fermă spre seară şi avură timp să despacheteze o ladă mare plină de cele necesare la bucătărie pe care le aduseseră cu ei din Gallegos. Mâncară din pulpa de batal pe care le-o aduse bucătarul peonilor. Era gustoasă. În timpul lunilor cât Martin stătuse la Buenos Aires casa rămăsese nelocuită şi şoarecii puseseră stăpânire pe ea. Prima noapte fu exasperantă. Dormeau jos, pe salteaua moale pe care o aduseseră în maşină, căci paturile soseau abia a doua zi, cu camionul până la Punta Bandera şi apoi cu *Augusto*; Alberta ocupa camera cealaltă care avea un pat de o persoană unde dormise Martin înainte. Când Martin şi Suzana erau gata să adoarmă fură deşteptați de rontăitul unui şoarece care se zbenguia pe podea, în raiul acela de valize deschise, de hârtii împrăştiate, de grămăjoare de paie uscate şi de talaş. Martin

lovi podeaua cu pumnul şi zgomotul încetă pentru o clipă dar reîncepură curând nişte trosnituri timide ca de tatonare, cu răstimpuri de aşteptare, până când se porni iar cu şi mai mare stăruință. Se sculă furios, aprinse lumânarea, străbătu camera cu paşi mari, dar nu găsi nimic. Stinse şi se culcă, dar iar începu ronțăitul mărunt. Simțea lângă el trupul neliniştit al Suzanei. „Nu poți să dormi, draga mea?" „Nu, dragul meu... Sunt trează, dar nu mi-e frică." Ştia el că nevestica lui e vitează, dar lighioanele astea o îngrozeau. Ghicea că ochii ei sunt larg deschişi în întuneric, plini de vedenii ciudate. Deodată femeia sări în sus şi se lovi cu spatele de pieptul bărbatului tremurând ca o frunză. „S-a vârât între cearceafuri! S-a băgat unul aici!" Erau strigăte de groază mult timp înăbuşite izvorâte din dorința apărării de noaptea care o lua de gât cu lungile ei răstimpuri de tăcere întretăiate de trosnete. El îi puse un braț pe pântec şi îi mângâie părul cu mâna cealaltă: „Nu, draga mea, e piciorul meu. Am mişcat degetele fără să vreau. Ce auzi tu nu e decât un şoricel, dar face mult zgomot pentru că pe jos sunt hârtii şi paie uscate. Nu-ți fie teamă". Ea se ghemui la pieptul lui tremurând necontenit. Martin se sculă de douăzeci de ori, şi de douăzeci de ori aprinse lumânarea. Căută cu băgare de seamă sau turbat, cu paşi mărunți, pe vârful picioarelor sau cu paşi mari, disperați. Nimic! Afurisitul de rozător nu se potoli toată noaptea. Nu putură dormi şi mai era mult până la ziuă când se sculară să bea *mate* şi să discute proiectele lor, planurile casei, planurile optimiste de viitor.

Într-o după amiază erau numai ei doi în cameră; afară zidarii lucrau de zor. În timp ce ea trebăluia aranjând hainele într-un geamantan, el zări o mişcare ciudată într-o găurică din scândurile duşumelei, chiar în colțul din fața patului. Privi cu băgare de seamă pentru ca Suzana să nu-şi dea seama: o viperă începea să iasă încetişor din orificiu, cu gâtul drept, privind în dreapta şi în stânga cu capul ei mic de peşte indiscret, mişcând limba. Trupul i se strecura lin, ca un baston de gelatină.

Păşi tare pe duşumea ca s-o sperie şi se întoarse spre soția lui: „Suzana, draga mea, îmi faci un *mate*, te rog? Mi-e tare sete…” „Da, uite mă duc imediat la bucătărie.” Imediat ce ea dispăru după uşă, el luă drugul de fier şi se puse la pândă în fața găurii. Niciodată nu dorise mai mult să-şi omoare prada. Niciodată nu aşteptase cu mai mult jind, chiar puma cea mai vicleană. În timp ce un capăt al drugului cu vârful îndoit era sprijinit de podea, în fața colțului, el stătea cu ochii țintă şi cu urechile la pândă, tremurând să nu apară soția lui. Când se ivi căpşorul impertinent de peşte, drugul de fier se năpusti ca fulgerul şi gâtul fu strivit de podea. Pe muchia de fier căpşorul avu două horcăituri groteşti şi căzu pe o parte, nemişcat. Martin mai lovi de câteva ori cu furie. Şi ridică drugul pentru ca trupul să alunece iar pe gaură. Suzana intră în clipa aceea: „Ce lovituri erau astea, dragul meu?” „Nimic… Cred că era o libarcă.” „Ce scârbos, o libarcă! Mi-e frică şi mi-e scârbă de ele. Mănâncă hainele.”

Două său trei zile după aceasta se culcară mai devreme ca de obicei, pentru că nu se putuseră odihni noaptea dinainte din cauza unui ciclon care scuturase schelăriile până în zori, după ce doborâse doi pereți de curând zidiți. Încă nu aveau lumină electrică. Foloseau o lampă de gaz cu presiune, care se aprindea cu o pompă. O puneau de obicei pe un scăunel urcat pe noptieră, ca să stea mai sus când voiau să citească în pat. Martin stinse lampa deschizând dopul de la rezervorul cu aer puțin de tot ca să aibă timp să se cuibărească lângă soția lui în vreme ce se stingea. Când erau aproape să adoarmă auziră un şuier slab şi ascuțit, tremurător, care părea că vine ba de jos, ba dinspre pereți, ba din tavanul neted de lemn. Stătură amândoi ascultând, cu sufletul la gură. După o tăcere lungă şuierul începu iar, slab, suav, ca şi când gâtlejul din care venea ar fi tremurat de emoție. Suzana înlănțui cu brațele pieptul soțului ei şi se lipi de el. „Mi-e frică! E o viperă! Nu şuieră aşa viperele?” Cât de călit era Martin, dar se simți tot atât de îngrijorat ca ea: „Nu, nu ştiu dacă şuieră. N-am auzit niciodată un şuier ca ăsta. Dar nu-ți

fie frică. Nu poate fi o viperă”. Se depărtă puțin de ea ca să se scoale. „Mă duc să iau chibriturile pe care le am în *bombachas*.” „Nu, nu merge pe jos! O să te muşte de picioarele goale.” „Nu poate fi o viperă, nu poate fi o viperă.” Călcând tare cu tălpile goale ca să facă dihania să fugă, ajunse la scaun şi pipăi stofa până când găsi buzunarul. Când aprinse chibritul, se uită imediat la gaura din colț pe care o astupase cu săpun. Săpunul era intact. Aprinse lumânarea, cercetă toate colțurile, sub pat, după comodă. Nevasta lui îi urmărea mişcările cu ochii măriți de teamă, ridicată în capul oaselor, cu coatele pe pernă. „O să te muşte! O să vină să se ascundă în pat.” „Nu, draga mea, nu se poate, nu poate fi o viperă.” Dar el se temea mai departe pentru ea, se temea de groaza care ar cuprinde-o dacă ar vedea-o. Privi cu atenție tavanul vechi de lemn. Oare nu-şi va da drumul de acolo legănându-şi codița tremurătoare? „Nu, draga mea, nu poate fi nimic rău.” Era deja aplecat peste pat pregătindu-se să se culce când auzi iar şuierul, drept lângă urechea lui. Se cutremură şi izbucni imediat într-un hohot vesel de râs. „E lampa, draga mea. Nu a ieşit tot aerul, şi trebuie să aibă puțin gunoi în crăpătura dopului. Când se mişcă podeaua aerul iese câte puțin.” Au râs mult. El îşi recăpăta imediat calmul. „În locurile acestea nu sunt dihănii periculoase, draga mea. Toate gângăniile îşi pierd aici virulența. Trebuie să fie din cauza frigului. Păianjenii nu sunt niciodată veninoşi, iar scorpionii sunt inofensivi, chiar dacă te muşcă. Poate că ai să vezi vreodată o năpârcă din cele mari, galbene pe burtă. Au o înfățişare înfricoşătoare, şi dacă le arunci puțin pământ în față se ridică şi se înfurie de parcă ar vrea să te mănânce, dar sunt bune. Îşi fac vizuinile sub pământ, cu grijă, ca nişte cuiburi de pasăre, mănâncă pui de şoareci în cantități mari şi înghit chiar şi exemplare mature când reuşesc să le ademenească. Şoarecii şi şobolanii nu provoacă aici epidemii ca în țările calde.” O asigură că lângă lacul Argentino nu sunt mulți şoareci, dar că mai spre sud, şi mai ales în Țara de Foc, formează prin păduri coloane compacte care înaintează ca

nişte râuri, pustiind totul în calea lor. Atâta vreme cât prin păduri sunt seminţe şi boabe din belşug stau acolo, dar în anii când nu le găsesc, râurile de şoareci atacă aşezările omeneşti devorând totul, distrugând totul. Înaintează în valuri dese, unele după altele, şi acoperă casele pe dinăuntru şi pe dinafară. Trebuie să fugi de acolo şi să aştepţi până pleacă lighioanele. Când se întoarce omul vede că totul a dispărut, chiar şi frânghiile, pieile, împletiturile de paie de la scaune... Nu mai rămân decât oscioare roase şi bile mici de excrement, în cantităţi uriaşe, de-a lungul întregii albii săpate de râul acela de animale mici. Martin îi povesti că îi fusese dat să vadă ceva care ar fi putut fi asemănat cu avangarda unei mari armate sau doar cu unele din grupurile autonome care hoinăreau prin pădure. Mergeau de la Ushuaia la Rio Grande cu o turmă greu de mânat, destinată frigoriferelor, şi fură nevoiţi să înnopteze pe drum, într-o colibă de bârne care slujea drept adăpost călătorilor. Lucraseră treizeci de ore în şir. Reuşiră să închidă vitele într-un fel de peninsulă formată de gura râului şi ţărmul lacului Fagnano. Se duseseră să doarmă liniştiţi, mulţumiţi că în sfârşit se puteau odihni o noapte întreagă. Cei doi peoni ai lui îşi făcură patul în colibă, şi pentru că locul era strâmt, el se culcă punându-şi căpătâiul pe pragul uşii pe care o lăsară deschisă. Era istovit. Adormi imediat. Se trezi de multe ori, dar numai pentru puţin timp, între două somnuri. Simţea că ceva umbla pe el, lăbuţe neliniştite, mustăţi, cozi lungi, şi în laturi, de o parte şi de alta a feţei sale zărea în lumina lunii alergăturile unor fiinţe iuţi. Între somnolenţă şi luciditate simţea că sunt şoareci care fugeau în voie peste el, dar era prea istovit ca să-i ia în seamă. Erau şoareci care treceau printre crăpăturile dintre bârne şi care intrau şi ieşeau peste pragul uşii unde îşi pusese bagajele care îi slujeau de pernă. A doua zi nu mai găsi decât oasele din jumătatea de miel pe care o lăsase în frigare. *Nochero* fugise pentru că şoarecii îi roseseră căpăstrul cu care era legat de un copac. Îşi pierdură toată dimineaţa mergând pe urmele lui prin pădure, până când îl găsiră.

În cele cinci luni cât a durat reconstrucția casei, Suzana era plină de însuflețire şi entuziasm că avea fericirea să-şi clădească singură cuibul, dar sarcina a fost mai presus de puterile ei. Găsiră un zidar destul de bun la Gallegos, doi peoni cârpaci în meserie la Calafate şi încă trei care nu se pricepeau de loc la zidărie, deşi erau plini de bunăvoință. Ea sau Martin stăteau întotdeauna şi supravegheau sau conduceau, dar dacă vila de la Los Témpanos deveni o casă confortabilă, călduroasă, spațioasă şi de un gust atât de sobru pe dinafară şi pe dinăuntru, tot meritul era al Suzanei. Ea chibzui fiecare amănunt, studie locul fiecărei uşi, fiecărui lambriu care dădură încăperilor tot aspectul lor confortabil şi spațios. Desenă fațada casei, vestibulul simplu şi armonios, chiar şi uşa de la intrare cu grilajul inspirat de cel de la o casă din Tucuman. Alese din cariera descoperită de Murangunic nişte pietre frumoase, dungate în zeci de nuanțe închise sau deschise care fură folosite la aplicațiile fațadei, căminului, fântânii şi cărărilor de lespezi din grădină. Imagină nişte jgheaburi din portland{117} în partea de jos a ferestrelor mari pentru a sădi roşii şi muşcate ferite de frig. În bucătărie simțul practic şi bunul ei gust se întrecură în orânduirea cămării, a pivniței, a locului de ținut carnea, a etajerelor. Totul era opera ei: dormitorul principal cu baia spațioasă, firida de la căpătâiul patului pentru cărți, toaleta ei din panele atât de cochetă, celelalte două băi, camerele de oaspeți. O sută de detalii, o sută de idei... Alberta o ajută mult când veni rândul să pregătească cuverturile, lenjeria de pat, perdelele, husele, cei o sută optzeci de metri de pernițe pentru ferestre. Cu aerul ei trist şi resemnat, fata se apleca peste lucru şi petrecea ore întregi fără să-şi ridice ochii duşi în fundul capului, ofiliți, încercănați.

Dar şi câte sacrificii, cât deranj, câtă bătaie de cap! Dacă acele cinci luni s-ar mai fi prelungit încă puțin, Suzana n-ar mai fi rezistat. Ce viață! Din zori şi până-n seară ciocănituri şi strigăte guturale. Peste tot numai schele. Trebuia să mergi

mult aplecată pe sub scânduri ca să treci dintr-o cameră în alta. Azi gătea în coridor, mâine sub cerul liber. Un timp dormeau într-o cameră, apoi în alta. Două săptămâni dormiră toți trei în bucătărie cu un paravan din pânză de sac pentru Alberta. O dată camionul uita să aducă din Gallegos portland sau fier sau nu găsea în Calafate şi chiar nicăieri, din cauza războiului. Altă dată: un peon rănit. Nu se poate pune acoperişul din cauza vântului. Cuiele astea nu sunt bune la nimic. Nu călcați aici! Patul s-a umplut de nisip. Peretele o să se dărâme. Atenție: se aruncă molozul de pe acoperiş! Poc, poc, poc! Berbecul răsuna în urechi de făcea să-ți tremure toate oasele craniului. Ferăstrăul. Scârțâitul strident al sfredelului. Uşa asta trebuie mutată de aici. Pe gaura fără geam ciclonul intră lovind ca un bici de praf şi pietricele. Doi peoni s-au bătut. Sunt ca nişte copii! E greu să-i înlocuieşti, şi trebuie să-i iei pe rând, să-i convingi, să-i împaci. Pâinea s-a umplut de vopsea, şi nu mai au altă pâine. Acela s-a îmbătat aseară. Fereastra asta nu e destul de luminoasă.

Suzana înaintează cu mers şovăitor pe scândurile înguste, prin pădurea aceea de schele, aplecându-se ca să nu-şi spargă capul de vreo bârnă. Îndărăt un val de aer înghețat şi în față un val de var şi pulbere de cărămidă. Merge mai departe cu capul plin de planuri, şi imaginația înfierbântată de noi proiecte, de noi modificări. Şi mereu senzația insuportabilă că eşti murdară fără să ai speranța că vei putea face baie. Trecând din bucătărie în camera pe care o folosea în mod provizoriu ca sufragerie, mergând printre pereții fără acoperiş şi podea, se lovi într-o seară la fluierul piciorului de lada cu unelte pe care o uitaseră lucrătorii. Altă dată, după cină, căzu într-un şanț săpat pentru țevărie şi care nu fusese acoperit cu scânduri ca de obicei. Noaptea, ea şi cu Alberta lucrau până târziu scoțând din încăperi grămezile de pământ şi moloz şi se simțea adesea cam amețită şi zăpăcită. Zilnic, dimineața, înainte de răsăritul soarelui, muzica ciocăniturilor, a ferăstraielor, a berbecilor, a sfredelelor... Ea îi spunea Albertei:

— Fata mea, te facem să munceşti atât încât cu siguranță că ai câştigat împărăția cerului... Dar curând ne vom odihni şi ne vom bucura de tot confortul.

— Eu sunt bucuroasă să vă ajut să înjghebați toate acestea, dar n-am să apuc să mă bucur de ele.

— De ce spui asta?

— Sunt sigură. Când toate vor fi gata o să fie prea târziu pentru mine.

— Nu mai vorbi aşa, uită-l pe neruşinatul ăla, nu fi proastă...

Şi când balamucul acela de şanțuri, de stive de cărămizi, de podele pline cu gropi şi de schele tremurătoare începu să ia o formă, ce fericire! În ziua în care încercară soba din *living*, cu sistemul ei de țevi pentru distribuirea aerului cald purificat, mobilele nu sosiseră încă şi pereții erau nevăruiți. Chiar şi firidele pentru dulapurile din perete erau goale... Dar cât de bine s-au simțit când s-au aşezat pe scăunele de paie în fața focului! Martin se uita fermecat la flăcări. „Draga mea, e un vis. Vom avea căsuța cea mai confortabilă şi frumoasă din lume." Ochii Suzanei străluceau de fericire: „Da, dragostea mea. Frontonul acesta al căminului este foarte drăguț, şi când vom primi fotoliile şi dulapurile ne vom simți ca în rai". Dar când putură să facă baie cu apă caldă, cu câtă apă caldă voiau! După fiecare mică victorie, după fiecare cameră terminată sau maşinărie care funcționa, creştea nerăbdarea, râvna, dorința de a termina cât mai repede camera următoare, țevăria, zugrăveala, trotuarele, pentru ca toți necunoscuții aceia să plece o dată. Ca să dispară din fața ochilor lor şi ca să nu-i mai audă, ca să rămână amândoi singuri cu bucuria lor copilărească, ca să înfăptuiască visurile lor minunate, pe care le făuriseră în atâția ani de sacrificii şi necazuri.

Când fusese părăsită de logodnicul ei a doua oară în ajunul nunții ei, Suzana îi oferise să o ia cu ei la Los Témpanos. Alberta acceptase cu apatie, şi la fel ar fi consimțit să plece la

Ecuator sau la Pol. Cea de-a doua despărțire fusese şi mai tragică decât prima. Îşi ascundea simțămintele ca să nu moară de ruşine, şi când văzu cu groază că putea începe să se dea de gol, îi spuse Suzanei că nu se simțea bine, să o trimită cu un peon pe coastă, ca să aibă îngrijire medicală, să se interneze într-un spital sau să se întoarcă la Buenos Aires. Pe atunci trecuseră deja cinci luni de la sosirea lor. Casa era gata. Cheltuiră ceva mai mult decât crezură, şi Martin avea nevoie să meargă la Gallegos ca să facă rost de bani pentru ultimele plăți. Şi aşa porniră toți trei la drum. Până la Punta Bandera călătoriră foarte bine, şi de acolo au luat maşina pe care o aveau aici garată. Ajunseră cu greu la Mitre, pentru că plouase destul de mult, dar nu putură merge mai departe. Ghețarul Moreno făcuse una din isprăvile lui tragice, astupând cu un dig de cincizeci de metri înălțime canalul de scurgere al lacului Rico. Amândouă bazinele lacurilor Rico şi Roca fuseseră inundate de o masă de paisprezece metri de apă, distrugând toate acele *chacras* înfloritoare cu casele lor bine durate, cu gardurile de sârmă şi pădurile lor. Cu doi ani în urmă, avioane militare veniseră să combată altă festă asemănătoare a ghețarului Moreno; au bombardat gheața, dar era ca şi când ai vrea să dărâmi un munte cu grenade. Încă nu se cunoşteau bombele atomice care pot nimici prin şocul lor o bucată de planetă, în lupta aceea dreaptă şi nepăsătoare dintre apă şi gheață, nu aveai altceva de făcut decât să rămâi un simplu spectator, plin de răbdare, până când se hotăra victoria unuia dintre adversari.

Drumul dintre Mitre şi Calafate fu înghițit de câteva ori de apă. Rămânea din loc în loc sub apă şi apărea iar puțin mai sus, spre deal; când acoperit, când urcând din nou, ocolind undele liniştite care înaintau necontenit. La vremea sosirii lui Martin cu soția şi Alberta, nu aveai pe unde trece pentru că revărsarea lacului Rico se alăturase ploilor torențiale care făcuse dealul şi văile din cealaltă parte complet de netrecut.

Alberta asculta îngrozită glasul băcanului:

— Nu-i nimic de făcut decât de aşteptat, *don* Martin. Toate drumurile sunt desfundate. La Gallegos nu se poate străbate nici cu calul. Nimeni nu poate să ajungă pân la râul Bote.

Să aştepte. Ochii afundaţi ai Albertei se încercănaseră şi mai tare. Să aştepte până când o să pătească ruşinea. Toţi o vor privi cu milă sau cu batjocură, cu interes sau cu dispreţ. Toţi o vor privi cu ochi mari: Martin, Suzana, toţi cei de la Mitre, zidarii, peonii de la Los Témpanos. Multe perechi de ochi aţintiţi asupră-i. Tot bazinul lacului va comenta cu hohote de râs şi cuvinte urâte. Ea va fi un spectacol pentru oamenii aceia pe o distanţă de treizeci de leghe împrejur. Toţi ochii din miile acelea de leghe pătrate aţintiţi la ea, aşteptând rezultatul. Şi apoi o vor crede o pradă uşoară. „Apele o să se reverse curând. Am văzut c-au făcut în zidul de gheaţă o gaura cât un tunel de tren. Când o să se reverse se vor năpusti de-o să zici că-i dracu vârât în ele nu alta, cum au mai făcut şi altă dată, sfărâmând munţii de gheaţă ca foile unei plăcinte. Apoi într-o zi toate locurile astea au să fie libere ca-nainte."

Alberta asculta cu inima strânsă. Trebuia să aştepte să se desfăşoare cataclismul care să fărâmiţeze zăgazul de cincizeci de metri înălţime în mii de sloiuri de toate mărimile, sau să stea ploaia ca să se usuce câmpurile acelea nenorocite acoperite de băltoace şi lagune. Să aştepte! În timpul celor cinci luni de infern petrecute în casa care se construia, în balamucul acela, viaţa dezordonată, gălăgia, lipsurile îi absorbiseră puţin îngrijorarea. Era ca atunci când loveşti într-o parte a trupului ca să domoleşti durerea din alta sau ca atunci când bărbatul se culcă în cort şi geme şi strigă cât poate de tare înconjurat de prietenii lui îndureraţi, în timp ce indiana lui trece prin durerile facerii.

Aşteptau deja de trei zile în Mitre. În ziua aceea prânzeau la ferma Los Ventisqueros. Era aproape. Mergeau toţi trei pe jos, pe marginea lacului Rico. Alberta avea câte un coş în fiecare mână ca să adune ciuperci şi căpşuni. În vreme ce mergea domol, privea apele verzi ale lacului. Din când în când soarele

ieşea din grămezile de nori groşi şi negri strălucind scurt timp, şi se ascundea iar. Cu cinci luni înainte traversase în maşină valea aceea imensă care acum era sub apă. Odinioară erau acolo semănături şi vite, *ranchitos* de cărămidă, şoproane de materiale şi case minunate. Acum totul era doar apă. De pe malul care unduia într-o pantă lină, pădurile se scufundau şi dispăreau treptat în adâncimi. Copacii coborau în grupuri dese, ca şi când ar fi simțit fascinația apelor verzi. Unora apa le scălda doar rădăcinile, altora le ajungea până la mijlocul trunchiului şi apoi celorlalți tot mai sus, până când nu se mai zărea decât puțin din vârf. Mai departe se vedeau limpede sub apă cristalină alții singuratici sau în grup, şi verdele întunecat al frunzelor lor şi cafeniul trunchiurilor se distingeau clar în oglinda de smarald, ca nişte alge uriaşe. Nu părea că vegetația aceea luxuriantă a fost cotropită de revărsarea care o condamna la o nimicire mai mult sau mai puțin lentă; părea că păşunile, mărăcinii, arbuştii şi copacii bătrâni veniseră de bunăvoie spre lac. Lumea aceea de *calafates*, de buruieni, de stejari, de *coigiies* şi de brazi intra în baia pură pregătită de ghețari; şi se scufunda plină de bucurie, cu toată splendoarea culorilor ei tari, întinzându-se pe fundul semănat cu stânci, dispărând în valurile de safir şi smarald.

Alberta privea fascinată apele verzi. Deodată îi spuse Suzanei cu o voce blândă, plină de hotărâre nestrămutată:

— Eu nu mai merg cu dumneavoastră. De aici mă întorc.

— Dar, de ce? De ce să mănânci singură la Mitre dacă poți s-o faci cu noi?

— Sunt obosită. Foarte obosită.

— Nu fi proastă, draga mea. Dacă plouă o să te ude, dar dacă vii cu noi o să ne acoperim amândouă cu impermeabilul meu.

— Nu mi-e frică de apă.

Ochii ei erau absenți şi visători ca şi când cuvintele veneau din străfundurile sufletului.

— Dacă ți-e rău putem să ne întoarcem cu tine.

— Nu, n-am nimic. Curând o să mă simt bine. Bine de tot.

— Dar…

Martin interveni. Îi spuse soției sale:

— Draga mea, dacă preferă să fie singură las-o să plece. Cu toții simțim uneori nevoia să fugim de lume.

Înainte de a dispare cu Martin de braț la o cotitură a cărării, Suzana îi strigă:

— Strânge-ne nişte căpşuni şi ciuperci pentru cină.

Alberta răsturnă pe jos puținele ciuperci pe care le strânsese pe drum, scoase cele două ştergare de pe fund şi începu să strângă pietre. Una de aici, alta de mai încolo, din cărare sau de pe malurile acoperite cu iarbă. Strângea de toate mărimile, mari sau mici, dar le alegea pe cele mai închise la culoare, pe cele mai grele şi le aşeza cu grijă în coş ca să încapă cât mai multe. După ce umplu un coş, îl luă pe celălalt. Încet, încet, piatră după piatră, umplând fiecare gol. Din când în când se oprea din strâns şi se uita la lac. Când soarele se ivea printre norii groşi, grupurile de copaci scufundați străluceau în toată splendoarea lor. De fiecare dată, Alberta se ridica ațintindu-şi ochii la priveliştea aceea de acvariu, şi când soarele se ascundea iar, îşi reîncepea lucrul cu mai multă râvnă, ca şi când ar fi apucat-o fără veste o mare grabă să termine treaba. Când căzu o aversă care dură câteva minute, îşi văzu mai departe de treabă fără să-i pese de picăturile dese care îi stricau cea mai nouă din puținele ei rochii.

După ce umplu amândouă coşurile, înțepeni capacele cu beţişoare ca să nu se poată deschide. Îşi scoase basmaua roşie din cap şi o puse în spinii unui *calafate*, la marginea cărării. Luă cele două şervete, le legă vârfurile, şi prinse cu ele coşurile, care rămaseră atârnate de brațele şi de gâtul ei. Pe panta uşoară care cobora spre apă, printre copaci, erau întinderi late cu iarbă întretăiate de bancuri de nisip. Alberta coborî povârnişul cu paşi hotărâți. Nu simțea greutatea atâtor pietre care atârnau de gâtul şi de brațele ei. Lacul era liniştit: creşterea constantă şi uniformă de zece centimetri pe zi nu

afecta cu nimic netezimea sa de eleşteu. Apele înghițeau blând leghe după leghe de pământ roditor şi mii şi mii de copaci, cu o tenacitate domoală, fără zvârcoliri.

Către asfințit Suzana şi Martin se întorceau la Mitre grăbind pasul. După îndelungata lui luptă cu norii deşi, soarele începuse să strălucească din toată puterea. Timpul părea să se îndrepte definitiv şi trebuia să se pregătească să-şi continue drumul.

— Ia uite! Ce-i cu basmaua aceea roşie? Pare a Albertei.

— Da, e a Albertei, întări Suzana după ce lăsă brațul soțului şi se apropie în fugă de *calafate*. O fi uitat-o când strângea fragi.

O scoaseră cu grijă, ca să nu se rupă în spini şi îşi continuară drumul spre Mitre. Se alarmară aflând că fata nu venise la masă. Nu fusese văzută de când plecase cu ei, şi nu puteau bănui unde era. În timp ce o căutau, Suzana se întoarse singură pe cărare până la locul unde găsiseră basmaua. Văzu acolo paşii numeroşi ai Albertei. Văzu şi ciupercile aruncate pe jos. Mai departe, spre mal, găsi o *peineta*[118] şi putu desluşi pe bancurile de nisip urmele tocurilor înalte care se afundau adânc alături de forma mică a tălpii. Când ajunse lângă lac trebui să se sprijine de un pom ca să nu cadă în apă. Pe iarba de curând acoperită de ape, văzu unul din pantofii Albertei. Celălalt era la câțiva metri mai încolo, tot în apă. Când veni bărbatul ei şi cei doi băieți din Mitre nu le fu greu să-i găsească trupul, pătrunzând în apă cu caii. Se afla drept în prelungirea liniei pe care o forma basmaua, *peineta* şi pantofii, departe de mal, deşi în locul acela apa nu putuse să-i ajungă mai sus de piept. Cele două coşuri pline de pietre erau încă bine legate de gâtul şi de brațele ei cu cele două ştergare.

V.

LUME NOUĂ.

1.

Ñungo deşi avea şaisprezece ani împliniți, nu părea mai mare de cincisprezece. I se spunea că şmecheria nu-l lăsa să crească. El răspundea cu gravitate: „Oamenii nu se măsoară cu metrul, iubite prietene; se măsoară după fapte”.

Prin natura îndatoririlor sale, Ñungo trebuia să se scoale înaintea tuturor, cu mult înainte de a se lumina de ziuă. Fără el nu se putea începe nici o treabă. Era butonul de comandă ce punea în mişcare sistemul greoi de biele şi angrenaje care pornea la rându-i mersul domol al fermei. Trebuia să aducă în ocol caii pentru a doua zi şi boii în cazul în care aveau de arat cei câțiva *potreros* din *chacrita* sau dacă se mergea în pădure după lemne (trunchiurile se coborau târâş, trase de o pereche de boi, până în locurile unde puteau ajunge căruțele), în afară de aceasta mai trebuia să mulgă lapte pentru peoni şi vilă.

Dar prima lui îndatorire, imediat ce se scula, era să facă focul şi să încălzească apă. În felul acesta peonii puteau bea *mate* imediat ce săreau din pat, fără să piardă timp. Iarna umplea cele două ceainice mari cu zăpadă sau brumă, dar vara trebuia să meargă până pe malul lacului care era la mai bine de două sute de metri. El spunea că, de drept, nimeni nu poate obliga un grăjdar să facă focul, pentru că asta nu era o treabă pentru un om tânăr plin de putere ci pentru un moşneag. Dar adevărul e că se obişnui să-l aprindă şi chiar ajunse să-i facă o oarecare plăcere.

La fel a fost povestea cu frezatul. Ei, dar acolo vina a fost a lui. Puțin timp după ce venise la fermă, într-o duminică, spusese la toți peonii, care se aflau în preajmă:

— Apăi eu mă pricep destul de bine la tuns. De ce să zic ba.

Bineînțeles că nu ținuse niciodată o foarfecă în mâini, dar nu-şi putea stăpâni afurisita aceea de limba...

— Fă-ți bunătate, frate, îl rugă Murangunic; mi-e şi ruşine să mai umblu cu chica asta.

— Dar aici nu avem scule! exclamă băiatul cu o vagă speranță de salvare.

Îi aduseră o maşină numărul doi nu prea ruginită, cumpărată în urmă cu câțiva ani la licitația unei frizerii din Calafate. Mai aduseră şi o cănițǎ de grăsime din aceea folosită în şopronul de tuns la uns manivelele. Lama funcționa perfect sub zimții nichelați.

Nu mai putea da înapoi.

Şi mai rău era că ceilalți peoni se apropiară pe rând ca să-şi mai omoare timpul în dimineața aceea când nu aveau nici o treabă. Toți erau *esquiladores*[119] veterani care tundeau câte două sute de oi pe zi, dar nici unul nu era în stare să tundă un cap de om. Asta era treabă de orăşeni şi aveau încredere în pici care venea din Calafate.

În sfârşit, începu să tundă. Ceafa îi ieşi destul de bine, dar când o luă la dreapta, iugoslavul tresări speriat şi strigă:

— Ia seama, băiete! Fii mai cu grijă.

Bondocul Celestino începu seria glumelor:

— Leagă vita, omule, fedeleş ca-n nord!

Şi ceilalți îi ținură isonul:

— Tunde-l la piele, mă.

— Da ştiu că-l crestează ca fulgerul!

— Ia uite ce adânc sapă!

— Vezi, mă, că nu suntem la arat; la tuns numa'.

— O să mâncăm caltaboşi.

— Şi urechi prăjite!

Ñungo se aplecă să se uite la urechea omului lui. Mai era acolo, aproape ascunsă de lațele chicii. Ridică şuvițele de păr ca să vadă mai bine. Nu avea decât o picătură de sânge pe lob. Răsuflă uşurat.

— Aoleu da fricos mai eşti! îi spuse cu o voce severă. Capul ți-e ca o claie şi mai faci pe gingaşul!

— Nu-i nici o grabă, fiule, răspunse iugoslavul pe tonul cel mai împăciuitor. Tunde-mă, numai încetişor.

— Şi-apoi azi e duminică, sări unul cu gura. Nu trebuie să te speteşti muncind.

Ñungo apucă o ureche între arătător şi degetul mare, şi o feri ca într-o pâlnie, ca să poată tunde mai bine împrejur. Şuviţele tăiate lunecau pe spinarea lui Murangunic şi se împrăştiau pe podeaua de lut a sufrageriei spaţioase.

— Şi cam cât crezi c-o să dea, prietene? îl întrebă unul din gură-cască pe cel de lângă el.

— Păi, e o lână bunicică, răspunse celălalt după o chibzuială exagerat de lungă. Cel puţin patru kile şi jumătate. Animalul bine păscut ştie să fie recunoscător. Şi-i destul de odihnit, bine hrănit, gras.

Cu trecerea anilor Murangunic se îngrăşase şi mai mult iar calmul lui devenise şi mai mare. Toate glumele acelea treceau pe lângă el fără să-l atingă. Atenţia lui era îndreptată spre ţăcănitul slab al maşinii de tuns şi spre atingerile reci ale oţelului pe piele.

Lui Ñungo îi sări ţandăra când văzu că e luat peste picior.

— Vai de mine şi de mine! spuse. Eu nu ştiu cum de nu vă doare gura de atâta trăncănit. Nici să lucreze nu lăsaţi omu', ce naiba! De ce nu vă duceţi afară să vedeţi dacă plouă?

— Nu vă supăraţi, înălţimea-Voastră, hohoti unul.

— E ţâfnos mânzul, spuse altul.

— Pe moaşă-ta! replică băiatul fără să lase urechea şi aplecându-se şi mai mult peste căpăţâna zbârlită.

— Nu te uita la ei, frate, îl rugă Murangunic care stătea mai departe pe bidonul de gaz gândindu-se la cât de caraghios ar fi părul lui ciuntit, dacă vreo harţă ar fi întrerupt treaba pentru un timp.

Torrén urmărise curios manevrele fiului său, dar până la urmă ieşi, scuturându-şi capul în timp ce suduia: „Mama lui, mucoşii ăştia de azi s-în stare să nu-l mai respecte nici pe Dumnezeu din cer! I-aş trage o ciomăgeală ca să se-nveţe minte, dar azi n-am chef să mă pun pe treabă".

Ñungo suflă cu putere în ceafă, şi firele de păr tăiate se vârâră cu iuțeala fulgerului între basma şi gât, oploşindu-se pe spinarea şi pieptul victimei. Gâdilăturile începură să-l sâcâie mai tare ca ciupiturile puternice pe care le îndura pielea plină de păr, dar suporta mâncărimea groaznică apăsându-şi cu putere coatele de coaste. Suferise el şi mai mult în tranşeele din războiul trecut din cauza năvalei insectelor.

Era aproape gata toată partea dreaptă: urechea eliberată, favoriții curați, tâmplele tunse pilug. Sub părul de culoarea blănii de şoarece, pielea păroasă a iugoslavului părea că străluceşte atât era de albă şi nu pricepeai cum se poate îmbina suprafața aceea tunsă la zero cu smocurile dese care mai acopereau tot creştetul capului. Poate că ar fi fost bine să tundă puțin câte puțin, pentru a egala diferența aceea de nivel care semăna cu brazda lată, bine trasă, de la marginea unei pârloage. Ñungo habar n-avea cum ar fi putut face acest lucru, dar nu trebuia să-şi piardă curajul. Îşi privi cu atenție opera: în afară de cea de la ureche mai erau doar două sau trei zgârieturi fără însemnătate.

Se îndreptă să răsufle. Îşi desfăcu fermoarul de la haina de *cambrona*, întinse brațele şi îşi scutură părul care i se lipise de piept şi de *bombachas*. Îşi înfipse maşina în brâu, cu un mâner înăuntru şi altul în afară, ca şi când ar fi fost un cleşte şi îşi frecă mulțumit mâinile.

— Ia uitați-vă, băieți, le spuse plin de curaj ca să-i molipsească cu optimismul lui. Nici în Gallegos nu l-ar fi tuns atât de *gauchíto*.

Ñato Biguá, care nu scosese o vorbă toată dimineața, îl privi cu ochii săi crunți de *tehuelche* arțăgos şi-i spuse cu vocea lui răguşită:

— Dacă eu m-aş uita în oglindă şi m-aş vedea pe mine în halul ăsta, m-aş împuşca!

Băiatul era gata să-i răspundă: „Cu o mutră ca a ta nu e nevoie să te uiți aşa de sus ca să-ți vină să-ți tai beregata cu un fier vechi”. Dar nu îndrăzni. Ñato împărțise multe lovituri

de pumnal în viața lui şi nu făcea să-i pregătească terenul ca să mai dea una.

— La mine acasă, când eram copii, povesti unul cu gândul să ofere bogata lui experiență, bătrâna ne tundea întotdeauna punându-ne un castron bine înfipt pe cap ca să taie mai drept. Şi uneori ieşea destul de egal.

— Comisarul Gorra Colorada[{120}], spuse altul, obişnuia să le taie chica la *cafishos*[{121}] cu cuțitul şi mai multe nu.

— Aşa sau mai în scări, n-are importanță, îşi dădu cu părerea un al treilea. Principalul e să mai cureți dovleacul ca să nu-ți faci crescătorie de păduchi în cap.

Discuția devenea din ce în ce mai prietenească, dar bondocul de Celestino nu era dispus să lase să-i scape o ocazie atât de minunată ca să-şi desfăşoare talentul de orator.

— Da mai lăsați-l pe băiat; ştie el ce face, spuse pe un ton fals protector. Grădinarul o să se-aleagă până la urmă cu un chip de sperietoare, dar ce să-i faci? Alta ar fi socoteala dacă ar fi vorba de însurătoare; dar numai pentru a umbla printre animale e bine şi-aşa, oile n-o să se mire.

Gluma nu avu succes. Nimeni nu râse din inimă. Se auzi doar câte un râs slab, ici-colo, care se pierdea uşor printre tablele de pe acoperiş.

— Nu fi prost, prietene! îl contrazise Ñungo întorcându-se spre el. Omul s-o fi învârtind printre verze, dar n-are de-a face cu animalele. Pe dumneata cu siguranță că te cunosc mai bine dacă tot umbli prin pădure. Oaia e un animal prietenos, şi nu se poate să nu te recunoască chiar dac-ai fi cu părul pomădat şi cu fața curată.

Cei din jur râseră ceva mai tare, dar tot moderat.

— Aşa de mic şi aşa de obraznic! exclamă celălalt cu un zâmbet larg de zeflemist incorigibil. Încă mai umblă pe patru labe şi vrea deja să se pună cu cei mari.

— Mai multe ştie dracul pentru că-i drac decât pentru că-i bătrân, îi atrase atenția cineva de lângă el. Ăştia din Calafate

sunt daţi naibii şi se prea poate ca puştiul să aibă limba mai ascuţită ca tine.

— Ca să te pui cu cei mari trebuie să fii şi tu mare, continuă bondocul fără a ţine seamă de întrerupere, că de nu, se prea poate...

— Râde hârb de oală spartă! exclamă Ñungo.

— ...Că de nu, se prea poate să te calce, urmă Celestino. Ţâncii trebuie să ia seama. Nici eu nu sunt prea mare, dar...

— Mai înceeet, că faci stropi! îl luă peste picior băiatul.

— Uite ce-i, eu am douăzeci şi unu de ani, şi-ţi vorbesc ca un om cu experienţă.

Murangunic aştepta răbdător, cu capul în jos şi pielea de pe ceafă bine întinsă, atingerea rece de oţel pe gât; dar până la urmă începu să se răsucească uşor pe bidonul de gaz, şi îndrăzni în sfârşit să întrebe cu o voce plină de blândeţe:

— Mă mai ţineţi mult aici ca să vă ascult prostiile?

Grădinarul era un om liniştit. Când ieşea în oraş, ceea ce se întâmpla foarte rar şi când i se spunea prin vreo cârciumă: „Acuşica vă servim, don. Sunteţi tare grăbit?" el răspundea invariabil cu o vagă lucire de ironie în ochi: „N-am nici o grabă. În ziua în care mă grăbesc cel mai mult pot aştepta trei zile".

Celestino îşi recâştigă siguranţa pe care începuse să o piardă, şi îi spuse adversarului său pe un ton batjocoritor:

— Termină cu blana aia, prietene, că i se scurge tot sângele bietului animal.

— Animalul ăsta e de aceeaşi rasă cu dumneavoastră, stăpâne.

— Mă, tu eşti mai plin de vicleşuguri ca un *tero*. O să trebuiască să-ţi tai puţin nasul ca să te-nveţi minte să-i respecţi pe oamenii mari.

— Numai să poţi!

Celestino îşi scoase cuţitul, îl puse jos şi se ridică dintr-o săritură fluturând teaca şi strigând tot batjocoritor:

— Să nu pot eu? Să nu pot eu?

Şi veni spre el în sărituri, apropiindu-se şi depărtându-se ca şi când ar fi fost într-adevăr o bătaie, dar exagerând grotesc toate mişcările.

Ñungo se dădu un pas înapoi ca să se pună în gardă, îşi aşeză mai bine basca printr-o lovitură puternică a mâinii. Descriind un cerc larg cu braţul drept, îşi duse mâna la cingătoare ca să ia maşina de tuns; o apucă de partea cu care tăia, aşa că cele două mânere îi ieşeau dintre degete ca două coarne, şi începu să le vânture cu nu mai puţină impetuozitate ca celălalt teaca. Ca să-şi încerce tăria picioarelor, făcu o serie de salturi mici, pe călcâie, fără să se mişte din locul lui şi stând mai departe în gardă.

— Ce-i măi, Ñungo, ai început să ţopăi *malambo*[{122}]? îl întrebă Cruz Moreno.

Toţi se ridicară, plini de însufleţire, în afară de Murangunic. Începură strigătele:

— Dă-i, bondocule, dă-i!

— Straşnic, numai de nu s-o încurca!

— Hei, nebunule! Nu vezi primejdia?

— Aşa-mi place de el, să caşte gura dar să nu muşte!

— L-a atins, l-a atins, l-a a...!

— Straşnică parare, băiatule!

— Bagă-te, negrule!

Luptau amândoi la fel. Amândoi aveau cam aceeaşi înălţime. Celestino, scund, bondoc, aproape tot atât de lat pe cât de înalt, era neclintit ca o stâncă. Ñungo, slăbuţ, nervos, cu ochii ca doi licurici, sprinten ca o veveriţă. Bondocul reuşise să-l lovească de trei ori cu teaca în faţă; băiatul îl lovi de două ori cu mânerele în coaste şi încă de două ori în picioare, dar aceste lovituri din urmă nu contau.

Spectatorii săreau dintr-o parte în alta, însufleţiţi, o dată cu fentele spectaculoase, cu retragerile bruşte şi atacurile impetuoase.

Şi strigătele nu mai conteneau:

— Ceeeeelestino, hai, dragă!

— Bondoc repezit! Nu te năpusti, că nu-s plăcinte!

— Tiiigru bătrân şi mustăcios!

— Grozav ai fost, băiete!

— Dacă ar fi fost *facón*[123] ar fi pătruns până-n plasele.

— Mai trage-i una, băiete!

Ñato Biguá se îndreptă spre uşă legănându-şi cu înfumurare umerii, privind disprețuitor şi strâmbându-şi gura cu scârbă. Îşi târa puțin piciorul împuşcat, amintire proaspătă dintr-o încăierare serioasă. Voia să scuipe tot disprețul lui în fața acestor oameni care pătau amintirea luptelor corp la corp cu cuțitul; nebunii ăştia care distrugeau sufletul celei mai frumoase întreceri a agerimii, lipsind-o de posibilitatea de a aduce prinosul ei de sânge. Era ca şi când ai fi încălecat un mânz împiedicat sau ai fi parodiat o execuție a duşmanilor.

Murangunic îşi trăsese bidonul de gaz într-un colț, aşteptând acolo ca lupta să se sfârşească. Dar nu prea erau semne că vor termina până la prânz. Şi el care era cu părul tuns doar pe jumătate! Creolii ăştia când apucă să se distreze, uită de tot.

Se sculă. Se apropie. Trebui să fugă şi el puțin, împins de tălăzuirea celorlalți. Dar aşteptă momentul oportun. Nu poți scoate cocoşul din *reñidero*[124] decât atunci când e descumpănit de o lovitură a adversarului. La un moment dat bondocul reuşi să-l îngrămădească într-un colț; Ñungo se apăra vitejeşte, ca o pisică încolțită, dar vedea bine că, deşi se ferise de câteva ori, teaca aceea brutală care se învârtea peste capul lui era gata să-l lovească în față cu o violență teribilă. Grădinarul se apropie cu paşi mici, deschizându-şi drum printre gură-cască, şi-i strigă fără să se apropie prea mult:

— Hei, frate! Frățioare!

Ñungo răsuflă adânc văzându-l. Era salvat. Ridică un cot spre adversarul lui şi îl întrebă stând tot în gardă:

— Să ne oprim o clipă, vrei? Să vedem ce vrea nenorocitul ăsta.

Celestino dădu din cap, în silă, şi amândoi îşi luară poziția de repaus.

Murangunic lăsă şi ei să-i cadă brațele de-a lungul trupului şi se îndreptă din şale.

— Părul meu, frate, ce-i faci? urmă el. Mi-l laşi aşa?

— Aoleu! exclamă băiatul. Chiar aşa! Iartă-mă, bătrâne; uitasem de tot.

Şi adăugă adresându-se lui Celestine:

— Uite, mă, ce-ncurcătură! Ce facem?

— Păi, putem să lăsăm pe altădată.

— Bine. Lăsăm revanşa pentru altă duminică.

— Nici o revanşă, fiule, pentru că nu te-am învins; suntem la egalitate, spuse bondocul mărinimos, umflându-şi pieptul.

— Nu voiam să spun asta! Dimpotrivă...

— Putem să mai încercăm o dată dacă vrei, într-una din zilele astea, urmă Celestino. Te-ai luptat ca un om mare.

Şi apoi, după ce şovăi câteva secunde, adăugă întinzându-i mâna:

— Şi bate laba asta. De-acu înainte nu-mi mai spune dumneata. Spune-mi tu şi gata. Între noi, bărbații, nu trebuie să umblăm cu atâtea marafeturi.

— Ei, bine, zise Ñungo fără a da prea multă importantă unei asemenea mărinimii, în timp ce încerca lama maşinii în speranța de a se fi stricat în încăierare; dar norocul nu era de partea lui.

Murangunic îşi aduse iar bidonul până în mijlocul sălii de mese şi se aşeză. Câțiva oameni se instalară şi ei pe bănci, pe jos, pe marginea mesei masive şi largi de stejar. Alții ieşiră, tăifăsuind domol fără grabă; în timp ce mergeau agale îşi priveau cu ochi serioşi boturile scămoşate ale espadrilelor, şi brațele lor se mişcau greoi dar sigure pe ele, ca şi gândurile lor.

Ñungo începu să robotească în partea stângă a capului clientului său iugoslav. Era mai uşor în partea asta, pentru că acoperind urechea cu mâna stângă, putea mişca mai liber dreapta fără ca să-l mai încurce atâta cotul ca în partea

cealaltă. În felul acesta lucra mai cu spor. Sau poate şi pentru că muncea mai nestingherit, cu mai multă siguranță.

În sfârşit, partea de sus era gata. Porțiunea tunsă cuprindea toată jumătatea capului, sfârşind într-un cerc destul de drept care mergea de jur împrejur la înălțimea sprâncenelor. Urechile se iveau, în urma acestei brazde, ruşinate de a se vedea surprinse într-o stare în care curățenia fusese neglijată cu desăvârşire.

Privitorii urmăreau progresele tunsului fără prea multa însuflețire, uitându-se doar pentru că nu aveau ceva mai bun la îndemână.

Acum trebuia să vadă ce era de făcut cu claia aceea de păr din creştet care părea şi mai încâlcită văzută pe soclul ei atât de bine netezit. Ñungo se sili ca vocea să-i fie cât mai sigură când îşi întrebă victima:

— Cum vrei să-ți fac porcăria asta de sus? Aşa, scurtat pur şi simplu să-l poți pieptăna cu cărare la mijloc, pierdut sau cum?

Omul rămase pe gânduri câteva secunde care i se părură o eternitate băiatului, şi răspunse:

— Păi, tunde-mă aşa, pur şi simplu, cât mai scurt, ca o bilă de biliard. Aşa ține mai mult până creşte, şi mai scapi de grija lui.

Maşina de tuns începu să alerge pe creştetul craniului cântându-şi victoria cu un țăcănit armonios. Meşele de culoarea blănii de şoarece lunecau pe spinarea omului, pe brațele lui Ñungo, peste *bombachas*. Curând totul fu curat, strălucitor ca un cap de recrut; pe sfera chilugă se vedeau doar dungile clare ale trecerilor mai puțin îndemânatice, şi florile roşii ale câte unei zgârieturi neînsemnate.

— Gata, prietene, îi spuse băiatul cu tonul celui mai amabil frizer.

— Cât îți datorez, frate? întrebă grădinarul ridicându-se şi ducându-şi o mână la brâu.

— Nu-mi datorezi nimic. O fac doar din plăcere. Aş putea să trăiesc la oraş uşor, muncind aşa, dar nu-mi place

meseria. Mă atrage mai mult pământul.

— Mulțumesc mult, frate. Când am să găsesc cariera de diamante negre, o să-ți dăruiesc şi ție o fermă.

— Bine, bătrâne; aşa suntem chit.

2.

Bucătarul englez nu era englez dar era într-adevăr bucătar. Jonar se născuse în Dublin dintr-o pereche de saltimbanci danezi care ar fi putut foarte bine să-l aducă pe lume şi la Istambul sau în Marsilia.

Trecuse de cincizeci de ani şi împreună cu Murangunic formau perechea de moşnegi care e întotdeauna atât de necesară la o fermă pentru a îndeplini treburile mărunte ce nu se pot încredința peonilor tineri. Deşi mai bătrân decât ei, Torrén era altfel. El avea un grad superior; era, înainte de toate, căpitanul lui *Augusto*. Biguá avea şi el aceeaşi vârstă cu iugoslavul, dar anii nu lăsau urme pe fața lui de indian nici pe muşchii lui bine călițI. Jonar nu era dintre cei care ajungând la o anumită vârstă încep să lucreze în *quinta* sau la bucătărie pentru că nu sunt buni la alte treburi mai nobile. Jonar fusese întotdeauna bucătar. În vremea lui bună ajunsese să ştie să gătească în şaisprezece feluri diferite ouăle cu şuncă, fără a mai socoti multele feluri în care putea să prepare separat fiecare din aceşti stâlpi ai gastronomiei anglo-saxone. Cu un sfert de secol în urmă, când venise din Irlanda, era înarmat cu echipamentul lui de şorțuri şi de bonete apretate şi rămase credincios meseriei lui tot restul vieții. Sigur că după puțini ani bonetele lui apretate fură înlocuite cu o bască, iar lista aceea atât de bogată în specialitățile sale culinare dispăru încetul cu încetul în fața presiunii puternice a fripturii de batal, a salatei cu ouă răscoapte şi a tăițeilor cu tuco. *Cazuela*{125} chiliană şi *puchero*{126} autohton îi cuceriră curând dragostea de creator.

În primii ani, pe când era încă nou venit prin acele locuri, se angajase întotdeauna pe la compatrioți. I-ar fi fost foarte greu să stea la ordinele unor oameni de altă naționalitate, mai ales a băştinaşilor, care nu au acele mărunte şi fine atenții, acele zâmbete amabile, acele încântătoare jocuri de cuvinte pe

care anglo-saxonii le adresează subalternilor de aceeaşi naţie cu ei. Dar vântul patagonez şi imperioasele cerinţe ale stomacului ştirbiră treptat integritatea principiilor lui rigide. După şase sau şapte ani de trai în Patagonia dobândi destul fler ca să ajungă la două concluzii care contribuiseră la trasarea cu hotărâre a drumului vieţii lui; înţelese întâi că prejudecăţile despre preferinţele rasiale atârnă de fire foarte subţiri. După asta, mai ajunse la convingerea că beţiile cu rachiu din trestie nu sunt cu nimic mai prejos decât toropeala distinsă pe care o produce whisky-ul.

Dacă n-ar fi fost puternica lui atracţie pentru băut, Jonar ar fi putut face avere. Alţii de loc mai inteligenţi decât el se aranjaseră ca majordomi, erau stăpâni de ferme sau deschiseseră în Gallegos ori în Magallanes un bar sau un hotel, ajutaţi de compatrioţii lor. Mulţi făcuseră avere aşa. Dar Jonar nu fusese făcut pentru o viaţă ordonată. Prefera să fie bucătar la peoni cu condiţia să fie lăsat să trăiască cum îi place. Putea să stea un an întreg îngropat la o fermă situată la câteva zile distanţă de sat; îşi petrecea tot acest timp lung fără să se uite măcar la băutură, dar când se apropia Crăciunul, resorturile voinţei sale slăbeau. Simţea o nevoie căreia nu i se putea împotrivi de a petrece această zi într-o aşezare oricât de neînsemnată dar care să nu fie lipsită de micile avantaje pe care ni le poate da civilizaţia; grupuri de oameni fără treabă, locuri unde se poate bea după poftă şi un pat cu cearceafuri. Atâta îi era de ajuns. Mâncarea nu avea importanţă pentru el, şi în ochii lui rotunzi nu zăreai nici cea mai mică licărire de lascivitate chiar dacă îi trecea pe sub nas femeia cu formele şi mersul cele mai aţâţătoare.

Patima băutului, oricât de mare ar fi ea, e întotdeauna iertată în Patagonia. Dar un proprietar de fermă nu poate permite ca bucătarul lui să plece tocmai de Crăciun, în perioada de vârf a campaniei de tuns. De aceea pierdea Jonar locurile cele mai bune. Chiar dacă se afla la ferma cea mai îndepărtată din bazinul lacului, cerea un cal cu împrumut sau căuta o barcă de ocazie ca să ajungă în Calafate cel mai

târziu în noaptea de Ajun. Avea în buzunar cei opt sute sau o mie de pesos pe care îi câştigase în timpul anului şi se instala confortabil în hotelul-magazin, singur într-o cameră. Nu ieşea de acolo decât când i se goleau buzunarele. Cât timp stătea acolo o ducea într-o beție permanentă de douăzeci sau treizeci de zile, beție devenită faimoasă pe o rază de cincizeci de leghe în jur. Dar oricât de enormă ar fi fost cantitatea de băutură înghițită nimeni nu-l văzuse doborât. Devenea rigid, asta da, şi stătea cu picioarele bine depărtate şi cu gâtul țeapăn. Se sprijinea cu şoldul şi cotul de tejghea, şi oricât ar fi scormonit cineva în ochii lui verzi-albăstrii, era imposibil să descopere în ei cea mai mică urmă de inteligență; şi chiar dacă îl priveai de aproape, trebuia să te uiți cu atenție la el ca să observi în ce stare jalnică era. Doar muşchii îşi mai păstrau un rest de vitalitate. Era ca şi cum carne şi piele ar fi format o scoarță cartilaginoasă abia având putere să susțină trupul; părea că, dintr-un moment în altul, grămada fleşcăită de oase şi carne pe care o învelea scoarța aceea tremurătoare urma să se prăbuşească asemeni unui perete de lut, dar omul se ținea mai departe pe picioare, chiar de continua să bea.

Motivul acestei rezistențe ciudate era un fenomen de autosugestie: era convins că dacă va cădea îşi va murdări costumul. Era un costum care, în ciuda celor douăzeci şi cinci sau treizeci de ani ai lui, se afla într-o stare destul de bună, pentru că îl îmbrăca doar când pleca o dată pe an. Îl cumpărase în Dublin înainte de a se îmbarca spre Argentina, şi deoarece nu mai putuse folosi şorțurile şi boneta lui apretată, se agăța cu toată puterea de cordonul ombilical al hainelor ciudate care îl legau de țara lui. Chiar şi ghetele erau aceleaşi, de culoare roşu-aprins, cu elastice laterale. Dar şi mai țipătoare încă erau jambierele din piele de porc, cu fermoarul lor din lame groase de nichel care se urcau în linie dreaptă până dădeau de acei *breeches* de catifea cord, cunoscuți în tot teritoriul, formând de amândouă părțile coapselor faldul larg şi bufant al celor două jumătăți de băşică ce se legănau în vânt ca nişte baloane dezumflate.

Casca lui colonială avea căptuşeala nouă, era mică aproape cât o jumătate de grepfrut, fără îndoială o cască de copil, căci avea un cap necrezut de mic, şi când o vedeai în creştetul figurii lui înalte părea şi mai mică.

Locuitorii din Calafate nu aveau în general un spirit critic prea ascuțit ca să judece felul de a se îmbrăca al celorlalți; toți recunoşteau că hainele care se puteau găsi în rafturile prăvăliilor mixte nu erau din cele cu care să te poți făli pentru eleganța lor, şi se ajunsese la o toleranță destul de mare în aprecierea reciprocă. Nimeni nu se mira dacă cineva intra cu espadrile la un bal sau dacă se plimba numai în maiou duminica în jurul locului viran unde se ținea piața. Dar îmbrăcămintea ciudată a lui Jonar dezlănțuise timp de mulți ani uriaşe hohote de râs. Se lua întotdeauna ca etalon în tot felul de comparații, şi dacă ar fi apărut pe neaşteptate îmbrăcat ca ceilalți, târgul s-ar fi cutremurat din temelii, adânc dezamăgit; pierderea acelui exemplar atât de original, ar fi însemnat o mare perturbare pentru comunitate, o nenorocire cu proporții de calamitate publică. Ar fi fost mai ceva ca incendiul teatrului mare al unui oraş. Trebuia să mergi patru sute de kilometri pe drum rău ca să ajungi la cea mai apropiată sală de cinematograf, şi singurele spectacole de care aveau parte erau ciudățeniile care îi împodobeau pe unii locuitori ai zonei, spre hazul şi bucuria celorlalți.

Când apărea pe calul lui împrumutat la marginea satului, vestea zbura de la casă la casă:

— Măi, i-aici englezul.

— Care englez?

— Ei, care, Jonar. Nu-ți aduci aminte de anul trecut?

— A, ba da.

Nu toate terenurile satului erau destinate pentru *potreros* şi semănături; câte unele aveau o casă pe o latură, şi de multe ori chiar câteva case. Şi veştile zburau de parcă străzile ar fi avut case una lângă alta şi trotuarele ar fi fost înțesate de țațe. Bucuria era generală. După ce descăleca, Jonar se

dregea cu câteva pahare şi intra din plin în felul lui de trai la târg.

Era un adevărat spectacol să-l vezi cum umbla din cârciumă în cârciumă, cu mâinile şi picioarele țepene, călcând întâi pe tocuri, cu genunchii aruncați înaintea trupului, cu jachețica lui scurtă şi mica lui caschetă colonială. Micimea căştii coloniale lăsa să se vadă bine feţişoara aceea de iepure bătrân. La primele pahare, când mai era încă treaz, ochii lui semănau cu cei ai unui peşte doar de câteva zile, dar pe măsură ce se îmbăta, toată partea feței cuprinsă între gură şi marginea pălăriei lua o opacitate de scândură veche, şi umezeala care mai dăinuia în ochii lui, acum doar cât două crăpături, nu mai putea da nici un pic de strălucire acelor trăsături şterse. Doar falca de jos avea viață. O mişca dinapoi înainte, de la stânga la dreapta, într-o legănare liniştită, neobosită; semăna, mai curând decât cu mişcarea ritmică a unui rumegător, cu balansul lin al unui schelet din bucăți de lemn disparate care ar fi fost aruncat într-o vâltoare.

Se povestea despre el întâmplarea când un bătăuş care nu îl cunoştea rămăsese impresionat de nepăsarea lui de statuie; rămânea impasibil în situațiile cele mai înfiorătoare şi nu ținea seamă nici de provocările cele mai jignitoare. Răspundea la toate cu rigiditatea neclintită a părții superioare a feței lui şi cu legănarea neobosită a maxilarului inferior. Nimeni şi nimic nu putea să-l scoată de acolo, dar rivalul sau rivalii lui ajungeau întotdeauna sub masă, învinşi fără nici un efort, chiar dacă el băuse înaintea lor un număr respectabil de pahare.

Dacă un bătăuş străin se lăsa intimidat de fața impenetrabilă a acelui om atât de tăcut, copiii din Calafate nu aveau față de el niciodată vreo urmă de respect. E mai uşor să-i înşeli pe oamenii mari decât pe copii. Îşi bătea joc de el cu neobrăzare şi îi făceau tot felul de feste. Ñungo fusese de față într-o seară când îi împiedicară calul sau altădată, când i-l sloboziră cu un şoarece în pătura de sub şa, ca s-o ia la

goană afară din sat; şi când îi prinseră de spate un afiş pe care scriseseră: „Eu sunt un beţivan şi un mare fiu de c... ăţea”; şi când îi mânjiră jambierele cu catran şi îi înlocuiră paharul de rachiu din faţă cu unul de apă. Nu văzuse însă când îl făcură să se împiedice de o frânghie întinsă în mijlocul străzii, dar a lui fusese ideea; o făcuseră aproape de pod, la un pas de comisariat şi nu lipsi mult ca toţi copiii să nimerească peste noapte la închisoare.

Nimeni nu ştia că urma să vină să lucreze la Los Témpanos, şi Ñungo rămase foarte mirat când îl văzu coborând de pe *Augusto* cu obişnuita lui îmbrăcăminte. Băiatul curăţa cu un *machete*{127} crengile de pe copacii pe care îi tăia Murangunic.

— Ascultă, frate, cine e domnul acela? îl întrebă iugoslavul:

Ñungo stătu o clipă pe gânduri şi-i răspunse cu mare seriozitate:

— E guvernatorul. Vine să-i facă o vizită lui *don* Martin.

— Guvernatorul teritoriului? De aici din Santa Cruz?

— Îhî.

Murangunic îşi lăsă toporul lângă un trunchi de copac, plin de curiozitate.

— Mi-ar plăcea să stau de vorbă cu el.

— Toţi mahării ăştia sunt cam îngâmfaţi (în timp ce vorbea, băiatul îşi coborî capul uitându-se la carâmbii cizmelor scurte cu o privire severă). Eu am cunoscut mulţi acolo în Calafate. Tipii ăştia gândesc mult şi trebuie să le scoţi cuvintele cu cleştele. Dar s-ar putea să-i cazi cu tronc... Eu aş încerca!

— Bine, frate, o să încerc, fie ce-o fi.

Erau acolo aproape toţi peonii, aduşi să taie lemne în pădurile care acopereau capul gheţarului Moreno. Torrén îi debarcase în ajun ca să poată lucra în timp ce el se ducea la Calafate. Pe Jonar îl găsise Torrén la Amado, sprijinit de tejghea. „Ei, englezule! dacă vrei să lucrezi, la noi e nevoie de un bucătar...” Jonar îi răspunsese cu o legănare afirmativă a fălcii. Îşi băuse paharul. Ceru pe datorie încă două sticle de

rachiu, pentru drum. Lacul era înfuriat, şi puțin timp după ce urcă pe vas se strecură în cală ca să-şi dreagă răul de mare şi goli amândouă sticlele. Când ajunseră la locul unde urmau să încarce lemnele, omul crezu că aceea era ferma şi coborî în timp ce Torrén lăsa ancora. I se păru că pietrişul se legăna mai tare ca puntea vaporaşului şi se gândi, prin aburii deşi de rachiu, că i-ar fi făcut bine să meargă o bucată bună pe jos ca să-şi limpezească capul înainte de a da ochii cu noul patron. Briza lacului făcea să fâlfâie uşor cele două jumătăți de baloane ale pantalonilor. Nichelul de la jambiere strălucea în aerul transparent al acelei amiezi însorite. Lăsă în stânga grămezile de piatră care marcau locul de construcție al hotelului Direcției parcurilor şi se îndreptă spre stăvilarul de gheață, în timp ce Murangunic cobora povârnişul ca să-l ajungă din urmă. Iugoslavul nu-l cunoştea pe Jonar. Se ducea şi el la târg, dar toamna sau primăvara. De aceea nu se întâlniseră niciodată, deşi trăiau de atâta vreme în aceeaşi zonă.

— Bună ziua, *señor*. Bună ziua, domnule guvernator. Lacul a fost liniştit? Ați călătorit bine?

Era foarte tulburat... Un personaj atât de important! În zăpăceala lui se simțea şi mai bine accentul acela pe jumătate slav, pe jumătate balcanic, cu inflexiunile de limbă bască pe care le capătă emigranții din insulele dalmate când ajung să vorbească spaniola.

Jonar mergea înainte cu paşii lui mari, îndreptându-şi protuberanța genunchilor spre capul ghețarului. Simțea vag că ceva se mişca în urma lui, dar nu lua în seamă acest lucru. Parcă o voce ciudată îi ajungea la urechi... Era sigur că glasul se adresa altuia, nu lui... Capul lui plutea, plutea, mişcându-se blând, gingaş. Era mai bine să-l lase aşa, fără să-l oblige să gândească...

Dar zvonul acela stăruia. Chiar în spatele lui, la un metru de cotul lui drept, murmura mereu vag ceva, ceva care se alătura scârțâitului de pietriş... Ca să coboare până la zgomotul acela trebuia să frâneze întâi mersul genunchilor, să

se oprească, să caute un nou punct de reazim ca să se țină bine pe picioare. Pe urmă ar fi trebuit să-şi întoarcă genunchii spre această parte şi capul şi tot corpul. Atunci ar fi încetat scârțâitul pietrişului şi ar fi putut descâlci hățişul de cuvinte şi să le pătrundă sensul. Dar era prea complicat. Mai bine să lase ca trupul să se mişte în continuare de la sine, fără să-şi schimbe ritmul, în timp ce gândurile zburau mai departe acolo sus, printre norii de puf.

Murangunic tresări dându-şi seama că stătea cu pălăria pe cap. Şi-o smulse nervos. Bila care îi ținea loc de cap apăru în toată splendoarea ei. Picioarele lui scurte trebuiau să se mişte repede când paşii mari ai celuilalt le-o luau înainte. Fața lui, aprinsă de emoție, luase culoarea cărămizii arse. De fapt nu venea la presupusul personaj în interes personal. Îi oferea doar amabilitatea lui firească, dorința lui de a fi îndatoritor cu oamenii. Şi nu se dădea înapoi să vorbească cu un mahăr: nu-l învățaseră de mic cum să se poarte, dar umblase mult, şi se obişnuise să privească şi să asculte învățând aşa, puțin câte puțin, din viață.

— Domnule doctor, dacă îmi permiteți... Eu am să vă arăt, da, domnule doctor, cum s-ar spune, măruntaiele stăvilarului, îi spuse el fără să se oprească din mers, cu ochii țintă la spinarea țeapănă şi la blocurile de gheață. Aici suntem, da, *señor*, ca pe fundul intestinului. Grămezile astea de gheață aici, şi astea dincolo... *Don* Martin a făcut socoteala: paisprezece metri înălțime deasupra capetelor noastre şi miliarde de metri cubi de apă, cum s-ar zice, grămădiți în aer, agățați în aer, doar cu asta care să le țină... Da, da asta-i! Şi la un moment dat o să termine tunelul pe care-l sapă sus, şi toate zidurile astea groase şi albe o să cadă peste noi ca pereții lui Samson peste Filisteu... Şi pe deasupra, da, domnule doctor, toate milioanele şi milioanele de metri cubi de apă vor trebui să coboare chiar pe aici, năvălind şi prăvălindu-se, până când vor netezi totul ca-n palmă... Şi noi, ca două chiştocuri azvârlite în apă...

Falca lui Jonar se îndreptă spre grămezile bucăților de gheață răvășite. Şopti printre dinți:

— O stic... O sticlă...

Îi era sete. Poate că printre sloiurile de gheață mai era ascunsă vreo sticlă... Ar fi întins mâna ca să caute, să scormonească, dar era un efort prea mare... Mai bine să-şi urmeze genunchii îndreptați mereu înainte, cu mersul lor de automat. Artrita anchilozase genunchii lui Jonar după o noapte în care dăduse de duşcă vreo câteva sticle şi nimerise într-o mlaştină dormind acolo. Crăpăturile înguste ale ochilor lui priveau cu îndărătnicie înainte. Sub casca lui căptuşită cu pânză kaki, partea superioară a feței semăna cu unul din acele chipuri de stejar sculptate pe vechile altare, dar falca lui inferioară continua să se mişte fără încetare, cu legănarea ei blândă şi misterioasă. Ce binevenită ar fi fost o sticlă pentru gâtlejul lui uscat, dar glasul acela care îl gâdila la cot începea deja să-i zgândăre creierul, şi ar fi vrut foarte mult să se descotorosească de el, strivindu-l cu piciorul sau zdrobindu-l de gheață. Ideile i se roteau într-un nor gălbui şi acest nou gând începu să se statornicească treptat: trebuia să facă să înceteze zgomotul acela care îl urmărea. Zgomotul putea să fie provocat de un lucru, şi atunci trebuia să distrugă lucrul; sau mai putea să aparțină unui om, şi atunci omul trebuia strivit. Dar omul putea să fie tot atât de mare ca el. Atunci nu-i va fi uşor să-l strivească; va trebui să ridice sus de tot piciorul... şi ca să-l trântească de pământ ar fi trebuit să pună în joc multă putere, toată puterea muşchilor lui... Şi se simțea atât de bine aşa, lăsându-se în voia aburilor de alcool!

Mergeau pe locul unde odinioară era marginea de pământ a canalului de scurgere. Moreno îşi sprijinise căpățâna de prăpastia aproape verticală, strivind copaci şi stânci. Panta era abruptă, dar şuvoaiele de la dezgheț săpaseră cărărui care uşurau urcuşul.

Murangunic se mai sprijinea din când în când de pereții din piatră şi gheață. Pălăria pe care o ținea în mână îl încurca. O lăsă pe un bloc de gheață cu gândul s-o ia la

întoarcere. Ce mai mirosea a rachiu! Dar, de, chiar şi marile personalități îşi au slăbiciunile lor... Cu toate că ocupă funcții înalte, se poate să le mai fi rămas mici defecte sau mici vicii de pe vremea când nu erau nimic... Îl fascina falca aceea cu legănarea ei necontenită şi hainele impresionante... Lui Murangunic i se părea că vede pe mâinile acelui domn, pe falca şi pe toată fața lui, nişte pete care îl intrigară mult timp. Toată pielea era plină de punctişoare aurii, şi duhoarea tare făcea să crezi că prin porii aceia dilatați se scurgea din belşug rachiu. Dar erau pistrui care, deşi de culoare deschisă, băteau la ochi pe pielea aceea de bucătar sedentar care trăieşte ferit de *pampero*{128}.

În timp ce încerca să-şi potrivească pasul după al lui Jonar Murangunic se gândea că poate era chiar un noroc ca guvernatorului să-i placă să tragă la măsea. El avea întotdeauna două sticle de rachiu, puse deoparte pentru caz de boală; când o să se întoarcă la Los Témpanos o să-l invite în căsuța lui, şi îl va cinsti cu un pahar sau două sau mai multe. Aşa i-ar putea arăta colecția de săgeți şi minereuri, rodul a douăzeci şi cinci de ani de stăruitoare căutări. Şi putea să bea cât rachiu ar fi vrut, chiar dacă-i golea cele două sticle. Nu în fiecare zi îți vine în vizită o persoană atât de importantă. Şi putea să-i dea şi nişte săgeți, ca amintire şi chiar unul din cartoanele pline de şiruri drepte şi curbe. Şi dacă domnul guvernator i-ar fi cerut-o, n-ar fi fost în stare să se împotrivească şi i-ar fi dat toate comorile lui, pielea de milodon{129}, diamantul negru, sutele de vârfuri de săgeți. Pentru că astfel totul putea ajunge la Gallegos, la vreun muzeu sau ceva asemănător, aşezate într-o vitrină mare care ar fi întotdeauna înconjurată de lume şi purtând un afiş mare în mijloc: „*Donația ilustrului señor don Miguel Murangunic*”. Văzuse el aşa ceva la Triest, când s-a înrolat, şi la Viena, după ultimul război. Dar nu, ar fi fost o cinste prea mare ca o personalitate atât de însemnată să intre în căsuța lui, în modesta lui căsuță de *quintero*. Niciodată n-ar avea curajul

să-l invite să-i treacă pragul. Asta ar fi fost ca vizita unui rege într-o colibă sărăcăcioasă, dar în timpurile astea nu se mai vede aşa ceva...

— Îmi daţi voie, domnule doctor, să vă desfac creanga aceasta, îi spuse plin de respect văzând că o ramură de *calafate* se agăţase cu spinii de pantalonii lui Jonar.

Acesta rămase uluit când simţi gheara plină de ţepi care îl ţinea de tufiş. Făcu un efort ca să-şi coboare gândurile la creanga aceea care îl ţinea cu spinii ei vrând parcă să-l abată din drum şi să-l ispitească spre hăţişul cu crengi răsucite, încărcate de fructe violete. Ochii îi lunecară şi pe larva aceea care se legăna lângă el, care îl urmărea de atâta vreme şi pe care i-ar fi plăcut atât de mult s-o strivească, ca să fie lăsat în pace să meargă... Îşi ridică iar capul şi se smulse cu o mişcare greoaie de lângă tufa plină cu spini, continuându-şi mişcarea lină înainte.

Murangunic luă aceste gesturi şi legănarea fălcii ca un semn de recunoştinţă adresat lui. Fu foarte mulţumit. Împinse cu grijă creanga de *calafate* spre arbust, ca să nu-l supere la întoarcere, şi merse mai departe de parcă ar fi fost scutierul prea-supus al acelui cavaler taciturn.

— Drumul e rău, domnule doctor. De acolo de sus se văd nişte privelişti de neuitat, dar e foarte greu de urcat.

Falca lui Jonar se mişcă cu putere părând că ordonă clar: „Să mergem acolo sus!”

— Cum, domnule doctor! exclamă grădinarul mirat. V-ar face plăcere să vă căţăraţi până acolo, până la locul unde Rico sapă tunelul cel mare?

Omul mişcă gura într-o legănare care după toate aparenţele era un semn afirmativ şi-şi continuă mersul înainte, o dată cu balansul fălcii sale neobosite.

3.

După ce Murangunic coborî panta în fugă ca să-l ajungă pe Jonar, Ñungo îşi puse *machete*le sub braţ, îşi aprinse o ţigară şi se apropie de ceilalţi.

— Aţi văzut, băieţi? L-am făcut pe *quintero* să creadă că boşorogul de Jonar e guvernatorul.

— Mare brânză! exclamă Celestino. Şi ce-i cu asta?

— Ce-i cu asta! Ia uitaţi-vă ce se mai ploconeşte pe lângă el.

Oamenii tocmai terminau cu tăiatul ultimelor crengi de pe trunchiuri pentru a le duce pe *Augusto*. Câţiva îşi văzură mai departe de lucru. Alţii se uitară spre gheţar. Pe fondul alb şi albastru format de apele lacului şi de pereţii de gheaţă, se profilau limpede mişcările ciudatei perechi. Spinarea unuia era ţeapănă, încununată de casca minusculă; nu i se vedeau genunchii îndreptaţi înainte, dar ghiceai că trupul acela se mişca într-un ritm ciudat, asemeni schiorilor începători care îşi dau drumul la noroc cu ochii închişi. Lângă această siluetă osoasă, mişcările curtenitoare ale lui Murangunic se vedeau în toată amploarea lor, şi statura lui mică se făcea rotundă din cauza gesturilor afirmative ale capului, a încovoielilor spatelui, a plecăciunilor şi a mişcărilor mâinilor lui.

— O să-l sâcâie atâta, spuse Celestino, până când englezul o să-l arunce cu fundul în apă. Ce grozav o să fie să-l vedem pe *gringo* bălăcindu-se în apa îngheţată ca un câine ciobănesc!

— Tacă-ţi fleanca, cobe! strigă la el Pancho Ortiz. Nu faci decât să râzi de nenorocirea altora. Englezul de-abia se mai ţine pe picioare; lui chiar că nu i-ar strica să se răcorească un pic în lac înainte de a se înfăţişa patronului.

Torrén sosi după ce îl ancorase pe *Augusto* în faţa noului ocol de acolo.

— Da ce mama mă-si staţi gură-cască în loc să vă vedeţi de treabă! Hai, destul cu trăncăneala. Încărcaţi repede stâlpii. Dacă nu-i daţi zor, n-o să mai ajungem la fermă nici la paştele cailor.

În lipsa lui Abel Cuenta, Torrén rămânea supraveghetor, mai ales în treburile legate de activitatea pe *Augusto*. În războiul civil ajunsese la gradul de sergent şi nu-i displăcea această creştere a autorităţii sale. Toţi îl ascultau fără să crâcnească, deşi câteodată mai cleveteau pe din dos: „Aoleu, nu-i lucru mai rău decât galicianul care ajunge să poruncească!”

— Fiul dumitale e de vină, făcu bondocul Celestino luând toporul fără să-şi întrerupă vorba, ca să se apuce iar de treabă. El l-a trimis pe *quintero* după englez de umblă ca un berbec în călduri.

Ceilalţi se aplecară iar peste lucru, pe rând. Biguá era la douăzeci de paşi de grup şi tăia un stejar de mărime mijlocie. Torrén se întoarse spre Ñungo:

— Mă! Ce-aţi făcut, mă? Iar vreo năzdrăvănie de-a ta... Şi-aruncă o dată ţigara aia sau îţi ard o palmă de ţi-o zbor imediat!

Apoi îl întrebă pe Celestino:

— Şi tu ce-mi spuneai de englez şi de Murangunic? Unde s-au băgat boşorogii ăia doi? Să vină să pună şi ei mâna aici!

— Acolo... S-au îndreptat spre gheţar, dar nu se mai văd. Au dispărut printre stânci şi pereţii de gheaţă.

— Englezul era beat mort. Ar putea să cadă cu capul într-o spărtură!

Oamenii se uitară unul la altul neliniştiţi. O să rămână oare iar fără bucătar? Deocamdată Biguá avea grijă de mâncare. Mereu carne prăjită! Ñato se pricepea, dar se săturaseră. Şi în afară de asta, cum era aşa de repezit, nu puteai să-i ceri supliment. Peonii de acum nu mai trăiau ca înainte doar cu *tumba*[130] şi *mate* amar. Se obişnuiseră cu variaţia. Carne, da, le plăcea cât mai multă, dar din când în

când ar fi vrut şi câte un stufat bun, *puchero*, tăiței şi chiar şi câte ceva dulce. Argățimea se rafinase.

Bineînțeles că toți erau sătui de friptură, în afară de Biguá. El era un carnivor în lege. Mânca numai carne până la ora când se bea *mate cocido*; în timp ce alții făceau supă de *galleta* în oală, el lua o spată pusă deoparte din friptura de la prânz şi o aşeza pe foc „doar cât să se topească puțin grăsimea". Fusese crescut cu carne şi *mate*. La vârsta la care ceilalți copii sug din biberon, mama lui îl punea la soare în uşa cortului, cu burtica pe jos şi îi dădea hălci de carne crudă ca să sugă sucul şi să-l ajute să-i iasă dinții. Iarna tăia des câte o mânză grasă mâncând-o el singur, şi niciodată nu jupuia o alpaca fără să-şi taie o halcă bună pentru el. Se povestea că în urmă cu mulți ani lucra la o fermă din pampas într-o iarnă deosebit de aspră în care vitele ajunseseră numai pielea şi osul din cauza lipsei de hrană. Erau cu toții deznădăjduiți pentru că din câte vite tăiau nici una nu avea carne pentru o friptură cât de cât bună de mâncat. Alpacalele erau tot atât de slabe ca oile, şi până şi aripile puținilor struți care mai rămăseseră erau uscate ca talpa. Încercară să fiarbă costițele ca să folosească măcar zeama de la puținele fire de carne care mai erau între ele, dar ieşea o supă fără nici un gust. Ca să nu moară de foame, fuseseră siliți să aducă de pe coastă, mergând zile întregi, peşte uscat, fidea, cartofi şi alte alimente pe care creolii bătrâni şi străinii împământeniți le înghițeau cu mare scârbă. Oamenii slăbeau cu fiecare zi. Clima aspră şi munca istovitoare cer o hrană consistentă, şi organismul începea să-şi piardă din puteri ca un cazan căruia i se ia rația de cărbune punându-i-se în loc paie şi frunze uscate. Mulți peoni îşi riscau viața şi plecau de la ferme pe caii lor slabi, cu gândul de a se apropia de coastă. Biguá nu slăbi. Putea fi văzut mergând liniştit printre chipurile lihnite de foame, cu fălcile lui puternice la fel de puternice ca înainte, scobindu-şi des dinții cu vârful cuțitului şi râgâind tare. Lucra cu vigoarea dintotdeauna şi în timp ce alții se opreau istoviți după cel mai mic efort, el avea putere şi energie

destulă ca să se plimbe de colo-colo cu mâna în brâu, mângâindu-şi burta plină şi ținându-se mereu după bucătăreasă. Nu era un secret pentru nimeni că mânca cel puțin de trei ori pe zi, o carne atât de grasă încât arunca la câini seul, îşi chemă de câteva ori tovarăşii să se înfrupte din prada lui, dar nici unul nu primi. Descoperise la poalele unei prăpăstii, sub un strat gros de zăpadă, unsprezece oi moarte din cauză că le înghețase grăsimea cu trei luni înainte. Îi ajunseră până când soarele primăverii făcu să crească iarba. Ceilalți peoni se uitau la el cum mânca. Biguá le trecea pe sub nas carnea friptă cu cea mai mare măiestrie; gurile flămânde se umpleau de apă simțind mireasma ispititoare, dar nici unul nu îndrăznea să-şi înfigă dinții în carnea aceea de mortăciune.

Torrén vorbi mai departe mişcându-şi larg brațele:

— Bine, bine, trebuie să mergem să-i căutăm pe ăia doi moşnegi, proşti! Tu, Celestino, vii cu mine, şi tu, Pancho Ortiz. Ceilalți vedeți-vă de treabă mai departe fără să mai pierdeți vremea. Ia să văd dacă până ne întoarcem încărcați jumătate din stâlpii ăştia pe *Augusto*.

Dădură de pălăria lui Murangunic pe blocul de gheață, şi urcară mai departe.

Torrén mergea înainte, privind cu băgare de seamă urmele care se vedeau lămurit în locurile unde pământul se amestecase cu gheața. Era îngrijorat. Acelea nu erau locuri prin care să se încumete să meargă un moşneag beat. Şi Murangunic, întotdeauna şi el neatent la pericole ca un copil, în urma lui cei doi peoni discutau.

— N-ai fost niciodată pe-aici, Celastino?

— Eu? Nu. Nimeni nu are curajul să vină aici de bunăvoie! Eu ştiu destui oameni din Calafate care n-au văzut ghețarul Moreno nici de departe. Nu-s proşti. Mai bine stai în cârciumă cu prietenii, glumind şi jucând zaruri, decât să-ți pierzi vremea cu porcăria asta.

— Mulți vin din Buenos Aires numai ca să-l vadă.

— Nişte nebuni! Oameni plictisiți care nu mai ştiu ce să facă la bani! Vrei o țigară?

Nu. Pancho Ortiz fuma puțin. Nici la cârciumă nu se ducea. Prefera să dea banii pe haine şi cărți. În Gallegos era luat întotdeauna drept un funcționar de la bancă, un voiajor sau un fiu de fermier: avea costumul din stofa cea mai bună, cusut de cel mai bun croitor, pantofi englezeşti, pardesiu întotdeauna nou, *ponchito*[131] de vigonie fină, pălărie bine călcată, cămăşi bune, cravată, mănuşi de şevro, părul pomădat, bărbia bine rasă şi mustața îngrijită. Nimeni nu l-ar fi crezut peon! Doar când îşi scotea mănuşile, mâinile lui mari trădau muncitorul. Avea degete groase, mâini mari şi late, bătătorite, pline de zgârieturi. Mâinile acestea îl ascultau cumințI la lucru chiar dacă sculele pe care le mânuia frigeau din cauza gerurilor aspre. La fermă îşi lăsa barba să-i crească tot anul ca să-şi ferească pielea, dar la Gallegos se bărbierea în fiecare zi.

Vedeau în față spinarea lui Torrén mişcându-se mereu înainte, cu ochii în pământ, ca şi când ar fi fost singur. De o parte, copacii bătrâni, groşi, striviți de ghețuri ca nişte ierburi mărunte. De cealaltă parte zidurile crăpate care se topeau sub razele soarelui. În mijloc cărarea săpată de şuvoaie şerpuia printre crengi frânte, stânci şi sloiuri de gheață. Ñungo venea în urma lor la patruzeci sau cincizeci de metri depărtare, ascunzându-se ca să nu-l vadă tatăl lui.

Pancho Ortiz avea douăzeci de ani, cu unul mai puțin decât Celestino. Barba lui de multe luni nerasă, blondă, rară, moale şi linsă, semăna cu a unui Crist tânăr, dar mâinile aspre s-ar fi potrivit şi la trupul unui om de cincizeci de ani. Era îmbrăcat la fel ca toți ceilalți peoni.

— Dar tu ai fost pe-aici, frate? îl întrebă Celestino.

— Da. Am fost data trecută când au bombardat avioanele partea asta a zidului de gheață unde ne aflăm acum. Dar nici nu l-au clintit! Am citit că cel mai mare stăvilar e în America de Nord, în Colorado, unul căruia-i zice Bolder, Bulder sau

cam aşa ceva. A costat sute de milioane şi mulți ani de muncă. Stăvilarul ăsta e de peste două ori mai mare ca acela şi a fost făcut într-o singură noapte de Moreno, ca prin minune. Parcă-i fermecat! Ia uite ce ziduri groase de gheață. Ce de mai blocuri, mari ca nişte case, care se îngrămădesc aici parcă ar fi nişte pietricele, ca să stăvilească apele.

— Tu ai mai multă carte şi înțelegi mai bine, dar mie nu mi se pare nimic deosebit. Poate pentru că sunt o vită încălțată.

— Da, bătrâne, eşti un dobitoc.

— Mama ta!

— N-ai zis chiar tu?

— Da, eu, dar altceva-i când spui tu.

Celestino tăcu câtva timp şi apoi exclamă deodată:

— Porcăria dracului! A inundat atâtea *chacras* că a lăsat mai mult de o sută de persoane pe drumuri.

— O să se crape curând. Suntem în martie. Data trecută a crăpat tot pe vremea asta. Toată lumea spune că o să se întâmple într-una din zilele astea.

Nasul de un roşu aprins al lui Celestino se făcu galben ca ceara:

— Adevărat, mă? Şi dacă ne prinde dedesubt?

— Neapărat, bătrâne, trebuie să se crape acum. Dacă mai întârzie vine frigul, şi ar rămâne aşa tot anul. Atunci să vezi, nenorocire! Apele din Rico ar continua să crească în fiecare zi şi ar năvăli în Mitre spre Cerro Buenos Aires şi spre La Nita. Râurile ar începe să curgă spre izvoare. Ar fi ca sfârşitul lumii pentru cele mai bune pământuri din zonă. De aia trebuie să se spargă neapărat azi, mâine sau peste foarte puține zile.

— Se spune că sus apele au săpat o peşteră, adâncă de tot, care e gata să se prăbuşească.

— Ia uite! Aş vrea s-o văd. Şi data trecută a făcut un tunel înainte de a năvăli.

— Şi ție nu ți-e frică?

Pieptul şi gâtul lui Pancho Ortiz se umflară într-o atitudine de nepăsare exagerată. Se opri o clipă. Celestino se opri şi el în fața lui. Îl privi țintă, adânc, în ochi. Îi spuse cu un glas

gros de băieţandru cutezător, un glas limpede, năvalnic, învăluitor, din acelea care au întotdeauna, chiar şi atunci când spun cele mai mari trăsnăi, o notă de naturaleţe.

— Hei, bătrâne, chiar dacă ar trebui să mor... Ce vrei mai frumos decât să mori având în faţa ochilor un spectacol pe care nimeni nu l-a putut privi până acuma?

— Bah! eşti nebun de-a binelea.

Torrén era tot înaintea lor, cu ochii ţintă la urmele paşilor întipăriţi în noroi. Celestino spuse încet:

— Ia uite colo, frate, Ñungo vine după noi. Am să-i spun babacului ca să-i tragă o mamă de bătaie!

— Ba nu, lasă-l. Vine şi el din curiozitate.

Şuviţele de apă care curgeau printre crăpăturile gheţii, se lăţeau din ce în ce mai mult. Celestino se uita la ele înspăimântat: „Mă, frate, nu s-o fi topind tot şi-o să explodeze dintr-o dată?" „Nu, bătrâne, nu-ţi fie teamă..." „Dar ia auzi trosnetele astea...!" „Bah! astea-s sloiurile care cad în apă de partea cealaltă." „Nu, bătrâne, nu sunt sloiuri. E altceva..."

Nu erau sloiurile. Când ajunseră sus auziră şi mai clar trosnetele care veneau dinăuntrul gheţii. Păreau nişte explozii surde de dinamită care se succedau ca într-o pornire încăpăţânată de a sparge temelia stăvilarului.

După ce trecură de valea aceea umedă şi sumbră ca o peşteră ajunseră în faţa apelor lacului Rico. În dreapta, din marginea gheţarului se desprindeau din când în când mari porţiuni. Suprafaţa verzuie a lacului se întindea cât vedeai cu ochii, departe, până La Jerónima, cu velele albe ale sloiurilor brăzdând-o în toate direcţiile. În stânga, uscatul se lăsa până la malul de curând înghiţit de ape iar copacii coborau şi ei în rânduri strânse şi disciplinate, cufundându-se unul câte unul în apa morţii, păstrându-şi întreaga strălucire a frunzelor. Razele aurii ale soarelui irizau culorile puternic contrastante, transformându-le pe toate într-o operă de artă ieşită de sub penelul unui geniu nebun. Spre fostul canal de scurgere se vedea, la nivelul apei, gura neagră a unei peşteri prin care ar fi putut trece deodată două sau trei vapoare ca *Augusto*.

În unghiul format de pereții ghețarului şi de uscat apa era liniştită, dar la fiecare năruire se forma un flux şi un reflux dezordonat care înainta şi revenea printre coloane de spumă. Deasupra spumei sloiurile de gheață, unele de câte o tonă, se mişcau ca nişte firicele de paie până când erau azvârlite pe mal; acesta se acoperea treptat cu sloiuri de toate mărimile care se topeau până la urmă încet, întorcându-se în elementul lor prin şuvițe mici de apă.

În unele părți ale cordilierei vezi câte o vale plină de dărâmăturile unei bucăți de munte făcută fărâme, care s-a rostogolit din prăpastie în prăpastie şi departe, în slava cerului, printre nori, distingi muntele sfâşiat din care s-a desprins potopul acela de stânci; în unele cute ale munților puteau fi observate stânci suspendate în poziții absurde care se mai țineau pentru moment de pragurile din piatră albicioasă. Trebuia să-ți întinzi bine gâtul ca să poți privi surpăturile aflate sus de tot, mângâiate de nori, stâncile dornice să-şi strivească baza de pământ ca să se năpustească asupra capetelor noastre, dărâmăturile de toate mărimile care au brăzdat adânc povârnişul. Inima ți se strânge. Nu ne gândim că surpăturile acelea au ani, secole poate, şi că e foarte greu să se producă alta în puținele minute cât stăm acolo; ne pătrundem de natura aceea sălbatică, şi simțim descurajarea omului copleşit de propria lui micime.

Dar malurile acelea abrupte ale lui Rico, haosul cu sloiuri de gheață care săreau peste tot, îți lăsau altă impresie. Un sloi ca un soclu a strivit un copac. Altul s-a înfipt pe vârful unei stânci. Cel de colo a zdrobit o tufă de *calafate*. Şi în dreapta şi în stânga cad mereu noi sloiuri care se vor topi peste o zi pentru a face loc celorlalte care vor aduce în continuare loviturile furioase şi intermitente ale resacului. Le vezi venind liniştit, calculându-şi volumul înainte de a se fi desprins din salteaua de spumă. Fugi din calea lor, sari peste obstacole fără a-ți pierde sângele rece, şi când ajungi la loc sigur, vezi cu mulțumire cum sloiul enorm se sfărâmă la câțiva metri de tine.

Cei trei oameni cu Ñungo după ei, mergeau în direcția malului abrupt, cu ochii la apă, cu muşchii pregătiți pentru saltul oportun şi pentru apărare. În decorul acela din vremuri glaciare treceai prin toată gama emoțiilor care făcuseră să tresalte inimile strămoşilor, de la extazul şi uluiala pe care le trezesc spectacolele extraordinare până la incomparabila mulțumire sufletească pe care o simți după ce ai învins prin iscusință şi sânge rece piedicile din jur. Şi toate acestea amestecate cu fiori de groază, uneori cumplită, sau cu o mare duioşie pentru lucrurile cele mai neînsemnate. Şi emoția era generală. Când auzeau un trosnet inexplicabil rămâneau cu toții pe loc năuciți, uitându-se la aceeaşi crăpătură, ca şi când fiecare ar fi aşteptat să se ivească de acolo botul unui plesiozaur. Sau simțeau un instinct gregar şi fugeau cu toții în aceeaşi direcție când începea să se distingă rostogolirea răsunătoare a unei avalanşe sau a unei bucăți de stâncă a cărei traiectorie nu puteai să o ghiceşti.

Torrén mergea mai departe privind urmele. Din loc în loc paşii fuseseră şterşi de biciuiturile resacului, dar se vedeau iar mai departe, mereu în linie dreaptă, de parcă valurile şi sloiurile de gheață s-ar fi dat la o parte ca să-i lase să treacă pe cei doi, pe omul beat şi pe străinul naiv.

— Mama mă-si, nu umblați aşa aproape de apă! le strigă lui Celestino şi Pancho Ortiz după ce se feri cu sărituri lungi de un val înalt care îl urmărea cu înverşunare.

Deodată, după ce cotiră pe după o stâncă, dădură de Jonar. Stătea sprijinit cu şoldul şi cotul de un sloi mare de gheață, plat ca o tejghea. Falca lui se legăna într-un ritm mai accelerat decât cel obişnuit. Dârdâia. De pe haine şi de pe casca lui colonială şiroia apa.

— Boşorog bețiv! făcu Torrén împingându-l cu amândouă mâinile din calea valurilor. O să crăpi de o pneumonie!

— Mai bine să-l dezbrăcăm şi să-l îmbrăcăm cu hainele noastre, spuse Pancho Ortiz scoțându-şi haina de piele căptuşită cu blană de miel.

Câțiva metri mai sus, aşezat printre copacii uscați, Murangunic îi privea.

Augusto se depărtase deja vreo cinci sute de metri de ocolul nou cu încărcătura lui de oameni şi stâlpi, când Pancho Ortiz strigă:

— Se sparge ghețarul!

Torrén era la timonă. Se întoarse ca să se uite. Celestino juca *truco*[132] în cală cu Arrillaga, Biguá şi cu cei doi gemeni *chilotes*. Jonar dormea în cuşetă. Pătratul luminos al tambuchiului se întunecă atunci când în el se ivi Ñungo:

— Veniți să vedeți, băieți! Se sparge Rico.

— Termină cu prostiile! făcu Celestino răsfirându-şi cărțile şi fandosindu-se cu țigara în colțul gurii. N-o să pierdem o partidă ca asta să vedem porcăria aia!

În peretele de gheață, la jumătatea distanței dintre bază şi creştet, la opt sau zece metri deasupra nivelului lacului Argentino, se vedea un şuvoi de apă cu un diametru de doi sau trei metri care țâşnea cu o forță nemaipomenită. Verdele închis al apei se profila pe zidul alb şi neted ca o podoabă imensă pusă acolo de uriaşi.

Torrén îi strigă lui Ñungo:

— Tu, tontule, ce-ai rămas acolo cu gura căscată! Du-te de le spune să pună zdravăn pe foc, să bage în cuptor până nu s-o mai putea.

Băiatul se smulse din contemplație şi plecă şoptind printre dinți:

— Fir-ar să fie, eu trebuie să fiu întotdeauna calul de bătaie.

Murangunic era în sălița maşinilor cu încă un peon.

— Dați-i zor, ce stați cu mâinile-n sân! făcu Ñungo scoțând din fundul gâtului o voce pe care o vru cât mai autoritară şi severă. Puneți pe foc, drăcia dracului! Făceți să zboare rabla asta ca un armăsar!

Celălalt peon îl privi zâmbind:

— Ei, asta-i! Hop şi tu! De când te făcuşi căpitan? Sau ți-a poruncit bătrânul să vii?

— Mie nu-mi porunceşte nimeni. Eu nu vă spun decât că se crapă gheața şi toată apa din Rico o să se prăvălească peste noi.

— Zău, mă! Ce drăcieee! Ei, hai, *gringo*, dă-i zor. O să-l facem să arunce scântei pe murgul bătrân.

Murangunic nu scosese o vorbă; stătuse şi îl privise pe Ñungo cu o expresie de reproş mut, şi se aplecă peste grămada de lemne, îndoindu-şi brațele.

În timp ce *Augusto* se depărta, puhoiul verde închis se lățea puțin câte puțin. Acum nu mai era un simplu şuvoi. Se făcuse ca o gură mare ce se lățea spre colțuri, iar apa era un torent năvalnic care se năpustea înconjurat de spumă. De jur împrejur se ridica, aşa cum se află în jurul marilor cascade, o coloană înaltă de ceață deasă.

Ñungo se întorsese lângă Pancho Ortiz şi Cruz Moreno. Stăteau toți trei cu spatele la peretele din dos al cabinei cârmei, cu ochii nemişcați. Torrén îşi întorcea din când în când capul spre pupa, uitându-se la apă, ca un alergător care urmăreşte cu coada ochiului mişcările adversarului ce îi calcă pe urme.

Torentul se lățise şi mai tare. Prin perdeaua de ceață se zăreau în partea de sus nişte zvârcoliri ciudate, până când apele verzi dispărură dintr-o dată într-un cataclism de sloiuri enorme de gheață... Ceață şi gheață, spumă şi cer, coloane şi şuvoaie năvalnice de culoare verde închis, toate se învălmăşiră într-o forfotă infernală, şi bubuitura prelungită se auzi de pe *Augusto* ca şi când ar fi fost doar la câțiva metri... Apoi apele scăzură iar încetul cu încetul şi curând se văzu din nou torentul lat eliberat de bolta din partea de sus. Deasupra curentului nu se mai zărea decât cerul, iar în părți, două ziduri înalte şi groase care în urma năruirii rămăseseră pline de țepi monstruoşi.

— Multe miliarde de metri cubi se vor revărsa peste câteva ore în apele acestea.

În timp ce Pancho Ortiz vorbea, Rungo şi Cruz Moreno îl ascultau fără să-şi ia ochii de la gheţar.

— Se apreciază, continuă el, că de-a lungul întregii coaste a lacului Argentino apele vor creşte cu mai mult de un metru. Torentul se lărgise enorm. Era acum o cascadă impunătoare, şi zidurile din jur se năruiau din ce în ce mai des de amândouă părţile în faţa apelor năvalnice. Un sloi se rostogolea pe peretele aplecat, ca un trăsnet. Altul rămânea o clipă agăţat de o margine, şi se prăbuşea apoi brusc în vâltoare, pierind din faţa ochilor. O parte din zidul de gheaţă se năpustea peste suprafaţa verde închis, dar era înghiţită cât ai clipi sau împinsă la o parte. Apa târa totul, dărâma totul cu furia ei nestăvilită; căuta numai spaţiu, câmp liber ca să scape din prinsoarea insuportabilă.

Peste oglinda liniştită a lacului cădea năvalnic râul acela neobişnuit. Un râu cu apele încovoiate ca spinarea unui saurian bizar. Saurianul se zvârcolea cu solzii lui zbârliţi, şi din părţi îi ţâşneau sloiuri mari şi mici care; după câteva piruete groteşti, se îndepărtau grav oprindu-se în cele din urmă la loc sigur.

Apele învârtejite lingeau deja dâra lăsată de *Augusto*. Spinarea înaltă a saurianului se dezumfla pe măsură ce se îndepărta de gheţar, până când forma un evantai lat care se întindea în dreapta şi în stânga. Bielele vechi răsunau ritmic: tac-tac, tac-tac; toc-toc, toc-toc... Toate încheieturile bătrânului luptător trepidau şi trosneau dar rezistau la eforturile care îi erau cerute. Torrén îşi întorcea mereu capul uitându-se cu coada ochiului la apele răzvrătite. Le spuse celor trei băieţi care se sprijineau de peretele cu geamlâc:

— Nu vă fie teamă. O să fim departe când o să vină tălăzuirea cea mare.

Pancho Ortiz hohoti înveselit.

— Noi, teamă? Ba suntem chiar foarte mulţumiţi. Nu în fiecare zi ţi-e dat să vezi aşa ceva.

Jos, jocul de cărţi în cinci continua printre strigăte de ocară, exclamaţii şi râsete.

Se aflau departe când canalul de scurgere se deschise de tot. Dar mai puteau să vadă suprafața aceea întinsă şi întunecată de apă care cobora şi tot cobora, ca şi când n-ar mai fi fost o cascadă imensă ci o mare care se varsă în altă mare. Uneori nici nu ştiai dacă apa cobora sau urca, şi apoi părea că vrea să sfideze toate legile gravitației închegându-se într-un covor imens care acoperea întregul gol al prăpastiei... Simțeai ispita să te năpusteşti într-o luntre iute la asaltul acelei spinări verde închis ca să ajungi pe întinderea misterioasă din creştet... Dar zborul imaginației era sfâşiat dintr-o dată de fulgerul alb al unui sloi care cobora cu mare iuțeală în josul curentului.

Augusto fu curând înconjurat de o tălăzuire învolburată care îl scutura de la un bord la altul, fără să-i înfrâneze însă mersul. Nu era nici un pericol. Curând urmau să treacă de Angostura, şi strâmtoarea solidă se va închide în urma lor domolind furia valurilor.

Din ziua aceea începură să-i spună lui Jonar Guvernatorul. Porecla se răspândi şi curând toți îl cunoscură sub acest nou nume chiar şi în Calafate. Cât despre el, se obişnui cu uşurință să răspundă la acest titlu cu o mişcare gravă a fălcii. Păcăleala aceea i-a prins lui Ñungo, dar următoarea era cât pe ce să aibă consecințe neplăcute pentru el.

Izlazul din spatele şopronului de tuns avea o poartă de sârmă tare stricată, cu vergelele îndoite. Când o lăsai la pământ sârma se răsucea printre vergele, şi vita care nimerea acolo cu picioarele rămânea prinsă, încurcată în încâlceala de sârmă.

Parcela aceea era rezervată în general pentru vacile de lapte şi iepele destinate împerecherii, care erau lăsate acolo câteva luni cu unul din armăsarii de prăsilă ai fermei, cu *percheronul*{133} sau cu cel arab, în funcție de felul animalului pe care doreau să-l obțină.

Într-o zi în sârmă se încurcară două iepe, şi nu puteau să iasă oricât se zbăteau; cei doi mânji priveau cu ochi mirați

opintelile dezordonate ale mamelor, şi săreau pe picioruşele lor sprintene dintr-o parte în alta la fiecare mişcare bruscă a haosului aceluia de sârmă. Ñungo sosi în galop şi descălecă încercând să le ajute să se elibereze. Dar era greu; se încâlciseră drăceşte, şi era în pericol de a primi o lovitură de copită de la una cât se ocupa de cealaltă. Rănile făcute de ghimpi le înnebuneau. Câțiva dintre peonii care curățau țarcurile veniră în fugă să-l ajute. Ñato Biguá ajunse înaintea tuturor şi le spuse pe un ton care nu admitea replică:

— Lăsați-mă pe mine; am să le descurc acuşica.

Şi începu să-şi vadă de treabă cu pricepere şi răbdare, vorbindu-le încetişor iepelor ca să le liniştească:

— Astâmpără-te, roaibo! Uşurel! Că nu-i nimica. Gata, am scos deja o copită! Ei, hai, drăguță, ajunge! Acuşica... Acuşica... Nu-i decât o zgârietură... o scrijelitură de la ghimpi...

Am să te lecuiesc eu, drăguță, cu dezinfectant şi cu ulei... Ei, haide, hai! Mai rabdă puțin... Îndată, îndată...

În timp ce vorbea cu o voce liniştită ca un susur, o bătea uşor cu palma pe gât, pe spată, pe piept, pe burtă, şi nu se ştia care mângâiere era mai blândă: a mâinii sau a cuvintelor:

— Nu te înfuria! Mai e doar puțintel... Ei, gata, acum sunt afară amândouă copitele...

Lucrând cu grijă ca s-o descurce pe roaibă, urmărea cu coada ochiului mişcările celeilalte, care se încurca din ce în ce mai tare, şi îi vorbea şi ei din când în când...

— Uite acuma vin, drăguță, aşteaptă-mă puțin... Stai liniştită... numai un pic... Hai, hai, hai...

Continua să mângâie animalul cu mâna dreaptă, în timp ce cu stânga îndepărta sârma şi o ținea strâns sub picior. Iapa îi urmărea mişcările cu o privire neîncrezătoare, sărind de durere uneori când se înțepa tare într-un ghimpe.

— Stai binişor, drăguță, stai aşa!

Murga nu era prea sălbatică dar roaiba era animalul cel mai neastâmpărat de la fermă; scăpa des în pădure, sărind peste câteva rânduri de garduri din sârmă şi ultimul ei mânz

a scăpat de colții fiarelor numai pentru că patronul a intervenit la timp. Dar era un animal superb având mai mult de trei sferturi din sânge arab iar din încrucişarea ei cu *percheronul* rezulta un animal perfect putând fi folosit la diferite treburi în pădure şi în munți: mânji voinici şi uşori în acelaşi timp, atât de rezistenți încât puteau merge o zi întreagă prin zăpadă până la piept, şi destul de sprinteni ca să poată fugi de fiarele cele mai iuți. Dacă s-ar fi încrucişat cu cel arab, s-ar fi obținut poate mânji mai frumoşi, mai arătoşi, dar ar fi fost buni numai la plimbat prin Calafate nu şi ia muncile fermei. Armăsarul arab se lăsa pentru iepele mai greoaie, şi pentru a se menține rasa la tipul de care aveau nevoie.

În sfârşit o descurcă pe murgă şi aceasta intră iar în *potrero* cu galopul ei trufaş, urmată de mânz. Mai uşurat acum, Biguá începu să o descurce pe cealaltă, în timp ce se adresa tovarăşilor lui cu limbuția aceea plină de vervă proprie persoanelor tăcute când găsesc dintr-o dată o temă care le place foarte mult şi la care se pricep:

— Aşa stă treaba, băieți! Niciodată la chestii d-astea nu trebuie să te grăbeşti. Trebuie numa' să umbli uşurel, aşa cum umbli cu femeile. Animalul are şi el deşteptăciunea lui, şi trebuie să te porți atent cu el. Ca să-l descurci repede, trebuie să începi cu picioarele de dinainte, şi apoi să...

Biguá continuă pe aceeaşi temă până îşi termină treaba. Oamenii îl ascultau puțin plictisiți: fiecare dintre ei era tot atât de obişnuit cu munca asta ca şi el, şi bineînțeles că nu era nevoie să-i învețe... Pe urmă începură să-l cam ia peste picior, dar pe ascuns:

— L-ați văzut, mă? Aidoma cu dascălul când ne învăța abecedarul.

— Şi ce se mai pricepe la descurcat, omu! exclamă Celestino. La prima încurcătură pe cinste care s-o ivi în Calafate, ca atunci când *don* Floro şi-a găsit nevasta cu sergentul, l-om chema pe Ñato dacă-i atât de iscusit la

descurcat. Câteodată negrii ăştia au mână bună la chestii d-astea.

Hohoteau cu toții, dar râsul le îngheță pe buze când auziră glasul lui Ñungo:

— Atenție, băieți! Se-ntoarce Ñato...

Oamenii începură să vorbească de altceva, făcând eforturi să sară la alt subiect. Dar era o alarmă falsă, o păcăleală de-a băiatului...

Câteva zile mai târziu lucrau toți în țarcuri. De acolo nu se vedea poarta de sârmă de la *potrero*, unde se aflau iepele şi armăsarul *percheron*, pentru că o ascundea şopronul de tuns. Ñungo veni în galop până la ei şi spuse cu capul în jos şi fără a se adresa nimănui:

— Drăcia dracului, ce necaz! Iar s-au încurcat animalele astea afurisite!

Biguá se ridică grabnic şi le spuse:

— Lăsați-mă pe mine; am să le descurc eu. Vedeți-vă mai departe de treabă.

Şi adăugă adresându-se lui Ñungo:

— Descăleca, băiete; am să merg pe ăsta.

El i-l dădu fără să aştepte să-i mai spună încă o dată, şi Ñato se îndepărtă în galop. Când coti pe după şopron, Ñungo începu să râdă în hohote.

— Ai, ce grozav! exclamă. Nu s-a încurcat nimeni altul decât *percheronul* cu roaiba.

Oamenii ieşiră toți din țarcuri râzând să moară nu alta. Voiau să vadă ce mutră va face omul dându-şi seama de păcăleală.

— Ascunde-te, Ñungo, îi spuse Pancho Ortiz, pentru că Ñato o să te omoare când o să-şi dea seama.

— Eu n-am nici o vină că el a înțeles greşit. Eu nu i-am spus decât adevărul.

— Ai grijă, atâta-ți spun! Îl ştii bine pe Ñato.

Dar se şi vedea deja venind omul, cotind iar pe după şopron. Venea la pas, cu frâul lăsat pe coama calului. Fața îi

era aplecată, parcă îl rodeau cele mai sălbatice gânduri şi strângea între degete pielea de la cingătoare.

Când ajunse aproape, din grup se auzi un glas de păsărică, cu siguranță al lui Celestino, dar foarte prefăcut ca să evite orice urmări neplăcute:

— Ai reuşit să le deşcurci, Ñatiiito?

Omul se lăsă să lunece de pe cal, abia stăpânindu-şi mânia, îi venea să scoată cuțitul şi să-i sfideze pe toți oamenii ăştia care stăteau în fața lui ca un zid, râzând batjocoritor. Dar ei nu aveau nici o vină; oricine în locul lor ar fi râs. Numai băiatul era vinovat.

— Unde-i mucosul ăla şi fiul de cățea? întrebă uitându-se în toate părțile furios. O să-i tai beregata ca la o jivină spurcată ca să se-nvețe să-i respecte pe cei mari.

— Băiatul a plecat la vilă, spuse Pancho Ortiz. S-o fi dus să se ascundă sub fusta patroanei, cu siguranță.

— Am să pun eu mâna pe el chiar de s-ar ascunde sub coada struțului cel mai iute de picior! Fiu de cățea ce e!

— Ce te necăjeşti atâta, încercă să-l potolească Pancho. Băiatul nu-i rău. El a spus-o în glumă şi nu putea bănui că s-ar duce cineva.

— Pui de cățea! Las' c-am să-i arăt eu mucosului ăsta!

Ñungo trebui să stea două zile ascuns între grămezile de piele jupuite de pe vitele bolnave şi de pe cele tăiate pentru mâncare. Era o duhoare de o mie de ori mai mare decât într-o tăbăcărie. Îi aduceau de mâncare ceilalți când îşi aminteau de el. Singura lui distracție era să meargă să se joace cu viței opriți pentru a fi folosiți la munci când vor creşte; erau închişi la capătul şopronului şi era nevoie să stea cineva câteva ceasuri cu ei în fiecare zi ca să-i obişnuiască cu mânatul şi cu jugul. Dintre atâtea sarcini care intrau în funcția lui de grăjdar era singura treabă pe care o putea face în timpul acestor zile. Pancho Ortiz trebui să-i țină locul peste tot ca să evite o ciocnire. Ñato era convins că băiatul se află ascuns în vilă. *Don* Martin făcu să dispară pericolul unui incident pregătind câteva transporturi de piei şi lână la Punta Bandero

cu *Augusto*, şi luându-l întotdeauna pe Biguá. Omul stătu patru zile la Calafate, îşi înecă necazul în rachiu, avu vreo patru sau cinci certuri fără urmări şi se întoarse la Los Témpanos mai liniştit... Apoi timpul făcu să dispară încetul cu încetul pofta lui de răzbunare.

4.

Augusto trecea prin Boca del Infierno: pereți înalți de piatră roşie cu franjuri de vegetație pe geana culmilor; pereți abrupți, înclinați, pe jumătate dărâmați, despicați cu crăpături uriaşe; pereți coborând în trepte pe povârnişurile înalte presărate cu pietre şlefuite de ape şi cu pietriş. Unii erau intacți, înălțându-se netezi, ca de curând tencuiți, alții se prăvăliseră sfărâmați în apă, distruşi de loviturile unor stânci căzute parcă din cer. Printre golurile haosului de piatră, între apă şi nori, se zăreau fundalul zăpezilor veşnice şi limbi de păduri nepătrunse care răsar din prăpăstiile întunecate întinzându-se până la lac ori vreun torent spumegând ale cărui valuri strălucesc în soare.

Lui Potter i se făcuse puțin rău când plecaseră din Punta Bandera. Femeia îi spuse:

— Ar fi ceva să te îmbolnăveşti şi să ai nevoie să te îngrijeşti pe tine însuți, doctore (apăsă batjocoritor tonul respectuos pe titlul de doctor). Aşa măcar ar scăpa de tine femeia aia pe care trebuie s-o ajuți să nască... Nenorocita, nu ştie pe ce mâini încape!

— Taci!

— Ți-am mai spus că n-o să tac dacă nu-mi dai jumătate.

— Am să-ți cumpăr un palton îndată ce-o să ajungem la Gallegos.

— Am să-mi cumpăr singură ce-o să vreau cu cele două mii ale mele.

El se apropie de ea, ridicând pumnul strâns.

— Cățea! strigă cu voce răguşită, uitându-se în spate să vadă dacă nu-l auzeau cei doi membri ai echipajului şi servitoarea. Ar trebui să te ciomăgesc până te las latră!

Torrén era în sălița maşinilor, iar Cruz Moreno în cabina timonei, cu Alejandra. Deşi vaporul nu avea mai mult de opt

sau nouă metri lungime pe doi şi jumătate lățime nu puteau auzi nimic din cauza motorului.

Mirta râse. Se uită la bărbat de sus în jos, cu dispreț. Era mai în vârstă ca Potter, dar mai înaltă, mai musculoasă. El era scund, dolofan, cu cărnurile fleşcăite. Într-o luptă corp la corp ea avea mai mulți sorți de izbândă. Se cunoscuseră în urmă cu două luni, dar se înțelegeau deja ca şi când ar fi fost făcuți unul pentru celălalt. Ca locomotivele şi vagoanele de bagaje care se cuplează după ce întâi îşi ciocnesc zgomotos tampoanele.

Potter lăsă pumnul în jos. Degetele îşi slăbiră crisparea furioasă. Culoarea pământie a feței i se întinse şi pe guşă şi pe mâini. Răul de mare se accentua. Aciditatea stomacului îi țâşnea până în gât bolborosindu-şi nemulțumirea din pricina mişcărilor acelora dezordonate ale valurilor. Înăbuşi un sughiț lovindu-şi cu mâna gura micuță.

— Mă duc să mă odihnesc puțin, spuse ghemuindu-se cu greu ca să poată intra prin tambuchi.

Nu i-ar fi păsat dacă femeia l-ar fi văzut întins cu burta în jos pe punte cu pieptul sprijinit de bord, vomându-şi rărunchii. Dar nu voia să ofere acest spectacol echipajului; deşi nu i-ar fi păsat să li se arate în altă postură, cum îl văzuse pe Torrén cu o clipă înainte, cu dosul peste bordul îngust, în umbra proiectată de cabină, ținându-se bine cu amândouă mâinile de odgoanele cu care era legată barca.

Îl durea tare de tot capul. Dacă se îmbolnăvea nu găsea medic pe o rază de o sută de kilometri. Şi el, Potter, pseudomedicul, ar fi fost obligat să simtă pe propria sa piele efectul şarlatanismului pompos cu care îşi acoperise puținele cunoştințe. Era ca şi când ai porni într-un zbor periculos cu un pilot fals sau cu un om anormal.

Femeia se lungi pe jos. Îi plăcea mai mult pe scândurile punții, cu bărbia sprijinită pe încheietura mâinilor, cu privirea țintă la mal. Nu trebuia să se mişte: priveliştile se perindau singure prin fața ochilor. Un sloi plutitor care trecea foarte aproape de bord lua proporții de munte. Dealurile de

piatră golaşe de pe mal erau ca nişte munți mici. Întreaga cordilieră era acoperită de câte un talaz, iar fumul din coş fugea deodată mai repede ca vaporul, învăluind toată prora într-un nor gros cu miros de lemn verde. Dar ce era muntele ăsta de zăpadă albastră şi violetă care apărea în câmpul vizual cuprins între sprâncenele ei şi nas? Mirta se ridică sprijinindu-se în coate, ca să vadă mai bine. Ajungeau la gura canalului Los Témpanos.

O flotă albă naviga pe canal, în formație dezordonată. Dungile din sloiurile acelea erau ca nişte artere şi vine care străluceau în soare: un săpun de Marsilia alcătuit din lumini şi smalț. Unul reprezenta o balenă cu botul larg deschis la suprafața apei. Altul un amvon plutitor, cu preotul ținând brațele întinse. Acela un crucişător cu prora complet distrusă de o torpilă. Mai încolo trei submarine. Între două bucăți uriaşe de zahăr apărea un zgârie-nori; înainta maiestuos, semeț, dar curând, obosit să mai meargă atât de semeț, începea să se bălăbănească încet, ca un balot de lână care se leagănă pe spinarea unui hamal invizibil. După un balans din ce în ce mai tare dinspre stânga spre dreapta, cădea greoi într-o parte ridicând trombe înalte, şi trimițând în jur cercuri de valuri înspumegate. Dispărea sub apă, în timp ce în apropierea lui, sloiurile de gheață mai mici se agitau cu zvârcoliri de groază; după un timp ieşea iar lin, întâi numai cu capătul unei cornişe, cu aerul satisfăcut de a fi făcut săritura grațioasă de mult timp nutrită, şi se mişca leneş pe ape, până îşi găsea o postură comodă, postura unui zgârie-nori care se trânteşte într-o rână ca să se odihnească. Apoi plutea mai departe placid, sigur pe el, fără să privească în jur.

Mirta lucra la Luna zâmbitoare din Bahía Blanca pe vremea când Potter o cunoscu.

— Cum te cheamă? o întrebase după ce ceruse un whisky pentru el şi un *rosanis*{134} pentru ea.

— Mirta.

El stătu o clipă pe gânduri, savurând numele ca pe un vin de calitate.

— Mirta, şopti el. Îmi place... Foarte frumos nume pentru o... pentru o femeie de cabaret.

Ea, măgulită, îl privi cu simpatie.

— Mi l-am pus anul trecut, adăugă ea luând o scobitoare şi începând să se mângâie cu ea pe ureche cu mici gesturi pline de cochetărie. Mi l-a ales un băiat care era pictor. E foarte greu să găseşti un nume frumos.

— Pe mine mă cheamă Potter. Sunt doctor în medicină. Cu siguranță că ai auzit de multe ori rostindu-se numele meu...

— Nu, cel puțin nu-mi aduc aminte, dar numele nu-mi e cu totul necunoscut.

— Profesez aici în provincie pentru că nu am unde. Concurența-i mare. Îmi plac mai mult centrele populate. Acolo bani, nu glumă!

— Câştigi bine?

— Câteodată am ocazii bunicele. Trebuie să fii îndrăzneț şi să profiți.

Ea îşi duse scobitoarea la gură.

— Da, e mai bine să fii înfigăreț în viața asta, afirmă sentențios.

— Aşa-i.

— Îmi plac bărbații curajoşi! continuă femeia. Aici vin puțini. Cei şmecheri fac rost de femei subțiri cu care petrec zdravăn. Noi rămânem pentru cei mai nenorociți.

Potter se simți atins în amorul lui propriu.

— Şi eu pot avea femei subțiri câte vreau, dar îmi place să mai schimb.

— N-am vrut să spun...

— În afară de aceasta, o întrerupse el cu ton alintat, mângâindu-i genunchiul, fetele ca tine sunt mult mai deştepte, mai vesele...

Ea îi ceru voie să mai bea un *rosanis* cu rachiu de ienupere, şi el comandă chelnerului o dată cu încă un whisky. De câteva nopți nu-i mai pica nici un client serios, nici unul

din străinii aceia care acceptă cu o scurtă mişcare resemnată din cap să comande pe contul lor *rosanis* după *rosanis*. Clienții aceia plini de bani erau de o delicatețe înduioşătoare. Deşi le tutuiau de la început pentru a dovedi că erau deprinşi cu acest fel de afaceri, umblau cu ele cu foarte multă atenție, şi când dansau cu toate rezervele lor de dorinți acumulate, puneau la încercare, stăruitor, stângăcia lor de urşi năduşind din belşug. Erau fermecători. Dintre tovarăşele de sală care stăteau degeaba, unele o priveau pe norocoasă încruntând puțin sprâncenele, invidioase; altele observau cu interes profesional desfăşurarea şiretlicurilor pentru a jumuli victima. Când, la sfârşit, clientul primea nota consumației, o privea lung cu o surpriză dureroasă, nu reuşea să vadă decât totalul şi plătea apoi cu mişcări exagerat de lente, fără să scoată un cuvânt.

De data aceea însă speranțele Mirtei fură curmate la al treilea *rosanis*. Când îl întrebă, întinzându-se spre el ca să-i petreacă brațul pe după brâu, linguşitoare:

— Nu vrei, doctore, să mă laşi să mai beau un pahar? Mi-e gâtul uscat.

El se răsti la ea bătând cu pumnul în masă:

— Ei drăcie, m-ai luat drept Rothschild! Dacă ți-e uscat gâtul adapă-te cu asta, na.

Şi împinse spre ea, cu cotul, sifonul adus pentru whisky.

Mirta se trase pe scaunul ei. Ce omidă! Spuse cu voce cleioasă:

— Tot aia-i, doctore; tot aia...

Şi adăugă imediat, ridicându-se încet, cu bustul drept, şi privind țintă draperia roşie de la una din uşile laterale:

— Îmi dați voie, trebuie să mă duc la toaletă.

Potter o apucă de încheietura mâinii şi o trase brusc în jos ca s-o facă să se aşeze iar.

— Ba ai să stai aici! strigă la ea. Nu ți-am plătit băutura ca să te duci acum să te distrezi la altă masă.

Mirta simți prin tot trupul o gâdilătură plăcută. Gesturile bărbăteşti o tulburau adânc întotdeauna. După ce se aşeză

iar pe scaun lăsă privirea să-i lunece peste om, de sus în jos. Nu-i trecuse prin cap până atunci să se uite la el... Dar era într-adevăr grasul ăsta hidos de lângă ea autorul gestului bărbătesc şi autoritar? Fruntea omului era îngustă, îngustă de la o tâmplă la alta, dar înaltă, descrescând ca lățime în sus, şi se termina în creştetul foarte mic cu un puf lung şi rar ca nişte fire de cânepă. De la frunte în jos începea fața aceea ca o pară şi se termina într-o guşă uriaşă care părea că are tendința să se sprijine de umeri, într-o proiectare de linii moi şi flexibile. Dar nu avea acea seninătate placidă care luminează aproape întotdeauna ca strălucirea zorilor chipul tuturor oamenilor graşi. Invazia de boțuri şi cute de grăsime astupase în parte linia frântă şi feroce a nasului şi strălucirea piezişă a ochilor, dar oricum mai rămânea barba lui nerasă de două zile şi gâtul nespălat de trei zile. Şi meteahna de a-şi scărpina buricul în orice clipă.

— Stai mult în Bahía, doctore? îl întrebă ea cu voce blândă.

— Sunt în aşteptarea unei combinații ca să plec la Santa Cruz, îi zise tolănindu-se cât putu pe scaunul incomod. Sunt pe cale să obțin un post acolo la un cabinet.

Se sprijini cu pieptul şi brațele de masă, cu degetele dolofane împreunate, cu antebrațele în linie dreaptă, formând tot un triunghi gros care avea brațele drept catete şi creştetul capului drept unghiul ipotenuzei. Nu mai rămăsese nimic din omul care cu câteva momente înainte avusese o izbucnire bărbătească. Accesele bărbăteşti răbufneau la el întotdeauna aşa, ca o pocnitură, şi el revenea imediat la calmul obişnuit.

Fusese gras toată viața, şi încă de când mergea la liceu avea guşa aceea mare cu tendința ei de a se întinde spre umeri. La treisprezece ani şi jumătate cântărea peste o sută de kilograme. Grăsimea lui era mai curând prost distribuită decât exagerată. Era ca greutatea greşit cumpănită în nişte desagi încărcați fără chibzuială. Un om de un metru şaizeci şi cinci poate suporta la treizeci şi şase de ani o sută douăzeci de kilograme, dar adipozitatea lui Potter era revărsată, moale. Dar nu avea fleşcăiala grasului de bâlci care a slăbit dintr-o

dată cincizeci de kilograme şi căruia îi atârnă pielea în jurul trupului ca nişte zdrenţe moi. Era mai curând o fleşcăiala care avea ceva mintal: seboreea spiritului care se scurge în materie. Şi pe trup rămăseseră întipărite toate caracteristicile acelui suflet liniştit.

Reuşi să absolve doi ani de facultate după opt ani de eforturi titanice în care luptase cu fobia lui pentru studiu, dar se retrase în al treilea. Fusese mai presus de puterile lui. Îşi promise să se odihnească tot restul vieţii ca să se refacă după efortul acela istovitor. Dar fu nevoit să urmeze cursul existenţei şi uneori fu silit să lucreze ca să mănânce. Nu poseda acea doză de dibăcie care poate să înlocuiască lipsa de entuziasm pentru munca de fiecare zi; cocoloşii de grăsime îi invadaseră şi creierul.

Niciodată nu-i trecuse prin minte că anii de facultate îl vor face vreodată să profeseze delicata meserie de a vindeca bolnavi. Se întâmplase de la sine, fără ca el să se împotrivească dar şi fără ca să-şi pună interesul. Fatalitatea hotărâse să fie felcer şi n-a făcut nimic ca să se ferească de ceea ce îi era hărăzit. Puţin după ce-şi părăsi studiile deschise o farmacie în La Pampa cu o mică moştenire lăsată de o mătuşă îndepărtată, în sat nu era doctor şi trebui să înceapă să prescrie medicamente, să facă injecţii, să aplice tratamente, până când se obişnui, şi multe familii ajunseră să-i datoreze salvarea unora dintre rudele lor sau pierderea altora. Viaţa lui s-ar fi putut scurge aşa, liniştită şi fericită, şi s-ar fi îngrăşat încet mai departe, până la sfârşitul zilelor. Dar soarta n-a vrut. Nu avea suflet de negustor. Săracii satului puteau să cumpere de la farmacia lui fără să-i coste ceva. Toţi aveau cont deschis la discreţie, şi notele cu ce dădea pe credit, scrise pe hârtiuţe de toate culorile, se îngrămădeau în cele două amfore de sticlă. Apoi începură cu veresia cei care nu erau săraci, şi cum era foarte greu să se stabilească mai pe urmă ceea ce datorau, oamenii se obişnuită să nu plătească, până ce în sat ajunsese ceva ciudat, dovadă de naivitate aproape, să te duci la farmacia lui Potter cu banii în

mână. Cei bogați începură să cumpere şi ei la fel, „aşa, ca să nu fie luați drept proşti”, şi afacerea începu să se înmoaie ca un balon care s-ar fi folosit la înfipt bolduri. La început se apără măreț, neplătind nici el nimănui, dar flacoanele din rafturi începură să se golească, şi nu mai băga în buzunar decât centimele vreunui străin care reuşea să găsească doar prin minune ceea ce căuta. O nouă farmacie care se deschise îi dădu lovitura de grație. Primii care îl părăsiră ca muşterii şi prieteni au fost, cum e şi normal, cei care îi datorau sumele cele mai mari. Mulți alții îi urmară. Curând nu mai avu în farmacie decât biberoane uscate, medicamente care nu mai erau valabile, ochelari cu sticlele crăpate. Dar Potter agoniza blând, fără zbucium. Îşi deschidea în fiecare zi farmacia, dimineața sau după masa şi intra iar în dormitor ca să se odihnească lângă servitoarea lui poloneză. Mai stătu câteva luni în umbra prăvăliei goale. Ar fi rămas aşa până când şi-ar fi terminat rezerva de grăsime, dar justiția nemiloasă îl smulse din casa lui ipotecată, ca pe un chist primejdios. Sărmanul gras părăsi satul cu câțiva pesos, şi aceia procurați de servitoare, care îi dădu până şi economiile ei ca să-l ajute.

În Bahía Blanca îşi găsi un loc de infirmier la un doctor. Apoi fu administratorul unei farmacii din Trenque Lauquen, până când îl convinseră să se stabilească într-o colonie din Neuquén, la un fel de cabinet de consultații, unde lucra jumătate ca medic, jumătate ca vraci. Îi merse rău şi aici până când se trezi iar în Bahía Blanca doar cu câțiva pesos în buzunar, şi prin nişte prieteni făcu rost de interimatul de la cabinetul acela din Piedrabuena. Prietenii lui îi cam trecură cu vederea incapacitatea ca să-i mai dea o posibilitate de a ieşi la suprafață. Cabinetul respectiv avea foarte puțini clienți, şi aveau nevoie doar de cineva care să-l înlocuiască pe titular în luna în care lipsea, cineva de încredere, chiar dacă nu era un specialist. Căutaseră un doctor străin, cu sau fără examen de capacitate, dar nu se găsea nici unul disponibil.

Mirta se uită la grămada de carne din fața ei care o observa cu priviri piezişe.

— Şi e departe Santa Cruz? îl întrebă ea turnându-şi puțin sifon în paharul de *rosanis*.

El se gândi o clipă.

— Aşa şi aşa, dar se câştigă bine acolo. Mulți se îmbogățesc şi se întorc pe urmă trăind din rente. Eu cunosc bărbați, chiar şi femei care s-au umplut de bani.

Privirea piezişă devenea de o fixitate ciudată, ca şi când şi-ar fi îndreptat atenția spre un gând deosebit.

— Eu nu cred că femeile pot să se îmbogățească, spuse ea cu indolență, ca să se afle în vorbă.

Potter îşi apăsă mai tare coatele pe masă. Masa şi scaunul scârțâiră jalnic. Îşi încovoie spinarea ca să-şi sprijine pe ea greutatea gândurilor. Pielea întinsă a feței sale se apropie de Mirta peste masă.

— Ba da, îi spuse cu o voce misterioasă şi învăluitoare, ca şi când ar fi vrut să o prindă în undele ei sonore, ca să o convingă. Multe femei ajung putred de bogate, în câteva luni. Aia, da, țară! Sunt tipi care plătesc femeia cu un săculeț plin de aur, alții care vin cu câştigul din cinci ani irosindu-l într-o noapte. Acolo nu se îmbogățeşte doar cine nu vrea...

Ea se dădu puțin la o parte. Se aplecă în jos, îşi ridică fusta lungă până la jumătatea coapsei, îşi prinse cu grijă agrafa de la portjartier.

— Ca să fiu sinceră, spuse când termină, întorcându-se iar spre Potter, eu nu-mi fac sânge rău pentru bani. Mă mulțumesc cu câțiva pesos când ieşim lunea ca să cumpăr câte o boarfă bătrânei sau câte o rochie de mătase pentru mine şi câte un flecuşteț ca să-mi împodobesc camera. Atâta-mi ajunge.

— Luna asta „zâmbitoare” e un loc bun de dormit, urmă el, sărind peste tot ce zisese ea. Nu vezi? Orchestra parcă-şi dă duhul, draperiile-s din ce în ce mai roase şi podeaua e plină de pete... Poate doar băieții ăia de la Base să lase vreun ban, şi acest *chararero* bătrân... Restul, nişte coate-goale care vin să bea câte-o cafea! Nu-i nimic de făcut, pe aici nu sunt bani.

— Nu-mi dai şi mie o țigară, doctore?

El îşi roti tot corpul ca să-şi ducă mâna la buzunar, scoase pachetul şi i-l dădu întinzând mâna pe masă.

— Ia, îi spuse. Acolo în sud se fumează doar tutun străin. Nu porcărie d-asta!

Şi folosindu-se de prilejul că mâna îi era aproape de ea o prinse cu degetele de braţ şi-i spuse apăsat, punând în cuvinte toată emfaza de care era în stare:

— Şi ţie doar îţi plac bărbaţii voinici. Acolo o să găseşti.

Ea îşi aprinse o ţigară şi băgă restul din pachet în portţigaretul ei de sidef.

— Sunt şi pe-aici, spuse trăgând de câteva ori la rând din ţigară, cu voluptate şi dând afară fumul foarte încet, în spirale subţiri.

Chelnerul se plimba fără să privească oamenii, dar trecea destul de aproape de mese ca să le amintească că era la ordinele lor. Când vedea venind pe uşa de la intrare vreun grup de clienţi, bărbaţi singuri sau perechi, se apropia de mesele ocupate de femeile casei, şi îşi ridica şervetul parcă pentru a alunga muşte, ca să plece şi să dea locul noilor veniţi.

— Ascultă, chelner, îi strigă Potter, mai adu-mi un whisky şi serveşte-o pe domnişoara cu ce doreşte.

— Adu-mi deocamdată numai un *rosanis*, se grăbi să ordone ea cu nevinovăţie, fără să stea o clipă pe gânduri, şi pe urmă îmi pregăteşti două sandvişuri cu salam şi un *candial*[135] cu vin de Porto şi trei gălbenuşuri.

Potter se mişcă puţin pe scaunul lui ca să cumpănească bine de fiecare parte a şirei spinării straturile de carne şi grăsime. Se scărpină pe burtă cu cinci unghii o dată. Îşi aţinti privirea la antepenultimul nasture al jiletcii, partea cea mai îndepărtată de pe globul abdomenului pe care reuşea să o zărească, şi stătu câteva secunde aşa, meditând. Apoi se aplecă înainte şi îşi sprijini iar braţele de masă proptind pe ele o parte a corpului său. Urmă:

— Şi apoi acolo ai putea să-ți cumperi munți de mătase, pe nimica toată, din cea care vine din Magallanes. Te costă mai nimic, mătase din cea mai bună, japoneză şi din toate părțile, mai ieftină decât rochița asta de muselină de pe tine. Tu, cu câteva rochii de mătase, ai fi regina Lunii zâmbitoare. Patronul îmi spunea că René şi Nina au mai mulți clienți ca tine. Nici nu-i de mirare, cu rochiile pe care le au!

— O, dar nu-i numai asta! Ele n-au pic de respect pentru client.

— Tu ai putea să te întorci de acolo înțolită ca o artistă de cinema. Uite: chiar şi blănurile. Au acolo crescătorii de vulpi argintii, şi de toate, şi poți să-ți faci nişte blănuri de regină pe un preț de nimic...

— Întotdeauna mi-am dorit una, spuse Mirta cu ochi visători. O blană ca a nevestei patronului, care să-mi ajungă la genunchi, cu firul lung, de culoarea aurului vechi...

Se uită în jos la el şi îl întrebă deodată, privindu-l drept în ochi:

— Dar de ce-mi spui toate astea? Vrei să mă iei acolo?

— Sigur că da!

— Cum ai spus că se cheamă? Santa şi mai cum?

— Santa Cruz. Se poate merge pe pământ, cu vaporul ori cu avionul.

— Şi-mi plăteşti drumul?

— Sigur. Toate cheltuielile le suport eu.

Ea mai şovăi o clipă.

— Se spune că în sud clima e foarte aspră, şi că te îmbolnăveşti foarte uşor.

— Astea-s baliverne, dar dacă te îmbolnăveşti eu voi fi lângă tine şi te voi vindeca fără să te coste nimic.

— Bine, am să te însoțesc, spuse ea cu simplitate, ca şi când ar fi spus „Mai beau un *rosanis*". Am să mă duc să văd dacă-l găsesc pe băiatul ăla, mecanic pe un tren de călători, care locuieşte în Villa Soldati, ca să-i spun s-o anunțe pe bătrână că plec.

Potter scoase un oftat de uşurare şi îşi şterse fruntea cu batista. Era istovit. Ceea ce făcuse fusese mai presus de puterile lui. Nu ar fi întrebuințat nici jumătate din toată această pledoarie ca să-şi caute o slujbă sau ca să facă rost de un prânz. Deşi trăia fără să se îngrijească de ziua de mâine şi fără să-i pese dacă treceau câteva zile fără să mănânce, nu avea putere să lupte împotriva singurătății. Nu pentru că i-ar fi plăcut tovărăşia sau pentru că ar fi fost afemeiat. Era un predestinat. Ziua nu-i păsa dacă era singur. Dimpotrivă, prefera să fie lăsat în pace ca să nu fie obligat să discute când nu avea chef, să se scoale să întindă mâna. Dar noaptea era cu totul altceva.

De mic copil îl amăgeau aşezându-l adormit în pat şi punând ceva cald lângă el: un ulcior sau o mâță, ca să aibă impresia că era mai departe lângă mama lui; dar dacă vedea că e singur când se deştepta zbiera atât de tare că trebuia să vină repede cineva lângă el, înainte ca toată casa să fie trezită. Când împlini patru ani trebui să cedeze unui nou vlăstar locul lui în patul mamei şi îl culcară cu frățiorul lui mai mare. Familia era numeroasă şi nu erau paturi de prisos. Aşa au trecut anii. Râdeau de el, dar vedeau că era imposibil să lupte cu groaza lui de întuneric. Avea nevoie să simtă lângă el o respirație prietenească. Chiar când împlini cincisprezece ani, o veche servitoare a casei, voinică şi bună, îşi mai împărțea nopțile cu el.

Familia lui se împrăştie până la urmă ca un spic de *araucarie* ce lasă să-i cadă una câte una semințele pe pământul negru pentru a fi ciugulite de *serranos*{136} lacomi. Se trezi atunci singur în viață şi trebui să-şi lepede apatia şi să înceapă să cucerească tovarăşe nesigure. Era doar instinctul lui de conservare. Dacă n-ar fi fost ele ar fi murit de groază, fără doar şi poate. Viața lui de student fu plină de episoade tragicomice care l-au făcut destul de cunoscut printre damele la îndemâna lui şi printre prieteni şi colegi. Era o luptă continuă. Îi făceau tot felul de feste. Vorbeau cu

câte una ca să-l lase singur când dormea, şi pe urmă îl trezeau ca să vadă cum reacționa descoperindu-se părăsit. Era îngrozitor întotdeauna. Atacurile care puneau stăpânire pe el erau periculoase nu numai pentru propria lui sănătate, ci chiar şi pentru farsori, căci se transformau uneori în adevărate atacuri de furie ucigaşă. Când se însură în Trenque Lauquen cu fata unui măcelar, soția lui, dezamăgită, îl părăsi a treia noapte, în timp ce el dormea, şi se întoarse acasă. Şocul groaznic pe care îl suferi când se trezi îl doborî o lună la pat.

Şi trebui să plătească mereu pentru ca trupurile calde să se întindă lângă el. Să plătească, să plătească, să plătească... Mereu banul făcea totul, şi deşi pentru el banii nu aveau nici o valoare, era forțat să facă mereu rost de ei, să-i caute istovindu-şi picioarele monstruos de grase, luminile şovăielnice ale frunții sale excesiv de înguste.

5.

Mirta rămase mult timp privind sloiurile şi apoi începu să se târâie pe mâini şi pe genunchi ca să se apropie de deschizătura care dădea în sălița maşinilor. Torrén nu se miră de apariția capului acela oxigenat, puțin ofilit, care se târa pe podea cu mişcări de omidă. După cei trei ani de război civil se obişnuise să nu se mai mire de nimic.

— N-aveți încă rău de mare, *señora*? o întrebă, punând deoparte cănița de uns.

— Eu n-am niciodată aşa ceva.

Se întoarse pe o parte ca să se aşeze pe pervazul acelui ciudat fel de fereastră ca de mansardă. Rămase aşa cu picioarele atârnând înăuntru, cu tot trupul întors spre om.

— E plină chestia aia? îl întrebă pe Torrén arătând cu bărbia spre burduful care atârna de tavanul mic şi oval dinspre provă, colțul cel mai răcoros din chichineața aceea.

— Cred şi eu! Nu stă acolo doar pentru decor.

— Mă serveşti şi pe mine?

I-o dădu fără să scoată un cuvânt şi luă iar bidonul de uns ca să-şi vadă mai departe de treabă. Ea desfăcu burduful. Deşurubă şi dopul perforat ca să bea mai vârtos. Apoi îl puse pe postament, lângă scule. Câteva picături de vin i se prelinseră pe haine, dar nu le luă în seamă. Îmbrăcămintea ei era rezistentă la murdărie: pantaloni de pluş maro, bluză de un albastru intens şi părul liber. Pe lângă Potter (guler apretat, haine negre, cravată gris-perle, de *canutillo*[137]), Mirta contrasta, şi el voia s-o convingă strigând cât putea că nu era bine ca cea care se dădea drept soția unui doctor să se îmbrace aşa, dar ea intenționat o făcea ca să se poată vârî peste tot. Se născuse din oameni care trudeau. Mama ei, spălătoreasă, era aproape sigură că tatăl trebuia să fi fost băiatul acela, ajutor de zidar, pe care îl cunoscuse pe un maidan din Villa Soldati. De la el rămăsese în sângele Mirtei

dragostea pentru munca brută, istovitoare, şi deşi ea nu ar fi pus mâinile pe nimic, îi plăcea grozav să umble printre oameni care purtau nenumărate semne lăsate de treburi obositoare şi care miroseau puternic a năduşeală uscată sau proaspătă. „O atrăgeau duhorile puturoase”, după cum spunea Potter, încreţindu-şi nasul şi gura lui mică.

Cruz era tot la timonă cu gulerul cămăşii descheiat lăsând să i se vadă pieptul brun, cu pantalonii de curând călcaţi.

Alejandra stătea lângă el, în picioare, tăcută, privind la toate cu ochii ei miraţi de fată care pleacă pentru prima dată de acasă ca să înfrunte viaţa. Se dusese la Cruz, în colivia de sticlă a timonei, pentru că el era singurul pe care îl cunoştea din mulţimea aceea de oameni şi lucruri noi. Se jucaseră de multe ori împreună când ieşeau de la şcoală, doar cu cinci sau şase ani în urmă, şi venise lângă el ca să nu intre singură în lumea asta care o speria puţin.

După ce umplu cuptorul cu buşteni, Torrén îşi şterse fruntea cu basmaua şi întinse mâna ca să ia burduful. Rămase mirat când dădu de o piele fleşcăită, de o fleşcăială impresionantă.

— Pe mă-sa! Eram aproape sigur că îl umplusem în Calafate…

Mirta se uită la el cu o privire absentă. Omul mototoli cu dibăcie pielea ca să strângă la gură puţinul lichid care mai rămăsese şi ridică burduful cu gravitate deasupra capului, până când supse şi ultima picătură. Mirta se întoarse într-o parte făcându-i loc omului să se plece pentru a umple găleata, şi rămaseră apoi amândoi privind afară.

— Întotdeauna curg sloiurile astea de gheaţă pe apă? întrebă ea.

— Da, *señora*, din primăvară… Porcăria dracului! Trebuie să mergi cu atenţia teribil de încordată ca să nu te ciocneşti.

— E frumos, spuse Mirta, odihnindu-şi ochii pe sclipirile acelea albastre şi viorii care se reflectau pe albul imaculat al zăpezii îngheţate.

— A, aşa şi-aşa! Pentru cei care am umblat prin lume, şi pentru cei care am luptat în războaie şi în revoluții, toate astea nu ne mai atrag atenția.

Ea îşi plimbă privirea peste munți, pe zidurile de granit sfărâmicios, peste haosul de stânci, peste striațiile crăpăturilor adânci lăsate de înaintarea ghețarilor, peste gurile de peşteri şi spărturile care se deschideau ca nişte răni.

— Parcă şi pe-aici ar fi fost lupte, şopti ea într-un târziu.

— Şi eu am avut impresia asta adesea după ce m-am întors din Europa ultima oară. Parcă ar fi luptat munții între ei ca să-şi împartă lacul.

— Poate că nu de asta, spuse ea după ce stătu câteva clipe pe gânduri. Mai degrabă apele au fost cele care au aşteptat sfârşitul luptei ca să se bage apoi încetişor printre crăpăturile făcute de lovituri. Eu am prietene care s-au băgat aşa, uşor, în viața unui bărbat după câte un cataclism, şi o dată bine instalate, au început cu certurile şi cu crizele ca să se facă respectate.

Torrén îşi scoase din buzunar tabachera în formă de obuz şi se pregăti să-şi răsucească o țigară. Fumase întotdeauna țigări cumpărate, dar pe frontul din Guadalajara începu să fumeze țigări răsucite de el şi de atunci aşa îi rămăsese obiceiul pentru toată viața.

— Se poate să aveți dreptate, *señora*, aprobă el cu gravitate. Şi eu mi-am zis de multe ori la fel de când am traversat ultima oară marea ca să plec în Europa. Călătoriile te învață să gândeşti.

— Se vede că sunteți om umblat, murmură ea binevoitoare, repetând cuvintele pe care le rostise de atâtea ori. Ce bine e să stai de vorbă cu astfel de oameni. Trebuie să fi trecut de câteva ori oceanul, nu?

— De trei ori. Prima dată când am venit, când am plecat să lupt în revoluție şi la întoarcere când a trebuit să ocolesc prin Mexic. Da, de trei ori, nu-mi amintesc s-o fi făcut de mai multe ori, dar vreau să mă întorc, acum că s-a sfârşit războiul. Ce să-i faci, aşa-i când te obişnuieşti cu călătoriile!

Mirta se mişcă pe locul unde stătea şi îşi arcui şoldul ca să-l atingă.

— Ascultă! Mă ajuți să cobor?

Îşi rezemă pieptul de umărul lui, în timp ce el îi trecea un braț pe sub coapse şi celălalt pe sub mijloc, fără a da drumul la tabacheră. Omul se gândi: „Mama mă-si, cărnurile astea-s mai fleşcăite ca meşina cizmelor mele!” Şi îi dădu drumul. Ea căzu greoi, luată prin surprindere, dar îşi reveni imediat şi făcu un salt, sprintenă.

— Sunt multe femei aici? iscodi, căutând cu privirea ochii omului.

— Da, pe la ferme e câte o *señora* aproape întotdeauna.

El lipi un colț al foiței de buza de jos, în timp ce turna cu grijă puțin tutun în podul palmei stângi.

— Dar femei aşa, ca pentru bărbați burlaci, sunt sau nu sunt?

— În Calafate este Chuza, bine ştiută de toată flăcăimea din bazinul lacului. Vin s-o vadă de la cincizeci de leghe şi chiar de mai departe.

— E drăguță?

— Cam slabă. Nu-i cine ştie ce. Dar uitați, ca să vă spun adevărul, eu m-am ghiftuit cu femei atunci, în revoluție. Puteai alege după pofta inimii, în fiecare zi, ce era mai mişto…

Privi o clipă spre timonă ca să vadă dacă băiatul putea să-l audă. Dar nu se putea: motorul făcea multă gălăgie. Cruz Moreno îl însoțise de câteva ori la Chuza. Băgă în buzunar cu mişcări încete tabachera şi continuă, după ce îşi aprinse țigara:

— Cu acelea te-nveți cu năravuri, şi nu mai eşti un fraier. Nu te mai mulțumeşti cu orice gunoi…

Îşi aminti deodată că vorbea cu soția unui doctor şi se grăbi să adauge:

— Pe-aici n-a mai rămas nimic pentru săraci. Cele mai bune femei sunt pentru fermieri, pentru domnii din Gallegos şi pentru doctori…

Dinspre cală ajunse până acolo ecoul înăbuşit al unei tuse însoțită de un gâlgâit puternic.

— Soțul meu şi-a stricat stomacul şi vomează tot ce-a mâncat, spuse cu glas liniştit, fără să se mişte din loc.

— Mama mă-si! Te pomeneşti că ne murdăreşte mâncarea pe care-am pus-o în cuşetă.

Şi îşi zise în sinea lui: „Eu unul nu-l ajut chiar dacă doctorul ăsta umflat şi-ar vărsa şi mațele din el”. Îl ura pe Potter din primul moment, şi el nu era din cei care îşi schimbă uşor părerea. Când se urcase pe vapor la Punta Bandera, Potter îi spusese fără a-şi ascunde ironia: „Hei, *señor* căpitan! Iată-ne şi pe minunata voastră corabie”. Şi în timp ce vorbea îi făcu cu ochiul cu înțeles femeii. El plecase să pună manivela la scripetele de ridicat ancora, fără a scoate o vorbă, cu chipul ursuz. Nu, ăsta n-o să râdă de el! Nici ăsta şi nici altul!

Mirta îşi puse şi ea în gură una din țigările ei. Se apucă de un braț al omului şi se apropie de gura lui ca să şi-o aprindă. O şuviță din bretonul lui Torrén îi atinse fruntea, lăsând pe ea o dâră negricioasă. Toată palma îi rămase şi ea pătată de unsoare.

— Eu fumez tutun slab şi dumneata tare, îi spuse suflându-i în față o gură de fum gros. Îți place tutunul meu?

El tuşi puțin, o tuse scurtă şi seacă.

— Nu-mi place. Are opiu. E bun doar pentru femei şi pentru sodomişti.

— Da, ia spune, blondele-ți plac? îl întrebă ea, fără cochetărie, vârându-şi o mână în decolteu ca să-şi ridice o bretea care alunecase.

El nu catadicsi să se uite ce culoare avea părul ei.

— Ei, păi când am fost acolo nu le deosebeam după culoarea părului! Ne uitam dacă erau cu albii sau cu roşii! Şi nimic mai mult. Cu primele doar când nu aveai altceva: puteai să le îndrăgeşti, dar ți se rupea inima pe urmă când superiorii îți ordonau să-l duci la „plimbare” pe vreunul din familie sau chiar pe ele…

Stăteau amândoi cu coatele pe fereastră. Ea începu să fredoneze un tangou, însoțindu-l cu o legănare uşoară a şoldului.

— Aveți grijă, o să vă murdăriți de la salopeta mea! îi strigă Torrén, ferindu-se puțin.

— N-are a face. Hainele se spală. Mâinile şi fața tot aşa. Toate se spală.

O privi liniştit.

— E prea strâmt aici, nu încap două persoane, spuse. Sar scântei din cuptor. Pot să vă nimerească în ochi.

Țăcănitul cilindrilor răsuna în mica încăpere făcând să vibreze toată armătura vaporului. Torrén luă cu arătătorul vaselină din cutie şi unse bine încheietura bielelor. Apoi deschise uşa cuptorului. Limbi de foc linseră gura rotundă, dornice să scape în afară. Pereții negri de fier fură luminați de strălucirile roşietice. Fumul de lemne verzi se lipea de nări şi de ochi. La un pas de ea, Mirta vedea spinarea îndoită a omului mişcându-se printre jocurile de umbre şi lumini. Salopeta de culoarea maşinii, roasă de atâta purtare, se lipea de trupul lui ca un cauciuc, şi unsoarea cu care era îmbibată îi dădea un aspect de piele năduşită. Uneori când şfichiuirile de lumină roşie pe care le arunca cuptorul se reflectau pe pânza unsuroasă, Mirtei i se părea că ceea ce avea aproape de ea, atât de aproape era un trup gol. Ar fi vrut să-i ofere ajutorul ei. Vedea în fața maşinii vechi, cu tăbliile ruginite, omul care o stăpânea şi o supunea voinței sale, şi ar fi vrut să i se alăture, să facă aceiaşi paşi, aceleaşi gesturi, să se aplece şi ea în jos cu brațele depărtate şi îndoite. Şi să se adreseze ca el fierului ruginit, să-l înjure, să-l strige, să-l stropească din când în când cu sudoarea mâinilor trudite, să strângă şuruburile cu gesturi cumplite. Totul la fel ca el, cu mişcări coordonate, ca o pereche dintr-un dans clasic, coborâtă de pe un basorelief.

— Ascultă! îi spuse, atingându-i umărul, profitând de un moment în care era mai aproape.

Omul se întoarse spre ea, ştergându-şi faţa cu basmaua unsuroasă.

— Ce-i?

— Am chef să lucrez. Am să te ajut puţin să pui pe foc.

El o privi ţintă. Se uită la silueta blondă, cu bluză şi pantaloni, cu cotul sprijinit de pervaz, cu linia trupului frângându-se molatic. Ochii ei foarte ofiliţi de prostituată bătrână, cu pleoapele umflate şi cearcăne adânci, erau lipsiţi de vioiciune. Luminat de strălucirea de afară, părul oxigenat se destrăma în filigrane de câlţi.

— Nu, mulţumesc, *señora*, făcu omul aplecându-se iar ca să sfârşească de pus buştenii. Termin şi singur imediat.

Apoi închise cu grijă uşa cuptorului, strângând tare şuruburile de la încuietoare. Se uită dacă se încălziseră cuzineţii şi se apropie de robinetul de reglare a presiunii. Îl deschise cu o mişcare scurtă, şi aburii ţâşniră şuierând cu o stridenţă asurzitoare desenându-i deasupra capului un nimb de picături mărunte, strălucitoare, ca perlele. Mirta se cutremură. În chichineaţa aceea, cu atmosfera ei încărcată, sunetul ascuţit îi pătrundea dureros în urechi, ca o înţepătură. Se aplecă în afară trăgând în piept mult aer curat.

— Ascultă! îi strigă iar omului, aruncându-şi ţigara. Vino-ncoa, ajută-mă să urc pe punte.

Torrén se apropie dând din umeri. Mirta îi petrecu un braţ pe după gât. El se aplecă pentru a o ridica în sus şi reuşi s-o salte cu greu până la pervazul ferestrei, trecându-i peste el întâi picioarele. Când se văzu pe pervaz, la nivelul punţii, ea strânse gâtul bărbatului cu braţul şi-şi lipi buzele de gura lui. Îşi apăsă aşa buzele întredeschise, moi, reci, cum se lasă trupul într-un scaun, cum ungi cu o pensulă de clei peretele. Mai curând decât o sărutare era o sorbitură slabă, cleioasă, cu acea umezeală rece şi vâscoasă pe care o dă lipsa pasiunii. Torrén îşi simţi o clipă sângele fierbându-i. Dar nu! El nu era din cei care-şi schimbă părerea! Hotărâse deja că dacă Potter îi dădea un bacşiş la sosire să i-l azvârle în mutră... Nu, el nu voia nimic de la doctorul ăsta umflat! Nici banii lui, nici

femeia! Îşi trase gura, depărtă braţele, se întoarse la treaba lui. Mirta se îndepărtă târându-se pe burtă. Ca o omidă. Simţi pe umăr, spre piept, o usturătură ciudată. Îşi suci gâtul ca să se uite. Era o arsură. Dar nu ştia dacă era de la ţigara lui Torrén sau de la a ei.

Nu, Torrén nu era din cei care se schimbă aşa uşor. Atunci în războiul civil, fusese mereu la fel: un om cu principii şi cu convingeri neclintite... Se întorsese învins, dar dacă ar mai fi început o bătălie ca cea dinainte, s-ar fi înrolat cu acelaşi entuziasm în aceeaşi tabără, punându-şi viaţa în joc fără a-şi da aere trufaşe de eroism. Şi dacă îi era dat să piardă iar, s-ar fi purtat ca la cursele de cai: plecându-şi capul şi ducându-şi mâna la brâu ca să plătească, fără a mai sta să caute chichiţe care să tăgăduiască triumful învingătorului.

Îşi pierduse acolo un cumnat şi o soră şi mulţi tovarăşi. Dacă ar fi câştigat ai lui, ar fi ajuns cu siguranţă cineva, într-un post de primar sau ceva asemănător în vreun sat din provincia sa ori chiar în capitală. E ceva să fii printre învingători! Şi nu se îndoia că în curând îl vor chema. Până atunci însă, la lucru ca mai înainte...

Dar perioada aceea de luptă a fost parfumul ultimilor ani ai vieţii lui. Fără ea ar fi ajuns la cincizeci de ani doar cu amintirile îndepărtate ale tinereţii sale şi ar fi păşit mai departe agale spre bătrâneţe pe drumul bătătorit pe care o iau turmele mulţimilor întunecate. Trăise unele zile glorioase şi altele de deznădejde zdrobitoare. Trecuse prin foame şi sete, asistase la petreceri de tot felul, până la saturaţie. Săptămâni întregi stăteau cu mâinile în sân în obscuritatea campamentelor, care înfloreau în strălucirea unui atac grandios de zece minute cu bombe de mână şi mitraliere. Şi retina devenea un ecran pe care întâmplările puternice se perindau viu, în timp ce banalităţile se retrăgeau în umbră, în uitare.

Mai rămânea apoi împunsătura dureroasă a vreunei privelişti întunecate care nu se ştergea. Plăgi, fistule, infecţii pe care le lasă în urmă războaiele. Mai ales la început, când

se bucura din nou de seninătatea placidă cu care se scurge viața pe malurile lacului, nopțile lui Torrén erau zbuciumate de coşmaruri dese. Îi fusese dat să stea de două ori la mitralieră cu prilejul execuțiilor în masă. Şi văzuse destule în vâltoarea luptei, în jafuri, în retragerile febrile când mergeau amestecați civili şi militari, în timpul acalmiei de după marile atacuri eşuate. Mama aceea tânără, țeapănă în fotoliul ei, cu capul răsturnat pe spate de o schijă de grenadă care îi spărsese fruntea şi copilaşul de un an cu coatele lui mici sprijinite de genunchii ei, care încerca să-i tragă din mâini o păpuşă îmbrăcată în culori strălucitoare, plină de sânge... Şi vasul cu trandafiri albi, proaspeți, intacți de pe măsuța de acaju în mijlocul pereților dărâmați ai salonului unei reşedințe de vară...

Unele lucruri care atunci nu-l impresionaseră, datorită timpului şi distanței, le vedea acum în aspectele lor cele mai mişcătoare. Ca incinerarea care nu se mai termina a celor paisprezece condamnați aleşi în grabă dintre notabilitățile satului. Datorită unui ordin prost înțeles, fuseseră mitraliați chiar în sat, în piață şi nu aveau camioane ca să ia cadavrele. Piața era de piatră, de pietre şlefuite de apă cu partea rotunjită în sus, desenând roza vânturilor; tot satul era de piatră, închis în zidurile lui medievale şi în tot satul nu găseai o singură bucată de pământ care să nu fi fost plină de pietrele rotunde care acopereau străzi, cărări, piațete, firidele de pe la colțuri de stradă, pline încă, dar fără lumânări, cu grămada de ceară topită care indica locul unde fusese lumânarea şi cu bucata neagră a mucului stând peste ceară ca prin minune, negru ca un semn de mirare scris cu cerneală chinezească, atât de negru încât părea că mai fumegă încă. Şi pentru că în sat nu era pământ ca să sape gropile şi pentru că nu aveau camioane disponibile, au fost nevoiți să-i incinereze în piață. Cu benzină. Sergentul striga: „Drace! O să-mi terminați toată rezerva de benzină cu porcăria asta de treabă!" Era greu să-i ardă. Hainele da, ardeau imediat şi pielea se crăpa, dar când se termina benzina cu care erau stropiți, doar două trupuri

mai ardeau puțin, două foarte grase: secretarul primăriei şi un domn foarte bogat care trăia din rente. Grăsimea mai întreținea puțin focul, cu sfârâitul slab al flăcărilor lui pâlpâitoare, şi se revărsa ca laptele în clocot pe carnea înnegrită. Când nu avea grăsime, focul se stingea imediat, şi crăpăturile pielii se desfăceau în unduiri roşii şi negre cu o exasperare a cărnii sângerii care nu voia să se lase carbonizată. Se chinuiră mult. Erau doisprezece bărbați şi două femei. Arseră câte puțin, trei zile, cu o perioadă de aşteptare după fiecare încercare. Trebuia să se discute cu sergentul, să-i cerşească benzina, să care cutiile pe rând. Pusese nevoit să amestece benzina cu uleiul folosit care se scotea din motoare, ca să prelungească arderea. Oamenii din sat, câțiva, foarte puțini, se apropiau în umbra porticului primăriei sau al bisericii, se uitau un timp cu brațele atârnându-le de-a lungul trupului, cu ochii ficşi şi sticloşi. Le fu imposibil să-i ardă de tot. Rămase o grămadă de oase roşietice, cu carne încă roşie pe crucea şalelor, pe coccis, printre coaste... Dar putură fi îngrămădiți în maşina locotenentului, punându-i în față şi în spate, şi îi duseră afară din sat. Şi sergentul care striga: „Drace, da proşti mai sunteți! Cât de uşoară e plimbarea şi v-ați mai băgat în treburile astea scârboase!”

6.

Mirta se târî mai departe cu burta pe punte. Aşa era mai sigur; nu era în pericol să cadă din cauza vreunei clătinături.

Ce greu era să-ți schimbi felul de viață! Toate erau altfel. Trebuia să laşi cărarea bătătorită vreme de atâția ani, din copilărie, şi să apuci pe alt drum, prin codrul nepătruns, un codru cu alte obiceiuri, cu alte chipuri, cu vorbe nemaiauzite, cu sentimente pe care nu le bănuise niciodată. Şi cărarea bătătorită îi apărea mereu înaintea ochilor.

Lucrase nouăsprezece ani la Luna zâmbitoare... Ce uşoară era viața la cabaret! Intra un client, sau doi, sau trei. Invitau la dans două dintre ele. Priviri, zâmbete cu înțeles, semne cu ochiul. Se tot vânturau pe aproape de mese legănându-se provocător. Volanele fustelor largi măturau ringul de dans ca un imens evantai de pene de struț. Liniile trupului se legănau în unduiri şerpuitoare, cu mişcările provocătoare, aţâţătoare. Era ca şi când i-ar fi gâdilat sub nas până când le atrăgeau atenția... În cele din urmă cădeau în cursă! Şi începeau să flecărească: „E cald, nu?" „Ce lume puțină!" „Muzica nu-i prea bună". Se giugiuleau. Mâna se lăsa pe braț, pe umăr, pe mijloc. „Nu mă invitați la un păhărel?" Pe urmă un tangou, lipiți. Încă un *rosanis*... Totul era uşor, totul era lesne, totul mergea ca pe roate. Şi nu stăteai să te gândeşti la demnități ofensate. Dacă vreun client mitocan o refuza cu brutalitate sau dacă îi plăcea mai mult cel de la masa vecină, se ridica încet, cu mişcări lente, cu bustul țeapăn, cu ochii țintă la draperie, cu brațele uşor ridicate pentru ca mâinile să atârne galeş de curba grațioasă a încheieturii: „Îmi dați voie, mă duc la toaletă".

Dar nu era la cabaret. Se târî mai departe pe scândurile punții. La țară, când mergea aşa, genunchii şi mâinile se afundau în pământul moale, firele de iarbă îi mângâiau fața şi pieptul şi cel de lângă ea o cuprindea cu brațul după mijloc.

Mirta înălță capul ca să se uite la un sloi care se încrustase într-o stâncă de pe mal. În această clipă, la un pas de ea pe punte ajunse un val. Nu se mişcă, privind țintă la creasta înspumegată, dar valul se sparse înainte de a ajunge la ea, stropindu-i doar fața cu câteva picături mărunte şi reci ca nişte fulgi de zăpadă.

Vedea în cabina timonei, îndărătul geamului, siluetele lui Cruz Moreno şi Alejandra. Tineret. Ea să fi avut vreo şaisprezece ani, el ceva mai mult de douăzeci. Prin geam se zăreau doar siluetele nemişcate, nu li se putea vedea şi expresia feţelor. Se târî mai departe până la tambuchi. Acolo jos era Potter, aşezat pe marginea cuşetei, cu coatele pe genunchi, cu ochii în pământ. Văzut pieziş, de sus, printre liniile oblice şi contururile neobişnuite pe care le au de obicei calele vaselor mici, omul burtos şi dizgrațios părea o imagine dezarticulată, pictată în trăsături mari de un Picasso saşiu.

El îşi ridică ochii văzând că se întunecă deschizătura calei. Cadrilaterul luminos fu acoperit în întregime de trupul femeii ce cobora pe scară cu mişcări încete. În strânsoarea pantalonilor, şoldurile şi coapsele păreau şi mai groase decât în rochie, ca şi când s-ar fi împotrivit acelui schimb de îmbrăcăminte.

— Cum îți mai merge? îl întrebă ea, aşezându-se alături. Te simți mai bine?

El o privi mirat. Nu era obişnuit să i se poarte atâta grijă.

— Mai bine. Mă simt mult mai uşurat.

Ochii îi erau tot congestionați şi fața îşi păstrase culoarea de chit, dar nu mai avea expresia aceea de exasperare ursuză.

— Ai grijă să nu te murdăreşti! îi spuse el, apucând-o de un braț şi silind-o să aplece capul ca să nu se lovească de carnea care atârna de partea mai înaltă a adânciturii în care era încastrată cuşeta.

Şi depărtând-o de carne o atrase spre el cu o mişcare maşinală, o mişcare blândă, moale, asemeni contracției aripioarei unui lup-de-mare.

Mirta îşi ridică privirea spre stânga. Din carne mai curgeau la răstimpuri picături de sânge apos, care cădeau pe duşumea, aproape de picioarele ei. Erau două bucăți: piept şi spată, atârnate de cârlig, legănându-se din cauza clătinatului vaporului iar picăturile, după ce rămâneau în suspensie o clipă se împrăştiau cu sărituri uşoare în toate părțile. O cumpărase Torrén în Calafate ca să aibă de mâncare la drum.

Într-o parte carnea, în cealaltă bărbatul. Femeia îşi aprinse o țigară. Potter îşi mişcă molatec trupul uriaş ca să-şi găsească un loc mai comod. Dacă s-ar fi culcat în cuşetă nu ar fi încăput în ea şi ar fi trebuit să-i lase să atârne în afară burta sau şoldul. Ea trebui să se dea mai spre el, din cauză că două picături roz îi ajunseră până la genunchi o dată cu o legănare puternică.

— De ce n-o fi atârnând carnea asta în altă parte? întrebă.

El dădu din umeri nepăsător.

— Nu ştiu. Barcagiul îşi face de cap.

— E un tip respingător. Un mitocan bătrân. Nu se poate sta de vorbă cu el.

El vru să o mângâie:

— Oameni care muncesc. Furnici. Nu mai ştiu încotro trebuie să se uite când îşi ridică fruntea de la munca abrutizantă de fiecare zi.

— M-am săturat de toate astea. Ultima haimana din Bahía face mai mult ca toți tipii pe care i-am întâlnit aici. M-aş întoarce cu plăcere chiar acum.

El râse încetişor, făcând să-i tresară blând burta moale. Simțea o adevărată plăcere. Acum nu mai era nici un pericol să-l părăsească, să-l lase singur cu nopțile lui, în locuri în care e atât de greu să găseşti o tovarăşă.

— N-ai cum să scapi de aici, făcu el frecându-şi mâinile. Nu se poate merge decât pe apă, în bărcuța asta putredă care nu poate pleca fără autorizația patronului.

— Ştiu eu că trebuie să te rabd o lună, nenorocitule!

El simți dorința să o jignească, să o urmărească în vârful picioarelor, în salturi şi să-i înfigă cu mişcări de scrimer sau

de dansator cazac vârful unui bold în coastă. Dacă guşa imensă nu ar fi făcut ca articulațiile care îi susțineau capul să-şi piardă din elasticitate, s-ar fi văzut pe toată partea stângă a gâtului şi pe bărbia lui acea contracție cochetă, ştrengară, care în general e însoțită de plecarea ochilor, de o mică tresărire a umărului, şi uneori chiar de o mişcare din şold.

— Nu te enerva, draga mea! zise el cu vocea lui mieroasă. Eşti cam bătrâioară şi o să-ți priască puțină odihnă.

— Nenorocitule! Ştiam încă din Bahía că eşti un vraci şarlatan. Mi-au povestit înainte de a lua trenul. Mi-a spus-o René şi prietenii tăi grozavi de la club. Dar promisesem să te însoțesc şi n-am vrut să te las cu buzele umflate.

— O să pleci de aici peste o lună la brațul meu, spuse el râzând să plesnească. O să pleci ca o soție preaiubită care a petrecut o frumoasă lună de miere în chip de fermieră. Ce vrei mai mult?

L-ar fi bătut. Ar fi sărit la viermele ăsta gras ca să-l calce în picioare, ca să-l strivească. Şi să-i arunce apoi în față tot disprețul. Cu puține zile înainte de a porni în călătorie îi fu scârbă de rolul pe care era obligată să-l joace; dar nu putea să strige lumii: „Ăsta este un porc neruşinat, nu-i bărbatul meu! Eu am avut o mie de bărbați, dar nici unul ca ăsta". Nu, nu putea. Şi nici nu putuse să-l lase în Piedrabuena pentru că nu avea bani, şi nu găsise nici un imbecil care să-i procure câțiva pesos pentru bilet. În afară de asta, era nevoită să trimită şi la Villa Soldati cei optzeci de pesos pe lună pe care îi expedia întotdeauna din Bahía, chiar dacă trebuia să se lipsească de multe lucruri. Cu această sumă, mama era fericită alături de ultima ei achiziție, un fost distribuitor la o brutărie. Şi în afară de asta, Potter o asigură:

— Peste o lună o să te aduc teafără şi nevătămată la prietenele şi amicii tăi din Piedrabuena, dar până atunci trebuie să asculți de mine.

Hohotea mai departe ca şi când ce spunea era nespus de comic, şi de atâta râs două lacrimi mari şi tremurătoare i se

prelingeau pe obrajii graşi. Pe faţa aceea fleşcăită se vedea indispoziţia provocată de răul de mare şi râsul sălta pe trăsăturile lui umflate şi în ochii lui congestionaţi nefiresc.

Ea se sculă de pe cuşetă, dându-şi capul într-o parte ca să nu atingă bucăţile de carne care se legănau în cârlig. Se proţăpi în faţa omului cu mâinile în şolduri. Nu era supărată.

Ochii ei priveau cu un calm deplin şi părul blond era nemişcat ca o creangă de salcie uscată ajunsă într-un eleşteu.

— Am să te ascult cât o să vreau, îi spuse privindu-l ţintă în ochi. Dacă n-o să găsesc la fermă pe cineva care să mă ajute, o să te ascult mai departe. Dar dacă o să găsesc, va trebui să rămâi singur până când o să te întorci la Bahía.

El îşi ridică ochii până la ea.

— Nu, asta nu e posibil! exclamă.

Dar deodată se gândi că era posibil, şi prin minte îi trecu iute ca un fulger perspectiva singurătăţii în nopţile astea patagoneze biciuite de ciclon. Veselia îi dispăru de pe chip ca ştearsă cu o cârpă udă. Mai rămaseră doar cele două lacrimi mari care îi alunecară mai departe pe guşă şi se sparseră în cădere de burta ca un balon. Până şi buzele lui ca nişte ciuperci vinete se strânseră în colţuri mai mult cu groază decât cu furie. Vru să se scoale din cuşetă. Se ridică puţin dar căzu iar greoi la loc.

— Căţea, am să te omor în bătaie!

Îşi ridică pumnii strânşi. Pumnii îi erau ca două mingi de grăsime, cu pete albe zărindu-se sub pielea întinsă. Antebraţul, gros cât o coapsă, se oprea brusc în încheietura mâinii, într-un şănţuleţ adânc de jur împrejur, adânc de parcă ar fi fost făcut de rosătura unei frânghii.

Mirta, în picioare în faţa lui, cu mâinile în şolduri, continua să-l privească liniştită. Îi scuipă iar în faţă ocara, fără să-şi mişte buzele:

— Nenorocitule!

Mânia făcu să-i apară două dungi de spumă cenuşie pe gura boţită. Calmul femeii îl înfuria şi mai tare.

— N-ai să mă laşi! ţipă. Imediat ce am să observ că vrei să pleci o să te omor. O să te împuşc sau o să te omor cu o injecţie.

— Eşti prea bleg ca să poţi ucide. Cel mult, într-un acces de furie, ţi-ai trimite un glonţ în cap, dar nu eşti în stare să-i înfrunţi pe ceilalţi şi să le iei viaţa.

El făcu o nouă încercare să se ridice din cuşetă, ameninţător, întinzând mâinile spre ea ca s-o apuce. Femeia se dădu doar un pas înapoi, ca şi cum s-ar fi temut să nu fie murdărită de ceva care se mişcă în faţa ei, şi-l privi ţintă mai departe, cu ochii liniştiţi, necruţători.

— Nenorocitule, nu mai eşti în stare să sperii nici o muscă!

El se zbătea între frânturi de gânduri lipsite de consistenţă:

— Peste o lună am să am portofelul plin de bani. O să am cele mai frumoase femei.

Ea îşi întoarse privirea într-o parte, cu dispreţ.

— Prost ce eşti. Femeile îţi râd în nas. Tu n-ai nimic de bărbat decât pantalonii de pe tine.

Potter se lăsă pe spate, fără vlagă. Prin ochii lui trecu o vâlvătaie de disperare care se transformă treptat în flăcărui şovăitoare şi nesigure. În cele din urmă, privirea îi rămase aţintită în jos, cu expresia celei mai adânci deznădejdi. Părea că trăsăturile rotunde ale feţei lui se lungeau, şi gura îi împietri într-o grimasă de mută resemnare. Stările sufleteşti ţâşneau întotdeauna la el ca nişte băşici şi se dezumflau cu o înţepătură, tot ca nişte băşici. Trecea cu uşurinţă de la ilaritate la spaimă, de la turbare la sfârşeală, de la nesiguranţă la îndărătnicie autoritară.

În general lui Potter i se făcea o primire veselă, aproape cordială, în grupurile pe care le frecventa. Şi avea şi câţiva prieteni. Nu era prietenia protectoare pe care o simţi pentru un negru beţiv sau pentru un câine vagabond şi ticălos. Admirau şi le plăcea la el delăsarea aceea, apatia, apăsarea totală pe care cu toţii o avem într-o măsură mai mică sau mai mare ascunsă în străfundurile fiinţei noastre, ca să lupte cu dinamismul odios care ne împinge înainte. Într-un grup de

oameni voinici, un bărbat ca el aducea un contrast de mare efect, şi era aproape întotdeauna bine dispus, răbdând tot felul de ironii. Îşi încovoia spinarea sub glumele cele mai jignitoare, şi chiar părea să găsească în ele o plăcere ciudată. Masochism. Căuta şi durerea spirituală, căci îi plăcea să se plimbe cu prieteni înalți, bine făcuți, bine îmbrăcați, care să facă şi mai vizibilă propria lui neglijență de grăsun dezordonat. Când privirile trecătorilor coborau până la el după ce lunecaseră peste cel alături de care mergea, simțea dureros, ca o lovitură de bici, sclipirea disprețuitoare sau tresărirea aproape imperceptibilă de repulsie.

Dintre prietenii din Bahía Blanca, Julio era singurul care nu-şi bătea joc de el şi îl apăra chiar de multe ori de ceilalți tovarăşi de pensiune. Ca să-l răsplătească şi în acelaşi timp pentru că ținea mult la el, îi făcea cadou pulovere împletite de mâna lui din cea mai bună lână pe care o putea găsi. Pregătea apoi în bucătăria pensiunii dulceață de *quinotos*{138} şi gogoşi cu care îl trata când venea să ia ceaiul. Julio simțea şi el la rândul lui un mare ataşament pentru grămada aceea de glande sebacee în nestăvilită dezvoltare. Ieşea cu el şi îl lua uneori şi când pleca să se plimbe cu logodnica sa. Logodnica lui Julio le spunea prietenelor ei: „Fetelor, Potter e aşa un bărbat că nu m-aş jena să mă dezbrac în fața lui, ca şi când aş fi cu una din voi. E foarte bun, săracul, şi atât de inofensiv! Eu cu Julio râdem mult de el…”

Când se afla printre femei, Potter devenea mai supărăcios şi îl apucau din te miri ce micile lui atacuri de furie. Era amabil cu logodnica lui Julio şi uneori se silea chiar să fie spiritual, dar o făcea doar pentru a nu fi singur. Era un mănunchi de sentimente paradoxale, un punct de încrucişare a curentelor celor mai opuse. Totul îl făcea să fugă de femei ca de ceva ce spiritul şi trupul lui respingeau cu putere, dar fără ele, nopțile lui ar fi devenit un hău negru, cu deşteptări mai groaznice decât cele mai înfiorătoare dintre coşmaruri.

Torrén cobora pe scara calei cu un cuțit mare în mână.

— Îmi dați voie, spuse, tăind două bucăți din carnea agățată. Am să încerc să fac nişte friptură.

Potter nu se clinti. Mirta se dădu puțin la o parte, şi când omul plecă, privi mai departe trupul aşezat, aproape prăbuşit pe marginea cuşetei. Semăna cu un costum de scafandru din care ieşise posesorul lui; şi capul aproape chel, înconjurat la bază de guşa imensă şi de ceafa grasă, semăna cu casca din bronz şi piele înşurubată de costum. Mânia se risipise şi rămăsese doar omul istovit, învins, care poate fi condus după bunul plac al fiecăruia.

Mirtei îi fu puțin milă de el. Îl cunoştea bine. Cu experiența pe care o avea la bărbați, îi era uşor să înțeleagă şi să ierte. Şi după ceartă, după ocările muşcătoare, strălucirea aspră a ochilor ei se transformă într-o privire plină de îngăduință.

— N-ai vrea să mergem pe covertă? îl întrebă încet, apropiindu-se de el. Vaporul parcă se leagănă mai puțin ca-nainte.

El îşi ridică spre ea capul. Pielea de chit şi ochii lui congestionați luaseră o expresie resemnată şi gânditoare.

— Du-te tu, îi răspunse cu un glas pe care se strădui să-l facă autoritar, dar care i se stinse în gâtlej. Eu prefer să rămân aici.

— De ce nu împleteşti puțin? insistă ea. Poate îți face bine. Am să-ți aduc lucrul.

El lăsă să-i scape un oftat de uşurare, de parcă i s-ar fi oferit o țigară despre care nu se gândise până în momentul acela că i-ar putea face bine. Mirta se duse, scoase împletitura din valiză şi i-o întinse. Potter o apucă neîndemânatic, dar îşi frecă pe urmă ochii, se mişcă într-o parte şi în alta cuibărindu-se în cuşetă, începu să mişte andrelele cu grijă şi găsi în cele din urmă ritmul corect, în timp ce în poale cădea molatic puloverul pe jumătate împletit. Fața începu să i se lumineze într-o expresie de placidă seninătate şi păru că însăşi congestia ochilor şi culoarea de chit a feței aveau tendința să dispară puțin câte puțin.

— Mă duc nițel pe punte, îi spuse Mirta.

— Bine, dragă, îi răspunse el fără să ridice capul ca să nu scape vreun ochi.

Şi împleti mai departe cu ochii țintă la vârful andrelei, însoțindu-şi mişcările degetelor cu scurte clătinări din cap şi numărând în gând, ajutat de îngânatul slab al buzelor. Potter nu fuma. Îi plăcea să vadă fumând pe cei de lângă el, şi simțea chiar o mare plăcere să respire duhoarea de tutun pe care o răspândeau gurile celorlalți, dar el personal ura din tot sufletul țigara. Aprinsese de câteva ori una, ca să se obişnuiască, dar o aruncase după primul fum, departe de el, întinzând mâinile şi întorcându-şi fața cu expresia celei mai adânci scârbe. Nu putea s-o sufere. În schimb îi plăcea să împletească. La nebunie. Era un calmant. Cu andrelele legănându-se vesel în degetele lui grase, cu coatele la largul lor, burta bine proptită pe coapsele depărtate, cu privirea țintă la lucru, orele se scurgeau pentru el învăluite într-o aureolă de tihnă fericită. Şi simțea în el extazul plăcut al zelului creator văzând cum zi după zi împletitura creştea pe globul burții sale, creştea şi lua formă, până când o termina, gata de a fi îmbrăcată. Era ca o gestație sârguincioasă, încântătoare. Avea mult gust în dificila artă de a combina culorile. Puloverul bărbătesc era specialitatea lui, marota lui, aproape pasiunea vieții lui şi creațiile sale erau demne de un artist.

Cala se întunecă dintr-o dată şi se văzu silit să întrerupă un timp lucrul. Mirta care ieşea eclipsa iar pătratul de lumină al tambuchiului. Potter împinse puțin în afară vârfurile andrelelor ca să nu scape ochiurile, şi îşi lăsă mâinile şi împletitura în poală. Privi cu melancolie spre umbra din tambuchi. „E la fel ca toate femeile, gândi, dar am nevoie de ea. E goală pe dinăuntru, nu are pic de suflet, e slabă ca toate cele de-o seamă, dar nu mă pot lipsi de ea. N-aş putea găsi pe aici nici una care s-o înlocuiască. Nu sunt decât bărbați. Pe latitudinile acestea, femeia e un articol de lux, acaparat de cei puternici. Ca să cuceresc una, ar trebui să mă lupt ca un leu. Şi nu mă simt în stare.”

Se făcu iar lumină. Sacul cu *galleta* era lângă el şi rânduite la perete, stiva cu pachetele lungi de tăiței, butoiaşul cu rachiu şi câteva cutii de carton pline. Într-un colț al cuşetei, pâine tăiată, o turtişoară de cartofi înfăşurată într-o hârtie, jumătate de roată de caşcaval. Nu era în primejdie să moară de foame, chiar dacă un ciclon i-ar fi obligat să aştepte câteva zile în vreun golf mic. Potter se aplecă să ascundă sub cuşetă vasul cu resturile răului său de mare. Nu mai era în pericol să-i vină iar rău. Se simțea mai bine. Stomacul lui rămăsese gol.

Începu iar să împletească. Cu însuflețire, cu drag.

Ieşeau din Angostura. Legănarea vaporului începu să descrească. După ce se săltă prin tambuchi afară Mirta se întinse cât era de lungă pe punte. Când era fetişcană, în hoinărelile ei prin Riachuelo, se cățăra pe carele cu lucernă, şi se întindea tot aşa, în vârf, uitându-se cum se mişcau la picioarele ei malurile râului, micile lanuri de lucernă, parcelele semănate cu cartofi şi lăptuci. Peonul încruntat şi tăcut care-şi mâna boii avea o barbă de cincisprezece zile. Îi mâna de sus cu strămurarea{139} şi scotea din când în când un strigăt gutural însoțit întotdeauna de o înjurătură, până ce vitele se opreau să se adape. Mirta cunoscu astfel primul ei bărbat, fără cuvinte, fără împotrivire, în mireasma finului de curând cosit şi în aburul năduşelii îmbelşugate a boilor şi a omului. Avea treisprezece ani.

Puntea lui *Augusto* nu era călduță ca stratul de lucernă pe jumătate uscată care dospeşte la soare. Era o zi călduroasă, dar Mirta simțea sub burtă scândurile care aveau răceala apelor abia dezghețate şi întinse picioarele şi brațele. Locul de pe punte la care ajunse cu mâinile nu era atât de rece. Se târî puțin ca să se apropie. Căldura de la cazan ajungea până acolo domolită de izolatorii de fier şi de scânduri. Îşi apăsa pieptul pe podea. Vaporul zvâcnea sub pieptul ei cu pulsația

cadențată a motorului. Apăru Torrén şi-i întinse două felii de pâine care aveau la mijloc un biftec mare şi gros, bine fript.

— Mâncați, *señora*, îi spuse cu vocea lui răguşită şi aspră. L-am fript acum la cuptor.

Ea întinse brațul, liniştită, fără să se ridice şi luă pâinea. Începu să mănânce în timp ce omul dispărea iar în umbră. Trebui să rupă cu unghia câteva urme negre de pe coajă lăsate de degete. Era bun. Dar îi făcea sete. Ar fi putut bea apă dar prefera să se abțină. Apa îi făcea rău. Se ridică să-şi mai dezmorțească picioarele. Întâlni privirea neclintită a lui Cruz Moreno care stătea tot la timonă, nemişcat ca o statuie de stejar. Mirta avu aceeaşi senzație când se ridicase şi intrase în raza lui vizuală ca atunci când nimereşti în conul de lumină proiectată de un reflector. Se simți stânjenită, ca de o mâncărime pe umerii goi. Se dădu la o parte şi se apucă de balustradă ca să se apropie de cabina timonei. Alejandra se grăbi să-i deschidă uşa de sticlă.

— Intrați, *señora*, îi spuse. E foarte frumos aici înăuntru. Fata ieşi o clipă ca s-o lase să intre. Locul era strâmt. Erau nevoiți să se înghesuie mult ca să aibă loc toți trei. Cu relativă comoditate încăpeau pilotul şi încă cineva, numai în picioare, sprijiniți de banca înaltă şi îngustă care ocupa tot fundul cabinei; dar pentru trei era strâmt. În lățime nu avea mai mult de un metru. Alejandra se lipi de uşă, lăsând-o întredeschisă şi Mirta se strânse lângă umărul lui Cruz.

— Nu te deranjez la mânuit asta? îl întrebă, privind mica timonă cât o farfurie de supă.

Băiatul îşi întoarse spre ea gura zâmbitoare, nasul, fruntea netedă, în timp ce ochii rămâneau țintă spre proră. Vorbind îi arunca doar din când în când o privire iute, plină de respect, ca să nu piardă din vedere stâncile care înaintau dinspre țărm la suprafața apei.

— Nu, *señora*, nu mă deranjați; dimpotrivă. E foarte simplu de condus. E destul să fii puțin atent ca să nu dai peste ceva. Sloiurile plutitoare se văd uşor; stâncile sunt mai periculoase pentru că stau de obicei pe jumătate ascunse printre vălurele.

Cruz Moreno era fiul lui Biguá. Ñato îşi ignoră mult timp paternitatea, dar când îl cunoscu, la vârsta de cinci ani, nu mai putea sta la îndoială: era fața lui şi mai ales urechile lui *mochas*[{140}]. Biguá avea împrăştiate în bazinele celor trei lacuri, ici şi colo, câteva vlăstare care purtau semnul de neconfundat al urechilor lui pitice, dar le cunoştea mai mult sau mai puțin pe mamele respective, deşi paternitatea lui fusese cucerită în grabă, în escapadele sale anuale de la sfârşitul tunsului. Fu uimit totuşi când dădu deodată peste țâncul acela de cinci ani care purta marca lui şi uitându-se la mamă, metisa aceea bine făcută, nu o recunoscu nici pe ea, oricât stărui scotocind printre amintirile sale. Până la urmă se lămuri. Era de când vizitase un şef de trib, rudă cu el, care îşi avea tabăra de corturi la Viedma. Avea cinci damigene mici de rachiu pe *carguero*. De când coborâse la uşa cortului până când ieşise după opt zile cu cele cinci damigene goale, ideile lui fuseseră destul de încâlcite; se putea spune aproape că îşi petrecuse tot timpul acela într-o stare de inconştiență întreruptă doar de răstimpuri foarte scurte de luciditate. Şi nu era de mirare că nu-şi amintea de una din femeile care intrau în cort cu tăvile de carne şi cu *mate*, pentru el şi ruda lui. Cruz Moreno veni să lucreze la Los Témpanos, cum bine s-ar fi putut duce la orice altă fermă, şi tată şi fiu se ignorau cu desăvârşire. Apoi, cu firea aprinsă a primului şi cu siguranța senină şi tinerească a celui de al doilea, nu exista pericolul ca cineva să rişte vreo aluzie glumeață despre asemănarea aceea atât de surprinzătoare.

Mirta oferi o țigară Alejandrei. Aceasta nu-şi putu stăpâni un râs prefăcut şi timid în fața perspectivei de a se vedea cu o țigară în gură.

— Nu, mulțumesc, *señora*, îi spuse. Eu nu fumez niciodată.

Nici băiatul nu fuma. Îi mulțumi cu un zâmbet fugar. Deasupra pometților lui ieşiți, ochii se lungeau spre tâmple în sus, ca şi când ar fi vrut să se proiecteze spre misterul

obârşiei lui semitice, dar în acelaşi timp rămâneau aţintiţi la proră, cu fruntea încreţită şi pupilele zâmbitoare.

Mirtei îi era sete, şi ţigara nu reuşea să i-o potolească.

— Pe-aici n-o fi nimic de băut? îl întrebă pe Cruz.

Acesta stătu o clipă pe gânduri. Nu ştia ce se putea oferi soţiei unui doctor.

— Noi nu bem decât *mate*, *señora*. Cred că nu avem altceva, nici ceai, nici ciocolată.

— Întreb de băutură, lămuri ea. Ceva tare, ceva care să taie setea.

— Nu, *señora*... Torrén obişnuieşte să umple burduful din Calafate.

— Burduful moşneagului ăluia e gol.

— A, acum mi-aduc aminte, exclamă băiatul, avem un butoiaş cu rachiu, în cală, pentru *don* Martin. Patronul obişnuieşte să ţină întotdeauna puţin rachiu pe lângă casă pentru cazuri de boală şi ca să astupe cu hârtie marmelada pe care o face patroana. Dar trebuie să fie înfundat... Da, *señora*, acum îmi amintesc, e înfundat. Chiar eu l-am cărat pe vas la Punta Bandera, şi avea toate doagele bătute.

Cruz mersese la şcoală până în clasa cincea şi ştia să-şi expună gândurile cu claritate, fără să se intimideze chiar dacă vorbea cu o doamnă străină. Mirta nu mai băuse de aproape două luni serios, pe săturate. Nu-i trecuse prin minte să bea în Piedrabuena pentru că dispoziţia de a se îmbăta îi venea doar când erau bărbaţi de faţă. Vinul şi bărbaţii i se înfăţişaseră întotdeauna alăturaţi şi nu vedea cum i-ar fi privit separat, ca pe noţiuni diferite.

— Hai în cală, să deschidem butoiul, îi spuse privindu-şi cu nepăsare petele lăsate pe haine de Torrén.

Cruz Moreno privi pieziş faţa albă şi părul oxigenat şi-şi întoarse imediat ochii la proră.

— Eu nu pot lăsa cârma, *señora*, îi răspunse cu vocea lui plăcută care mai păstra încă inflexiuni guturale de *tehuelche*. Altfel aş merge cu multă plăcere.

— Păi să rămână asta să-nvârtă aia, dacă tot îi aşa de uşor.

— Alejandra nu poate, *señora*. Ea nu ştie.

Fata îi ascultase, sorbindu-le parcă de pe buze cuvintele. Spuse, înroşindu-se de îndrăzneala ei.

— *Señora*, pot să vă ajut eu să deschideți butoiul. Eu mă pricep.

— Bine, mă, o să ne ducem amândouă mai încolo. Am să-ți dau un pahar plin ca să ştii şi tu ce-i bun şi o să te-nvăț încetul cu încetul să şi fumezi. Trebuie să te obişnuieşti cu toate în viață. Dar nu sta acolo, drăguță, cu piciorul afară ca o găină plouată. Intră şi trage uşa. Începem bine toți trei.

Şi se vârî şi mai mult în Cruz, ca să-i facă loc fetei. Acesta simți pe coapsă apăsarea salopetei de cord. Simți carnea flască ce se înghesuia în el. Era dintr-o rasă foarte apropiată de natură, care simte de departe chemarea femeii în călduri, dar numai atunci când e autentică. Puținele lui experiențe amoroase începuseră până atunci prin mecanismul simplu al unirii primitive: o simfonie a unor miresme de neuitat care pregăteşte contopirea simțurilor. În femeia care se freca de el, viața ştersese fără milă orice urmă de feminitate, şi în taberele de indieni când femeia îşi pierde mireasma de măr fraged şi de iasomie de câmp e imediat izgonită la pisatul porumbului şi la îngrijitul copiilor celorlalți. Legătura dintre simțul mirosului şi strigătul cărnii e mai puternică la băştinaşii de pe lângă lacurile acelea formate de apele sterilizate de dezghețuri. În aerul purificat de vânturile culmilor înalte un cuvânt sau un gest puteau trece neobservate, dar un hrib sau o fragă aveau o aromă provocatoare care trezea pofta uitată în cutele cerului gurii. La fel cu bancurile de midii care îşi răspândesc la mare depărtare mirosul lor aţâțător de scoici, ademenind călărețul de pe minunatele cărări care mărginesc țărmurile abrupte ale Țării de Foc. Sau la fel ca friptura la frigare atât de gustoasă care de departe te face să scoți cuțitul din teacă şi să-i încerci tăişul pe buricul degetului sau frumoasele flori cola de *piche* ascunse în pampasul înțesat de

mata negra şi *olivillo*[141] care miros până foarte departe ca să-şi anunțe existența, chemând oile flămânde şi caii obosiți.

Alejandra se simțea cam stânjenită în fața acestei soții de doctor. Dar când stătea de vorbă cu cei deopotrivă cu ea, vocea ei liniştită, subțire şi puternică făcea să pară o fată stăpână pe sine, obişnuită să se poarte întotdeauna cum se cuvenea, fără să şovăie. Ca şi cum o forță interioară i-ar fi călăuzit mereu faptele pe calea cea bună, fără întreruperi sau ocolişuri. Era din acele femei care stau întotdeauna în scaunul cel mai comod, fără să-l fi ales. Deşi nu avea decât optsprezece ani, viața fusese deja aspră cu ea. Fusese nevoită să plece să-şi câştige pâinea de toate zilele, ea care cu puțini ani în urmă era fiica proprietarului *chacrei* celei mai înfloritoare dintre lacurile Rico şi Roca: pământuri foarte roditoare, propice pentru semănături, unelte bune, o casă care îi costase douăzeci şi cinci de mii de pesos. Văzuse cum apele înaintau cu viteză înspăimântătoare, crescând cu zece centimetri în fiecare zi. În fiecare zi, fără a uita nici una. Țărâna uscată în ajun începea să fie linsă blând de apă. Din cutia de scrisori roşie, micuță, nu se mai vedea decât partea de sus. Într-o noapte fu înghițit puțul care costase două veri de muncă şi câteva târnăcoape rupte. Gardul în douăsprezece zile. Lent, neobosit... până ce casa de douăzeci şi cinci de mii de pesos dispăru şi ea sub apă. Aceasta se întâmplase în anul patruzeci, când veniseră avioanele militare. La sfârşitul verii, Rico se retrase înduioşat parcă de atâta mizerie. Păşunile rămaseră arse de apele înghețate, dar ai săi continuară să muncească, plini de speranță, ridicând un *ranchito* pe deal, cu tabla şi lemnăria pe care reuşiseră să le salveze de la inundație. Până când după doi ani se formă iar digul acela mult mai mare decât Boulder Dam. Şi iar înaintarea neobosită a apei, cu zece centimetri pe zi, cu sloiurile ei care pluteau acum peste vârfurile copacilor şi peste acoperişurile caselor. În toate loviturile acelea ale soartei, Alejandra luptase alături de tatăl şi de cei şase frați ai ei (mâncare pentru

atâția, rufe, muls, grija de uneltele mici). Până când familia trebui să se împrăştie ca să-şi câştige fiecare în altă parte pâinea.

Înainte de venirea Mirtei, Alejandra şi Cruz tăifăsuiseră în linişte despre gheţar, despre prietenii comuni din Calafate sau despre ferme, şi ea îl întreba despre Los Témpanos, despre cum o ducea fratele ei Celestino, despre viaţa pe care-o aştepta acolo, despre oamenii pe care îi va cunoaşte. Apoi rămăsese puţin intimidată (doamna aceea atât de strălucitoare, cu o purtare atât de bizară, care fuma atâta, şi Cruz care îi răspundea cu atâta stăpânire de sine, de parcă era obişnuit dintotdeauna să aibă de a face cu soţii de doctori). Dar nici Cruz nu prea înţelegea enigma aceea blondă care se înghesuia lângă el.

Când Mirta coborî în cală, resemnată că doar Potter o va acompania la încercatul butoiului de rachiu, cei doi rămaseră iar singuri. Alejandra vorbi mai departe cu glasul ei subţire, mişcându-şi faţa serioasă o dată cu vorbele, cu ochii gânditori oare nu priveau dincolo de geamul cabinei. Şi Cruz o asculta cu ochii la proră, cu pantalonii de curând călcaţi, cu cămaşa curată, cu faţa şi mâinile de culoarea stejarului şi cu trăsăturile feţei neclintite tot ca stejarul, conştient că de el depindea viaţa lui şi-a altor cinci. Şi simţea lângă el trupul liniştit. Pubertate liniştită care înflorea fără zbucium şi fără să se scuture, dăruindu-se apoi vieţii în toată splendoarea ei. În ziua în care Alejandra se va îndrăgosti de cineva, în ziua în care se va simţi atrasă cu toată fiinţa ei de un om anume, alesul trebuia să fie, cu siguranţă, exact omul cu toate calităţile necesare pentru a o întregi pe ea. Şi dacă nu era perfect, ea ar fi ajuns să-l modeleze treptat. Căci era înzestrată în adâncul fiinţei ei senine cu rezerva tuturor însuşirilor înnăscute a căror forţă izvorăşte tocmai din aparenta lor lipsă de însemnătate: tărie fizică şi tărie morală ce vin în ajutorul fiinţelor bine echilibrate ca să le împingă spre destinul meritat prin aptitudinile şi pasiunile lor. Cruz Moreno respira în aerul curat al cordilierei mireasma aceea de

fragă şi floare care avea ceva adormitor, de parcă ar fi îmbiat simțurile la odihnă; exact reversul ațâțării afrodisiace pe care o pot provoca inhalațiile de ambră şi mosc. Pe la corturile bunicilor lui sau printre fetele din sat care se trăgeau din băştinaşi şi chiar printre cele din nord sau străine, Cruz întâlnise mereu multe fete care îşi destăinuiau astfel pacea sau dezechilibrul trupului şi al instinctelor. Începu să descopere acest lucru la şcoală, la colegele din clasa a patra sau a cincea. Natura ținea morțiş să releve într-un fel oarecare întocmirea ascunsă a făpturilor create de ea. Unele ca Alejandra fuseseră plămădite din materiale de calitatea cea mai bună: răspândeau arome de pâine caldă scoasă din cuptor, de iarbă proaspătă. Îți venea să stai lângă ea ore întregi, singur sau cu alții, flecărind sau tăcând, făcând mărturisiri reciproce sau lăsând fiecare gândurile să-i zboare în voie. Altele împrăştiau mirosuri puternice şi înțepătoare şi băiețandrii fugeau tot timpul de ele. Chiar dacă sărmanele fete fuseseră drăguțe şi pline de haz înainte de pubertate, începeau să se schimbe puțin câte puțin ca şi când acea fatalitate a organismului lor prindea să le înlănțuie, să le înăbuşe până când le veştejea toată prospețimea tinereții. Uneori un băiețandru mai nenorocos se apropia de ele, un băiețandru plăpând la trup şi la minte; ele se apucau de acel colac de salvare cu toate puterile, şi poate rămâneau până la urmă târându-se aşa amândoi prin viață, până la sfârşitul drumului.

Între cele două extremități, între alesele sorții şi cele predestinate, era o gamă foarte variată de miresme pe care clima australă le nuanța până când forma un fel de scriere pe care Cruz o descifra cu simțul subtil al nasului său *tehuelche*. Şi pe măsură ce strigătul simțurilor se întețea, cele cu temperament mai emotiv încercau să se ascundă de ele însele şi de ceilalți. Fugeau de multe ori ca păsările, urmărite de câte un Cruz Moreno care adulmecase cauza fugii lor, dar rareori se lăsau prinse. Altele se închideau într-o sălbăticie zbârlită cu țepi de nepătruns, izbucneau în accese de furie ca

să-şi potolească instinctele sau râdeau cu hohote exagerate. Câte una era târâtă de înclinațiile ei şi se lăsa fără apărare în voia soartei dar cele mai multe aveau un sprijin în propria lor seninătate sufletească sau nu aveau nevoie de apărare, pentru că însuşi calmul temperamentului lor le ferea de orice surpriză.

Cruz Moreno trăsese uneori foloase adulmecând acele stări sufleteşti cu instinctul lui de băştinaş. Pe acele latitudini şi în mijlocul întinderilor pustii lupta dintre sexe lua în mod neîndoielnic forme mai viguroase. Natura însăşi avea grijă să-i înzestreze cu armele necesare ca să nu se stingă taberele acelea de corturi împuținate şi cătunele de chirpici care apăreau ca nişte negi ai pământului în cutele imense ale precordilierei. Forțele naturii se ciocneau acolo cu o violență brutală. Temperatura cobora foarte mult, zăpada lua proporții de calamitate implacabilă, apele cele mai liniştite se ridicau în vârtejuri şi trombe mai periculoase decât furtunile celor mai temute mări. Numărul animalelor moarte de molimă ajungea în unii ani la cifre înspăimântătoare. Şi ansamblul practicilor şi al obiceiurilor care coordonau raporturile între sexe trebuia să fie diferit de cel care predomină la orăşeni, la plantele de seră sau la animalele domestice. Ca să dăinuiască şi să se înmulțească era nevoie să se pună în joc toate resursele pe care natura le ascunsese în organism pentru cazurile de forță majoră.

Cu Mirta mirosul lui Cruz Moreno era puțintel dezorientat. Nu pentru că ar fi fost vorba de o pradă dintr-o specie pe care el nu era obişnuit să o adulmece; nici nu îndrăznea s-o considere pradă. Soția unui doctor era ceva atât de îndepărtat ca cerul de privirile unui peon de la țară. Ar fi fost ca şi când ar fi vrut să muşte din lună.

VI.

AVALANȘA.

1.

Curând se zări micul golf în preajma căruia se întindea ferma. Alejandra ieşi din cabina timonei şi Mirta veni lângă ea, după ce stătuse timp îndelungat în cală. Peste un sfert de oră au văzut lămurit şopronul de tuns, locuinţele peonilor, şi dincolo de copacii din *quinta*, vila cu acoperişul drept, strălucind în soare cu ferestrele ei mari. Atenţia celor două femei era captivată de noua privelişte.

Acum intrau în micul golf. După ce trase cu putere de sirenă ca să vină peonii să-l ajute la descărcat, Torrén se apropie de tachelajul ancorei. Fixă manivela, scoase piedicile. Potter apăru în tambuchi, sprijinindu-se de coate şi de genunchi.

— Ei? Vă simţiţi mai bine? îl întrebă Torrén fără să-şi ridice ochii de la tachelaj.

— Da. Mă simt bine, îi răspunse el căznindu-se din tot trupul lui gras să se ridice în picioare.

Alejandra se apropie de marginea dinspre proră. Privi cu lăcomie tot acel decor în care urma să-şi ducă noua ei viaţă. Mirta o urmă cu legănatul indolent al pantalonilor ei de cord, cu picioarele bine depărtate ca să nu-şi piardă echilibrul.

Abel Cuenta cu patru peoni ieşiseră din şopronul de tuns, se apropiară de ţărm şi începură să împingă barca spre apă. Ñungo era printre ei, cu mâinile şi bărbia pe marginea bărcii, cu trupul aproape orizontal deasupra pietrişului ca să se poată opinti mai bine. Când ridica privirea la fiecare oprire din lucru, Celestino flutura mâna spre sora lui în semn de bun sosit. Biguá şi Pancho Ortiz lucrau şi ei cu multă râvnă. *Augusto* era doar la treizeci sau patruzeci de metri depărtare şi se obişnuiseră să-l primească pe Torrén şi pe Cruz cu strigăte puternice, întrebându-l de ultimele noutăţi din Calafate şi făcând glume pe socoteala celor ce li s-ar fi putut întâmpla în timpul şederii în sat; dar de data asta tăceau.

Motorul duduia din ce în ce mai rar înainte de a se opri de tot, şi Cruz Moreno lăsă cârma şi se duse să-l ajute pe căpitan să coboare ancora. Mirta îi întrebă:

— Cine-i omul ăla fără cizme şi cu cravată care-i cu ceilalți patru? Ăla-i patronul, nu-i aşa?

— Nu, *señora*, e supraveghetorul, ridică privirea Cruz pentru a răspunde întrebării ei. Dar are mai mulți bani ca patronul. Trebuie să fie tipul cel mai plin de bani din tot bazinul lacului.

Mirta se uită cu atenție de pe punte la Abel Cuenta, în timp ce îşi curăța o ureche cu aer gânditor.

Scârțâitul lanțului de ancoră care cădea cu toată viteza făcu să scrâşnească dinții lui Potter. Se sprijinea cu toată greutatea corpului de acoperişul săliței maşinilor. Ținea împletitura sub braț, învârtită cu grijă în jurul celor două andrele groase, cafenii, în vârful cărora înfipsese ghemele de lână. Țiuiturile stridente îi sfredeleau îngrozitor timpanele, şi îşi strânse buzele cu un gest de supărare, în timp ce-şi ținea bine cu cotul împletitura la subsuoară ca să-şi poată astupa urechile cu mâinile. Alejandra privea mai departe cu ochii ei mirați casele, oamenii, munții albi care se profilau în fundul văii. Când Celestino flutura brațul în direcția vasului, ea îi răspundea mişcându-şi încet mâna şi zâmbind la gândul că cel puțin ceva în toată lumea asta cunoştea şi ea bine.

— E tare cald şi se înnorează, spuse Cruz Moreno adulmecând aerul munților cu nările largi ale nasului său de *tehuelche*. O să plouă. E mai bine să ne grăbim cu descărcatul.

— Măi, tu ai un miros de câine şi de indian de parcă te-ai fi născut din amândoi! exclamă Torrén care termina de legat ancora. Şi partea proastă e că o nimereşti întotdeauna, mama ei de treabă!

Pe ferestrele mari ale vilei, razele soarelui îşi pierdeau strălucirea orbitoare, devenind mai opace, ca şi când peste ochii celor care priveau, cineva ar fi trecut o sticlă afumată. Mirta îşi ridică ochii la norii care păstrau culoarea lor

albastră. În schimb, zăpada munților avea o nuanță tulbure de cearceaf folosit, iar dungile din sloiul de pe mal îşi schimbau strălucirea albastră într-un violet închis care tindea să se topească în reflexele din ce în ce mai întunecate ale pereților de gheață. Văzut de pe vapor, sloiul cu baza măcinată de valuri, părea o ciupercă uriaşă sau o claie de snopi cu partea de jos scobită de lăcomia vitelor. Îți venea să te pitulezi în golul acela din gheață şi să aştepți ploaia fără frică.

După ce înțepeniră bine ancora, Cruz şi Torrén coborâră în cală ca să pregătească lucrurile care trebuiau descărcate. Mirta se apropie de falsul ei soț, în timp ce privea plină de interes către Abel Cuenta şi către ceilalți bărbați care urmau să fie timp de o lună singura ei companie. Peonii se uitau la vapor pe furiş, dar nu ca s-o privească pe ea, ci pe Alejandra, care se aşezase pe lada de lângă tambuchi ca să nu piardă nici un amănunt din ceea ce se petrecea în fața ochilor ei. Ñungo îi arunca lui Celestino ocheade pline de înțeles, îl bătea pe umăr arătându-i o prietenie exagerată şi îi spunea „cumnate" cu jumătate de voce, cu râsete silite şi glume piperate.

Abel Cuenta se apropie, având ca vâslaşi pe Celestino şi Pancho Ortiz. Acostă lângă vapor. Îi salută pe noii veniți de jos, fără să se urce pe punte:

— Bună ziua, *señor* doctor. Eu sunt majordomul. Încântat de a vă cunoaşte, *señora*. Sper că ați călătorit bine... Hei, Celestino, ține bine barca la babord! Oricâte măsuri de prevedere s-ar lua tot n-ajung. Acum trei ani la Punta Bandera, patru doamne au căzut în apă în momentul îmbarcării pe Argentina, în timp ce bărbații lor se uitau la ele de pe mal. Tot a fost bine că le-au scos imediat, înainte de a îngheța. Torrén le-a salvat căci întâmplarea făcuse ca *Augusto* să fie acolo.

Mirta îi ascultase cuvintele croncănind din când în când: „Vai de mine şi de mine! Vai, ce înspăimântător! Vai, ce

groaznic!” Abel vorbi în continuare, adresându-se de astă dată numai ei, direct:

— Nu vă temeți, eu cunosc bine manevrele. Doriți să coborâți prima, *señora*? Sprijiniți-vă fără teamă... Lasă, Pancho Ortiz! Am s-o ajut eu singur pe *señora*... Lăsați-vă să lunecați încet, dragă *señora*... Vă țin eu.

Mirta se lăsă să cadă languros peste „tipul cel mai plin de bani din tot bazinul lacului” şi o dată în barcă, rămase îndelung cu brațele atârnând pe spatele omului, cu bărbia sprijinită de umărul lui, cu fața îmbujorată de o gingaşă roşeață.

— Vai, vai, vai! Oh, *señor*, sunt atât de agitată! Iertați-mi spaima... Nu sunt obişnuită cu scuturăturile acestea bruşte. Credeam c-am să mor.

Abel continua să o țină în brațe. Începea să întrevadă o dulce emoție cuprinzându-i simțurile. Respira cu nespusă plăcere parfumul îmbătător, în timp ce mâinile lui pipăiau trupul acela înalt, plin, morbid. În cei douăzeci de ani ai săi petrecuți în America nu avusese ocazia să savureze acest buchet de loțiune ieftină şi dezinfectantă, de năduşeală nespălată şi de mucoase ofilite, care îi înnebunesc pe peoni când coboară în sate după multe luni de izolare.

— Vai, duceți-mă repede la țărm, *señor*! Doctorul o să vină pe urmă... Mi-e frică să nu cad în apă!

Abel era tulburat până în măduva oaselor. Senzația aceea de adorație îi cuprindea toată ființa. Mirta îi spuse, gungurind:

— Tot trupul mi se moaie... Simt aşa, parcă toată carnea de pe mine ar fi untură...

— Da, dragă *señora*... Da, dragă *señora*...

Barca se legăna blând pe valuri. Când ajunseră la mal, el se băgă în apă până la glezne ca să aibă mai multă libertate în brațe, în dulcea lor sarcină de a transporta o încărcătură atât de prețioasă. Pancho Ortiz şi Celestino priveau cu mâinile pe vâsle. Alejandra privea din locul unde se aşezase. Potter privea. Biguá privea şi Ñungo la fel, amândoi, de pe uscat.

Torrén şi Cruz lucrau în cală. Abel înainta cu paşi mici cât talpa pantofilor lui. Târa picioarele sub apă cu deosebită băgare de seamă şi cu eforturi colosale. Greutatea aceea depăşea slabele lui puteri, dar o minune de voință îi ținu muşchii încordați ca să nu cadă jos. Când ieşi din apă, înainte chiar de a-i da drumul pe pietriş, Mirta îi susură la ureche:

— Ce bine-i aici, pe uscat! Mă simt alta...

— Da, dragă *señora*... Da, dragă *señora*...

Când o lăsă jos, simți dintr-o dată cum, prin şuierul gâfâielii lui, un nod de groază i se pusese în gât: „Ce-o fi gândind despre el soțul acestei *señor*e?" Privi pe furiş spre vapor. Stătea acolo, mătăhălos şi liniştit, cu un braț strâns lipit de coasta voluminoasă. Văzut de jos pe planul punții, cu linia orizontului în spate, părea chiar înalt... Dar clipa aceea de spaimă fu trecătoare. Ca un fulger. Laşitatea lui obişnuită fu înăbuşită curând de valul de entuziasm care îl mâna spre această femeie splendidă. Nu mai vedea nimic decât pe ea, cu spatele ei lat, cu pieptul ei voluminos, cu şoldurile ei rotunde, cu părul ei de culoarea aurului vechi.

— Mai bine să-l lăsați singur pe soțul meu, *señor*. Se descurcă el. Să mergem încetişor pe pământul tare. Simt deja cum îmi revin iar puterile...

— V-a fost rău, dragă *señora*?

— Mă simțeam fără vlagă, tare slăbită, dar nu mi-a fost rău.

Mergeau pe cărarea care ducea spre case.

— Vai, ce ruşine mi-e! Mă simțeam atât de slăbită, că m-am lăsat să cad în brațele dumneavoastră! Niciodată nu mi s-a mai întâmplat asta cu un bărbat!

El se simți cuprins de o bucurie fără margini, ca şi când steaua lui norocoasă şi-ar fi concentrat în momentul acela toată puterea asupra lui ca să-i îndeplinească cele mai nebuneşti visuri. Se opri o clipă şi se uită drept în fața femeii, cu ochii lui mari şi umezi, larg deschişi, cu toată strălucirea abătută a ochilor săi, în care începeau să apară sclipiri noi,

sclipirile unei speranțe nemărginite. O privi mai departe în față şi o întrebă cu o voce tremurătoare:

— Şi nici cu soțul dumneavoastră nu vi s-a întâmplat asta?

Ea îşi întoarse tot trupul lat spre el. Îşi plecă fața spre el. Şi ochii ei ofiliți, şi buzele ei ofilite.

— Nu, niciodată... Soțul-meu nu m-a luat niciodată aşa, suspină, şi roşeața se răspândi în pete mari pe toată fața ei lată pe care şi-o ascunse în mâini ca să-şi disimuleze ruşinea. Soțul meu e pentru mine ca un frate. Mai puțin decât un frate...

Abel Cuenta se cutremură de fericire. Întotdeauna visase o femeie înaltă! O femeie mai înaltă decât el. O femeie cu o figură impunătoare care să-l conducă prin societate cu pas maiestuos, în timp ce el ar fi mers tot cu spinarea încovoiată, făcând bani. În perioada acelor douăzeci de ani folosiți în scopul de a aduna grămăjoară după grămăjoară de centavos şi pesos, încropind şi strângând fără încetare cu vârful unghiilor, femeia fusese tabu pentru el. De multe ori dorințele lui înfrânate se strecurau cu viclenie în visele lui, dar el izgonea totul, vis şi realitate, până şi realitatea evidentă a caselor de întâlnire, cu o tărie de neclintit. După douăzeci de ani de luptă se obişnuise cu singurătatea, interesându-l doar dobânzile banilor investiți şi dividendele acțiunilor lui. Curând urma să ajungă stăpânul fermei Los Témpanos, dacă nu dădeau greş calculele lui. Peisajul nu exista pentru el. Nu vedea frumusețea, iar sentimentele gingaşe ale sufletului erau duşmani cărora le sucea gâtul. De pe toată suprafața pământului pentru el nu vedea decât lucrurile care puteau fi izvor de câştig... Şi dintr-o dată femeia asta care îi apărea în cale ca o avalanşă ce răsturna la pământ copaci şi stânci... Dar avea nevoie de femeia asta! Din moment ce terminase de ridicat piedestalul solid necesar să-i susțină fabuloase bogății pe care le va aduna în viitor, avea nevoie de o tovarăşă care să fie alături de el în cea de-a doua fază a existenței lui. Şi îi apărea în față aşa, dintr-o dată ca picată din cer. Cât era de gingaşă, de încântătoare şi de feminină!

Cum se înroşise mărturisindu-i trista realitate a vieții sale conjugale neizbutite!

— Vai, domnule! Mă simt atât de tulburată! Nu v-am văzut decât de câteva clipe şi mi se pare deja că vă cunosc din totdeauna!

— Şi eu, dragă *señora*! Şi eu! Şi presimt că acesta e începutul unei întregi vieți pe care o vom duce împre...

Tăcu deodată, plin de teamă... Ce tot spunea! Cum de îndrăznea! Se îngrozi la gândul că poate îşi destăinuise cu prea multă claritate gândurile şi că ea l-ar fi putut refuza. El care fusese întotdeauna atât de cumpătat, atât de prudent!

— Oh, *señora*, dragă *señora*, iertați-mă! Am vorbit fără să mă gândesc...

Ea îl ascultase cu ochi pierduți, trecându-şi cu putere limba peste gingii ca să le curețe şi umflătura care se făcea aşa se mişca pe obraji, pe partea superioară a bărbiei, pe sub nas...

— Vai, *señor*, nu spuneți asta!

— Nu-mi spuneți *señor*, dragă *señora*; vă rog în genunchi... Spuneți-mi Abel.

— Drăguț nume. Numele astea străine mi-au plăcut întotdeauna mult.

Stătea tot în fața lui. Îşi căută o poziție şi mai sigură cu picioarele şi îşi supse puțin burta ca să-şi strângă cordonul de la pantalonii ei de cord. Apoi îşi băgă o mână în sân ca să-şi fixeze agrafa de la breteaua care se slăbise. Mirta avea la lenjerie un complicat sistem de agrafe, jartiere şi bretele, care cereau des intervenția grijulie a mâinii. Abel o privea fermecat... Cât de atrăgătoare erau femeile moderne. Întotdeauna se gândise el că numai o femeie modernă l-ar putea face fericit, şi iat-o, era în fața lui. Ce norocos fusese toată viața! Şi acum asta, încununându-i cei douăzeci de ani de noroc! Femeia asta minunată pe care i-o dăruia soarta! Dacă ar avea în fața lui o mie de femei, un milion de femei, o mare de femei, valuri uriaşe de păr blond şi ondulat, de sâni albi şi brațe molatice, el ar întoarce spatele la tălăzuirile

aţâţătoare care se chinuiau să-l cuprindă şi ar fugi spre ea, spre ea, pentru toată viaţa...

De pe vapor şi din barcă, Alejandra şi Potter, Pancho Ortiz şi Celestino, şi Ñungo şi Biguá de pe ţărm, toţi urmăreau cu ochii perechea care se îndrepta domol spre vilă, până când Torrén apăru din cală:

— La ce vă holbaţi ca nişte proşti? Puneţi mâna la treabă, mama mă-si! Dacă nu ne grăbim să descărcăm o să ne prindă ploaia şi-o să vedem pe dracu.

Alejandra coborî fără nici un ajutor şi se aşeză lângă fratele ei care vâslea cu o lopată. Se priviră în ochi zâmbind, fără un cuvânt. Când se dădură jos şi ceilalţi, Biguá luă locul lui Celestino la vâslă.

Coborârea lui Potter fu mai anevoioasă. Se frânsese în două peste balustrada joasă, cu burta sprijinită pe punte şi cu coapsele şi picioarele atârnându-i fără nici un punct de sprijin pe marginea vaporului. Căuta treptele cu vârful picioarelor, dar nu le găsea. Ghemele de lână, andrelele şi împletitura, pe care le ţinea tot sub braţ, îi încurcau şi mai mult mişcările.

— Daţi-vă drumul fără grijă, domnule doctor! îi strigă Biguá din barcă. Vă prind eu.

Barca se legăna uşor aşteptând ca acea matahală de om să se răstoarne peste ea, dar omul nu îndrăznea să-şi dezlipească burta de scândurile punţii. Pulpanele jachetei se ridicaseră până la gât, lăsând să i se vadă pantalonii în toată mărimea lor, cu bretele late şi tari, care îi ţineau ca două bucăţi de chingă. Peonii îl priveau respectuoşi în tăcere. Îşi păstrau comentariile pentru după masă când vor fi toţi împreună în sala de mese; acolo puteau să-şi expună gândurile cu o totală libertate de expresie, astfel ca cei care nu asistaseră la spectacol să-şi poată face despre el o idee exactă. Torrén se uita cu răceală la globul enorm care atârna la capătul spinării late şi se gândea: „Al dracului să fiu dacă mişc un deget chiar dacă tipul ăsta umflat se duce-n apă!”

Cruz Moreno salvă situația, apucând o mână de-a lui Potter şi împingând în jos, în timp ce Biguá şi Pancho Ortiz aşteptau în barcă cu mâinile în sus. Împletitura nu căzu, pentru că era ținută la subsuoară, dar ghemele de lână se desprinseră din andrele şi se rostogoliră în apă. Erau trei. Le-a fost destul de greu să le pescuiască. Debarcarea fu mai uşoară. Pancho se băgă în apă şi împinse barca până ce ajunse cu prora pe uscat. Potter era istovit. Se aşeză jos pe pietriş să se odihnească puțin. Alejandra vru să rămână ca să-l însoțească, dar el îi spuse: „Nu, fata mea; du-te. Eu mai stau puțin aici cu ei". Atunci se îndreptă şi ea spre vilă, mergând între Celestino şi Cruz Moreno, care duceau pachetele şi o valiză.

Mirta şi Abel Cuenta tocmai soseau când Suzana le ieşi în întâmpinare. Îmbrăcase o rochie foarte largă care îi ascundea destul de bine starea. Părul ei negru şi strălucitor era bine pieptănat de fiecare parte a cărării care îi împărțea capul în două, şi fruntea ei părea aşa mai senină, mai blândă. Mirta fu impresionată de acea tânără matroană crescută la oraş, care o primea cu un zâmbet prietenos de țărancă, cu bustul înălțat peste acea comoară pe care o aştepta cu nerăbdare şi cu seninătate. Se apropie încurcată, întinzându-i mâna, dar Suzana îi aruncă brațele în jurul gâtului şi o sărută pe obraz.

— Ce bine îmi pare că ați avut vreme bună! Sper că ați călătorit bine.

— Da, *señora*, foarte bine. Lui Potter, doctorului, i-a fost puțin rău, dar acum nu mai are nimic.

— N-am putut veni până la vapor pentru că Martin de-abia a sosit de la câmp şi se schimbă. Iertați-ne că suntem ultimii care vă întâmpină.

Se văzuseră amândouă la Piedrabuena, dar numai câteva minute, într-un moment când Martin ieşise din cabinet ca să aducă ceva de la farmacie. Suzanei îi plăcea mult mai mult îmbrăcămintea bărbătească pe care o adoptase acum decât rochia aceea vaporoasă şi pantofii argintii pe care îi purta când o cunoscuse.

— Sper să nu vă plictisiți prea tare cât timp veți sta la noi. Martin şi eu vom face tot ce ne va sta în putință ca să vă distrăm.

— Sunt sigură că o vom duce bine, *señora*, murmură Mirta. Locurile acestea sunt foarte frumoase.

Suzana îi cuprinse mijlocul cu brațul.

— Să intrăm, îi spuse. Doriți fără îndoială să vă curățați de fumul şi funinginea pe care le aruncă din belşug bătrânul *Augusto*.

În acel moment Martin ieşea din casă. După câteva cuvinte de bun sosit adresate doamnei, îi spuse lui Abel, care rămăsese lângă cele două femei:

— Şi dumneata, ce faci aici? Ce ți s-a întâmplat de ți-e fața atât de schimbată?

— Nimic, *señor*, nimic…

— Atunci, prietene, dă fuga să supraveghezi descărcatul! O să plouă, şi-o să se ude lucrurile.

— Mă duc, *señor*; mă duc, *señor*…

Potter îşi revenise complet din năduful debarcării şi după ce se uită cum descărcau ceilalți, îl rugă pe Biguá să-l însoțească până la vilă. Acesta primi, sperând în sinea lui să câştige simpatia doctorului, care poate i-ar fi putut vindeca rana de la picior. Glonțul rămăsese înăuntru şi îl supăra destul de tare, mai ales la sfârşitul toamnei, când se apropia frigul. În afară de aceasta, bucățica aceea de plumb nu avea nimic glorios pentru un om ca el, deprins să lupte cu oameni de talia lui, care obişnuiesc să țintească doar la piept sau la cap, oameni care crestează cu cuțitul doar fața sau lovesc doar în corp. Era o ruşine că avusese drept adversar un biet om care îşi pierduse într-atâta sângele rece încât trăsese cu pumnalul sau cu pistolul în picioare sau şold.

Biguá îl ajută pe Potter să se ridice de pe pietriş, apucându-l bine cu amândouă mâinile. Îi era întotdeauna greu să se scoale. Când reuşi în cele din urmă să se țină bine pe picioarele lui grase, întinse brațul spre umărul stâng al lui

Biguá ca să se sprijine. Chiar dacă îşi revenise, mai simțea o mare slăbiciune în tot trupul.

— Mai bine să vă apucați de aici, îi spuse Biguá, trecând în partea cealaltă ca să-i ofere umărul drept. Merg mai bine pe partea asta, pentru că dincolo am un glonț băgat sub piele şi uneori mă doare al dracului.

Potter îşi trecu împletitura la subsuoara dreaptă ca să aibă mâna cealaltă liberă şi, după ce încercă grijuliu să-şi găsească o poziție comodă, se sprijini de umărul care i se oferea. Omul era cu mult mai înalt decât el şi nu era prea uşor să-şi găsească postura potrivită.

— Ce spuneai? îl întrebă. Un glonț?

— Da, domnule doctor. Aş vrea să mi-l scot ca să mă vindec de tot.

— Bine, prietene dragă, îi răspunse Potter, cu binevoitoare uşurință. Eu am să te fac ca nou-născut. O să vedem într-una din zilele astea ce facem.

Chipul *tehuelche* al lui Biguá străluci de bucurie.

— Sprijiniți-vă fără frică, domnule doctor, îi spuse cuprinzându-i mijlocul gros cu brațul şi aplecându-se puțin spre el. Vila e destul de departe şi să nu vă obosiți.

— Ia uite-te-i! exclamă Ñungo. Parc-ar fi doi însurăței!

— Pe Ñato l-o fi durând şoldul rănit, spuse Pancho Ortiz. Se lasă mult pe o parte.

— Bine, bine, ce tot trăncăniți atâta! Grăbiți-vă să terminați o dată. Nu vedeți că vine ploaia?

Într-adevăr cerul se întunecase de tot, amenințător. Printre grămezile de nori opaci, soarele nu mai era decât ca strălucirea unui abajur foarte murdar. Dar, lucru ciudat, la începutul acelei furtuni fără fulgere, temperatura creştea simțitor. Cu două sau trei zile înainte se abătuseră geruri de nouăsprezece grade sub zero, în timp ce acum căldura era aproape înăbuşitoare. Şi pe deasupra era ora cinci, oră când timpul începea să se răcească în celelalte zile.

Potter nu-şi mai simțea amorțeala ca pe-o povară, ci ca o toropeală blândă care-i destindea muşchii încordați.

— Şi cum te cheamă, prietene dragă? îşi întrebă el însoţitorul, oprindu-se un moment.

— Mă cheamă Biguá, domnule doctor, îi răspunse celălalt plin de respect.

La un om cu căutătura lui Ñato, gesturile respectuoase erau tot atât de extravagante ca temenelele ceremonioase ale unui urs de curând dresat.

— Nu numele de familie, zise Potter; spune-mi numele mic.

Biguá rămase o clipă adâncit în gânduri.

— Ca să vă spun drept, nu-mi amintesc... Toţi îmi spun Ñato sau Biguá, şi nu-mi aduc aminte acum de numele celălalt. Dar îl am scris în carnet. Cred că-i Ciríaco.

— Îmi place Ciríaco, spuse Potter pornind iar. Am să-ţi spun Ciríaco de azi.

Omul se uită la el perplex, fără să ştie ce să răspundă.

— O să fim buni prieteni, reluă Potter cu vioiciune, rotunjindu-şi graţios gura. Presimt că ne vom înţelege foarte bine. Când două persoane se simpatizează din primul moment, poţi fi sigur că se vor înţelege bine şi mai departe.

Ñato văzu în aceste călduroase asigurări de prietenie un semn bun pentru vindecarea rănii lui.

— Mulţumesc foarte mult, domnule doctor, mulţumesc foarte mult.

Erau deja aproape de vilă când îl văzură pe Martin venind în întâmpinarea lor.

— Vai de mine! Ce-i cu dumneavoastră, domnule doctor? îl întrebă, mirat că-l vedea sprijinindu-se atât de mult de Biguá. Sunteţi bolnav?

Potter se uită la el cu un zâmbet perplex.

— Mă simţeam cam obosit, oarecum sleit de puteri, răspunse. Trebuie să fie din cauza călătoriei. Dar mi-am revenit, datorită ajutorului lui Ciríaco.

— Ajutorului cui?

— Al lui Ciríaco. A fost foarte drăguţ.

Biguá îşi luase braţul de după mijlocul lui şi se depărtă puţin de el. Fără sprijinul puternic de până atunci, Potter

trebui să se țină pe picioarele sale, îndreptându-se din şalele moi.

— Bine, domnule doctor, o aveți acum pe Alejandra dacă vă trebuie ceva, îi spuse Martin arătându-i-o pe fata care apăruse în uşa bucătăriei cu un ştergar în mână, şi care-şi luase de-a binelea funcția în primire. Iertați-mă că vă las singur un moment. Şi dumneata, Biguá, hai cu mine să terminăm cu descărcatul vaporului. Vine ploaia. Trebuie să ne grăbim.

Nu peste multă vreme începu să plouă. Nişte picături mari şi rare începură să cadă cu putere, lovind tabla ca grindina. Picăturile mari loveau cu furie pământul, ridicând praf şi pietriş de parcă explodau minuscule obuze furioase. Pământul se înmuie curând, şi deşi picăturile se întețiră, cădeau acum pe o suprafață care le primea cu indiferență. Frunzele copacilor se plecară şi ele pe tulpinile uscate după ce întâmpinară cu murmure de protest primii stropi. Lacul rămânea nepăsător; primele picături săpau pe suprafața lui unduitoare mici cratere care ridicau un cerc de stropi sprinteni şi picăturile următoare săpau iar cratere şi împroşcau aceeaşi stropi. Şi aşa mereu, chiar dacă ploaia şi-ar fi prelungit câteva zile atacurile ei furioase. Terminaseră deja cu descărcatul lui *Augusto*, când începuse să plouă. Închinseseră tambuchiul şi ferestrele, înțepeniseră bine ancora şi duseseră la locuințele peonilor ultimele lucruri (butoiul cu rachiu şi câteva bidoane cu dezinfectant), grăbindu-se şi țipând de bucurie. Martin venea ultimul, potrivindu-şi după ei paşii lui lungi.

Potter intrase în sufragerie şi se trântise într-un fotoliu. Când auzi primii stropi picurând pe tabla de pe acoperiş, lăsă împletitura pe spetează şi se ridică plin de vioiciune îndreptându-se spre uşa bucătăriei. Două picături mari de tot i se striviră de dosul mâinii. Erau calde. Făcu un pas înainte. Alți stropi mari îi căzură pe gât, pe mâini, pe față. Erau calzi, blânzi ca o mângâiere cerească. Mai făcu un pas. Alte picături, multe, nenumărate. Înaintă mai departe. După

frigurile mari pe care trebuise să le îndure cu puține zile în urmă, ploaia aceea era o adevărată fericire. Şi pălăria lui de fetru începe să se turtească pe cap, ajungându-i pe gât. Era un adevărat potop. Apa îi intră în pantofi şi-i iese. Intră şi iese la fiecare pas, prin părți şi prin găurelele de la şireturi. Şi pantalonii i se lipesc ca algele de pulpele grase cât nişte coapse, şi de coapsele lui groase cât un piept. Biciuitul ploii şi al rafalelor de vânt fac să-i treacă prin straturile de grăsime un curent necunoscut de fiori adânci. Prin piept şi prin spinare, prin toate ramificațiile coloanei vertebrale. Reverele jachetei lui şi-au pierdut forma, ca şi când s-ar fi topit, şi totul, gulerul, cravata, cămaşa, puloverul de o frumoasă culoare indigo cu dungi bej, par o grămadă de zdrențe... Se bălăceşte încântat în bălțile pline de noroi, în timp ce rafalele de ploaie îl pătrund până în cele mai ascunse cute ale trupului, prin hainele devenite petice poroase ca nişte cearceafuri tremurătoare, care flutură jinduind cu lăcomie să mângâie tot mai mult şi mai mult.

Şi toate acestea trezeau în el puteri ascunse, nebănuite. Mergea cu paşi mari, pe care îi întrerupea brusc, luând-o la fugă cu salturi mici, înnebunind de plăcere când o rafală de vânt deosebit de puternică îl lua aproape pe sus şi îl clătina făcându-l să-şi piardă echilibrul. La un moment dat găsi o băltoacă atât de primitoare, atât de moale cu stratul ei gros de noroi, încât se aşează în mijlocul ei legănându-se încetişor, ca într-un scaun turnant şi apoi se ridică hotărât să meargă mai departe mişcându-şi umerii înainte cu o grație pe care nimeni nu ar fi bănuit-o la el.

Cu mersul lui legănat ajunse la marginea *quintei*, la adăpostul perdelelor de plopi care se înşirau în rânduri dispuse strategic ca să poată lupta cu uraganul. Dar fugi de acolo când îşi dădu seama că apa nu-i mai biciuia trupul şi începu să meargă iar sub cerul liber, îndreptându-se spre râu. Peonii care se adăpostiseră sub acoperişul şopronului de tuns, văzură în depărtare, sub ploaie, matahala aceea întunecată care putea să fie un bou sau un cal. Observară că

matahala se îndrepta spre cotul râului, unde de obicei se adăpau vitele, şi discutară despre capriciul paradoxal al instinctului care poate mâna o vită spre adăpătoare pe ploaia aceea torențială.

Potter îşi băgă picioarele în râu, aproape până la genunchi. Apa era rece. Prefera apa din cer. Ieşi repede şi merse mai departe pe câmpul plin de băltoace şi de pârâiaşe care curgeau în toate direcțiile. Ploaia aceea călduță îi pătrundea în carne şi în suflet, făcându-l să se simtă uşor ca o pasăre. Ar fi umblat aşa ore întregi, fără să se obosească, dar ploaia nu mai cădea atât de torențial. Până când, se rări dintr-o dată, mai căzând doar câteva picături ici, colo, care dispăreau treptat împreună cu norii întunecați. Cerul începu să se limpezească dinspre Fitz Roy, şi toți munții din spatele lacului se luminară sub strălucirea zăpezii care sclipea sub ultimele raze ale asfințitului. Peonii din magazie văzură cu uimire că vita pe care credeau că o zăriseră prin ploaie era chiar doctorul. Schițară gestul să-i vină în ajutor, dar se opriră observând că omul se îndrepta hotărât spre vilă.

— V-a apucat ploaia pe-afară, domnule doctor! exclamă Alejandra îngrijorată, ieşind în întâmpinarea lui pe uşa de la bucătărie.

— Da, m-a prins ploaia, răspunse el fără s-o privească. Unde-i baia?

Fata îl conducea când, pe coridor, se întâlni cu Suzana şi Mirta. O salută pe stăpâna casei doar în treacăt şi merse mai departe spre baie lăsând în urma lui o dâră de apă şi noroi. Dădu drumul la duş şi se băgă sub el, aşa îmbrăcat cum era. scoțându-şi hainele una câte una.

Li se adusese bagajul în camerele lor şi se îmbrăcă în nişte pantaloni împletiți de el şi cu un cardigan din pluş fin de bumbac, croit şi cusut tot de el. După cum îi spusese Suzanei, vru să spele cu propriile lui mâini costumul şi puloverul, căci era sigur că nimeni de la fermă n-ar fi putut să i le curețe şi să i le calce pe plac. Albia era afară, aproape de robinetul de la rezervor. Ca să nu-şi murdărească

cardiganul de pluş şi pantalonii tricotaţi, îşi puse un şorţ de pânză cu pătrăţele albastre şi stacojii. După ce lăsă hainele la muiat în apă curată, săpuni grijuliu bucată cu bucată şi începu să spele şi să stoarcă fiecare parte separat. Braţele lui grase, cu mânecile cămăşii suflecate şi şănţuleţul adânc care îi înconjura încheietura mâinii se umpleau de spumă. Spăla cu coatele depărtate de corp, cu antebraţele înăuntru, cu spatele încovoiat peste albie. Faţa i se sprijinea blând de guşa imensă care se proiecta înainte. În timp ce lucra plin de înflăcărare, coatele i se mişcau necontenit într-un ritm neîntrerupt, o dată cu umerii şi şoldurile. Pe gură i se întipărise o expresie gravă de persoană cu atenţia concentrată spre ceea ce face.

Suzana şi Mirta îl priviră un timp, apoi intrară să pună masa în sufragerie, în timp ce Alejandra se ocupa de cină.

— E foarte îndemânatic la treburi d-astea, preciză Mirta după ce puse un buştean pe focul din cămin. Deşi e gras, îşi dă destulă silinţă la anumite treburi, şi o să vedeţi cum o să-şi calce mâine singur costumul de o să pară ca nou.

În acel moment intră Martin mirat că-l întâlnise la cişmea pe Potter ocupat cu îndeletnicirea aceea ciudată.

— Pe domnul doctor Potter l-a prins ploaia, îi explică Suzana soţului ei cu glas liniştit şi vrea să-şi spele singur costumul pentru că nimeni de aici nu i l-ar putea curăţa aşa de bine ca el.

Martin se duse şi se aşeză într-un fotoliu dând din cap. După ploaie, aerul se răcorise. Îşi aprinse pipa. Puse un lemn pe foc, deşi nu mai era nevoie. Încălţase papucii de casă ca să-şi odihnească picioarele de cizme şi *bombacha* cădea peste gleznă şi călcâi cu o moliciune senină de tihnă câmpenească.

Mirta îi spuse Suzanei:

— Staţi, *señora*. Am să termin eu de pus masa.

Şi se gândea, în timp ce se mişca de colo, colo: „În viaţă totul e chestie de obicei. Aş putea să mă obişnuiesc şi eu să pun pe foc, să pun masa, să-i încalţ papucii de casă soţului, aşa cum m-am obişnuit cu băutura, cu bărbaţii, cu fumatul.

Şi obişnuindu-mă, poate că mi-ar plăcea până la urmă unele sau altele. Şi să ai copii e un obicei, un obicei frumos pe care-l poți îndrăgi. Eu n-am stat niciodată atât de aproape de o femeie însărcinată. Am văzut doar în treacăt, pe stradă, la prăvălii, sau pe la vreo portiță aproape de tinda casei, cum se aşază unele, mândre, cu genunchii depărtați. Şi niciodată n-am stat aşa de aproape de o doamnă ca aceasta, atât de bună, atât de blândă".

În timp ce aducea lucrurile din bufet la masă, aşezându-le pe fiecare la locul lor, luase sticla cu rachiu plină pe trei sferturi şi o aşează în mijlocul mesei, crezând că e vin.

— E rachiu, pe care-l țin pentru marmeladă, îi spuse Suzana. E tot ce-a mai rămas din butoi, şi l-am pus în sticla cu vin pentru că cealaltă s-a spart. Un butoi ne ajunge întotdeauna tot anul. Îl folosim doar când suntem răciți, şi câteodată când facem vreo petrecere cu peonii.

Mirta vru să-l ia de pe masă.

— O, nu, puteți să-l lăsați! exclamă Martin din fotoliul lui. O să-l servim pe domnul doctor. Îi va face foarte bine după ce a stat atât în ploaie.

Mirta îşi reluă firul gândurilor: „Potter e o canalie. Eu i-am spus: «Tu n-ai asistat niciodată la o naştere». El mi-a răspuns, uitându-se în altă parte ca întotdeauna când minte: «Ba da, în Trenque Lauqen am avut un caz, şi au scăpat şi mama şi copilul». Minciună sfruntată... În toată viața lui nu a îngrijit decât mici indispoziții uşoare, nişte fleacuri pe care le vindecă spițerii din satele sau cartierele unde nu sunt medici. Dar ca să câştige patru mii de pesos e în stare să pună în pericol viața propriei sale mame".

După cină mai stătură foarte puțin. Toți erau obosiți. Se duseră să se culce. Când Potter începu să sforăie cu horcăitul şi oftatul lui obişnuit, Mirta se sculă în vârful picioarelor şi se duse în sufragerie. Luă sticla cu rachiu plină pe trei sferturi şi o aduse în patul ei, bând-o pe-ndelete, cu sorbituri mici.

2.

Viața continua să se scurgă la Los Témpanos cu ritmul ei liniştit: paisprezece oameni ocupați să îngrijească cele opt leghe de pământ semivirgin şi trei femei şi omul cel gras, pregătiți să-l primească pe noul omuleț, pe viitorul stăpân al fermei.

Trecuseră unsprezece zile de la sosirea soților Potter. Butoiul cu rachiu fusese pe trei sferturi golit. Potter îşi termină puloverul şi începu imediat altul în punct de tricot, foarte frumos. De la venirea surorii lui, Celestino îşi luase un aer circumspect, de om plin de răspunderi. Cu noii veniți care o îngrijeau pe nevasta lui, Martin rămase mai liber, putând să se consacre din plin vitelor şi *chacrei*. Câinele Suzanei lui îşi văzuse ştirbită importanța de tovarăş unic, dar rămânea mereu credincios şi îşi îndrepta spre stăpână capul lățos şi ochii inteligenți şi dădea vesel din coadă ori de câte ori o vedea prin ferestrele mari. Cruz Moreno nu pierdea nici o ocazie să se apropie de vilă ca să-şi înceapă flecăreala liniştită cu Alejandra, cu un umăr sprijinit de perete sau ghemuit pe vine, aşezat pe tocurile cizmelor. Murangunic descoperise un nou zăcământ cu piatră de var şi câteva vetre cu varietăți noi de vârfuri de săgeată. Pancho Ortiz găsi o colonie de lutre şi duminicile se ocupa cu mare entuziasm şi răbdare să le vâneze punând capcane, gândindu-se să-şi comande la prima călătorie spre Gallegos un palton căptuşit cu blănurile lor. După ultimul lui concediu de Crăciun, şi pe măsură ce trecea acel an ’45, Jonar devenise de o vitalitate şi de o veselie care creşteau tot mai mult, de parcă o a doua tinerețe înflorea în el. Dar veselia i se citea doar în strălucirea ochilor şi în clătinatul expresiv al fălcii: restul chipului său, mâinile şi mersul prudent rămăseseră neschimbate.

Torrén scosese afară toate măruntaiele din motorul bătrânului *Augusto* ca să-l repare şi să-i facă o revizuire

generală. Se apucase de treaba aceasta cu două zile în urmă şi mai avea de lucru încă două zile la el. Ñungo îl mai ajuta când avea timp.

Operația pe care Potter i-o făcuse lui Biguá ca să-i extragă glonțul nu reuşise. Tăiase în cruce orificiul pe unde intrase glonțul cu un bisturiu vechi pe care îl avea în trusa lui şi practicase câteva sondaje destul de adânci în carne, dar nu putu găsi plumbul. La fiecare intervenție, pacientul a trebuit să fie legat de pat cu curele şi frânghii. În ultima vreme slăbise şi se lăsa tăiat fără să se zbată prea mult, deşi tot mai zbiera îngrozitor. Îl mutaseră în căsuța grădinarului şi a bucătarului ca să fie mai singur, iar Jonar ocupă în locuința peonilor locul pe care îl eliberase Ñato.

În timpul celor două duminici scurse de la venirea acelor oameni, Abel Cuenta nu mai mergea ca înainte cu Murangunic sau Pancho Ortiz să cerceteze cotloanele ghețarului Viedma sau văile, căutând minereuri rare, cascade sau comori ascunse. Rămânea în mica odaie a căsuței lui, privind pe fereastră cu ochi visători, sau stătea cu o carte în mână, fără să citească. Din când în când se ivea din vizuina lui ca un tatu, umblând fără astâmpăr de colo-colo, străbătea jumătate din drumul dintre locuința lui şi vilă, se întorcea înapoi, intra în locuințele peonilor, iscodea prin toate cotloanele şopronului de tuns. Nu-i mai ieşea din cap femeia aceea care îi luase mințile într-o clipă, cu simplitatea cu care funcționează un aspirator.

Mirta se obişnui curând cu noul ei fel de viață. După câteva mişcări greşite, după câteva contracții şi destinderi, după câteva opinteli îndelungate, trupul şi spiritul ei reuşiră să se adapteze destul de bine, ca o bucată de aluat într-un nou tipar. Ziua ei era întotdeauna foarte plină. Se scula la douăsprezece şi după ce mânca pleca să facă o plimbare. În primele zile, Alejandra se grăbea să facă ordine în bucătărie ca s-o însoțească, dar curând începu să caute tot felul de motive ca să scape.

La întoarcerea din plimbare, Mirta se închidea în camera ei şi bea *mate* până târziu, pe înserat. În acel anotimp se înnopta înainte de şase şi peonii începeau să se întoarcă de la lucru când ea ieşea la cea de-a doua plimbare. Îi plăcea să stea de vorbă cu ei, pe oriunde îi întâlnea. După cină pleca iar în cea de-a treia şi ultima ei hoinăreală de fiecare zi, şi aceasta se prelungea în general mai mult decât celelalte două. Suzanei îi spunea: „Vai, *señora*, eu trebuie să merg mult ca să-mi mențin silueta! Dacă nu, încep să pun osânză pe mine şi pe urmă greu o mai dau jos”. Suzana o privea cu ochi senini, cu fața ei liniştită, cu mâinile încrucişate peste pântece şi nu spunea nimic.

Se îmbrăca tot simplu, dar nu-şi mai punea pantalonii de cord. În cele trei plimbări zilnice îmbrăca o rochie de lână de culoare închisă, cu un fermoar lung, de la tiv până sus. Când trăgea fermoarul, rochia rămânea desfăcută ca un cearceaf. În prima ei plimbare zilnică, Mirta îl vizita pe Murangunic pe domeniile lui din *quinta* sau pe Jonar în bucătăria peonilor. Când ajungea până la malul lacului şi Torrén era pe *Augusto*, acesta o invita să urce, folosindu-se de barcă. Torrén nu se mai purta cu ea în felul neprietenos de la început şi o întâmpina cu o cordialitate neaşteptată. Băieții tineri se apropiau şi ei cu plăcere de ea, mai ales la a doua şi a treia plimbare, dar numai în timpul zilei, când ea îi căuta prin şopronul de tuns sau pe *chacra*. Toți, în afară de Cruz Moreno; acesta când o vedea pe aproape fugea ostentativ, strâmbându-şi nasul lui *tehuelche* cu nările late.

Într-o dimineață, Alejandra îi spuse Suzanei:

— *Señora*, nu ştiu cum să vă spun, dar cred că soția asta a doctorului o să ne aducă o năpastă.

Stăpâna o privi gânditoare.

— Nu, şopti după o clipă, dând din cap parcă pentru a îndepărta gânduri supărătoare. Poate aşa ți se pare, fata mea, dar eu cred că nu.

— Ba da, *señora*. Fratele meu mi-a povestit nişte lucruri despre ea şi toți spun... E dată dracului!

— Nu te uita prea mult la ce se spune. Ea trebuie să aibă vreo patruzeci de ani şi se fardează tare. Pare deosebită printre atâția oameni simpli, dar e soția unui doctor. O fi având şi ea ciudățeniile ei; îi place mult să se plimbe, ca să slăbească, vezi şi tu că mănâncă puțin. La vârsta asta femeile pot trece prin crize destul de complicate, mai ales dacă nu-şi iubesc bărbații.

— Bărbatul ei... Cine ştie dacă e bărbatul ei! Pancho Ortiz spune că el a văzut-o într-un cabaret din Bahía Blanca.

— Nu se poate, fata mea! O fi fost vreuna care-i seamănă.

Şi adăugă râzând:

— Eu cred că ți-e frică să nu ți-l fure pe Cruz al tău!

— Vai, *señora*, la ce vă gândiți! se înroşi fata până în vârful urechilor. Nu de asta. Cum să-mi fie frică de aşa ceva. Dar toți cred c-o să se întâmple o nenorocire. Supraveghetorul e îndrăgostit de ea ca un băiețandru şi spune că ea e o sfântă şi c-o să-i gonească pe cei care-o vorbesc de rău. Peonii râd. Treaba asta n-o să se sfârşească bine!

Pe Suzana o cuprinsese de multe ori îndoiala. Femeia aceea atât de extravagantă, cu obiceiul ei de a scormoni în urechi cu scobitori, cu apucăturile ei urâte la masă... Era clar că nu dovedea o creştere aleasă. Chiar şi felul ei de a vorbi atât de bizar, cu cuvinte pe care nu le înțelegea nici ea întotdeauna...

Dar cunoscuse când nu era măritată femei foarte cuminți care făceau totul ca să nu pară aşa, şi altele care nu erau, deşi păreau nişte fetițe de curând ieşite de la pension... În sfârşit, ştia că nimeni nu este mai orb decât o femeie judecând altă femeie şi ea se silise întotdeauna să se abțină de a-şi face păreri prea categorice. În afară de asta, cu un aşa soț... Sigur că nu toate au norocul de avea un soț perfect. Dar exemplarul acela gras şi abulic era ceva cu totul şi cu totul străin de ceea ce te poate face să visezi. Sărmana Mirta! Apoi, dragostea fulgerătoare şi fără urmări a supraveghetorului spunea destul în favoarea ei. Îl respingea pe față înaintea tuturor. Prefera să stea o oră la taifas cu oricare dintre peoni decât să răspundă la un salut al curtezanului ei. Suzana fu

nevoită să-şi mărturisească ei înseşi că se bucurase auzind de existența acestei pasiuni şi nutrea speranța ca atunci când ciudata pereche îi va părăsi, supraveghetorul va pleca şi el după femeie, urmărind-o în continuare.

Dar pe Suzana o îngrijora mai mult bărbatul Mirtei. Ştia că pentru a-şi îndeplini bine misiunea, un doctor de femei trebuie să se facă înainte de toate plăcut pacientei şi să trezească în ea o încredere deplină. O încredere amestecată cu puțină adorație față de omul-medic-zeu care urma să o însoțească într-o clipă atât de grea şi de hotărâtoare, atât de misterioasă şi complicată, lăsând-o în cele din urmă întinsă, fericită şi mulțumită cu copilaşul în brațe. Şi ea avea nevoie de o mare doză de optimism şi de încredere ca să înfrunte încercarea. Nu îi lipsea curajul, dar se gândea că se apropie de treizeci şi cinci de ani şi auzise spunându-se că prima naştere la această vârstă era întotdeauna mai periculoasă. Şi mai era şi precedentul mamei ei care murise dându-i viața! Nu era lipsită de curaj, dar când stătea să analizeze lucrurile pe îndelete, simțea că ceva foarte rece şi vâscos se furişa în ființa ei, prin picioare şi brațe, prin ceafă, străbătându-i tot trupul cu fiori puternici... Trebuia să vorbească cu Martin. O să-i explice totul şi o s-o înțeleagă bine. El avea prea multă încredere în noii veniți, ca şi când toate s-ar fi rezolvat numai prin apariția lor. Îi va explica pe îndelete. Martin va înțelege imediat starea ei sufletească şi va găsi o soluție mulțumitoare.

Abel Cuenta slăbise în timpul acelor zile. Ochii lui mari şi umezi se făcură şi mai mari, mai negri şi mai umezi. Genele sale lungi şi dese se încâlciseră pe marginile mereu umede ale pleoapelor, ca nişte buruieni negre care înconjurau o baltă cu ape întunecate. Nu era expresia bărbatului flămând de a poseda. Era fața halucinatului, a posedatului... Şi femeia fugea mereu de el, îi aluneca printre degete, fără să-l lase să vorbească. Ar fi vrut s-o țină, s-o prindă de rochie ca să-i spună în cuvinte înflăcărate tot ceea ce simțea. S-o apuce puternic cu amândouă mâinile, până când ea va sta o dată

să-i asculte toate cuvintele înflăcărate şi convingătoare. Şi să-l privească, chiar dacă ar fi trebuit să-i ţină şi capul cu amândouă mâinile, ca să se uite la el cu ochii ei obosiţi de femeie nefericită. L-ar vedea aşa, supus la picioarele ei, gata să facă orice i-ar porunci... Dar ea fugea. Când el o întâlnea sau o ajungea din urmă grăbind paşii şi îi spunea: „Oh, *señora*, dragă *señora*, voiam să vă explic...", ea îi răspundea rotindu-şi ochii: „Vă rog, plecaţi! Mi-e frică! Puteţi să mă compromiteţi!" Şi fugea. Cutreiera locuinţele peonilor, şoproanele, *quinta*, ţarcurile, toate cotloanele fermei, cu inocenţa ei de fetiţă apărată de scutul acela candid al nevinovăţiei. Nu se temea de nici unul din peoni pentru că nu era îndrăgostită de nici unul din ei. În schimb se temea de el, de Abel! Se simţea fără apărare, neajutorată în faţa lui şi fugea, fugea. „*Señora*, dragă *señora*, staţi puţin! N-am să vă ating şi-am să plec când o să-mi spuneţi..."; dar ea se depărta totuşi cu paşi repezi, în timp ce fusta de lână largă şi călduroasă ca o pătură fâlfâia în vânt. „*Señora*, dragă *señora*, ascultaţi-mă! Lăsaţi-mă să vă spun..." Dar ea fugea mai departe, întotdeauna fără a-i lăsa timp să-i explice că dorea să se însoare cu ea, că ar fi pus la picioarele ei tot ceea ce strânsese în cei douăzeci de ani de economii sângeroase, că el voia să o smulgă de lângă balonul acela de carne care o făcea atât de nefericită.

În somnul lui agitat sau în ceasurile de insomnie când gândurile se agită şovăielnice între vis şi luciditate, Abel se reîncarna în trupul unui centaur. Şi o lua pe Mirta în braţele sale vânjoase. Şi fugea cu ea prin munţi şi văi, peste gheţari şi pampasuri, zbura peste furnicarele satelor şi oraşelor, străbătea pădurile care i se fereau din cale, fugind, fugind de oameni graşi şi de peoni încruntaţi şi lascivi... Şi mica femeie timidă tremura în braţele lui şi-şi aţintea la el ochii speriaţi, din care ieşeau şuvoaie de oboseală, o oboseală densă care rămânea în urmă, formând două şine late pe jos sau două ghirlande întunecate pe cer... Şi luneca mai departe, galopând, zburând... Şi ea plutea în braţele lui ca un nor... Şi

după mult, mult timp, ajungeau la un templu de aur, mergeau pe dale de aur, găseau un piedestal în întregime de aur curat, în mijlocul unui salon atât de mare încât nu i se vedeau pereții. Ajuns în fața piedestalului, el, centaurul puternic cu brațele de oțel, o ridica pe Mirta ca pe un fulg şi o aşeza pe soclul de aur. Femeia îl privea tremurând, cu ochii plini de o îndelungă, de o îndepărtată oboseală; el se dădea câțiva paşi înapoi, îşi îndoia cele patru labe şi se lungea pe jos, spunându-i: „Nu-ți fie teamă, iubito; n-o să mă apropii de tine. Voi sta mereu pe jos, la aceeaşi distanță de picioarele tale, până la sfârşitul zilelor mele. Şi voi scurma cu cele patru copite ale mele dalele de aur, voi smulge la fiece clipă mormane după mormane din pulberea asta sclipitoare pentru ca ochii tăi să strălucească de fericire”.

Uneori visurile şi iluziile lui luau o întorsătură mai pământească. Mirta îi spusese într-o zi: „Eu ca să am ce-mi trebuie n-am nevoie de Potter şi nici de altcineva. Îmi fac singură poftele şi am întotdeauna de unde să-i trimit în fiecare lună mamei mele tot ceea ce-i trebuie”. Sigur că Abel nu era un interesat. Nu; în revărsarea aceea năvalnică a pasiunii lui nu era un om care să calculeze. Dar nu putu evita ca gândul să-i fie câteodată influențat de spiritul lui afacerist: „Da, Mirta trebuie să aibă un capital frumuşel, ca să poată trăi după plac şi să-i facă şi mamei ei o rentă. Pe puțin, vreo cincizeci sau şaizeci de mii... Ferească dumnezeu, eu nu mă uit la asta! Dar ar putea ajuta... La mine zecile astea s-ar înmulți ca frunzele copacilor, an de an, şi adăugat la ce am... Dar dumnezeule mare! De ce mă gândesc la asta? Cu bani sau fără bani, ea rămâne pentru mine aceeaşi, unica... Dar în sfârşit, miile alea n-ar fi chiar de lepădat”.

Pasiunea năvalnică a lui Abel Cuenta sărea în ochi tuturor. Era imposibil să nu dai de ea la fiecare pas, şi prilejuia printre peoni comentarii piperate, hohote de râs şi pronosticuri presărate de scânteietoare şi oportune proverbe creole. Bineînțeles că față de el nimeni nu cuteza să-şi spună părerea sau să rişte vreo aluzie, dar în spate veselia era

întotdeauna gălăgioasă şi generală. Până şi Torrén râdea, uitându-se în altă parte, pentru ca ceilalți să nu vadă tresărirea aceea bizară a chipului său înăsprit de tragedie. Abel îi surprinsese o dată pălăvrăgind despre asta, apropiindu-se cu pasul viclean al pantofilor lui de gumă şi meşină. Într-o seară, toți peonii flecăreau după masă. Îl luau peste picior pe bătrânul Jonar care, după cum spunea Pancho Ortiz, lipsise toată noaptea din patul lui.

— Păi, i-o fi plăcând şi omului să mai doarmă pe-afară! Să mai schimbe şi el locul...

— Ia te uită la moşneag! Da ştiu că-i dibaci la prins cu arcanul!

— Nu ştii: vita ostenită se prinde uşor... Chestia-i s-o smuceşti uşurel.

— Îl văzui ieri proptit de spata bălțatei. Mergea agale ca armăsarul la adăpătoare...

— E dat dracului moşu!

Jonar îi asculta, cu spatele rezemat de tocul uşii dintre bucătărie şi sala de mese pe cei zece bărbați care îl priveau zâmbind, întorşi cu toții spre el pe scaunele lor din jurul mesei de stejar. Asculta fără să răspundă, cu falca legănându-i-se într-un du-te vino neastâmpărat, cu ochii strălucitori de satisfacție.

— Măi, da invidioşi mai sunteți! Nu vă rabdă inima să vedeți că un biet om s-a pricopsit!

— Lasă-mă să mă-nfrupt şi eu, bătrâne, că tu te-ai ghiftuit destul.

— Nu vă lăcomiți, băieți! Şi nu vă-mbulziți c-o să ajungă pentru toți.

Abel Cuenta se apropiase de uşa care dădea afară şi o întredeschise binişor, în timp ce comentariile întretăiate de hohote de râs continuau.

— Şi-o să vină şi-n seara asta bălțata blândă?

— O să pice după cină, pe răcoare. Îi place să colinde pe-ntuneric, ca o nevăstuică spurcată.

— Dar ce ziceți de slăbănogul bătrân care o hăituieşte dar i se desnoadă arcanul?

— Vită neroadă şi bărbatul când îl stăpâneşte dragostea!

— Dacă mai smuceşte mult de laț, bălțata o să-i scape de-a binelea.

Jonar fu primul care văzu fața schimbată a supraveghetorului. Observând expresia de stânjeneală din privirea bucătarului, cele zece capete se întoarseră. Abel văzu unsprezece perechi de ochi ațintite spre el. De pe chipurile lor veselia scăpărătoare se şterse, transformându-se în perplexitate şi în cele din urmă toate privirile deveniră dure. Dure şi neclintite pe fețele lor schimbate.

— Palavragiilor, guri rele ce sunteți! reuşi să rostească Abel clocotind de furie şi vânturându-şi mâinile. Am să vă gonesc pe toți ca pe nişte câini râioşi! Canaliilor, mincinoşilor! Ca pe nişte câini, cu biciul! Porcilor!

După prima explozie de furie, brațele i se liniştiră. Începu să rostească mai desluşit vorbele, dar îi certă mai departe cu asprime:

— Calomniatorilor, bârfitorilor! Bătrâni şi tineri, toți sunteți la fel. Bătrânii ca nişte copii fără minte şi tinerii ca nişte babe clevetitoare cu dinții stricați. Ruşine ar trebui să vă fie!

Acum pronunța cuvintele limpede cu inflexiuni metalice şi tăioase. Ñungo cutează să-şi bage nasul cu un glăscior abia auzit:

— Noi, domnule majordom, vorbeam de bălțata bătrânului *don* Ruiz care o să se întreacă duminică în Calafate cu şargul{142} din La Nita.

— E o ruşine! continuă Abel. Vine la fermă soția unui doctor. Ar trebui să fie o onoare pentru toți că o avem lângă noi şi voi, gata cu minciuni şi bârfeli de parcă n-ați mai fi văzut niciodată o doamnă atât de binecrescută şi cu o inimă de aur. Săracul Biguá e mai mult mort decât viu, şi ea se duce să-l viziteze parcă ar fi o soră de caritate. Vine în fiecare zi aici ca să vadă ce mâncare se face, îngrijindu-se ca voi toți

să mâncați bine, şi nu sunteți în stare să-i mulțumiți pentru atâta grijă. Ea este o sfântă, şi toată ziua ar trebui să nu faceți altceva decât să sărutați pământul pe unde calcă! Da, să-i sărutați urma şi talpa picioarelor!

Murangunic îşi ridică picioarele şi se suci pe bancă, se ridică şi ieşi ca să-şi aprindă țigara de foi pe care o fuma după fiecare masă. Câțiva îşi întoarseră capul o clipă uitându-se la el cum dispare pe uşa bucătăriei. Jonar plecă şi el în urma lui, aruncându-şi înainte curbura genunchilor lui anchilozați.

Abel vedea acei ochi ațintiți spre el, severi, de nepătruns. Ochi severi şi chipuri arse de soare. Trăsături colțuroase de lemn tare, cioplit cu toporul. Cele patru laturi ale mesei erau înconjurate de priviri ursuze, posomorâte, în afară de locul gol lăsat de iugoslav. Dacă ar fi avut putere ar fi făcut un mănunchi bine legat din ei toți şi i-ar fi aruncat la picioarele iubitei sale. Ca să se zvârcolească aşa toți în țărână, ca să urle de durere, ca să-i ceară iertare, târându-se ca o grămadă de şerpi încolăciți. Dar nu avea atâta putere. Sub carapacea lui autoritară de supraveghetor, era slab ca un copil, şi începeau să-l stânjenească acei ochi ațintiți spre el. Torrén făcu şi el o mişcare ca şi când ar fi vrut să se scoale, dar rămase mai departe pe loc. Pancho Ortiz îşi duse mâna la buzunar ca să-şi scoată pachetul de țigări. Arrillaga îşi vârî degetele pe sub pielea băştii, scărpinându-se în cap. Ñungo se mişcă pe scândura tare pe care stătea, încercând să se aşeze mai comod. Abel Cuenta vedea trupurile acelea care începeau să se mişte în dreptunghiul de priviri severe. Pe muşamaua mesei, în jurul celor două tăvi pline cu oase roase şi resturi de mâncare, farfuriile murdare de tablă şi ceştile de faianță erau împrăştiate în dezordine, printre rămăşițe de *galleta* şi cuțite sau *facónes* ale fiecăruia. Vedea linia de chipuri severe îndreptate spre el. Chipuri aspre, închise în ideile lor de piatră, pe care el nu va reuşi niciodată să le înțeleagă, pentru că nu aveau nimic comun cu ideile lui. Chipuri de piatră pe care el nu ar fi reuşit să le convingă oricâte argumente le-ar fi adus, chiar dacă i-ar fi înşfăcat unul câte unul, ca să le vâre

în cap ideile cu pâlnia. Erau chipuri de duşmani aţintite asupra lui, venind din negura secolelor. Şi îl stânjeneau mai departe aceste nouă perechi de ochi din piatră de parcă l-ar fi împins cu toată forţa lor afară, de parcă l-ar fi zvârlit în noapte.

— Nu meritaţi să aveţi lângă voi o astfel de doamnă! Nu cunoaşteţi decât femei ca voi, fără valoare şi fără morală, femei de rând, din noroi.

În liniştea care se lăsă după cuvintele sale, chibritul aprins de Pancho Ortiz răsună ca un foc de pistol. Abel Cuenta se cutremură. Văzu dreptunghiul de chipuri aspre, şi sub ele farfuriile murdare, cuţitele mari întinse sub fiecare chip dur. Ar fi vrut să sară afară, dar mai reuşi să spună cu jumătate de gură:

— Bine, azi nu vreau să fiu aspru cu voi. Dar data viitoare, lăsă el să-i ţâşnească din ochi vâlvătăile de ură, data viitoare o să vă dau afară pe toţi sau am să curăţ pe vreunul!

Şi se întoarse brusc dispărând în noapte. Dreptunghiul de chipuri aspre se cutremură de hohote de râs.

— Închide uşa, Ñungo! îi ordonă Torrén fiului său.

— Aoleu! făcu băiatul ridicându-se în silă. Mereu eu!

Dar înainte de a o închide se opri în prag, privind înăuntru şi spuse cu voce gravă:

— În genunchi, băieţi! Sărutaţi-i talpa papucilor bălţatei!

— Vită încăpăţânată!

După ce râse un timp, Pancho Ortiz privi gânditor capătul aprins al ţigării sale.

— E ca un struţ bătrân care se tot izbeşte în gardul de sârmă până când rămâne agăţat în ghimpi...

A doua zi, duminică, Jonar şi Pancho Ortiz stăteau în şopronul de tuns, jucându-se cu viţeii opriţi pentru muncile fermei. Erau trei viţei, între opt şi zece luni, şi cei doi oameni se aplecau peste scândurile ţarcului bătându-i uşor cu mâna pe gât, pe spinare, pe crupă... Era ora cinci după masă. Mirta

se plimba cu paşii ei lungi şi domoli, privind în dreapta şi în stânga.

— Ce faceți acolo, băieți? îi întrebă ivindu-se deodată lângă ei.

— Nimic, ne omorâm vremea.

Pancho Ortiz nu se întoarse. Nici Jonar. Mirta se apropie de spatele lor şi se sprijini pe umerii celor doi bărbați uitându-se în staul.

— Ce blânzi sunt viţeluşii.

Jonar îşi ridică puțin brațul pentru ca un sân al femeii să se sprijine mai bine de subsuoara lui. Pancho Ortiz simți cum celălalt sân îl apăsa pe un umăr ca un burduf.

— Dă-ți puțin mai încolo piciorul, Panchito, să mă apropii şi eu... Aşa, aşa e mai comod.

Abel Cuenta o urmărea de mult de la distanță, şi se apropie cu pantofii lui de gumă şi meşină ascunzându-se în spatele unei grămezi de saci, la câțiva paşi depărtare.

Cei doi bărbați şi femeia rămaseră tăcuți mult timp întinzând mâna ca să atingă viței care se apropiau de ei, alintându-se ca nişte pisici. Jonar stătea nemişcat, fericit, sub apăsarea pieptului femeii, a umărului şi a coapsei ei. Era gata să sforăie de mulțumire, ca viței. Respirația uşoară şi obosită a Mirtei îi mişca încet trupul, şi Jonar îşi clătina blând falca în acelaşi ritm. Pancho Ortiz nu era îmbrăcat cu grija pe care o punea când pleca la Gallegos, dar purta, pentru că era duminică, un costum de caşmir englezesc nu prea vechi, basma albă la gât, pălărie *orion*{143} şi pantofi strălucitori ca de lac. Nu-i displăcea parfumul caracteristic al Mirtei care se amesteca cu mirosul mai tare şi mai dens pe care îl răspândea ocolul transformat în staul. Simțea şi el în coaste, pe şold şi pe coapsă apăsarea umărului stâng al femeii, mişcându-se uşor o dată cu respirația ei obosită. Pancho întindea mâna înainte. Mirta la fel. Jonar la fel. Şi cei trei viței se îmbulzeau în țarc, împingându-se unii pe alții ca să fie mângâiați.

Afară abia începuse să se întunece, dar în şopron nu se mai vedea aproape de loc.

— Vite proaste! făcu Mirta foindu-se peste trupurile celor doi bărbaţi ca pe o saltea. Habar n-au că sunt mângâiate ca să fie obişnuite cu jugul.

— Aha! murmură Pancho Ortiz, în timp ce se gândea mai departe la altceva.

— Sunt aproape tot atât de proaste ca oamenii, urmă Mirta, lăsându-se şi mai tare pe partea dinspre Jonar.

Acesta o aprobă cu o palmă trasă pe coapsa Mirtei în semn de consimţământ. El obişnuia să vorbească doar în cazuri extreme. Mirta îl prinse pe după mijloc; îşi elibera întotdeauna fără nici un efort mâinile şi braţele din posturile cele mai neverosimile, punându-le cu simplitate pe locul pe care îl alegea. Băgă mâna cealaltă pe sub haina lui Pancho şi începu să se joace cu elasticul de la bretelele din spate. Cei doi bărbaţi stătură mai departe cu un braţ pe viţei şi celălalt atârnând de-a lungul trupului Mirtei. Mâna liberă a lui Pancho se aşeză pe genunchiul femeii pe partea durdulie unde începea coapsa. Jonar începu din nou să-i bată uşor cu palma şoldul şi coapsa în ritm cu clătinăturile fălcii lui. Mirta vru să-şi apropie gura de faţa lui Pancho, dar el şi-o feri pe a lui spre stânga, întinzând gâtul. Mirta se aplecă spre Jonar. Îşi sprijini obrazul de gâtul lui osos. Mirosul de grajd îi cuprindea ca un văl des. În semiîntuneric viţeii începură să mugească sfios, miraţi că fuseseră uitaţi. Pancho scoase o ţigară cu mâna stângă şi aprinse un chibrit de scândură ca să-şi lase mâna dreaptă unde era. Fără să ştie cum, ţigara trecu din gura lui în cea a Mirtei. Trebui să-şi aprindă alta. Jonar nu fuma. Din cauza frigului nopţii tabla de pe acoperiş se strângea trosnind. Ferestruica cu ochiurile murdare care lumina grajdul era aproape tot atât de întunecată ca şi grajdul. Mirta simţea că se înăbuşă. Cu toate acestea era frig iar ea era goală sub rochia de lână.

Probabil din cauza mirosului acela greu de vite şi oameni, de năduşeală şi bălegar, de urină şi paie dospite. Erau prea

multe adunate: vite, oameni, excremente, plante care putrezeau, şi poate că pe undeva, într-un colţ tainic al părţii sănătoase a organismului ei, o tânguire de femeie mereu nemulţumită. Braţele ei se mişcară cu dibăcie prin talmeş-balmeşul de cărnuri şi haine şi o mână ajunse agrafa care ţinea ciorapul, în timp ce cealaltă reuşea să desfacă puţin fermoarul de la rochie. Strânsoarea portjartierului se micşoră şi pieptul ei eliberat putu să respire mai bine.

— Nu te mai fâţâi, îi spuse Pancho. Eşti mai grea ca o vacă.

Mirta se aplecă în partea cealaltă. Jonar continua să stea aplecat în faţă cu toată greutatea lui şi parte dintr-a Mirtei, sprijinindu-se de scândurile staulului. Bătrânele lui oase şi bătrânii lui muşchi îl dureau puţin dar îndura cu plăcere această durere. Mirta îi puse iar braţul pe mijloc şi îi spuse lui Pancho:

— Ei, lasă-mi genunchiul!

— Bine, făcu el mişcându-şi spatele ca să iasă de sub mormanul de cărnuri. Dar dă-te mai încolo ca să pot să ies. Eşti mai grea ca o vacă.

— Hai, ia-ţi mâna de pe genunchi!

Abel Cuenta ieşi în clipa aceea de după grămada de saci:

— Cine o supără pe *señora*? Cine îndrăzneşte?

Mirta se ridică alene cu un gest de mare ciudă. Îi spuse fără să-şi ascundă supărarea:

— Da mai lasă-ne în pace, ce te tot bagi! Du-te şi vezi-ţi de-ale tale!

Abel continuă să se agite în semiobscuritate.

— Cine îndrăzneşte? Cine-i canalia scârboasă?

Mirta se îndreptă cu mersul ei domol şi obosit spre poarta larg deschisă. Afară mai era destulă lumină. Jonar îi spuse la ieşire:

— *Señora*, nu-ţi închei rochia? Ţi se vede tot.

Abel rămăsese înăuntru lângă Pancho Ortiz.

— Tu, canalie scârboasă. Tu eşti neruşinatul care ai obicei să le superi pe doamne.

— Da mai lasă-mă în pace!

— Tu eşti! urlă Abel în timp ce furia îi creştea din ce în ce, aţâţată de sunetul propriilor lui cuvinte. Ea ţi-a strigat cu o voce care tremura de emoţie: „Lasă-mi genunchiul!”

Tu ai vrut să profiţi de întuneric. Tu ai vrut să abuzezi de această *señora*.

— Uite ce-i, domnule supraveghetor; pe mine să nu mă bagi în treburi d-astea. Eu n-am supărat pe nimeni.

— Eşti un obraznic neruşinat. O să te alung de-aici ca pe-un câine.

— Domnule supraveghetor, n-aveţi dreptul să spuneţi aşa ceva! Eu mi-am îndeplinit întotdeauna bine munca!

— Canalie! Neruşinat scârbos! continuă Abel şi furia-i creştea, creştea, ca o turmă de vaci speriate care se înghesuie pe poarta deschisă. Dar n-o să mă mulţumesc să te gonesc! O să te ucid ca pe-un câine!

— Dar eu...

— O să te ucid chiar acum, ca să nu mai poţi face rău femeilor cuminţi...

Scoase revolverul şi, cuprins de furia aceea care ajungea la paroxism, se simţi puternic ca un zeu. Cu arma în mână avea puterea să judece şi să pedepsească. Să pedepsească doar apăsând pe trăgaci.

— Domnule supraveghetor; eu n-am făcut nimic rău.

— Cum? Mincinos scârbos ce eşti! Vrei să spui că nu i-ai atins un picior acelei doamne?

— Da, dar...

— Şi asta nu înseamnă să jigneşti o doamnă cuviincioasă? Nu e cuviincioasă această *señora*?

— Da, domnule supraveghetor, eu nu zic că nu, dar...

— Şi fiind astfel această *señora*, tu ai ofensat-o ca o canalie scârboasă ce eşti. Ea ţi-a spus: „Lasă-mi piciorul!” Am auzit cu urechile mele cum ea ţi-a spus asta, şi tu n-ai luat în seamă strigătele ei de durere, rugăminţile ei... Ai ofensat-o mai departe cu pipăitul dumitale scârbos, şi ea a fost silită să-ţi mai repete o dată: „Lasă-mi piciorul!”, cu vocea ei tremurătoare şi slabă...

— Uite ce, domnule supraveghetor; mi-a spus într-adevăr aşa. Doamna asta sfântă mi-a spus aşa în întuneric pentru că eu îi strângeam un picior, dar dacă dumneata ai stat acolo, ascuns după saci, ai văzut şi ai auzit tot. Ea a venit la noi, am stat de vorbă puțin, şi eu am atins-o ca urmare firească a discuției noastre. Ea a vorbit cu mine şi cu bucătarul. Dumneata ai auzit şi ai văzut. I-am pus mâna pe picior aşa firesc, ca atunci când îți sprijini o mână de speteaza unui scaun. Eu n-am nici o vină.

— Minciuni! Am auzit de două ori cum se ruga, implora cu o voce care era un strigăt de durere şi de ruşine: „Lasă-mi piciorul!" De două ori am auzit eu, foarte bine, şi nu ştiu dacă ea nu ți-a spus de mai multe ori, în timp ce tu o strângeai cu mâinile tale scârboase, ca un şarpe umed care îşi încolăceşte victima nevinovată...

— Ei asta-i, da mai termină cu prostiile!

— Am să te ucid chiar acum! Dar înainte vreau să-mi spui că femeia aceasta, că această doamnă e demnă de tot respectul şi că nimeni nu poate să spună contrariul...

Şi bineînțeles că trebuia să-l omoare! Trebuia să apropie revolverul de trupul lui şi să apese pe trăgaci... La început îl amenințase doar într-un acces de furie, dar pe urmă i-o repetase de atâtea ori, că nu mai avea încotro. Era uşor: omul era fără apărare... Acolo, în Europa, asta se face atât de firesc din motive personale, ca să se elibereze posturile la care râvneşti, pentru luminița pâlpâitoare a unei idei... Totul era aşa de uşor! Se înghesuie până la refuz într-o cameră mare oameni importanți şi neînsemnați şi se pune în funcție mitraliera: Țac, țac... Țac, țac... Țac, țac... pe sus şi pe jos, pe podea şi pe pereți, ca apa dintr-un furtun. El, Abel putea să facă la fel, doar apăsând pe trăgaci. Omul o să cadă jos, în semiîntuneric şi el va rămâne satisfăcut ca un zeu ținând în mână însemnul fumegând al puterii lui. Şi femeia iubită ar fi fost răzbunată, purificată de sângele acela...

Dar victima de jertfit nu era, cum se părea, atât de lipsită de apărare. Spuse din întuneric cu voce liniştită:

— Uitați, domnule supraveghetor; eu pot să spun ori de câte ori doriți că femeia asta e sfântă, nevinovată şi pură. Şi o să şi plec de aici, căci nu lipsesc ferme care au supraveghetori cu mai multă minte-n cap... Dar dumneata n-ai să mă împuşti. În momentul în care ai să apeşi pe trăgaci am să-ți înfig în burtă cuțitul ăsta pe care-l țin în mână, îl vezi? Am să ți-l răsucesc în măruntaie până la os.

— Vai nu, prietene! De ce să te împuşc, dumnezeule mare? Ziceam şi eu aşa ca să te sperii puțin... Doamne dumnezeule, cum te-ai putut gândi! Nu apropia cuțitul de mine!

— Nu, *don*, nu-ți fie frică, nu tremura... Dar dă-ncoa revolverul! Cine ştie, poate te mai apucă vreodată nebunia. Aşa, bine. Acum îl duc la mine şi-o să-l păstrez ca amintire. Nu-i bine să laşi jucăriile astea pe mâna unor tipi nervoşi...

În timp ce Pancho Ortiz băga revolverul în buzunar, se îndreptară spre poartă. Afară se întunecase de-a binelea, dar Abel putu să vadă că ceea ce îl înspăimântase în mâna peonului său nu era un cuțit ci cureaua lui îndoită în patru. Fugi spre lac. I se păru că vede în depărtare silueta Mirtei lângă un bărbat înalt şi slab care nu putea fi altul decât Jonar. Ajunse până la ei cu sufletul la gură.

— *Señora*, dragă *señora*... Iertați-mă dacă v-am ofensat. Eu nu voiam, nu era în intenția mea... Doamne dumnezeule, ce mi s-a întâmplat!

Ea îl privi cu dispreț de sus în jos, trecându-şi energic limba peste gingii. Apoi se sprijini languros de brațul bucătarului şi îi spuse lui Abel:

— Vedeți bine că acum mă plimb pe malul lacului cu *señor* Jonar. Nu am timp pentru dumneavoastră. Plecați imediat pentru că prezența dumneavoastră nu-mi face plăcere.

3.

Biguá îl apucase de rever şi-şi aţinti la el ameninţător ochii lui de indian:

— Al dracu să fiu, dacă trebuie să mor din vina ta, n-am să plec singur! O să te duc după mine până-n cealaltă lume chiar de-o fi să-mi frâng şalele târându-te.

Potter îl privi cu toată uluirea de care era în stare faţa lui cu guşa imensă şi buze micuţe. Se cutremură. Simţi cum groaza îi îngheţa straturile groase de grăsime.

— Ce te-a apucat, Ciríaco? Dă-mi drumul, dragul meu prieten!

Profitând de slăbiciunea bolnavului, îl lovi cu amândoi pumnii în încheietura mâinii, dar Ñato îl ţinea strâns. Trebui să-şi abandoneze haina în mâinile lui, după ce făcu o piruetă sprintenă în momentul în care şi-o descheiea, lăsând-o să-i lunece peste cărnurile de pe spinare şi braţe. Eliberat, stătu o clipă privind patul din pragul uşii. O sudoare rece îi mai curgea şi acum pe frunte. Simţea prin tot trupul un tremur nervos. Ñato rămase privind prada părăsită în mâinile lui, tot bombănind la înjurături. Potter îşi scutură enervat umerii şi guşa lui dublă. Ce necaz! În haină avea câteva scrisori compromiţătoare şi fotografii. Dacă intrau pe mâinile peonilor ar fi fost o ruşine pentru el. Dar, ce i se putuse întâmpla lui Biguá? Cu siguranţă că cineva i-o fi spus că el nu era medic şi că se jucase cu rana lui. Nu ar fi putut să se poarte aşa dacă ar fi fost convins că era într-adevăr un medic, un doctor. Deşi uneori se întâmplă cazuri... Dar nu, cu siguranţă că ştie el ceva. Şi cu siguranţă că Mirta îi spusese... Căţeaua asta era pricina tuturor nenorocirilor lui! Vedea bine. Se purta ca o scroafă. Şi asta după ce o dăscălise cu răbdare, explicându-i cum trebuia să se poarte în timpul unei conversaţii, la masă, cu peonii. Îi spusese cum se aştepta lumea să se poarte cu un doctor soţia lui, dar ea nu voise să înţeleagă. Şi el nu avea

putere să îmblânzească o muiere de teapa ei. Femeilor ăstora le trebuie o bătaie bună când o iau pe alături, şi el nu avea inimă să dea într-o femeie. Nici într-un bărbat. Altceva ar fi fost dacă ar fi putut să-i potolească dracii cu o injecție bună în timp ce dormea...

Ieşi din camera lui Biguá şi se îndreptă spre lac. Scoase două bomboane din buzunarul pantalonilor. Şi le aruncă în gură ţuguindu-şi buzele cu un mic gest de lăcomie. Îi plăceau dulciurile. Se opri ca să-şi lege şiretul de la pantof. Avea căputa prea umflată şi cum mergea puțin şireturile se desfăceau. Se aplecă. Burta îl stingherea. Mai bine să se aşeze jos, pe iarba de la marginea cărării. Îi spuseseră că nu era nici un pericol de vipere sau păianjeni veninoşi. Se simțea bine aşa, aşezat pe pământ, cu coapsele depărtate pe stratul moale de iarbă. Seara era senină. I-ar fi plăcut să rămână aşa, lăsând să treacă orele liniştit ca până atunci, fără să se gândească la nimic. O viață tihnită, fără griji... Peonii, sub înfățişarea lor de tâlhari, erau oameni foarte buni, mai ales în primele zile. Serviabili, simpli, deosebit de respectuoşi... E aşa de plăcut să fii tratat cu toată stima! Alejandra îşi cobora întotdeauna ochii în fața lui, şi spunea „Domnule doctor” cu mare respect, tulburată că se găsea în fața unui personaj atât de important.

Dar sprâncenele lui Potter se încruntară dintr-o dată când îşi întoarse ochii spre căsuța din care tocmai ieşise. În primele zile peonii se purtau cum trebuie cu el, dar trebuia să recunoască că în ultima vreme se schimbaseră! Şi vina era a toantei ăleia de Mirta. Cretina! Totuşi el fusese întotdeauna atât de prietenos cu ei. Le arăta superioritatea lui, dar îi făcea să vadă că dorea să-i trateze de la egal la egal, ca şi când i-ar fi plăcut să se amestece, să se asimileze cu ei. Se străduise să pătrundă în chipurile acelea încruntate, să le înțeleagă gândurile, gesturile, expresiile. Ca să se apropie apoi de ei. Să le vorbească cu vorbele lor şi despre gândurile lor. Învățase expresiile lor şi le aplica la rândul lui de față cu ei. Circulau câteva care se repetau foarte des. Când cineva greşea ceva,

spuneau, dar numai când Biguá nu era de față: „Ce gustos e scrobul ăsta!” Erau cuvintele lui Ñato când venise o dată de la corturi. Şi mânca în realitate cremă de zahăr ars! Țărănoi necioplit! Potter o repetă şi el, dar de față cu Ñato. Şi era cât pe-aci să o pățească.

Da, trebuia să recunoască faptul că peonii îşi schimbaseră atitudinea față de el. Ce altceva era atacul brutal al indianului, de care se salvase cu o clipă mai înainte datorită dibăciei şi bărbăției sale? Oare i-ar fi fost frig să meargă mai departe fără haină? Nu, era bine aşa; îi făcea o siluetă mai zveltă, mai mlădioasă, în special cu vesta descheiată pe pieptul lui lat. Oamenii aceia... Totuşi, i se părea că-i înțelesese atât de bine în timpul celor unsprezece zile de conviețuire cu ei. Aproape că le pricepea toate glumele, deşi nu-şi dădea seama de ce unele lucruri care păreau insulte groaznice erau primite cu atâta calm în timp ce comentariile cele mai nevinovate pe care el îndrăznea să le presare cu atâta precauție şi *savoir-faire* provocau aproape întotdeauna reacții de neînțeles. Ce oameni! Privise încântat chipurile acelea de ocnaşi. Unii necrezut de slabi; alții brăzdați de cicatrice; şi alții căliți, musculoşi până la hidoşenie. Trăsături aspre pe care zâmbetul semăna cu un fier de plug ruginit care încearcă să strălucească sub o rază de soare. Le urmărise mişcările trupului sub hainele lor de lucru. În zilele din urmă, în plină furtună, printre rafalele învârtejite care ridicau pietrişul, sub burnița aceea de culoarea zăpezii murdare, lucrau, glumeau, ca nişte draci care se zbenguiesc vesel în iadul lor. Erau uzi până la piele, dar parcă n-ar fi simțit nimic. Aduseseră şlepul cel mare făcând un ocol pe lac, spintecând valurile înghețate şi sloiurile de gheață care biciuiau scheletul de lemn, şi îl trăseseră la țărm în micul golf de la gura râului. Duseseră berbecii de curând scăldați într-un loc ferit din pădure, muncind toată ziua fără să mănânce, pentru că nu putuseră face focul. Pancho Ortiz scosese trei vaci care se împotmoliseră în turbăria din trecătoarea îngustă. Bârnele de la ferăstrăul mecanic fuseseră smulse şi pluteau din cauză că

eleşteul se umflase şi fuseseră siliți să le pescuiască pe rând intrând în apă cu cizmele de cauciuc sau fără ele. Tot în aceste zile scoseseră, trăgându-l afară cu curelele un cal bătrân care căzuse în puț şi nu putea fi lăsat acolo din cauza pericolului de a infecta apele. Potter urmărea înfiorat mişcările muşchilor de oțel... Şi în timp ce îndeplineau munci de titani, unii dintre oamenii aceia aveau slăbiciuni de copilaşi. Lui Ñungo îi era o frică teribilă de întuneric. Cruz Moreno nu ar fi încălecat pentru nimic în lume un cal şarg, cu atât mai puțin o iapă. Înainte de a porni cu *Augusto*, Torrén făcea întotdeauna pe jos o cruce cu sare, îndreptată împotriva vântului. Ñato Biguá nu era de loc în apele lui când venea vorba de stafii.

Chiar şi trupurile lor erau pline de anomalii surprinzătoare. Potter îi văzu goi în acele două duminici de dimineață, pe când se schimbau. Toți aveau fața şi antebrațele pârlite de soare, aspre ca o râzătoare, mâinile bătătorite, despicate ca nişte gheare, cu unghiile mereu crăpate şi negricioase; cu toate acestea trupurile lor erau de o gingăşie impresionantă. Albe şi netede, ale celor de origine europeană, ca Celestino, Pancho Ortiz, Arrillaga, pe câtă vreme cei care se trăgeau din băştinaşi aveau o piele violetă şi mată, catifelată ca de căprioară, lustruită ca oțelul.

Era pe-acolo o pisicuță care avea abia opt zile şi care fugea mereu de lângă mama ei umblând de colo, colo prin bucătăria peonilor, cu labele mult depărtate, târându-şi pe jos burticica ei rotundă. Avea nişte ochi de agată, o coadă scurtă, deasă, ascuțită, mereu îndreptată în sus, şi un botic roz foarte expresiv, dar se mişca deosebit de greu pentru că era prea grasă, fără îndoială din cauză că era singurul supraviețuitor dintre cei patru pui. Într-o zi, Biguá mergea de la vatră la uşa bucătăriei ca să scuipe afară primele guri supte din *matele* proaspăt, când trebui să se oprească dintr-o dată, căci pisicuță i se vârâse între picioare. „Ei, fir-ar al dracului de mâță scârboasă! strigă el scuipând pe jos. Nu face decât să ne-ncurce!”, şi-i strivi căpşorul cu o lovitură de călcâi. Apoi

aruncă afară zdreanța însângerată săltând-o cu vârful cizmei. Cu două zile înainte Biguá plânsese de milă văzând că mânzul bălțatei se rănise în ghimpii de la poarta de sârmă.

Aşezat pe iarba de la marginea cărării, Potter, asocia tot felul de gânduri: gheara lui Biguá, privirea lui încruntată, pisicuța strivită... Brrr! Da, de două zile era privit în mod ciudat, şi era asaltat de presimțiri negre. Toți oamenii aceia năduşiți, cu bărbile lor țepoase, plini de praf, au şi aflat că el era un şarlatan care venise la fermă ca să-şi bată joc de toți. Au să se năpustească la el, înfuriați, însetați de răzbunare. Toți împotriva lui, toți peste el, ca să-l strivească, ca să zdrobească dihania grasă. Printre oamenii aceia de oțel care îşi struneau caii ca nişte centauri, se simțea un vierme mizerabil care se târăşte printre cizmele unei armate în marş. Îl trecură fiorii. I se făcu pielea de găină. Şi nu era printre oamenii aceia aspri nici unul care să-l apere, ca să se poată pitula lângă el, implorându-l să-l ajute. Încercase să se pună bine cu toți, dar înțelegea acuma că nu reuşise să-şi atragă simpatia nimănui. Chiar şi Jonar, care era atât de prieten cu Mirta, îi arătase încă de la început multă răceală. Fiind bucătar era mai uşor de întâlnit decât ceilalți peoni şi îl remarcase chiar din prima zi dintre toți, aşa cum remarci un cal şarg într-o herghelie cu cai de culoare închisă. Îl văzuse tăind carne sau curățind cartofi mereu cu acelaşi cuțit solid cu mâner de lemn, cu lama groasă, cu un tăiş grozav şi cu muchia lată, un *farinera* uriaş, care părea mai degrabă un *machete* decât un cuțit mare. Două zile după sosirea lui, în timp ce iscodea prin toate colțurile fermei, Potter intrase în bucătăria peonilor, unde Jonar, dădea lovituri zdravene, cu cuțitul mare, într-o coapsă de batal pentru *puchero*. Se apropie de el şi îl salută exagerând felul de a vorbi de la țară:

— Sal'tare, frate! Merge treaba, merge?

Bucătarul termină de tăiat osul cu încă două lovituri sigure, îşi întoarse spre el fața plină de pistrui, îl privi un moment fără să clipească, clătinându-şi falca de parcă ar fi

pregătit un răspuns plin de tâlc. Îi răspunse fără să mişte buzele:

— Merge, domnule doctor.

Şi ridică iar cuțitul deasupra capului ca într-un basorelief egiptean, văzându-şi mai departe de lucru, fără să se mai îngrijească de nepoftit. Mai pe urmă se întâlni des cu el, pentru că Jonar venea de multe ori la bucătăria vilei ca s-o ajute pe Alejandra. Făcu şi în continuare cele mai mari eforturi ca să-l cucerească. Îi spuse Ochi-de-pisicuță, cum îl auzise pe Ñungo zicându-i. Se apropia de el, bătându-l uşor pe umărul gol şi îl întreba: „Aşa că ai venit pe la noi, bătrâne? Ce grozav! Da n-o să ne ții şi pe noi doar cu tocană şi *guiso* ca pe peoni, nu? Măi, Ochi-de-pisicuță, măi! Nu ştii şi tu acolo să ne faci un fel de mâncărică, aşa ca pentru lume cu obrazul subțire?”

Omul se întorcea spre el încet de tot şi stătea aşa, privindu-l țintă în ochi, fără să scoată un cuvânt. Potter începea să se simtă stingherit sub strălucirea inexpresivă a acelor globule de alge îndreptate țintă spre el. Pleoapele lui clipeau nervos, îşi ducea o mână la burtă, pe urmă pe cealaltă. Privirea lui începea să coboare lin pe puloverul albastru al omului, pe pantaloni, până la papucii lucind de grăsime, şi îşi ridica iar ochii cu nu prea mult curaj. Dar masca de carton aspru, cu strălucirea verde-albăstrie a algelor umede, tot se mai uita țintă la el şi trebuia să privească în altă parte, ca în cele din urmă să se întoarcă şi să iasă din bucătărie dând cu ciudă din umerii lui rotunzi.

La vedeniile înspăimântătoare care îl terorizau pe Potter se adăuga astfel cuțitul impresionant al bucătarului. Dacă ar fi avut curaj ar fi fugit cu barca de pe *Augusto* sau ar fi plecat în pădure, trăind din ciuperci şi fragi. Erau singurele două căi de a se îndepărta de fermă. Dar la Garganta del Diablo şi la Angostura se ridicau valuri uriaşe iar şopronul era plin de piei de pumă întinse, mărturie a ceea ce poți întâlni în pădure. Un grup de tâlhari mai poate fi îmblânzit cu vorbe, dar nu valurile, nu pumele…

Se ridică cu greu, rostogolindu-se întâi pe iarbă ca să ajungă cu fața în jos. Văzu că Martin se întorcea din recunoaştere spre vilă şi se îndreptă spre malul lacului ca să-şi alunge gândurile negre cu puțină mişcare.

De pe oricare dintre scaunele din *living* se putea vedea fără să fii nevoit să întinzi gâtul lacul şi sloiul de la mal, ros încet, încet de ape ca o ciupercă gigantică. Martin se întorsese devreme. De obicei străbătea leghele înconjurate cu garduri de sârmă şi cărările de piatră preocupat doar de munca lui, liniştit că soția sa era înconjurată de lume. Dar în ziua aceea începu să se gândească mult la starea Suzanei. O presimțire ciudată îl prevenea că ceva grav urma să se întâmple şi se întoarse înainte de ora la care se bea *mate cocido*. El şi Suzana stăteau în fața căminului, în timp ce Alejandra pregătea ceaiul. Când Martin era acasă luau ceaiul întotdeauna singuri, căci Potter nu bea nimic după masă iar Mirta bea doar *mate* dulce, în camera ei, *mate* aromat cu câte o duşcă de rachiu.

Martin observase că Suzana se schimbase la față. Nu arăta rău, dar deosebi la ea o uşoară umbră de tristețe, de nelinişte.

— Ce-ai mai făcut? o întrebă. Te simți bine?

— Da... Cel puțin nu m-a durut nimic. Abia o mică amețeală azi dimineață. Acum simt o mare slăbiciune, îmi vine să mă odihnesc mereu lângă foc, fără să fac nimic.

— Şi de ce nu stai liniştită toată ziua, într-un fotoliu sau culcată?

— E mult de lucru! Trebuie să fii peste tot.

— Dar, draga mea, te rog! făcu Martin şi vocea lui avu un mic tremur de iritare. Mai lasă treburile casei! Alejandra o să facă totul aşa cum trebuie, chiar dacă nu te ocupi tu.

— Tu nu ştii câte sunt la o casă ca asta, şi să mai ai şi musafiri! Bărbații nu înțeleg.

— Eu nu ştiu decât că înainte de toate e sănătatea şi că lucrurile vor merge destul de bine doar dacă tu o să stai liniştită. I-ai spus doctorului să te consulte?

— Nu, încă nu. N-am îndrăznit încă.

— De ce? Îi plătim patru mii de pesos pentru munca lui şi stă aici de unsprezece zile fără să facă nimic. Drept să-ți spun, nu înțeleg.

— Da, dragul meu, ai dreptate... De câteva zile voiam să-ți vorbesc... Sunt tare îngrijorată... Şi uneori chiar mi-e frică. Medicul acesta nu-mi inspiră încredere.

— Da, ca om, văd şi eu că nu are nimic plăcut, dar nu ştiu în ce măsură ca medic...

— Nu ştiu. Nici eu nu ştiu. Până acum n-a arătat prea mult că se pricepe. Dimpotrivă, uneori când vorbeşte cu noi, face observații aproape infantile.

Un urlet îndepărtat ajunse până la ei. De la ultima intervenție a bisturiului, Biguá începuse să se vaiete mereu, zi şi noapte. Uneori stătea jumătate de oră liniştit, apoi urletul lui se auzea dintr-o dată, un urlet sfâşietor, ca şi când toată durerea lui reținută mult timp țâşnea cu o violență sălbatică.

— E groaznic, se cutremură Suzana. Nu mai pot să rabd strigătele acestea!

— Putem să-l ducem la locuințele peonilor ca să fie mai departe de aici.

— Sărmanul de el! Mai bine să nu-l mişcați deocamdată.

Martin rămase pe gânduri o clipă.

— Draga mea, nu ştiu cum să-ți spun, şopti apoi. Niciodată n-am văzut un medic atât de ciudat. Uneori pare chiar dezechilibrat, nebun... Acolo în cabinetul din Piedrabuena, cu halatul lui alb, nu avea o înfățişare atât de ciudată! Eu am vrut întotdeauna să te duc la Gallegos sau la San Julian. Acolo ai fi fost bine îngrijită, cu câțiva medici, cu instrumente corespunzătoare... Dar tu te-ai încăpățânat să rămâi aici.

— Da, vina a fost a mea, zise Suzana şi îşi puse mâinile pe pântece ca pentru a-l feri de pericole nelămurite. Doream atât de mult să se nască aici copilaşul! În căsuța noastră, pe pământul nostru, printre toate aceste lucruri pe care le-am îndrăgit atât... Am fost fericiți aici în timpul acestor ani. Numai asta ar fi lipsit ca să se împlinească norocul. Unde m-aş fi putut simți mai bine ca aici? Liniştită, fericită şi

seninătatea sufletească e ceea ce contează cel mai mult în aceste cazuri. Eram atât de mulțumită şi atât de calmă până acum!

— Dar ce ți s-a întâmplat? o întrebă Martin plin de nelinişte.

Ea ridică ochii spre el, mirată, ca şi când ar fi fost trezită dintr-un vis. Dar, ce i se întâmplase? Doar nu i se întâmplase nimic! Nici ea nu ştia ce era cu ea... După masă începuse să se gândească la copilaşul ei cu linişte, cu optimism şi dintr-o dată, gânduri negre începură s-o cuprindă, târându-se încet de tot. Îşi aminti de mama ei şi de leghele de singurătate care o înconjurau din toate părțile. Şi de medicul acela caraghios care urma să fie singurul ei sprijin dacă ar fi survenit vreo complicație... Doar la gândul că trebuia să se dezbrace în fața acestui om, un fior îi străbătu corpul.

— Dar ți s-a întâmplat ceva? o întrebă iar Martin privindu-i ochii şi fața ca şi când ar fi vrut să-i citească gândurile.

— Nu, dragul meu, nu mi s-a întâmplat nimic, vorbi Suzana repede, mişcându-se puțin în fotoliul ei şi fluturându-şi brațele pe dinaintea feței lui Martin. Trebuie să fie doar nişte gânduri de-ale mele, gânduri neroade de femeie. La urma urmelor, multe femei îşi nasc copilul pe jos, în țărână şi pe urmă se scoală ca să-l spele. Nu poate fi atât de complicat! Eu sunt o femeie puternică. Am avut întotdeauna o sănătate excelentă. E o prostie să mă alarmez.

Martin continua să se uite atent la ea, cu privirea serioasă şi încruntată.

— Nu, draga mea; să nu luăm lucrurile uşor. Să privim cu atenție totul şi vom face ceea ce va fi mai bine pentru sănătatea ta şi pentru liniştea noastră.

Urletul lui Biguá răsună iar, insistent şi prelung, ca un strigăt de revoltă împotriva morții care se apropia.

— Nici sărmanului Biguá nu ştiu ce i-a făcut omul ăsta, spuse Martin ridicându-şi ochii spre fereastră. E din zi în zi mai rău.

Pe Suzana o trecu un fior şi îşi ridică şi ea ochii. Pe fereastră se putea vedea casa grădinarului unde zăcea Biguá, şi mai departe casele peonilor şi cea a supraveghetorului. Văzură prin grădiniță spatele Mirtei care ieşise pe uşa din dos îndreptându-se spre şopronul de tuns. În cealaltă parte, spre dreapta, se zărea pe malul apei silueta de neconfundat a lui Potter mergând pe pietriş, doar în cămaşă. Făcea doi sau trei paşi şi se oprea dintr-o dată în fața apei, şovăind, ca un balon care se leagănă încet pe jos înainte de a-şi lua zborul. Se mişca, se balansa mai bine zis, în dreapta şi în stânga, şi părea că din clipă în clipă o pală de vânt îl va duce în larg, dar se apleca într-o parte şi mai făcea trei sau patru paşi mici, şovăitori.

— Ce pereche! şopti Martin. Femeia mi s-a părut din prima zi o oarecare, dar nu eram sigur şi n-am vrut să-ți spun nimic ca să nu te alarmez. Şi el mi s-a părut ciudat, dar sunt atâția oameni eminenți care par caraghioşi la prima vedere! Şi tu încă nu mi-ai spus, ai hotărât ceva?

— Nu, nimic. Mă gândeam doar că omul acesta nu mi-a inspirat nici pic de simpatie şi mi-e frică să mă dau pe mâna lui. Mi-e frică să nu survină vreo complicație.

— Şi atunci de ce nu plecăm imediat la Gallegos sau la San Julián? E soluția cea mai bună.

— Ce prostie! Cum o să pierdem cei patru mii de pesos pe care trebuie să-i plătim?

El râse:

— Prostuță zgârcită! Să nu ne gândim la asta. O să-i plătim şi ducă-se dracului. Face ceva mai mult sănătatea ta şi a copilului decât toți banii din lume.

— Nu, dragul meu. Suntem cam strâmtorați băneşte şi nu putem arunca banii pe fereastră, doar pentru nişte simple temeri de-ale mele. Sunt sigură că totul o să meargă bine. La urma urmelor, încă n-am simțit nici o durere, nici o tulburare serioasă. Totul decurge normal. Cred că e o stare firească.

Martin o privi cu atenție. I se părea că vede la ea ceva şovăitor şi prefăcut, ca şi când ar fi vrut să se înşele pe ea

însăşi, ca şi când ar fi vrut să-şi alunge temerile cu valuri de argumente optimiste. Se aplecă spre ea punându-i mâna pe genunchi.

— Draga mea, nu vreau să te expui, îi spuse. Până acum te-am lăsat să faci tot ce-ai vrut, pentru că eu nu mă pricep, dar e timpul să îndrept lucrurile. Nu poți rămâne aici cu nici un chip. Dacă *Augusto* n-ar fi în reparație am pleca chiar mâine, dar am să-i spun lui Torrén să se grăbească să fie gata poimâine în zori. Am să-i dau un om sau doi. Aşa o să termine repede.

Alejandra intra cu tava într-o mână şi cu fața de masă în cealaltă.

— Acolo, în fața ferestrei, îi spuse Suzana. Pune măsuța aşa ca să se poată vedea lacul.

Apoi se întoarse spre Martin:

— Vom face cum vrei, dragul meu. O să vedem mâine... Dar cred că nu trebuie să ne pripim.

El se ridică. Mai purta încă hainele de lucru şi revolverul. Era doar patru şi jumătate şi mai trebuia să dea câteva ordine şi să supravegheze strânsul lânii în baloturi. Zilele acelea prețul începuse să urce şi era timpul să o vândă ca să-şi mai împuțineze din datorii.

— Bea puțin ceai înainte de a pleca, îi spuse soția lui.

Bău cu înghițituri lungi, fără să se aşeze. Suzana îl privi cu tristețe. Mereu grăbit! Ei îi plăcea să bea ceaiul pe îndelete, lângă el, pregătind cu grijă feliile de pâine prăjită. Cu multe dulciuri, cu biscuiți, *scones*{144} calzi, dulceață de diferite feluri... Dar el stătea întotdeauna ca pe jăratic şi se scula imediat după ce înghițea cu lăcomie câte ceva, la nimereală.

— Pe curând, draga mea, îi spuse, sărutând-o. E mai bine să mai întârzii cu masa. O să cinăm puțin mai târziu pentru că avem de lucru în şopron.

Îl văzu îndepărtându-se pe cărare. Intră mai întâi în căsuța lui Murangunic ca să-l viziteze pe Biguá şi ieşi peste puțin timp. Suzana îl privea mergând cu pasul lui lung şi energic.

Se opri o clipă la locuințele peonilor şi se îndreptă spre malul apei. Ajunse aproape de Potter. Părea că vorbesc. De-o parte bărbatul înalt, vânjos, plin de putere; de cealaltă o matahală aproape rotundă care se mişca de la dreapta spre stânga, numai în cămaşă. Pe Suzana o cuprinse mila: „Săraca Mirta! Nu toate au norocul să aibă un soț ca Martin al meu”. După ce bărbatul ei îl lăsă pe Potter care se mişca încet pe malul apei ca un balon pe jumătate dezumflat, sări dintr-un pas în barcă şi o împinse puternic ca să se apropie de *Augusto*. Urcă pe punte şi dispăru. Cu siguranță îi dădea instrucțiuni lui Torrén. Da, era mai bine să plece poimâine. Era periculoasă o călătorie atât de lungă pe drumuri foarte proaste, dar prefera...

— *Señora*, mai doriți ceai?

— Da, Alejandra. Mai adu-mi. Şi vezi că mai sunt nişte *scones* în cuptor.

Era mai bine să bea mult ceai. Aşa va mânca mai puțin şi nu va mai avea vise urâte.

— Alejandra, vrei să-mi aduci împletitura cea mare?

Făcea o hăinuță pentru micuț. Mai avea puțin.

— Vreți să apropii fotoliul, *señora*?

— Nu, fata mea, stau mai bine pe scaun. Aşa pot să mă uit mai bine afară.

Acolo departe, în fața porții şopronului de tuns, câțiva oameni lucrau la ambalatul lânii. Mirta se mişca printre ei cu mersul indolent, înfăşurată într-o rochie de lână groasă. Pe puntea lui *Augusto* se văzu iar mişcare. Trei persoane. Unul dintre ei era Martin. Ceilalți trebuiau să fie Torrén şi Ñungo. Se întuneca. De dincolo de fereastră câinele o privea cu ochii vioi şi capul ciufulit.

— Cuțu lățos!

Câinele dădu din coadă şi o privi mai stăruitor ca şi când ar fi vrut să sară prin geam.

— Alejandra, du-i biscuitul ăsta câinelui.

El văzu mişcările celor două femei şi fugi spre uşa de la bucătărie. Prinse din aer biscuitul şi se întoarse din două

sărituri postându-se iar în fața Suzanei şi mâncându-l acolo în tihnă.

Alejandra strânse de pe masă ceaiul umblând cu mersul ei liniştit şi îndatoritor.

— Vreți să vă aprind lumina, *señora*?

— Nu, fata mea. Am să rămân aici să mă uit cum se lasă noaptea peste lac.

— Bine, *señora*; atunci mă duc să aduc apă.

La Los Témpanos aveau apa pe care o scotea roata cu teici{145} de lemn sau turbina şi cea care venea la fermă prin țevile de tablă de la instalația elevatorului făcut din jumătățile bidoanelor de dezinfectant. Dar pentru băut o preferau pe cea care venea direct de la dezghețuri şi trebuiau să meargă după ea până la cotul râului, la o depărtare de două sute de metri.

Suzana rămase singură acasă. Singură cu câinele ei. Se întuneca încet, încet. Nu răsărise luna şi în depărtare umbrele oamenilor se vedeau doar ca nişte pete mişcătoare care se profilau pe albastrul închis al lacului.

În clipa aceea Suzana fu orbită de o strălucire foarte puternică ce cuprinse tot cât putea vedea cu ochii, şi după o secundă se auzi o detunătură îngrozitoare.

Din momentul acela, viața liniştită de la Los Témpanos se prăbuşi în adâncimi de tragedie. Semăna cu bubuitul provocat de o avalanşă care striveşte totul în cale, copaci şi lăstari, realități categorice şi iluzii.

4.

După ce scăpase cu viață din războaie şi revoluții, de gheţari şi furtuni, Torrén ajunse să moară din cauza focului. Trupul lui mic arse în noapte, mai curând ca un rug decât ca o torță. Când explodă bidonul cu bubuitul acela înspăimântător, benzina se infiltră în haina lui de piele şi când vru să fugă, flăcările pe care le târa cu sine erau de câteva ori mai înalte ca el. Fugi în noapte, orbit, şi nu se îndreptă spre apele lacului. Fugi spre deluşorul de gresie. Reuşi să ajungă în vârf. Toți se luară după el dar el alerga mai tare ca toți. Martin încălecă pe *nochero*, cu două pături de lână pe care le smulse de pe unul din paturile din şopron, dar poarta de sârmă îl făcu să piardă câteva secunde, şi când îl ajunse, corpul nu mai era decât o grămadă de răni roşii şi negre care abia mai zvâcneau sub flăcări.

Toți fuseseră de față la moartea aceea spectaculoasă. Peonii lucrau în şopronul de tuns, cu poarta cea mare larg deschisă, făcând baloturi din lâna de la ultima tunsoare. Alergară ca să încerce să-l salveze. Alejandra era la cotitura râului, şi lăsă urciorul jos fugind într-acolo. De pe malul lacului, Potter avea o vedere completă a deluşorului, şi se îndreptă şi el într-acolo aşa în cămaşă cum era, făcând mici salturi. Ñato Biguá trecea printr-o criză de dureri mari şi de indispoziție. Murangunic era cu el în cameră şi îi punea comprese calde, dar avea timp să se ducă din când în când la fereastră ca să se uite.

Când auzi detunătura, după ce fusese orbită de strălucirea extraordinară, Suzana se sculă de pe scaun, traversă *livingul* şi ieşi pe uşa bucătăriei. Văzu din prag, în depărtare, flăcările galbene, străvezii. Flăcările învăluiau şi luminau trupul în mişcare ca obiectivul unui reflector. Mai văzu o siluetă înaltă şi osoasă care sărea pe un cal urmărind coloana de flăcări şi i se păru că-l recunoaşte pe Martin al ei. Dar se uită pe urmă la trupul cuprins de flăcări care se transformase într-o siluetă

foarte înaltă şi nu mai ştiu care dintre cei doi putea fi bărbatul ei. Fugi. Reuşi să facă câțiva paşi. Se împiedică ieşind pe portița de lemn. Căzu greoi pe pântece. În primul moment nu-şi pierdu cunoştința; se ridică puțin pe genunchi şi pe coate, sprijinindu-se pe pântece şi pe piept, întinse gâtul şi văzu cu inima strânsă începutul acelei scurte goane spre moarte. Dar curând o apucară durerile. Apăsă pântecele spre coapse ca să-şi împingă pieptul înapoi şi se apucă din toate puterile de tufişurile de *pasto puna*, cu amândouă mâinile. Din răsputeri, cu disperare, punându-şi în mişcare până la paroxism toți muşchii trupului... Pe urmă ochii i se înceţoşară. Simți că pântecele i se rupea în întregime. Vru să deschidă larg gura şi să strige, dar strigătele ei fură sugrumate în gâtlej, transformându-se în gemete răguşite şi prelungi, în schimb, urletele lui Biguá se auzeau limpede în noaptea senină. Câinele se apropie de Suzana, adulmecând. Se opri lângă ea, cu labele de dinapoi țepene, cu cele din față îndoite şi începu să caute răsuflând printre haine rănile pe care le-ar fi putut vindeca cu linsul lui blând.

Dacă Torrén s-ar fi îndreptat spre lac ori spre râu sau dacă ar fi stat liniştit pe locul accidentului, ceilalți peoni l-ar fi învelit imediat cu *ponchos* şi pături. Dar poate că şi aşa n-ar fi scăpat de arsurile teribile care ar fi făcut din el un paralitic pentru tot restul vieții. Un imbold lăuntric îl făcu în schimb să se îndrepte spre deluşorul de gresie, urmând apusul soarelui. Noaptea se lăsase peste toată valea, dar culmile înzăpezite dinspre vest mai păstrau încă licăriri de lumină; linia luminoasă forma astfel, pe rugul auriu care fugea o dată cu Torrén, două aripi de aur palid şi de purpură. Pe măsură ce trupul în flăcări înainta, aripile întinse în dreapta şi în stânga păreau că fâlfâie încet, ajutându-l în mersul lui spre înălțime. Din colțul şopronului unde se păstra benzina şi până la deluşor erau cam două *cuadras* bune şi distanța era tăiată de un gard cu opt şiruri de sârmă. Cu stâlpii lui de stejar, cu ostrețele dese şi țesătura din partea de jos, gardul de sârmă nu lăsa să treacă nici botul unui iepure şi putea să

reziste la loviturile celui mai puternic taur. Când trupul învăluit în flăcări ajunse la gardul de sârmă, toți crezură că se va opri acolo. Chiar şi Suzana gândise înainte de a leşina: „O să se oprească acolo, şi-l vor ajunge repede cu păturile”.

Dar nu se opri. Nimeni nu ştia cum trecuse prin cele opt şiruri de oțel montate cu toată forța maşinii de întins sârmă. Murangunic spunea mai târziu în spaniola lui stricată:

— Trecu pe de sus cele opt şiruri ca o pasăre mare de foc zburând. Văzui eu când i-au crescut aripi ca de sânge.

Toți observaseră că ajungând la gard focul se oprise ca pentru a-şi lua iar avânt. Trupul lui Torrén se strânse. Se răsuci cu nişte zbateri ciudate, ca o pană de struț legănată de vânt şi făcu o săritură rămânând acoperit de un vârtej de foc. Când flăcările deveniră iar galbene şi transparente i se văzu din nou trupul. Tot mai mergea drept înainte, spre culmea deluşorului, cu coloana lui de foc mărginită de cele două aripi de aur. Înainta foarte lent, ca în zvârcoliri de agonie, dar aripile se mişcau mai departe cu legănări blânde, languroase, ca nişte limbi de aur lichid.

Pancho Ortiz fusese aproape de el când explodase bidonul de benzină. Explozia îl făcuse să cadă pe spate şi auzi înainte de a ajunge jos şuierul unei bucăți de fier sau tablă care trecea aproape atingându-i capul. Se ridică imediat pentru a veni în ajutorul tovarăşului său, dar era prea târziu. Se opri la gardul de sârmă, cu ochii țintă la trupul în flăcări şi spuse mai târziu când duceau cadavrul:

— Zău aşa! La urma urmelor a avut noroc piticul. Aşa face să mori, ca să te vadă toți!

Şi Celestino adăugă, cu gura lui strâmbă de zeflemitor incorigibil:

— Ia te uită la slăbănogul de catalan: nu avea grăsime nici pentru o lumânare şi trupul a făcut o vâlvătaie mai mare ca o claie de snopi care arde în noapte.

Dacă Torrén ar fi putut vedea spectacolul propriei sale morți, n-ar fi avut de ce să se plângă. El însuşi nu şi-ar fi ales un sfârşit mai pe plac. Din leagăn viața l-a lovit mereu şi

întreaga sa existență a fost, pentru felul în care o înțelegea el, un eşec. Nu era făcut să fie peon patagonez, dar fatalitatea l-a urmărit, nelăsându-l să iasă din postul lui mediocru. Viața lui a naufragiat în colțul acela din preajma lacului Argentino, dar o moarte atât de demnă l-a înălțat. Toți urmau să uite anii trecuți în monotona şi istovitoarea rutină a muncii de fiecare zi. Şi în memoria oamenilor rămânea doar amintirea acelor minute în care urca spre vârful dealului, învăluit de flăcări. În afara de aureola strălucitoare a acelui urcuş mai existau palide, ca nişte stele de argint, trei sau patru episoade izolate din viața lui: când salvase din ghearele ghețarului Moreno coaja de nucă a lui *Augusto* împreună cu patronul şi cu cei doi peoni mai vechi de la fermă, participarea lui la rebeliunea din 21... Şi faimoasa lui frază din Spania, transformată cu timpul, dar rostită cu vocea lui de uriaş: „Vă dăruiesc toată averea mea, domnilor, ca să câştigați războiul, şi puteți dispune de asemeni de brațul şi de viața mea".

Aceste trei sau patru episoade din existența lui se umflară luând proporțiile unei vieți luminoase. Cu trecerea timpului, nu mai era piticul Torrén: în amintire rămase doar omul care înfruntase fără să clipească ghețarul Moreno, omul care luase parte la războaie şi revoluții, omul care se suise până pe culmea dealului de gresie, ducând un incendiu în spate.

Ñungo era şi el aproape de tatăl lui când se produsese explozia. Venise cu el de pe vapor după benzină, ca să curețe piesele motorului. Era acolo când Torrén îi spuse lui Cruz Moreno:

— Desfă un butoi, negrule. Avem nevoie.

Cruz îi arătă cu bărbia în semiîntuneric unul din butoaie.

— Ăla e pe jumătate plin. Ia cât vrei.

Torrén aprinsese un chibrit ca să se uite la cercuri.

— Nu, frate, nu fi încăpățânat! Deschide unul plin. Ăsta nu mai are nici o picătură. Nu vezi că nu are capac, mama lui?

Şi apropie chibritul.

Ñungo rămase zăpăcit multe secunde, şi puțin orbit. Când îşi veni în fire tatăl lui era deja aproape de culme. În urma lui,

patronul fugea în plin galop al calului după ce trecuse de poarta de sârmă. După flăcări mai fugiră câțiva oameni. Doi treceau peste gardul cu opt rânduri de sârmă, ridicând picioarele în posturi absurde. Când Ñungo ajunse suflând greu şi agitând brațele din cauza fugii, cu fața scăldată în lacrimi, Martin acoperise cadavrul cu o pătură, după ce stinsese cu grijă ultimele flăcărui. Băiatul se depărtă câțiva paşi şi se aşează pe jos ascunzându-şi fața în mâini.

— Vai, bietul bătrân! Vai, bietul bătrân!

Şi plângea cu mici convulsiuni care îi scuturau tot trupul. Cruz se apropie de el şi îi puse o mână pe umăr. Alejandra se apropie şi ea, fără să spună nimic, în timp ce el stătea mai departe pe jos, spunând din când în când, printre hohote, aceleaşi cuvinte:

— Vai, bietul bătrân! Vai, bietul bătrân!

În depărtare se auzeau în noapte urletele lui Ñato. În acelaşi timp cu strigătele sale sălbatice s-ar fi putut distinge şi gemete tremurătoare de femeie, dar nimeni nu le auzi. Suzana stătea pe jumătate leşinată în întuneric, cu gura aproape lipită de pământ şi gemetele ei de lehuză erau înăbuşite şi de tufişurile de *pasto puna*. Câinele rămase mult timp lângă ea, cu labele de dinapoi țepene, cu celelalte două îndoite în față, cu botul în haine. Apoi se depărtă puțin, se apropie iar, se depărtă din nou. Ar fi zburat după ajutor, dar nu îndrăznea s-o părăsească acolo în noapte, cu mirosul acela pătrunzător de rană şi de viață nouă pe care îl simțea în toată confuzia lui misterioasă. Până când se hotărî în sfârşit şi fugi ca o săgeată spre deluşorul de gresie.

— Fugi de-aici, câine nerod, o să-mi rupi pantalonii!

Voia să-l apuce pe unul de ciucurii de la *poncho*, pe altul de pantaloni şi să-i tragă încet cu dinții spre vilă.

— Marş de-aici, scârnăvie!

Îi traseră câteva lovituri cu piciorul. Unul îl lovi cât putu cu biciul pe spinare. Duceau trupul lui Torrén în şopron ca să-l privegheze. Ocoleau pe la poarta de sârmă ca să nu treacă cu cadavrul peste cele opt rânduri de sârmă. Puseseră rămăşițele

semicarbonizate pe un pat de scânduri şi le acoperiseră cu o pătură. Pancho Ortiz şi Arrillaga mergeau cu felinarele. Alți patru duceau patul. Ñungo păşea în urmă, în întuneric, sprijinit de Alejandra şi Cruz Moreno. Din când în când o formă lată şi rotundă, în cămaşă, intra în raza de lumină proiectată de felinare, şi se pierdea iar în noapte ca să apară o clipă mai târziu. Abel Cuenta dădea ordine cu vocea lui tăioasă şi deosebit de clară. Într-un moment în care Potter era în întuneric țipă cât putu căci câinele vrusese să-l muşte de pulpa piciorului sau să-i rupă pantalonii lui negri, şi fugi continuând să țipe spre cei patru oameni care duceau patul, ca să-l apere de fiara aceea feroce. În depărtare, urletele sălbatice ale lui Ñato tot se mai auzeau fără să-şi fi pierdut din tărie, la început grave şi profunde, parcă ieşite din piept, pe urmă lungi, stridente, venite parcă din străfundurile cuiva înnebunit de disperare. Când ajunseră la şopron, Abel Cuenta ordonă:

— Legați câinele ăla sau omorâți-l! Ne-ncurcă prea mult!

Animalul se apără de Pancho Ortiz chelălăind scurt, sărind dintr-o parte în alta cu mişcări sprintene uneori, alteori cu ochi plini de rugă, scuturându-şi nervos lațele dese, ca şi când ar fi vrut să-i vorbească, ca şi când ar fi vrut să-i atragă atenția, ca şi când ar fi vrut să-i explice...

— Hai, prostuțule, lasă-mă să te prind! Dacă nu, o să fie mai rău pentru tine. O să te bată...

Reuşi să-l prindă cu amândouă mâinile de spinare şi-l legă cu lasoul lui de roata unui car.

— Aşa, cuțu, stai liniştit. Nu ne mai încurca!

Martin se dusese până pe *Augusto* ca să arunce o privire la piesele părăsite pe punte şi în sălița maşinilor. Se gândea intens la soția lui; numai să nu se zădărnicească călătoria din cauza morții lui Torrén... Dar nu: chiar el o să pună la punct motorul a doua zi. Băgă înăuntru piesele care erau pe covertă ca să fie în siguranță. Nu era bine să le lase expuse la unul din cicloanele acelea care începeau să bată în orice clipă, ziua sau noaptea. Înțepeni de asemeni, ancora, închise toate uşile

şi tambuchiul, trase apoi barca pe pietriş până unde putu. În cele din urmă se îndreptă spre şopron ca să vadă dacă aduseseră cadavrul şi dacă terminaseră pregătirile pentru priveghi.

Dacă nodul ar fi fost făcut de Biguá sau de Cruz Moreno, câinele nu s-ar fi dezlegat din două smucituri, dar Pancho Ortiz era orăşean. Animalul fugi târând lasoul după el, băgându-se pe sub car şi fugind prin întuneric ca să scape de privirile oamenilor. Ajuns departe de lumina care ieşea din şopron, fugi în noapte spre bucătăria peonilor. Jonar îl văzu intrând pe uşă luptându-se cu lasoul. Îi aruncă una din bucățile de carne pe care le pregătea pentru peoni, o carne frumoasă de batal tânăr şi gras. Câinele nici nu se-atinse de ea, ațintindu-şi la bucătar ochii lui inteligenți. „Ei drăcia dracului! Prima dată că văd un câine lăsând carne aşa de bună." Animalul îl privea în ochi, se întorcea pe urmă fugind spre uşă, mereu cu capul îndreptat spre el, şi se apropia iar de om. Ce naiba voia javra aia? Jonar ieşi după el şi încercă să străpungă cu ochii întunericul. Fără să vrea se oprise cu picioarele pe lasou şi o smucitură bruscă a animalului îl făcu să se clatine. Câine nerod! Ce naiba o fi vrând? Îl urmă câțiva paşi. Câinele mergea spre vilă, lătrând scurt în noapte. Ce curios! Jonar merse mai departe. Auzi deodată nişte gemete înăbuşite şi se sili să meargă mai repede cu picioarele lui anchilozate. Trebui să aprindă un chibrit ca să vadă trupul Suzanei întins pe jos. O luă în brațe, supunând la mari eforturi oasele lui bătrâne. O duse aşa, târându-şi picioarele până la bucătărie şi pe urmă până în dormitor. O întinse în pat. Luă revolverul de pe noptieră, ieşi iar în grădiniță şi trase câteva focuri în aer. Câinele stătea în dreptunghiul de lumină proiectat de fereastra mare şi lasoul se mişca pe jos ca un lung şarpe negru. După ce adulmecă un timp pământul fugi iar cu botul în jos spre portiță şi rămase acolo lingând ceva în noapte. Când Jonar intră iar în bucătărie, văzu o dâră subțire de sânge pe unde trecuse cu stăpâna. Puse câteva oale pe plită ca să fie apă caldă, multă apă fiartă bine, şi băgă lemne

pe foc în bucătărie şi în cămin. Apoi se întoarse grăbit lângă Suzana.

Alejandra fu prima care auzi împuşcăturile şi fugi urmată de Cruz Moreno. Când ajunse la portiță simți sub picioare ceva care părea un şarpe şi în acelaşi timp auzi lipăiturile scurte ale câinelui şi un orăcăit de nou-născut. Cruz aprinse, un chibrit. Văzură pe jos, la marginea cărării, bulgăraşul acela de carne umedă care se zbătea uşor sub limba câinelui, Lângă copil placenta era strivită de pământ pe jumătate ascunsă printre tufişurile de iarbă.

— Stai să-i tai cordonul, îi spuse Cruz, aprinzând alt chibrit şi scoțând cuțitul. Pe urmă îl legi tu bine la lumină.

Alejandra îngenunchease pe jos. Luă micuțul în şorț. Îi făcu un cuib moale între brațul îndoit şi piept, în timp ce îi acoperea grijulie cu cealaltă mână întinzând marginile şorțului.

— Mieluşel! Mieluşelul meu drag!

Se ridică încet şi fugi spre bucătărie. Se opri acolo o clipă, dar văzând că venea lume se refugie în *living*, în fața căminului. Când trecu prin sufragerie, Jonar se uită mirat la copil.

— Ei, drăcia dracului! Şi eu care credeam că abia acuma începe…

— Cum se simte doamna?

— Cred că rău. Pierde mult sânge. Tot patul plin. Ai dumneata grijă de copil; noi o să îngrijim de patroană.

Cruz îi aduse lighean şi apă caldă. Mai puse două cratițe cu apă pe buştenii din cămin. Cruz o ajuta să-i facă baie; era atent la vorbele ei, la ordinele ei, în timp ce se uita la toate lucrurile cu ochii lui adânci de *tehuelche* care nu se miră de nimic, dar care învăluie fiecare lucru nou de parcă ar vrea să-i pipăie toate amănuntele şi să-l străpungă dintr-o parte în alta. El nu fusese niciodată în *living*; îl ştia doar din cât văzuse de afară, prin geam. Şi niciodată nu îşi închipuise că Alejandra ar putea să se descurce cu atâta sânge rece, atât de firesc, ca şi când toată viața ar fi purtat nou-născuți în brațe.

— Ține-mi-l puțin, Cruz, mă duc să-i aduc scutecele.

Cei care veneau intrau prin bucătărie şi traversau sufrageria până la micul coridor care dădea în dormitor. Jonar se aşează în fața lui Potter care tocmai intrase.

— Ce vrei?

Presupusul medic îl privi mirat.

— Vin s-o văd pe bolnavă. Vin s-o vindec.

— Dumneata nu eşti doctor; dumneata eşti un şarlatan. Dumneata îl omori pe Ñato şi vrei acum s-o omori pe patroana noastră... Pleacă!

— Marş de-aici, vită! Eu sunt aici ca s-o vindec.

În momentul acela intră Mirta.

— Lasă-l, Jonar, îi spuse. Nu e medic şi n-a asistat niciodată la o naştere, dar a studiat puțin. Tot ştie mai mult ca un peon. Ceva o să poată ajuta.

— Eu ştiu mai bine. Lucrând pe la bucătăriile fermelor am moşit de două ori. Dar patroana pierde mult sânge. Trebuie să ne grăbim.

Fugiră toți trei pe coridor ca să intre în dormitor. Alejandra se strecură şi ea acolo ca o umbră, privi o clipă fața palidă a Suzanei, podeaua roşie, patul roşu... Se apropie tremurând de dulăpiorul mic şi scoase cu vârful degetelor faşa de legat buricul, talcul, toate hăinuțele pe care le pregătise cu atâta drag patroana pentru primul schimb. Sărmana stăpână! Când lucra în fața ferestrei, cu firele acelea subțiri ca iarba îi spunea încetişor, cu ochii strălucitori de fericire: „Uite, Alejandra: întâi îi punem asta, pe urmă mult talc şi apoi asta...” Ieşi de acolo şi fugi în camera ei ca să-şi schimbe şorțul. În *living*, Cruz stătea mai departe cu copilul în brațe, învelit în şervet, aproape de foc. Ea îl puse pe micuț în fotoliu şi îngenunche alături pe jos. Cruz, în picioare în fața ei, privea cu ochi serioşi păpuşica ce aproape dispărea printre norii de talc.

— Zău că suntem puțintel lucru când ne naştem! Ca nişte şoricei!

Când fu înfăşat, copilul începu să plângă agitând pumnişorii micuți şi deschizând plăpând gurița neagră. Alejandra se aplecă peste el, mirată.

— Cruz, adu-mi zahăr din dulapul din perete de deasupra chiuvetei şi un pahar de apă. Şi o linguriță din sertarul mesei.

Dacă stăpâna ar fi sănătoasă, ea l-ar fi făcut să tacă imediat, cu sărutările şi mângâierile ei. Se aplecă iar peste el.

— Iepuraş! Nu plânge, comoara mea.

Cruz şopti dându-i paharul:

— Ce păcat! Oamenii spun că patroana e din ce în ce mai rău! Şi peonii stau toți afară, aşteptând. Spun că dacă nu scapă o să-l omoare pe doc... pe dezmățatul ăla! Aşteaptă toți.

Gurița copilului părea o crăpătură mică pe un pergament de curând tăbăcit. Alejandra i-o umezi cu buzele ei şi cu vârful limbii, şi începu să-i picure stropi de apă cu zahăr pe care îi lăsa să cadă de pe linguriță, unul câte unul. Câteva firicele se scurgeau afară, dar ceva tot rămânea în gură dispărând printre gingiile vinete. Puțin câte puțin, copilul se linişti.

— Lacomule, mâncăciosule! O să fii un mare mâncău când o să ajungi mare... Un mare mâncău! Un mâncău mare de tot!

Şi apoi se întoarse spre Cruz:

— Ce ziceai de doamna?

— Că-i este foarte rău.

— Ce spui? Că-i este foarte rău? Dar du-te repede acolo! Întreabă-i dacă au nevoie de ajutor. Întreabă-i dacă vor să le duc copilul.

Şi adăugă, înainte ca Cruz să dispară după uşă:

— Unde-i *don* Martin?

— Nu l-am văzut. Trebuie să fie în cameră. Eu am fost numai în bucătărie şi afară.

— Hai, du-te. Intră cu curaj în cameră. Şi întreabă-i, nu-ți fie teamă.

Se aplecă iar peste copil, îi mângâie tot trupul cu amândouă mâinile, îşi apropie fața de boticul rece.

— Dragul meu, drag! Comoara mea!

Cruz se întoarse cu ochii aprinşi şi puțin ruşinat că nu-şi putuse îndeplini satisfăcător misiunea.

— L-ai văzut? Să mă duc? Cum se simte doamna?

— Vai, am intrat în cameră! Tot patul e plin de sânge, şi patroana ca moartă. Am rămas împietrit. Omul gras era aproape de pat, lucrând şi femeia aia la fel... De patron nu-i chip să te apropii, parcă şi-ar fi pierdut capul. Doar bucătarul era mai liniştit şi l-am întrebat pe el dacă are nevoie de tine şi nu mi-a răspuns nimic. L-am întrebat iar dacă voia copilul şi atunci patronul parcă a auzit şi m-a privit cu ochii mari, țintă, dar fără să spună ceva.

— Dar ți-au spus să-l duc?

— Nimeni nu mi-a spus nimic, zise Cruz şi îşi coborî privirea până la şoricelul aşezat în fotoliu. Cine să vrea gunoiul ăsta? Dacă patroana moare, el e de vină!

Alejandra se sprijini de brațele fotoliului ca să se scoale şi rămase în fața lui Cruz, tremurând de spaimă, privindu-l în față cu ochii ei larg deschişi.

— Doamne, dumnezeule, nu-l vor! Şi nu cumva au de gând să-l omoare ca pe omul gras?

Cruz dădu din umeri, nehotărât, tulburat.

— Termină cu prostiile! Cum poți să spui asta?

Fata luă copilul în brațe şi îl strânse la piept.

— Puişor! Mieluşel părăsit! Eu am să am grijă de tine chiar dacă nimeni n-o să te iubească. Eu am să te iubesc ca şi când ai fi al meu... al meu...

Apoi se întoarse spre Cruz, spunându-i cu un aer de fermă hotărâre:

— Am să-l duc în camera mea şi-am să mă încui acolo. Să nu spui la nimeni. Şi pe urmă să-mi aduci biberoanele folosite astă-vară pentru mieii lepădați. Sunt în şopron.

5.

Martin se îndrepta spre şopron după ce pusese în ordine toate pe *Augusto*, când îşi aminti dintr-o dată de lampa pe care o aprinsese Torrén ca să lucreze noaptea şi care rămăsese lângă cazan. Era periculos s-o lase. Se întoarse. Era în săliță când răsunară împuşcăturile lui Jonar. Putea prea bine să fie o avalanşă, un copac care se rupe sau oricare dintre zgomotele inexplicabile care sfâşie tăcerea nopților fără vânt de lângă lac, dar se grăbi să coboare iar. Suzana era fără îndoială nelinişştită de accident şi ar fi fost mai bine să se ducă repede lângă ea. În afară de aceasta, noaptea se făcuse ciudată. Nu era prea frig, aerul era nemişcat, prea nemişcat şi atmosfera se satura de aburul acela dens şi lipicios de dinaintea ninsorilor. Când trecu prin şopron se miră văzându-l doar pe Ñungo lângă trupul neînsufleţit, între lumânările aprinse.

— Ce-i? Au plecat toți să cineze? îl întrebă încet după ce se apropie în vârful picioarelor.

Ñungo îşi ridică până la el ochii scăldați în lacrimi.

— Au plecat toți s-o vadă pe patroană. Se pare că-i e rău.

Martin tresări şi o luă la fugă. Ñungo rămase cu ochii țintă la spinarea lui. Când dispăru în întuneric, pe fața lui udă şi rigidă se întipări o expresie de mirare dureroasă, Dar era chiar stăpâna lui cea care acuma... *Señora*, Suzana, care fusese întotdeauna atât de prietenoasă, atât de bună! El spusese: „Se pare că-i e rău”, fără să-şi dea seama, maşinal... Până atunci nu se gândise. Moartea tatălui său era ca un sloi mare de gheață care îl strivea, care îl acoperea în întregime, lăsând o singură crăpătură liberă în afară pe unde să treacă un hohot de plâns sau o lacrimă. Îl iubise mult pe tatăl său, pe „bătrân”, dar Suzana era divinitatea care cobora de pe piedestalul ei cu zâmbetul pe buze, dăruindu-i căpşuni, glumind cu el, spunându-i ce avea de făcut, în modul acela

blând care nu era nici ordin, nici rugăminte, ci ceva natural, ceva ce n-ar fi putut să nu îndeplinească pe loc, cu evlavie. Pentru ea, pentru stăpâna lui dragă, Ñungo şi-ar fi dat viața; băiețandrul viteaz şi slăbuț s-ar fi lăsat cu plăcere spintecat, ca s-o apere... Şi acum o uitase atâta timp! Rămase privind pătura care acoperea trupul semicarbonizat. Ochii îi erau umflați, obrajii supți. Mai privi puțin şi se întoarse deodată îndreptându-se cu paşi mari spre vilă.

Când sosi băiatul în grădină, în dreptunghiurile de lumină lăsate de ferestre erau şapte sau opt oameni. Unii stăteau ghemuiți pe călcâie, alții în picioare, cu mâinile în buzunare, alții rezemați de perete. Vorbeau în şoaptă. Cu o clipă înainte patronul trecuse în fugă, schimbat la față. Ei îl urmăriseră cu ochi serioşi şi începuseră să vorbească încet:

— Când o afla ca omul cel gras ne-a tras pe sfoară pe toți, o să-l împuşte ca pe-un câine ciumat.

Un urlet al lui Ñato se auzi în depărtare.

— Vai de el, sărmanul Biguá! Îi mergea destul de bine şi ăsta l-a scormonit ca un nebun cu sculele lui până l-a nenorocit.

— Dezmățatul dracului! Să ne ducă el pe noi de parcă am fi nişte copii!

— Dacă patronul nu-l omoară va trebui să-l înjunghiem noi.

— Asta da! Nu-l putem lăsa să fugă de aici.

— Chiar aşa!

Când sosi Ñungo tăcură. Îşi priviră mâinile bătătorite. Îşi scuturară cu vârful degetelor țărâna de pe *bombachas*. Îşi scărmănară ciucurii de la *poncho*. Căutară vreun scaiete pe haine trăgându-l cu mare băgare de seamă şi aruncându-l departe. Până când Celestino prinse curaj şi-i spuse încet:

— Stai cu noi frățioare. Aşază-te aici pe iarbă.

Băiatul stătu o clipă privind cu ochi absenți, se întoarse pe jumătate şi intră în bucătărie. Ar fi vrut să strige ca în toate diminețile: „Aveți nevoie de mine, *patroncita*?” dar i se pusese un nod în gât şi toate lucrurile la care se uita îi apăreau parcă

prin ceață. Înaintă pe coridor cu paşi nehotărâți. Când ajunse la uşa întredeschisă a dormitorului, Mirta îi dădu un lighean şi îi spuse cu voce autoritară:

— Goleşte-l afară. Curăță-l bine şi adu-l repede înapoi.

Cu un moment înainte, Potter, Mirta şi Jonar erau foarte ocupați cu bolnava când sosi Martin, cu sufletul la gură de cât gonise, înnebunit de teamă. Toți trei se opriră şi-l priviră o clipă apoi se întoarse fiecare la treaba lui. Martin se opri în fața patului. În ultimele nopți executase ca un automat unele treburi mărunte ca s-o ajute, câteva lucruri mărunte pe care ea nu le putea face singură datorită stării ei; dar nu se gândise niciodată că totul s-ar putea complica cu repeziciunea aceea brutală. Şi deodată misterele naşterii îi apăreau în toată sfâşietoarea lor cruzime, în toată năclăiala lor de abator. Pe chipul bărbatului se încrucişau strălucirile roşiatice de la lampa de pe noptieră şi lumina albă din tavan. Sub borul pălăriei, pe fruntea şi pe obrajii lui, culoarea de cărămidă arsă lăsată de goană se ştergea, transformându-se într-o paloare cenuşie. Îşi trecu mâneca peste ochi. Mâna care atârna de încheietura îndoită tremură uşor. Sudoarea continua să-i apară pe frunte în mii de picături mici ca o spuzeală de rouă. Mirta se postă între el şi pat.

— Mai bine nu vă uitați, *señor*, îi spuse. Mai bine ieşiți...

Şi se aplecă peste pântecele gol. Două dâre mici, roşii se scurgeau încet din tamponul aplicat de Potter. Mirta luă apoi cu amândouă mâinile cearceaful şi-l trase blând peste genunchii bolnavei acoperind-o bine până la gât. Aşeza apoi pătura în părți, cum face o mamă cu copilul ei adormit. Mai avea încă multă feminitate în brațe, în gesturi.

Martin îşi şterse fruntea cu un gest maşinal şi batista îi lunecă dintre degete pe jos. Îşi dădu pălăria pe ceafă şi aceasta căzu şi ea. Se întoarse s-o ridice. O aşează peste tocul revolverului, ținând mâna deasupra. Potter îi spuse în şoaptă lui Jonar:

— Dă-mi cutia mare cu tifon.

Mirta trase cu grijă perdelele de la fereastră (strigătele lui Ñato ajungeau până acolo ca un ecou îndepărtat, dar cu o intonație ascuțită care se distingea limpede). Jonar stătea în fața comodei din colț, aproape de piciorul patului. Avea grijă de lampa cu spirt, unde se sterilizau acele de seringă. Comoda era plină de pachete, flacoane şi cutii. Noptiera era şi ea ticsită şi în dulapul mare care stătea cu cele două uşi ale lui larg deschise se vedea dezordinea produsă de căutări repetate. Mobila cochetă care servea drept toaletă era deschisă lăsând să se vadă o dezordine asemănătoare. Până şi uşa de la baie era la perete şi pe verdele ei ca smaraldul, petele roşii păreau o împroşcătură a morții. Potter destupă două fiole cu pila şi încărcă seringa. O umplu cu o mână, în timp ce cu cealaltă ținea fiolele. Dezveli pântecele bolnavei cu o mişcare bruscă a brațului stâng. Îi făcu injecția în coapsă cu mare îndemânare, după ce căută locul fără vase. Pe urmă străbătu camera ducându-se să se spele pe mâini în baie. Brațele lui grase şi albe erau cu mânecile suflecate şi vesta neagră stătea descheiată de sus până jos, lăsând să i se vadă cravata *gris-perle* pe cămaşa cu gulerul apretat. Când se întoarse frecându-şi mâinile pline de spirt, îi şopti Mirtei:

— Caută şervete prin casă. Avem nevoie de multe.

Erau aprinse toate becurile atât în cameră cât şi în baie. Potter ordonase aşa: „Aprindeți toate luminile, ca să nu se facă încurcătură!” O grămadă de cearceafuri căzu din raftul dulapului cu un zgomot de fesă pălmuită. Jonar demonta seringa ca s-o sterilizeze iar Martin se apropie deodată de Potter:

— Domnule doctor, salvați-o! Salvați-o, domnule doctor; o să vă plătesc cât o să-mi cereți!

Glasul lui era răguşit ca un vaiet puternic. În liniştea învăluită de mirosuri tari, şi întreruptă doar din când în când de o şoaptă vocea aceea răsuna ca un tunet. Martin simți în toată ființa bubuitul propriei sale voci. Parcă s-ar fi aflat deodată într-o biserică, cu mâinile pline de petarde aprinse. Mirta se întoarse cu fața spre el, fără să-şi scoată brațele din

dulap. Jonar îşi înălță capul osos şi falca lui se îndreptă şi ea spre patron. Potter îşi coborî capul. Îl ridică peste o clipă şi în timp ce vorbea încet, ochii lui dezorientați se plimbau de la fața lui Martin la cea a bolnavei, de la podea spre privirile acuzatoare ale Mirtei şi ale lui Jonar.

— *Don* Martin, eu... eu n-am să vă iau nimic chiar dacă o să scape cu viață soția dumneavoastră... Soția dumneavoastră, pe care eu... În sfârşit... Bine, eu nu vreau nici un centavo pentru munca mea...

Martin începu să se uite cu mirare la el.

— Dar nu înțeleg, domnule doctor... De ce să nu vă plătesc aşa cum am stabilit? Mai mult chiar, aş da oricât ca s-o salvez... Tot ce am!

Potter se bâlbâia mereu, dar în tulburarea lui era o mare parte de sinceritate.

— *Don* Martin... soția dumneavoastră... N-am să precupețesc nici un efort ca s-o salvez, chiar dacă ar trebui să stau zile întregi la căpătâiul ei, fără să dorm, fără să mănânc, chiar dacă pe urmă ar trebui să zac ani de zile în pat... Dar nu vreau nici un ban de la dumneavoastră! Nimic!

Se opri o clipă, ochii lui mici se ațintiră la chipul lui Martin cu o expresie de neaşteptată sinceritate, ca şi când ar fi fost gata să-i facă o mare destăinuire, dar buzele lui tremurară şi îşi coborî capul.

— Am muncit! şopti el. I-am făcut opt injecții cu coagulant, patru sau cinci de hipofizină şi ergotină. De şase ori am schimbat tamponul, fără instrumente, fără nimic, tampoane făcute cu multă trudă!

Îi arătă lui Martin pumnul strâns cu degetele lui groase, cu dosul umflat, cu încheietura mâinii tăiată de un şanț adânc care împărțea în două sulul de grăsime. Un pumn mare ca un balon plin cu grăsime, şi continuă:

— Nu vedeți? Şase tampoane într-o oră şi pumnul acesta intra, aşa strâns în încercarea mea disperată de a provoca contracțiile care să oprească sângele ăsta care se scurge, se

scurge... Eu singur am ridicat patul ăsta, cu brațele acestea şi cu genunchii aceştia... Ăştia doi n-au putere... Eu singur...

Câtă muncă! Într-un moment de inspirație Jonar spusese: „Odată, la o fermă, a trebuit s-o legăm pe femeie în pat, şi să-l ridicăm de la picioare cu un scripete legat de o grindă din tavan". Şi el, Potter se agăță imediat de această idee. Mari specialişti făcuseră la fel. Putea fi foarte eficace ca să combată hemoragia... Reuşiră să dea patului o înclinație de treizeci de grade şi trebuiau să-l încline şi mai mult.

Dar ce făcea! Potter îşi scutură umerii cu un gest de extraordinară energie. El stătea de vorbă şi se gândea în loc să lucreze! Tot corpul lui fu cuprins de nervozitatea aceea dinamică, şi îl luă de mijloc pe Martin împingându-l spre uşă.

— Mai bine să ne lăsați singuri. Dumneavoastră nu ne puteți ajuta cu nimic. Ne încurcați.

Martin făcu câțiva paşi, dar se opri înainte de a ajunge la poartă.

— Am să rămân, spuse hotărât, apropiindu-se de fotoliul din colț ca să se aşeze. Vreau să stau aici.

Mirta îşi întorsese iar capul spre dulap căutând prosoape cu amândouă mâinile. Jonar, pe scaunul lui, îşi coborî capul, absorbit iar de flacăra albastră a lămpii de spirt. Potter se apropie de bolnavă şi îi luă pulsul. Martin se uita, se uita...

Abel Cuenta bătea cărările ca de obicei, în întuneric. Cu pasul lui şovăielnic de sconcs, cu trupul slab şi ochii iuți, spiona prin ferestrele luminate şi prin uşile întredeschise, punându-şi urechea pe la crăpături, inspirând mirosurile grele care plutesc în noapte în timp ce natura se odihneşte. Trecând aproape de şopron se miră că nu văzu pe nimeni lângă cadavrul lui Torrén. Se apropie. Câțiva şobolani se urcaseră pe pat. Se mişcau pe sub pătură, îşi iteau boturile şi perii lungi ai mustăților, săreau cu mişcări domoale şi dispăreau iar. Abel Cuenta se apropie în vârful picioarelor, ținându-şi respirația ca să-i observe mai bine, fără să-i sperie. Unul foarte mare se cățărase pe o sticlă pătrată de lichior de

anason în care era înfiptă una din lumânări şi rodea baza de ceară. Încă o clipă şi lumânarea va cădea aprinsă pe smocurile de lână împrăştiate pe jos, şi tot şopronul era plin de lână – mai mult de treizeci de mii de kilograme – şi de lemne, de bucăţi de scânduri, de borcane şi de bidoane de tot felul... Abel Cuenta observă deodată câţiva ochişori negri neliniştiţi aţintiţi la el, şi câteva fugi grăbite pe sub pătură... Se întoarse încet pe călcâie şi intră iar cu paşi vicleni în noapte. În conul de lumină proiectat afară de poarta deschisă, câţiva fulgi de zăpadă începură să plutească în atmosfera senină; nu ştiai dacă se înălţau sau cădeau. Abel se înveli bine în *ponchoul* lui sărăcăcios. Ajunse curând la vilă. Oamenii stăteau tot afară, privind fulgii de zăpadă.

— Ce faceţi aici? le spuse Abel pe tonul lui cel mai autoritar de supraveghetor. Doar încurcaţi. Mai bine plecaţi la culcare. Mâine trebuie să munciţi zdravăn.

Îl priviră miraţi. Doar ei nu încurcau! Stăteau acolo, ghemuiţi pe călcâie sau în picioare, rezemaţi de pereţi, gata să ajute cu tot ce li s-ar fi cerut. Opt sau zece bărbaţi alături cu tot sufletul de patronul care era în acelaşi timp pentru ei un tovarăş şi un asociat şi de soţia lui care era divinitatea ce aducea blândeţe pe acel braţ sălbatic al lacului... Şi chiar dacă nu ajutau în mod concret, stăteau acolo cu toată căldura lor animală până când urma să aibă nevoie de ei, aproape de soţia bolnavă şi de soţul mâhnit. Cu devotamentul lor nepământesc, izvorât din simpatie şi dragoste... Să încurce! Omul acela nu înţelegea de ce venea atâta lume de pe douăzeci sau treizeci de leghe împrejur sau şi mai de departe ca să stea la căpătâiul unui prieten bolnav sau al unui cunoscut pe patul de moarte. Priveghind în grupuri, fără să se apropie de bolnav sau de mort, împrăştiaţi pe lângă pereţii de la *rancho* sau bând *mate* lângă vatră cu rudele, păstrând feţele grave sau spunând poveşti, după împrejurări.

— Plecaţi la culcare! zise Abel şi vocea lui se făcuse dintr-o dată blândă, aproape părintească. O să ningă mult. E mai bine în pat decât aici afară.

Cruz Moreno se apropie de el oferindu-i *mate*:

— Nu vreți un *mate* dulce, domnule supraveghetor?

În glasul lui era puțină ironie.

— Nu. Eu nu beau porcării de-astea.

Cruz se întoarse cu vasul plin de *mate* dulce în bucătărie, îl goli în căldarea de gunoi şi îl spălă cu grijă înainte de a-l umple din nou pentru tovarăşii lui. Pancho Ortiz stătea în picioare la marginea grupului şi îşi pusese pe umeri, în afară de *poncho*, o pătură. Spuse cu voce limpede:

— Noi nu ne ducem să dormim. Dumneata poți să te duci, dacă ți-e somn.

Abel îl privi mişcându-şi nervos genele lungi peste ochii negri, mari şi umezi. Pancho continuă:

— Noi, eu şi Celestino, plecăm chiar acum cu barca până la Punta Bandera ca să găsim un doctor pe undeva.

— Ce nebunie! Nimeni n-a îndrăznit până acum să facă drumul ăsta cu barca şi încă noaptea. La prima lovitură de val o să se ducă sub apă ca un cornet de hârtie.

— Mulțumim pentru bunele urări, domnule supraveghetor. Pe curând.

Şi adăugă adresându-se tovarăşilor lui:

— Vom ajunge băieți. Dacă vâslim zdravăn putem fi la Angostura în zori. La revedere!

Îl urmăriră cu ochi serioşi până când dispăru în întuneric. Murangunic plecă în fugă după el. Îl ajunse pe cărare.

— Frate, eu vreau să merg cu tine, vorbi iugoslavul cu vocea plină de rugă a celui care se teme să nu fie refuzat. Pot să vâslesc zdravăn şi mult, ceasuri întregi, fără să obosesc de loc. Mai bine să-l lăsăm pe Celestino care trebuie să îngrijească de sora lui. Eu am să-ți fiu mai de folos.

Pancho simți ceva călduț şi umed în gât suindu-i în nas şi în ochi. Îşi şterse nasul de *poncho*, îşi uscă ochii. Tuşi tare. Îi răspunse după câteva clipe de tăcere:

— Bine; dacă Celestino vrea să rămână eu te iau. Mie mi-e totuna dacă-i unul sau celălalt!

În grupul luminat de fereastra de la *living*, supraveghetorul murmură:

— Băieți nebuni! Pe o vreme ca asta! O să se înece. Nimeni nu părea să fi auzit. Continuă, adresându-i-se lui Cruz Moreno care venea cu *matele* în mână:

— *Don* Martin ştie că *señor* Potter nu-i doctor?

— Nu, nu ştie.

— Trebuie să i se spună. Du-te imediat şi spune-i că ai aflat acuma şi că îi spui ca să nu se întâmple vreo nenorocire.

— Nenorocire o să se întâmple dacă o să-i spun. Patronul are revolverul la brâu. Dacă află acum îl împuşcă pe loc.

— Du-te şi spune-i, nu mai sta pe gânduri! Ți-o poruncesc eu! Nu putem lăsa să continue această stare de lucruri. Du-te!

— Uite, domnule supraveghetor; mă iertați, dar eu nu mă duc. Îl cunosc bine pe patron. N-o să se mulțumească să-l omoare doar pe grăsanul ăla dezmățat. O s-o pedepsească şi pe c...

— Taci! Dacă o să te mai obrăzniceşti o dată o să te alung ca pe câine.

Celestino se întoarse în clipa aceea.

— Cum, frate, n-ai plecat cu Pancho?

— Iugoslavul a ținut morțiş să plece în locul meu. Au pornit chiar acum.

Zăpada începu să cadă mai des. Cruz Moreno îi băgă pe toți înăuntru. Alejandra îi spusese: „Tu te ocupi de oameni în timp ce eu îngrijesc de copil. Fă-le *mate*, şi lasă-i să se servească din tot ce e.” Intrară unul câte unul, scuturându-şi în prag fulgii de zăpadă care li se prinseseră de haine, de *ponchos*, de pălării. Unul îşi descoperi capul, ceilalți îl imitară şi îşi lăsară toți pălăriile pe jos, la rând, lângă bancă. Mergeau cu picioarele depărtate, cu mişcări stângace, ca după un drum lung făcut călare. Probabil că nici unul din ei nu intrase vreodată în vilă şi se simțeau cam stingheriți. Formară în bucătărie un grup compact de spinări apropiate şi de ochi care priveau plini de curiozitate în jur, până ce începură să se

împrăştie încet, întâi unul, pe urmă altul. Se aşezară pe jos, pe călcâie sau pe marginea băncii. Pe urmă la măsuța albă în sufragerie şi pe scaunele de paie. Dinspre coridorul care ducea spre camera bolnavei venea un miros de dezinfectant şi medicamente. Oamenii priveau gura întunecată a coridorului cu ochi serioşi, fără să îndrăznească să gândească ceva sau să întrebe ceva. Mergeau încolo şi încoace cu paşi şovăielnici, privind cu mirare fiecare amănunt. Arrillaga se aşează cu multă grijă în fotoliul cel mai apropiat de căminul aprins şi adormi pe loc. Gemenii se întoarseră în bucătărie, păşind în vârful picioarelor şi privind în urmă. Ñungo venea din coridor cu un ceainic mare în mână. Abel Cuenta îl prinse cu un braț pe după gât, părinteşte.

— Ce mai faci, curajosul meu băiat? Lucrezi?

Ñungo îl privi uluit.

— Da, domnule supraveghetor... Lucrez... Vreau s-o ajut pe patroană.

— Faci bine, fiule; faci bine... Asta te face să uiți, fiule...

Îşi înclină capul ca pentru a-l săruta, dar băiatul se smulse din îmbrățişarea lui şi se apropie de robinetul de apă. În timp ce Abel nu ştia dacă să iasă sau să intre în *living*, Celestino se apropie de Ñungo.

— Nu mai face nimic. Ai lucrat destul. Vino cu mine.. Îl luă pe după umeri şi băiatul se lăsă dus, fără nici o împotrivire.

— Înveleşte-te bine, frate; ninge.

Înainte de a intra în şopronul de tuns Celestino văzu mişcările ciudate în locul luminat de becul din tavan şi de lumânări. Ghici imediat despre ce e vorba şi strânse brațul lui Ñungo ca să-l facă să se întoarcă înainte de a vedea rozătoarele.

— Întâi mergem în bucătăria noastră, frate, ca să facem nişte biftecuri. N-am mai mâncat nimic de la *mate cocido*, şi trebuie să mănânci şi tu.

Băiatul se lăsa dus fără împotrivire.

Abel Cuenta înaintă pe coridorul aproape în întuneric, până la uşa întredeschisă, bine luminată, a bolnavei şi pe măsură

ce se apropia de uşa crăpată, mirosul pătrunzător se lipea din ce în ce mai tare de nasul şi de gâtul lui, ca un lichid vâscos. Ținând ochii negri pe dreptunghiul lung şi îngust, puternic luminat, Abel Cuenta înainta cu paşi prudenți şi şovăitori mergând într-o parte, ca atunci când înaintezi într-un duel cu pistolul. Din cameră veneau zgomote: o şoaptă, clipocitul blând al mâinilor în apă, sunetul sec al unei fiole căreia i se sparge gâtul...

Atât în camera bolnavei cât şi pe coridor, în bucătărie, în *living*, în cea a Alejandrei, în bucătăria peonilor sau în camera lui Biguá, în şopronul de tuns şi afară, viața de la Los Témpanos fusese răscolită, ca şi când ferma ar fi fost izbită de un şoc puternic care îi tulburase existența. În barcă, în întunericul acela ca de peşteră, în mijlocul fulgilor deşi care le biciuiau ochii Murangunic şi Pancho Ortiz continuau să vâslească, să vâslească... „Frate, mai sigur e mijlocul canalului... Mai bine pe valuri mari decât pe cele mici." „Bine, bătrâne, tu ai mai multă experiență. Hai, să facem cum te îndeamnă inima." Şi dacă se apropia un sloi nu-l puteau simți după răceala împrăştiată de gheață, fiindcă totul împrejur era zăpadă şi gheață iar din când în când lovitura ca de bici a apei le izbea fața... „Frate, mai bine oprim puțin ca să scoatem apa cu borcanul. Mi se udă picioarele." „Bine, bătrâne; tu eşti căpitanul."

În acelaşi timp, în bucătăria peonilor, Celestino şi Ñungo prăjeau biftecurile pe plită, în timp ce în şopronul de tuns, şobolanii intrau şi ieşeau de sub pătura care acoperea rămăşițele lui Torrén. Iar Biguá cu gâtul sleit de atâta urlat, zăcea cu ochii țintă la peretele abia luminat de lumânare.

În grădinița vilei, câinele privea țintă fereastra de la *living* în timp ce zăpada îi acoperea treptat lațele cenuşii. Pe fotoliul de lângă foc, Arrillaga dormea mai departe, sforăind tare. Aşezați pe scăunele joase din fața sobei cei doi gemeni beau la *mate* unul după altul, cu capul tras între umeri, cu coatele pe genunchi. Cruz Moreno continua să încălzească în ceainice şi în cratițe apa pe care o aducea de la robinetul din baie.

Abel Cuenta străbătuse deja coridorul prin semiîntuneric şi ajungând la uşa întredeschisă vru să iscodească camera înainte de a intra, dar dreptunghiul de lumină puternică era prea îngust. Trebui să împingă uşa, încet de tot, până ce putu să strecoare umerii. Martin stătea cufundat în fotoliul din colț, cu capul în mâini. Potter îi şoptea lui Jonar cu vocea lui dogită: „Da, da, aşa... dar ai grijă! Nu atinge vârful cu degetele tale murdare". Degete murdare! De zeci de ori se spălase pe mâini Jonar în noaptea aceea, cu săpun şi perie şi pe urmă cu spirt, dar se îndreptă iar spre baie ca să şi le mai spele o dată, ascultător. Cu puțin timp înainte ridicaseră mai mult patul, mărind înclinația trupului bolnavei, pentru ca sângele să nu se scurgă atât de tare prin vasele acelea rupte într-un loc atât de îndepărtat, atât de inaccesibil. Martin îi ajutase. Potter era obosit. Făcuse atâtea injecții că nu le mai ştia numărul. În urma lui Abel Cuenta intră în cameră Cruz Moreno, cu două oale mari în mâini. Abel se apropie de Martin:

— *Señor don* Martin, am venit să-mi ofer ajutorul... Ce-aş putea să fac ca să vă ajut? Orice mi-ar sta în putință eu sunt gata...

Martin se uită la noul venit cu ochi absenți pe care apoi şi-i luă de la el ca să-şi privească soția. Abel făcu doi paşi într-o parte şi se apropie de pat. În privirea sa neagră şi umedă era o lucire intensă de milă, dar pupilele sale iscodeau cu răceală pe sub genele dese toate amănuntele. Bolnava făcu o mişcare slabă. Toți o priviră. Chiar şi Cruz care lăsase cele două oale în baie şi Jonar care se întorcea ştergându-se atent pe mâini. Cei cinci bărbați şi Mirta priveau țintă la bolnavă când deodată ochii ei se deschiseră şi chiar în fața lor se afla Abel Cuenta. Suzana nu dăduse nici un semn de viață de când o aduseseră în cameră; doar din timp în timp scotea un geamăt abia auzit care făcea să-i tremure uşor buzele. Şi dintr-o dată deschidea ochii. Şi aceştia stătură o clipă ațintiți la Abel Cuenta, sticloşi, lipsiți de expresie, până când se umplură de o lumină ciudată, o strălucire de spaimă, în timp ce tot restul

chipului ei rămăsese nemişcat. Dar ochii aceia îşi strigau spaima tot atât cât braţele ridicate şi urletele de groază. Martin se sculă şi fugi lângă soţia lui. Ceilalţi trei bărbaţi şi Mirta se repeziră şi ei ca să-l acopere pe Abel cu trupurile lor. Cruz îl luă de braţ şi îl împinse spre poartă:

— Hai, domnule supraveghetor, mai bine să ieşim. Dumneata ai speriat-o, sărăcuţa.

Martin îngenunchease pe jos ca să-şi apropie cât mai mult faţa de a soţiei sale.

— Nu te speria, draga mea, îi şopti încetişor. Nu-i nimic dragostea mea... Nu mai suntem decât noi...

Sclipirile de groază se împrăştiară treptat şi o expresie de linişte apăru curând în ochii Suzanei.

Mirta şoptea printre dinţi: „Porcul, scârnăvia! A speriat-o! Ca atunci când pui o broască râioasă vie în sânul sau pe faţa unei femei leşinate ca să-şi vină în fire!”

Martin stătea mai departe cu coatele pe pat. Faţa lui aproape o atingea pe cea a Suzanei.

— Dragostea mea, micuţa mea! Nu-ţi fie frică... O să te faci bine... acum...

Ei îi tremură gâtlejul, ca şi când ar fi vrut să vorbească, şi buzele i se mişcară fără putere... Martin îşi apropie urechea de gura ei şi putu să audă nişte cuvinte spuse încet, încet ca o răsuflare care se stinge:

— Zăpadă, vreau zăpadă...

— Da, dragostea mea, da...

— Sloiul de pe mal... slo...

— Da, dragostea mea, mâine ai să vezi sloiul de pe mal, plin de soare şi de zăpadă proaspătă...

— Sloiul... se întunecă... Dungile albastre... viorii... se întunecă... Se lasă noaptea... vine... vin... ne.

Ochii senini se acoperiră de duioşie şi de tristeţe, şi nu ştiai dacă vălul acela de blândeţe se stingea sau dacă pleoapele cădeau lin peste sclipirile duioase, închizându-le ca pe o comoară.

Potter se năpusti şi îi luă pulsul, în timp ce îi făcea un semn autoritar lui Martin să se îndepărteze. Acesta se ridică dar rămase acolo, înalt şi osos, cu braţele atârnându-i şi cu capul plecat; cu o clipă înainte fusese copleşit de speranţă şi acum iar... Mirta îl luă de braţ şi îl împinse până la fotoliu. El se lăsă să cadă greoi şi îşi ascunse faţa în mâini.

Potter şopti printre dinţi: „Pulsul scade, scade" îi mai făcu o injecţie şi pe urmă încă una. Pe urmă alt tampon.

Hemoragia descrescute, însă doar pentru că bolnava nu mai avea sânge. Jonar îngrijea mai departe de lampa cu spirt şi desfăcea cu grijă cutiile de pansamente şi apoi le separa cu vârful pensetei. Când Suzana deschise iar ochii cu o mişcare blândă de muşchi care îşi slăbesc încordarea, Potter fugi să-i închidă. Recomandă cu un gest Mirtei şi lui Jonar prudenţă, arătând capul plecat al lui Martin şi dispăru pe furiş. Mirta continua să rânduiască în dulap. Jonar stătea tot lângă lampă şi desfăcea cu grijă un pachet de vată. Aşa trecu mult timp. O jumătate de oră, poate mai mult...

Deodată Martin îşi înălţă capul şi-l căută din ochi pe Potter.

— Doctore, doctore! Unde eşti, doctore?

Apoi privirea lui se îndreptă spre verdele de smarald al băii stropit cu roşu şi continuă să strige:

— Doctore, doctore! Salveaz-o! O să-ţi dau tot ce am dacă mi-o salvezi.

Jonar se ridică greoi şi-şi îndreptă spre el genunchii anchilozaţi. Îi spuse încet când ajunse lângă el:

— Curaj, *don* Martin... Patroana...

El se ridică încet şi se apropie de pat privind îndelung faţa de ceară. Apoi se îndreptă spre *living*, târându-şi tălpile cizmelor. Trecu pe lângă fotoliul în care dormea Arrillaga. Se apropie de fereastră. Fruntea lui goală se rezemă de geamul îngheţat şi lacrimi tăcute începură să-i curgă din ochii fără gene. Lacrimile lunecau pe obrajii lui aspri, peste gura lui uscată, pe bărbie şi se rostogoleau spărgându-se pe vârful cizmelor şi pe jos. Din cealaltă parte a grădinii, câinele îl

privea cu ochii lui ficşi, în timp ce zăpada cădea mai departe peste spinarea lui lățoasă.

6.

Toți erau treji la Los Témpanos când muri Suzana, în afară de Arrillaga, care adormise în fotoliul din *living* căci îşi petrecuse noaptea dinainte cu Mirta. Celestino îi spusese lui Ñungo:

— Frate, eu mă duc în şopron, şi tu vii peste puțin, când termini de mâncat biftecul ăsta.

— Mie mi-e frică să merg singur până acolo! Nu mi-e foame.

— Bine, frate, mă duc eu întâi şi mă întorc îndată după tine. Am ceva treabă.

Alejandra plânse mult timp când Cruz îi aduse vestea. Apoi strânse şi mai tare în brațe ghemul de carne care pricinuise moartea patroanei.

— Am să am eu grijă de tine, puişor părăsit... N-am să las pe nimeni să-ți facă vreun rău...

Martin stătu multă vreme cu fruntea goală rezemată de fereastră. Câte un peon mai zăbovea o clipă în grădină, alături de câine, privind dreptunghiul luminos pe care îl proiecta *livingul*, apoi pleca, lovindu-se peste ochi cu *ponchoul* ca să-şi şteargă fulgii de zăpadă. Martin stătu mult timp acolo. Mai erau câteva ceasuri încă până să se lumineze când plecă hotărât spre tâmplărie. Din toți cei de la fermă doar el ştia să mânuiască ferăstrăul şi gealăul. Lucra din răsputeri. Un strop uda din când în când tăietura făcută de ferăstrău sau suprafața netezită cu grijă. Lucră cu înverşunare, cu toată energia lui. Nici un singur muşchi nu i se clintea pe față. Brațele şi mijlocul ascultau întocmai poruncile voinței. Dar când marginea roşie a pleoapelor tremura, lacrima furişată care se prelingea din ochii lui cenuşii era ca un strigăt al sufletului ce-şi croia drum prin țesătura de nervi bine călițI. Şi una după alta, scândurile terminate se înşirau lângă perete, ca mici părți ale unei case demontabile.

Alejandra o ajută pe Mirta să îmbrace trupul Suzanei. Fata şi Jonar stătură lângă stăpână, în afară de cei care intrau şi ieşeau. Mirtei îi fu teamă să nu se întâlnească cu Martin şi se duse să vegheze rămăşiţele lui Torrén. Acolo mai erau Ñungo, Celestino şi gemenii.

Când Abel Cuenta intră în şopronul de tuns, făcu un mic gest de resemnare văzând că lumânarea care căzuse de pe sticla pătrată de lichior de anason rămăsese atârnată de fitil şi arsese de tot clădind lângă sticlă o piramidă înaltă de ceară.

Camera lui Biguá fu foarte des vizitată toată noaptea. Se perindară pe acolo toţi peonii stând cu el unii mai mult, alţii mai puţin. O dată înlăturat ajutorul lui Potter, îi puseră leacuri de-ale lor: bucăţi de carne proaspătă de vită, frunze cărnoase de balsam, goale sau cu cataplasme, zeamă de frunze de *carnicera*[{146}], *te pampa*[{147}], spălături cu *alfilerillo*[{148}]. Şi acolo, în timp ce unul intra şi altul ieşea, în timp ce unul îşi spunea o părere, iar altul alta, fu hotărâtă soarta presupusului doctor. Toţi erau de acord. Nu-l puteau lăsa să fugă. Şi deşi nu intra în camera lui Biguá de teamă să nu se compromită, Abel Cuenta îi lua deoparte unul câte unul, ici şi colo, lăsând să-i scape ba nişte vorbe răzleţe la urechea unuia, ba un cuvânt bine gândit la a altuia. Şi toţi se convingeau că autoritatea era de partea lor. „Da, sigur că da; supraveghetorul gândeşte la fel cu noi.” „Ţi-a zis ţie?” „Păi... mie nu, dar se vede...” „Nici mie nu mi-a zis chiar de-a dreptul, dar a vorbit aşa ca să înţeleg.” „Şi mie la fel.” „Şi mie...”

Ñato se simţea mai bine. Îşi strâmba din când în când gura înfruntând durerea unui junghi ori trăgea două sau trei înjurături privind în tavan, dar în afară de aceste momente, îşi păstra pe deplin calmul şi putea lua parte la discuţie. Cei care intrau în cameră vorbeau rar şi fumau fără încetare. Făceau pe rând *mate* într-un ceainic mare pe care îl încălzeau

pe un primus. Unul spuse privind pe uşa deschisă ultimii fulgi de zăpadă care se lăsau fâlfâind vesel în cerneala nopții:

— Mai bine acum. Mai uşor pe întuneric.

— Închide uşa, frate; intră frigul.

Cei doi gemeni intrară cu fețele lor prostănace şi cu ochişorii vioi şi se duseră să se aşeze pe patul celălalt, lângă Celestino.

— Cine ştie unde s-o fi vârât! murmură Cruz Moreno.

— Mai uşor pe întuneric.

Ñato îşi spuse părerea lui de *rastreador*[149] dibaci:

— Nu-i nici o grabă. Nu poate să ne scape. Îndată ce se luminează o să mergem pe urmele lăsate pe zăpadă, până când o să dăm de jivina dezmățată.

Apoi Ñato îi spuse băiatului:

— Tu, Ñungo, nu te bagi în asta. Rămâi lângă bătrân.

Puțin mai înainte Abel Cuenta şoptise la urechea lui Ñungo: „Băiatul meu, omul ăsta gras e un asasin. Şi pe tatăl tău tot el.. Cine altul putea fi...? De două zile se tot dădea pe lângă el... Cu siguranță că i-a făcut o injecție fără ca bietul de el să-şi dea seama, şi cu venin din ăla în sânge îți pierzi mințile şi arunci chibrituri pe benzină sau îți duci revolverul la tâmplă. Băiatule, sărman de tine! Era aşa de bun *don* Torrén! Ce tată ai pierdut, dragă băiete! Dar mă ai pe mine. Eu am să te ajut să te faci om, un om curajos care să nu tremure pentru puțin sânge...”

Arrillaga mai avea ochii umflați de atâta somn. Murmură, frecându-şi-i:

— Din partea mea, mi-e tot una dacă-i acuma sau mâine. Când supraveghetorul a venit de m-a trezit ca să plec de lângă foc mi-a spus încetişor: „Asasinul s-a dat drept medic, ca să poată omorî mai nestingherit... A omorât-o mai adineaori pe patroană!” Eu m-am uitat la el cu ochi mari, crezând că mai visam încă, şi supraveghetorul mi-a spus mai departe: „Poți să te convingi îndată Arrillaga dacă te uiți în cameră. E plină de fiole cu tot felul de veninuri pe care i le-a

vârât în sânge sărmanei femei, şi-ai să mai vezi pe masă cutii cu alte grămezi de fiole, de ajuns pentru a ne răpune pe toți, şi seringa care intră în piele imediat ce o încălzeşti puțin”.

Ñungo imploră:

— Lasă-mă Ñato să vin cu voi. Vreau să vă ajut şi eu... Lighioana veninoasă!

— Taci băiete! Du-te în şopron!

Arrillaga stătea mai departe în mijlocul patului, cu jumătatea de sus a trupului aplecată peste genunchi. Celestino stăruia în ideea lui.

— Mai bine acuma şi gata treaba.

Biguá spuse cu voce calmă:

— Noaptea mergi greu pe urmele unui animal speriat. Când s-o lumina, oricine, în zăpadă... Până şi un copil merge pe urme şi-l prinde uşor...

Celestino răscolea nervos pe raftul de lemn comorile arheologice strânse de Murangunic. Ñungo stătea tot în picioare lângă pat, nevenindu-i să-i părăsească. De pe scaunul din colț Cruz Moreno spuse cu vocea lui plină de siguranță:

— Îndată ce-l prindem noi îl aducem aici ca să se răfuiască Ñato cu el.

— Sigur că da! spuse Biguá foindu-se în patul lui. Pentru că nu pot merge cu voi, mi-l aduceți aici ca să-l aranjez eu cum îmi place mie.

Cei şapte bărbați rămaseră privind la ochii feroci ai lui Ñato. Cei doi gemeni, aşezați pe patul iugoslavului, cu coatele lipite şi genunchii în unghi drept, încuviințau totul făcând semne de aprobare cu fețele lor prostănace.

— Da unde-i Jonar? El e singurul care lipseşte.

— A rămas lângă răposată cu Alejandra, zise Cruz Moreno ridicându-se de pe scaun ca să-şi dezmorțească picioarele. Mai bine să-l lăsăm acolo. Nu ne-ar putea ajuta cine ştie cât. E prea bătrân pentru treburi d-astea.

Soarele răsărise deja când se adunară iar. Biguá îşi blestema soarta.

— Ce ghinion! Să nu pot să merg şi eu!

Îşi dăduse picioarele jos din pat. Le rezemă de podea, dar când vru să se ridice căzu greoi. Trebuiră să-l ajute ca să se întindă iar sub blănurile de oaie.

Arrillaga încercă să-l consoleze:

— Las că o să reuşim şi singuri. E uşor de urmărit pe zăpadă. Oricine poate...

— Porniți după urmele lăsate lângă vilă, îi sfătui Ñato cu îndelungata lui experiență. Trebuie să se vadă limpede după forma tălpii şi după greutatea omului. Urmăriți-l neapărat de acolo, până ce dați de firul de c...

Îşi schimonosi fața şi gura într-o grimasă de durere şi mai înjură un timp. Oamenii îl priviră fără să spună nimic, apoi ieşiră unul după altul, cu capul în jos. În spatele vilei găsiră urmele paşilor lui Potter: tălpi de gumă, de neconfundat. Nu ninsese mai mult de-un lat de palmă, dar era de ajuns. Ultimii fulgi căzuți cu câteva ceasuri în urmă se vedeau lămurit pe urmele netede. Puteau să-şi înceapă în linişte vânătoarea. Mirta rămăsese lângă rămăşițele lui Torrén. Jonar şi Alejandra o privegheau pe Suzana. Abel Cuenta plecase călare, înainte de a se crăpa de ziuă. Spusese în repetate rânduri că pleacă, tuturor, fiecăruia în parte, ca să nu rămână nimeni care să nu ştie că va fi plecat toată ziua, departe de tot ce ar putea să se întâmple. Din tâmplărie se auzea scârțâitul neobosit al ferăstrăului, urmat de scrâşnetele prelungi şi şuierătoare ale gealăului. Cei şapte oameni mergeau patru de o parte a urmelor şi trei de cealaltă parte. Şapte capete îl condamnaseră deja pe omul gras cu graba şi îndărătnicia izbucnirilor epidemice şi paisprezece gheare se îndreptau spre pradă, gata să înşface şi să zgârie, să ucidă, să facă dreptate. Cruz Moreno se oprise ca să le spună:

— Noi i-l ducem lui Ñato... Să se răfuiască între ei.

Dar ceilalți nu-l ascultau, nu se opreau. Mergeau mai departe cu capul în jos, cu privirea cruntă, cu mâinile înainte. Urmele erau late şi neclare, strivite pe margini, şterse de

pasul nesigur al omului gras care şovăia în întuneric. Ñungo le urma cu ochii țintă, şoptind din când în când:

— Asasin! Jivină veninoasă!

Cei doi gemeni mergeau mereu alături umăr lângă umăr, chiar dacă nu se țineau de mână. Când unul se oprea, celălalt îl aştepta sau dacă unul o lua cu un pas înainte, celălalt se grăbea până îl ajungea din urmă. Trăsăturile fețelor prostănace exprimau o hotărâre neclintită. Mulatrul Cardozo, peonul cel mai nou de la fermă, era tot aşa de pornit ca ceilalți.

Urmele o luau spre şopronul de tuns, dar nu mergeau pe cărare. Făceau un ocol mare şi se vedea clar când se poticnise de butucul de pe jos, scuturat de zăpadă şi mai încolo cei patru sau cinci paşi grăbiți, pe vârfuri şi urma rotundă unde trupul căzuse grămadă. Se mai vedea cum se întorsese pe jos ca să se ridice şi urmele mâinilor, şi paşii se îndreptau apoi spre partea din dos a şopronului, îndepărtându-se mereu de poarta principală unde era privegheat Torrén. Cei şapte oameni intrară îmbulzindu-se pe poarta mică, împingându-se unii pe alții. De la locul ei Mirta auzise zgomotele şi se sculă de pe bancă apropiindu-se.

— Mă căutați, băieți? Sunt aici.

Ei iscodeau mai departe prin toate colțurile, fără să se uite la ea. Mai găsiră urme. Putură vedea că omul intrase în țarcul vițeilor. Pe o baligă uscată se vedea imprimată talpa pantofului omului care pătrunsese înăuntru, şi apoi urma când ieşise, întipărită pe o baligă proaspătă. Fără îndoială că stătuse câteva ore adormit pe jos, lipit de vițeii opriți pentru muncile fermei. Nu se vedeau urmele corpului lui pe paiele uscate, dar Cruz Moreno găsi pe jos o pungă de celofan cu două, trei bomboane şi o batistă udă.

Mirta stătea în picioare lângă grămada de baloturi cu lână. În jurul ei oamenii căutau şi iar căutau cu râvnă, printre scândurile grămădite, printre bidoanele cu dezinfectant, printre legăturile mari de saci goi, acolo în spatele maşinii de presat lână...

— Ce faceți, băieți? Vreți să vă dau o mână de ajutor?

O privire o clipă încruntați, şi îşi reluară căutarea, zeloşi. Celestino strigă supărat:

— Nu-i aici. O să fie nevoie să căutăm pe afară.

Ieşiră iar pe poarta cea mică, ținând capetele plecate, aruncând priviri iscoditoare în dreapta şi în stânga. Mirta, în picioare lângă grămada de baloturi, îi văzu cotind unul câte unul pe poarta mică, îndoind spinarea. Şi ochii ei ofiliți de femeie care îşi pierde nopțile se încruntară cu amărăciune: ce oameni nerecunoscători, ce bădărani! Ea fusese întotdeauna simplă cu toți, prietenoasă, generoasă, dezinteresată, şi îi plăteau cu privirile astea duşmănoase, cu aceste purtări grosolane... Degeaba erai bun cu lumea!

După ce ieşiră pe portiță, Arrillaga fu primul care descoperi iar urmele, îndreptându-se ca un jgheab dublu, destul de drept, spre râu. Cei şapte oameni o porniră iar, patru de o parte, trei de alta, cu un mers nelinişt it, aproape în trap. Cruz Moreno spuse:

— La ce atâta grabă? Nu ne mână nimeni.

Celestino replică nervos, morocănos:

— N-ai decât să te întorci dacă nu vrei să vii. Şi dacă şi altuia îi e frică, să plece şi el.

Cruz grăbi pasul ca să-l ajungă pe Celestino, şi era gata să-i tragă un pumn în ureche, dar se opri. Nu mai vorbea nimeni. Mersul li se făcu mai grăbit, mai dezordonat. Ñungo i-o luă înainte lui Celestino şi acesta rămase între cei doi gemeni. Arrillaga îl îmbrânci pe Cardozo şi se aplecă înainte până la neverosimil ca să-l ajungă pe Ñungo. Câteva clipe mai târziu acesta rămase în urma tuturor apoi se grăbi cât putu şi ajunse în dreptul lui Arrillaga, iar Cruz îl depăşi pe Celestino după ce dăduse o puternică lovitură cu cotul unuia din gemeni. Şi în urmele lor, şi a fiecăreia dintre cele late, adânci, strivite pe margini ale omului gras, zăpada rămânea bătătorită formând astfel două fâşii de călcături încâlcite, pe vârful picioarelor sau pe călcâi, cu talpa înainte sau alunecată într-o parte. Şi paşii se încălcau unii pe alții, iar fâşiile se

lățeau pe alocuri de parcă ar fi vrut să se despartă pornind spre dreapta sau spre stânga, dar se îndreptau iar spre urmele late şi adânci, una de-o parte, alta de cealaltă, ca gardurile de sârmă ce urmează şirul dublu al şinelor de tren.

Când ajunseră la râu nu găsiră nimic. Urmele se terminau chiar pe mal, drept în față, şi părea că apa îl luase cu ea pe omul gras ca să-l târască în albia ei. Cei şapte urmăritori se ridicară în vârful picioarelor şi înălțară gâtul, uitându-se peste tot. Nimic... Prada mult râvnită nu era nici în apă, nici pe maluri. Până ce Ñungo, care se îndepărtase puțin strigă:

— Uitați-vă, pe aici a trecut asasinul!

Şi toți fugiră îmbulzindu-se, lovindu-se unii de alții, ca să ajungă unde erau noile urme ale pantofilor de gumă care se îndreptau acuma spre malul lacului. Şi merseră tot trei de o parte, patru de alta. Dar la lac, urmele se pierdeau din nou. Valurile care spălau pietrişul înghițiseră zăpada, şi tot malul era curat la mulți paşi depărtare de apă. Dar urmele apărură iar la o sută de metri mai departe. Şi se îndreptau spre *quinta*. Porniră urmărirea înfrigurată, plină de râvnă, necruțătoare. Şi în spatele celor şapte oameni, de fiecare parte a celor două fâşii adânci şi greoaie lăsate de tălpile din gumă, aproape noi, se distingeau pe margini urmele încurcate de pantofi şi de cizme, de espadrile şi de papuci, încălcându-se unele pe altele. Celestino înjură cât îl ținu gura când se împiedică de o piatră şi zise:

— V-am spus eu! Era mai uşor să-l prindem noaptea şi să terminăm totul pe întuneric.

— Nu ne poate scăpa, zise Arrillaga.

Răsufla greu la fiecare nou efort şi îşi freca ochii umflați.

Deodată se auzi vocea liniştită a lui Cruz Moreno:

— Am luat-o greşit. Urmele pe care mergem nu pleacă. Vin!

— Ei, drăcia dracului!

Mergeau în sensul tocului în loc să-l urmeze pe cel al vârfurilor. Trebuiră să se întoarcă la lac. Găsiră curând urmele care mergeau în realitate spre *quinta*. De la *quinta* se duceau spre râu, şi de acolo iar la *quinta* şi pe urmă la podul

suspendat, se întorceau la lac şi apoi iar la râu în linie dreaptă. Din nou pe malul lacului, unele plecau, altele veneau. Unele dispăreau în apele râului şi altele ieşeau ca şi când ar fi fost vorba de cineva care îşi avea reşedința în fundul apei. În *quinta* nu era. Căutară bine. Când ajunseră pentru a patra oară la lac, cei şapte oameni se împrăştiară mergând fiecare pe altă urmă. Şi în marele triunghi de cinci *cuadras* fiecare latură, format din malul lacului şi al râului şi de fâşia de *pasto puna* care începea la pod şi se termina în locul unde se ancora *Augusto*, urmele plecau şi veneau. Unele late, adânci, ale tălpilor de gumă aproape noi, mărginite de altele ale paşilor nervoşi sau ale fâşiilor purtând în ele semnele neliniştii şi care rămâneau întipărite în zăpadă ca o țopăială de *teros*.

Şi fiecare din cei şapte oameni, singur în zăpadă, se simți deodată eliberat de legăturile gregare. Şi furia contagioasă începu să se potolească pe măsură ce mergeau. În fața lor totul era alb. Munții aspri îşi ascunseseră umbrele şi tonurile cafenii şi cenuşii sub stratul subțire de zăpadă. Întreg peisajul îşi pierduse asprimea. Vălul alb întindea proeminențele de relief încât făcea să pară totul o câmpie. Şi oamenii lăsau ca furia să li se topească în mantia aceasta curată a pământului şi a orizontului. Simțiră că pofta de răzbunare se potolea o dată cu slăbirea încordării mâinilor şi picioarelor lor şi încetară urmărirea acelei umbre grase care luneca peste zăpezi şi peste ape.

Abel Cuenta plecase foarte devreme, după ce îi înştiințase pe toți că nu se va întoarce până târziu. Primii zori ai noii zile îl apucară pe când călărea deja peste dealuri. Când ajunse la hotarul pădurii de *ñires*, văzu fum în depărtare. Era greu să fie indianul Casimiro. Era, mai degrabă, vreun vânător de vulpi care îşi risca pielea. N-avea nici un interes să-l ia prin surprindere. Când se simt încolțite jivinele astea încearcă uneori să-şi arate colții. Văzu cu plăcere că se îndepărta în galop printr-un luminiş de pe dealul celălalt, cu un *poncho* mare alb, care flutura în spatele lui ca un stindard. Când

ajunse la vatră, flăcările se ridicau înalte de un metru. Studie cu atenție locul. Dacă incendiul izbucnea acolo nu putea fi văzut de la fermă decât după multe ore, până când ar fi ajuns pe coasta dealului de colo. Şi vântul care începea să sufle încet, încet avea exact direcția necesară. Vor arde multe sute de hectare fără să atingă ocolurile de vite, căci vântul va duce focul spre pereții înalți ai prăpăstiilor dinspre marginea de nord şi nord-est a pădurii de *ñires*. Abel lăsă să se aprindă bine câteva lemne şi îşi împinse calul spre mijlocul focului. Animalul, înnebunit, zvârli din copite în dreapta şi în stânga. Tăciunii săriră în toate părțile. Într-o latură a vetrei era un trunchi gros, foarte uscat, trântit la pământ; lângă trunchi, acoperită grijuliu cu crengi era o grămadă mare de lemne uscate. Puțina zăpadă care căzuse în timpul nopții rămăsese mai ales pe vârfurile copacilor şi pământul era aproape zbicit. Cu câteva ore de soare şi cu vântul din ce în ce mai tare care bătea în înălțimi, pământul avea să se usuce repede.

Dar fără imprudențe! Se învățase minte din ajun. Nu trebuia să se încreadă prea mult în steaua lui bună. Abel Cuenta urmări atent jarul care nimeri drept în mijlocul grămezii de lemne uscate. Totul mergea strună, şi focul se aprindea după cum presupusese. Dar rămase acolo mult timp, până când văzu că incendiul acela nu se mai putea stinge. Cuprinsese trunchiul gros, sfidând umezeala cu trosnetul lui puternic, şi curând urmă să se furişeze pe nesimțite pe jos până în tufişurile acelea care vor arde ca iasca, şi pe urmă până la grupul acela de copaci groşi. Acum putea să plece liniştit. Cerul era senin, fără speranță de ploaie sau zăpadă şi vântul se întețise, bătând mereu în direcția necesară. Abel Cuenta îşi frecă mâinile mulțumit. El nu pusese mâna pe nimic, el nu atinsese nici un singur cărbune. Totul era opera întâmplării, a vântului şi a câtorva zvârlituri de copită ale calului. Putea să plece cu conştiința liniştită... Dar, Dumnezeule mare, cum mai zburase timpul! Abel se uită mirat la soarele care se înălțase deja sus pe cer. Nu făcuse

nimic şi orele trecuseră pe nesimțite! Trebuia să se grăbească ca să folosească restul zilei.

Nu avea câini la el. Când Martin şi peonii plecau în cercetare, câinii legați în cuştile lor se smuceau în lanțuri şi lătrau furioşi ca să-i facă să-şi amintească de ei; cei slobozi săreau de bucurie văzând pregătirile de plecare şi nu se potoleau până când nu le porunceau să meargă în urma calului. Dar când pleca Abel Cuenta nici unul din câini nu se mişca. Trebuia să-i fluiere de mai multe ori până să-i facă să se apropie, şi să-i lovească zdravăn cu mânerul biciului ca să-i îndemne la drum. De aceea se obişnuise cu timpul să plece singur.

După ce lăsă departe, în urmă, rugul bine aprins, trebui să treacă iar pe aproape de fermă ca să meargă până în cealaltă parte a lotului. Descălecă de pe cal cu băgare de seamă în râpă şi trecu vadul printr-un loc ascuns. Principalul era să nu fie văzut, ca să poată spune pe urmă că fusese doar în partea dinspre apus. Mâncă puțin: o bucată de brânză şi o jumătate de *galleta*. Avu noroc. Găsi o turmă rătăcită de batali care putea să justifice pierderea unei zile întregi pe parcela aceea. Îi mână încetişor, şi, deşi mulți rămaseră pe drum, ajunse la fermă cu vreo treizeci de capete. Îi băgă în ocol şi fugi în camera lui ca să se odihnească puțin. Soarele era în asfințit. Inima îi zvâcni văzând că Mirta îl aştepta, aşezată pe marginea patului.

— *Señora*, dragă *señora*! Dumneavoastră aici?

— Da... Mă veți ierta, nu? Dar am fost nevoită să vin.

În timp ce vorbea, Mirta îşi curăța urechile cu un aer gânditor.

— Da, *señora*! Această casă e a dumneavoastră! Tot ce am e al dumneavoastră. Puteți să dispuneți de mine. I s-a întâmplat ceva soțului dumneavoastră, domnului doctor?

— Eu n-am soț!

— Cum! L-au ucis?

— Nu ştiu. A dispărut, şi băieții spun că trebuie să se fi înecat altfel nu se poate, pentru că au căutat peste tot. Dar

nu asta voiam să vă spun, ci că nu sunt căsătorită. Nu, nenorocitul ăsta nu a fost niciodată bărbatul meu. Sunt necăsătorită.

Abel simți cum inima îi tresare, un val de fericire îl cuprinse, dar în acelaşi timp îndoiala începu să-l roadă. Ce era atunci omul acela gras care trăia cu ea? Buzele lui descoperiră fără să vrea bănuielile sale teribile:

— Şi ăsta... omul ăsta?

— Omul ăsta e un mare dezmățat care m-a înşelat şi m-a adus până aici. Eu sunt foarte nefericită! M-a înşelat şi m-a făcut să plec de unde trăiam mulțumită şi fericită. M-a adus cu minciuni şi cu promisiuni. Şi el e vai de capul lui! Nu poate să fie bărbatul nimănui!

Abel se simți renăscând. Deci era necăsătorită, liberă. Liberă şi nevinovată... Ce-l mai privea acum dacă Potter era viu sau mort?

— Dragă *señ*... dragă *señorita*! Eu vă pot oferi acum...

Mirta îşi acoperi fața cu mâinile.

— Mi-e frică! Toată ziua am stat cu frica în sân, tremurând ca nu cumva *don* Martin...

— Canalia! Acum că-i singur şi dumneavoastră la fel, o fi vrut... Canalia!

— Nu. Nu de asta. Mi-era frică să nu dea vina pe mine. Cum grasul ăla neruşinat a făcut totul fără să fie medic...

— Da, am auzit ceva...

— Dar eu n-am nici o vină! Eu sunt nevinovată!

— Sărmana! şi glasul lui Abel tremură de emoție. Cine ar putea să vă bănuiască pe dumneavoastră? Cine?

— Lumea-i rea... Atunci mă lăsați să rămân aici?

— Cum să nu! Sunt nespus de bucuros să pot face tot ce-mi va sta în putință...

— E bine, e foarte bine aşa... Dar patul ăsta mi se pare cam tare.

— Dragă *señ*... dragă *señorita*! Eu am să vă fac rost de un pat mai bun, în care să vă simțiți bine. Voi face rost de el într-un fel sau altul, şi dacă nu pot asta azi o să caut măcar altă

saltea ca să dormiți bine. Aici totul e atât de sărăcăcios! Mi-e şi ruşine că nu pot să vă ofer ceva mai bun, dar...

— E, las că-i bun, ce mai! Totul e să te acomodezi, să te obişnuieşti...

— Cu toate că eu am să mă culc în şopronul de tuns o să vin oricând veți avea nevoie, la orice oră.

— Cum aşa! Dumneata te duci să te culci în şopron?

— Da, *señorita*, altundeva n-am. Camerele peonilor sunt ocupate, şi apoi prefer să nu mă amestec cu oamenii ăştia.

— Dar, nu ți-e frică de şobolani? Mi-a spus Arrillaga că azi-noapte i-au mâncat aproape toată fața şi picioarele sărmanului om care-a murit. Vezi să nu te confunde la noapte cu răposatul şi s-o ia de la început!

Abel vru să-şi ascundă fiorii şi râse prefăcându-se liniştit.

— Nu, nu-i nimic... Dar chiar dacă ar fi vreun pericol aş fugi bucuros spre el, plin de mulțumire, fiindcă o fac pentru dumneavoastră. Pentru dumneavoastră, *señorita*!

Mirta îşi curăță dinții şi gingiile cu limba şi scuipă pe jos o ploaie de stropi mici.

— Ei, bine! murmură după o clipă. Dacă dumitale ți-ar face plăcere, în sfârşit, eu nu văd nimic rău...

În privirea de adorație cu care o învălui Abel era tot focul înăbuşit în douăzeci de ani de abstinență, în fuga lui oarbă spre vițelul de aur. Dacă el ar reuşi s-o facă să fie a lui, a lui pentru totdeauna, unită prin legăturile sfinte ale unei căsătorii creştineşti! Ar fi cel mai fericit dintre oameni. Dar încă nu îndrăznea să viseze la atâta fericire.

Martin stătea în fața căminului. Se simțea zăpăcit. Pierderea aceea fusese pentru el ca o lovitură de măciucă în cap, dar încă nu începuse să simtă focul domol al singurătății arzându-i sufletul. Fără buimăceala aceea, fără senzația aceea de durere fizică care e ca o anestezie pentru inimă, nici o ființă omenească nu ar fi în stare să reziste în fața unei pierderi atât de grele ca aceea care-o reprezenta moartea Suzanei pentru el. Era o lovitură prea brutală ca s-o simtă

deodată. Mai avea nevoie de câteva zile încă până să înțeleagă că aceea ce dispăruse era esența existenței sale, mai mult chiar decât propria lui viață.

În dimineața aceea, lucrând în tâmplărie, avea o continuă senzație de buimăceală. Brațele i se deplasau cu putere, trupul se mişca o dată cu ferăstrăul sau gealăul, energia lui toată era îndreptată spre efortul care-l făcea. Activitatea aceea febrilă era o alinare. Chipul Suzanei îi era întipărit puternic în minte, dar nu era un chip de ceară, nemişcat, ci soția drăgăstoasă şi blândă care îl întovărăşise până acum câteva ceasuri. Simți dintr-o dată nevoia de a o vedea, şi lăsă uneltele îndreptându-se spre vilă cu pasul lui uşor. Pe când se afla în picioare în fața patului, cu Jonar stând pe scaun lângă comodă şi Alejandra acolo în fotoliul din colț, i se păru că vede ceva ciudat la Alejandra, o postură neobişnuită. Avea ceva în brațe, şi auzi deodată un scâncet uşor de tot, mai degrabă un behăit de mieluşel rebegit. Se apropie de ea şi văzu un botic vânăt şi un căpşor ascuțit. Fata îşi înclină capul şi-şi plecă umerii ca şi când ar fi vrut să facă un cuib în care să ascundă copilaşul, şi când îşi ridică ochii plini de teamă spre omul înalt care stătea lângă ea, nu-i văzu decât spatele omului care se îndrepta iar spre trupul neînsuflețit.

La prânz, când termină şi sicriul lui Torrén, făcut mai în grabă, geluit doar pe marginile scândurilor, Martin se duse să mănânce. Şi pe când îşi ducea maşinal la gură mâncarea auzi pentru a doua oară behăitul tremurător. Îşi ridică privirea şi putu să vadă de pe scaunul lui că în timp ce servea, Alejandra pusese copilul într-un fotoliu în fața căminului. Când se sculă de la masă, înainte de a ieşi, se opri o clipă lângă fotoliu. Copilaşul înfăşat cu grijă stătea nemişcat unde fusese culcat. Doar pe gurița lui care se deschidea şi se închidea încetişor ca o gură de peşte se vedea un semn de viață.

Duseră cu toții cele două sicrie până la micul cimitir unde se afla mormântul Albertei. Erau unsprezece cei care le duceau, oameni şi femei, şi nu fu mic efortul pe care l-a făcut fiecare. După ce îl îngropară pe Torrén se apropiară toți de

cealaltă groapă. Coborâră sicriul şi frânghia pârâi uşor. Se lăsă o tăcere adâncă. Şi deodată se auzi vocea lui Jonar, guturală şi blândă în acelaşi timp. Era poate o simplă rugăciune, dar în liniştea aceea vibră ca un psalm şi toți ascultau cuvintele necunoscute, cu ochii nemişcați şi cu fețele împietrite. Şi când irlandezul îşi îndreptă silueta înaltă şi osoasă, cu un picior pe grămada de pământ proaspăt, ca să facă semnul crucii, cu ochii înălțați la cer, ceilalți îşi duseră şi ei o mână la frunte, la piept şi la umeri, cu mişcări stângace.

Şi Martin se aplecă luând un pumn de țărână. Îl sărută şi buzele lui se mişcară în tăcere când întinse mâna lăsând să cadă primul bulgăre de pământ peste scândurile geluite de el. Şi pe fața înăsprită de durere, lacrimile începură să curgă iar, fără ca un singur muşchi de pe ea să-i tresară. Şi toți ceilalți începură şi ei să plângă: Mirta, hohotind şi ascunzându-şi fața în mâini; Ñungo cu gemete slabe care începuseră încă de la coborârea primului sicriu; cei doi gemeni cu ochii vioi împăienjeniți deodată şi cu lacrimi mici şi strălucitoare ce li se prelingeau pe obrajii lor mongoli. Celestino şi Arrillaga simțiră că emoția le strângea gâtul şi se aplecară punând mâna pe lopeți. Alejandra se rezemase puțin de Cruz al ei şi în timp ce ea plângea încet în batistă, şi-o scoase şi el pe a lui ştergându-şi ochii repede şi mişcându-şi buzele. Pe urmă se întoarseră acasă, coborând pe cărarea de unde se vedea întinderea verde a lacului. Acolo departe, spre stânga, se zări silueta supraveghetorului care mâna o turmă foarte mică dând mereu din mâini. Lângă mormântul Suzanei rămăsese doar câinele care fugea în jurul crucii rustice, cu mişcări amenințătoare de paznic, uitându-se la cer şi în jur cu ochi fioroşi ca să nu se apropie nici o pasăre de pradă, ca să nu se apropie nici o lighioană de pământul de curând răscolit.

Martin se aplecă să aţâțe focul, şi flăcările se făcură ca o coamă vaporoasă care flutura în vânt, şi printre cărbuni, ochii Suzanei îl priveau cu calmul acela de apă liniştită. Puțin mai înainte Alejandra se apropiase de el şi îi spusese: „*Señor*, o să fie nevoie să-l schimb aici, aproape de foc. Se lasă noaptea şi

e frig". El îi spusese: „Bine", fără s-o privească, fără să-şi ia ochii de la foc şi când auzi behăitul firav se sculă din fotoliul lui temându-se să n-o încurce pe fată. Văzu atunci în adâncitura celuilalt fotoliu un scutec întins, una din pânzele acelea din fir mătăsos ca un crep pe care Suzana le făcuse cu atâta drag, pe care ea le pregătise lucrând multe luni la rând, grijulie la fiecare împunsătură de ac pentru ca pielea gingaşă a micuțului să nu fie roasă de materialul aspru sau de vreun nod al aței. Şi pe cearşaful mic văzu gurița de peşte care se mişca într-un tremur care nu ştiai dacă era râs sau plâns, şi brațele mici strânse ca la o mumie mică, şi picioarele depărtate, îndoite spre pieptul slab, bine depărtate arătându-şi sexul umflat, şi faşa cu care îi era legat buricul. Ăsta era deci copilul pe care îl aşteptaseră cu atâta ardoare. *Mayordomul* Martin se aplecă peste el atângându-i capul cu vârful degetului: tot creştetul căpşorului zvâcnea, se mişca asemeni gâtului cald şi acoperit de puf al unui porumbel. Martin se înfioră şi privi cu interes botişorul vânăt. Peste puține zile bucata aceea urâtă de carne vineție se va întări şi va deveni un copilaş trandafiriu, grăsuț, dolofan...

— *Señor*, mă lăsați să-i pun puțin talc?

Se depărtă ca să-i facă loc şi îl privi mai departe pe fiul Suzanei, în timp ce Alejandra se apleca peste fotoliu.

— Da, fata mea, îi răspunse.

Martin se miră de sunetul propriului său glas. Erau fără îndoială primele cuvinte pe care le rostea în ziua aceea. Şi spusese: „Da, fata mea", cu acelaşi ton pe care-l avea Suzana când se adresa fetei. Da, fata mea... vino aici fata mea... ia, fata mea... Va trebui să înceapă să vorbească cu Alejandra ca soția lui, pentru ca totul în casă să meargă bine mai departe, pentru ca să fie perfect îngrijit copilaşul ei, copilaşul Suzanei.

Dar se simțea obosit. Amețeala aceea de plumb stăruia să-i cuprindă întreaga ființă, să-l strivească. Se aşeză iar, şi când Alejandra plecă luând copilul gata înfăşat, rămase cufundat din nou în gândurile lui, cu ochii țintă la flăcările care se transformau într-o coamă şi la jarul care strălucea liniştit. Şi

uneori, cu gândurile perindându-i-se grele ca nişte fapte aievea. I se părea că soția lui stătea şi acum lângă el, cum stătuse de atâtea ori liniştită, tăcând amândoi, lăsând să treacă orele aşezați lângă foc, mai apropiați aşa decât dacă mâinile le-ar fi fost împreunate şi gurile le-ar fi şoptit cuvinte de iubire şi s-ar fi sărutat.

Tresări auzind o voce la spatele lui.

— Dragă *señor don* Martin, iertați-mă că vă deranjez. N-aş vrea să vă tulbur…

— Ce este? întrebă Martin.

— În pădurea de *ñires* arde ceva. Sper să nu fie grav. Am trimis toți peonii ca să stingă focul… Dar mulțumesc lui Dumnezeu, se pare că nu e prea mare. O să reuşim fără îndoială să-l stingem curând cu ajutorul tatălui ceresc.

Martin îl privi absent. Întâmplarea aceea nu reuşea să-i împrăştie amorțeala şi mreaja deasă a gândurilor sale.

— Ți se pare că e vreun pericol?

— Nu, *señor*! Stați liniştit. Apoi, vântul suflă spre prăpastie. Nu-i pericol să ardă nici un ocol. Vă dau cuvântul meu de onoare. Şi în toată partea aceea nu-i nici o vită. Din întâmplare chiar eu am mânat de acolo mieii săptămâna trecută.

Abel se uită cu privirea lui rece la chipul obosit, zdrobit, al patronului şi adăugă:

— Puteți fi liniştit, *señor*. Eu v-aş fi chemat imediat dacă s-ar fi întâmplat ceva grav. În afară de aceasta, cred că o să plouă, *señor* sau o să ningă…

Se retrase foarte încet, ca o umbră. Iar Martin, când îşi îndreptă iar ochii spre foc, nu reuşi să discearnă, în amorțeala lui de plumb, dacă vorbele supraveghetorului veneau dintr-unul din acele gânduri grele ca nişte fapte aievea sau dacă scena petrecută era într-adevăr reală.

Abel Cuenta încălecă iar pe calul lăsat la portița de la grădină şi se îndreptă spre pădurea depărtată de *ñires*.

Când ajunse la pădurea de *ñires*, incendiul era aşa de mare, că oamenii care se strânseseră acolo priveau flăcările

de pe cal, fără să fie în stare să ia o hotărâre. Şi nu mai era nimic de făcut. Îi împărți pe peoni ici şi colo, aşa, ca să nu stea fără să facă ceva, şi el se apropie cu băgare de seamă, studiind bine direcția vântului. Acolo, departe, pe o ieşitură mare a prăpastiei care rămăsese izolată de foc, văzu silueta unui călăreț care fugea înnebunit între flăcări şi prăpastie. În spatele omului un mare *poncho* alb flutura în neorânduială. Abel se ridică în scări şi îşi duse mâna streaşină la ochi ca să nu piardă nici un amănunt. Uneori omul era ascuns de fum, dar apărea iar puțin mai departe, până când, în momentul în care focul cuprinse toată marginea prăpastiei, om şi cal dispărură deodată, cu un fâlfâit disperat al *ponchoului* alb.

Ziua şi noaptea câinele stătu lângă crucea rustică. Nu putură cu nici un chip să-l ia de acolo. Nu se apropia nici un animal de pradă, dar el tot se repezea cu colții amenințători, mişcându-se teribil de iute ca şi când s-ar fi luptat cu nişte stafii. Nu se atingea de mâncarea pe care i-o aduceau, şi când se prăbuşi în sfârşit pentru a nu se mai ridica, trupul lui nu mai era decât osul şi pielea acoperită cu lațe cenuşii. Şi lațele de pe frunte tot îi mai cădeau peste ochi. L-au îngropat acolo lângă stăpâna lui.

Martin nu înțelese decât peste multe zile că arderea pădurii de *ñires* urma să-i completeze ruina. Focul nu atinsese nici un ocol. Nici o singură vită nu fusese prinsă de flăcări, şi pe sutele de hectare urmau să crească păşuni cu iarbă deasă datorită îngrăşământului de cenuşă, dar Direcția pământurilor fu neînduplecată. După incendiu pierdură două zile până îl reparară pe *Augusto* şi Martin îl însărcină pe supraveghetorul lui să se ducă la Gallegos ca să anunțe faptul. Dar pare-se că ajungând acolo, Abel Cuenta găsi biroul închis şi trimise anunțul în scris, punându-l la cutia cu scrisori. Şi de asemeni se părea că anunțul nu ajunsese la destinație. Pe urmă fură foarte ocupați să ducă lâna la Punta Bandera. În călătoriile pe care le aranja, Abel lua o dată pe unii peoni, altă dată pe alții, pentru ca toți să aibă ocazia să povestească în port şi în Calafate despre ceea ce se

întâmplase la Los Témpanos şi pe urmă nu mai putură afla cine era cel care răspândise atâtea zvonuri confuze şi înfiorătoare care circulau de la cordiliera până la mare. Până şi Jonar îşi părăsi de două ori funcția de bucătar ca să plece la Punta Bandera şi Murangunic şi Pancho Ortiz plecară şi ei cu mai multe ocazii. Pancho Ortiz nu plecă de la fermă aşa cum intenționa. Când el şi iugoslavul fuseseră găsiți de *Augusto* în apropiere de Boca del Infierno, unde stătuseră două zile încercând zadarnic să treacă cu barca apele acelea învolburate, Pancho se întoarse iar la fermă, uitând cu timpul de cearta lui cu supraveghetorul.

Când sosi inspectorul de la Direcția pământurilor cu unul din şefi, aduşi de un denunț anonim pe care îl primiseră la birou, putură constata că incendiul distrusese mai mult de o mie de hectare. Şi toate faptele demonstrau că dezastrul fusese provocat intenționat: nu exista nici o cauză naturală care să-l fi putut provoca, ora şi direcția vântului fuseseră studiate cu precizie matematică ca să nu atingă nici un singur metru din ocoluri şi vitele fuseseră luate de acolo, printr-o coincidență suspectă, exact cu câteva zile mai înainte. Mânaseră chiar spre țarcuri o întreagă turmă rătăcită. În afară de aceasta, patronul fermei nici nu se deranjase să se apropie de foc, atât de sigur era de exactitatea cu care va evolua planul său.

Pe urmă veni un anchetator de la poliție ca să verifice alte nereguli serioase denunțate mereu de alte şi alte anonime pe care le primeau. Când coborî pe pietrişul de la Los Témpanos funcționarul exclamă, privind spre poalele deluşorului de gresie: „Aha! Deci ăsta era cimitirul particular pe care-l are aici ca să-i ascundă pe cei care mor de moarte suspectă? Asta-i bună!” Instrucția preliminară, declarațiile şi reconstituirile repetate ale diferitelor fapte durară mult timp. Se părea că moartea lui Torrén se preta la un număr nesfârşit de ipoteze. Chiar şi în moartea Suzanei erau unele împrejurări care trezeau bănuieli foarte serioase, iar dispariția lui Potter provocă şi ea lungi declarații, confruntări între

martori. De asemeni era ciudat cum băieţandrul acela slab ajutase, spălând lighenele, în timp ce trupul tatălui său rămăsese părăsit ca să-l devoreze şobolanii. Şi cei doi peoni care fuseseră trimişi, cu riscul vieţii să înfrunte apele lacului într-o coajă de nucă, pe o noapte ca aceea. Da, ferma era plină de întâmplări misterioase! Mai descoperiră că, la presupusa sinucidere a acelei tinere pe nume Alberta, pe care Martin o adusese din capitală, se făcuseră mici nereguli de procedură în anunţarea faptului şi celelalte...

Şi funcţionarul anchetator era pornit încă de la început, în prima seară pe care o petrecu la fermă începu o discuţie prietenească împreună cu stăpânul şi supraveghetorul. Le deschise sufletul spunându-le că avea soţie şi trei copii în Buenos Aires, că trebuia să-i întreţină cu preţul unor sacrificii imense. Cei doi băieţi urmau un seminar. Ah, da, lui îi plăcea învăţământul religos! Şi fata trebuia să intre la şcoala normală. El nu avea de unde să le lase avere copiilor lui. Ce mai! Timpurile se schimbaseră şi nu mai era chip să dai de câte un chilipir ca să-ţi faci o avere cât de cât acolo. Dar e drept, el era adeptul învăţăturii şi voia ca băieţii şi fata lui să studieze... Chiar dacă ar fi trebuit să se lipsească de masa de seară ca să facă economii şi chiar dacă ar fi renunţat luni şi luni la fumat. Ar fi răbdat şi o viaţă de câine, dar voia ca fiii lui s-o ducă bine, să nu le lipsească nimic. Nu, asta nu! Cu salariul lui de mizerie nu se putea face minuni, dar se mai iveau şi cazuri în care putea ciupi câţiva centavos... I se plătise de câteva ori pentru nişte servicii pe care el era întotdeauna dispus să le facă... Cine are urechi să audă!

Dar patronul şi supraveghetorul ascultau cu indiferenţă mărturisirile. Primul cu un aer absent, ca şi când s-ar fi aflat la mii de leghe depărtare, al doilea cu o răceală muşcătoare, de parcă i-ar fi ghicit toate intenţiile încă înainte ca el să deschidă gura. Acesta din urmă îi arătă de la început o vădită lipsă de respect ca şi când şi-ar fi propus să-l exaspereze tot timpul, neprecupeţind nimic. În schimb îi fu deosebit de accesibilă soţia acelui doctor Potter dispărut atât de misterios.

Sărmana! Îi povesti că trebuise să plece din vilă, că fugise de pericolul în care era dacă stătea aproape de patron. Câte lucruri ciudate se întâmplaseră la ferma aceea! Şi se făcu anchetă după anchetă. Foi scrise cu nemiluita, strângându-se neîncetat... Şi acela era doar începutul! După ce intra în angrenajele justiției fiecare din foile acelea se transforma într-o găină cu ouat accelerat, şi din fiecare ou ieşeau alte găini şi alte ouă, şi alte găini... Da, fiecare fapt va aduce cu sine munți de hârtie ştampilată... Şi vor veni medicii care vor trebui să facă toate autopsiile şi specialiştii pentru fiecare lucru, şi alți funcționari anchetatori şi autorități de sus care să verifice dacă nu se comiteau nereguli.

Martin se uita la tot cu o oboseală imensă. Altădată ar fi luptat din răsputeri îndârjindu-se şi el pe măsură ce creşteau dificultățile... Dar acum, pentru ce? Lăsa totul pe mâna supraveghetorului său. Abel era peste tot, răspundea la tot, însoțea pe fiecare din noii sosiți care veneau să iscodească, să scrie, să-i facă pe peoni să vorbească. Ce-i mai păsa lui acum că totul se năruia! Dar supraveghetorul lui părea dispus să-l ajute din plin: „*Señor don* Martin, eu cred că dacă ați fi o persoană mai puțin importantă, cu mai puțină avere şi mai puțin capital, lucrurile s-ar simplifica mult. *Señor*, timpurile sunt grele. Legile şi procedurile pe care le introduce noul guvernator o să ne strângă de gât, dar cred că am putea găsi pe cineva care să cumpere asta... Atunci chiar c-ar fi mai uşoare toate celelalte! *Señor*, eu am cunoscuți care dispun de capital. Poate vreunul din ei ar risca să ia afacerea asta şi am scăpa de tot cu un preț potrivit înainte ca să înceapă marea scădere a prețurilor de după război". Când Martin află că Direcția pământurilor era gata să-i ordone să părăsească ferma, se grăbi să accepte oferta lui Abel Cuenta şi îi vându toată ferma şi construcțiile. „Oh, *señor*! Eu v-aş plăti ceva mai mult pentru astea şi pentru acelea de asemenea, dar eu nu sunt decât un peon. Adevăratul stăpân e un domn din Buenos Aires. El îmi procură sumele necesare şi e un tiran care ține la bani..."

Şi acum Martin Arteche se îndepărta de Los Témpanos pe *Augusto*, a cărei proprietate fusese transferată şi ea lui Abel Cuenta. Şi ieşind din micul golf, ochii lui Martin lunecau peste şoproane şi case, peste gardurile de sârmă şi peste verdele îndepărtat al *chacrei*, oprindu-se la gardul alb al cimitirului. Murangunic stătea în spatele lui, privindu-şi cu ochi trişti *quinta*. Iugoslavul nu voise să-şi părăsească stăpânul. Toți băieții de la fermă vruseră să vină cu el: „Ia-ne patroane, chiar dacă va trebui să muncim pentru mâncare!” Dar el nu putea să-i ia pe toți, nu putea să-i lege de nenorocirea lui. Şi nici bani nu avea ca să dea de lucru la atâția. După ce voi lichida totul şi după ce îşi va plăti toate datoriile, îi mai rămâneau vreo optsprezece mii de pesos. Va lua cu aceşti bani una din *chacrele* din Rico sau Roca şi va munci iar din răsputeri. Păşunile de pe acolo fuseseră arse de revărsările provocate de digul format de gheţar dar îşi reveneau iar, an de an, şi pământul era foarte fertil. Cu el veneau iugoslavul, Cruz Moreno care se căsătorise de curând cu Alejandra, Pancho Ortiz şi Nuñgo. Toți împreună vor întemeia o *chacra* înfloritoare sau mai multe *chacras*, îşi vor împărți beneficiul proporțional între toți, ca la Los Témpanos. În cală culcat era şi Biguá. Nici el nu voise să-l părăsească. Leacurile celorlalți îi ajutaseră mult. Martin voia să-l ducă la Gallegos ca să fie bine îngrijit în timp ce el se va apăra prin tribunale.

Martin rămase cu ochii țintă la micul gard vopsit în alb care se întindea într-o parte a deluşorului de gresie, până când linia albă se pierdu în orizontul culmilor înzăpezite. Alejandra se apropia de el cu copilaşul în braţe:

— Uitați-vă, *señor*, cum râde.

Feţişoara copilului plesnea de sănătate şi picioarele şi mâinile lui durdulii se mişcau cu vioiciune. Fața lui Martin se lumină văzându-l. Era ca o prelungire a soției sale. Rămânea el ca să amintească mereu de ea, ca să-i dea noi puteri în luptă. În drumurile lui de *tropero* cunoscuse un asemenea copil care în urmă cu treizeci de ani rămăsese fără mamă, în

singurătățile din canalul Beagle. Mama îi murise tot datorită unui impostor care se dăduse drept medic, dar micuțul trăi şi crescu ajungând un fermier modern care îşi străbătea proprietățile în avion. Şi fiul lui, fiul Suzanei, va ajunge şi el cu vremea un om important şi bun.

Acolo, la Los Témpanos, Abel Cuenta se aşezase în fotoliul din *living*, lângă foc. Mirta, de curând soția lui, stătea alături. Şi în timp ce el o privea cu adorație, ea îşi plimba prin noua locuință ochii ofiliți de noctambulă bătrână.

Buenos Aires
august, 1946.

Index alfabetic.

A

Achura – măruntaie de vită.

Agarrador – persoană însărcinată cu legarea picioarelor oii şi aducerea ei la cel care o tunde.

Alacalufes – indieni din Țara de Foc. Trăiesc în stare de sălbăticie în apropiere de Puerto Edén, în Patagonia Chiliana. Sunt pe cale de dispariție.

Alfilerillo – plantă umbeliferă originară din Chile ale cărei flori au proprietăți terapeutice.

Amansada – acțiunea de prindere şi îmblânzire a cailor sau mânjilor lăsați în libertate şi sălbăticiți.

Angostura – loc îngust, strâmtoare.

Apartes – operația de separare a animalelor pe categorii, după vârstă sau în diferite scopuri ca îngrăşat, prăsilă etc.

Arreos – turme mari de animale, mânate dintr-un loc în altul în diferite scopuri.

B

Bañadero – loc unde se scaldă vitele.

Boca del Infierno – Gura Iadului.

Boleadoras – un fel de arcan, constând din mai multe frânghii cu bile.

Bombacha – pantaloni bufanți şi largi, caracteristici îmbrăcămintii unui *gaucho*.

Bombilla – țeavă din metal sau trestie pentru băut *mate*.

Breeches – În limba engleză – pantaloni golf.

C

Cafisho – pungaş, tâlhar (argotic).

Calafate – arbust spinos din ale cărui semințe se prepară o băutură alcoolică şi din a cărui rădăcină se extrag substanțe întrebuințate în medicină şi vopsitorie.

Cambronas – pânzeturi groase, folosite în general pentru confecționarea pantofilor.

Campera – haină de piele folosită la lucrul câmpului.

Candial – băutură argentiniană preparată din ouă bătute, lapte, scorțişoară, uneori alcoolizată.

Canutillo – fir răsucit de aur sau de argint.

Caranchos – pasăre carnivoră, asemănătoare cu corbul.

Cargueros – cai de povară.

Carnicera – plantă din frunzele căreia se obține prin fierbere un lichid dezinfectant.

Cateca – ordin religios de călugărițe.

Cazuela – ghiveci cu carne tocată sau cu peşte.

Cinchón – curea petrecută pe sub burta şi peste hamul calului, prinzând cioltarul.

Coigiies – cuvânt araucan desemnând o specie de fagi din Patagonia şi Țara de Foc al cărei lemn este foarte apreciat.

Correntin – locuitor al provinciei argentiniene Corrientes.

Cortaderas – graminee cu frunze lungi, turtite şi cu marginile zimțate şi foarte tăioase, răspândite în Antile şi în partea meridională a Americii de Sud.

Cuadra – unitate de măsură a distanțelor utilizată în America de Sud, variind de la o țară la alta, şi echivalând în Argentina cu 125,5 m.

Cuises – specie de iepuri, foarte mici, asemănători ca mărime cu şobolanii. Carnea lor e comestibilă (cuvânt guarani).

CH

Chacra – Întindere de pământ între două sute şi cinci sute de hectare folosită la cultivatul cerealelor sau păşunilor artificiale.

Chacarero – fermier, proprietar de *chacra*.

Chacrita – diminutiv de la *chacra*.

Chancho Colorado – Porcul Roşcovan.

Chilote – locuitor al provinciei Chiloé din Chile. *Chinitas* – cuvânt de alint adresat unor femei.

E

Entrerriano – locuitor din provincia argentiniană Entre Rios.

Esquiladores – muncitori specializați în tunderea oilor.

Escurridero – (v. *tambor*).

Estibador – lucrător la presatul manual sau mecanic al lânii în baloturi mari.

F

Facón – cuțit mare, cu vârful foarte ascuțit, folosit de *gaucho* atât la muncile obişnuite cât şi ca armă.

Fueguino – locuitor din Țara de Foc.

G

Galón – măsură engleză de capacitate de 4,55 litri. Galonul nord-american are 3,79 litri.

Galleta – În Chile şi Argentina, pâine făcută din tărâțe sau făină de calitate inferioară având forma unei mingi mari. În cordilieră se păstrează luni întregi fără a-şi altera gustul.

Gauchada – serviciu făcut cu bunăvoință.

Gaucho – locuitor din pampasul rioplantense (Rio de la Plata), călăreț prin excelență, foarte priceput la vite, ştiind să mânuiască cu îndemânare principalele sale unelte de muncă: lasoul, *boleadoras* şi *facónul.* A fost proletarul incipientei ramuri a creşterii vitelor şi soldatul armatelor care au luptat pentru independență.

Gaviotones – specie de pescăruşi uriaşi.

Gorra Colorada – Chipiu Roşu.

Gramilla – iarbă măruntă, foarte căutată ca păşune.

Gringo – cuvânt denumind în America de Sud pe străinii a căror limbă maternă nu e spaniola sau care o vorbesc stricat.

H

Highlander – locuitor de la munte. (În limba engleză, în original.)

Huemules – cuvânt araucan desemnând în Chile cerbii de munte. Figurează pe scutul național al acestei țări.

Huron – specie de dihor.

J

Jefatura – post de jandarmi.

Juan Tres Dedos – Juan Trei Degete.

L

Linyera – boccea în care îşi strâng lucrurile peonii.

Living – prescurtare a cuvântului compus englez *living-room* – cameră de zi.

M

Machete – cuțit mare şi greu, asemănător cu un satâr, folosit de peoni la anumite munci.

Madrina – iapă ce merge în fruntea unei *tropilla* conducând-o, de obicei de altă culoare decât restul cailor şi având legată de gât o talangă. E de ajuns ca *madrina* să fie priponită pentru ca ceilalți cai să stea pe aproape şi să nu se rătăcească.

Malambo – dans din pampas jucat de un bărbat; cere o mare îndemânare în trecerea de la o figură la alta, iar muzicanții trebuie să se adapteze ritmului dansatorului şi nu invers, Unul din cele mai vechi dansuri populare creole.

Malvineros – țesătură din lâna oilor din insulele Malvine; oi obținute din încrucişarea turmelor sălbatice cu ovine englezeşti.

Mallín – teren mlăştinos pe care, după ce se usucă, creşte păşune bună pentru oi.

Manga – (v. *tambor*).

Mapuches – denumire dată indienilor araucani, însemnând „oameni de pământ"; considerați ca primii locuitori din Chile.

Mata negra – tufa neagră – plantă de un verde închis crescând sub formă de tufe. *Mata negra* şi *calafates* reprezintă vegetația specifică a Patagoniei.

Mate – infuzie din frunzele plantei *mate* (sau *yerba*) care se bea ca ceai dulce sau amar în diferite țări din America de Sud.

Mate cocido – un fel de mate făcut cu apă rece şi care se bea după amiază, în general pe la ora cinci, spre deosebire de matele care se bea cu *bombilla* şi care se ia la orice oră din zi.

Mayordomo – majordom – nume dat administratorului unei ferme. La fel li se spune, în glumă, copiilor patronului.

Mocbas – urechi cărora le lipseşte vârful.

N

Nazarenas – pinteni folosiți la îmblânzit, prevăzuți cu o rotiță destul de mare cu zimți ascuțiți.

Nochero – cal priponit în timpul nopții, folosit la nevoie după popasurile în pampas pentru strângerea restului hergheliei, a vitelor împrăştiate etc.

El Ñato – Cârnul.

Ñires – arbori care cresc în toată regiunea pădurilor subantarctice, atingând o înălțime de până la 15 metri şi al căror lemn se prelucrează foarte uşor.

O

Ojotas – Încălțăminte indigenă asemănătoare cu opincile confecționată din piele netăbăcită, folosită în vechime de indieni iar în zilele noastre de țăranii din America de Sud.

Ona – numele unui trib nomad provenit de pe țărmul de est şi de nord al Țării de Foc. Membrii lui sunt urmaşii vechilor locuitori ai Țării de Foc; se îndeletnicesc cu vânătoarea. Astăzi mai există doar câteva sute de *onas*.

Orejano – animal neînfierat, care nu poartă marca proprietarului.

Orion – pălărie care se poartă la oraş, deosebită de *chambergo* care se poartă la muncile câmpului.

Ovillo şi *miel* – două soiuri de iarbă bună pentru păscut care nu necesită multă îngrijire şi se reproduc spontan. Sunt două soiuri de păşune foarte răspândite în Patagonia.

P

Pajas bravas – graminee înalte de trei sau patru centimetri, cu frunze subțiri, aproape cilindrice, de culoare galben-verzuie, prețuite mult ca păşune şi combustibil. Se folosesc şi la acoperitul caselor țărăneşti.

Paletilla – crestătură a urechii unui animal constituind semnul proprietarului

Pampero – vânt care bate în pampas.

Patroncita – diminutiv de la patrona (soția patronului), dat fiicelor patronului.

Pecari – porc sălbatic mai mic decât mistrețul.

Peineta – pieptene mare, împodobit, folosit la prins părul.

Percheron – cal de ham, de povară, de talie mare originar din Perche.

Pialada – prindere cu arcanul a unui animal, de obicei vizându-se picioarele dinainte.

Piquillin – arbust de doi sau trei metri înălțime.

Ponchito – diminutiv de la *poncho*.

Poncho – bucată de stofă groasă din lână, cu o tăietură în mijloc pe unde intră capul, căzând pe umeri până la brâu sau până mai jos de genunchi. Are multiple întrebuințări: ca manta apărând de ploaie şi frig, ca pătură, prinsă de şa; se foloseşte pentru legat diferite lucruri, ca desagă, iar în luptele cu cuțitul se înfăşoară pe brațul stâng.

Portillos – serie de portițe pe care intră oile în şir la tunsul cu foarfecele mecanic.

Portland – ciment foarte fin, de culoare cenuşiu-verzuie care nu necesită amestec de var. Numele vine de la Portland, o insulă engleză din Canalul Mânecii, de unde se extrage piatra necesară preparării cimentului respectiv.

Pozo – (v. *tambor*).

Puchero – un fel de tocană.

Puestero – persoană însărcinată cu paza vitelor la o fermă.

Puesto – colibă de cioban.

Q

Quinta – teren cultivat cu legume şi pomi fructiferi.

Quintero – lucrător la *quinta* – grădină de zarzavat şi pomi fructiferi.

R

Rastra – partea din față, împodobită, a chimirului.

Rancho – locuință țărănească tipică, un fel de colibă cu acoperiş de crengi sau de paie, construită în câmp, departe de locurile populate.

Reja – un fel de gratii de la tejghea, folosite în prăvăliile din Patagonia, pentru a apăra marfa şi pe vânzător de hoți şi beți.

Reñidero – arena luptelor de cocoşi.

Rodeo – numărătoare a turmelor care se face strângând animalele într-un ocol mare sau în câmp deschis; locul în care se adună vitele în acest scop şi totalitatea turmelor strânse pentru această operație.

Roseta – plantă cu fruct țepos, care creşte în regiunile semiaride din pampas.

Rosanis – băutură alcoolică preparată cu diferite mirodenii.

Rotos – rupți, zdrențăroşi; astfel sunt numiți în Chile săracii.

S

Scones – un fel de pesmeți.

Señorita – domnişoară.

Serranos – pasăre de culoare neagră, asemănătoare cu graurul.

Sisal – plantă textilă, asemănătoare cu cânepa de Manila, a cărei fibră se prelucrează în Campeche şi Yucatán (Mexic).

Sobrecarga – prelungire deasupra acoperişului a pereților unei construcții (cam de optzeci de centimetri), pentru ca vânturile puternice din Patagonia să nu smulgă acoperişurile de tablă.

Societatea Muncitorească – (Sociedad Obrera) – organizație sindicală.

Sulky – trăsură cu două roți trasă de un cal.

T

Tacuara – sau *tacuaras* – specie de trestie foarte tare, un fel de bambus uriaş care creşte din abundență, formând adevărate păduri pe malurile râurilor mari.

Tambor – sau *pozo* – bazinul plin cu dezinfectant amestecat cu apă în care se scaldă oile, una câte una. *Manga* e un fel de jgheab lung de cinci-şase metri, prin care înoată oaia când iese din bazin, până la scara pe care urcă în *escurridero*, un fel de țarc, unde stau un timp oile scăldate ca dezinfectantul să se poată scurge din lână şi întoarce înapoi în bazin.

Tehuelche – unul dintre cele mai importante triburi indigene din Patagonia, răspândit în regiunea dintre râurile Negro şi Colorado.

Témpano – ghețar plutitor, sloi de gheață plutitor.

Te pampa – plantă din frunzele căreia se prepară ceai.

Teritoriu – (în organizarea constituțională a unor țări ca Mexic şi Argentina) entitate politică unde, din cauza densității reduse a locuitorilor sau din alte cauze, nu există o deplină suveranitate internă, guvernatorul său fiind numit de preşedintele republicii în loc să fie ales prin votul populației locale.

Tero – sau *terutero* – pasăre din familia picioroangelor, de culoare albă cu pete negre şi roşu-violete ale cărei pene sunt prevăzute cu un ghimpe. Se domesticeşte foarte uşor.

Tranquerista – peon care la muncile de *rodeo*, tuns sau scăldat, are sarcina să deschidă poarta ocolului lăsând să treacă doar un anumit număr de oi. E o operație care necesită foarte multă îndemânare.

Tropilla – herghelie mică de cai îmblânziți pe care şi-o formează un *tropero* pentru a-şi asigura cai de schimb când străbate pampasul pustiu.

Tropero – cioban priceput la mânarea turmelor pe distanțe mari şi prin locuri greu de trecut, fără a pierde animale.

Truco – joc de cărți.

Taco – sos preparat din ulei, carne, ceapă, ciuperci şi roşii care se serveşte cu diferite aperitive.

Tumba – carne fiartă din supă.

V

Vizcacha – animal rozător asemănător ca mărime şi culoare cu iepurele dar cu o coadă lungă ca de pisică. Trăieşte prin munții din Peru, Chile, Brazilia şi în pampasurile Argentinei.

Vizcachon – augmentativ de la *vizcacha*.

Y

*Yagane*s – indieni din sudul Țării de Foc, urmaşi ai primilor locuitori din această regiune.

Yerba – frunzulițe din care se prepară ceaiul mate.

{1} *Témpano* – ghețar plutitor, sloi de gheață plutitor.

{2} *Boca del Infierno* – Gura Iadului.

{3} *Angostura* – loc îngust, strâmtoare.

{4} *Calafate* – Arbust spinos din ale cărui semințe se prepară o băutură alcoolică și din a cărui rădăcină se extrag substanțe întrebuințate în medicină și vopsitorie.

{5} *Chilote* – locuitor al provinciei Chiloé din Chile. *Chinitas* – cuvânt de alint adresat unor femei.

{6} *Tropilla* – Herghelie mică de cai îmblânziți pe care și-o formează un *tropero* pentru a-și asigura cai de schimb când străbate pampasul pustiu.

{7} *Arreos* – Turme mari de animale, mânate dintr-un loc în altul în diferite scopuri.

{8} *Batal* – Berbec castrat pentru îmbunătățirea cărnii și a lânii. (dex)

{9} *Tropero* – Cioban priceput la mânarea turmelor pe distanțe mari și prin locuri greu de trecut, fără a pierde animale.

{10} *Rodeo* – numărătoare a turmelor care se face strângând animalele într-un ocol mare sau în câmp deschis; locul în care se adună vitele în acest scop și totalitatea turmelor strânse pentru această operație.

{11} *Mallín* – Teren mlăștinos pe care, după ce se usucă, crește pășune bună pentru oi.

{12} *Boleadoras* – Un fel de arcan, constând din mai multe frânghii cu bile.

{13} *Nochero* – Cal priponit în timpul nopții, folosit la nevoie după popasurile în pampas pentru strângerea restului hergheliei, a vitelor împrăștiate etc.

{14} *Madrina* – Iapă ce merge în fruntea unei *tropilla* conducând-o, de obicei de altă culoare decât restul cailor și având legată de gât o talangă. E de ajuns ca *madrina* să fie priponită pentru ca ceilalți cai să stea pe aproape și să nu se rătăcească.

{15} *Pecari* – porc sălbatic mai mic decât mistrețul.

{16} *Coigiies* – Cuvânt araucan desemnând o specie de fagi din Patagonia și Țara de Foc al cărei lemn este foarte apreciat.

{17} *Tachelaj* – Ansamblu de parâme pentru manevrarea ancorei. (dex)

{18} *Tehuelche* – Unul dintre cele mai importante triburi indigene din Patagonia, răspândit în regiunea dintre râurile Negro și Colorado.

{19} *El Nato* – Cârnul.

{20} *Chancho Colorado* – Porcul Roșcovan.

{21} *Cord* – Țesătură specială, formată din fire de urzeală bine răsucite și foarte rezistente. Este folosită și la fabricarea anvelopelor, curelelor de transmisie etc. (dex)

{22} *Ona* – Numele unui trib nomad provenit de pe țărmul de est și de nord al Țării de Foc. Membrii lui sunt urmașii vechilor locuitori ai Țării de Foc; se îndeletnicesc cu

vânătoarea. Astăzi mai există doar câteva sute de *onas*.

{23} *Fueguino* – Locuitor din Țara de Foc.

{24} *Vizcacha* – Animal rozător asemănător ca mărime și culoare cu iepurele dar cu o coadă lungă ca de pisică. Trăiește prin munții din Peru, Chile, Brazilia și în pampasurile Argentinei.

{25} *Cordillera* – Lanț muntos. (lb.span.)

{26} *Alpaca* – Animal rumegător din familia lamelor, cu lână mătăsoasă, lungă și foarte subțire, de culoare albă, uneori neagră care trăiește în America de Sud. (dex)

{27} *Huemules* – Cuvânt araucan desemnând în Chile cerbii de munte. Figurează pe scutul național al acestei țări.

{28} *Quintero* – lucrător la *quinta* – grădină de zarzavat și pomi fructiferi.

{29} *Estibador* – lucrător la presatul manual sau mecanic al lânii în baloturi mari.

{30} *Agarrador* – Persoană însărcinată cu legarea picioarelor oii și aducerea ei la cel care o tunde.

{31} *Tranquerista* – peon care la muncile de rodeo, tuns sau scăldat, are sarcina să deschidă poarta ocolului lăsând să treacă doar un anumit număr de oi. E o operație care necesită foarte multă îndemânare.

{32} *Gringo* – cuvânt denumind în America de Sud pe străinii a căror limbă maternă nu e spaniola sau care o vorbesc stricat.

{33} *Teritoriu* – (în organizarea constituțională a unor țări ca Mexic și Argentina) entitate politică unde, din cauza densității reduse a locuitorilor sau din alte cauze, nu există o deplină suveranitate internă, guvernatorul său fiind numit de președintele republicii în loc să fie ales prin votul populației locale.

{34} *Tambor* – sau *pozo* – bazinul plin cu dezinfectant amestecat cu apă în care se scaldă oile, una câte una. Manga e un fel de jgheab lung de cinci-șase metri, prin care înoată oaia când iese din bazin, până la scara pe care urcă în *escurridero*, un fel de țarc, unde stau un timp oile scăldate ca dezinfectantul să se poată scurge din lână și întoarce înapoi în bazin.

{35} *Pozo* sau *tambor* – bazinul plin cu dezinfectant amestecat cu apă în care se scaldă oile, una câte una.

{36} *Manga* – un fel de jgheab lung de cinci-șase metri, prin care înoată oaia când iese din bazin, până la scara pe care urcă în *escurridero.*

{37} *Escurridero* – Un fel de țarc, unde stau un timp oile scăldate ca dezinfectantul să se poată scurge din lână și întoarce înapoi în bazin.

{38} *Poncho* – bucată de stofă groasă din lână, cu o tăietură în mijloc pe unde intră capul, căzând pe umeri până la brâu sau până mai jos de genunchi. Are multiple întrebuințări: ca

manta apărând de ploaie și frig, ca pătură, prinsă de șa; se folosește pentru legat diferite lucruri, ca desagă, iar în luptele cu cuțitul se înfășoară pe brațul stâng.

{39} *Highlander* – locuitor de la munte. (În limba engleză, în original.)

{40} *Bombacha* – pantaloni bufanți și largi, caracteristici îmbrăcămintii unui *gaucho*.

{41} *Gaucho* – locuitor din pampasul *rioplantense* (Rio de la Plata), călăreț prin excelență, foarte priceput la vite, știind să mânuiască cu îndemânare principalele sale unelte de muncă: lasoul, *boleadoras* și *facónul.* A fost proletarul incipientei ramuri a creșterii vitelor și soldatul armatelor care au luptat pentru independență.

{42} *Mate* – infuzie din frunzele plantei mate (sau *yerba*) care se bea ca ceai dulce sau amar în diferite țări din America de Sud.

{43} *Entrerriano* – locuitor din provincia argentiniană Entre Ríos.

{44} *Mata negra* – tufa neagră – plantă de un verde închis crescând sub formă de tufe. *Mata negra* și *calafates* reprezintă vegetația specifică a Patagoniei.

{45} *Gealău* – Rindea. (dex)

{46} *Cuises* – specie de iepuri, foarte mici, asemănători ca mărime cu șobolanii. Carnea lor e comestibilă (cuvânt guarani).

{47} *Nires* – arbori care cresc în toată regiunea pădurilor subantarctice, atingând o înălțime de până la 15 metri și al căror lemn se prelucrează foarte ușor.

{48} *Rancho* – locuință țărănească tipică, un fel de colibă cu acoperiș de crengi sau de paie, construită în câmp, departe de locurile populate.

{49} *Gramilla* – iarbă măruntă, foarte căutată ca pășune.

{50} *Quinta* – teren cultivat cu legume și pomi fructiferi.

{51} *Ambarcader* – Loc unde se îmbarcă mărfurile și călătorii pe un vapor. (dex)

{52} *Pajas bravas* – graminee înalte de trei sau patru centimetri, cu frunze subțiri, aproape cilindrice, de culoare galben-verzuie, prețuite mult ca pășune și combustibil. Se folosesc și la acoperitul caselor țărănești.

{53} *Galleta* – În Chile și Argentina, pâine făcută din tărâțe sau făină de calitate inferioară având forma unei mingi mari. În cordilieră se păstrează luni întregi fără a-și altera gustul.

{54} *Dereș* – (Cal) cu părul roșu amestecat cu alb și negru. (dex)

{55} *Cortaderas* – graminee cu frunze lungi, turtite și cu marginile zimțate și foarte tăioase, răspândite în Antile și în partea meridională a Americii de Sud.

{56} *Tero* – sau *terutero* – pasăre din familia picioroangelor, de culoare albă cu pete negre și roșu-violete ale cărei pene sunt prevăzute cu un ghimpe. Se domesticește foarte ușor.

{57} *Yaganes* – indieni din sudul Țării de Foc, urmași ai primilor locuitori din această regiune.

{58} *Alacalufes* – indieni din Țara de Foc. Trăiesc în stare de sălbăticie în apropiere de Puerto Edén, în Patagonia Chiliana. Sunt pe cale de dispariție.

{59} *Sisal* – plantă textilă, asemănătoare cu cânepa de Manila, a cărei fibră se prelucrează în Campeche și Yucatán (Mexic).

{60} *Roseta* – plantă cu fruct țepos, care crește în regiunile semiaride din pampas.

{61} *Piquillin* – arbust de doi sau trei metri înălțime.

{62} *Sulky* – trăsură cu două roți trasă de un cal.

{63} *Societatea Muncitorească* – (*Sociedad Obrera*) – organizație sindicală.

{64} *Achura* – Măruntaie de vită.

{65} *Linyera* – boccea în care își strâng lucrurile peonii.

{66} *Puesto* – colibă de cioban.

{67} *Juan Tres Dedos* – Juan Trei Degete.

{68} *Puestero* – persoană însărcinată cu paza vitelor la o fermă.

{69} *Tacuara* – sau *tacuaras* – specie de trestie foarte tare, un fel de bambus uriaș care crește din abundență, formând adevărate păduri pe malurile râurilor mari.

{70} *Sobrecarga* – prelungire deasupra acoperișului a pereților unei construcții (cam de optzeci de centimetri), pentru ca vânturile puternice din Patagonia să nu smulgă acoperișurile de tablă.

{71} *Bañadero* – loc unde se scaldă vitele.

{72} *Portillos* – serie de portițe pe care intră oile în șir la tunsul cu foarfecele mecanic.

{73} *Ñire* – copac de foioase originar din pădurea tropicală patagoniană. (dex)

{74} *Orejano* – animal neînfierat, care nu poartă marca proprietarului.

{75} *Paletilla* – crestătură a urechii unui animal constituind semnul proprietarului.

{76} *Gauchada* – serviciu făcut cu bunăvoință.

{77} *Coigüe* – Copac specific părții tropicale a Patagoniei. (n.gc)

{78} *Cargueros* – cai de povară.

{79} *Jefatura* – post de jandarmi.

{80} *Patroncita* – diminutiv de la patrona (soția patronului), dat fiicelor patronului.

{81} *Bombilla* – țeavă din metal sau trestie pentru băut *mate*.

{82} *Potrero* – o pajiște sau pășune, în special la o fermă. (n.gc)

{83} *Yerba* – frunzulițe din care se prepară ceaiul mate.

{84} *Cuadra* – unitate de măsură a distanțelor utilizată în America de Sud, variind de la o țară la alta, și echivalând în Argentina cu 125,5 m.

{85} *Breeches* – În limba engleză – pantaloni golf.

{86} *Malvineros* – țesătură din lâna oilor din insulele Malvine; oi obținute din încrucișarea turmelor sălbatice cu ovine englezești

{87} *Cambronas* – pânzeturi groase, folosite în general pentru confecționarea pantofilor.

{88} *Mate cocido* – un fel de *mate* făcut cu apă rece și care se bea după amiază, în general pe la ora cinci, spre deosebire de *matele* care se bea cu *bombilla* și care se ia la orice oră din zi.

{89} *Correntin* – locuitor al provinciei argentiniene Corrientes.

{90} *Eructație* – Râgâială. (dex)

{91} *Borborigme* – Zgomote produse de gazele din stomac sau din intestine. (dex)

{92} *Mapuches* – denumire dată indienilor araucani, însemnând „oameni de pământ"; considerați ca primii locuitori din Chile.

{93} *Nazarenas* – pinteni folosiți la îmblânzit, prevăzuți cu o rotiță destul de mare cu zimți ascuțiți.

{94} *Ojotas* – Încălțăminte indigenă asemănătoare cu opincile confecționată din piele netăbăcită, folosită în vechime de indieni iar în zilele noastre de țăranii din America de Sud.

{95} *Vizcachón* – augmentativ de la *vizcacha*.

{96} *Caranchos* – pasăre carnivoră, asemănătoare cu corbul.

{97} *Chacra* – Întindere de pământ între două sute și cinci sute de hectare folosită la cultivatul cerealelor sau pășunilor artificiale.

{98} *Ovillo și miel* – două soiuri de iarbă bună pentru păscut care nu necesită multă îngrijire și se reproduc spontan. Sunt două soiuri de pășune foarte răspândite în Patagonia.

{99} *Pialada* – prindere cu arcanul a unui animal, de obicei vizându-se picioarele dinainte.

{100} *Rovină* – Depresiune de teren, bun pentru fânaț și pășune. Râpă. Tufăriș. (dex)

{101} *Chacrita* – diminutiv de la *chacra*.

{102} *Campera* – haină de piele folosită la lucrul câmpului.

{103} *Rotos* – rupți, zdrențăroși; astfel sunt numiți în Chile săracii.

{104} *Living* – prescurtare a cuvântului compus englez *living-room* – cameră de zi.

{105} *Mayordomo* – majordom – nume dat administratorului unei ferme. La fel li se spune, în glumă, copiilor patronului.

{106} *Amansada* – acțiunea de prindere și îmblânzire a cailor sau mânjilor lăsați în libertate și sălbăticiți.

{107} *Puna* – Zonă muntoasă.

{108} *Cateca* – ordin religios de călugărițe.

{109} *Huron* – Specie de dihor.

{110} *Reja* – un fel de gratii de la tejghea, folosite în prăvăliile din Patagonia, pentru a apăra marfa și pe vânzător de hoți și bețivi.

{111} *Apartes* – operația de separare a animalelor pe categorii, după vârstă sau în diferite scopuri ca îngrășat, prăsilă etc.

{112} *Gaviotones* – specie de pescăruși uriași.

{113} *Cinchón* – curea petrecută pe sub burta și peste hamul calului, prinzând cioltarul.

{114} *Rastra* – partea din față, împodobită, a chimirului.

{115} Magnetou – Mic generator electric de curent alternativ, folosit pentru producerea scânteilor electrice necesare aprinderii amestecului combustibil la motoare. (dex)

{116} *Chacarero* – fermier, proprietar de chacra.

{117} *Portland* – ciment foarte fin, de culoare cenușiu-verzuie care nu necesită amestec de var. Numele vine de la Portland, o insulă engleză din Canalul Mânecii, de unde se extrage piatra necesară preparării cimentului respectiv.

{118} *Peineta* – pieptene mare, împodobit, folosit la prins părul.

{119} *Esquiladores* – muncitori specializați în tunderea oilor.

{120} *Gorra Colorada* – Chipiu Roșu.

{121} *Cafisho* – pungaș, tâlhar (argotic).

{122} *Malambo* – dans din pampas jucat de un bărbat; cere o mare îndemânare în trecerea de la o figură la alta, iar muzicanții trebuie să se adapteze ritmului dansatorului și nu invers, Unul din cele mai vechi dansuri populare creole.

{123} *Facón* – cuțit mare, cu vârful foarte ascuțit, folosit de *gaucho* atât la muncile obișnuite cât și ca armă.

{124} *Reñidero* – arena luptelor de cocoși.

{125} *Cazuela* – ghiveci cu carne tocată sau cu pește.

{126} *Puchero* – un fel de tocană.

{127} *Machete* – cuțit mare și greu, asemănător cu un satâr, folosit de peoni la anumite munci.

{128} *Pampero* – vânt care bate în pampas.

{129} *Milodon* – Specie dispărută de mamifere din sudul Argentinei. (Era un leneș uriaș.) (n.gc)

{130} *Tumba* – carne fiartă din supă.

{131} *Ponchito* – diminutiv de la poncho.

{132} *Truco* – joc de cărți.

{133} *Percheron* – cal de ham, de povară, de talie mare originar din Perche.

{134} *Rosanis* – băutură alcoolică preparată cu diferite mirodenii.

{135} *Candial* – băutură argentiniană preparată din ouă bătute, lapte, scorțișoară, uneori alcoolizată.

{136} *Serranos* – pasăre de culoare neagră, asemănătoare cu graurul.

{137} *Canutillo* – fir răsucit de aur sau de argint.

{138} *Quinotos* – Un soi de portocale. (n.gc)

{139} *Strămurare* – Băț ascuțit, nuia sau prăjină cu vârf de fier, cu care se îndeamnă vitele la mers. (dex)

{140} *Mochas* – Soi de cafea arabică. (n.gc)

{141} *Olivillo* – Copac veșnic verde specific sudului Argentinei. (n.gc)

{142} *Șarg* – (Cal) Cu părul de pe corp galben-deschis, iar cel din coamă, coadă și extremitățile picioarelor de culoare neagră. (dex)

{143} *Orion* – pălărie care se poartă la oraș, deosebită de *chambergo* care se poartă la muncile câmpului.

{144} *Scones* – un fel de pesmeți.

{145} *Teică* – Mic vas de lemn. (dex)

{146} *Carnicera* – plantă din frunzele căreia se obține prin fierbere un lichid dezinfectant.

{147} *Te pampa* – plantă din frunzele căreia se prepară ceai.

{148} *Alfilerillo* – plantă umbeliferă originară din Chile ale cărei flori au proprietăți terapeutice.

{149} *Rastreador* – Urmăritor (lb.portug.)